

श्री केशरीगलती ७ नीलासजी कोठी
श्रीनिवत्सूरिप्राचीनपुस्तकोद्यारफणप्रन्याक - ४१
श्री वरफ से जार भेट -

अर्घ्य ।

भीमसुखरवरगच्छाधीश्वर-भीमकव्वरसाहिजलाह्वीनप्रतिबोधक-जङ्गम-युगप्रधान-भट्टारफ-भीमल्विन-
चन्द्रसूरिशिष्य-पण्डितप्रवर-सकलचन्द्रगणिशिष्यवाचकसमयसुन्दरगणिविरचितम्

श्रीसामाचारिशतकम् ।

५५

जङ्गमयुगप्रधान-भट्टारक-भीमस्मिन्कृपाधन्त्रसूरीश्वराणां शिष्यरत्नोपाध्यायमुनिसुखसागरोपदेशात्
ख० मानचन्द उत्तमचन्द वकील-द्रव्यनिधितः गुलायचन्द हरखचन्दद्वारा विहितार्यसाहाय्येन

मुम्बय्यां निर्णयसागराख्यमुद्रणयन्त्रालये मुद्रापयित्वा प्रकाशितम् ।

प्रकाशक - श्रीजिनदत्तसूरिकानमबारकार्यवाहकः जव्हेरी-मुलचंद हीराचंद भगत, मुम्बई
विक्रमसंवत् १९९१ (प्रतया-१२५ भेट) इस्वीसन् १९१९

आचार्य श्री विजयचन्द्र शान मठार, बरभुर

❦❦ નિવેદન ❦❦

સત્તરમી શતાબ્દીમા ત્રિ. ધર્મસાગરે તત્ત્વતરંગિણી પર્યુષણાદ્દશાતક, પ્રવચનપરીક્ષા વિગેરે અન્યોત્તુ નિર્માણ ક્યુ હતું તે અન્યોત્તુ અસારે આમમોહારકે પ્રકટ કરાવ્યા છે, કે જે અન્યો તેમનાજ પૂર્વજેએ અપ્રમાણુ કર્યા છે, કારણ કે તેમા કેટલીક ઉત્સુત પ્રપણુઓ છે. [વિશેષ માટે ભુઓ ઐતિહાસિક ચલસસત્રલ ભા. ૪ થો. પ્રકા. યશીવિ. અન્યમાલા-ભાવનગર.]

ઉપરોક્ત અન્યોના પ્રત્યુત્તરરૂપ આ સામાચારીશાતક પ્રકટ કરવામા આવે છે.

પ્રતિ પરિચય.

- ૧ પ્રતિ. વિશ્વમોહનચરિણા માનભદ્રરમાથી (વડોદરા) વિજયપ્રતાપસરિટના અનુમહધી.
- ૨ પ્રતિ. મોહનલાલજી માનભદ્રર (સુરત) દ્રુસ્ટીઓની સહાયથી.
- ૩ પ્રતિ. બૃહત ભદ્રર—વલ્લભિપ્રસરા (બીકનેર) અગરચદનાહયાના પ્રયાસથી.
- ૪ પ્રતિ. પાપણુના ભદ્રરમાથી સાહિત્યત્રેભિ મુનિશ્રી પુલ્કયવિજયજીના અનુમહધી.
- ૫ પ્રતિ. શ્રીલિન.તસુરિ માનભદ્રર (મુંબઇ)

ઉપરોક્ત પુસ્તકો મોકલનાર મહશયોનો અલત્ત આભાર માનીયે છીયે

ઉપર મુજબ પુસ્તકો મેળવીને મુસ્વર્ય ઉપાધ્યાય મુનિશ્રી સુખશ્યાગરજી મહાસને પરિશ્રમપૂર્વક સરોધન ક્યુ છે છતા પલુ કોઈ પ્રકારની અશુભિક્કે હોય તો સન્નનો ક્ષમા આપશે એવી આશા છે.

નિવેદક,

મુનિ મંગલસાગર

संख्या	विषयः	पत्राङ्कः	संख्या	विषयः	पत्राङ्कः
१	पूर्व करेभि मते । पश्चात् ईशपत्निकी-अधिकारः ।	१	१२	सङ्गप्रमुखाणा द्विवल्वाधिकार ।	४९
२	पर्वदिने एव पौषघाचरणाधिकारः ।	६	१३	भाषकाणां यानकागार-नियेधाधिकारः ।	५०
३	मीमांसावीरेश्वरस्य पटुल्याणकाधिकारः ।	१६	१४	तरुणस्त्रियाः मूलप्रतिमा-पूजानियेधाधिकारः ।	५१
४	श्रीअभयदेश्वरैः स्वरतरंगच्छेदस्वाधिकार ।	१९	१५	भाषकाणां एकादशप्रतिमावहननियेधाधिकार ।	५२
५	आयरिय षवञ्जाए भाषकपठनाधिकार ।	२९	१६	अनेकोपवासप्रत्याख्याननियेधाधिकारः ।	५४
६	साधूनां साध्वीभिः सम विहारनियेधाधिकारः ।	३०	१७	साम्नायिकवृण्डको वारत्रय याच्य इत्याधिकार ।	५६
७	पर्युपिषद्विदल्मण्डकग्रहणविधाराधिकारः ।	३५	१८	भाषकाणां चलबलक नैस्त्रयिक न भवतीत्यधिकारः ।	५७
८	पूर्व पाश्चिकप्रतिक्रमण पञ्चदशकां आसीनित्यधिकारः ।	३९	१९	पौषधिकाना पञ्चिसरत्रो नवीनसामायिकग्रहणाधि	५९
९	फसेकपानीयाधिकार ।	४४	२०	उग्याद्यापोरिसी-भणनाधिकारः ।	५९
१०	साधान्ते द्रव्यद्वयग्रहणाधिकार ।	४७	२१	जातमृतकसूतफपिण्डनियेधाधिकार ।	६०
११	अपकदुग्धमन्त्रे द्विवल्मग्रहणनियेधाधिकारः ।	४९	२२	दत्त घन्मत्स केवलपत्रतत्स कमननियेधाधिकारः ।	६२

*** નિવેદન ***

સત્તરમી શતાબ્દીમા ત્રિ. ધર્મસૂત્રરે તત્ત્વતર્કિણી પર્યુપવાદશાસ્ત્રક, પ્રવચનપરીક્ષા વિગેરે ગ્રન્થોનું નિર્માણ કર્યું હતું તે ગ્રન્થોત્તર અભ્યારે આગમોદ્ધારકે પ્રકટ કરવા છે; કે જે ગ્રન્થો તેમનાજ પૂર્વભેદ્યે અગ્રમાણુ ક્યાં છે, કારણ કે તેમા કેટલીક ઉત્તર પ્રપચ્છનો છે [વિશેષ માટે જુઓ ઐતિહાસિક ગ્રંથસમ્બંધ ભા. ૪ થો. પ્રકા. ધર્મોવિ ગ્રન્થમાલા-ભાવનન-૨.]

ઉપરોક્ત ગ્રન્થોના પ્રવૃત્તરૂપ આ સ્વાભાવરીશતક પ્રકટ કરવામા આવે છે.

પ્રતિ પરિચય.

- ૧ પ્રતિ નિગ્મમોહનસૂરિયા જ્ઞાનભયરમાથી (વડોદરા) વિજયપ્રતાપસૂરિયાના અનુમતથી.
- ૨ પ્રતિ મોહનલાલજી જ્ઞાનભયર (સુરત) દ્રેષ્ટીઓની સલાયથી.
- ૩ પ્રતિ ભૂલપ ભયર—વ્યાઠિયાસુર (બીકાનેર) અગરવદનાલતાના પ્રચારથી.
- ૪ પ્રતિ પાટણના ભયરમાથી આહિત્યયોગિ યુનિશ્રી પુંખવિજયપટના અનુમતથી.
- ૫ પ્રતિ શ્રીવિનયતસૂરિ જ્ઞાનભયર (મુંબઇ)

ઉપરોક્ત પુસ્તકો મોકલનાર મહાશયોનો અલગત આભાર માનીયે છીયે.

ઉપર મુગ્ધ પુસ્તકો મેળવીને મુગ્ધર્થે ઉપાખ્યાય યુનિશ્રી સુખરાજગરજી મહાચરને પરિશ્રમપૂર્વક સંશોધન કર્યું છે છતાં પણ કોઈ નિવેદક, ખતિ મંગલસાગર

પ્રકાશની અશુદ્ધિ હોય તો સુભગનો કામા આપશે એવી આશા છે

विषयः

सूक्त्या

- ५१ साधूनां मऊपानमहणाय योग्यायोग्याधिकारः ।
 ५२ "होइ मगळ" इति पाठनिषेधाधिकारः ।
 ५३ अशनाधिनिर्णयाधिकारः ।
 ५४ भृङ्गाटकानामभक्ष्यत्वाधिकारः ।
 ५५ लवणविषमतां प्रासुकाधिकारः ।
 ५६ सन्निवृत्तचूर्णविचारधिकारः ।
 ५७ प्रासुकमपि पानीयमित्यत्र कालेन सन्निवृत्तमवतीत्यधि
 ५८ अर्ग्योद्विपकान्नामुखाणा प्रासाभाधिकारः ।
 ५९ वैयसिकरात्रिकप्रतिक्रमण क्वित्कल पावञ्जुग्रयवीत्य
 ६० पञ्चम्या पर्वत्वाधिकारः ।
 ६१ चतुर्ष्व्यां भीपुंरणापर्वकरणाधिकारः ।
 ६२ भीजिनवह्नमसूरिसामाचार्यधिकारः ।
 ६३ भीजिनवह्नसूरिसामाचार्यधिकारः ।
 ६४ भीजिनपतिसूरिसामाचार्यधिकारः ।

सूक्त्या

- ६५ व्यथस्यापत्राधिकारः ।
 ६६ पाक्षिकप्रतिक्रमणे आगणायो न आन्तरीणानामकः
 छन्दनाद्योप इत्याधिकारः ।
 ६७ वेवसिय राश्य पाठकालाधिकारः ।
 ६८ एकषट्शुद्धवस्त्रि होपरि घन्दनकदानाधिकारः ।
 ६९ पदस्यानां व्यथस्याविधिरधिकारः ।
 ७० अनुयोगदानविसर्जनविधिरधिकारः ।
 ७१ पर्युपणपर्वणि भवनवेषताकायोत्सर्गाधिकारः ।
 ७२ पाक्षिकसूत्रमणने भुवो व पूर्वपाठकमाधिकारः ।
 ७३ लोचकारापणविधिरधिकारः ।
 ७४ आत्रकाणामविचारचिन्वनपाठाधिकारः
 ७५ ध्रुवपतने तरोपनिवारणविधिरधिकारः ।
 ७६ छुत्करणे तरोपनिवारणविधिरधिकारः ।

पत्राङ्कः

- १२२
 १२३
 १२५
 १२८
 १२९
 १३१
 १३१
 १३२
 १३३
 १३४
 १३५
 १३७
 १३८
 १३९

१४१

१४२

१४२

१४३

१४३

१४४

१४४

१४५

१४६

१४७

१४७

१४८

१४८

३७ अनुत्कालिवगोरसेन सप्त मीलिते द्विवृत्ताभ्रे दोषाधि
 ३८ ४५ आगमस्थापनाधिकारः ।
 ३९ आगमे जिनप्रतिमापूजाधिकारः ।
 ४० जिनप्रतिमास्थापना जिन इत्यधिकारः ।
 ४१ जिनप्रतिमापूजाफडाधिकारः ।
 ४२ आह्लासद्विसव्यायधर्माधिकारः ।
 ४३ देवानां विरतिधर्मं विना सर्वे धर्माः ।
 ४४ देवस्यितेरपि पुण्यत्वाधिकारः ।
 ४५ योगोपधानवहनाधिकारः ।
 ४६ साधूनां वृण्टप्रहणाधिकारः ।
 ४७ पञ्चषत्वार्तिशदागममाननाधिकारः ।
 ४८ जिनप्रतिमापूजाया जिनप्रतिमापूजाफलस्य बाऽधिकारः ।
 ४९ श्रावकाणां मुस्रषस्त्रिकाधिकारः ।
 ५० द्वितीयवन्दनकमुत्वाय दातव्यमित्यधिकारः ।

६३ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७१ ७२ ७२ ७२ ७३ ७४
 २३ मायणमात्रपक्षयोः पृथ्वी ५० विनै पर्युपणा कार्यां०
 २४ कल्पसूत्रयाचने नयधाचनानियमामावाधिकारः ।
 २५ पौपघमाभ्ये उपघान विना मोनननिषेधाधिकारः ।
 २६ सुरेरेव जिनप्रतिमाप्रतिष्ठाधिकारः ।
 २७ चतुर्वेदीहातौ पूर्वमायां पौपघाविकार्यकरणधिकारः ।
 भिपृथ्वी प्रथमा तिथि मान्या इत्यधिकारः ।
 नन्दरं पौपघप्रहणनिषेधाधिकारः ।
 मध्ये पौपघप्रहणाधिकारः ।
 क्रमहणे ८ नमस्कारे स्वाभ्यायकरणधिकारः
 वस्त्रादिप्रतिलेखने प्रभाते सन्ध्यायां च विशेषे
 सामाधिक्रमहणे प्रभाते पूर्वं बहस्रण ततः स्वाभ्याय
 मायिकादौ उत्सर्गतः प्रावरणनिषेधाधिकारः ।
 विक्रमणस्थापने क्षमाभमणचतुष्क एव न पञ्चकम्
 कार्तिकपृथ्वी प्रथमकार्तिके चातुर्मासिकप्रतिक्रमजाधि

संख्या

- ५१ साधुनां मरणानुष्ठानाय योग्यायोग्याधिकारः ।
५२ "दोष मगल" इति पाठनियेधाधिकार ।
५३ अशनाविनिर्णयाधिकारः ।
५४ शृङ्गाटकानामस्यत्व्याधिकारः ।
५५ लवणादिसप्तानां प्रासुकाधिकार ।
५६ सचिदाचिदचूर्णविचारधिकारः ।
५७ प्रासुकमपि पानीयक्षियता कालेन सचिदं मधवीत्यपि
५८ अर्गयोद्विपकामप्रस्राणां प्राज्ञाभ्राधिकारः ।
५९ वैवसिकरत्रिकप्रतिकमण कियत्काल यावच्छुष्कणीत्य
६० पञ्चम्या पर्वस्थाधिकार ।
६१ चतुर्थ्यां भीषणपर्वकरणाधिकार ।
६२ भीजिनबहुमसूरिसामाचार्यधिकारः ।
६३ भीजिनइरसूरिसामाचार्यधिकार ।
६४ भीजिनपक्षिसूरिसामाचार्यधिकार ।

पत्राङ्कः
१२२
१२३
१२५
१२८
१२९
१३१
१३१
१३२
१३३
१३४
१३५
१३७
१३८
१३९

विषयः

संख्या

- ६५ व्यवस्थापत्राधिकारः ।
६६ पाक्षिकप्रतिक्रमणे क्षामणाया न आन्तरीणानामकः
छन्दनादौप इत्यधिकार ।
६७ देवसिप राश्य पाठकालाधिकारः ।
६८ एकपट्टमुखवस्त्रिकोपरि वन्दनकडानाधिकारः ।
६९ पदस्याना व्यवस्थाविधिरधिकारः ।
७० अनुयोगदानविसर्जनविधिरधिकारः ।
७१ पर्युपणपर्वणि मवनवेवताकायोत्सर्गधिकार ।
७२ पाक्षिकसूत्रमणने भूतौ च पूर्वपाठकमाधिकार ।
७३ लोचकारापणविधिरधिकार ।
७४ भावकाणामतिचारचिन्तनपाठाधिकार
७५ घृतपतने तदोपनिवारणविधिरधिकार ।
७६ छुत्करणे तदोपनिवारणविधिरधिकारः ।

पत्राङ्कः
१४१
१४२
१४२
१४३
१४३
१४४
१४४
१४६
१४६
१४७
१४७
१४८

संख्या

विषयः

पत्राङ्कः

- २३ आषणमाद्रपद्यो दृढौ ५० दिनैः पर्युषणा कार्या०
२४ कन्मसूत्रवापने नषयाषणनियमामावाधिकारः ।
२५ पौषघमभ्ये उपधान विना भोजननिषेधाधिकारः
२६ सुरेरेव जिनप्रतिमाप्रतिष्ठाधिकारः ।
२७ बहुरर्दीहानौ पूर्णिमाया पौषघमिहार्यकरणधिकारः ।
२८ त्रिविष्टौ प्रथमा त्रिवि मान्या इत्यधिकारः ।
२९ भोजनानन्तरं पौषघमइणनिषेधाधिकारः ।
३० उपधानमभ्ये पौषघमइणधिकारः ।
३१ सामायिकमइणे ८ नमस्कारैः स्वाभ्यायकरणाधिका
३२ कन्मलवस्त्राश्रितिलेखने प्रभाते सन्म्यायां च विष्टे
३३ सामायिकमइणे प्रभाते पूर्वं ब्रह्मसण ततः स्वाभ्याय
३४ सामायिकावौ इत्संगंतः प्रावरणनिषेधाधिकारः ।
३५ प्रतिकमणत्वापने क्षमाभमणचतुष्क एव न पञ्चकम्
३६ कार्तिकदृढौ श्रथमकार्तिके चातुर्मासिकप्रतिष्ठाभजाधि

संख्या

विषयः

पत्राङ्कः

- ३७ अनुत्कालितगोरसेन सम मीलिते द्विव्रलाभे दोषाधि
३८ ४५ आमसस्यापनाधिकारः । ७४
३९ आगमे जिनप्रतिमापूजाधिकारः । ७६
४० जिनप्रतिमास्थापना जिन इत्यधिकारः । ८१
४१ जिनप्रतिमापूजाफलाधिकारः । ९५
४२ आह्वासद्विखद्याघमोधिकारः । ९९
४३ देवानां विरतिघर्मं विना सर्वे धर्माः । १०१
४४ देवस्थितेरपि पुण्यत्वाधिकारः । १०६
४५ योगोपधानवहनाधिकारः । ११०
४६ साधूनां वृण्टप्रहणाधिकारः । ११२
४७ पञ्चत्वारिंशदागममाननाधिकारः । ११४
४८ जिनप्रतिमापूजाया जिनप्रतिमापूजाफलस्य आऽधिका
४९ आशक्त्याणां मुक्तवस्त्रिकाधिकारः । ११५
५० द्वितीयबन्धनकमुत्वाय वातव्यमित्यधिकारः । ११८

संख्या

विषय

- ७७ साक्षादिमण्डलीप्रवेशनदोषनिवारणविधिरधिकार ।
७८ सामायिकप्रहणे श्रयोपसङ्गमाश्रमणाधिकारः ।
७९ अस्वाध्यायविषयाधिकार ।
८० वैत्रीपूर्णिमा देववन्दनविधिरधिकारः ।
८१ गुरुस्तूपप्रतिष्ठाविधिरधिकारः ।
८२ भावकाणां देवरावसरस्नापनापूजाविधिरधिकारः ।
८३ फल्यत्रपोत्तारणविधिरधिकारः ।
८४ भावकरप्रतिक्रमस्मृतिविधिरधिकारः ।
८५ पौषप्रहणाधिकारः ।
८६ दीक्षावानविधिरधिकारः ।
८७ उपधानविधिरधिकारः ।
८८ इत्कटत्रल्यधिकारः ।

पत्राङ्कः

- १४८
१४८
१४९
१५०
१५२
१५३
१५४
१५५
१५७
१७०
१७२
१७७

संख्या

विषय

- ८९ साध्वीनाम्—स्वत फल्यस्तूयवाचनाधिकारः ।
९० पद्मवाश्यकानामान्यन्वव्यवस्थाधिकारः ।
९१ विंशत्तिसानकतपो विधिरधिकारः ।
९२ भोजने बन्धनाधिकारः ।
९३ अस्वाध्यायमेलनतत्तारणाधिकारः ।
९४ पचसिधीना नामाधिकारः ।
९५ आभासिकप्रतिक्रमग्रान्त्ववाधिकारः ।
९६ साधूनां—उत्सर्ग—अपवादे यत्प्रहणाधिकारः ।
९७ स्नापनायां पक्षपरमेष्ठी—अधिकारः ।
९८ सुतदेवता—क्रायोत्सर्गाधिकारः ।
९९ मूर्खिकापानीयपट्टिकाश्रमणाधिकारः ।
१०० शान्तिकविधिरधिकारः ।

पत्राङ्कः

- १७९
१७९
१७९
१८०
१८१
१८२
१८३
१८३
१८५
१८६
१८९
१८९

॥ अर्हम् ॥

श्रीस्तम्भनपार्ष्वनाथाय नमः ।

श्रीमदृकब्बरपातिशाहप्रतिबोधक-जङ्गमयुगप्रधान-मट्टारक-श्रीजिनचन्द्रसूरि-सुरव्यशिश्य-महोपाध्याय-
श्रीसकलचन्द्रगणि-शिष्य-अष्टलक्ष्याधनेकत्रयप्रणेत्-उपाध्याय-श्रीसमयसुन्दरगणि-विरचितम्

सामाचारीशतकम् ।

श्रीवीर च गुरुं नत्वा, स्मृत्वा गच्छपरम्पराम् । प्रश्नोत्तरशत ग्रन्थ, वक्ष्ये शास्त्रानुसारतः ॥ १ ॥
नानामकाराः सन्देहा, वत्पद्यन्तेऽल्पमेघसान् । सूत्रप्रकरणस्त्रीय-गच्छाचारानुगामिन ॥ २ ॥
स्यात्सन्वेहेन मिथ्यात्व, मिथ्यात्वेन भवञ्चमि । तस्मात्तस्य व्यपोहाय, प्रक्रम क्रियते मया ॥ ३ ॥
सूत्र निर्युक्ति-वद्वृत्ति-भूर्णिप्रकरणादिषु । वीक्ष्याऽक्षराणि वक्ष्येऽह, स्वगच्छान्नाथपूर्वकम् ॥ ४ ॥
रागद्वेषौ परित्यज्य, स्वपरस्मृतिहेतवे । सुगम सोपयोग च, कुर्वे प्रश्नोत्तरकमम् ॥ ५ ॥

स्व० शेट मानचन्द उचमचन्द

आर्थिक-साहायक

श्रीव्दरगच्छीय परमधर्मनिष्ठ

स्व० शेट मानचन्द उचम-

चन्द वकीलना तरफ्दारी—

हस्तै जन्हेरी गुलाप-

चन्द हरम्बचन्द,

सुरत

सामाइय काटूण वञ्चति । पचसमिओ तिगुत्तो इरिआए रवजुसे जहा साहू भासाए सावज्ज परिहरतो एसणाए कट्ट लेहुं वा पडि-
 लेहितं पमज्जेसु, एवं आयाणे निक्खेवणे खेलसिंघाणे ण थिगिंचति थिगिंचतो वा पडिलेहेति य पमज्जति अ, जत्थ चिद्धति
 तत्थवि गुत्तिण्णिरोध करेइ । एयाए विहीए गत्ता तिविघेण णमित्तु साहुणो पच्छा सामाइय करेइ । 'करेमि भते ! सामाइअ
 सावज्ज जोगं पच्चक्खामि दुविह तिविहेण जाव साहू पञ्जुवासामिसि' कातूण, पच्छा इरिआवहिंमाण पडिक्कमति, पच्छा आ-
 जोएसा वंदति आयरिआदि, जहा रायणिआ पुणोऽवि गुरु वदित्ता पडिलेहित्ता णिविट्ठो पुच्छति पढति वा । एवं चेइआइ
 ए सुवि जया सगिहे पोसहसालाए वा आवासए वा । तत्थ णवरि गमण नत्थि, जो इह्णिपत्तो सो सविट्ठीए एति, तेण जण
 स्स अरथा होइ, (रच्छाहो), आढिया य साहुणो सुपुरिसपरिगहेण जइ सो कयसामाइओ एति, ताहे आसहत्थिमाइण,
 आणेण य अहिगरण वट्टति ताहे न करेइ, कयसामाइएण य पाएहिं आगतव तेण न करेइ, आगओ साहुसमीवे करेति-
 जइ सो सावओ तो ण कोइ रइइ, अह अहामइओ ता पूआ कया 'होवत्ति' भणति, ताहे पुघरइअ आसण कीरइ, आय-
 रिया रट्टिआ य अच्छति, तत्थ रट्टवमणुट्ठे दोसा विभासिअवा । पच्छा सो इह्णिपत्तो सामाइय करेइ अणेण विहिणा
 'करेमि भते ! सामाइय सावज्जं जोग पच्चक्खामि, दुविहं तिविहेण जाव निअम पञ्जुवासामिसि, एव सामाइय काउ
 पडिक्कतो वदित्ता पुच्छति, सो अ किर सामाइअ करेत्तो मरठ अवणेइ, कुडलाणिनामामुह-पुप्फ-तत्थोल-पावारगमाइ
 वोसिरति, एसा विही सामाइअस्स ।

अत्र षट्त्वंपि सामायिकस्थानकेषु सामायिकात् पश्चादेव ईर्यापयिष्याः प्रतिक्रमण स्पटीकृतम् ॥ १ ॥

सामाइय कातूण वचति। पंचसमिओ तिगुओ इरिआए उक्खुत्ते अहा साह मासाए सावज्ज परिहरंतो एसणाए कट्ट लेहुं वा पडि-
 लेहिव पमज्जेसु, एवं आयाणे निक्खेवणे खेलसिंघणे ण विगिंचति विगिंचतो वा पडिलेहेति य पमज्जति अ, जत्थ चिठ्ठति
 तत्थवि गुत्तिणिरोह करेइ । एयाए विहीए गथा तिविघेण णमिज्जु साहुणो पच्छा सामाइय करेइ । 'करेमि मते ! सामाइअ
 सावज्ज जोग पच्चक्खामि दुविह तिविहेण जाव साह पञ्जुवासासामिसि' कातूण, पच्छा इरिआवाहिमाए पडिक्कमति, पच्छा आ-
 लोपत्ता वदति आयरिआदि, अहा रायणिआ पुणोऽवि गुरु वंदित्ता पडिलेहिच्चा णिविद्धो पुच्छति पढति वा । एव चेइआइ
 ए सुवि जया सगिहे पोसहसालाए वा आवासए वा । तत्थ णवरि गमण नत्थि, जो इद्धिपत्तो सो सधिह्णीए पति, तेण जण
 स्स अत्था होइ, (वच्छाहो), आदिया य साहुणो सुपुरिसपरिगहेण जइ सो कयसामाइओ पति, ताहे आसहत्थिमाइण,
 जाणेण य अह्णिगरण वट्टति ताहे न करेइ, कयसामाइएण य पाएहिं आगतथ तेण न करेइ, आगओ साहुसमीवे करेति-
 जइ सो साधओ तो ण कोइ चट्टेइ, अह अहामइओ ता पूआ कया 'होउत्ति' भणति, ताहे पुघइअ आसण कीरइ, आय-
 रिया चट्टिआ य अच्छति, तत्थ चट्टवमणुद्धे दोआ विमासिअथा । पच्छा सो इद्धिपत्तो सामाइय करेइ अणेण विहिणा
 'करेमि मते ! सामाइय सावज्ज जोग पच्चक्खामि, दुविहं तिविहेण जाव निअम पञ्जुवासासामिसि, एव सामाइय काउ
 पडिक्कतो यदित्ता पुच्छति, सो अ किर सामाइअ करंतो मउड अवणेइ, कुडलाणि-नामामुइ-पुप्फ-तत्रोल-पावारगमाइ
 वोत्तिरति, एसा विही सामाइअत्स ।

अत्र चतुर्थ्वपि सामायिकस्थानकेषु सामायिकात् पश्चादेव ईर्यापयिक्या प्रतिक्रमण स्पटीकृतम् ॥ १ ॥

प्रश्नोत्तरमयं सामा-चारी नामेवमद्भुतम् । शास्त्र सुविहिताचार-विधारप्रतिपादकम् ॥ ६ ॥

श्रीमत्स्वरतरे गच्छे, श्रीजिनचन्द्रसुरय' । युगप्रधाना इत्याल्या, प्रापिता पातिसाहिना ॥ ७ ॥

तत्पट्टाम्बुजमार्चण्डा, महाभागा बहुश्रुताः । श्रीजिनसिंहसूरीन्द्रा, विजयेते उभौ गुरु ॥ ८ ॥

श्रीजिनचन्द्रसूरीणां, विनेयः प्रथमोऽभवत् । गणिः सकलचन्द्राल्यो, गोत्र'रीहड'भूषणम् ॥ ९ ॥

तेषां प्रसादमासाद्य, शिष्यः समयसुन्दर' । प्रश्नोत्तरशते पञ्च, प्रकाशोऽस्तुते क्रमात् ॥ १० ॥

तत्र-प्रथम श्रीमद्बृहत्स्वरतरगच्छे क्रियमाणसामाचारीक्रियानुष्ठानानि शास्त्रसम्मत्या शिष्यप्रश्नोद्देशेन समर्थयन्नाह—
ननु-शब्दाना सामायिकप्रश्णे सामायिकप्रश्नकोच्चारानन्तरम् ईर्यापयिक्या प्रतिक्रमणम्, उत पूर्वमीर्यापयिक्या प्रतिक्रमण,
पश्चात् सामायिकप्रश्नकोच्चारः । सध्यते-सामायिकप्रश्नकोच्चारानन्तर ईर्यापयिक्याः प्रतिक्रमण सद्गतिमद्गति । तथैव सर्वत्र
शास्त्रेषु हृदयमानत्वात्, यदाहुः श्रीहरिमद्रसुरयः श्रीआवश्यकवृद्धतौ—(पत्र ८३२)

एतत्तु सामायारी-सामाश्यं सावगेण कर्हं कायब ? ति, इह सावगो बुविहो इष्टिपत्तो अणिष्टिपत्तो अ, जो सो
अणिष्टिपत्तो सो चेईअधरे ? साहुसमीवे वा २ धरे वा ३ पोसइसालाप वा ४ अत्य वा-वीसमइ अच्छते वा निवाबारो
सबत्य करेइ तत्य, सबं चरसु ठाणेसु नियमा कायब-चेईअधरे-साहुमूले-पोसईसालाप वा-धरे, आवस्वग करेतोसि । तत्य
अइ साहु-सगासे करेइ तत्य च विही ?, अइ परंपरमय नत्थि, अइवि य केणइ सम विवाबो नत्थि, अइ कस्सइ ण धरेइ, मा
तेण अच्छविमच्छियं कञ्जिद्विप्ति, अइ य धारणगं ठरुण न नेण्ण, मा अिज्जिद्विप्ति । अइ वाषारं न वाषारेति ताहे धरे वेव

एवाप विहीय गता तिविहेण साहुणो नमिकण पच्छा साहुसक्खिअ सामाइअ करेइ-‘करेमि भंते ! सामाइय सावज्ज जोगं पच्चक्खामि बुधिह तिविहेण जाव साहु पञ्जुवासामि’चि काऊण जइ चेइआइ अत्थि तो पढम वदति, साहुण सगासाओ रयहरण निसिअ वा मगगप्ति, अह घरे तो से सवगगहिअ रयहरण अत्थि । तस्त असति पोत्तस्स अतेण पमज्जइ, पच्छा इरियावहिआए पढिक्कमति, पच्छा आलोएत्ता वंदति आयरियाई जहा रायणियाए त्ति’ ॥ ४ ॥

इत्यमेव श्रीपञ्चाशकट्टत्तावपि श्रीमदभयदेवाचार्याः सामायिकाधिकारे सामायिकदण्डकोच्चारवदन्तु एव ईर्यापयिकी-प्रतिक्रमण निजगदुः (पृ० २३) । तद्यथा—

अनेन विधिना गत्वा त्रिविधेन साधून् नत्वा सामायिक करोति-‘करेमि भंते ! सामाइअ सावज्ज जोग पच्चक्खामि जाव साहु पञ्जुवासामि बुधिह तिविहेण’ इत्याद्युच्चारणतः । तत ईर्यापयिक्या प्रतिक्रामति, पश्चादालोच्य वन्दते आचार्यादीन्, यथाऽऽराशिकतया, पुनरपि गुरु वन्दित्वा प्रत्युपेक्ष्य निविष्टः, पृच्छति वा पठति वा, एष चैत्येष्वपि । यदा तु स्वगृहे, पौषघशालायां वा तदा गमन नास्ति, यः पुन ऋद्धिप्राप्त स सर्वर्द्ध्या याति, तेन जनत्याऽऽस्था भवति । आह-तच्च साधव सुपुरुषपरिग्रहेण भवन्ति, यदि तु असौ कृतसामायिक एति, तदाऽध्वहस्त्यादिभिरधिकरण स्यात्, तच्च न वर्त्तते कर्तुम्-इति असौ तन्न करोति । तथा कृतसामायिकेन पदाम्यामेव गन्तव्यमिति च तन्न करोति । तथा यदि असौ श्रावकः तदा तन्न कोऽप्यभ्युत्तिष्ठति, अथ यदा मद्रकः तदा पूजा कृता भवतु इति पूर्वरचितमासन क्रियते, आचार्याश्चो-त्थिता एवाऽऽसते, मोस्थानानुत्थानकृता दोषा अभूवन्, पश्चादसौ ऋद्धिप्राप्त श्रावक सामायिक करोति । कथं ? ‘करेमि

एवमेव श्रीश्रावकधर्मप्रकरणेऽपि । तथाहि—

धैत्यालये १, स्वनिशान्ते २, साधूनामन्तिकेऽपि वा ३ । कार्यं पौषशालाया ४, श्राद्धैस्त्रिद्विधिना चदा ॥ १ ॥

व्याख्या— धैत्यालये=विधिधैत्ये १ स्वनिशान्ते=स्वगृहेऽपि, विजनस्थाने इत्यर्थः २, साधूनामन्तिके=साधुसमीपे ३, पोषो ज्ञानादीना धीयतेऽनेनेति पौषध=पूर्वानुष्ठानम्, सपल्लक्षणत्वात्सर्वधर्मानुष्ठानार्थं शालागृह=पौषशाला तत्र वा ४, तत्सामायिक कार्यं श्राद्धैः सदा नोभयसन्ध्यमेवेत्यर्थं । कथम्? विधिना 'स्वमासमण दाव इच्छाकारेण सदित्सह भगवन् ! सामाह्य मुहपाचिं पढिलेहेमि'चि, मणिल बीअस्वमासमणपुष मुहुपुचिं पढिलेहिअ स्वमासमणेण सामाहअ सदिसाविअ, वीअस्वमासमणपुष सामाहअं 'ठामि'चि बुचं स्वमासमणदाणपुषं अच्चावणयगत्तो पचमगल कहित्ता—'करेमि भते ! सामाहअ सावज्ज जोग पच्चक्खामि आव निअम पस्सुवासामि बुविह तिविहेण मणेणं वायाप काएण न करेमि न कारवेमि तस्स भते ! पढिक्खामि निदामि गरिहामि अप्पाण वोसिरामि ॥' इति सामाहअ सुच भणइ, तओ पच्छा इरिआवहिय पढिक्कमइ ॥ इत्यादि ॥ २ ॥

एवमावश्यकलघुवृत्तावपि । तथाहि—शिक्षात्रतेषु आद्यत्रतमाह—

सामाहय नाम सावज्जजोगपढिवज्जणं निरवज्जजोगपरिसेवण च । इह श्रावको द्वेषा,—श्रीमान् दरिद्रश्च, द्वावपि निरुपायो धैत्ये १ साधुसमीपे २ स्वगृहे ३ पौषधशालाया वा ४ सामायिकं प्रतिपद्यते—

'करेमि भते ! सामाहय सावज्ज जोग पच्चक्खामि, आव निअम पस्सुवासामि बुविह तिविहेण'चि, पच्चात् इर्यापयिक्कीं प्रतिक्कमतः, ततः स्वाभ्याय कुरुत इति ॥३॥ पुनरत्रार्षे पूर्वोच्यर्थविक्रमिता श्रीभावस्य कश्चिदपि तथैव (५०२१९) । तथाहि—

समीपे मुखपोतिकाप्रत्युपेक्षणपूर्व 'करेमि भते ! सामाइयं सावज्ज जोग पच्चक्खामि दुविहं तायहण जाव जाव' इति करोति, अत्रोभयोरपि कञ्चि-
इत्यादि सञ्चार्येयापयिकी प्रतिक्रम्य यथाराशिकतया सर्वसाधूश्च अभिवन्द्य पृच्छनादि करोति, अत्रोभयोरपि कञ्चि-
प्राधान्यमिन्द्राद्ययोः आचार्योक्त्युत्सवेषु स्नानेषु सामाधिकवर्णकोच्चारत् पञ्चादेवेर्याप्रतिक्रमण प्रतिपादितम् ॥ ६ ॥
श्रीवेवगुप्तसूरयोऽपि प्राहु

एव नवपदप्रकरणस्य स्वोपश्लेषुवृत्तौ—सं० १०७३ त्रिसप्तत्यधिकसहस्रवर्षकृताया
(पत्र ४२) । तथाहि—

सो अ सावज्जो दुविहो, इद्धिपत्तो आणिह्मिपत्तोय, जो सो इद्धिपत्तो जो सो गओ साहसमीवे करेइ । जो पुण अ-
णिद्धिपत्तो सो घराओ वेव सामाइय काऊण पवसमिओ तिगुत्तो जहा साधू तथा अगच्छइ, साहसमीवे पत्तो पुणोऽपि
सामाइअ करेइ इरियावहियाए पडिक्कमइ, जइ वेइय अस्थि तो पढम वेइयाइ वदइ, पच्छा पढइ सुणइ वा ॥ ७ ॥

पुनरुच्यशीत्यधिकैकादशशत ११८३ वर्षे चन्द्रगञ्छीयश्रीविजयसिंहाचार्ये कृताया श्रावकप्रतिक्रमणचूर्णौ (पत्रं २४३)
वदिक्रण य गुरुणो छोभावंदणएण सदिसाविय सामायिकदडकमणुकहुइ, जहा—'करेमि भते ! सामाइय सावज्ज जोग पच्च-
क्खामि जाव नियमं पञ्जुवासामि दुविहं तिविहेण मणेण धायाए काएण न करेमि न कारवेमि तस्स भते ! पडिक्कमामि
निवासि गरिहामि अय्याण धोसिरामि' तवो इरियावहियाए पडिक्कमिउ आगमण आलोइए, पच्छा जहाजेट्ट साहुणो वदिक्रण
पढइ सुणइ वा इति ॥ ८ ॥ श्रीयशोदेवसूरिभि कृताया पञ्चाशकचूर्णौ, तथाहि—अणेण विहिणा गतूण तिविहेण साहुणो
नसिक्रण सामाइय करेइ, 'करेमि भते ! सामाइय सावज्ज जोग पच्चक्खामि जाव साहुणो पञ्जुवासामि दुविहेण तिविहेण'

भते ! सामाह्य सावख जोग पञ्चक्यामि दुविह तिविहेण जाव निमम पञ्चुवासाभि ।' इत्यादि, एवं सामाधिक कृत्वा इयां प्रतिश्रन्तो वन्दित्वा पृच्छति पठति वा, स च क्लिष्ट सामाधिक कुर्वन् मुकुट कुण्डले नाममुद्रा चाऽपनयति, पुष्पताम्रूल-प्रानारादिक च व्युत्पद्यति, एष विधिः सामाधिकस्येति ॥ ५ ॥

पुनः श्रीयक्षोदेवोपाध्याया अपि श्रीनवपदप्रकरणविवरणे प्रोचिवास । (पृ० २४३) तथाहि—

आगतश्च त्रिविधेन साधून् नमस्कृत्य तत्साक्षिक सामाधिक पुन करोति—'करोमि भते ! सामाह्य सावख जोग पञ्चपस्यामि दुविह तिविहेण जाव (साहु) पञ्चुवासाभि' इत्यादि सूत्रमुच्चार्य तत इर्यापथिकीं प्रतिक्रमति आगमन चालोचयति । तत आचार्यादीन् यथा रत्नाधिकतया अमियन्ध सर्वसाधून् सपयुक्तोपविष्ट पठति, पुस्तकवाचनादि करोति, चैत्यगृहे तु यदि साधयो न भवन्ति, तथा इर्यापथिकीप्रतिक्रमणपूर्वक आगमनालोचनां विधाय चैत्य'गृहे' वन्दना करोति, तत पठनादि विधये । साधुसन्नाये तु पूर्वं एव विधिः । एवम् पौषधशालायामपि केवल यथा गृहे आवश्यक कुर्वाणो गृह्यति, तथैव गम-नधिरहितं, न चाऽऽवश्यक श्रावकस्य न सम्भवतीति वाच्यम्—“समणेण सावपणय अवस्सकायव हवइ अग्रा ।” इत्या-विवचनप्रतिष्ठितत्वात् अस्य मुखवस्त्रिकाप्रत्युपेक्षणपूर्वं च सर्वत्र सामाधिक साध्यादिसमीपे विधिना प्राह्यमिति । ऋद्धि-प्राप्तस्तु चैत्यगृहं साधुमूल वा महर्द्धौ वा इति येन लोकस्याऽऽस्था जायते । चैत्यानि साधवश्च सत्पुरुषपरिग्रहेण विशेष-पूज्यानि भवन्ति, पूजितपूज्यत्वात् लोकस्य, अतः तेन गृह एव सामाधिकमादाय न गतव्यम्, अधिकरणमयेन इत्सव्या-विना अपठनाप्रसङ्गात्, आयातश्च चैत्यालये विधिना प्रविश्य चैत्यानि च प्रथमगावच्छेदनाऽभियुक्त एवावश्यं 'साहु-

समीपे मुखपोतिकाप्रत्युपेक्षणपूर्वं 'करेमि भते ! सामाइय सावजं जोग पञ्चक्खामि दुधिह तिविहेण जाव नियमं पञ्जुनासामि' इत्यादि सञ्चार्येयापयिकीं प्रतिक्रम्य यथारासिकतया सर्वसाधुश्च अभिवन्ध पृच्छनादि करोति, अत्रोभयोरपि ऋद्धि-प्राप्तानर्द्धिप्राप्तयो श्राद्धयोश्चतुर्विपि स्थानेषु सामायिकदण्डकोच्चारात् पञ्चादेवेर्याप्रतिक्रमण प्रतिपादितम् ॥ ६ ॥

एव नवपदप्रकरणस्य स्वोपज्ञलघुवृत्तौ—स० १०७३ त्रिसप्तत्यधिकसहस्रवर्षकृताया श्रीवेवगुप्तसूरयोऽपि प्राहुः (पत्र ४२) । तथाहि—

सो अ सावओ दुविहो, इह्विपत्तो आणिह्विपत्तोय, जो सो इह्विपत्तो जो सो गओ साहसमीये करेइ । जो पुण अ-णिह्विपत्तो सो घराओ चेव सामाइय काऊण पचसमिओ तिगुत्तो जहा साधू तहा अगच्छइ, साहुसमीये पत्तो पुणोऽधि सामाइअ करेइ इरियावहियाए पडिक्कमइ, जइ चेइय अत्यि तो पढम चेइयाइ घदइ, पच्छा पढइ सुणइ वा ॥ ७ ॥

पुनख्यशीत्यधिकैकादशशत ११८३ येषं चन्द्रगच्छीयश्रीविजयसिंहाचार्यं कृताया श्रावकप्रतिक्रमणचूर्णीं (पत्रं २४३) वदिरुण य गुरुणो छोमार्धदणएण सदिसायिय सामायिकदहकमणुकहुइ, जहा—'करेमि भते ! सामाइयं सावज्ज जोग पच्च-क्खामि जाव नियमं पञ्जुवासामि दुधिह तिविहेण मणेण वायाए काएण न करेमि न कारवेमि तस्स भते ! पडिक्कमामि निंदामि गरिहामि अप्पाण वोसिरामि' तओ इरियावहियाए पडिक्कमिच आगमण आलोइए, पच्छा जहाजेट्ट साहुणो वदिरुण पढइ सुणइ वा इति ॥ ८ ॥ श्रीयशोदेवसूरिभिः कृताया पञ्चाशकचूर्णीं, तथाहि—अणेण विहिणा गतूण तिविहेण साहुणो नमिरुण सामाइयं करेइ, 'करेमि भते ! सामाइय सावज्ज जोग पच्चक्खामि जाव साहुणो पञ्जुनासामि दुविहेण तिविहेण'

मते ! सामाह्य सावखं ओग पञ्चक्खामि दुविह्ठ तिविहेण जाव निवम पञ्जुवासामि ।' इत्यादि, एव सामायिक कृत्वा इयां प्रतिक्रान्तो धन्विस्त्वा पृच्छति पठति वा, स घ किल सामायिक कुर्वन् मुकुट कुण्डले नाममुद्रा घाऽपनयति, पुष्पताम्रूल-
प्राथारविक घ व्युत्सृष्टि, एष विधिः सामायिकस्येति ॥ ५ ॥

पुनः श्रीयशोदेवोपाध्याया अपि श्रीनवपदप्रकरणविवरणे प्रोचिवास । (पृ० २४३) तथाहि—

आगतश्च त्रिविधेन साधुन् नमस्कृत्य तत्साक्षिक सामायिक पुनः करोति—'करोमि भते ! सामाह्य सावज्जलोग पञ्चक्खामि
दुविह्ठ तिविहेण जाव (साहु) पञ्जुवासामि' इत्यादि सूत्रमुच्चार्य तत इर्यापथिकी प्रतिक्रमति आगमन चालोचयति । तत
आचार्यादीन् यथा रसाधिकतया अभिवन्थ सर्वसाधुन् सपयुक्तोपविष्ट पठति, पुस्तकवाचनादि करोति, चैत्यगृहे तु यदि
साधवो न भवन्ति, तदा इर्यापथिकीप्रतिक्रमणपूर्वक आगमनालोचना विषाय चैत्य'गृहे' चन्दनां करोति, तत पठनादि
विधत्ते । साधुसन्नाये तु पूर्व एव विधिः । एवम् पौषधशालायामपि केवल यथा गृहे आवश्यक कुर्वाणो गृह्णाति, तथैव गम-
नविरहित, न घाऽऽवश्यकं श्रावकस्य न सम्भवतीति वाच्यम्—“समणेण साधएणय अवस्सकायव इवइ जग्हा ।” इत्या-
दिवचनप्रतिष्ठितत्वात् अस्य मुखवस्त्रिकाप्रत्युपेक्षणपूर्वं च सर्वत्र सामायिक साध्यादिसमीपे विधिना प्राह्यमिति । ऋद्धि-
प्राप्तसु चैत्यगृह साधुमूल वा महर्षे वा इति येन लोकस्याऽऽस्या जायते । चैत्यानि साधवश्च सत्पुरुषपरिग्रहेण विशेष-
पूज्यानि भवन्ति, पूजितपूज्यत्वात् लोकस्य, अत तेन गृह एव सामायिकमादाय न गन्तव्यम्, अधिकरणभयेन हस्त्यम्भा-
दिना अयतनाप्रसङ्गात्, आयातश्च चैत्यालये विधिना प्रविश्य चैत्यानि च द्रव्यभायस्त्वेनाऽभिष्टय यथासम्भव 'साधु-

“अइ बेइआइ अत्थि तो पढम वदइ ।” इति वाक्येन सामायिकदण्डकात् चैत्यवन्दनान्तरिता ईर्यापथिकी प्रोक्ता, तत् कथम् ? उच्यते—

तत्र सामायिककरणे चैत्यवन्दनायाः सामाचारीविशेषात् नानात्वमद्यसेयम्, न व्यामोहो विधेय । नानात्वेऽपि सर्वत्र सामायिकदण्डकोच्चारदनन्तरम्, एवम् ईर्यापथिकीप्रतिक्रमण प्रतिपादित, न सामायिकदण्डकात् प्राक्, पुनस्तु चर्मा-
विस्तरो नवपदप्रकरणवृत्त्यादिभ्यो ज्ञेय ।

ननु—“अपढिक्ताए इरियावधियाए न कण्णइ चेव काढं किंचियि चिअवदण १ सण्णायइणाइअ २ फलासायमभिवज्जु-
गाण ॥” इत्यादि श्रीमहानिशीथसिद्धान्ताक्षरदर्शनात् ईयापथिकीप्रतिक्रमणमकृत्वा च न किञ्चिदन्यत्कुर्यादशुद्धतापत्तेरिति ।
दशवैकालिकवृत्तिपाठबलाच्च ईर्यापथिक्यामप्रतिक्रान्ताया न कल्पते एव, किञ्चिच्चैत्यवन्दनास्वाध्यायादि ततो ज्ञायते चैत्य-
वन्दनकादिवत्, किञ्चित्शब्दसूचितानि अन्यान्यपि सर्वाणि सामायिकादीनि धर्मकार्याणि अप्रतिक्रान्तायामीर्यापथिक्या
न श्रद्धन्तीति पूर्वपक्षः, तत्रोत्तरमिदम्, सत्य-पर महानिशीथवाक्य चैत्यवन्दनस्वाध्याय-ध्यानप्रतिक्रमणादिरूपग्रहक्रि-
यागोचरत्वेन बहुविपयत्वात् सामान्यम्, आवश्यकविवाक्य तु केवलसामायिकगोचरत्वेनाऽल्पविपयत्वात् विशेष, सामान्याच्च
विशेषो षलीयानिति । यदुक्तं वैयाकरणे ‘सामान्यशाब्दतो नून विशेषो षलवान् भवेदिति’ यथा दधि इहेति स्थाने “इय स्वरे”
इति सामान्यसूत्रस्य षाधकं “सर्वणो दीर्घः सह” इति विशेषसूत्र । भवतु नाम महानिशीथवचनप्रामाण्यात् चैत्यवन्दनस्वाध्यायादौ
प्रथमम् ईर्यापथिकीप्रतिक्रमणं, पर सामायिकग्रहणविधौ तु नामग्राह विधिवादेन चरितानुवादेन सर्वत्र सामायिकदण्डकोच्चा-

एवमाइ च्छरिज्ज ततो इरियावहियाए पडिक्कमइ, पच्छा आलोएसा वदिता आयरीयमादी जहारायणिए, पुणरवि गुरु वदिता पडिलेहिचा भूमिं निविट्ठो पुच्छति पठति वा, एवं वेइएसु वि, असइ साहुचेइयाणं पोसहसालाप सगिहे वा सामाइय आनस्सग फरेइ, तत्य नवरि गमणं नत्थि । एव भणइ जाव नियम पञ्जुवासामि चि, पच्छा सो इट्ठिपत्तो सावगो सामाइय फरेइ, 'करेमि भते ! सामाइय सावज्ज ओगं पक्कत्थामि बुविह विविहेण जाव नियम पञ्जुवासामि एवमाइ, एव सामाइय काऊण इरियावहियं पडिक्कंतो वदिता पुच्छति पठति वा ॥ ९ ॥ श्रीहेमाचार्यकृतयोगशास्त्रधृत्तौ (पत्र १७६) ; तथाहि-एय कृत-सामायिकेर्यापयिकायाः प्रतिक्रामति, पश्चादागमनमालोच्य यथाज्येष्ठमाचार्यादीन् वन्दते ॥ १० ॥ ननु श्रीआचर्यक-वृद्धवृत्ति-प्रमुत्सप्रन्येषु विधिवादेन सामायिकदण्डकोट्टारावनु ईर्यापयिकीप्रतिक्रमण दर्शित, पर काडपि चरितानुनादे-नाडपि एव सामायिकदण्डकोट्टारेर्यापयिकीप्रतिक्रमणयोः पौर्वापर्यं लिखितमस्ति ? उच्यते—

नवाङ्गीवृत्तिकारक-भीष्मभयदेवसूरिपदाजामृङ्गश्रीवर्धमानसूरिभिः स० ११४१ मिते कृते कथाकोशप्रन्ये पञ्चमाणुव्रत-फलवर्णनाधिकारे एवमुक्तमस्ति—“त्रिणगुप्तो नवकारपुरस्सरं काऊण निसीद्विम पविट्ठोपासाए कयसामाईओ इरियावहिय पडिक्कमिज्ज जो कोइ इत्य अक्कइ देवो दाणवो वा भूओ वा सो मज्झ अणुआणेठ भवणमिणति भजिऊण सज्जायं काठमाठवो इति” ॥ ११ ॥

आह शिष्यः—ननु-श्रीआचर्यकसृष्ट्यादौ विधिवादेन सामायिकदण्डकोट्टारापानन्तर साक्षादेव ईर्यापयिकीप्रतिक्रमणं लिखितम् । श्रीआचर्यकसृष्ट्यादौ तु—

“अइ खेइआइ अत्थि तो पढम वदइ ।” इति षाक्येन सामायिकदण्डकात् चैत्यवन्दनान्तरिता ईयोपथिकी प्रोक्ता, तत् कथम् ? उच्यते—

तत्र सामायिककरणे चैत्यवन्दनायाः सामाधारीविशेषात् नानात्वमवसेयम्, न व्यामोहो विधेयः । नानात्वेऽपि सर्वत्र सामायिकदण्डकोच्चारानन्तरम्, एवम् ईर्यापथिकीप्रतिक्रमणं प्रतिपादित, न सामायिकदण्डकात् प्राक्, पुनस्तु चर्चा-विस्तरो नवपदप्रकरणवृत्त्यादिभ्यो ज्ञेयः ।

ननु—“अपठिक्स्ताए इरियावहियाए न कप्पइ चेव काढं किञ्चिवि चिअवंदण ? सज्जायझाणाइअ ? फलासायमभिव्खु-गाण ॥” इत्यादि श्रीमहानिशीथसिद्धान्ताक्षरदर्शनात् ईयापथिकीप्रतिक्रमणमकृत्वा च न किञ्चिदन्यत्कुर्यादशुद्धतापत्तेरिति । दशवैकालिकवृत्तिपाठबलाच्च ईर्यापथिक्यामप्रतिक्रान्ताया न कल्पते एव, किञ्चिच्चैत्यवन्दनास्वाध्यायादि ततो ज्ञायते चैत्य-वन्दनकाविवत्, किञ्चित्शब्दसूचितानि अन्यान्यपि सर्वाणि सामायिकादीनि धर्मकार्याणि अप्रतिक्रान्तायामीर्यापथिक्या न शुद्ध्यन्तीति पूर्वपक्षः?, तत्रोत्तरमिदम्, सत्य-परमहानिशीथवाक्य चैत्यवन्दनस्वाध्याय-ध्यानप्रतिक्रमणादिरूपबहुक्ति-यागोचरत्वेन बहुविधयत्वात् सामान्यम्, आवश्यकदिवाक्यतु केवलसामायिकगोचरत्वेनाऽल्पविधयत्वात् विशेष, सामान्याच्च विशेषो बलीयानिति । यदुक्तं वैयाकरणे ‘सामान्यशास्त्रतो नून विशेषो बलवान् भवेदिति’ यथा दधि इहेति स्थाने “इय स्वरे” इति सामान्यसूत्रस्य षाधक ‘सवर्णे दीर्घः सह’ इति विशेषसूत्र । भवतु नाम महानिशीथवचनप्रामाण्यात् चैत्यवन्दनस्वाध्यायादौ प्रथमम् ईर्यापथिकीप्रतिक्रमणं, पर सामायिकप्रहणविधौ तु नामग्राह विधिवादेन चरितानुवादेन सर्वत्र सामायिकदण्डकोच्चा-

एवमाइ उच्चरिण ततो इरियावहियाए पठिक्कमइ, पच्छा आलोपत्ता वदिच्चा आयरीयमादी जहारायणिए, पुणरविगुरु वंदिच्चा पढिलेहिच्चा भूमिं निविद्धो पुच्छति पढति वा, एवं वेइएसु वि, असइ साहुचेइयाण पोसहसालाप सगिहे वा सामाइय आवस्सग करेइ, तत्थ नवरि गमणं नत्थि । एव मणइ आव नियम पञ्जुवासामि सि, पच्छा सो इह्विपत्तो सावगो सामाइय करेइ, 'करेमि भते ! सामाइय सावज्ज जोगं पञ्चक्खामि दुविह तिविहेण आव नियम पञ्जुवासामि एवमाइ, एव सामाइय काऊण ईरियावहिय पठिक्कतो वदिच्चा पुच्छति पढति वा ॥ ९ ॥ श्रीहेमाचार्यकृतयोगशास्त्रवृत्तौ (पत्र १७६), तथाहि-एव कृत-सामायिकेर्यापथिकायाः प्रतिक्रामति, पञ्चाषागमनमालोच्य ययाज्येष्ठमाचार्यादीन् वन्दते ॥ १० ॥ ननु श्रीआवश्यक-वृहह्वृत्ति-प्रमुखग्रन्थेषु विधिवादेन सामायिकदण्डकोच्चारावनु ईर्यापथिकीप्रतिक्रमण दर्शित, पर काऽपि धरितानुवादे-नाऽपि एव सामायिकदण्डकोच्चारेर्यापथिकीप्रतिक्रमणयोः पौर्यापर्यं लिखितमस्ति ? सच्यते—

नवाङ्गीवृत्तिकारक-श्रीअभयदेवसूरिपदानामुङ्गश्रीवर्धमानसूरिभिः स० ११४१ मिते कृते कथाकोशग्रन्थे पञ्चमाणुव्रत-फलवर्णनावधिकारे एवमुक्तमस्ति—“अणिगुत्तो नवकारपुरस्सर काऊण निसीहिअ पविद्धोपासाए कयसामाईओ ईरियावहिय पठिक्कमिऊण जो कोइ इत्थ अच्छइ देवो दाणवो वा भूओ वा सो मज्झ अणुजाणेत्त भवणमिणति भणिऊण सज्जमायं कावमाढत्तो इति” ॥ ११ ॥

आह शिष्यः—ननु-श्रीआवश्यकवृत्त्यादौ विधिवादेन सामायिकदण्डकोच्चारानन्तरं साक्षादेव ईर्यापथिकीप्रतिक्रमणं लिखितम् । श्रीआवश्यकवृत्त्यादौ तु—

च्छीयसूरिभिरपि क्वापि सामायिकदण्डकाञ्चनन्तर ईर्यापयिकीप्रतिक्रमणं निगदितमस्ति ? सच्यते—श्रीदेवेन्द्रसूरिभिः श्रावक-
दिनकृत्यसूत्रदृष्टौ तथैव प्रतिपादना कृताऽस्ति, तथाहि—

तजो वियाखवेलाए, अत्यमंते विवायरे । पुब्बुत्तेण विहाणेण पुणो वदे जिणोत्तमे ॥ २२८ ॥

तजो पोसहसालं तु, गतूण तु पमज्जए । ठाविता तथ्य सूरिं तु, तजो सामाअ करे ॥ २२९ ॥

काऊण य सामाइय, इरिअ पडिक्कमिअ गमणमालोए । वविचु सूरिमाई, सज्जायावस्सय कुणइ ॥ २३० ॥
साम्प्रतम्—अष्टावशसत्कारद्वारमाह—‘तजो वि०’ ततो वैकालिकानन्तर=विकालवेलाया अन्तर्मुहूर्त्तरूपाया, तामेव व्य-
नक्ति, अस्ममयति दिवाकरे=अर्द्धविम्बादर्वाक् इत्यर्थः, पूर्वोक्तेन विधानेन पूजा कृत्वैति शेषः, पुनर्वन्दते—जिनोत्तमान् प्रसि-
द्धैत्यवन्दनविधिनेति ॥ २२८ ॥ अयैकोनविंश वन्दनोपलक्षितमावश्यकद्वारमाह—

‘तजो०’ ततः तृतीयपूजाञ्चनन्तर श्रावकः पौषधशाला गत्वा यतनया प्रमाटिं, ततो नमस्कारपूर्वकं व्यवहितः, ‘तु’शब्द-
स्य पवार्यत्वात् स्थापयित्वैव, तत्र सूरिस्थापनाचार्यं ततो विधिना सामायिकं करोति ॥ २२९ ॥ अथ तत्र साधवोऽपि सन्ति
श्रावकेण गृहे सामायिकं कृतं, ततः सोऽसौ साधुसमीपे गत्वा किं करोतीत्याह—

‘काऊण०’ साधुसाक्षिकं पुनः सामायिकं कृत्वा—ईर्यां प्रतिक्रम्य आगमनमालोचयेत्, तत्र आचार्यादीन् वन्दित्वा स्वा-
ध्यायकाले षाडशकं करोति ॥ २३० ॥

अत्र समयत्र सामायिकानन्तरमीर्याप्रतिक्रमणं निवेदितम् । एव कुलमण्डनसूरिकृतग्रन्थेऽपि । ननु—यदि तपागच्छी-

रावन्तरमेव ईर्यापथिकीप्रतिक्रमण निर्दिष्ट शिष्टैः । पुनरपि श्रूयताम्-यदि प्रथममीर्यापथिकीप्रतिक्रमणमन्तरेण किञ्चि-
 दपि धर्मकर्त्तव्यं न शुद्धेत, तदा प्रत्यक्षं विरोधः समापयेत् । यतः ईर्यापथिकीप्रतिक्रमणमन्तरेण देवगृहे साधु-
 साध्वीश्रावकआविकाभिः सर्वैश्च देववन्दना क्रियते ॥ १ ॥ धर्मशालायामागत्य मार्गे वा साधुसाध्वीना साधुश्रावकै-
 र्वन्दना विधीयते । २ । श्रावकैर्यत्र तत्र स्थित्वा पञ्चपरमेष्ठीनमस्कारा गुण्यन्ते । ३ । श्रावकैः साधुमाध्वीसमीपे प्रत्या-
 ह्यान प्रत्याचक्ष्यते । ४ । श्रावकैः साधुन्यो दान दीयते । ५ प्रथमोपधानं वाह्यते । ६ । तत्र सर्वत्र सर्वेषामपि धर्मकर्त्त-
 व्यत्वात् कथं तेषां शुद्धिः, ततः ईर्यापथिकीप्रतिक्रमणं विना न किञ्चिदपि शुद्ध्यतीति वचनं न सहृदयानां हृदयद्रुमम् ।
 पुनरपि रे शिष्य ! शृणु महानिशीथवाक्यम् । श्रीवेवेन्द्रसूरिभिरपि विशेषविषयं लिखितं श्रीपट्टायस्यकवृत्तौ दिन-
 कृत्यवृत्तौ च, तथाहि—(पत्रं २४)

सग्रदायात् सकृष्टं चैत्यवन्दना ईर्यापथिकीप्रतिक्रमणपुरस्सरं विधेया इति अतः सदैवाऽऽदौ व्याख्यायते, इति । श्रीवे-
 वेन्द्रसूरिशिष्यैर्महोपाध्याय-श्रीधर्मकीर्त्तिभिरपि चैत्यवन्दनकभाष्यवृत्तौ सङ्घाचाराभिधानायां प्रोचते, तथाहि—

“यद्-अत्र-ईर्यापथिक्या अपि फलमुपदर्शितं तदीर्यापथिकीप्रतिक्रमणपूर्विकेन परिपूर्णचैत्यवन्दनेति प्रतिपादनार्थम्,
 इति तावत् प्रोक्तम् ।” पुनरप्यग्रे वृद्धाः पुनरेवमाहुः, उत्कृष्टा चैत्यवन्दना ईर्यापथिकीप्रतिक्रमणपुरस्सरेण कार्या, अन्य-
 भासि अपत्या मण्डमेति इति, ततः सामान्योक्तावपि यो विचिरेष्व नामघाटं प्रोक्तः स तत्र कार्यं इति उत्तरम् । बहु-उपाय-

च्छीयसूरिभिरपि क्वापि सामाधिकदण्डकाऽनन्तर ईर्यापघिकीप्रतिक्रमण निगदितमस्ति ? सध्यते-श्रीदेवेन्द्रसूरिभिः श्रावक-
दिनकृत्यसूत्रवृत्तौ तथैव प्रतिपादना कृताऽस्ति, तथाहि—

तजो वियालवेलाए, अत्यमते दिवायरे । पुण्डुत्तेण विहाणेण पुणो वदे जिणोत्तमे ॥ २२८ ॥

तजो पोचहसाल तु, गरूण तु पमज्जए । ठाथित्ता तत्थ चरिं तु, तजो सामाइअ करे ॥ २२९ ॥

काऽण य सामाइय, इरिअ पडिक्कमिअ गमणमालोए । वदित्तु सूरिमाई, सज्जायावस्तय कुणइ ॥ २३० ॥
सान्प्रतम्—अष्टादशचत्कारद्धारमाह—‘तजो वि०’ ततो वैकालिकानन्तर=विकालवेलाया अन्तर्मुहूर्तरूपाया, तामेव व्य-
नक्ति, अस्ममयति दिवाकरे=अर्द्धविन्वादर्वाक् इत्यर्थ, पूर्वोक्तेन विधानेन पूजा कृत्वैति शेषः, पुनर्वन्दते—जिनोत्तमान् प्रसि-
द्धैत्यवन्दनविधिनेति ॥ २२८ ॥ अथैकोनविंश चन्दनोपलक्षितमावश्यकद्धारमाह—

‘तजो’ तव’ तृतीयपूजाऽनन्तर श्रावक’ पौषधशाला गत्वा यतनया प्रमाष्टिं, ततो नमस्कारपूर्वकं व्यवहितं, ‘तु शब्द-
स्य एवार्थत्वात् स्यापयित्वैव, तत्र सूरिस्थापनाचार्यं ततो विधिना सामायिकं करोति ॥ २२९ ॥ अथ तत्र साधवोऽपि सन्ति
श्रावकेण गृहे सामायिकं कृतं, तव’ सोऽसौ साधुत्वमीपे गत्वा किं करोतीत्याह—

‘काऽण०’ साधुचाक्षिकं पुन’ सामायिकं कृत्वा-ईर्यां प्रतिक्रम्य आगमनमालोचयेत्, तत्र आचार्यादीन् चन्दित्वा स्वा-
ध्यायकाले चावश्यकं करोति ॥ २३० ॥

अत्र उभयत्र सामाधिकानन्तरमीर्याप्रतिक्रमण निवेदितम् । एव कुलमण्डनसूरिकृतग्रन्थेऽपि । ननु-यदि तपागच्छी-

रादनन्तरमेव ईर्यापथिकीप्रतिक्रमण निर्दिष्ट शिष्टैः । पुनरपि श्रूयताम्—यदि प्रथममीर्यापथिकीप्रतिक्रमणमन्तरेण किञ्चि-
दपि धर्मकर्तव्यं न शुक्लेत, तदा प्रत्यक्ष विरोध समापयेत । यतः ईर्यापथिकीप्रतिक्रमणमन्तरेण देवगृहे साधु-
साध्वीश्रावकश्राविकाभिः सदैव देववन्दना क्रियते ॥ १ ॥ धर्मशालायामागत्य मार्गे वा साधुसाध्वीना साधुश्रावकै-
र्घन्दना विधीयते । २ । श्रावकैर्यत्र तत्र स्थित्वा पञ्चपरमेष्ठीनमस्कारा गुण्यन्ते । ३ । श्रावकैः साधुसाध्वीसमीपे प्रत्या-
स्थान प्रत्याघस्यते । ४ । श्राद्धैः साधुम्यो दान दीयते । ५ प्रथमोपधानं याद्यते । ६ । तत्र सर्वत्र सर्वेषामपि धर्मकर्त्त-
व्यत्वात् कथं तेषां शुद्धिः, तत्र ईर्यापथिकीप्रतिक्रमणं विना न किञ्चिदपि शुद्धीतीति वचनं न सहृदयानां हृदयङ्गमम् ।
पुनरपि रे शिष्य ! शृणु महानिशीथयाक्यम् । श्रीदेवेन्द्रसूरिभिरपि विशेषविषयं लिखितं श्रीपढावश्यकवृत्तौ विन-
कृत्यवृत्तौ च, तथाहि—(पत्रं २४)

सम्प्रदायात् सकृष्ट चैत्यवन्दना ईर्यापथिकीप्रतिक्रमणपुरस्सरं विधेया इति अतः सदैवाऽऽदौ व्याख्यायते, इति । श्रीदे-
वेन्द्रसूरिशिष्यैर्महोपाध्याय—श्रीधर्मकीर्त्तिभिरपि चैत्यवन्दनकमाव्यवृत्तौ सङ्घाचाराभिधानायां प्रोच्ये, तथाहि—

“यद्—अत्र—ईर्यापथिक्या अपि फलमुपदर्शितं तवीर्यापथिकीप्रतिक्रमणपूर्विकैव परिपूर्णचैत्यवन्दनेति प्रतिपादनार्थम्,
इति तावत् प्रोक्तम् ।” पुनरप्यग्रे वृद्धाः पुनरेवमाहुः, उक्तुष्टा चैत्यवन्दना ईर्यापथिकीप्रतिक्रमणपुरस्सरेव कार्या, अन्य-
थापि जपन्या मध्यमेति इति, ततः सामान्योक्तावपि यो विधिर्यत्र नामग्राह प्रोक्तः स तत्र कार्य इति तत्त्वम् । ननु—सपाग-

च्छीयसूरिभिरपि कापि सामायिकदण्डकाञ्चनन्तरं ईयांपथिकीप्रतिक्रमण निगदितमस्ति ? उच्यते—श्रीदेवेन्द्रसूरिभिः श्रावक-
विनकृत्यसूत्रदृष्टौ तथैव प्रतिपादना कृताऽस्ति, तथाहि—

तजो वियालवेलाए, अत्यमते विवायरे । पुब्बुत्तेण विहाणेण पुणो वदे जिणोत्तमे ॥ २२८ ॥

तजो पोसहसालं तु, गतूण तु पमज्जाए । ठाविस्सा तस्य सूरिं तु, तजो सामाइअ करे ॥ २२९ ॥

कारुण य सामाइय, इरिअ पडिक्कमिअ गमणमालोए । वदिचु सूरिमाई, सञ्जायावस्सय कुणइ ॥ २३० ॥
साम्प्रतम्—अष्टादशसत्कारद्वारमाह—‘तजो वि०’ ततो वैकालिकानन्तरं=विकालवेलाया अन्तर्मुहूर्तरूपाया, तामेव व्य-
नक्ति, अस्तमयति विवाकरे=अर्द्धविम्व्यादर्वाक् इत्यर्थः; पूर्वोक्तेन विधानेन पूजा कृत्वेति शेषः, पुनर्वन्दते—जिनोत्तमान् प्रसि-
द्धचैत्यवन्दनविधिनेति ॥ २२८ ॥ अयैकोनविंश घन्दनोपलक्षितमावश्यकद्वारमाह—

‘तजो०’ ततः तृतीयपूजाञ्चनन्तरं श्रावकः पौषशाला गत्वा यतनया प्रमाटिं, ततो नमस्कारपूर्वकं व्यवहित, ‘तु’शब्द-
स्य एवार्थत्वात् स्थापयित्वैव, तत्र सूरिस्थापनाचार्यं ततो विधिना सामायिकं करोति ॥ २२९ ॥ अथ तत्र साधवोऽपि सन्ति
श्रावकेण गृहे सामायिकं कृत, ततः सोऽसौ साधुसमीपे गत्वा किं करोतीत्याह—

‘क्करुण०’ साधुसाक्षिकं पुनः सामायिकं कृत्वा—ईयां प्रतिक्रम्य आगमनमालोचयेत्, तत्र आचार्यादीन् वन्दित्वा स्वा-
ध्यायकाले चावश्यकं करोति ॥ २३० ॥

अत्र उभयत्र सामायिकानन्तरमीर्याप्रतिक्रमण निवेदितम् । एव कुलमण्डनसूरिकृतग्रन्थेऽपि । ननु—यदि तपागच्छी-

यसुरिभिरप्येष प्रतिपादितम्, तर्हि साम्प्रतं तपागच्छीयश्रावकाः कथं पूर्वम् ईर्यां प्रतिक्रम्य पश्चात् सामायिकदण्डकोचार कुर्वन्ति, गुरवश्च कारयन्ति ! । सच्यते—

तत्कर्तव्यतां त एव जानन्ति, तत्रार्थे त एव प्रष्टव्याः सम्यक्, अस्माभिस्तु पूर्वोक्तागमाक्षरे, इमाभिश्च युक्तिभि, अनेन च गुरुपारम्पर्येण सामायिकोच्चारानन्तरमीर्याप्रतिक्रमणं ज्ञातमस्ति, पश्चाद्यथाऽस्ति तत्सर्वविद्वेष्य नास्माक कोऽपि कदाग्रह ॥

॥ इति सामायिकाधिकारः ॥ ३ ॥

ननु-आत्मना गच्छे पौषधः षतुःपर्व्यामेव चतुर्वर्शी-अष्टमी-अमावसी-पूर्णिमारूपाया क्रियते, तत्र सिद्धान्ताक्षराणि सन्ति, किं वा गच्छपरम्परा? सच्यते—

सूत्र-दृत्ति-चूर्णि-प्रकरणादियु पौषधस्य षतुःपर्व्यामेव भणितत्वात् सिद्धान्ताक्षराणि एव न गच्छपरम्परा, तत्र प्रथम विधिवादेन येषु आख्येषु पौषधश्चतुःपर्व्यां प्रतिपादितः । तानि आह—

“अत्यविय गं चाचदसद्वुद्धिद्विपुण्णमासिणीसु पद्विपुण्णं पोसह सम्म अणुपालेइ । तत्यधि अ से एगे आसासे पण्ण-से ॥” इति श्रीस्थानाङ्गसूत्रे चतुर्वर्ष्याने (पत्र २३६) । १ । एवं सूत्रकृतमष्टादशाध्ययनेऽपि (पत्र ३३५)

से जहानामप्य समणोयासगा भवन्ति, अभिगयजीवाभीवा तथलच्छपुण्णपावा आसवसखरवेअणानिज्जराकिरिआहिगरण षधमोक्खकुसला असद्विज्जवेवासुरनागसुवण्णज्जक्खरक्खसकिंनरकिंपुरुसगरुल्लगधबभोरगाइएहिं देवगणेहिं निगगथाओ पावयणाओ अणतिक्कमणिज्जा, इणमेव निग्गमे पावयणे, निस्सक्किमा निक्कखिमा निक्कित्तिगिक्का, छरहा गहिअहा वि-

अट्टा विणिच्छिअट्टा अमीगयट्टा अट्टिमिअपेमाणुरारत्ता, अयमावसो ! निगंथे पावयणे अट्टे अय परमट्टे सेसे अणिट्टे, वसिअफलिहा अयंगुअबुवारा अचिअत्तेत्तरघरपयेसा, चावइसट्टमुट्टिठ्ठपुणमासिणीसु पट्टिपुण्ण पोसह सम्मं अणुपाले-माणे, समणे निगये फासुअएसणिज्जेणं, असण-पाण-स्वाइम-साइमेण वत्थ-पट्टिगह-कवलपायपुछणेण, ओसह-मेस-ज्जेण, पीठ-फल-सेज्जासथारएण, पट्टिलाभेमाणा, बट्टहिं सीलधयगुणवेरमणपच्चक्खाणपोसहोववासेहिं, अहा परिग-ट्टिपट्टिं तवोकम्मेट्टिं अप्पाण भावेमाणा विहरति ॥ २ ॥ इत्यादि ।

पुनः श्रीसूत्रकृताङ्गे एव त्रयोविंशत्ययने, (पृष्ठम् ४१९) तथाहि—

भयव ! च णं उदाहु सतेगईआ समणोवासगा भवंति, तेसिं च ण एव बुत्त पुव भवइ ? नो खलु वय सचाएमो मुडे भविचा आगाराओ अणगारिअ पवइत्तए । वय च णं चावइसट्टमुट्टिठ्ठपुण्णिमासिणीसु पट्टिपुण्ण पोसह सम्म अणुपालेमाणा विहरिस्सामो ॥ ३ ॥

एवमेव श्रीरत्तराध्ययने पञ्चमाध्ययने २३ गाथाया (पृष्ठम् २५१)

“अगारिसामाइअगाइ, सट्टी क्खएण फासई । पोसह बुहओ पक्ख, एगराइ न हावए ॥ १ ॥”

अथ एतद्वृद्धद्विचिदान्त्याचार्यकृता-‘अगारिणो’ गृहिण सामायिकसम्यक्त्वश्रुतदेशविरतिरूप तस्याङ्गानि=निःशङ्कि-ता=शङ्कारहित’ सन् कालाध्ययनाणुव्रतादिरूपाणि अगारिसामायिकाङ्गानि ‘सट्टि’सि सूत्रत्वात् श्रद्धा-रुचि अस्याऽस्तीति श्रद्धावान् कार्यनेत्युपलक्षणान्मनसा वाचा च ‘फासइ’ति स्पृशति-सेवन्ते पोपण=पोप, स चेह धर्मस्य त घत्ते इति

पौषधः=आहारपौषधादिः त 'बुहतपक्व'ति तत एव द्वयोरपि सितेतररूपयोः पक्षयोश्चतुर्दशीपूर्णमास्यादितिचिपु 'एग-
 राइयं' अपेर्गम्यमानत्वादेकरात्रमपि-त्तपलक्षणत्वाच्चेकदिनमपि 'न हावप'त्ति, न हापयति=न हानिं प्रापयति, रात्रिग्रहण च
 दिवा व्याकुलतया कर्तुमशक्नुवन् रात्रावपि पौषध कुर्यात् ॥ ४ ॥ एव लघुवृत्तौ-तथाहि-पौषधम्=आहारपौषधादि 'दुहओ
 पक्वति' प्राकृतत्वात् द्वयोः पक्षयोः सितेतररूपयोः, अष्टमी-चतुर्दश्यादिपु तिचिपु, रात्रिग्रहण दिवा व्याकुलतया कर्तुमशक्नु-
 यन् रात्रावपि पौषधं कुर्यात् ॥ ५ ॥ तथा हेमाचार्यकृतयोगशास्त्रे तृतीयप्रकाशे चतुष्पव्याभेन पौषधकरण प्रत्यपादि
 (पृष्ठम् १७८) तथाहि--"चतुष्पव्यां चतुर्यादि-कुव्यापारनिषेधनम् । ब्रह्मचर्यक्रियास्नानादि-त्याग पौषधग्रतम् ॥८५॥"

व्याख्या--चतुष्पव्यां अष्टमी-चतुर्दशी-पूर्णिमा-अमावास्यालक्षणा, चतुर्णां पर्वाणा समाहार चतुष्पव्यां, पवंशब्दोऽका-
 रान्तोऽप्यस्ति, तस्या चतुर्यादिक तपः, कुव्यापारस्य साधयव्यापारस्य निषेधः, ब्रह्मचर्यक्रिया=ब्रह्मचर्यस्य करण, स्नानादे-
 शरीरसत्कारस्य त्यागः, आदिशब्दाबुद्धतन-चर्णकविलेपन-पुष्पगन्ध-विशिष्टवखाभरणादिरिग्रह, पोष=पुष्टिं प्रक्रमात् घर्मस्य
 घत्ते इति पौषधः, स एव व्रतं पौषधव्रत, सर्वतः पौषध इत्यर्थः ॥ ६ ॥ तथा-औषपातिकोपाङ्गे (पत्र ३०५) तथाहि--
 "जे इमे समणोवासगा भवति, अभिगयजीवाजीवा" इत्यादि "चातइसट्टमुद्धिदुपुण्णमासिणीसु सम्म पोसहमणुपालेमाणा"
 इत्यादि ॥ ७ ॥ एव श्रीठाणावृत्तावपि स० ११०० वर्षे श्रीहेमाचार्यगुरुश्रीदेवचन्द्रशूरिकृताया पर्वदिवसेषु एव पौषध
 प्रतिपादितः । तथाहि--"सुबति खिणमासियाइ, सेविज्जाए सामाइयाइयमाथस्सय धिप्पए पबवियेइसु पोसह, किं बणुणा"
 (देवधरप्रबन्धवाक्यात्) ॥ ८ ॥ इत्यमेव श्रीचर्मबिन्दुवृत्तावपि (पत्र ३५) श्रीमुनिचन्द्रशूरिकृतायां, तथाहि--"वोपं

घषे पौषघः=अष्टमी-चतुर्विंशत्तस्य, वर्षदिवसः, संपति-सह सपावृत्तदोषस्य सतो गुणैः आहारपरिहारारूपै वास सप-
 वास, यथोक्तम्-‘सपावृत्तस्य दोषेभ्यः, सम्यग्वासो गुणैः सह । सपघासः स विज्ञेयो, न शरीरविशोषणम्’ ॥ १०३ ॥ तत
 पौषघेपूषवासः पौषघोपवास’ इति ॥ ९ ॥ तथा नवपदप्रकरणवृहद्भूतौ अपि स० ११५० श्रीलपकेशगच्छीयकक्कसूरि-
 सन्तानीयोपाध्यायशोवेवकृताया (पृष्ठम् २७१) ‘कतंब्य’ विधेय स ‘नियमात्’ नियमेन ‘अष्टम्यादियु पर्वसु’ अष्टमीच-
 तुर्विंश्यादियु सत्सवतिथियु ॥ १० ॥ एव श्रीदेवेन्द्रसूरयोऽपि धर्मरत्नप्रकरणवृहद्भूतौ प्रोचु । तथाहि—‘पौष पुष्टिं प्रक्रमात्
 धर्मस्य घषे करोतीति पौषघः=अष्टमी-चतुर्विंशती-पूर्णिमा-अमावास्यादिपर्वदिनानुष्ठेयो व्रतविशेषः’ (पत्र ६४) ॥ ११ ॥ एव
 समवायाङ्गसूत्रवृत्त्योरेकादशस्थाने, श्रावकैकादशप्रतिमाधिकारे (पृष्ठम् १९),-तथाहि—‘पौषहोववासनिरण्’—ब्याख्या—
 पौष पुष्टिं कुशलघर्माणा घषे यत् आहारत्यागादिक अनुष्ठान तत् पौषघ, तेन सपयसन अवस्थान अहोरात्र यावत्,
 इति पौषघोपवास इति, अथवा पौषघ पर्वदिन अष्टम्यादि, तत्र सपवासः अमकार्यं पौषघोपवास इति, इय व्युत्पत्ति-
 रेव । प्रवृत्तिस्तु—अस्य शब्दस्य आहार-शरीरसत्काराऽव्यङ्ग्यव्यपारपरिवर्जनेषु अपि, तत्र—पौषघोपवासे निरत आसक्त
 पौषघोपवासनिरत, स एवविधश्च श्रावकस्य चतुर्विंशती प्रतिमा इति प्रक्रमः । अयम् अत्र भाव —पूर्वप्रतिमात्रयोपेतस्य अष्टमी-
 चतुर्विंशती-अमावास्या-पूर्णिमासीषु आहारपौषघादि चतुर्विंशती पौषघं प्रतिपद्यमानस्य चतुरो मासान् यावत् चतुर्विंशती प्रतिमा
 भवति ॥ १२ ॥ एव पञ्चाशकवृत्तौ अपि श्रीअभयदेवसूरिकृताया (पृष्ठम् २५)—पौषघः=पर्वदिनानुष्ठानमिति ब्याख्यात
 तथाहि—‘पौष पुष्टिं प्रक्रमात् घमस्य घषे करोतीति पौषघः=पर्वदिनानुष्ठानम्’ इति ॥ १३ ॥

पौषधः=आहारपौषधादिः त 'बुद्धरूपस्त्व'ति तत एव द्वयोरपि सितेतररूपयोः पक्षयोश्चतुर्दशीपूर्णमास्यादितिचिपु 'एग-
 राइय' अपेर्गम्यमानत्वादेकरात्रमपि-रपलक्षणत्वाच्चेकदिनमपि 'न हावए'त्ति, न हावयति=न हानिं प्रापयति, रात्रिग्रहण च
 दिवा व्याकुलतया कर्तुमशक्नुवन् रात्रावपि पौषध कुर्यात् ॥ ४ ॥ एव लघुवृत्तौ-तथाहि-पौषधम्=आहारपौषधादि 'बुहजो
 पक्वति' प्राकृतत्वात् द्वयोः पक्षयोः सितेतररूपयोः, अष्टमी-चतुर्दश्यादिपु तिथिपु, रात्रिग्रहण दिवा व्याकुलतया कर्तुमशक्नु-
 वन् रात्रावपि पौषधं कुर्यात् ॥ ५ ॥ तथा हेमाचार्यकृतयोगशास्त्रे तृतीयप्रकाशे चतुष्पर्व्यामेव पौषधकरण प्रत्यपादि
 (पृष्ठम् १७८) तथाहि—“चतुष्पर्व्यां चतुर्यादि-कुव्यापारनियेधनम् । ब्रह्मचर्यक्रियास्नानादि-त्यागः पौषधव्रतम् ॥८५॥”

व्याख्या—चतुष्पर्वी अष्टमी-चतुर्दशी-पूर्णिमा-अमावास्यालक्षणा, चतुर्णां पर्वाणा समाहार चतुष्पर्वी, पूर्वशब्दोऽका-
 रान्तोऽप्यस्ति, तस्या चतुर्यादिक तपः, कुव्यापारस्य सावद्यव्यापारस्य नियेधः, ब्रह्मचर्यक्रिया=ब्रह्मचर्यस्य करण, स्नानादे
 शरीरसत्कारस्य त्यागः, आविष्णव्यापुद्भर्तन-वर्णकविलेपन-पुष्पगन्ध-विशिष्टवस्त्राभरणादिपरिग्रहः, पोष=पुष्टिं प्रक्रमात् धर्मस्य
 धत्ते इति पौषधः, स एव व्रतं पौषधव्रत, सर्वतः पौषध इत्यर्थः ॥ ६ ॥ तथा-औपपातिकोपाङ्गे (पत्र ३०५) तथाहि—
 “जे इमे समणोवासगा भवति, अभिगयजीवाजीवा” इत्यादि “घातइसट्टमुद्धिदुण्णमासिणीसु सम्म पोसहमणुपालेमाणा”
 इत्यादि ॥ ७ ॥ एव श्रीठाणावृत्तावपि स० ११०० वर्षे श्रीहेमाचार्यगुरुश्रीदेवचन्द्रसूरिकृताया पर्वदिवसेषु एव पौषध
 प्रतिपादितः । तथाहि—“सुवति जिणभासियाइ, सेविज्जए सामाइयाइयमावस्सप धिप्पए पबदियहेसु पोसह, किं बहुणा”
 (देवधरप्रबन्धवाक्यात्) ॥ ८ ॥ इत्यमेव श्रीभर्मबिन्नुवृत्तावपि (पत्र ३५) श्रीमुत्तिचन्द्रसूरिकृतायां, तथाहि—“पोषं

प्रतिपादिता, यद्युक्तं श्रीभगवतीसूत्रे द्वितीयशतके तुष्किकानगरीवास्यश्रावकाधिकारे (पृष्ठम् १३४) । तथाहि—“सीलघय-
 गुणवेरमणपञ्चक्खणपोसहोववासेहिं, चात्तइसट्टमुद्धिदुप्पणमासिणीसु पडिपुत्त पोसह सम्म अणुपालेमाणे ।” व्याख्या—अत्र
 तुष्किकानगरीवासिश्रावकैरपि चतुर्दश्यादिपर्वदिवसेषु एव पौषघञ्चक्रे, न प्रतिपद्यादिसर्वतियिषु ॥ १ ॥ पुनर्द्वादशशते प्रथ-
 मोद्देशे शङ्खश्रावकाधिकारे (पत्र ५५२) “तए णं से सखे समणोवासए एव वयासी-तुग्हेण देवाणु-
 ष्विया ! विठल असण पाण स्वाइम साइम सवक्खबावेह, तए णं अग्हे त विपुलं असण पाण स्वाइम साइम आसाएमाणा
 विसाएमाणा परिभुजेमाणा परिभाएमाणा पक्खिय पोसहं पडिजागरमाणा विहरिस्सामो ।” व्याख्या—पक्षे=अर्धमासि भव
 पाक्षिकं ‘पौषध’ अब्यापारपौषध ‘प्रतिजाम्रतः’ अनुपालयन्त ‘विहरिव्यामः’ स्थास्यामः, यच्चेह अतीतकालीनप्रत्ययान्तत्वेऽपि
 धातमानिकप्रत्ययोपादान तद्भोजनानन्तरमेवाऽऽक्षेपेण पौषधाम्युपगमप्रदर्शनार्थम्, एव सत्तरत्राऽपि गमनिका कार्या
 इत्येके, अन्ये तु व्याचक्षते—इह किल पौषध=पर्वदिनानुष्ठान, तच्च द्वेषा-इष्टजनभोजनदानादिरूप, आहारादिपौषधरूप च,
 तत्र शङ्ख इष्टजनभोजनदानरूपं पौषध कर्तुकामः सन् यदुक्तवान् ॥ २ ॥ एव श्रीविपाकश्रुते द्वितीयश्रुतस्कन्धे (पत्र ९३)
 सुवाहुश्रावकेणाऽपि चतुर्विंश्यादिपर्वदिवसे पौषधोऽकारि, तथाहि तत्याठः—“तते ण से सुवाहुकुमारे अणया कयाइ चाव-
 इसट्टमुद्धिदुप्पणमासिणीसु जेणेव पोसहसाला तेणेव उवागच्छइ २ ता पोसहसाल पमज्जइ २ ता उच्चारपासवणभूमिं पडि-
 छेहेइ २ ता दब्भसंथार संथरइ २ ता दब्भसंथार दुरुहति २ ता अट्टमभत्त पगिण्हति २ ता पोसहसालाए पोसहिए
 अट्टममत्तिप पोसह पडिजागरमाणे २ विहरइ” ॥ ३ ॥ एवमेव श्रीउपासकदशासूत्रवृत्तो आनन्दश्रावकाधिकारे श्रीअमय-

पुनः श्रीआषाढयकचूर्णिर्यथा देवद्विकृता—(पृष्ठम् ३०४)

प्राग-विलेपणपुष्पघाणं तद्वाऽऽमरणाय य परिच्छाजो, अथावारपोसहो नामदेसेज सये अ, देसे अमुगं प्हाण-मृदण-त्र-सये ववहारसेवा इल-सगढ-धरपरिकम्ममाइओ न करेइ, वमचेर देसे दिवा रत्ति वा इकस दो वा सये अहो रत्ति यम-यारी आहारे (२) देसे अमुगा (२) विगई आयविल वा इकसि वा सये वचविहोऽवि आहारो अहोरत्ति जो देसे पोसह करेइ सो सामाइयं करेइ वा न वा जो सबपोसह करेइ सो नियमा करेइ जदि ण करेइ तो यचिज्जइ त कहि चेइ-अयरे १ साइमूले वा २ परे वा ३ पोसहसालाय वा ४ तो मुक्कमणिमुवण्णो पढंतो पोत्यग वा यायतो घम्मज्जाण वा का-यई, अदा एते साहुणुणा अहं मदमागो असमत्यो ति विमासा त सचित्तो करिज्जा, तवो उ जो वण्णिओ त्तमण-घम्मे देसावगासिपण बहु बुचो सामाइएण वा ॥ १४ ॥

एव प्रतिपन्नपौषघमतिमाना इत्कृष्टत्रावकाणामपि पौषघमत पर्वतिथियेष्वेव श्रीवशाश्रुतरकन्धे समुपदिष्टम् ॥ २ ॥

“वाचइचङ्गमुषिष्टुण्णमासिणीसु पठिपुण्ण पोसहमणुपालेचा भवतीति ।” तथाहि-
इत्यादि सूत्र-वृत्ति-चूर्णि-प्रकरणविशाखसम्मत्या चतुष्पुष्यार्थमेव पौषघकर्षव्ययता इत्यते, न सामायिकवत् सर्वदा सर्वति-
थीनां आदित्वेऽपि प्रतिपद्यादितिथीनां पौषघकर्षव्ययतायां भ्रमणनात् । पं-

वाने ख्यामे चतुष्पुष्यार्थे एव सर्वदा

विभाग च मुनिजोगे ॥ १ ॥” इत्यादि (पत्र २६) ॥ ९ ॥ विजयसिंहाचार्यकृतप्रतिक्रमणचूर्णौ तथाहि—“पथविहयमि तस्मिं
अष्टममक्ष पगिण्हई णवो । पोसहसालं पविसइ, पोसहमादाय वट्टइ अ ॥ १ ॥” इति ॥ १० ॥ पुनः श्रीभगवतीसूत्रे वरुणा-
धिकारे (पृष्ठम् ३२०) ॥ ११ ॥ आलभिकानगर्भुपासकवर्णनाधिकारे (पत्र ८८८) ॥ १२ ॥ जयन्तीश्राविकावर्णनाधि-
कारे ॥ १३ ॥ ऋषयस्योपासकवर्णनाधिकारे ॥ १४ ॥ कार्तिकश्रेष्ठिवर्णनाधिकारे ॥ १५ ॥ उदायनराजाधिकारे ॥ १६ ॥
सोमलाधिकारे ॥ १७ ॥ श्रीज्ञाताधर्मकथायामरहृषगश्रावकवर्णनाधिकारे ॥ १८ ॥ सुबुद्धिश्राद्धसम्बन्धे ॥ १९ ॥ नन्दस-
णिकारवर्णके (पत्र १७८) ॥ २० ॥ श्रीऔपपातिकोपाङ्गेऽम्बहोपासकवर्णके (पृष्ठम् १०५) एव सर्वत्र ‘चावहसट्टमुषिद्ध-
पुण्यमासिणीसु’ इत्यादिपाठसम्भावेन पर्वदिवसेषु एव पौषधकर्तव्यता प्रतिपादिता । अत्राऽऽह कश्चिच्चर्चाषष्ठु —
ननु—पूर्वोक्तग्रन्थानुसारेण पौषधस्य पर्वदिवसेषु कर्षव्यता समायाता, पर पर्वदिवसान् विना अन्यदिवसेषु न कार्य
पौषध इति निषेधाक्षराणि स्पष्टं कापि सन्ति ? उच्यते—

सन्तीति ब्रूमः, तथाहि—

इत्थ पुण समणोवासावगधम्मे पच्चअणुइयाइ तिसिि गुणइयाइ आधकहिआइ, चत्तारि सिक्खावयाइ इत्तरिआइ ।
व्याख्या—अत्र पुनः श्रमणोपासकधर्मे पुनः शब्दोऽवधारणार्थ । अत्रैव न शाक्यादिश्रमणोपासकधर्मे, सम्यक्त्वा-
भावेन अणुप्रताद्यभावादिति, वक्ष्यति च—‘इत्थ पुण समणोपासगधम्मे मूलवत्थू सम्मत्त’ इत्यादि, पञ्चाणुव्रतानि प्रति-
पादितस्वरूपाणि, त्रीणि गुणप्रतानि इत्युक्तलक्षणान्येव ‘यावत्कथिकानी’ तिसकृत्पृहीतानि यावज्जीवमपि भावनीयानि,

देवसूरिभिः व्याख्यात (पत्र ६) तथाहि—“तयाणतर ष ण पोसहोववासस्त समणोवासएण पच अइयारा जाणिअया न
 समायरिअवा । व्याख्या—‘पोसहोववासस्त सि’ इह पौषघशब्दो अष्टम्यादिपर्वसु रूढः, तत्र पौषवे उपवास पौषघोप-
 वास, स च आहाराधिविषयमेवात् चतुर्विध इति ॥ ४ ॥ इत्यमेव श्रीसूत्रकृताङ्गे त्रयोविंशाध्ययने लेपश्रावकाधिकारे
 प्रत्यपादि (पत्र ४०८) । तथाहि—“चावहसट्टमुद्धिदुण्णमासिणीसु पडिपुण्ण पोसह सम्म अणुपालेमाणे विहरति” इति
 ॥ ५ ॥ एवमेव श्रीराजब्रह्मीयोपाङ्गे चित्रोपासकवर्णने (पत्र १२२) तथाहि—“चावहसट्टमुद्धिदुण्णमासिणीसु पडिपुण्ण
 पोसह अणुपालेमाणे इति सूत्र, वृत्तिरपि चतुर्वर्ष्या अष्टम्यां चदिष्टाया इति अमावास्या च प्रतिपूर्णा अहोरात्र यावत् पौषघ
 इति ॥ ६ ॥ स्थानाङ्गवृत्तौ चतुर्थस्थाने घटकराजवर्णने यथा “चावहसट्टमुद्धिदुण्णमासिणीसु पडिपुण्ण पोसह अणुपाले-
 माणे विहरति” एतद् व्याख्येय ‘चदिदु’सि अमावास्या ‘पुण्णमासिणी’सि पूर्णमासी इति, (पृष्ठम् २३६) ॥ ७ ॥ उत्तरा-
 ध्ययनसूत्रवृत्तौ नवमाध्ययने; तथाहि—“इहेव पोसहरत्तो” पौषघो अष्टम्यादितिथियु अनुष्ठेयो त्रतविशेष इति, “पुन-
 श्रीचराराध्ययनवृत्तौ श्रीशान्त्याचार्यकृताया, तथाहि—“इह असिन् एव गृह्णाथ्रमे स्थितः इति गम्यते, पोष=घर्मपुष्टिं घत्ते इति
 पौषघ’ अष्टम्यादितिथियु त्रतविशेष; तत्र रतो आसकः पौषघरतः ‘भवाहि’सि भव, अणुत्रताद्युपलक्षण एतद्, अस्य एव
 च तपादान पौषघदिनेषु अवश्यमावतः तपोनुष्ठानाख्यापकं, यत आह अससेनः—“सर्वेष्वपि तपोयोग, प्रशस्तः कालप-
 र्षसु । अष्टम्यां पञ्चदश्या च, नियतः पौषघ वसेत् ॥ १ ॥” इत्यादि (पत्र ३१५) ॥ ८ ॥ धर्मविधिप्रकरणवृत्तौ काम-
 देवाधिकारे पर्वणि एव पौषघप्रहणं लिखितं । तथाहि “सामाहअप्पमाण करेइ देसायगसिअ निळं । पवे पोसहण्णं अलिहि

विसेस करेइ, तथाहि-जइ घन्मे महूषयाणि आवकहियाणि चेव भवति, पत्य पुण सी सावगधम्मे पायमणुबयाणि अ गुण-
 दयाइ च जायक्षीधियाणि भवति, पाय गाहणार पुण चावस्मासाइ कालपमाणेण वि भवति, सिक्खाययाणि पुण 'इत्तरि-
 ज्ञाणि' अप्पकालिआणि तस्य पइविषसाणुइआणि सामाइअ १ देसावगासिआणि २ पुणो पुणो उच्चारिज्जति त्ति भणिअ होइ,
 पोसहोववासअतिहिसंविभागा पुण पतिनिअयदिवसाणुइआ ॥ ४ ॥ एवमेव पम्माशकट्टसि' (पत्र ३०) अपि नित्यपौपघप्र-
 तिपेसकरी । तथाहि-'तत्र प्रतिदिवसानुष्ठेये सामाधिकवेशवकाशिके पुनः पुनः उच्चार्येते इति भाषना, पौपघोपयासातिथिस-
 विभागौ तु प्रतिनियतदिवसानुष्ठेयौ, न प्रतिदिवसाषरणीयौ इति अत्र 'सी' शब्दः प्रस्तुतार्थपरिसमाह्यर्थ ॥ ५ ॥ श्रीच-
 न्द्रसूरिकृतपद्मावश्यकधृत्तावपि च । ६ । इत्यादिग्रन्थेषु प्रतिनियतपर्वरूपदिवसेषु एव पौपघो दृश्यते, पर न प्रतिदिन
 निपेसाक्षराणा प्रकटमुपलभ्यमानत्वादिति ॥ इत्यादि, प्रतिदिवस पौपघनिपेघपाठो ज्ञातव्यः ।

पुनरव्याह चर्षाचणः शिष्यः--ननु-यदि चतुष्पर्वीरूपप्रतिनियतदिवसेषु एव पौपघकर्तव्यता विधिवादचरितानुया-
 दाम्या दर्शिता, तर्हि कल्याणकदिवसेषु पौपघो ग्राह्यते, तत्कथ घटामाटीकते ? उच्यते-कल्याणकदिवसेषु अपि पुण्यति-
 थित्वेन पौपघकरणं श्रीशीलाङ्गाचार्येण श्रीसूत्रकृताङ्गद्वितीयश्रुतस्कन्धे सप्तमाध्ययने लेपश्रावकाधिकारे 'उद्धिष्ट'शब्दव्या-
 ख्याने अनुशातम् (पृष्ठम् ४०८) । तथाहि-

“तस्य ण नालदियाए बहिरियाए लेपनाम गाहावती होत्था, + + जाव अहिगयजीवाजीवे + + चावइसइमुद्धिष्टपु-
 ण्णमासिणीसु पडिपुणं पोसइमणुपालेमाणे विहरति ।”

चत्वारिंशत् शिक्षा, शिक्षापदप्रदानि शिक्षा-अभ्यासः तस्य पदानि-स्थानानि तान्येव व्रतानि शिक्षापदप्रदानि, 'इत्यरागी' ति । तत्र प्रतिविषयानुष्ठेये द्वे सामायिकदेशावकाशिके पुनः पुनरुच्चार्ये इति भावना, पौषधोपयान्नातिथिसन्निभागे तु प्रतिनियतविषयाऽनुष्ठेयौ न प्रतिविषयाऽऽचरणीयौ इति श्रीहरिभद्रसूरय श्रीआवश्यकवृत्तौ प्रोचिवास (पत्र ८३८) । अत्र साक्षात्-अकटमेव पौषधकर्तृव्यताया प्रतिविवस निषेधः प्रोक्तोऽस्ति । १ एवमेव श्रीहरिभद्रसूरय शानकप्रशुषिपृत्ता-धपि सकृन्ता (पत्र १८२) । तथाहि—

तत्र प्रतिविषयानुष्ठेये द्वे सामायिकदेशावकाशिके पुनः पुनरुच्चार्ये इति भावना, पौषधतिथिसन्निभागे तु प्रतिनियतविषयानुष्ठेयौ न प्रतिविषयाचरणीयौ इति । २ । एष तत्त्वार्थवृत्तौ अपि यथा (द्वितीयभागे पत्र ८८) व्रती-अगारी अनगारश्च, अनुव्रतोऽगारी, सूत्रं—“दिग्देशानर्थदण्डधिरतिसामायिक-पौषधोपनासोपभोगपरिमाणानातिथिसन्निभागे प्रतसंपन्नश्च शीलसंपन्नश्च” कृतद्वन्द्व्या दिगादयस्त्रैः सपन्नः=समृद्धः सयुक्तः, चशब्द समुच्चयवचनः, प्रतिपन्नाणुव्रतस्य अगारिणः तेषामेव अनुव्रतानां दाढ्यापादनाय शीलोपदेशः, शीलं च गुणशिक्षाव्रतमय, तत्र गुणव्रतानि त्रीणि, दिगुपभोगपरिभोगपरिमाणानर्थदण्डधिरतिसन्निभागे अनुव्रताना भावनाभूतानि यथा अनुव्रतानि तथा गुणव्रतानि अपि सकृद्दृशितानि यत्कञ्चीव भोवनीयानि, शिक्षाव्रतपदानि सामायिक-देशावकाशिक-पौषधोपवासा-ऽतिथिसन्निभागाख्यानि चत्वारि, तत्र प्रतिविषयानुष्ठेये द्वे सामायिक-देशावकाशिके पुनः पुनः उच्चार्येते इति पाठः ॥ ३ ॥ पञ्चाशकसूत्रस्य पूर्वैः यथा—“एतन्वो सावगपन्मे पाषमशुद्धयार्थं च आवकश्चिभाह सिक्क्यावयार्थं पुण इत्तरिभाहं” व्याख्या—“एतन्वपि पुणवन्विय 'इ' उच्यते

“पौषधं पर्वदिनानुष्ठानमेव” इति श्रुतधरवचनानुसारेण अष्टमी-चतुर्दशी-पूर्णिमा-अमावास्या-पर्युपणापर्वदिवसेषु एव पौषध सामायिकयुक्तं कार्यमिति । पुनरप्याह पर-—ननु-सोऽष्टमी-चतुर्दशी-पञ्चदशीषु अन्यतमां वा तिथिमभिगृह्य चतुर्थ्या-द्युपवासिना इति भाष्यम्, व्याख्यानयता वृत्तिकारेणान्यास्वपि प्रतिपदादितिषु पौषधो विधेयतया उक्तः । तथाहि-“सोऽष्ट-मीमित्यादि”, स पौषधोपवास समयो पक्षयोः अष्टम्यादितिथिम् अभिगृह्य निश्चित्य बुद्ध्या अन्यतमा वेति प्रतिपदादितिथिः, अनेन चान्यासु तिथिषु अनियम दर्शयति, न अवश्यतया अन्यासु कर्तव्यः, अष्टम्यादितिषु तु नियमेन कार्यः, प्रतिप-दादितिषु अनियमेन कार्यः, परमत्र प्रतिपदादितिषु अपि पौषधकर्तव्यता समागता, तस्या च सत्या सर्वं पूर्वोक्तं व्यर्थता अगमत् प्रतिदिवस पौषधसम्भावात्, नैवं अन्यासु तिथिषु अनियम दर्शयति । एतद्वाक्यस्य अभिप्रायापरिज्ञानात्, यत् एतस्य अन्यपूर्वोक्तशास्त्रमिति तत्त्वेन । अयं परमार्थः—यदि प्रतिपदादितिथयो महाकल्याणकसम्बन्धितया पुण्यतिययो भवन्ति तदा पौषधं क्लियत एव, एतत्तु अस्माभिरपि परमसम्मतत्वेन पूर्वं प्रपञ्चितम्, अथ यदि प्रतिपदादितिथयः पुण्यति-थयो न स्युः, किन्तु कल्याणकाद्यभावेन सामान्यतिययः स्युः, तदा तासु पौषधो न कर्तव्यः, अन्यथा एतदर्थं विना सर्वेऽपि पूर्वोक्तत्रन्या गणधरादिकृता विसर्वादिनः स्युः, न च गणधराविवाक्य विसर्वादि, अत एतद्वाक्यस्य तदभिप्रा-यज्ञसौ सर्वं पूर्वोक्तं सङ्गतिमङ्गति स्मेति, न च वक्तव्य पर्वदिवसेषु अपि निश्चयेन श्रावकैः पौषधं कार्यं, एतच्चरितानु-धावेऽन्यथाऽपि दर्शनात् । यत्तु श्रीभगवतीसूत्रे-

पाक्षिकपर्वण्यपि शतकादिश्रावकैर्मुक्तं, पर नोच्चाररूपपौषधो व्यधापि, तत इयता विमागतम्?, अष्टमी-चतुर्दशी-

व्याख्या—चतुर्वशी-अष्टम्यादितिथिषु चर्षिष्टासु महाकल्याणकसम्बन्धितया पुण्यतिथित्वेन प्रत्यातानु, तथा पौं-
मासीषु चतस्रु अपि षतुर्मासिकतिथिषु इत्यर्थ, एवंमूर्तेषु धर्मदिवसेषु सुषु=अतिशयेन प्रतिपूर्णे यं पौषधो प्रताभिद्र-
हविशेषः तं प्रतिपूर्णम् आहार-शरीर-सत्कार-ब्रह्मचर्याभ्यापाररूप पौषधम् अनुपालयन् श्रावकधर्मम् आचरतीति । अत्र
श्रीश्रीलाङ्काचार्येण लेपश्रावकस्य खिनध्यवन १ जन्म २ दीक्षा ३ ज्ञान ४ निर्वाण ५ दिनेषु अपि पौषधकृतव्यता दार्जिता
‘चर्षिष्ट’शब्देन ननु युक्तं उक्तं, उक्तदर्शनेन ‘कल्याणकतिथिषु नामग्राह्य पुण्यतिथित्वेन पौषधकरण तत्प्रतिपादनेन च पर्यु-
पणापर्वणि अपि मात्रपदसुद्विपद्यम्या आचरणया तच्चतुर्थ्या लोकोत्तरज्येष्ठपर्वत्वात् विशेषतः पुण्यतिथित्वेन पौषधकरण-
भावेदितमेव, पर नामग्राहं कापि ग्रन्थे पर्युपणापर्वणि पौषधकरण निवेदितमस्ति ? उच्यते-अस्तीति, तथाहि-“चतुर्विधेन
शुब्देन, पौषधेन समन्वितः । तत्पर्वदिवसे कृत्य-मतिचारविधिवर्जितम् ॥ ११० ॥ व्याख्या—पर्वदिवसे अष्टमी-चतुर्वशी-
पूर्णिमा-अमावस्या-पर्युपणादिपुण्यवासरे तत्सामायिकं कृत्य कार्यं, कीदृक्समन्वित ? केन पौषधेन ? इत्यादि भावकथनं-
प्रकरणे-खिनेश्वरसूरिः । तथा नवपदप्रकरणवृत्तौ अपि (पत्र २७१)—

✓“पोसहोववासो पुण अट्टमिचतद्वसीसु अम्मदिणे । नाणे निवाणे चात्तम्मास अट्टाहि पञ्जसणे ॥ १ ॥”

एवमेव श्रीखिनवल्लभसूरिकृतपौषधविधिप्रकरणेऽपि । तथाहि—(पृष्ठम् १३)

✓“तं च चतद्वसि-अट्टमि-पञ्जोसवणादिषडदिवसेषु । साहुसगासे पोसहसालाप परे च इय कुञ्जा ॥ ५ ॥” इत्यादिप्रत्येसु

पर्युपणापर्वतिथेः नामग्राहम् उक्तत्वात् । एवं विचारसारग्रन्थेऽपि । तथाहि—

“तपण से उदायणे राया अणण्या कयाइ जेणेव पोसहसाला पोसहिप पगे अवीप पक्खिअ पोसह पडिजागरमाणे विहरति” इति । एवमेव श्रीतद्वाचारदृत्तौ श्रीधर्मकीर्त्युपाध्याया अपि निजगु । तथाहि—

‘कइआवि पक्खिअ पोसह निवो लेई, वीअमयसामी । रयणीए वरमजामे सुहलेसो इय विचिंतेइ’ । इति ।

तव उमयोरपि नन्दोदायनयोः पर्वदिवसेषु एव पौषघकरणमागतम् । ननु-भवतु नाम पर्वदिवसेषु एव पौषघकरण, पर नन्दकृतपौषघस्य अष्टमरूपस्य दिनत्रयात्मकत्वाद्दिनत्रयस्य कथं पर्वदिनत्व उच्यते ? रे शिष्य ! एतदालापकाभिप्रायं शृणु-पूर्वोक्तग्रन्थसम्मत्या ज्ञायते नन्दमणिकारेण ज्येष्ठामूलमासे ज्येष्ठमासे चतुर्दशपेक्षया पुरा द्वादशीत्रयोदशीरूपे दिन-द्वये उपवासद्वय चक्रे, तृतीयेचतुर्दशीदिने पर्वरूपे पौषघ अगृहे, अथवा द्वादश्या श्रीसुपाश्वजन्म, त्रयोदश्या श्रीसुपाश्व-दीक्षा, ततो द्वादशीत्रयोदशीदिनद्वयस्य ज्येष्ठमासे शुक्लपक्षे कल्याणकतिथित्वेन पर्वत्व, चतुर्दशी तु पर्ववाऽस्ति, अतो दिन-त्रयमपि पर्वं भूत, पर्वणि तु दिनत्रयेऽपि पौषघकरण नन्दमणिकारस्य सङ्गतिमङ्गति एव । ननु-पञ्चाधिकैकादशशत ११०५ प्रसितवर्षे धर्तमानोपकेशगच्छीय-श्रीकक्काचार्यसन्तानीयोपाध्यायश्रीयशोदेवकृताया श्रीनवपदप्रकरणवृत्तौ (पृष्ठम् ५४) नन्दमणिकारस्य कृतचतुर्दशीरजनीपौषघव्रतस्य वृषा प्ररूपिता, पौषघव्रत तिष्ठदपि चतुर्दश्यामेव । तथाहि-“अन्यदा च त्रैलोक्यवान्धवे भगवति सिन्धुविषयमुदायनराजश्रावकस्य प्रव्राजनार्थं गतधति नन्दमणिकारश्रावको म्रीष्मचतुर्दश्या पौष-घिको वभूव, अस्तगते रवौ विहितः सायतनसन्ध्यावश्यकविधे धर्मध्यानरतस्य अस्य कस्याचित् घेलाया पिपासावेदना प्रादुरभूत्, ततस्तथा वाच्यमानः चिन्तयामास इति वाक्येन नन्दमणिकारस्य कृतचतुर्दशीरजनीपौषघव्रतस्य वृषा प्ररूपिता” ;

अमावस्या-पूर्णेमातिथिषु पर्युपणापर्येणि कल्याणकसिथिषु च सति सामर्थ्यं सत्यवकाशो यौपधः कार्यः शङ्खादियत्, तदभावेऽपि न कर्त्तव्योऽपि शतकविविधत्, परमेता अष्टम्यादितिथयः यौपधकर्त्तव्यताया सन्ति, न अन्याः ।

ननु-यदि पर्वदिवसेषु एव यौपधकरण न अन्येषु, तदा नन्दमणिकारेण श्रीज्ञाताधमकथार्यां, उदायनमूपेन श्रीभगवत्त्वां कथ पर्यान्त्यदिवसेषु अपि यौपधो व्यवधि ? । तथा च तत्पाठः-(पृष्ठम् १७८)

“तएण नदमणिआरसेद्धी अणया गिम्हकालसमयसि वेट्टामूलमासस्मि अट्टममत्त परिगिण्हति परिगिण्हत्ता पोसह-
सालाए जाव विहरति” इति । श्रीज्ञाताधर्मकथाया त्रयोदशाध्ययने । भगवत्यामुदायनपाठो यथा-(पृष्ठम् ६१८)

“तएण से उदायणे राया अणयाकयाइ जेणेष पोसहसाला पोसहिए एणे अवीए पक्खिअ पोसह पठिजागरमाणे
विहरति ।” इति ? ।

उच्यते-यद्यपि अत्र उभयत्र सालापकेषु पर्वपद नास्ति, तथापि अशीत्यधिकैकादशशत ११८० प्रमितवर्षे वर्त्तमाने श्रीविजयसिंहाचार्यकृताया श्रीत्रावकप्रतिक्रमणचूर्णौ नन्दमणिकारस्य अधिकारे पर्वपदप्रकृपितमस्ति । तथाहि-

“पर्वदिहयस्मि कम्मि, अट्टममत्त पणिण्हइ नंदो । पोसहसाल पक्खिअ, पोसहमावाय वट्टइ अ ॥” इति ॥ १ ॥
तथा उदायनमूपाधिकारेऽपि श्रीचत्तराध्ययनवृत्तौ (पृष्ठम् ६१८) ‘पक्खिअ पोसह’मिति पाठेन पञ्चिकायां पर्वश्रुतायां यौपधकरणं सूचितं, तथा च तत्पाठः-

“तृणं से तदायणे राया अण्णया कयाइ जेणेव पोसहसाला पोसहिए पगे अधीए पक्खिअ पोसह पड्डिजागरमाणे विहरति” इति । एवमेव श्रीसद्वाधारवृत्तौ श्रीधर्मकीर्त्युपाख्याया अपि निजगयुः । तथाहि—

‘कइआधि पक्खिअ पोसह निवो लेई, वीअमयसामी । रयणीए चरमजामे सुहलेसो इय विचिंतेइ’ । इति ।

तत समयोरपि नन्दोदायनयोः पर्वदिवसेषु एव पौषघकरणमागतम् । ननु—भवतु नाम पर्वदिवसेषु एव पौषघकरण, पर-
नन्दकृतपौषस्य अष्टमरूपस्य दिनत्रयात्मकत्वाद्दिनत्रयस्य कथं पर्वदिनत्वं सच्यते ? रे शिष्य ! एतदालापकाभिप्रायं शृणु—
पूर्वोक्तग्रन्थसम्मत्या ज्ञायते नन्दमणिकारेण ज्येष्ठामूलमासे ज्येष्ठमासे चतुर्दश्यपेक्षया पुरा द्वादशीत्रयोदशीरूपे दिन-
द्वये उपवासद्वयं चक्रे, तृतीयेचतुर्दशीदिने पर्वरूपे पौषघ अगृहे, अथवा द्वादश्या श्रीसुपाश्वजन्म, त्रयोदश्या श्रीसुपाश्व-
दीक्षा, ततो द्वादशीत्रयोदशीदिनद्वयस्य ज्येष्ठमासे शुक्लपक्षे कल्याणकतिथित्वेन पर्वत्व, चतुर्दशी तु पर्ववाऽस्ति, अतो दिन-
त्रयमपि पर्वं भूत्, पर्वणि तु दिनत्रयेऽपि पौषघकरणं नन्दमणिकारस्य सङ्गतिमङ्गति एव । ननु—पञ्चाधिकैककादशशत ११०५
प्रमितवर्षे वर्तमानोपकेशगच्छीय—श्रीकृष्णार्चयसन्तानीयोपाध्यायश्रीयशोदेवकृताया श्रीनवपदप्रकरणवृत्तौ (पृष्ठम् ५४)
नन्दमणिकारस्य कृतचतुर्दशीरञ्जनीपौषघव्रतस्य तृया प्ररूपिता, पौषघव्रतं तिष्ठदपि चतुर्दश्यामेव । तथाहि—“अन्यदा च
त्रैलोक्यघान्धवे भगवति सिन्धुविषयमुदायनराजश्रावकस्य प्रप्राञ्जनार्थं गतवति नन्दमणिकारश्रावको ग्रीष्मचतुर्दश्या पौष-
धिको वभूत्, अस्तगते रवौ विहितः सायतनसन्ध्यावश्यकविधेर्धर्मध्यानरतस्य अस्य कस्याचित् वेलाया यिपासावेदना
प्रातुरभूत्, ततस्त्रया वाभ्यमानः चिन्तयामास इति वाक्येन नन्दमणिकारस्य कृतचतुर्दशीरञ्जनीपौषघव्रतस्य तृया प्ररूपिता”,

अमायस्या-पूर्णिमातिथिषु पर्युपणापूर्वीणि कस्याणकृतिथिषु च सति सामर्थ्ये सत्यवकाशे पौषघ्नं क्षार्यं शङ्खादियत्, तदभावेऽपि न कर्त्तव्योऽपि श्रतकाविषत्, परमेता अष्टम्यादितिथयः पौषघ्नकर्त्तव्यताया सन्ति, न अन्या ।

ननु-यदि पर्वदिवसेषु एव पौषघ्नकरणं न अन्येषु, तदा नन्दमणिकारेण श्रीशताधर्मकथायां, उदायनमूपेन श्रीभगवत्स्यो कथं पर्यायन्यदिवसेषु अपि पौषघ्नो व्यवहिये ? । तथा च तत्पाठः-(पृष्ठम् ३७८)

“तएण नन्दमणिवारसेठ्ठी अण्णया निम्हक्खलसमयसि जेठ्ठामूलमासस्मि अट्टमसत्त परिगिण्हति परिगिण्हिता पोसहसालए जाव विहरति” इति । श्रीशताधर्मकथाया त्रयोदश्याभ्ययने । भगवत्यामुदायनपाठो यथा-(पृष्ठम् ६१८)

“तएण से उदायणे राया अण्णयाकथाइ जेणेव पोसहसाला पोसहिए एणे अवीए पक्खिअ पोसहं पठिजागरमाणे विहरति ।” इति ? ।

सथ्यते-यद्यपि अत्र समयत्र आलापकेषु पर्वपदं नास्ति, तथापि अशीत्यधिकैकादशशत ११८० प्रमितवर्षे वर्त्तमाने श्रीविजयसिंहाचार्यकृताया श्रीश्रावकप्रतिक्रमणधूर्णो नन्दमणिकारस्य अधिकारे पर्वपदमरूपितमस्ति । तथाहि-

“पर्वदिवसस्मि कस्मि, अट्टमसत्त एगिण्हइ नंदो । पोसहसाल पविसइ, पोसहमादाय वट्टइ अ ॥” इति ॥ १ ॥

यथा उदायनमूपविचारेऽपि श्रीशताधर्मकथानुसारेण (पृष्ठम् ६१८) ‘पक्खिअं पोसह’मिति पाठेन पक्खिअयां पर्वपदतायां पौषघ्नस्य सन्निधे, तथा च तत्पाठः-

“तृण से उदायणे राया अण्णया कयाइ जेणेव पोसहसाला पोसहिण एगे अवीए पक्खिअ पोसह पडिजागरमाणे विहरति” इति । एवमेव श्रीसद्वाचारवृत्तौ श्रीधर्मकीर्त्युपाध्याया अपि निजगणु । तथाहि—

‘कइआयि पक्खिअ पोसह निवो लेई, वीअमयसामी । रयणीए चरमजामे सुहलेसो इय विचिंतेइ’ । इति ।

तत उभयोरपि नन्दोदायनयो पर्वदिवसेषु एव पौषधकरणमागतम् । ननु-भवतु नाम पर्वदिवसेषु एव पौषधकरणं, पर नन्दकृतपौषधस्य अष्टमरूपस्य दिनत्रयात्मकत्वाद्दिनत्रयस्य कथं पर्वदिनत्व उच्यते ? रे शिष्य ! एतदालापकाभिप्राय शृणु-पूर्वोक्तग्रन्थसम्मत्या ज्ञायते नन्दमणिकारेण ज्येष्ठमासे ज्येष्ठमासे चतुर्दश्यपेक्षया पुरा द्वादशीत्रयोदशीरूपे दिनद्वये उपवासद्वय चक्रे, तृतीयेचतुर्दशीदिने पर्वरूपे पौषध जगृहे, अथवा द्वादश्या श्रीसुपाश्वजन्म, त्रयोदश्या श्रीसुपाश्व-द्वीक्षा, ततो द्वादशीत्रयोदशीदिनद्वयस्य ज्येष्ठमासे शुक्लपक्षे कल्याणकतितित्वेन पर्वत्व, चतुर्दशी तु पर्वेयाऽस्ति, अतो दिनत्रयमपि पर्वं भूत, पर्वणि तु दिनत्रयेऽपि पौषधकरण नन्दमणिकारस्य सद्भक्तिमद्भक्ति एव । ननु-पञ्चाधिकैकादश्यात ११०५ प्रमितवर्षे वर्तमानोपकेशगच्छीय-श्रीककाचार्यसन्तानीयोपाध्यायश्रीयशोदेवकृताया श्रीनवपदप्रकरणवृत्तौ (पृष्ठम् ५४) नन्दमणिकारस्य कृतचतुर्दशीरजनीपौषधत्रतस्य तृपा प्ररूपिता, पौषधत्रतं तिष्ठदपि चतुर्दश्यामेव । तथाहि-“अन्यदा च त्रैलोक्ययान्धवे भगवति सिन्धुधिपयमुदायनराजश्रावकस्य प्रभाज्जनार्थं गतवति नन्दमणिकारश्रावको म्रीण्मचतुर्दश्या पौषधिको धमूव, अस्तगते रवौ विहितः सायतनसन्ध्यावश्यकविधेः धमध्यानरतस्य अस्य कस्याचित् धेलाया पिपासावेदना प्राबुरभूत्, ततस्त्रया वाध्यमानः चिन्तयामास इति वाक्येन नन्दमणिकारस्य कृतचतुर्दशीरजनीपौषधत्रतस्य तृपा प्ररूपिता”,

अमायस्या-पूर्णिमातिथिषु पर्युपणापर्वणि कल्याणकतिथिषु च सति सामर्थ्ये सत्यवकाशे पौषव-कार्य-शुद्धादिवत्, तद-
भायेऽपि न कर्षव्योऽपि शतकश्चिवत्, परमेता अष्टम्यादितियः पौषवकर्त्तव्यताया सन्ति, न अन्या ।

ननु-यदि पर्वदिवसेषु एव पौषवकरणं न अन्येषु, तदा नन्दमणिकारेण श्रीज्ञाताधर्मकथाया, सदायनमूपेन श्रीभगव-
त्या कथ पर्धान्यदिवसेषु अपि पौषधो व्यधायि ? । तथा च तस्याः-(पृष्ठम् १७८)

“तएण नन्दमणिआरसेही अण्णया गिम्हकालसमयसि जेठ्ठामूलमासम्मि अट्टममत्त परिगिण्हति परिगिण्हसा पोसह-
सालए जाव विहरति” इति । श्रीज्ञाताधर्मकथायां त्रयोदशाध्ययने । सगवत्यामुदायनपाठो यथा-(पृष्ठम् ६१८)

“तएण से उदायणे राया अण्णयाकत्याइ जेणेष पोसहसाला पोसहिए एणे अभीए पक्खिअ पोसहं पठिजागरमाणे
विहरति ।” इति । ।

सध्यते-यद्यपि अत्र समयत्र आलापकेषु पर्वपद नास्ति, तथापि अशीत्यधिकैकादशशत ११८० प्रमितवर्षे वर्धमाने
श्रीविजयसिंहाचार्यकृताया श्रीश्रावकप्रतिक्रमणचूर्णे नन्दमणिकारस्य अधिकारे पर्वपदप्ररूपितमस्ति । तथाहि-

“पषदिव्हयम्मि कन्नि, अट्टममत्त पगिण्हइ नंदो । पोसहसाल पविसइ, पोसहमादाय वट्टइ अ ॥” इति ॥ १ ॥
तथा उदायनमूपाधिकारेऽपि श्रीचराराध्ययनदृष्टौ (पृष्ठम् ६१८) ‘पक्खिअ पोसह’मिति पाठेन पक्खिअवां पर्वदृष्टावां
पौषवकरणं सूचित, तथा च तस्याः—

कारे, तथाहि—“जाव नियमं पञ्जुवासइ” इति, नियमश्च जघन्यतो मुहूर्त्तमानः, उत्कृष्टतोऽहोरात्रमानकाल इति, पौषघञ्च शाखे त्रिषा व्याख्यात, तथाहि—‘पडिपुञ्ज पोसह सम्म अणुपालेमाणे’ति, प्रतिपूर्णमहोरात्र यावत्तृतीयाङ्गे तृतीयाश्वासाधिकारे (पृष्ठम् २३७) अन्यत्रापि ग्रन्थे ‘पडिपुण्ण’पदव्याख्यानं अयमेवार्थो व्याख्यातोऽस्ति, ततोऽयमहोरात्रमान उत्कृष्टः पौषघः १, तथा—‘पोसहं बुहओ पक्ख एगरायं न हायए।’ इत्यत्र रात्रिग्रहणं दिवाव्याकुलतया कर्तुंमशक्नुवन् रात्रावपि पौषघं कुर्यादिति श्रीचत्तराध्ययनवृत्तौ व्याख्यानात् रात्रिपौषघोऽपि द्वितीय २, सर्वगच्छीयगीतार्थाचरणया साम्प्रत क्रियमाणो दैवसिकपौषघस्तृतीय- ३, ननु—भवतु नाम सुबाहोरधिकारेऽपि पूर्वान्यदिवसेषु पौषघप्रतियेधः, पर अमयकुमारेण पर्वदिनानि विनापि पौषघत्रयं व्यधायि । तत्र का वार्त्ता ?, तथा च श्रीज्ञातासूत्रे (३० पत्रे) तत्पाठः—

“अत्थि णं मञ्ज्ज सोहम्मकप्पधासी पुषसगतिप देवे महिह्वीए जाव महासोक्खे, त सेय खल्लु मम पोसहसालाए पोसहि यस्स वमघारिस्स इम्मुक्कमणिस्सुवन्नस्स ववगयमालावन्नगविलेवणस्स निक्खित्तसत्थमुसलस्स एगस्स अवीयस्स इव्वमस- धारोवगयस्स अट्टममत्त परिगिण्हिता पुषसगतिय देवं मणसि करेमाणस्स विहरित्तए, तते ण पुषसगतिप देवे मम चुल्ल- मानयाप धारिणीए देवीए अयमेयारूवे अकालमेहेसु षोहल विणेहित्ति, एव सपेहेति सपेहित्ता जेणेव पोसहसाला तेणा- मेव उवागच्छति उवागच्छिच्चा पोसहसाल पमज्जति, पमज्जित्ता उच्चारपासवणभूमिं पडिलेहेइ पडिलेहित्ता इव्वमसथाराग पडिलेहेइ पडिलेहित्ता इव्वमसथाराग डुरुहइ डुरुहित्ता अट्टममत्त परिगिण्हइ परिगिण्हित्ता पोसहसालाए पोसहिए वमयारी जाव पुषसगतिय देव मणसि करेमाणे चिह्वइ” इत्यत्र । उच्यते—अत्र ‘अट्टममत्त’इति पाठात् अमयकुमारेणापि,

तस्मात् हेतोः पर्वणि एव तस्य पौषघत्रतस्य निष्ठा अपि परिपूर्णत्वं समभूत्, तथा च नन्दस्य पर्वणि एव पौषघत्रग्रहणनिष्ठे समुपदिष्टे । अथवा सन्वेहदोलावलीचूडहस्तौ तु श्रीजिनपालोपाध्यायाः ज्येष्ठपूर्णिमार्यां पौषघत्रतनिष्ठस्य ग्राहः (पत्रं ५८) तथाहि—“जेष्ठा=मूलसि मासंभी” इति, ज्येष्ठपूर्णिमार्यां अष्टमे मङ्के तृतीयदिवसे पर्वणि एव त्रिदैवसिके प्रतिमान्तरात्रौ कार्योत्सर्गवत् पौषघस्य संभवात्, कथं नन्दमणिकारदृष्टान्तेन पौषघस्य अपर्वानुष्ठानता ? इति, अत्र एकत्रनिष्ठाकाल-ष-तुर्दस्याम् अन्यत्र तु पञ्चदश्यां, ततः कथं न विरोधः ? उच्यते—भवतु नाम चतुर्दशी वा पूर्णिमा वा निष्ठाकाले, परचमयत्राऽपि पर्वदिनत्वं तु वर्तते एव, अस्माकं न अत्र विचारः । ननु विपाकसूत्रे प्रथमाध्ययने (पृष्ठम् ९३) “तते ण से सुत्राहुकुमारो अन्नया कयाइ चातइसठ्ठमुषिष्ठपुण्णमासिणीसु खेणेव पोसहसाला तेणेव सवागच्छति, सवागच्छिता पोसहसाल पमज्जति, पमज्जिता सव्वारपासवणमूमिं पडिलेहति, पडिलेहिता दग्मसंधारंगं सथरति, संधरतिता दग्मसंधार दुरुहइ, दुरुहिता अट्टमत्त पगिण्हइ, पगिण्हिता पोसहसालाप पोसहिते अट्टममसिप पोसहं पडिजागरमाणे विहरति” इति ॥ सुत्राहुकुमारस्य अष्टमः प्रतिपादितः तत्र किं समाधानं ? उच्यते—श्रूयतां नन्दमणिकारोदायनवत् सुवाहोरपि अष्टमस्य संभवात् न दोषः, सुवाहुः अन्यथा कस्मिंश्चित् काले अष्टमेन सपवासत्रयेण युतः सन् चतुर्दशी-अष्टमी-उद्दिष्टा पौर्णमासी-रूपपर्वदिवसेषु पौषघत्रत्वं अकार्षीत् । पर्वदिनतः प्रागुपवासद्वयं कृत्, चतुर्दश्यादिवर्षदिने तु पौषघत्रत, न तु चतुर्दश्यादिवर्षदिन आदित कृत्वा एकदिनकृतं पौषघं दिनत्रयोऽपि अनुवर्षयति, सर्वगच्छीयगीतार्यानां अनभिमतत्वात्, यतः—पौषघस्तु सामायि-काऽवियुतः सामायिककालस्तु उत्कृष्टतोऽपि अष्टप्राहरिकः, यतुके-श्रीश्रीचन्द्रसूरिभिः प्रतिक्रमणसूत्रशृषी सामायिकवि-

प्रतिलाभितः तर्हिने तस्याः दिनत्रय अमकार्थत्वात् अष्टमोऽभूत् । ३ ननु-भवतु नाम श्रीअभयकुमारस्य सावद्ययोगप्रवृ-
 तत्त्वेन अष्टमे पौषघ्नत्रतरवाभावः, पर श्रीविजयेन राक्षा सप्तदिवसानि यावत् पौषघः पालित श्रूयते, तत्र किं कर्तव्य ? , तद-
 विकारः श्रीघसुदेवहिण्डौ एकोनविंशतिलम्बे (पत्र ३१६) यथा “घत्तयेण भणियं-माहणेण आइडो पोयणाहिवस्स अस-
 णियाओ, न सिरिविजयस्स रण्णो, त सेय णे सत्तरत्त अण्ण राय ठायेत्त ति, ततो निमित्तिणा भणिय, ‘साहु भो महामती !
 सि, एवं कायघ, रण्णो जीवियपरिरक्खणनिमित्त अहमवि आगओ, नियमजुत्तो राया नित्थरिहिति चवसग्ग, निमित्तिव-
 यण च परिग्गहेऊण राया जिणायतणमागतो सचरोहो, मतीहि वि से वेसमणपडिमा पग्गइसमग्गेहिं अहिसित्ता सेविज्जए
 राओघयारेण, सिरिविज्यो वि दम्भसथारोवगतो सत्तरत्त परिचत्तारभपिरग्गहो वमथारी सविग्गो पोसह पालेइ, सत्तमे
 य दिवसे समततो मेहा पात्तभूया सलिलभारग(रु)या पवणवेगपवित्थरमाणा विज्जुज्जोइयपासा भयजणणनिट्ठरग्गज्जियऽ-
 सणा, ततो मज्झग्गहकाले महयासहेण पासाद वेसमणपडिम च चुण्णयती इदासणी पडिया, राया अभिनदिओ पगतीहिं
 ‘नमो अरिहत्ताणं’ ति निग्गतो पोसहसालाओ चि, “विट्ठो य तुट्ठेण परियणेण” इति । अत्र उच्यते-श्रीविजयेन सप्ताह पौषघो
 गृहीतः, स च इहलोकार्थं विद्युत्पातलक्षणोपप्रवटालनबुद्ध्या प्रवृत्तत्वात् पर न मोक्षार्थं, तत्राऽपि न स पौषघो व्रतरूप
 सोच्चारः तस्य, यतस्तेन मध्याह्ने एव विद्युत्पातानन्तर ‘नमोऽर्हबुद्ध्यः’ इत्युक्त्वा पौषघ पारयित्वा तदैव पौषघागाराश्रिगं-
 मनं व्यधाधि, पौषघपारणविधेस्तु भिन्नत्वात्, अहोरात्रावसाने च पौषघपारणसमणयत्वाच्च न व्रतरूपः पौषघः, तेन सप्ताह,
 पौषघविधानेनाऽपि न द्रूपणावकाशः ॥ ४ ॥

'अष्टमभक्त' अष्टमभक्तसम्बन्धवाच्यम् सपवासत्रयमेव व्यधापि, न पौपथप्रतत्रयम्, कुतः? , पौपथत्रते तु "तस्मिन्कए पठइ
 पोतय वा वाएइ, धम्मज्झाण वा शीआयइ, जहा एए साधुगुणा अह मवभगो न सम्मत्थो घारेउ एवमाइ विभासेति ।"
 श्रीआवश्यकचूर्णिपाठात् (पृष्ठम् ३०४) धर्मस्थान ध्यातव्यम् । अनेन तु अकालमेघघृष्ट्याशारूपसावद्यव्यापारचितनेन
 आर्चस्थान ध्यातम् । ततो नेदं प्रतरूपपौपथत्रयं, तदङ्गीकारे तु श्रीज्ञाताया पोढशाध्ययने (पत्र २१४) "तते ण से पव-
 मनामे राया कच्छुलनारयस्स अतिए एयमहु सोच्चा निसम्म दोषईए देवीए रुवे य मुच्छिणए दोवईए अज्झोववन्ने जेणेव
 'पोसहसाला तेणेव सवागच्छई सवागच्छिता पोसहसाल जाव पुवसगइअ देवं" इत्यादिपाठात् पद्मनामकृतपौपथस्यापि पौपथ
 प्रतत्वापत्तिः, सा च न कस्यापि इष्टा, जिनधर्मवासनाया अपि तस्मिन् अभावात् । एव ठाणादृतौ— "समयम्मि तओ कण्हो,
 पोसहसालाए अहुम भच्चं । हरिणेगमेसिदेवं, मणम्मि काचं पणिण्हेइ ॥ १ ॥ सन्मुक्कमणिसुवण्णो, धवगयमाला विलेवणो
 ततय । तणसंथारनिसण्णो, चिट्ठइ जा अहुम पुण्ण ॥ २ ॥" इति वाक्यात् श्रीकृष्णस्य पौपथशब्दवाचकत्वमष्टम मात्रैव
 वक्षितम्, अपि वा सो जनाभावे प्रत्याख्यानमन्तरेणाऽपि तृतीयदिने अष्टम स्यादेव, यदुक्त—श्रीहरिभद्रसूरिभिः श्रीआवश्य-
 कचट्टकृष्णौ (पत्र २२२) ; तथाहि— "तथ सामी पोसचहुलपाडिवए इमं एयाणुक्ख अभिगह अमिगिण्हइ चवबिह दवओ १
 खिचओ २ कालओ ३ भावओ ४ दवओ कुम्मासे सुप्पकोणेण, खिचओ प्छुय विक्खमइत्ता, कालओ नियत्तेसु भिक्खा-
 यरेसु, भावओ जहा रायधुया दासत्तण पत्ता, नियठब्बा, मुंखियसिरा, रोयमाणी, अहुममत्तिया एव कप्पति सेस न
 कप्पति" अत्र चन्दनया न स्वयं अष्टमप्रत्याख्यानं कृतं, १ नाऽपि कस्याऽपि समीपे प्रत्याख्यातं, २ किन्तु यद्दिने भगवान्

सूत्रकृताऋषी 'उदिष्टा' शब्दव्याख्याने कल्याणकदिवसेषु पौषधो दर्शित ॥ ३ ॥ सर्वगच्छीयगीतार्याचरणया च उप-
 धानतपोवहने पौषधग्रहण लिखितम् ॥ ४ ॥ एवमेतैः सूत्रवृत्त्याद्यक्षरैः इमामि पूर्वोक्तयुक्तिभिः अनेन च गुरुसम्प्रदायेन
 पौषधग्रहणनिरूपण लिखितम् । पुनर्यज्ञगवयुक्त तत्प्रमाणमिति ॥

॥ इति पर्वदिने एव पौषधाचरणाधिकारः ॥ २ ॥

ननु-श्रीमहावीरदेवस्य कैश्चित् कल्याणकपञ्चकमेध प्रोच्यते, श्रीस्वरतरगच्छे तु कल्याणकपट्ट, तत्र किं सिद्धान्तादिसा-
 ध्यम् ? सच्यते—सर्वत्र-सूत्र-चूर्णि-वृत्तिस्वपरगच्छीयप्रकरणादौ कल्याणकपट्टस्य एव प्ररूपणात् कल्याणकपट्टमेव ।

यवुक्तं-श्रीआचाराङ्गद्वितीयश्रुतस्कन्धे भाषनाऽध्ययने—(पत्र ३८७) तथाहि—

‘तेण कालेण तेण समयण समणे भगव महावीरे पचहत्थुत्तरे यावि होत्या, तंजहा-हत्थुत्तराहिं जुए चइत्ता गम्भ वक्कंते
 १ हत्थुत्तराहिं गम्भाओ गम्भ साहरिए २ हत्थुत्तराहिं जाए ३ हत्थुत्तराहिं मुठे भविस्ता अगाराओ अणगारियं पधइए
 ४ हत्थुत्तराहिं कसिणे पडिपुण्णे निवाघाप निरावरणे अणते अणुत्तरे केवलवरनाणदसणे समुप्पण्णे ५ साइणा भगव
 परिनिबुडे ० ६ ।’ इति सूत्रम् । तद्धृत्तिरियम्—‘तेण कालेण’मित्यादि ‘तेन कालेने’ति दुःपमसुपमादिना ‘तेन सम-
 येन’इति विवक्षितेन विशिष्टेन कालेन सता सत्पत्त्यादिकममूदिति सम्बन्धः । तत्र “पचहत्थुत्तरे आऽवि होत्या” इत्येवमा-
 दिना “आरोगारोग पध्या” इत्येवमन्तेन प्रन्थेन भगवतो श्रीवर्द्धमानस्वामिनो विमानच्यवन ब्राह्मणीगर्भाधानम् १ तत्
 शक्रादेशात् त्रिशलागर्भसंहरण २ मुत्पत्ति ३ श्वाभिहिता, ‘तत्थ पचहत्थुत्तरे होत्थ’त्ति, हस्त उत्तरो यासामुत्तरफाल्गु-

ननु-यदि पर्वदिवस १ कल्याणक २ पर्युषणापर्व ३ तिथिर्विना पौषघग्रहणं निषेधश्चक्रे । तर्हि उपधानतपोवाहनमस्ये
किमिति पौषघग्रहणं सदा कार्यते ! उच्यते-उत्र यद्यपि महानिशीयादौ उपधाने सदा पौषघग्रहण नोक्तं, तथापि सर्वगी-
तार्थैः सर्वगच्छीयगीतार्थसम्मततया सर्वेष्वपि सुविहितगच्छेषु नियततया स्वस्वोपधानदिनप्रमाणविधितया स्वस्वतपो-
योगविधिप्रकरणेषु निषेधं दृश्यते, तथैव च तद्गच्छीयोपासकैः क्रियते च । तथाहि-श्रावकश्राविकाणां तु एकस्मिन्नुप-
धानेऽग्रेऽपि गुर्वाज्ञया अनुज्ञानन्वी विधीयमाना दृश्यते, परमैतैरहोरात्रपौषदिनानि पञ्चादपि शीघ्रं सविशेषं पूरणी-
यानि, इति श्रीचन्द्रगच्छीय-श्रीअजितसूर्यः त्रिसप्तत्यधिकद्वादशशत १२७३ वर्षकृते योगविधिप्रकरणे प्रोचुः । १ ।
पुनरपि पौषघग्रहणपुरस्सरं उपधानतपो विधेयमिति उपधानविधिरुच्यते, इति श्रीअभयदेवसूरिशिष्यपरमानन्दसूरिकृत-
सामाचारीग्रन्थे । २ । तथाहि “पौषघक्रिया तु यद्यपि महानिशीये साक्षाश्लोका तथापि यथा साधोयोगेषु अतिशायि क्रियावत्त्व
सर्वप्रतीतम्, तथा श्राद्धानामपि उपधानेषु विलोक्यते” इति श्रीतपागच्छीयश्रीरत्नशेखरसूरिकृते श्रीआचारप्रदीपे (पत्रे १९)
। ३ । एव श्रीबृहद्गच्छीयसामाचार्याम् । ४ । श्रीमानदेवसूरिकृते कुलके । ५ । श्रीखरतरगच्छीय-श्रीजिनपतिसूरिकृतद्वाद-
शकुलकवृत्तौ । ६ । श्रीजिनप्रमसूरिकृतविधिप्रणयाम् । ७ । अन्येष्वपि सामाचारीग्रन्थेषु, आचरणया उपधाने पौषघग्रहण
प्रमाणीकृतमस्ति, अत्रास्य माचार्यः,-श्रीस्थानाङ्ग १ सूत्रकृताङ्ग २ श्रीवतराध्ययनलघुबृहद्बृत्ति ३ योगशास्त्रवृत्ति ४ श्री
औपपातिकवृत्ति ५ ठाणावृत्ति ६ प्रमुलप्रन्थेषु पर्वदिवसेषु पौषघ प्रतिपादितः ॥ १ ॥ तथा-मावश्यकवृत्ति १ भावकप्र-
श्रुतिवृत्ति २ पञ्चाशकचूर्णिवृत्ति ३ प्रमुलप्रन्थेषु पर्वान्म्यदिवसेषु पौषघनिषेधः प्रत्यपादि ॥ २ ॥ तथा श्रीलाङ्गचार्यकृत-

ननु-अत्र पूर्वलिखितालापकेषु कापि स्थानपदमुक्त, कापि ष यस्तु पद, पर कापि व्यवनगर्भापहारादीना नामग्राह
 कल्याणकथाभिव्यक्त्यत्वं स्पष्टमुद्दिष्टमस्ति १, उच्यते-अनेकशः तत्प्रतिपादनात्, यत्तु-श्रीचन्द्रकुलाम्बरतरणि-श्रीशी-
 लमद्रसूरिः तच्छिष्यशाकम्भरीयनृप्रतिबोधकश्रीधर्मधोपसूरिः-तच्छिष्यः श्रीयशोभद्रसूरि तच्छिष्यः श्रीदेवसेनगणिः
 तच्छिष्य श्रीपृथ्वीचन्द्रसूरि तद्विरचिते श्रीपर्युषणाकल्पटिप्पनके। तथाहि-“हस्त उत्तरो यासा ता, बहुवचन बहुकल्याण-
 कापेक्ष” इति ॥ १ ॥ पुनरपि श्रीपर्युषणाकल्याच्यननिरुक्ते श्रीविक्रमात्तत्त्वगुणेन्दुवर्षे १३२५ निर्मिते श्रीविनयेन्दुसूरयोऽव्य-
 धोचन् । तथाहि-“तेण कालेण” इति तस्मिन् काले यः पूर्वतीर्थङ्करे श्रीवीरस्य व्यवनादिहेतुज्ञात कथितश्च, यस्मिन्
 समये तीर्थङ्करव्यथनं स एव समय उच्यते, समय-कालनिर्द्धारणार्थं, यतः-कालो वर्णोऽपि, तथा “हस्त उत्तरो यासा
 ता हस्तोत्तरा उत्तराफाल्गुन्यः, बहुवचन बहुकल्याणकापेक्ष, तस्या हि विमोहव्यवनम् १, गर्भाहर्मसङ्क्रान्ति २, जन्म
 ३, व्रत ४, केवल ५, षाऽभवत्, निर्धृतिस्तु स्वातौ ६, ॥ २ ॥ एव श्रीजिनप्रभसूरयोऽपि सन्वेहविषोपध्या कल्याणक-
 शब्द प्रोक्तु (पत्र २), तथाहि-

“पञ्चसु व्यवन १ गर्भापहार २ जन्म ३ वीक्षा ४ ज्ञान ५ कल्याणकेषु हस्तोत्तरा यस्य स तथा, च्यवनादीनि पञ्च उत्तर-
 फाल्गुनिषु जातानि, निर्वाणस्य स्वातौ समूत्वत्वविति भावः” ॥ ३ ॥ एव श्रीसङ्क्षपट्टकबृहद्भुक्तौ (पत्र ५९६) चैत्र कूटीयप्र-
 शस्त्रिसत्ककाव्यन्याख्यानावसरे । तथाहि-“छुब्राणा लिङ्गिना आचीर्णानि सिद्धान्तोक्तमपि श्रीमहावीरस्य पठ गर्भापहारक
 त्याणक लज्जनीयत्वात् न कर्तव्यमित्यादिका आचरणा” ॥ ४ ॥ पुनरेतत्सम्मतिप्रतिपादिकं गुणचन्द्रकृतप्राकृतवीरचरित्रम्

नीना ता हस्तोत्तराः ताश्च पञ्चसु स्थानेषु गर्भाधान १ सहरण २ जन्म ३ दीक्षा ४ ज्ञानोत्पत्ति ५ रूपेण सवृत्ता , अतः पञ्च-हस्तोत्तरो भगवानमृदिति ॥ १ ॥

एष-श्रीस्थानाङ्गसूत्रयुक्तौ पञ्चमस्थानप्रथमोद्देशकेऽपि (पत्र ३०७), तथाहि-“समणे भगव महावीरे पञ्चहस्त्यु-त्तरे होत्या, त वहा-हस्त्युत्तराहिं सुप चइत्ता गर्भं वक्कते १ हस्त्युत्तराहिं गर्भाओ गर्भ साहरिए २ हस्त्युत्तराहिं जाए ३ हस्त्युत्तराहिं मुंठे भविषा अगाराओ अणगारिअं पवइए ४ हस्त्युत्तराहिं अणते जाव केवलवरनाणदसणे समु-प्पत्ते । ५ । साइणा भगवं परिनिबुठे । ६ ।” वृत्तिर्यया-“समणे”इत्यादि, हस्तोपलक्षिता चत्तरा हस्तोत्तरा, हस्तो वा चत्तरो यासां ता हस्तोत्तराः-चत्तराफाल्गुन्यः, पञ्चसु ध्यवनगर्भापहरणादिषु हस्तोत्तरा यस्य स तथा ‘गर्भात्, गर्भस्थानात्, गर्भ’न्ति गर्भे-गर्भस्थानान्तरे, संहृतो=नीतः, निर्दृष्टस्तु स्वातिनक्षत्रे कार्तिकामावासापामिति ॥ २ ॥

इत्यमेव वस्त्राश्रुतस्कन्धचूर्णाधिपि अष्टमाध्ययने कल्याणकपट्टमेवाभाणि । तथाहि-

“तेण कालेण तेण समएण ओ भगवता ससमसामिणा सेसतित्थकरोहि य भगवओ वज्रमाणसामिणो चवणादीण छण्ह वत्तूण कालो णाओ दिट्ठो वागरिओ अ ।”

“तेण कालेण तेण समएण”ति कालान्तर्गतः समयः, समयादिश्च कालः सामण्यकालो एव विसेषकालो, समओ इत्यस्य चत्तराओ जाओ हस्त्युत्तराओ गरणं च पटुश्च हस्त्युत्तरो आसिं तावो हस्त्युत्तराओ चत्तरफल्गुणीओ ष्ठी अहोर-पत्स रत्तीए पुबरवावरत्तसि” ॥ ३ ॥

ननु-अत्र पूर्वलिखितालापकेषु कापि स्थानपदमुक्त, कापि च यस्तु पद, पर कापि च्यवनगर्भापहारादीना नामग्राहकल्याणकशब्दाभिधेयत्वं स्पष्टमुद्दिष्टमस्ति ?, उच्यते-अनेकशः तत्प्रतिपादनात्, यदुक्तं-श्रीचन्द्रकुलाम्बरतरणि-श्रीशीलभद्रसूरिः तच्छिष्यशाकम्भरीयनृप्रतिबोधकश्रीधर्मधोपसूरिः-तच्छिष्यः श्रीयशोभद्रसूरिः तच्छिष्यः श्रीदेवसेनगणेशसूरिः श्रीपृथ्वीचन्द्रसूरिः तद्विरचिते श्रीपर्युषणाकल्याणकल्पटिप्पनके । तथाहि-“हस्त उत्तरो यासा ताः, बहुवचन बहुकल्याणकपोष” इति ॥ १ ॥ पुनरपि श्रीपर्युषणाकल्याणकल्पटिप्पनरुके श्रीविक्रमाचतुर्वर्ग्ये १३२५ निमित्ते श्रीधिनयेन्दुधरयोऽप्यधोषन् । तथाहि-“तेण कालेण” इति तस्मिन् काले यः पूर्वतीर्थङ्करैः श्रीवीरस्य च्यवनाविहेतुज्ञात कथितश्च, यस्मिन् समये तीर्थङ्करच्यवन स एव समय उच्यते, समयः-कालनिर्धारणार्थः, यत -कालो वर्णोऽपि, तथा “हस्त उत्तरो यासा ता हस्तोत्तरा उत्तराफाल्गुन्यः, बहुवचन बहुकल्याणकापेक्ष, तस्या हि विभोक्त्यवनम् १, गर्माद्गर्भसङ्क्रान्ति २, जन्म ३, व्रत ४, केवल ५, चाऽऽभवत्, निर्धृतिस्तु स्वातौ ६, ॥ २ ॥ एव श्रीजिनभद्रसूरयोऽपि सन्देहविर्पापव्या कल्याणकशब्द प्रोचुः (पत्र २), तथाहि-

“पञ्चसु स्यवन १ गर्भापहार २ जन्म ३ दीक्षा ४ ज्ञान ५ कल्याणकेषु हस्तोत्तरा यस्य स तथा, च्यवनादीनि पञ्च उत्तरफाल्गुनियु जातानि, निर्वाणस्य स्वातौ सम्भूतत्वादिति भावः” ॥ ३ ॥ एव श्रीसङ्घपट्टकबृहद्भूतौ (पत्र ५९६) चैत्र कूटीयप्रशस्तिसत्ककाव्यव्याख्यानावसरे । तथाहि-“क्षुद्राणा लिङ्गिना आचीर्णानि सिद्धान्तोक्तमपि श्रीमहावीरस्य पष्ठ गर्भापहारकल्याणकं लज्जनीयत्वात् न कर्त्तव्यमित्यादिका आचरणा” ॥ ४ ॥ पुनरेतत्सम्मतिप्रतिपादिकं गुणचन्द्रकृतप्राकृतधीरचरित्रम्

नीना ता हस्त्रोत्तराः ताश्च पञ्चसु स्थानेषु गर्भाधान १ सहरण २ जन्म ३ दीक्षा ४ ज्ञानोत्पत्ति ५ रूपेषु सवृत्ताः, अतः पञ्च-
हस्त्रोत्तरो भगवानभूषिति ॥ १ ॥

एवं-श्रीस्थानाङ्गसूत्रधृत्तौ पञ्चमस्थानप्रथमोद्देशकेऽपि (पत्र ३०७), तथाहि-“समणे भगव महावीरे पञ्चहस्त्यु-
त्तरे होत्या, त जहा-हस्त्युत्तराहिं सुप चइत्ता गन्मं वकते १ हस्त्युत्तराहिं गन्माओ गन्म साहरिए २ हस्त्युत्तराहिं जाप ३
हस्त्युत्तराहिं मुंढे भविता अगाराओ अणगारिअ पवइए ४ हस्त्युत्तराहिं अणते अणुत्तरे जाव केवलवरनाणवसणे समु-
प्पन्ने । ५ । साइणा भगव परिनिबुढे । ६ ।” वृत्तिर्यथा-“समणे”इत्यादि, हस्त्रोत्तरात्तरा हस्त्रोत्तरा, हस्त्रो वा
उत्तरो यासा ता हस्त्रोत्तराः-उत्तराफाल्गुन्या, पञ्चसु व्यवनगर्भापहरणादिषु हस्त्रोत्तरा यस्य स तथा ‘गर्भात्, गर्भस्थानात्,
गर्भ’न्ति गर्भे-गर्भस्थानान्तरे, सवृत्तो-नीता, निर्दृष्टस्तु स्वातिनक्षत्रे कार्तिकामावास्यायामिति ॥ २ ॥

इत्यमेव दशाश्रुतस्कन्धधूर्णावपि अष्टमाध्ययने कल्याणकषट्कमेवामाणि । तथाहि-

“तेण कालेण तेणं समएण जो भगवता उसमसामिणा सेसतित्यंकरेहि य भगवओ वद्धमाणसामिणो षवणादीण छण्हं
वत्तूण कालो णाओ विट्ठो वागरिओ अ ।”

“तेण कालेण तेण समएण”ति कालान्तर्गत समयः, समयादिष्व कालः सामणकालओ एस विसेसकालो, समओ
हाथस्स उत्तराओ जाओ हस्त्युत्तराओ गणं च पटुञ्च हस्त्युत्तरो आसिं तातो हस्त्युत्तराओ उत्तरफल्गुणीओ छट्ठी अहोर-
त्तस्स रचीए पुबरत्तावरत्तस्सि” ॥ ३ ॥

ननु—अत्र पूर्वलिखितापकेषु क्वापि स्थानपदमुक्तं, क्वापि च वस्तु पदं, पर क्वापि व्यवनगर्मापहारादीना नामग्राह
 कल्याणकशाब्दाभिधेयत्वं स्पष्टमुद्दिष्टमस्ति ।, उच्यते—अनेकशः तत्प्रतिपादनात्, यदुक्तं—श्रीचन्द्रकुलाम्बरतरणि—श्रीशी-
 लमद्रसूरिः तच्छिष्यशाकम्भरीयनृपप्रतिबोधकश्रीधर्मधोपसूरिः—तच्छिष्यः श्रीयशोमद्रसूरिः तच्छिष्यः श्रीदेवसेनगणिः
 तच्छिष्यः श्रीपृथ्वीचन्द्रसूरिः तद्विरचिते श्रीपर्युपणाकल्याणनिरुक्ते श्रीविक्रमात्तत्त्वगुणेषु १३२५ निर्मिते श्रीविनयेन्दुसूरयोऽप्य-
 कापेश” इति ॥ १ ॥ पुनरपि श्रीपर्युपणाकल्याणनिरुक्ते श्रीवीरस्य च्यवनादिहेतुज्ञात कथितश्च, यस्मिन्
 योचन् । तथाहि—“तेण कालेण” इति तस्मिन् काले य पूर्वतीर्थङ्करैः श्रीवीरस्य च्यवनादिहेतुज्ञात कथितश्च, यस्मिन्
 समये तीर्थङ्करच्यवन स एव समय उच्यते, समयः—कालनिर्धारणार्थः, यत -कालो वर्णोऽपि, तथा “हस्त उत्तरो यासा
 ता हस्तोत्तरा ससराफाल्गुन्यः, बहुवचन बहुकल्याणकापेश, तस्या हि विमोक्ष्यवनम् १, गर्भाद्गर्भसङ्क्रान्तिः २, जन्म
 ३, व्रत ४, केयल ५, चाऽभवत्, निर्घृतिस्तु स्वातौ ६, ॥ २ ॥ एव श्रीजिनभसूरयोऽपि सन्देहविर्षापध्या कल्याणक-
 शब्द प्रोचुः (पत्र २), तथाहि—

“पञ्चसु च्यवन १ गर्मापहार २ जन्म ३ दीक्षा ४ ज्ञान ५ कल्याणकेषु हस्तोचरा यस्य स तथा, व्यवनादीनि पञ्च उत्तर-
 फाल्गुनिषु जातानि, निर्वाणस्य स्वातौ संभूतत्वादिति भावः” ॥ ३ ॥ एव श्रीसङ्घपट्टकचृद्दृत्तौ (पत्र ५९६) चैत्र कूटीयप्र-
 शस्तिपत्ककाव्यव्याख्याख्यानावसरे । तथाहि—“क्षुद्राणां लिङ्गिना आधीर्णानि सिद्धान्तोक्तमपि श्रीमहावीरस्य पष्ठ गर्मापहारक
 ल्याणक लज्जनीयत्वात् न कर्त्तव्यमित्यादिका आचरणा ” ॥ ४ ॥ पुनरेतत्सम्मतिप्रतिपादिक गुणचन्द्रकृतमाकृतवीरचरित्रम्

नीना वा हस्त्रोत्तराः ताश्च पञ्चसु स्थानेषु गर्भाधान १ सहरण २ जन्म ३ वीक्षा ४ ज्ञानोत्पत्ति ५ रूपेषु सवृत्ता, अतः पञ्च-
हस्त्रोत्तरो भगवाननभूदिति ॥ १ ॥

पञ्च-श्रीस्थानान्मसूत्रवृत्तौ पञ्चमस्थानप्रथमोपदेशकेऽपि (पत्र ३०७), तथाहि—“समणे भगव महावीरे पञ्चहस्त्यु-
त्तरे होत्या, त जहा-हस्त्युत्तराहिं सुप चइत्ता गम्भ वकते १ हस्त्युत्तराहिं गम्भाओ गम्भ साहरिए २ हस्त्युत्तराहिं जाए ३
हस्त्युत्तराहिं मुठे भवित्ता अगाराओ अणगारिअ पइए ४ हस्त्युत्तराहिं अणते अणुत्तरे जाव केवलवरनाणदसणे समु-
प्पमे । ५ । साइणा भगव परिनिबुठे । ६ ।” वृत्तिर्यथा—“समणे”इत्यादि, हस्त्रोत्तराह्निता उत्तरा हस्त्रोत्तरा, हस्त्रो वा
उत्तरो यत्नां वा हस्त्रोत्तराः-उत्तराफाल्गुन्यः, पञ्चसु व्यवनगर्भापहरणादियु हस्त्रोत्तरा यस्य स तथा ‘गर्भात्, गर्भस्थानात्,
गर्भ’न्ति गर्भे-गर्भस्थानान्तरे, संतो-नीतः, निर्दृष्टसु स्वातिनक्षत्रे फाचिकामावास्यायामिति ॥ ३ ॥

इत्यमेव दशाश्रुतस्त्वध्वषुर्णाधिपि अष्टमाध्ययने कल्याणकपट्टमेवामाणि । तथाहि—

“तेण कालेण तेण समएण ओ भगवता उसमसामिणा सेसतिस्यकरेहि य भगवओ वद्धमाणसामिणो षवणादीण छण्हं
वत्थुण कालो णओ दिट्ठो वागरिओ अ ।”

“तेण कालेण तेण समएण”ति कालान्तर्गतः समयः, समयंदिष्य कालः सामण्यकालओ एस विसेसकालो, समओ

हत्वस्स उत्तराओ जाओ हस्त्युत्तराओ गरणं च पडुअ हस्त्युत्तरो जासिं तावो हस्त्युत्तराओ उत्तरफगुणीओ छ्ठी अहोर-
त्तस्स रत्थीए पुअरत्ताधरत्तसि” ॥ ३ ॥

ननु-अत्र पूर्वलिखितालापकेषु क्वापि स्थानपट्टमुक्त, क्वापि च वस्तु पट्ट, पर क्वापि व्यवनगर्भापहारदीना नामग्राह
 कल्याणकशब्दाभिधेयत्व स्पष्टमुद्दिष्टमस्ति १, उच्यते-अनेकशः तत्प्रतिपादनात्, यदुक्त-श्रीचन्द्रकुलाम्बरतरणि-श्रीशी-
 लमद्रसूरिः तच्छिष्यशाकम्भरीयनृप्रतिबोधकश्रीधर्मधोपसूरिः-तच्छिष्यः श्रीयशोमद्रसूरिः तच्छिष्यः श्रीदेवसेनगणिः
 तच्छिष्यः श्रीपृथ्वीचन्द्रसूरिः तद्धिरचिते श्रीपर्युषणाकल्याणकल्पटिप्पनके । तथाहि-“हस्त उत्तरो यासां ताः, बहुवचन बहुकल्याण-
 कापेक्ष” इति ॥ १ ॥ पुनरपि श्रीपर्युषणाकल्याण्यननिरुक्ते श्रीविक्रमात्तत्त्वगुणेन्दुवर्षे १३२५ निर्मिते श्रीविनयेन्दुसूरयोऽप्य-
 वोचन् । तथाहि-“तेण कालेण” इति तस्मिन् काले य पूर्वतीर्थङ्करे श्रीवीरस्य व्यवनादिहेतुर्ज्ञातः कथितश्च, यस्मिन्
 समये तीर्थङ्करव्यवन स एव समय उच्यते, समय -कालनिर्द्धारणार्थ, यतः-कालो वर्णोऽपि, तथा “हस्त उत्तरो यासा
 ता हस्तोत्तरा उत्तराफाल्गुन्यः, बहुवचन बहुकल्याणकापेक्ष, तस्या हि विभोक्ष्यवनम् १, गर्भाङ्गर्भसङ्क्रान्ति २, जन्म
 ३, व्रत ४, केवलं ५, चाऽमघत्, निर्धृतिस्तु स्वातौ ६, ॥ २ ॥ एव श्रीजिनप्रभसूरयोऽपि सन्देहविषोपपत्त्या कल्याणक-
 शब्द प्रोक्तुः (पत्र २), तथाहि-

“पञ्चसु व्यवन १ गर्भापहार २ जन्म ३ दीक्षा ४ ज्ञान ५ कल्याणकेषु हस्तोत्तरा यस्य स तथा, व्यवनादीनि पञ्च उत्तर-
 फाल्गुनिषु जातानि, निर्वाणस्य स्वातौ समूतत्वादिति भावः” ॥ ३ ॥ एव श्रीसहस्रपट्टकचृद्दृत्तौ (पत्र ५९६) चैत्र कूटीयप्र-
 शस्तिसत्ककाव्यन्याख्यानावसरे । तथाहि-“क्षुद्राणा लिङ्गिना आचीर्णानि सिद्धान्तोक्तमपि श्रीमहावीरस्य पष्ठ गर्भापहारक
 ल्याणक लज्जनीयत्वात् न कर्त्तव्यमित्याविका आचरणा” ॥ ४ ॥ पुनरेतत्सम्मतिप्रतिपादिक गुणचन्द्रकृतप्राकृतवीरचरित्रम्

॥ ५ ॥ प्रवचनसारोद्धार ॥ ६ ॥ श्रीभावस्थकसूत्रवृत्ति ॥ ७ ॥ प्रमुखग्रन्था वहव सन्ति, तदर्धिना ते त्रिडोऽनीयाः ।
 अथ च श्रीपञ्चाशकसूत्रे श्रीहरिमद्रसूरिकृते (पत्र १५८) “इय ते दिणा पसत्या” इत्यादिगायात्रिके श्रीमहावीरस्य
 कल्याणकपञ्चकमेवोक्तम्, श्रीअसयदेवसूरिणाऽपि तत्तथैव व्याख्यातम्, न तु नाऽस्तीति निषेधपर उच्यते, तदभिप्राय
 तु त एव बह्वृष्टता वा ज्ञानन्ति ।

अत्र प्रधादीत् कोऽपि प्रतिवादी-ननु ध्यवनादीना चतुर्णां कल्याणकत्व भवतु, पर गर्भापहारस्य नेति । मैत्रम्—यत्,
 उक्तपूर्ववक्ष्यमाणसूत्र-वृत्ति चूर्णि-प्रकरणादिषु कुत्रापि एव विवेचन पूर्वसूरिभि पापमीरुमिनोक्त, यदुत श्रीमहावीरस्य
 ध्यवनादीनां कल्याणकत्व गर्भापहारस्य नेति, तर्हि स्वचित्तविकल्पितकुविकल्पेन केन चत्सूत्रवादिना ? उच्यते—अपि च
 ध्यवनापान्तर्वर्तिनो गर्भापहारस्य कल्याणकत्वे तत्समुदायाद् अपनीयमाने ध्यवनादीनापि अकल्याणकत्वापत्तिरापयेत ।
 तथा च हेमन्यायवृत्रम्—‘सन्नियोगशिष्टानामेकापायेऽन्यतरस्याप्यपायः ।’ अतो हेतोः पञ्चदशस्तोत्रो भगवानभूत् इत्यु-
 क्त्याच्च (ध्यवन) भवनक्रियायाः सर्वत्र समानत्वात् । यदि ध्यवनादीनि चत्वारि कल्याणकानि, तर्हि गर्भापहारस्य कल्या-
 णकत्व निराकर्तुं साक्षादिन्द्राणामपि अशक्यं, न च वाच्य गर्भापहारस्य आश्चर्यभूतत्वाद् अनाराध्यत्वम्, एवं चेत्तर्हि
 मक्षिञ्जिनस्यापि स्त्रीत्वे तीर्थङ्करस्य आश्चर्यभूतत्वेन अमान्यत्व भावि । तथा च सति श्वेताम्बरधर्मेऽपि विगम्बरधर्मत्वा-
 म्युपगमः स्यादिति १ । पुनरपि एकसमये ऋषभाष्टोत्तरशत सिद्ध, तस्यापि उत्कृष्टावगाहनाया सिद्धत्वेन आकर्षण-
 त्वात् अनाराध्यत्वेन भवन्त्यत्यापत्तिः स्यात् २ तत्रकथयवनाविषत् गर्भापहारत्वापि कल्याणकत्वं आराध्यत्वं युक्तिम् ।

तथैव श्रीभागमिकगच्छीय-श्रीजयतिलकसूरयोऽपि सम्यक्तत्त्वसम्भवनास्त्रि महाकाव्ये सुलसाचरित्रे (पत्र ८६) सप्तश-
 तश्लोकग्रन्थाग्रे सम्यक्तत्त्वपरीक्षणनास्त्रि पष्ठे सर्गे अम्बडमुनिकृतवर्द्धमानस्वामिपट्टकल्याणकस्तधनाधिकारे पट्टकल्याणका-
 ना आराध्यत्वेन स्तुतिष्ठाक्रिरे । तथाहि—

“धैवानन्वोदरे श्रीमान्, श्वेतपथ्या सदा शुचि । अवतीर्णोऽसि मासस्यापा ऽऽढस्य शुचिता ततः ॥ १ ॥ त्रिशला सर्व-
 सिद्धेच्छा, त्रयोवस्यामभूद्यतः । तवावतारस्तेनैषा, सर्वसिद्धा त्रयोदशी ॥ २ ॥ शुक्लत्रयोदश्या यश्चाऽचल मेरु प्रचालयन् ।
 चित्रं कृतवोस्तथोगाच्, वैत्रमासोऽपि कल्पते ॥ ३ ॥ यस्याद्यदशम्यां दुर्ग-मोक्षमार्गस्य शीर्षकम् । चारित्रमाहृतं युक्ता,
 मासोऽस्य मार्गशीर्षता ॥ ४ ॥ दशम्या यस्य शुद्धाया, केवलश्रीरहो त्वया । ह्यादत्ता तेन मासोऽस्य, युक्ता माधवता प्रभो !
 ॥ ५ ॥ तव निर्वाणकल्याणं, यद्दिनं आगमिष्यति । ततो न वेत्ति नाथोऽह, माहशोऽध्यक्षवेदिन ॥ ६ ॥ सिद्धार्थराजा-
 ङ्गवदेवराज !, कल्याणकैः पद्भिरिति स्तुतस्त्वम् । तथाषिधे ह्यन्तरवैरिपट्टं, यथा जयाम्याशु तवप्रसादात् ॥ ७ ॥ इति
 स्तुत्या जिनाधीश, त्रि-प्रणम्याऽम्बडो मुनि । विसितास्यः सभासीनोऽश्रौपीच्च धर्मदेशनाम् ॥ ८ ॥” इति ॥ १ ॥
 तथा कोटिमितसमवायाङ्गसूत्रे (पत्रं १०५) श्रीजम्भदेवसूरिकृतवट्टीकाया च श्रीमहावीरस्य गर्मापहारस्य पोट्टिलम-
 धात् पञ्चमभवत्वेन प्रमाणीकृतत्वात् । तथाहि—“समणे भगव महावीरे तित्थगरभवगगहणाओ छट्ठे पोट्टिलभवगहणे एग
 वासकोटिं सामण्यपरिआगं पाटणिचा सहस्सारे कल्पे सवट्ठे विमाणे देवत्ताए सववण्णे ।”

दृष्टिर्यथा—‘समणे’त्यादि, यतो भगवान् पोट्टिलाभिधानो राजपुत्रो धम्मूव, तत्र च वर्षकोटिं प्रव्रज्या पालितवान् इत्येको भवः

१ । ततो देवोऽभूदिति द्वितीयः । २ । ततो नन्दनामिधानो राजसूनुः 'छत्राम्र'नगर्या जज्ञे इति तृतीयः । ३ । तत्र भजे
 र्पर्यल्लर्षं सर्वथा मासक्षपणेन तपस्सत्त्वा दशमे देवलोके पुण्योत्तर प्रवरविजयपुण्डरीकाभिधाने विमाने देवोऽभवदिति चतुर्थ
 । ४ । ततो ब्राह्मणकुण्डप्रामे ऋषभदत्तस्य ब्राह्मणस्य मार्याया देवानन्द्याऽभिधानाया कुक्षौ उत्पन्न इति पञ्चम । ५ । तत
 व्यशीतितमे विवसे ऋत्रियकुण्डप्रामे नगरे सिद्धार्यमहाराजस्य त्रिशलाभिधानमार्याया कुक्षौ इन्द्रवचनकारिणा हरिणेगमेपि-
 नाम्ना देवेन संवृतः, तीर्यकरतया जात इति षष्ठः । ६ । एकमवग्रहण विना हि नान्यन्नवग्रहण पष्ठ श्रूयते भगवत
 इति, एतदेव पष्ठमवग्रहणतया व्याख्यात, यस्माच्च भवग्रहणादिद पष्ठं तदपि एतस्मात् पष्ठमेव इति सुषु उच्यते, तीर्यकर-
 भवग्रहणात्पठे षोडशमवग्रहणे इति ॥ २ ॥

ननु-उपागच्छीयप्राक्तनश्चिरकृतमन्येऽपि कापि गर्भापहारस्य कल्याणकता प्रतिपादिताऽस्ति ? उच्यते—उपागच्छीय-
 श्रीकुलमण्डनश्चिरिणा कल्यस्त्रावचरौ स्पष्टं तन्नणनात्, तथाहि—“पच दत्युत्तरे होत्य त्ति” हस्तादुत्तरस्या दिशि वर्तमानत्वात्
 हस्त्रोत्तरा इत्स उत्तरो यासा ता हस्त्रोत्तरा=उत्तराफाल्गुन्याः, बहुवचन-बहुकल्याणकापेक्ष पञ्चसु व्यवन १ गर्भापहार २ जन्म ३
 दीक्षा ४ ज्ञान ५ कल्याणकेषु हस्त्रोत्तरा यस्य सः, तथा निर्वाणस्य स्वातौ जातत्वादिति ६ ॥ ३ ॥

पुनः श्रीकुलमण्डनश्चिरकृतटिप्पनकेऽपि, तथाहि—
 पञ्चहस्त्रोत्तर आसीत्, इत्स उत्तरोऽप्येसरो यासा ता उत्तरफाल्गुन्याः, बहुवचन=बहुकल्याणकापेक्ष, तस्मां हि विभो
 व्यवनम् १, गर्भाङ्गर्मसङ्क्रान्तिः २ जन्म ३ प्रतं ४ केवल ५ नामषट् निर्धृतिस्तु स्वातौ ६ ॥ ४ ॥

ननु-तर्हि कथं तपागच्छीया गुरवो गर्भापहारस्य कल्याणकृत्यं न श्रद्धयन्ति ? उच्यते—ते एव जानन्ति-तेषामेव च जिनघनलोपस्य निजगुरुपारम्पर्यलोपस्य च दोषो भावी, का हानिः अस्माक इति ॥

॥ इति श्रीमहावीरदेवस्य पद्मकल्याणकाधिकारः ॥ ३ ॥

ननु-केऽपि परविघ्नसन्तोषिणः प्रलयन्ति यदुत नवाङ्गीवृष्टिकारकः श्रीस्तम्भनकपार्श्वनाथप्रकटकः श्रीअभयदेवसूरिः श्रीखरतरगच्छे न बभूव, किन्तु अन्यगच्छे इति, तत्र केषां ग्रन्थानां सम्मत्या एतादृशः प्रभावकः श्रीअभयदेवसूरिः श्रीखरतरगच्छे एव बभूवेति निश्चीयते ?, उच्यते—येषां गच्छे श्रीअभयदेवसूरीणां गुरुशिष्यपरम्परा मिलति तेषामेव गच्छे श्रीअभयदेवसूरिर्जात इति, सा तु तस्य परम्परा श्रीखरतरगच्छे एव, नाऽन्यगच्छेषु । यदुक्तं गुणचन्द्रगणिना एकोनचत्वारिंशदधिकैकादशशतवर्ष ११३९ निर्मितस्य पञ्चविंशत्यधिकद्वादशसहस्र १२०२५ प्रमाणस्य श्रीवीरचरित्रस्य प्रथमौ, (३३९ पत्रे) तथाहि—

इयं सुकृष्णाणाल निदहुधणयातिक्रमदारुस । गोथमपहुस्स सहसा, सप्पन्न केवल नाणं ॥ १ ॥ धारसवासाणि वि-
 बो-हिरुणभवे सिव गय तमि । भयव सुहम्मसामी, निघाणपहं पयासेइ ॥ २ ॥ तम्मि वि चिरकाल विहरिऊण सिरिजंबु-
 सामिणो दाट । गच्छगणाणमणुअ, सपत्ते सिद्धिवासम्मि ॥ ३ ॥ एव विज्जाहरसुरनर-सुरिदसंदोहवदणिजेसु । सम-
 इकंतेसु महापद्दसु सेज्जंभवाईसु ॥ ४ ॥ अइसयगुणरयणनिधी मिच्छततमंघलोयदिणनाहो । दूरुच्छारिअवइरो, वइर-
 त्तामी समुण्यो ॥ ५ ॥ साहाइ तस्स चदेकुलम्मि निप्यडिमपसप्रकुलभवणं । आसि सिरिवद्धमाणो, मुणिनाहो सजमनि

द्विष ॥ ९ ॥ बहलकलिकाख्यमपस्व-रपुरिआसेचविसमसमभागो । दीवेण व सुणीण, पयासिओ जेण मुत्तिपहो ॥ ७ ॥
 मुणिवइणो तस्स हरि-दहाससिअजसपसाहिआसस्स । आसि बुवे वरसीसा, जयपपडा सुरससिणोष ॥ ८ ॥ भजजलहिवी-
 इरमं-त्तमविअसताणतारणसमत्यो । बोहित्योष महत्थो, सिरिसूरिजिणोसरो पढमो ॥ ९ ॥ गुरुत्ताराओ षवलाओ, 'सुविहिआ'
 खंरयसाहुसवई जाया । हिमवंसाओ गंग-व निगया सयलजणपुजा ॥ १० ॥ अण्णो अ पुण्णिमाच-दसुदरो बुद्धिसागरो
 स्री । निम्मविअप्परवागण-छदसत्यो पसत्यमई ॥ ११ ॥ पगंतवायविलसिर परवाइकुंरंगभगसीहाण । तेसिं सीसो
 जिणच-दसूरिनामा समुप्पण्णो ॥ १२ ॥ सवेगंरंगसाला, न केवल कवधिरइणा जेण । भवजणविग्घयकरी, विहिया
 सजमपविचीडवि ॥ १३ ॥ ससमयपरसमयधू, विमुच्चसिद्धंत्तवेसणाकुसलो । सयलमहिवलयविचो अन्नोऽभयदेवसूरिसि
 ॥ १४ ॥ जेणालकारघरा, सलक्खणा वरपया पससा य । नवंगधिसिरयणे-ग भारई कामणिघ कया ॥ १५ ॥ तेसिं अत्थि
 विणेओ, समत्यसत्यत्ययोहकुसलमई । स्री पसण्णचंदो, चंदो इव जणमणाणदो ॥ १६ ॥ तवयणेण सिरिसुम-इवाइ-
 गाणं विणेअलेसेण । गणिणा गुणचवेण, रइअं सिरिबीरपरिअम्मि ॥ १७ ॥ अत्रे २३ पद्यानि सन्ति-नव सिहिरुइ-
 संखे, ११३९ वोकते विकमान कालम्मि । खेटुस्स सुच्चतइवा, तिहिम्मि सोमे समत्तम्मि ॥ ५० ॥--अत्रेय गुरुशिष्य-
 परम्मरा-धान्ने कुले श्रीधर्म्ममानसूरिर्बभूव, तस्य शिष्यद्वयम्, प्रथमः श्रीजितेश्वरसूरिः, द्वितीयो बुद्धिसागरश्च, तयोः

१ देवचन्द्र-काकमाई-जैमसंस्कृताद्वारा सुविष्णुस्तोत्रे तु 'वारपसाहुसवई जाया इत्यत्र 'सुविहिआ (विष्मका ३) साहुसवई जाया' इति परिवर्तितत्वात् ।
 उच्यते, किं तु स वासनीशीला, यो पी पीटसंघं नियोक्तव्यं ३-०५ पृष्ठेऽस्ति उपरिस्वरूपमुत्पाठ एव पठितव्यम् ।

शिव्यय श्रीजिनचन्द्रसूरिः नवाङ्गीवृत्तिकारकः श्रीअभयदेवसूरिश्च, तयोः शिष्यः श्रीप्रसन्नचन्द्राचार्यं तद्वचनेन श्रीसु-
मतिवाचकशिष्येण ५० गुणचन्द्रगणिना इदं श्रीवीरचरित्रं रचितम् इति ॥ १ ॥

पुनरपि श्रीअभयदेवसूरीणामेव शिष्याः वर्द्धमानसूरयः पद्यधिकैकादशशत ११६० वर्षकृतैकादशसहस्र ११०००
प्रमिते श्रीआदिनाथचरित्रे प्रशस्तौ प्रोचुः, तथाहि—“खमदमसंजमगुणरोहणो विजिअबुज्जयाणगो । आसी सिरिवद्धमाणो,
सूरी सवत्थसुपसिद्धो ॥ १ ॥ सूरिजिणोसरसिरिबु च्छिसागरा सागरोष गभीरा । सुरगुरुसुक्खसरित्था, सहोअरा तस्स दो
सीसा ॥ २ ॥ वागरणञ्चनिर्घङ्गु—कव्वंनाढयपमाणसमएसु । अणिवारिअप्पआरा, जाणमईसवत्थेसु ॥ ३ ॥ ताण विणेओ
सिरिअम—यदेवसूरित्ति नाम विक्खाओ । विजयक्खो पच्चक्खो, कयविक्खयसगहो धम्मो ॥ ४ ॥ जिणमयभवणब्भतर—
गूढपयत्थाण पयइणे जस्स । दीवयसिद्धिब विमला, विमुद्धचुद्धी पवित्थरिआ ॥ ५ ॥ ठाणाइनवंगण, पचासयपसुह-
पगराणं च । विवरणकरणेण कओ, सवयारो जेण सघरस ॥ ६ ॥ इक्कोव दोव तिप्पिव, कहवि तु लग्गेण जइगुणा
हुति । कलिकाले जमि पुणो, बुच्च स सब्बेहि वि गुणेहि ॥ ७ ॥ सीसेहिं तस्स रइअ, चरिअमिण वद्धमाणसूरीहिं । होअ
पढत सुणता—ण कारण मोक्खसुक्खस्स ॥ ८ ॥ विक्कमनिवकालाअ, सएसु एक्कारसेसु सट्ठेसु । सिरिजयसिंहनरिंदे, रअ
परिपालयंतमि ॥ ९ ॥ खभाइत्थठिण्हिं, सियपक्खे चित्तविज्जयदसमीप । पुस्सेणं सुरगुरुणो, समत्थियं चरियमिय ति
॥ १० ॥ लोअुत्तमचरियमिणं, काअण जमज्जिय सुह किं पि । उत्तमगुणाणुराओ, भवे भवे तेण मह होअ ॥ ११ ॥ पुधा-

हिए ॥ ६ ॥ पहलकलिकालतमपस-रपूरिआसेसविसमसममागो । दीवेण व मुणीणं, पयासिओ जेण मुच्चिपहो ॥ ७ ॥
 मुणिवइणो तस्स हरि-दहाससिअअसपसाहिआसस्स । आसि दुवे वरसीसा, अयपयढा सूरससिणोव ॥ ८ ॥ मवजलहिवी-
 इसंभंतमविअसंताणतारणसमस्थो । बोहित्योव महत्थो, सिरिसूरिअिणेसरो पढमो ॥ ९ ॥ गुरुसाराओ ववलाओ, 'सुविहिआ'
 खरयसाहुसवई आया । हिमवंताओ गंग-व निगया सयलअणुआ ॥ १० ॥ अण्णो अ पुण्णिमाच-चसुदरो बुद्धिसागरो
 सूरी । निम्मविअपरवागरण-छंदसत्थो पसत्थमई ॥ ११ ॥ एगंतवायविलसिर-परवाइकुंरंगभगसीहाण । तेसिं सीसो
 जिणच-दसूरिनामा समुप्पण्णो ॥ १२ ॥ संवेगरंगसाला, न केवलं कवविरइणा जेण । मवजणविग्घयकरी, विहिया
 संजमपविचीइवि ॥ १३ ॥ ससमयपरसमयभू, विमुच्चसिद्धंतवेसणाकुसलो । सयलमहिवलयवित्तो अन्नोऽमयदेवसूरिसि
 ॥ १४ ॥ जेणालकारधरा, सलक्खणा वरपया पसआ य । नवगधिचिरयणे-ण मारई कामणिघ कया ॥ १५ ॥ तेसिं अत्थि
 विणेओ, समरयसत्थत्यवोहकुसलमई । सूरी पसण्णचंदो, चंदो इव अणमणाणवो ॥ १६ ॥ तवयणेण सिरिसुम-इवाइ-
 गाणं विणेअलेसेण । गणिणा गुणवघेणं, रइअ सिरिदीरचरिअमिसं ॥ १७ ॥ अग्रे २३ पद्यानि सन्ति-नद सिहिरुद-
 सत्ते, ११३९ वोकते विक्रमात्त कालम्मि । जेटुस्स सुद्धतइया, तिहिम्मि सोमे समचमिम ॥ ५० ॥—अत्रेयं गुरुशिष्य-
 परम्परा-धान्द्रे कुले श्रीवर्द्धमानसूरिर्बभूव, तस्य शिष्यद्वयम्, प्रथमः श्रीअग्निेश्वरसूरिः, द्वितीयो बुद्धिसागरश्च, तयोः

१ देवचन्द्र-काळमाई-वैभवंतलाहारा मुद्रियपुच्छे तु 'बारवसाहुसवई आया' इत्यत्र 'सुविहिआ (विम्मका पु) साहुसवई आया' इति परिचयित्वाऽऽ-
 कथयते, किं तु स आसमीचीका, डॉ की पीटसीम् रिपोरेज ३०५ टुडेअपि उपरिल्लम्बुक्काठ एव पठित्वात् ।

शिव्यद्वय श्रीजिनचन्द्रसूरिः नवाङ्गीष्टुत्तिकारकः श्रीअभयदेवसूरिश्च, तयोः शिष्यः श्रीप्रसन्नचन्द्राचार्यः तद्वचनेन श्रीसु-
मतिवाचकशिष्येण पं० गुणचन्द्रगणिना इव श्रीवीरचरित्र रचितम् इति ॥ ३ ॥

पुनरपि श्रीअभयदेवसूरीणामेव शिष्याः वर्द्धमानसूरय पद्यधिकैकावशात् ११६० वर्षकृतैकादशसहस्र ११०००
प्रमिते श्रीआधिनायचरित्रे प्रशस्तौ प्रोचुः, तथाहि—“स्वमदमसञ्जमगुणरोहणो विजिमदुज्जयाणगो । आसी सिरिवञ्जमाणो,
सूरी सक्त्यष्टपसिद्धो ॥ १ ॥ सूरिजिणेशरसिरिबु द्विसागरा सागरोष गमीरा । सुरगुरुसुक्कसरित्था, सहोअरा तस्स दो
सीसा ॥ २ ॥ वागरणछदनिघट्टु—कध्वंनाढयपमाणसमएसु । अणिवारिअप्पआरा, जाणमईसवसत्थेसु ॥ ३ ॥ ताण थिणेओ
सिरिअम—यदेवसूरिस्ति नाम विक्खाओ । विजयक्खो पच्चक्खो, कयविक्रयसगहो धम्मे ॥ ४ ॥ जिणमयभवणम्भतर-
गूढपयत्याण पयढणे जस्स । धीवयसिद्धिष विमला, विसुद्धबुद्धी पवित्थरिआ ॥ ५ ॥ ठाणाइनवगाण, पचासयपमुह-
पगरणाण च । विवरणक्त्तणेण कओ, उवयारो जेण सघस्स ॥ ६ ॥ इक्कोव दोव तिम्विच, कहवि तु लम्गेण जइगुणा
हुति । कलिकाले जमि पुणो, बुच्छ स सबेहि वि गुणेहि ॥ ७ ॥ सीसेहि तस्स रइअ, चरिअमिण वच्चमाणसूरीहि । होअ
पढत सुणंता—ण कारण मोक्खसुक्खस्स ॥ ८ ॥ विक्कमनिक्कालाव, सएसु पक्कारेसेसु सट्टेसु । सिरिजयसिंहनरिदे, रळं
परिपालयंतम्मि ॥ ९ ॥ संभाइत्थयठिपहि, सियपक्खे चित्तविजयदसमीए । पुत्थेणं सुरगुरुणो, समत्थिय चरियमिय ति
॥ १० ॥ लोगुत्तमचरियमिण, काळण जमज्जिय सुहं किं पि । उत्तमगुणाणुराओ, भवे भवे तेण मह होज्ज ॥ ११ ॥ पुवा-

धरेण गणिय-स्स सवसत्वा इमस्स गंयस्स । एक्कारस व सहस्सा, सलोगसत्थाइ नायत्था ॥ १२ ॥ अत्राऽपि गुरुशिष्य-
 पारम्पर्यं इदं-चान्द्रे कुले श्रीवर्धमानसूरिः बभूव, तस्य शिष्यौ श्रीजिनेश्वरसूरि-श्रीबुद्धिसागरौ, तयोः विनेयः स्थानाङ्गावि-
 नयाद्वीष्टिक्कारकः श्रीअभयदेवसूरिः, तस्य शिष्यै श्रीवर्धमानाचार्यैः इव श्रीजाविनाथचरित्रं रचितमिति ॥ २ ॥

तथा तथैव गुरुशिष्यपारम्पर्यं, श्रीछत्रापल्लीयश्रीविबुधप्रमसूरिशिष्य-श्रीपद्मप्रमसूरिभिरपि चतुर्नवत्यधिकद्वादशशत-
 यप १२९४ विनिमित्ते श्रीमुनिमुप्रतस्थामिचित्रे भवत्रयनिषेधे पर्वत्रितयप्रमाणे पञ्चदशप्रस्तावे स्पष्टीकृतः तथाहि-“पूर्व-
 चान्द्रकुले बभूव विपुले श्रीवर्धमानप्रभुः, सूरिर्मङ्गलभाजन सुमनसां सेव्यः सुष्टुतास्पदम् । शिष्यस्तस्य जिनेश्वरः समञ्जनि
 स्याद्वादिनामप्रणीः, वन्धुस्तस्य च बुद्धिसागर इति त्रैवेद्यपाः ॥ १ ॥ सूरिः श्रीजिनचन्द्रो-ऽभयदेवगुरुर्नवाङ्गवृत्तिकर
 श्रीजिनभद्रमुनीन्द्रो, जिनेश्वरविमोक्षयः शिष्याः ॥ २ ॥ षके श्रीजिनचन्द्रसूरिगुरुभिर्धुर्भ्युः प्रसन्नामिध-स्तेन प्रमथच-
 तुष्टयीस्फुटमतिः श्रीदेवमद्रप्रभुः । देवानन्दमुनीश्वरोऽभवदतत्त्वारित्रिणा ग्रामणीः, सचाराभ्युधिपारगामिजनताकामेषु काम
 सत्ता ॥ ३ ॥ यन्मुत्थावासास्त्राव्या, व्यवस्यति सरस्वती । गन्तु नाऽन्यत्र स न्यायः, श्रीमान् देवप्रमः प्रभुः ॥ ४ ॥ मुकु-
 रतुलामकुरयति, वस्तुप्रतिविम्बविशदमतिवृत्तम् । श्रीविबुधप्रमश्चितं, न विषत्ते वैपरीत्य तु ॥ ५ ॥ तत्स्यदपद्मश्वमर-श्लोके
 पद्मप्रमश्चरितमेतत् । विष्णुतोऽतिक्रान्ते, वेदप्रहरवि १२९४ मिते समये ॥ ६ ॥ इत्यादि ॥ अत्राऽपि चान्द्रे कुले श्रीव-

धमानसूरि धर्मव, तस्य द्वौ शिष्यौ-श्रीजिनेश्वरसूरिः श्रीबुद्धिसागरश्च, श्रीजिनेश्वरसूरेः त्रयः शिष्याः-श्रीजिनचन्द्रसूरि,
नवाङ्गुलिकारकः श्रीअभयदेवसूरिः, श्रीजिनमद्रसूरिश्च इत्यादि ॥ ३ ॥

एवमेव गुरुपरम्परायां श्रीरूपपङ्कीयस्वरत्नश्रीसङ्घतिलकाचार्या अपि सप्तविंशत्यधिकचतुर्दशशत १४२७ वर्षे कृताया
सम्यक्त्यसप्ततिकावृत्तौ (२३७ पत्रे) प्रोचिवांसः, तथाहि-

‘श्रीवीरशासनमहोदधितः प्रसूतः, प्रोद्यत्कलामिरभितः प्रथितः पृथिव्याम् । माद्यन्महःप्रसरनाशिततामसोऽस्ति, श्री-
चन्द्रगच्छ इति चन्द्र इयाऽद्भुतश्रीः ॥ १ ॥ तत्राऽऽसीद्धरणेन्द्रवन्द्यचरणः श्रीवर्धमानो गुरु-स्तल्पे च जिनेश्वरः सुविहि-

तथेणीशिरःशेखरः । तच्छिष्योऽभयदेवसूरिरभवद्रङ्गभवाङ्गीमहा-वृत्तिस्तम्भनपार्श्वनाथजिनराड्मूर्त्तिप्रकाशककृत् ॥ २ ॥

तत्पट्टपूर्वाषलचूलिक्रया, मास्वानिव श्रीजिनवल्लभाख्यः । सच्चक्रसम्योघनसायधान-बुद्धिः प्रसिद्धो गुरुमुख्य आसीत्
॥ ३ ॥ तच्छिष्यो जिनशेखरो गणधरो अज्ञेऽतिविज्ञाप्रणीस्तपादान्बुजराजहससहश श्रीपद्मचन्द्रः प्रमुः । तत्पट्टाम्बु-

धियर्धने कुवलयप्रोद्यत्प्रबोधैकधीः, श्रीमान् श्रीविजयेन्दुरिन्दुवदभूच्छम्भत् कलालङ्कृतः ॥ ४ ॥ पट्टे तदीयेऽभयदेवसूरि-रा-
सीद्धितीयोऽपि गुणाद्धितीयः । जातो यतोऽय जयतीह रुद्र-पङ्कीयगच्छ सुतरामतुच्छः ॥ ५ ॥ तत्यावाग्भोजभृङ्गोऽजनि

जिनसमयाग्भोजपाथोधिजन्मा, सूरिन्द्रो देवभद्रोऽनुपमशमरमारामेयोपमानः । तस्याऽन्वेवासिमुख्यः कुमतमतितम-
श्चण्डमार्तण्डकल्पः, कल्पद्वुः कल्पितार्थप्रवितरणविधौ श्रीप्रमानन्दसूरिः ॥ ६ ॥ ज्योतिस्तोमैरमाने प्रतिहृतजगतीवर्त्तिते-

अस्वितेज-स्फूर्त्तीतत्पट्टपूर्वाषलविमलसन्मौलिमौलीयमानौ । श्रीमान् श्रीचन्द्रसूरिर्विमलशशिगुरुश्चाऽप्रमेयप्रभावौ, जातो

श्रीराजहस्तायि भविष्यन्नव्यूहवोधैकदशौ ॥ ७ ॥ आकास्मीरमरीणचारुधिपणान् वावीन्द्रवृन्दारकान्, माघवृ वादविधौ
 विजित्य जगति प्राप्तप्रतिघोषयाः ॥ सूरीन्द्रा गुणशेखराः सयहराः शृगारचन्द्रक्षमाधीशा-भ्यर्ष्यपदाम्बुजा समभयस्तरपट्ट-
 मृगारिणः ॥ ८ ॥ श्रीसंघतिलकाचार्या-स्रष्टपदाम्मोञ्जरेणवः ॥ सम्यक्स्वसप्ततेर्युतिं, विदधुस्तत्त्वकौमुदीम् ॥ ९ ॥ अस्म-
 ष्छिष्ययरस्य सोमतिलकाचार्यानुजस्याधुना, श्रीदेवेन्द्रमुनीश्वरस्य वचसा सम्यक्त्वसप्तसप्तते ॥ श्रीमद्विक्रमवत्सरे द्विनयना-
 म्मोघिक्षपाकृत्(१४२२)प्रमे, श्रीसारस्वतपत्तने विरचिता दीपोत्सवे वृत्तिका ॥ १० ॥ सा सोमकलशवाचकचरानुजैरत्र विहित-
 सा-शाय्यै ॥ प्रथमाऽऽदर्शो लिखितो-पाठ्यायैः श्रीयशःकलशैः ॥ ११ ॥ मेघामान्यात्प्रमादाच्च, यदवद्यमिहाजनि ॥ तत्प्रसद्य
 महाविद्याः, शोधयन्तु विशारदाः ॥ १२ ॥ द्वावशास्त्रमेव सद्द्वारैर्द्वावशास्त्रमेव बोधकृत् ॥ इय सम्यक्त्वतत्त्वाना, कौमुदी
 द्योतता मुचि ॥ १३ ॥ इत्यादि ॥ ४ ॥

पुनः श्रीरुद्रपक्षीयखरतरकृतप्रबन्धे एषा एव परम्परा । तथाहि-शान्द्रे कुलेऽस्मिन्नमलशरित्रैः, प्रमुर्वभूवाऽभयदेव-
 सूरि । नवाङ्गवृत्तिच्छलतो यदीय-मद्यापि जागर्त्ति यशशरीरम् ॥ १ ॥ तस्मान्मुनीन्दुर्जिनवल्लभो यस्तथा प्रमामाप
 निजैर्गुणैः । विपश्चितां संयमिनां च वर्णे द्युरीणता तस्य यथाऽधुनाऽपि ॥ २ ॥ तेषामन्वयमण्डनं समभवत् सजीवनं
 दुःखमा-मूर्छालस्य (१) मुनिव्रतस्य भवन निःसीमपुण्यत्रियः । श्रीमन्तोऽभयदेवसूरिगुरवस्ते यद्वियुक्तैर्गुणैः, दृष्ट तादृश-माह-
 शान्तरमहो विक्रमक्रमाक्रन्त्यते ॥ ३ ॥ यत्पितरिय देवभद्रनामा, समजनि तस्य पदावतसर्वेभ्यः । द्युरधरितभाव-
 रोगयोगा-अगति रसायनता यदीयवाच ॥ ४ ॥ तदीयपट्टे प्रतिभासमुद्रः, श्रीमान् प्रमानन्दमुनीश्वरोऽभूत् । स भीतराग-

स्रवनेष्वमीषु, विनिर्ममे दुर्गपदप्रकाशम् ॥ ५ ॥ 'एष सपादशतयुत-विंशतिशतपरिमितप्रवन्धोऽयम् । लिखितः प्रथमादर्शः,
 गणिना हर्षेन्दुना शमिना' ॥ ६ ॥ अत्राऽपि शिष्यपरम्परा एव-चन्द्रकुले नवाङ्गीष्टसिंकारकाः श्रीअमयवेधसूरयोऽभूवन्,
 तेषां शिष्यः श्रीजिनवल्लभसूरिः, तदन्वयेऽभयदेवसूरिः, तस्यैव श्रीवेवमद्रसूरिः, तस्यैव प्रमानन्दसूरिः, इत्यादि इति ॥ ५ ॥
 तथा श्रीजिनपतिस्वरिनिर्मितपञ्चलिङ्गीविवरणप्रशस्तौ (पत्रे १८६) अपि च इत्यमेव गुरुशिष्यपरम्परा अस्ति, तथा-
 हि- 'न रज्जनिक्वत्साफल्य, सदा न नक्षत्रबुधपरिगृहीतम् । अस्ति कुलं चान्द्रमहो, न तमो ह्यत्या येन प्रथितम् ॥ १ ॥ तत्र
 न विद्यति प्रसितो, बुधो नवीनो न सूर्यसहचरितः । अनिशापतितनयः श्री-जिनेश्वरः सूरिरजनिष्ट ॥ २ ॥ यस्मिन् गोष्ठया-
 कलयति कला हेलया जल्पकेलौ, कण्डूलानामपि निरवधिस्वेदधाराप्रवाहम् । शङ्के सारस्वतरसरय क्षोभतापानुपझा-
 दङ्गान्यन्तःप्लवणशुभग वाविनामुद्गमन्ति ॥ ३ ॥ सम्राटेऽनुविधेयतापदमिति चालुक्यमाणिक्यता, श्रीमहुर्लभराजि जल्प-
 कयया वल्गाद्विकल्परपृशा । प्रत्याल्पायत दैवदैवकुलिकान् दर्पाश्रमत्कन्धरान्, संधिमप्रतिना विहारपदवीं श्रुत्या समा-
 घत्त यः ॥ ४ ॥ शिष्यौ वभूधतुसुष्य मनुष्यमौलेर्द्विष्कूलमुद्ग्रहयशःप्रवहप्रवन्धौ । आद्यस्तयो प्रतिकल स्वनिवेशसिद्धौ,
 विद्याप्रसादवदो जिनचन्द्रसूरिः ॥ ५ ॥ नर्वयितु सवेगं, पुनर्नृणां बुधनृत्यमिव कलिना । सवेगरङ्गशाला, येन विशाला
 व्यरचि रुचिरा ॥ ६ ॥ द्वितीय प्रज्ञातोऽभवदभयदेवो मुनिपति-विविक्तादेयायास्त्वरितमपनीयान्तरपदीम् । अकार्पीद् यो
 गुह्यस्वरसरसवेदनकृते, नवाङ्ग्यास्तन्वशात्तनुविवरण कामुक इव' ॥ ७ ॥ इत्यादि ॥ ६ ॥

इत्यमेव श्रीरुद्रपङ्गीयस्वरतरंगच्छमण्डनश्रीतिलकोपाग्यायविरचितगौतमपृच्छाप्रकरणप्रशक्तौ गुरुपरम्परा दर्शिताऽस्ति ।
 तथाहि- 'श्रीवर्धमान इति चन्द्रकुलाम्बरार्क-स्रस्माग्निेश्वरमुनीश्वर एव जज्ञे । रङ्गधवाङ्गविधृतिप्रयनप्रसिद्ध-माहात्म्य-
 भूरभयदेवगुरुस्ततश्च ॥ १ ॥ सूरिवर्ध्मूव जिनवह्मनामधेय-सत्पादपद्ममधुकृज्जिनशेखराख्यः । पद्मेन्दुरिन्दुनिमकीर्त्ति-
 भरो वभूव, सूरिस्ततो यतिपतिर्विष्येन्नुनामा ॥ २ ॥ तस्माद्भूवाऽभयदेवसूरि-विष्वस्तविस्तारिकुनादिगर्व । श्रीदेवभ-
 द्रोऽप कृतोरुभद्र-स्रतः प्रमानन्वमुनीश्वरश्च ॥ ३ ॥ श्रीचन्द्रसूरिः सुगुरुस्तदीये, पद्मावतसप्रतिमोऽधुनाऽस्ति । अस्य
 द्वितीयस्तु धियाऽद्वितीयो, जज्ञे मुनीन्द्रो विमलेन्दुनामा ॥ ४ ॥ आचार्यधुर्यत्वमवापिता श्री-श्रीचन्द्रसूरिप्ररैखयोऽमी ।
 श्रीचारुचन्द्रो जिनभद्रसूरि-गुणाम्बुधिः श्रीगुणशेखरश्च ॥ ५ ॥ यतैरेव वितीर्णो-पाग्यायपदो मुनीश्वरोत्तमैः । श्रीदेव-
 भद्रयतिपति-शिष्यः श्री-श्रीतिलकनामा ॥ ६ ॥ गौतमपृच्छाप्रकरण-विधरणमिदमल्पबुद्धिविभवोऽपि । भव्यजनोपकृति-
 कृते, कृतधानम्यर्थित कृतिभिः ॥ ७ ॥ छन्दोलङ्कृतिलक्षण-दोषैर्बुद्धमस्ति किमपीह । तदखिलमपि मदनुग्रह-बुद्ध्या
 शोच्य विमलधीभिः ॥ गगनतले परिखेलति ॥ ९ ॥ कल्याणाचलभूर्विका ॥ १० ॥ इत्यादिद्वादशपद्यानि, अत्राऽपि
 गुरुपरम्परा इयं-चन्द्रे कुले वर्धमानसूरिः वभूव, तस्यद्वे श्रीजिनेश्वरसूरिः, तस्य शिष्यो नवाङ्गीभृत्सिक्कारकः श्रीवर्धमयदेव-
 सूरिः तस्यद्वे श्रीजिनवह्मसूरिः इत्यादि ॥ ७ ॥

१ संस्कृत पदेषु प्राकृत मन्त्रुल्लिख्येषु इदं कापमेरी शब्देषु नि केल्ले ईव शब्देषु नि रेंदक पुरिसिवाहीक सोसावरी (११०-११ पञ्चमोः)

अपि च रुद्रपङ्क्तियस्वरतरगच्छाधिपति-श्रीअभयदेवसूरयोऽपि अष्टसप्तत्यधिकद्वादशशत १२७८ वर्षकृतद्वादशति-
शतश्लोकमानजयन्तविषयकाव्यप्रशस्तौ (१३८ पत्रे) अमुमेव परम्परां कथयामासुः । तथाहि—

“आसीच्चन्द्रकुलाम्बराम्बरमणिः श्रीवर्धमानप्रभोः, पादान्मोरुहचञ्चरीकचरितञ्चारित्रिणामग्रणीः । स श्रीसूरिजिनेश्व
रस्त्रियगापायःप्रवाहैरिव, स्वैर यस्य यशोभरैस्त्रिजगतः पावित्र्यमासूत्रितम् ॥ १ ॥ अभवदभयदेव सूरिरस्मात् स
यस्य, प्रमुरमजत तोप सन्मने पार्धनाथः । प्रकटितविकटार्थां सहस्राच्चाज्यवृक्षै, व्यधित निधिसमाना यश्च वृत्तिं नवा-
भ्रमाः ॥ २ ॥ तच्छिष्यो जिनवल्लभः प्रमुरमूर्द्धिन्श्वम्भराभामिनी-भास्वशाललामकोमलयशःस्तोमः शमारामभूः । यस्य श्री-
नरवर्मभूपतिशिरःकोटीररसाङ्कुर-ज्योतिर्जालजलैरपुष्यत सदा पादारविन्दद्वयी ॥ ३ ॥ अत्रापि सूरिगुरुरपरारायामेव चन्द्र-
कुले श्रीवर्धमानसूरिर्वभूव, तच्छिष्यः श्रीजिनेश्वरंसूरिः तस्य शिष्यः श्रीस्तभनपार्धनाथमूर्तिप्रकटको नवागीवृत्तिकारक
श्रीअभयदेवसूरिः, ‘तच्छिष्या श्रीजिनर्धमसूरिः’ इत्यादिनवपद्यानि ॥ ८ ॥

पुनः श्रीरुद्रपङ्क्तियस्वरतरगच्छाधिपति-श्रीदेवेन्द्रसूरयोऽपि गुरुशिष्यक्रमं तथैवाऽऽहुः श्रीप्रश्नोत्तररत्नमालावृत्तौ एको-
नत्रिंशदधिकचतुर्दशशत १४२९ वर्षकृताया (पत्रं ५६७), तथाहि-“श्रीवर्धमानजिनशासनमेरुभूषा-भूते सुधर्मगणना-
यकमद्रशाले । श्रीकोटिकाख्यगणकल्पतरौ सुवञ्ज-शास्त्रेऽत्र गुच्छ इव राजति चन्द्रगच्छः ॥ १ ॥ तस्मिन् महोज्ज्वलफलो-
पमितिं वधानः, श्रीवर्धमान इति सूरिवरो वभूव । यस्याऽप्रतः समगुणोद्धरणोरेन्द्रः, सूरिन्द्रमन्त्रविधियोपनिपत्यका-
रान् ॥ २ ॥ ततोऽसुदोपो नियत विषस्वान्, जिनेश्वर सूरिवर समासीत् । नो चेत्कथ श्रीधनपालचित्ता-न्महातम-

अपि च रुद्रपह्नीयस्वरतरगच्छाधिपति-श्रीअभयदेवसूरयोऽपि अष्टसप्तत्यधिकद्वादशशत १२७८ वर्षकृतद्वादशशतित्ति-
शतश्लोकमानजयन्तविजयकाव्यप्रशस्तौ (१३८ पत्रे) अमुमेव परम्परां कथयामासुः । तथाहि—

“आसीच्चन्द्रकुलाम्बराम्बरमणिः श्रीवर्धमानप्रभो, पादाम्भोरुहचञ्चरीकचरितत्थारित्रिणामप्रणीः । स श्रीसूरिजिनेश्व
रस्त्रिपथगापाथःप्रवाहैरिय, स्त्रैर यस्य यशोमरैस्त्रिजगतः पावित्र्यमासूत्रितम् ॥ १ ॥ अभवदभयदेवः सूरिरस्मात् स
यस्य, प्रमुरमस्रत तोष स्मन्ने पार्श्वनाथः । प्रकटितविकटार्थां सङ्घसाञ्चाज्यवृक्षै, व्यधित निधिसमाना यश्च घृत्तिं नवा-
ङ्गाः ॥ २ ॥ तच्छिष्यो जिनवल्लभः प्रमुरमृष्टिभ्रमरामामिनी-भास्वञ्जाललामकोमलयशःस्तोमः शमारामम् । यस्य श्री-
नरवर्मभूपतिशिरःकोटीररसाङ्कुर-ज्योतिर्जालजलैरपुष्यत सदा पादारविन्दद्वयी ॥ ३ ॥ अत्रापि सूरिगुरुपरपरायामेव चन्द्र-
कुले श्रीवर्द्धमानसूरिर्वभूव, तच्छिष्यः श्रीजिनेश्वरसूरिः तस्य शिष्यः श्रीस्तभनपार्श्वनाथमूर्तिप्रकटको नवागीघृत्तिकारकः
श्रीअभयदेवसूरिः, तच्छिष्या श्रीधिनर्वल्लभसूरिः’ इत्यादिनवपद्यानि ॥ ८ ॥

पुनः श्रीरुद्रपह्नीयस्वरतरगच्छाधिपति-श्रीदेवेन्द्रसूरयोऽपि गुरुशिष्यक्रम तथैवाऽऽहुः श्रीप्रश्नोत्तररत्नमालावृत्तौ एको-
नविंशदधिकचतुर्दशशत १४२९ वर्षकृताया (पत्र ५६७) ; तथाहि—“श्रीवर्धमानजिनशासनमेरुभूया-भूते सुधर्मगणना-
यकभद्रशाले । श्रीकोटिकस्व्यगणकल्पतरौ सुवञ्च-शाखेऽत्र गुच्छ इव राजति चन्द्रगच्छः ॥ १ ॥ तस्मिन् महोज्ज्वलफलो-
पमितिं दधानः, श्रीवर्धमान इति सूरिवरो वभूव । यस्याऽप्रतः समगृणोद्धरणोरेन्द्रः, सूरिन्द्रमन्त्रविविधोपनिपत्यका-
रान् ॥ २ ॥ ततोऽस्तदोपो नियत धिवस्थान्, जिनेश्वर सूरिवरः समासीत् । नो चेत्कथ श्रीधनपालचित्ता-न्महातम-

इत्यमेव श्रीरुद्रप्रणीयस्वरतरंगच्छम्पदनश्रीतिलकोपाध्यायविरचितगौतमपृच्छाप्रकरणप्रदश्लौ गुरुपरम्परा दर्शिताऽस्ति ।
 तथाहि- 'श्रीवर्धमान इति षण्द्रकुलाम्बार्क-सप्तसाग्निनेश्वरमुनीश्वर एव जज्ञे । रङ्गक्षवाङ्गविवृतिप्रथमप्रसिद्ध-माहात्म्य-
 मूरभयदेयगुरुस्रतथ ॥ १ ॥ सुरिर्वभूव जिनयत्तभनामधेय-स्रत्पादपद्ममधुकृजिनशेखराख्यः । पद्मेन्दुरिन्दुनिभकीर्त्ति-
 भरो वभूव, सुरिस्रतो यतिपतिर्विजयेन्दुनामा ॥ २ ॥ तस्माद्भूवाऽभयवेवसूरि-विष्वस्तविल्लारिकुवादिगर्ग । श्रीदेवम-
 द्रोऽप कृतोरुमद्र-स्रतः प्रभानन्दमुनीश्वरश्च ॥ ३ ॥ श्रीषण्द्रसूरिः सुगुरुस्तदीये, पट्टावतसप्रतिमोऽधुनाऽस्ति । अस्य
 द्वितीयस्तु धियाऽद्वितीयो, जज्ञे मुनीन्द्रो विमलेन्दुनामा ॥ ४ ॥ आचार्यधुर्यत्वमवापिता श्री-श्रीचन्द्रसूरिप्रगैखयोऽमी ।
 श्रीचारुचन्द्रो जिनमद्रसूरि-गुणाम्बुधिः श्रीगुणशेखरश्च ॥ ५ ॥ एतैरेव वितीर्णो-पाध्यायपदो मुनीश्वरोत्तमैः । श्रीदेव-
 मद्रयतिपति-शिष्यः श्री श्रीतिलकनामा ॥ ६ ॥ गौतमपृच्छाप्रकरण-विवरणमिदमल्पबुद्धिविभवोऽपि । मव्यजनोपकृति-
 कृते, कृत्वानम्यार्थित कृतिभिः ॥ ७ ॥ छन्दोलङ्कृतिलक्षण-दोषैर्बुद्धमसि किमपीह । तदस्त्रिलमपि मवनुग्रह-बुद्ध्या
 शोध्य विमलधीभिः ॥ गगनतले परिखेलति ॥ ९ ॥ कल्याणाचलभूर्विका ॥ १० ॥ इत्यादिद्वादशपद्यानि, अत्राऽपि
 गुरुपरम्परा इव-वन्दे कुले वर्धमानसूरिः वभूव, तत्पट्टे श्रीजिनेश्वरसूरिः, तस्य शिष्यो नवाङ्गीवृत्तिकरकः श्रीवर्धमानवेव-
 सूरिः तत्पट्टे श्रीजिनवर्धमसूरिः इत्यादि ॥ ७ ॥

१ संस्कृत ईश्वर माह्वत मन्त्रमुक्तिकरः इव कावशेरी शोचति नि बोल्ले ईश्वर शोचति नि तंभव एतिषादीक सोसावदी (११०-११ पञ्चमेः)

अपि च रुद्रपल्लीयस्वरतरंगच्छाधिपति-श्रीअभयवेशसूरयोऽपि अष्टसप्तत्यधिकद्विदशशत १२७८ वर्षकृतद्वार्षिंशति-
शतश्लोकमानजयन्तविजयकाव्यप्रशस्तौ (१३८ पत्रे) अमुमेव परम्परा कथयामासुः । तथाहि—

“आसीच्चन्द्रकुलाम्बराम्बरमणिः श्रीवर्धमानप्रभोः, पादाम्भोरुहचञ्चरीकचरितद्वारित्रिणामप्रणीः । स श्रीसूरिजिनेश्व
रस्त्रियगापाथःप्रवाहैरिव, स्वैर यस्य यशोमरैस्त्रिजगतः पावित्र्यमासूत्रितम् ॥ १ ॥ अभवदभयदेव सूरिरस्मात् स
यस्य, प्रसुरभजत तोष स्तम्भने पार्श्वनाथः । प्रकटितविकटार्थां सहस्रात्राज्यदृष्ट्यै, व्यधित निधिसमाना यश्च दृष्टिं नवा-
ङ्गमाः ॥ २ ॥ तच्छिष्यो जिनवल्लभः प्रसुरमूढिभ्रम्भरामामिनी-भास्वस्त्रालललामकोमलयश स्तोमः शमाराभू । यस्य श्री-
नरवर्मसूर्यतिशिरःकोटीरशङ्कुर-ज्योतिर्जालजलैरपुष्यत सदा पादारविन्दद्वयी ॥ ३ ॥ अत्रापि सूरिगुरुपरपरायामेव चन्द्र-
कुले श्रीवर्धमानसूरिर्भव, तच्छिष्य श्रीजिनेश्वरसूरिः तस्य शिष्यः श्रीस्तम्भनपार्श्वनाथमूर्तिप्रकटको नवागीश्रुतिकारक
श्रीअभयवेशसूरिः, ‘तच्छिष्या श्रीजिनवल्लभसूरि’ इत्यादिनवपद्यानि ॥ ८ ॥

पुनः श्रीरुद्रपल्लीयस्वरतरंगच्छाधिपति-श्रीवेवेन्द्रसूरयोऽपि गुरुशिष्यक्रमं तथैवाऽऽहु श्रीप्रश्नोत्तररत्नमालावृत्तौ एको-
नत्रिंशदधिकचतुर्दशशत १४२९ वर्षकृताया (पत्र ५६७), तथाहि-“श्रीवर्धमानजिनशासनमेरुभूपा-भूते सुधर्मगणना-
यकभद्रशाले । श्रीकोटिकाख्यगणकल्पतरौ सुवस्र-शाखेऽत्र गुच्छ इव राजति चन्द्रगच्छ ॥ १ ॥ तस्मिन् महोज्ज्वलफलो-
पमितिं दधानः, श्रीवर्धमान इति सूरिवरो बभूव । यस्याऽप्रतः समगुणोद्भरणोरेन्द्र, सूरिन्द्रमन्त्रविविधोपनिपत्प्रका-
रान् ॥ २ ॥ ततोऽस्तदोपो नियत विवस्वान्, जिनेश्वर सूरिवरः समासीत् । नो चेत्कथ श्रीधनपालचित्ता-न्महातम-

स्त्रोमपाकरोद्राक् ॥ ३ ॥ तस्माद्भूवाऽभयवेषसूरि-र्यः स्रम्भने पार्श्वजितेन्द्रमूर्तिम् । प्रकाश्य शस्याश्च नवान्तृची
कृत्वा कृतार्थं स्वजनसुखान ॥ ४ ॥ तदनु धिनवल्लभास्त्र्यः, प्रख्यातः समयकनककपपट्टः । यत्प्रतिबोधनपटहो, -ऽधुनाऽपि
दन्धन्यते जगति" ॥ ५ ॥ इत्यादिप्रयश्चिंशत्पद्यानि सन्ति ॥ ९ ॥

एव पुनः श्रीदशगणधरसंघगर्भित-श्रीपार्श्वनाथपरित्रे १२१६७ श्लोकमिते वसुरसरुद्र ११६८ वर्षे श्रीदेवभद्राचार्य
अपि प्रशस्तौ प्रोक्तः । तथाहि—

"तित्यमि वह(त)ते तस्व, भगवओ तियसवदणिज्जमि । षदकुलमि पसिद्धो, वित्त्लाए वदरसाहाए ॥ १ ॥ तिरिवद्ध-
माणसूरी-अहेसि तवनाणचरणरयणनिही । जस्सधि सुमरतो, लोगो रोम च मुषहइ ॥ २ ॥ तस्साऽसि दोन्नि सीसा,
जयविक्खाया विवायरसस्सि । आयरिअधिणेसरुद्धिसागरायरिअनामाणो ॥ ३ ॥ तेसिं च पुणो जाया, सीसा दो
महियलमि सुपसिद्धा । धिणचदसूरिनामो, धीओऽभयवेषसूरिचि ॥ ४ ॥ सिद्धतवित्तिविरयण-पगरणउवयरियमबलो-
याण । को ताण गुणलष पि हु, होअ समत्थो पवित्थरिच ॥ ५ ॥ तेसिंधिणेअस्स पसन्नचदसूरिस्स सबगुणनिहिणो ।
पयपवमवेवगेहिं, सुमइववग्गायसिस्सेहिं ॥ ६ ॥ सवेगरगसाला-राहणसत्थ जगमि वित्थरिअ । रअ च बीरचरिअ,
जेहिं कहरयणकोसो(सा)य ॥ ७ ॥ सोवसिद्धियमब्धिअ-सुणिस्सुबयवीरभवणारमणीए । भरुअच्छे तेहिं ठिय, सुभंदिरे

आमदत्तस्य ॥ ८ ॥ सिरिदेवमहसूरिर्हि, विरश्भं पासनाहचरिअमिम । लिहिय पढमिहुय पोत्थयमि गणिअमलचंवेणं”
॥ ९ ॥ इत्यादि ॥ १० ॥

एव श्रीअर्जुदाघले श्रीवस्तुपालवसतौ देवकुलिकाप्रशस्तौ अपि लिखितमस्ति ॥
स्वस्ति श्रीनृपविक्रमस० १२९३ मिति वैशालशुक्ल १५ दिने शनौ, अथेह श्रीअर्जुदाचलमहातीर्थे अणहिल्लपुरवास्त-
व्यप्राग्वात्सतीय-श्रीचन्द्र० इत्यादिवहुनामानि सन्ति, ततः श्रीशान्तिनायविम्ब कारित, प्रतिष्ठित च नवाङ्गीवृत्तिकारक-
श्रीअभयदेवसूरिसन्तानीयैः श्रीधर्मघोषसूरिभि इत्यादि । अत्र मधुकरश्रीस्वरतरगञ्छीय-श्रीधर्मघोषसूरयो ज्ञेया ॥ ११ ॥
एवमेव श्रीद्वीपासन्न-श्रीचनानगरे भूमिगृहान्तर्वसिंप्रतिमाप्रशस्तौ अपि लिखितमस्ति, यथा “नवाङ्गीवृत्तिकारकश्रीअ-
भयदेवसूरिसन्तानीयैः श्रीधर्मघोषसूरिभिः प्रतिष्ठित” ॥ १२ ॥

एव श्रीबीजापुरनगरे स्वरतरश्रावकहम्भीरपुरनरेश्वरमन्त्रिविजयपालपुत्रमन्त्रिदेवाकारितदेवगृहपट्टिकाया चहुनि प्रशस्ति-
काव्यानि लिखितानि सन्ति, तत्र श्रीधर्ममानसूरित आरम्य लघुजिनेश्वरसूरिं यावत् एकैकेन काव्येन श्रीवर्धमानसूरि
१ श्रीबुर्लभराजपर्यत् स्वरतरविरुद्रप्रापक-श्रीजिनेश्वरसूरि २ श्रीजिनचन्द्रसूरि ३ नवाङ्गीवृत्तिकारक-श्रीअभयदेवसूरि ४
श्रीजिनवल्लभसूरि ५ श्रीजिनदत्तसूरि ६ प्रमुखा वर्णिता सन्ति, सा पट्टिका श्यामवर्णा सांप्रत बीजापुरे सयतशालामध्ये
भिचौ स्थापिताऽस्ति स्वय मया हृष्टा च, पुनः कौतुकिना तत्र गत्वा द्रष्टव्या ॥ १३ ॥

ननु-श्रीअभयदेवसूरिभिरपि स्वयं कापि ग्रन्थे पूर्वोक्तगुरुशिष्यपरम्परा प्रोक्ताऽस्ति ? उच्यते-बहुशो यत श्रीस्याना-
ङ्गवृत्तौ विंशत्यधिकैकादशशतवर्षं ११२० कृताया द्विशतद्विपञ्चाशदधिकचतुर्दशसहस्र १४२५२ प्रमाणाया प्रान्ते
(पत्र ५२७) सक्तम्, तथाहि-“श्रीस्यानाङ्गस्य सहानिधानस्य इव सन्मुद्रणमिव अनुयोग प्रारभ्यते इति । तच्चन्द्र-
कुलीनप्रवचनप्रणीता प्रतिवद्धविहारहारिचरित्र-श्रीवर्द्धमानमुनीन्द्रपादोपसेविनः प्रमाणादिव्युत्पादनप्रवणप्रकरणप्रवचन-
प्रणायिनः प्रबुद्धप्रतिबन्धकप्रवक्तृप्रवीणाप्रतिहतप्रवचनार्थप्रधानवाक्यप्रसरस्य सुविहितमुनिजनमुख्यस्य श्रीलिनेश्वराचा-
र्यस्य तदनुजस्य च व्याकरणादिशास्त्रकर्तुः श्रीबुद्धिसागराचार्यस्य धरणकमलचञ्चरीककल्पेन श्रीमदभयदेवसूरिनान्ना-
मया महावीरभिनराजसन्तानवर्तिना महाराजवर्धशजन्मनेव सविप्रमुनिवर्गप्रधरश्रीमदजितसिंहाचार्यन्तेवासि-यशोदेवग-
णिनामधेयसाधोः उत्तरसावकस्य इव विद्याक्रियाप्रधानस्य साहाय्येन समर्थितम् ॥ १४ ॥ एवमेव श्रीसमवायाङ्गसूत्रवृत्तिप्र-
शस्तौ (१६० पत्रे) अपि पट्टानुक्रमोऽस्ति, तदर्थिना।ते ग्रन्था विलोकनीयाः ॥ १५ ॥ एवमेव श्रीभगवतीवृत्तिप्र-
शस्तौ (१८० पत्रे) अपि ॥ १६ ॥ एवमेव श्रीज्ञाताधर्मकथावृत्तिप्रशस्तौ (२५४ पत्रे) अपि ॥ १७ ॥ एवमेव श्रीअनु-
चरोपपातिकदशावृत्तिप्रशस्तौ (८ पत्रे) अपि ॥ १८ ॥ एवमेव श्रीप्रश्नव्याकरणवृत्तिप्रशस्तौ (१६५ पत्रे) अपि ॥ १९ ॥
एवमेव श्रीपञ्चाशकवृत्तौ (३०१ पत्रेऽपि) सा एव गुरुपरम्परा, तथाहि-“यस्मिन्नतीते श्रुतसयमत्रिया-वप्राप्तु-
वत्यावपरं तथाधिषम् । स्वस्या(स्था) श्रयं सवसतोऽतिबुःस्थिते, श्रीवर्धमानः स यतीश्वरोऽभवत् ॥ १ ॥ शिष्योऽभव-
त्स्य विनेश्वराख्यः, सूरिः कृतानिन्यविधिप्रशास्त्रः । सदा निरालम्बविहारवर्ती, चन्द्रोपमश्चन्द्रकुलाम्बरस्य ॥ २ ॥

अन्योऽपि विचो भुवि बुद्धिसागरः पाण्डित्यचारित्रगुरो(नू)पमैः । शब्दाविलक्ष्मप्रतिपादकानघ-ग्रन्थप्रणेता प्रवर-
 क्षमावताम् ॥ ३ तयोरिमा शिष्यवरस्य वाक्यावु, वृत्तिं व्यधात् श्रीजिनचन्द्रसूरेः । शिष्यस्तयोरेव विमुग्धबुद्धि-र्ग्रन्थार्य-
 बोधेऽभयदेवसूरिः ॥ ४ ॥ बोधो न शास्त्रार्थगतोऽस्ति तादृशो, न तादृशी वाक्पटुतास्ति मे तथा । न चास्ति टीकेह न
 वृत्तनिर्मिता, हेतु परं मेऽत्र कृतौ विमोर्वचः ॥ ५ ॥ यदिह किमपि हृत्थ बुद्धिमान्धाद्विरुद्धं, मयि विहितकृपास्तस्त्री-
 घनाः शोधयन्तु । निपुणमतिमतोऽपि प्रायशः सावृतेः स्यात्, न हि न मतिविमोहः किं पुनर्माहशस्य ॥ ६ ॥ चतुरधिकवि-
 शातियुते, वर्षसहस्रे शते च सिद्धेयम् । धवलकूपरे वसतौ, घनपत्योर्वकुलधदिकृत्योः ॥ ७ ॥ अणहिलपाटकनगरे, सघवैर्वर्त-
 मानबुधमुख्यैः । श्रीद्रोणाचार्यै-र्विद्वद्भिः शोधिता चेति” ॥ ८ ॥ इत्यादि । एव एवा एव गुरुपरम्परा श्रीअभयदेवसूरिभिः
 स्वकृतानेकग्रन्थप्रशस्तौ लिखिताऽस्ति, जिज्ञासुभिः ते ग्रन्था विलोकनीयाः ॥ २० ॥

ननु-अन्यगच्छीयसूरिभिः अपि इदमेव गुरुशिष्यपारम्पर्यं श्रीअभयदेवसूरीणा कापि ग्रन्थे लिखितमस्ति ? सच्यते-
 अनेकेषु ग्रन्थेषु अनेकैः लिखित वरीवर्ति । तथाहि-

“जिणवह्वहगणिलिष्टिय, सुदुमत्थविवारचवमिण सुयणा । निमुणंतु मुणंतु सय, परे वि वोहंतु सोहंतु ॥ १५२ ॥”
 व्याख्या-‘जिनवह्वहगणि’चि श्रीजिनवह्वमगणिनामकेन मतिमता सकलार्थसद्भाहिस्यानाङ्गाधङ्गोपाङ्गपञ्चाशकादिशाख-
 वृत्तिविधानावासाववातकीर्त्ति-सुधाघवलितधरामण्डलाना श्रीमदभयदेवसूरीणां शिष्येण लिखित कर्मप्रकृत्यादिगंभीर-

शास्त्रेभ्यः समुच्चृत्य ह्येवं विनयवह्नगणिलिखितम् । इति सार्धशतकवृत्त्या (९९ पत्रे) एकसप्तत्यधिकैकादशशतत्रयं ११७१
कृतायां श्रीचित्रावालगच्छीय-श्रीवनेश्वरसूरयः प्राहुः ॥ २१ ॥

ननु-तपागच्छीयसूरिभिः अपि श्रीअभयदेवसूरीणां पूर्वोक्ता गुरुशिष्यपरम्परा क्वापि प्रोक्ताऽस्ति ? उच्यते-श्रीकल्या-
न्त्वर्वाच्ये तपागच्छीयश्रीहेमहसूरिभिः भिन्नभिन्नगच्छप्रभावकाधिकारे तथैव प्रतिपादिताऽस्ति, तथाहि—'श्रीवपकेशवशे
श्रीरत्नाप्रसूरि हुया, शिवै कोरंटे नगरइ अनइ ओसिंप समकाले एकसमै एकलने प्रतिष्ठा कीधी ? । चित्रावालगच्छीय-
श्रीवादिदेवसूरि हुमा । नीप हेमराज अनातणे, आस्थानि गुणचन्द्र विगम्बर जीवी २ । नवाङ्गीष्टुत्तिकारक श्रीअभय-
देवसूरि शिणे धंमणे सेठी नवीने सपकंठि श्रीपार्श्वनाथतणी स्तुति करी, धरणेन्द्रसाहाय्ये श्रीपार्श्वचिन्म्यप्रत्यक्ष कीधो,
शरीरतणौ कोबरोग सपसमाब्धौ, तच्छिष्य श्रीश्विनवल्लभसूरि हुमा, चारित्रनिर्मल अनेक ग्रन्थ तणौ निर्माण कीथो ।
इणै अनुक्रमइ श्रीखरतरपक्षइ सुरिखर अनेक हुमा सातिशय' इत्यादि ॥ २२ ॥

पुनः तपागच्छनायक-श्रीसोमसुन्दरशिष्यमहोपाध्याय-श्रीचारित्रगणिविनेय प० श्रीसोमधर्मगणिविरचिताया (स०
१५०३ वर्षे) श्रीवपदेशसप्ततिकायां निष्पन्नाया द्वितीयाधिकारे सप्तमोपदेशे (पत्र ४३), तथाहि—

“अयत्यसौ स्वप्ननपार्श्वनाथः, प्रभावपूरैः परितः सनाथः । स्फुटीषकाराभयदेवसूरि-र्यां भूमिमध्यस्थितमूर्त्तिभिर्ब्रह्म
॥ १ ॥ पुरा श्रीपत्तने राज्य, कुर्वाणे मीमन्पतौ । अभूवन् मृतले ख्याताः, श्रीजिनेश्वरसूरयः ॥ २ ॥ सूरयोऽमयबेबा-
ख्या-सोपा पट्टे दिदीपिरे । येभ्यः प्रतिष्ठासापन्नो, गच्छः खरतराभिभः ॥ ३ ॥” इत्यादि ॥ २३ ॥

पुनः त्रपदेशतरङ्गिण्यां श्रीमुनिसुन्दरसूरयोऽपि प्रोचुः । तथाहि—“व्याख्याताभयदेवसूरिरमलप्रज्ञो नवाज्ञयाः पुनर्भ-
व्याना जिनदसूरिरददाईका सहस्रस्य तु । प्रौढः श्रीजिनवल्लभो गुरुरभूद् ज्ञानादिलक्ष्म्या पुनर्ग्रन्थान् श्रीतिलकश्चकार
खिविधौ चन्द्रप्रभाचार्यवत् ॥ १ ॥” इति ॥ २४ ॥

एव श्रीअणदिल्लपत्तने सं १६१७ मिते युगप्रधानश्रीजिनचन्द्रसूरिभिः सम श्रीअभयदेवसूरिं आश्रित्य तपागच्छी-
यधर्मसागरेण विवादे प्रारब्धेऽनेकग्रन्थदर्शनपूर्वं चतुरशीतिगच्छाचार्ये एकीभूय धर्मपक्ष कक्षीकृत्य—अङ्गीकृत्य च सर्व-
गच्छीयसङ्घसमक्ष साक्ष्य प्रदत्त स्वहस्ताक्षरैः मतानि लिखितानि । यदुत श्रीस्तम्भनकपार्श्वनाथमूर्त्तिप्रकटको नवाङ्गीवृ-
त्तिकारकः श्रीअभयदेवसूरि श्रीखरतरगच्छे एव नाऽन्यत्र गच्छे वभूव इति । इय वात्ता आवालगोपाल प्रसिद्धा अस्ति,
पुनस्तदर्थिना इद मतपत्र द्रष्टव्यम्—

अत्र मतपत्रमिदम्—

“सं १६१७ मिते कार्तिक सुदि ७ दिने शुक्रवारे श्रीपाटणनगरे श्रीखरतरगच्छनायकवादि कन्दकुहालभट्टारक-श्री-
जिनचन्द्रसूरि चौमासी कीधी । तिवारइ ऋषीमती धर्मसागरे कुडी चरचा माडी, ज त अभयदेवसूरि नवाङ्गीवृत्तिकर्ता
श्रीयभणापार्श्वनाथप्रकटकर्ता, ते खरतरगच्छे न हूआ । एहवी वात साभली तिवारै श्रीजिनचन्द्रसूरि समस्तदर्शन
एकठा कीधा, पछै समस्त दर्शन नइ पूछयो, जे श्रीअभयदेवसूरि नवाङ्गीवृत्तिकर्ता थभणपार्श्वनाथप्रकटकर्ता किसै गच्छइ
हूआ ? तिवारै समस्त दर्शन मिली अनै घणा ग्रन्थ जोया । पछै इम कह्यो—जे श्रीअभयदेवसूरि खरतरगच्छे

ह्रवा सही, सत्य समस्त दर्शन घणा प्रथ जोई नई सही कीधी, सही चार १०८ ॥ अत्र साखिभट्टारककर्ममुन्दरसूरि-
 मत १, सिद्धान्तीया-धडगच्छा-श्रीधिरचन्द्रसूरिमत् २, जावडीयागच्छे श्रीहर्षविनयमतम् ३, नीगमीया-तपागच्छे
 श्रीकल्याणरत्नसूरिमत् ४, बृहत्तपागच्छे श्रीसिद्धसूरिमत् ५, विवदणीक वारे जिया-खडखडता-तपागच्छे श्रीपरमानन्द-
 सूरिमत् ६, सिद्धान्तीया-बडगच्छा-श्रीमहीसागरसूरिमत्, ७ काछेला-पुनमीयागच्छे उदयरत्नसूरिमत् ८, पीपलिया-
 गच्छे विमलचद्रसूरिमत् ९, त्रांठाडीआ-पूनमिआगच्छे श्रीविद्याप्रभसूरिमत् १०, ढढेरिया-पुनमीयागच्छे श्रीसयम-
 सागरसूरिमत् ११, कुतवपुरा-तपागच्छे श्रीविनयतिलकसूरिमत् १२, नोकडियागच्छे देवानन्दसूरिमत् १३, सिद्धा-
 न्तीयागच्छे पन्यासप्रमोदहसमतम् १४, पाल्हणपुरागच्छे वादिनयकीर्त्तित्तमतम् १५, पाल्हणपुरीशालातपागच्छे वा० रग-
 निधानमतं १६, अचलगच्छे पं० मावरत्नमत १७, छापेरियापुनमीयागच्छे पं० उदयरजमतं १८, साधुपुनमीयागच्छे
 पं० वा० नगमत १९, मलघारीगच्छे पं० गुणतिलकमत २०, ओसवालगच्छे पं० रत्नहर्षमत २१, धवलपर्वीयाभाब-
 लीयागच्छे पन्यास रगमत २२, चित्रावालगच्छे वा० क्षेमामतं २३, चिन्तामणीया पाडा वा० गुणमाणिक्यगणि-
 मत २४, आगमीया तपाध्यायसुमतिशेखरमतम् २५, वेगढालरतर पं० पद्ममाणिक्यमत २६, बृहत्खरतर वा० मुनि-
 रत्नमतम् २७, चित्रावालजोगीवाकई पं० राजामतं २८, कोरप्टवालगच्छे बेला-हासामत २९, विवदणीक-खिरालुआमत
 ३०, आगमीया मोकलमत ३१, खरतर-तपाध्याय श्रीअयलाममत ३२, काचित्कसुदि ७ शुक्रवारे सर्ववर्धनी म्बिळी, मन्व-
 लस कीधी, धर्मसागर ऋषिमती तेडाब्यौ, पुणि धर्मसागर वर्धनमाद्धि न आब्यए, चार तीम मन्वळर कृपी तेडाब्यौ, पळी

छिपी रह्यो, पण न आवे, तिवारि काती सुवि १३ दिने सर्वदर्शन मिली घरचाये पोदो जाणीने निहव थाय्यौ, जिन-
दर्शन वाहिर कीचौ सही । सही १०८ । सर्वदर्शनसम्मत श्रीअभयदेवसूरि नवाङ्गीवृत्तिकर्ता धमणा पार्श्वनाथ प्रकट-
कर्त्ता ते खरतर गच्छइ हुआ, पत्तनीयसमस्तदर्शनिभिः विचार्य मत लिखितम्” ॥

अथ ग्रन्थसाक्ष्य लिख्यते—श्रीतपागच्छीय—हेमहससूरिकृतकल्पान्तर्वाच्ये १, भावहदाकृत—गुरुपर्वप्रभावकग्रन्थे २, तपा-
लघुशास्त्रालघुपद्यावल्या ३, तपाकृते आषाढप्रदीपे ४, सन्देहदोलायलीखरतरग्रन्थप्रामाण्यसाधके ५, कुमारगिरिस्थिततपा-
सामग्रीसाधुपद्यावल्या ६, श्रीजिनब्रह्मसूरिकृत—सार्द्धशतककर्मग्रन्थमध्ये ७, श्रीचित्रावालगच्छीयश्रीश्रीधनेश्वरसूरिकृत—वृत्ति-
परम्परासाधके ८, तपाकल्याणरससूरिचिरन्तनटिप्पनकव्ये ९, छापरीया—पुनमीया—पद्मावल्यां १०, साधुपुनमीयापद्या-
वल्या ११, गुर्वावलीग्रन्थे १२, प्रभावकचरित्रे चन्द्रप्रमसूरियणीते १३, सर्गे (१६१ पत्रे) श्रीअभयदेवसूरिचरित्रे १३,
पद्मीवालगच्छीय ३० श्रीआमदेवसूरिकृतप्रभावकचरित्रे १४, पीपलीया—सदयरक्षप्रारम्भेण जीवानुशासने १५, तथा
तपा—श्रीसोमसुन्दरसूरिरान्ये कृतोपदेशसप्ततिग्रन्थे १६, कि बहुना ४१ ग्रन्थमध्ये । हुडी—श्रीअभयदेवसूरि—नवाङ्गीवृत्ति-
कर्त्ता श्रीस्तम्भनकपार्श्वनाथप्रकटकर्त्ता खरतरगच्छे बभूव—सर्वदर्शनमतोपेतं मूलपत्रं अणहिल्लपत्तनभाण्डागारे सुक अस्ति,
तद् आलोक्य प्तल्लिखित अस्ति, ये च न मन्यन्ते ते निह्वाः ।

अथ स्तम्भतीर्थमतानि लिख्यन्ते—स्वस्ति श्रीस्तम्भनाधीशं नत्वा श्रीस्तम्भतीर्थमध्ये समस्तदर्शनिभिर्लिखितम् । श्री-
अभयदेवसूरि श्रीधंमणपार्श्वनाथ प्रकटकारक नवाङ्गीवृत्तिकारक खरतरगच्छे हुआ, केई एक इम नथी सरदहिता, राग-

ह्वा सही, सत्य समस्त दर्शन घणा ग्रथ जोई नइ सही कीधी, सही चार १०८ ॥ अत्र सास्त्रिभट्टारकक्रमंमुन्दरसूरि-
 मत १, सिद्धान्तीया-षडगच्छा-श्रीथिरचन्द्रसूरिमतं २, जावढीयागच्छे श्रीहर्षविनयमतम् ३, नीगमीया-तपागच्छे
 श्रीकल्याणरत्नसूरिमत ४, बृहस्पपागच्छे श्रीसिद्धसूरिमतम् ५, विवदणीक चारे जिया-खडखडता-तपागच्छे श्रीपरमानन्द-
 सूरिमत ६, सिद्धान्तीया-षडगच्छा-श्रीमहीसागरसूरिमतम्, ७ काठेला-पुनमीयागच्छे उदयरत्नसूरिमतम् ८, पीपलिया-
 गच्छे विमलचन्द्रसूरिमतम् ९, ब्राठाढीआ-पूनमिवागच्छे श्रीविद्याप्रभसूरिमत १०, ढढेरिया-पुनमीयागच्छे श्रीसयम-
 सागरसूरिमतम् ११, कुतवपुरा-तपागच्छे श्रीविनयतिलकसूरिमतम् १२, बोकडियागच्छे देवानन्दसूरिमत १३, सिद्धान्तीयागच्छे
 पन्यासप्रमोदहसमतम् १४, पाल्हणपुरागच्छे वादिनयकीर्त्तितम् १५, पाल्हणपुरीशाखातपागच्छे वा० रग-
 निधानमतं १६, अचलगच्छे पं० भावरत्नमत १७, छापरियापुनमीयागच्छे पं० उदयराजमतं १८, साधुपुनमीयागच्छे
 पं० वा० नगामत १९, मलघारीगच्छे पं० गुणतिलकमत २०, ओसवालगच्छे पं० रत्नहर्षमत २१, घवलपर्वीबाबाभ-
 लीयागच्छे पन्यास रंगामत २२, चित्रावालगच्छे वा० क्षेत्रामतं २३, चिन्तामणीया पाडा वा० गुणमणिक्वगणि-
 मत २४, आगमीया तपाध्यायसुमतिशेखरमतम् २५, वेगढालरतर पं० पद्ममणिक्वमत २६, बृहदखरतर वा० सुमि-
 रत्नमतम् २७, चित्रावालजोगीवाढई पं० राजामतं २८, कोरण्टयालगच्छे चेला-हासामत २९, विवदणीक-खिराष्टुआमत
 ३०, आगमीया मोरुलमत ३१, खरतर-तपाध्याय श्रीजयलाभमत ३२, क्वचित्कसुदि ७ शुक्रवारे सर्वार्थनी मिळी, मज-
 लस कीधी, धर्मसागर ऋषिमती तेढाच्यो, पुणि धर्मसागर दर्शनमाहि न आब्यस, चार तीन मजकस वरी तेढाच्यो, फळे

छिपी रहो, पण न आवे, तिवार काती सुदि १३ दिने सर्वदर्शन मिली चरचाये पोदो जाणीने निहव थाप्यौ, जिन-
दर्शन वाहिर कीधौ सही । सही १०८ । सर्वदर्शनसम्मत श्रीअभयदेवसूरि नवाङ्गीवृत्तिकर्ता धमणा पार्श्वनाथ प्रकट-
कर्त्ता ते खरतर गच्छइ हुआ, पत्तनीयसमस्तदर्शनिभिः विचार्य मत लिखितम्” ॥

अथ ग्रन्थसाक्ष्य लिख्यते—श्रीतपागच्छीय—हेमहससूरिकृतकल्पान्तर्वर्ष्ये १, भावहडाकृत—गुरुपूर्वप्रभावकग्रन्थे २, तपा-
लघुशाखालघुपद्यावल्या ३, तपाकृते आचारप्रदीपे ४, सन्वेहदोलावलीखरतरग्रन्थप्रामाण्यसाधके ५, कुमरगिरिस्थिततपा-
सामग्रीसाधुपद्यावल्या ६, श्रीजिनवहभसूरिकृत—साङ्गशतककर्मग्रन्थमध्ये ७, श्रीचित्रावालगच्छीयश्रीधनेश्वरसूरिकृत—वृत्ति-
परम्परासाधके ८, तपाकल्याणरससूरिचिरन्तनटिप्पनकव्ये ९, छापरीया—युनमीया—पद्यावल्या १०, साधुपुनमीयापद्या-
वल्या ११, गुर्वावलीग्रन्थे १२, प्रभावकचरित्रे चन्द्रप्रमसूरिप्रणीते १३, सर्गे (१६१ पत्रे) श्रीअभयदेवसूरिचरित्रे १३,
पृथीवालगच्छीय म० श्रीआमदेवसूरिकृतप्रभावकचरित्रे १४, पीपलीया—उदयरत्नप्रारम्भेण जीवानुशासने १५, तथा
तपा—श्रीसोमसुन्दरसूरिराज्ये कृतोपदेशसप्ततिग्रन्थे १६, किं बहुना ४१ ग्रन्थमध्ये । हुडी—श्रीअभयदेवसूरि- नवाङ्गीवृत्ति-
कर्त्ता श्रीस्वम्भनकपार्श्वनाथप्रकटकर्त्ता खरतरगच्छे वभूव—सर्वदर्शनमतोपेत मूलपत्र अणहिल्लपत्तनभाण्डागारे मुक्क अस्ति,
तव् आलोक्य एतल्लिखित अस्ति, ये च न मन्यन्ते ते निह्वाः ।

अथ स्तम्भतीर्थमतानि लिख्यन्ते—स्वस्ति श्रीस्वम्भनाधीश नत्वा श्रीस्वम्भतीर्थमध्ये समस्तदर्शनिभिल्लिखितम् । श्री-
अभयदेवसूरि श्रीधमणपार्श्वनाथ प्रकटकारक नवाङ्गीवृत्तिकारक खरतरगच्छे हुआ, केई एक इम नथी सरदहिता, राग-

हवा सही, सत्य समस्त दर्शन घणा ग्रय जोई नइ सही कीधी, सही चार १०८ ॥ अत्र साखिमट्टारकरुमंमुन्दरसूरि-
मतं १, सिद्धान्तीया-वडगच्छा-श्रीथिरचन्द्रसूरिमतं २, जावडीयागच्छे श्रीहृषीकेशसूरिमतम् ३, नीगमीया-तपागच्छे
श्रीकल्याणरत्नसूरिमत ४, बृहत्तपागच्छे श्रीसिद्धसूरिमतम् ५, विषदणीक धारे लिया-खडखडता-तपागच्छे श्रीपरमानन्द-
सूरिमत ६, सिद्धान्तीया-वडगच्छा-श्रीमहीसागरसूरिमतम्, ७ काठेला-पुनमीयागच्छे चदयरत्नसूरिमतम् ८, पीपलिया-
गच्छे विमलचन्द्रसूरिमतम् ९, त्राठासीआ-पूनमिआगच्छे श्रीविद्याप्रभसूरिमत १०, ढढेरिया-पुनमीयागच्छे श्रीसयम-
सागरसूरिमतम् ११, कुतवपुरा-तपागच्छे श्रीविनयतिलकसूरिमतम् १२, नोकडियागच्छे देवानन्दसूरिमत १३, सिद्धा-
न्तीयागच्छे पन्यासप्रमोदहसमतम् १४, पाळ्हणपुरागच्छे वाविनयकीर्त्तितम् १५, पाळ्हणपुरीशाखातपागच्छे वा० रग-
नियानमत १६, अचलगच्छे प० भावरत्नमत १७, छापेरियापुनमीयागच्छे प० उदयरत्नमतं १८, साधुपुनमीयागच्छे
प० वा० नगामत १९, मलधारीगच्छे प० गुणतिलकमतं २०, ओसवालगच्छे प० रत्नहृष्यमत २१, घवलपूर्वीयाभाब-
लीयागच्छे पन्यास रगामत २२, चित्रावालगच्छे वा० क्षेमामतं २३, चिन्तामणीया पाढा वा० गुणमाणिक्यगजि-
मतं २४, आगमीया तपाध्यायसुमतिशेखरमतम् २५, वेगढाखरतर प० पद्ममाणिक्यमत २६, बृहत्खरतर वा० सुमि-
रत्नमतम् २७, चित्रावालबोगीवाडई पं० राजामत २८, कोरण्टवालगच्छे बेला-हासामत २९, विषदणीक-खिराछुभामत
३०, आगमीया मोकलमत ३१, खरतर-तपाध्याय श्रीजयलाममतं ३२, काणिकसुवि ७ शुक्रवारे सर्वदर्शनी सिद्धी, मन्-
लस कीधी, धर्मसागर ऋषिमती तेडाब्यो, पुजि धर्मसागर दर्शनमांदि न आब्यस, चार तीन मजळस करी बेडाब्यो, फळे

विन-
छिपी रागो, पण न आवे, तिवारै कासी सुवि ११ विने सर्वदर्शन मिळी शरचाये पोढो जाणीने निहव धाप्यौ, विन-
दर्शन वाशिर कीचौ सही । सही १०८ । सर्वदर्शनसम्मत श्रीअभयदेवसूरि नयाझीवृत्तिकर्ता धमणा पार्श्वनाथ प्रकट-
कर्ता ते खरतर गच्छइ हुआ, पत्तनीयसमस्रवर्शानिमिः विचार्य मत छिलितम्” ॥

अथ ग्रन्थसाक्ष्य लिख्यते-श्रीतपागच्छीय-हैमहसूरिकृतकल्पान्तर्वाच्ये १, भायहडाकृत-गुरुपर्वप्रभायकग्रन्थे २, तपा-
खुशाखालुपुष्टावल्या ३, तपाकृते आषारप्रवीपे ४, सन्देहदोलावलीखरतरग्रन्थप्रामाण्यसाधके ५, कुमारगिरिस्थिततपा-
सामग्रीसाधुपुष्टावल्या ६, श्रीजिनवह्निसूरिकृत-सार्धशतककर्मग्रन्थमध्ये ७, श्रीचित्रावालगच्छीयश्रीधनेश्वरसूरिकृत-वृत्ति-
परम्परासाधके ८, तपाकल्याणरससूरिकृत-चन्द्रप्रमसूरिप्रणीते १३, सर्गे (१६१ पत्रे) श्रीअभयदेवसूरिचरित्रे १३, तथा
वल्या ११, गुर्वावलीग्रन्थे १२, प्रभावकचरित्रे चन्द्रप्रमसूरिप्रणीते १४, पीपलीया-उदयरत्नप्रारम्भेण जीयानुशासने १५, तथा
पक्षीवालगच्छीय भ० श्रीआमदेवसूरिकृतप्रभावकचरित्रे १६, किं बहुना ४१ ग्रन्थमध्ये । एउडी-श्रीअभयदेवसूरिः नयाझीवृत्ति-
तपा-श्रीसोमसुन्दरसूरिरान्ये कृतोपदेशसप्ततिग्रन्थे १६, किं बहुना ४१ ग्रन्थमध्ये । एउडी-श्रीअभयदेवसूरिः नयाझीवृत्ति-
कर्ता श्रीसुम्ननकपार्श्वनाथप्रकटकर्ता खरतरगच्छे धभूव-सर्वदर्शनमतोपेत मूलपत्र अणद्विहपत्तनभाण्डागारे मुफ अस्ति,
तव् आलोक्य पतञ्जलित अस्ति, ये च न मन्यन्ते ते निहयाः ।
अथ स्वन्मतीर्थमतानि लिख्यन्ते-स्वस्ति श्रीसुम्ननाधीश खरतरगच्छे हुआ, केरं एरु इम नयी सरदहिवा, राग-
नागदेवसूरि श्रीधंमणपार्श्वनाथ प्रकटकृत् नयाझीवृत्तिकारक

इवा सही, सत्य समस्त दर्शन षणा प्रथ जोई नइ सही कीधी, सही चार १०८ ॥ अत्र साखिमट्टारकक्रममुन्दरसूरि-
 मत १, सिद्धान्तीया-षडगच्छा-श्रीथिरचन्द्रसूरिमत २, जावडीयागच्छे श्रीहृषिकेशसूरिमत ३, नीगमीया-तपागच्छे
 श्रीकल्याणरत्नसूरिमत ४, बृहत्तपागच्छे श्रीसिद्धसूरिमत ५, विवदणीक चारे जिया-खडखडता-तपागच्छे श्रीपरमानन्द-
 सूरिमत ६, सिद्धान्तीया-षडगच्छा-श्रीमहीसागरसूरिमत ७, काछेला-पुनमीयागच्छे उदयरत्नसूरिमत ८, पीपलिया-
 गच्छे विमलषन्द्रसूरिमत ९, त्रांठाडीआ-पूनमिआगच्छे श्रीविद्याप्रभसूरिमत १०, दढेरिया-पुनमीयागच्छे श्रीसयम-
 सागरसूरिमत ११, कुवबपुरा-तपागच्छे श्रीविनयतिलकसूरिमत १२, वोकडियागच्छे देवानन्दसूरिमत १३, सिद्धा-
 न्तीयागच्छे पंन्यासप्रमोदहसमत १४, पाल्हणपुरागच्छे वाविनयकीर्त्तिसमत १५, पाल्हणपुरीशाखातपागच्छे वा० रग-
 निधानमतं १६, अचलगच्छे पं० माधरत्नमत १७, छापेरियापुनमीयागच्छे प० उदयरत्नमत १८, साधुपुनमीयागच्छे
 पं० धा० नगामत १९, मलधारीगच्छे पं० गुणतिलकमतं २०, ओसवालगच्छे प० रत्नहर्षमत २१, धवलपर्वायाशाब-
 लीयागच्छे पन्यास रगामत २२, चित्रावालगच्छे धा० क्षेमामत २३, चिन्तामणीया पाडा वा० गुणमणिक्कवगजि-
 मतं २४, आगमीया तपाध्यायसुमतिशेखरमत २५, वेगढाखरतर प० पद्ममणिक्कमत २६, बृहत्खरतर वा० मुनि-
 रत्नमत २७, चित्रावालजोगीयाडई पं० राजामतं २८, कोरष्टवालगच्छे वेला-हासामतं २९, विवदणीक-खिरालुध्यामतं
 ३०, आगमीया मोक्कमत ३१, खरतर-तपाध्याय श्रीजयलाममत ३२, कर्त्तिकसुदि ७ शुक्लारे सर्वदर्शनी मिकी, मल-
 लस कीधी, धर्मसागर ऋषिमती तेडाब्यो, पुणि धर्मसागर दर्शनसादि व आब्यस, चार तीन मळकच करी वेडाब्यो, फळे

पट्टे विदीपिरे । येभ्यः प्रतिष्ठामार्पणो, गच्छः स्वरतराभिधः ॥ ३ ॥ तेपामाचार्यवर्याणां, मान्याना मृत्युतामपि । कुष्ठव्या
 धिरशूहे, प्राच्यकर्माऽनुभाषत ॥ ४ ॥ तत श्रीगुर्जरत्राया समाणकपुर प्रति । शक्त्यल्पत्येऽपि ते चक्रुर्विहार मुनिपुङ्ग-
 वा ॥ ५ ॥ रोगग्रस्ततयाऽत्यन्त, सम्भाव्य स्वायुष क्षयम् । मिथ्याबुद्भूतवानार्थ, सर्वं सह समाह्वयत् ॥ ६ ॥ तस्यामेव
 निशीथिन्या, स्वमे शासनदेवता । प्रभो ! स्वपिपि जागर्षि, किं ? वेत्याह गुरु प्रति ॥ ७ ॥ रोगेण कास्ति ? मे निद्रे-त्युक्तं
 देवी गुरु जगौ । रन्मोटयत तर्हेताः सूत्रस्य नव कुर्कुटी (कुर्कुटीः ?) ॥ ८ ॥ शंकरभावार्त्कि कुर्वे ? साऽऽह मेव वचो
 वद । त्वमद्यापि नवाज्ञा यद्व-शृचिः स्फीताः करिव्यसि ॥ ९ ॥ श्रीसुधर्मकृतग्रन्थान्, कथमर्थापयाम्यहम् ? । पद्मो प्रत्येति
 को नाम ? मेर्वारोहणकौशलम् ॥ १० ॥ वेत्याह यत्र सन्देहा, स्मत्तं व्याऽह त्वया तदा । यथा भिनषि तान् सर्वान्, पृष्ठा
 सीमन्धर जिनम् ॥ ११ ॥ रोगग्रस्त कथ मात !, करोमि विवृतीरहम् ? । माऽवादीस्तत्प्रतीकारे, किन्तूपायमिम शृणु
 ॥ १२ ॥ अस्ति स्तम्भनकग्रामे, सेढीनाममहानदी । तस्या श्रीपार्श्वनाथस्य, प्रतिमाऽस्त्यतिशायिनी ॥ १३ ॥ यत्र च
 धरति धीर, प्रत्यह कपिलेति गौः । तस्त्रुरोत्खातमूमौ च, द्रक्ष्यसि प्रतिमामुखम् ॥ १४ ॥ तदेव सप्रभाव तद् विम्ब
 वदस्व भावत । यथा त्व स्वस्यदेह स्याः, इति प्रोच्य गता सुरी ॥ १५ ॥ प्रातर्जागरितास्तेऽथ, स्वमार्थमवबुध्य च । सम
 समग्रसङ्गेन, वेदुः स्तम्भनक प्रति ॥ १६ ॥ तत्र गत्वा यथा स्थाने, प्रेक्ष्य पार्श्वजिनेश्वरम् । उल्लसत्सर्वरोमाश्चा, एव ते तुष्टु-
 बुर्मुदा ॥ १७ ॥ “जय त्रिहुयणमरकूपरुक्त्व जय जिणघञ्जरी, जय त्रिहुयणकल्लाणकोस दुरिअकरिकेतरी । त्रिहुयणजणअधि-
 लंघियाण सुवणत्तयसाभिय, कुणसु सुहाइ जिणेसपास थभणयपुरद्धिय ॥ १ ॥” वृत्ते तु पोढशे साऽर्चा, सर्वाङ्ग प्रकटाऽभ-

देपना वाद्या कुबुद्धि वाद्या, ते वापका दुखीदुखे सही १०८, सिद्धान्तनेमेलि नवागीयुत्तिने वृद्ध सम्प्रदायने मेळि, तेद
 न मानर ते षणा कृष्ण पदे छे । समस्त दर्शन वैसी श्रीनवागीप्रशस्ति जोई वृद्धसम्प्रदाय जोईने सही कीधी, जे श्री-
 अमयदेवसूरि खरतरगच्छे ह्या । अत्र सास्त्रि-ओखालगच्छे ५० सीद्दामत १ अचलगच्छे ५० लक्ष्मीनिधानमत २ वृद्ध-
 शालीयतपागच्छे श्रीसौभाग्यरत्नसूरिमत ३ चढागच्छे ८० विनयकुशलमत ४ कोरटगालगच्छे ५० पद्मदोसरमत ५ पूर्णिमा-
 गच्छे ५० रक्षवीरमत ६ वडगच्छातपागच्छे ५० रत्नसागरमत ७ मलघारीगच्छे क्षमासुन्दरमत ८ अचलीयागच्छे पूर्ण-
 चन्द्रमत ९ साडेरा-समयरत्नमत १० आगमीयागच्छे ऋषिराममतम् ११ सुधर्मयोपगच्छे ऋषिरत्नसागरमत १२ कट्ट-
 आमती-पोमसीमत १३ श्रीखरतरगच्छे श्रीअमयदेवसूरि सं० ११११ श्रीयभणो पार्श्वनाथ प्रगट कीधी, सं० ११२० श्रीन-
 वाङ्गीवृत्ति कीधी, सं० १२०४ श्रीरुद्रपङ्कीगच्छे अमयदेवसूरि वीजा ह्या न माने ते अभागीया, खोटु बोलीने चारित्र
 गमाटे छे । तथा के इक कदाग्रही इम कहै-जे श्रीअमयदेवसूरि नवाङ्गीवृत्तिकर्त्ता श्रीयमणपार्श्वनाथप्रकटकारक खर-
 तरगच्छे न ह्या, ते महात्तसूत्रवादी आणिया, जिणे कारणे तपागच्छनायक श्रीसोमसुन्दर सूरिना शिष्यनी कीधी
 उपदेशसत्तरी ग्रन्थ तेमाहि १२ मद्र उपदेशे (४६ पत्रे) ते कालजा गीतार्थ सवेगी ह्या । तिणे खरतरगच्छे कथा
 छे ते हुषी लिखी जर छे ॥

ज्यत्यसौ सम्मनपार्श्वनाथः, प्रभावपूरैः परितः सनाथः । स्फुटीपकाराभयदेवसूरि-र्या भूमिमच्यस्थितमूर्त्तिभिन्नम् ॥१॥
 पुप श्रीपत्तने राग्य, कुर्वाणे मीमसूपतौ । अमूषन् मूतले स्थाताः, श्रीजिनेश्वरसूरयः ॥ २ ॥ सूरयोऽमयदेवाख्या-श्लेषा

३४ श्रीसर्वदेवसूरि ३५ श्रीअजितदेवसूरि ३६ श्रीविजयसिंहसूरि ३७ श्रीसोमप्रमसूरि ३८ श्रीमुनिचन्द्रसूरि ३९ श्रीअ-
 जितसिंहसूरि ४० श्रीविजयसेनसूरि ४१ श्रीमणिरत्नसूरि ४२ श्रीजगन्मन्द्रसूरि ४३ श्रीदेवेन्द्रसूरि ४४ श्रीधर्मघोषसूरि ४५
 श्रीसोमप्रमसूरि ४६ श्रीसोमतिलकसूरि ४७ श्रीजयानन्दसूरि ४८ श्रीदेवसुन्दरसूरि ४९ श्रीज्ञानसागरसूरि ५० श्रीकुलमण्डन-
 सूरि ५१ श्रीसोमसुन्दरसूरि ५२ श्रीजयचन्द्रसूरि ५३ श्रीमुनिमुन्दरसूरि ५५ श्रीरत्नशेखरसूरि ५५ श्रीलक्ष्मीसागरसूरि ५६ श्री-
 सुमतिसाधुसूरि ५७ श्रीहेमविमलसूरि ५८ श्रीआनन्दविमलसूरि ५९ श्रीविजयदानसूरि ६० श्रीहीरविजयसूरि ६१ श्रीविज-
 यसेनसूरि ६२ श्रीविजयदेवसूरिप्रमुखाः ६३ । एवमन्येषु अपि आगमिक १ पूर्णिमापक्षीय २ विधिपक्षीयादि ३ गच्छेषु पट्टा-
 वल्या पताहशप्रभावक—श्रीअभयदेवसूरिनाम न काऽपि लिखितमस्ति, ततो यस्य पितामहगुरुः श्रीवर्द्धमानसूरिः गुरुश्च श्री-
 जिनेश्वरसूरिः सतीर्थश्च श्रीजिनचन्द्रसूरिः शिष्यो यस्य श्रीजिनवल्लभसूरिः प्रशिष्यश्च श्रीजिनदत्तसूरिः स्वयं च श्रीस्तम्भ-
 नकपार्श्वनाथमूर्तिप्रदको नवाङ्गीवृत्तिकारकश्च, एतादृशः प्रभावकः श्रीअभयदेवसूरिः श्रीखरतरगच्छे एव जातः, नाऽन्यत्र ।

॥ इति श्रीअभयदेवसूरेः खरतरगच्छेशत्वाधिकारः ॥ ४ ॥

ननु—आत्मीयगच्छे प्रतिक्रमणान्ताः साधवः—“आयरिय सवञ्चाए”ति, गाथा त्रिक कथ न पठन्ति ? उच्यते—आव-
 श्यकादिषु साधूना नामग्राह तस्य अनुकत्वात् । ननु—तर्हि श्रावकाः कथं कथयन्ति ? सत्यं, श्रीजिनवल्लभसूरिभिः निज-
 सामाचार्यां उक्तत्वात्, तथाहि—“दाक्षिण वदण तो, पणगाइसु जइसु खामए तिसि । किइकम्म किरिअ ठिओ सद्धो गाहा
 तिग पढई ॥ १६ ॥” अत्र आह परः—ननु—श्रीप्रवचनसारोद्धारबृहद्बुद्धौ रात्रिप्रतिक्रमणाधिकारे (४० पत्रे) “वदणय गा-

घट । अत एवाऽप्रवृत्ते तैः, पञ्चश्लेति पद कृतम् ॥ १८ ॥ “फणिफणफारफुरतरयणकररजियनहयल, फलिणीकदलदल-
 तमालनीछुप्पलसामल । कमठासुरवरसग्गवमांसग्गअगजिय, जय पच्चक्खजिणेसपास थंमणयपुरड्डिय ॥ १८ ॥” एत
 द्वात्रिंशता वृत्तैः, तुष्टुबुः पार्श्वतीयपम् । श्रीसङ्घोऽपि महापूजाद्युत्सवाँस्त्र निममे ॥ १९ ॥ अन्त्य वृत्तद्वय तत्र त्यक्त्या देव्युप-
 रोधतः । चकिरे त्रिंशता वृत्तैः, स प्रभावं स्वव हि ते ॥ २० ॥ तत्कालरोगनिर्मुक्ताः, सुरयस्तेऽपि जज्ञिरे । नव्यकारितचैत्ये च,
 प्रतिमा सा निवेशिता ॥ २१ ॥ स्यानाङ्गविनवाङ्गानां, चक्षुस्ते विधृती क्रमात् । देवतावचन न स्यात्, कल्पान्तेऽपि हि
 निष्कलम् ॥ २२ ॥ इत्यादि समस्तवृत्तान्तआणी करी जे सवेगी गीतार्थ छै ते समस्तसिधा कहिस्ये, उत्सूत्रयी बीहता
 यका बीजाई पूर्वाचार्य अनैरे गच्छि हूआ तेहिं इम कया जे श्रीअभयदेवसूरि नवाङ्गीवृत्तिकर्ता थमणापार्थनाय
 प्रकटणहार “जयविठ्ठलयण बर्षीसी” कारक श्रीखरतरगच्छि हूआसही सन्देह नही ॥ न च वाच्यं एतादृशः प्रभावक
 श्रीअभयदेवसूरिः तपागच्छे न चमूव, कथ तत्यट्टायल्या तन्नाम अभवत् ? । तत्यट्टानुक्रमस्तु अयम्—“श्रीवर्धमान १
 श्रीसुधर्म २ जम्बू ३ प्रभव ४ श्रीसिद्धभव ५ श्रीयशोमद्र ६ श्रीसम्मूर्तिविजय ७ श्रीस्यूलमद्र ८ श्रीस्वहस्ति ९ श्रीसु-
 स्थित १० श्रीइन्द्रदिल ११ श्रीविष्णुसूरि १२ श्रीसिंहगिरि १३ श्रीवज्रस्वामि १४ श्रीवज्रसेन १५ श्रीचन्द्रसूरि १६ श्री-
 सामन्तमद्रसूरि १७ श्रीदेवसूरि १८ श्रीप्रद्योतनसूरि १९ श्रीवादिदेवसूरि २० श्रीमानतुङ्गसूरि २१ श्रीवीरसूरि २२ श्रीज-
 यदेवसूरि २३ श्रीदेवानन्दसूरि २४ श्रीविक्रमसूरि २५ श्रीनरसिंहसूरि २६ श्रीसमुद्रसूरि २७ श्रीमान् देवसूरि २८ श्री-
 विजुचप्रमसूरि २९ श्रीजयानन्दसूरि ३० श्रीरविप्रमसूरि ३१ श्रीयशोमद्रसूरि ३२ श्रीविलखचन्द्रसूरि ३३ श्रीबशोतनसूरि

चित्तां शोकेन १ दृष्टचित्तां हर्षेण २ यक्षादिष्टा=देवताधिष्ठितां ३ वृन्माद्यप्रासां वातादिना ४ उपसर्गप्राप्ता तियेष्टमनुज्या-
 दिना नीयमानां ५ साधिकरणा कलहयन्तीं ६, पङ्क्तिः स्थानैः वक्ष्यमाणैः निर्ग्रन्थाः—साधवो निर्ग्रन्थाः च साख्यः तथाविध-
 निर्ग्रन्थामावे मित्राः सन्तः साधर्मिक=समानधर्मयुक्त साधुं इत्यर्थः, 'समायरमाणे'चि समाद्रियमाणाः—साधर्मिकं प्रति
 आदर कुर्वाणाः समाचरन्त्वो वा सत्पाटनादिव्यवहारविषयीकुर्वन्त्वो, न अतिक्रमन्ति आज्ञा स्त्रीभिः सह विहार १—स्वा-
 ध्याया २—वस्थानादि न कार्यं इत्यादिरूपा, पुष्टालम्बनत्वात् इति 'अतोहितो व'सि गृहावेः मध्याव् वहिर्नयन्त्वो वाशब्दा
 विकल्पार्थाः, वाहिहितो व'सि गृहावेः वदिस्वात् निर्वेहिः—अत्यन्तवहिः वहिस्तात्तरा नयन्तः, 'उपेक्षमाणा' इति उपेक्षा द्विवि-
 धा—व्यापारोपेक्षा अव्यापारोपेक्षा च, तत्र व्यापारोपेक्षया त उपेक्षमाणा वहिपयाया छेदनवन्धनादिकाया समयप्रसिद्ध-
 क्रियाया व्याप्रियमाणा इत्यर्थः, अव्यापारोपेक्षया च मृतकस्त्वज्जनादिभिः त सत्किन्वमाण उपेक्षमाणाः तत्र उदासीना
 इत्यर्थः, तथा 'उवासमाण'सि पाठान्तरेण 'भयमाण'सि वा रात्रिज्जागरणात् तदुपासना विदधानाः, 'उवसामेमाणा'सि
 पाठान्तरे त क्षुद्रव्यन्तराधिष्ठितं समयप्रसिद्धविधिनोपशमयन्त इति, तथा 'अणुश्लेधमाण'सि तत्स्वजनादीन् तत्परिष्ठा-
 पनाय अनुज्ञापयन्तः, 'दुसिणीप'सि तूष्णींभावेन समप्रजन्तः तत्परिष्ठापनार्थं आगमानुज्ञातत्वात् सर्व इदं आज्ञाऽतिक्र-
 माय न भवति इति ।" अत्र स्पष्टमेव साधूनां साध्वीभिः समं विहारो न्यपेधि ॥ ३ ॥
 तथा पुनर्निषेधमाह—“ले मिक्खु आगंतागारे जाव परिआवहेसु वा एगो एगित्थिए सद्धिं विहार वा करेज सज्जायं
 वा करेज्ज असणं वा पाण वा स्वाइम वा साइम वा आहारेज्ज उच्चारपासवणं वा परिडुवेइ, अणणयर वा (अणारिज्ज) आणा-

चिन्मते न पठति ष" इति भीभावदेवसूरिकृतयतिदिनचर्याया (८३ पत्रे) । अथ पञ्चवस्तुकसूत्रे साधुप्रतिक्रमणाधिकारे (७७ पत्रे) 'आयरिय स्वज्ज्ञाप' इत्यादि गाथात्रिक मणितमस्ति, तत्रापि तद्गच्छीयसामाचारी एव प्रमाणम् ॥ अथया 'तत्त्व पुनः केषलिनो विवन्ति' यथाऽस्ति तथा प्रमाणं, नाऽस्माक कोऽपि अभिनिवेशः, अस्मद्गच्छसामाचारी चेत्यम्, यत्साधवः, 'आयरिय स्वज्ज्ञाप'चि गाथात्रिक न पठन्तीति ॥

॥ इति आयरिय स्वज्ज्ञाप श्रावकपठनाधिकारः ॥ ५ ॥

ननु-केपाधिगच्छे साम्प्रत साधूनां साध्वीभि सम विहारो हृदयते, आत्मगच्छे तु तन्निषेधः, तत् कथम् ? अत्रोच्यते, सूत्रवृत्त्यादौ साधूनां स्त्रीभि सह विहारः १ स्वाध्यायः २ अवस्थानादेः ३ निषेधात्, यदुक्त स्थानाङ्गसूत्रे पठस्थानके प्रथमोद्देशके (३५२ पत्रे), तथाहि—

"छहि ठणेहि निगये निगयी गिण्हमाणे वा अवलमाणे वा नाइकमति, त जहा-खित्तच्चिच १ वित्तच्चिच २ जक्खा इहं ३ हम्मापस ४ स्वसगपच ५ साहिकरण ६ ॥ छहि ठणेहि निगया निगंयीओ अ साहम्मिअ कालगय समायर-माणा नाइकमति, तजहा-अतोहितो वा थाहि णीणेमाणा वा १ थाहि हितो वा निबाहि णीणेमाणा २ इवेहमाणा वा ३ उवा-समाणा वा ४ अनुअधेमाणा वा ५ तुस्सिणीते वा सपबयमाणा ६ ॥ तटीक्ख-अनन्तरं गणघरगुणा जक्का, गणघरकृत-मर्यादया ष वर्धमानो निर्मन्यो न आहा अतिक्रमति इति एतत् सूत्रद्वयेनाऽऽह-तत्र प्रथम पञ्चमस्थानके व्याख्यातमेव, तथापि किञ्चिदुच्यते गृह्णन्=प्रीयादौ अवलम्बयन्, हसवन्नाखलादौ गृहीत्वा न अतिक्रमति आहामिति गम्यते । विष-

चित्ता शोकेन १ हृषचिच्छां हर्षेण २ यक्षाविष्टा=देवताविष्टितां ३ सन्मादप्राप्तां वातादिना ४ उपसर्गप्राप्ता तिर्यङ्मनुष्या-
 दिना नीयमाना ५ साधिक्करणा कलहयन्ती ६, पक्विः स्थानैः यक्ष्यमाणैः निर्ग्रन्थाः-साधवो निर्ग्रन्थ्याः च साख्यः तथाविध-
 निर्ग्रन्थ्यामावे मिश्राः सन्त साधर्मिक-समानधर्मयुक्तं साधुं इत्यर्थं, 'समायरमाणे'सि समाद्रियमाणाः-साधर्मिकं प्रति
 आदर कुर्वाणाः समाचरन्तो वा सत्पाटनादिव्यवहारविषयीकुर्वन्तो, न अतिक्रामन्ति आज्ञा स्त्रीभिः सह विहार १-स्वा-
 ध्याया २-वस्थानादि न कार्यं इत्यादिरूपा, पुष्टालम्बनत्वात् इति 'अतोहितो व'सि गृहावे- मध्यावृ वहिर्नयन्तो वाशब्दा
 विकल्पार्थाः, वाहितो व'सि गृहावेः वहिस्तात् निर्वादिः-अत्यन्तवहिः वहिस्तातरा नयन्तः, 'उपेक्षमाणा' इति उपेक्षा द्विवि-
 धा-व्यापारोपेक्षा अब्यापारोपेक्षा च, तत्र व्यापारोपेक्षया त उपेक्षमाणा तद्विषयाया छेदनवन्धनादिकाया समयप्रसिद्ध-
 क्रियाया व्याप्रियमाणा इत्यर्थः, अब्यापारोपेक्षया च मृतकस्वजनादिभिः त सत्कृत्यमाण उपेक्षमाणाः तत्र उदासीना
 इत्यर्थः, तथा 'उवासमाण'सि पाठान्तरेण 'भयमाण'सि वा रात्रिजागरणात् तदुपासना विवधानाः, 'उवसामेमाणा'सि
 पाठान्तरे त धुव्रव्यन्तराविष्टितं समयप्रसिद्धविधिनोपशमयन्त इति, तथा 'अणुस्रवेमाण'सि तत्स्वजनादीन् तत्परिष्ठा-
 फनाय अनुज्ञापयन्तः, 'तुसिणीप'सि तूष्णीभावेन सप्रव्रजन्तः तत्परिष्ठापनार्थं आगमानुज्ञातत्वात् सर्वं इदं आशाऽतिक्र-
 माय न भवति इति ।" अत्र स्पष्टमेव साधूना सान्धीभिः समं विहारो न्यपेधि ॥ १ ॥

तथा पुनर्निषेधमाह-"ले मिक्खु आगंतागारे जाव परिआवहेसु वा एगो एगित्थिए सद्धिं विहार वा करेज्ज सज्जायं
 वा करेज्ज असणे वा पाण वा स्वाइम वा साइम वा आहारेज्ज उच्चारपासवण वा परिट्ठवेह, अणायर वा (अणारिअं) आणा-

चिन्मते न पठति च" इति श्रीमाधवेश्वरिष्ठृतयतिविनचर्याया (८३ पत्रे) । अथ पञ्चवस्तुकसूत्रे साधुप्रतिक्रमणाधिकारे (७७ पत्रे) 'आयरिय सबञ्जाए' इत्यादि गाथात्रिक भणितमस्ति, तत्रापि तद्गच्छीयसामाचारी एव प्रमाणम् ॥ अथवा 'तत्त्वं पुनः केवलिनो विदन्ति' यथाऽस्ति तथा प्रमाणं, नाऽस्माकं कोऽपि अभिनिवेशः, अस्मद्गच्छसामाचारी चैयम्, यत्साधवः, 'आयरिय सबञ्जाए'चि गाथात्रिक न पठन्तीति ॥

॥ इति आयरिय सबञ्जाए श्रावकपठनाधिकारः ॥ ५ ॥

ननु-केपाचिह्नच्छे साम्प्रतं साधूनां साक्षीभिः समं विहारो दृश्यते, आत्मगच्छे तु तन्निषेधः, तत् कथम् ? अत्रोच्यते, सूत्रवृत्त्यादौ साधूनां स्त्रीभिः सह विहारः १ स्वाध्यायः २ अधस्थानार्थः ३ निषेधात्, यदुक्तं स्थानाङ्गसूत्रे पद्यस्थानके प्रथमोद्देश्यके (३५२ पत्रे), तथाहि—

"छट्टि ठाणेहिं निगये निगयी गिण्डमाणे वा अवलमाणे वा नाइकमति, त जहा-खित्तच्चिचं १ वित्तचित्त २ जक्खा इड ३ वस्मायपच ४ सबसग्गपत्त ५ साहिक्करणं ६ ॥ छट्टि ठाणेहिं निगया निर्गयीओ अ साहम्मिअ कालगय समायर-माणे नाइकमति, तब्बहा-अतोहितो वा बाहिं णीणेमाणे वा १ धाहिं हितो वा निवाहिं णीणेमाणे २ उवेहमाणे वा ३ उवा-समाणे वा ४ अणुअवेमाणे वा ५ तुसिणीते वा संपवयमाणे वा ६ ॥ तहीका-अनन्तर गणधरगुणा उक्का, गणधरकृत-मर्यादया च धर्षमानो निर्मन्थो न आझा अतिक्रमति इति एतत् सूत्रद्वयेनाऽऽह-तत्र प्रथम पञ्चमस्थानके व्याख्यातमेव, तथापि किंचिदुच्यते एहन्-मीवादौ अवलम्बयन्, इस्सवज्जाअलादो गृहीत्वा न अतिक्रमति आझामिति गम्यते । विव-

चित्तां शोकेन १ हृष्टचित्तां हर्षेण २ यक्षाविष्टा—देवताविष्टिता ३ उन्मादप्राप्ता वातादिना ४ उपसर्गप्राप्ता तिर्यङ्मनुष्या-
 दिना नीयमाना ५ साधिकरणां कलहयन्ती ६, पक्विः स्थानैः वक्ष्यमाणैः निर्ग्रन्थाः—साधवो निर्ग्रन्थाः च साध्यः तथाविध-
 निर्ग्रन्थामावे मिश्राः सन्तः साधर्मिक—समानधर्मयुक्तं साधु इत्यर्थः, 'समायरमाणे'ति समाद्रियमाणा—साधर्मिकं प्रति
 आदर कुर्वाणाः समाचरन्तो वा उत्पाटनादिव्यवहारविषयीकुर्वन्तो, न अतिक्रामन्ति आज्ञा स्त्रीभिः सह विहार १—स्वा-
 ह्याया २—वस्थानादि न कार्यं इत्यादिरूपा, पुष्टालम्बनत्वात् इति 'अतोहितो व'चि गृहावेः मष्पाद् वहिर्नयन्तो वाशब्दा
 विकल्पार्थाः, वाहितो व'चि गृहावे वहिस्तात् निर्वाहः—अत्यन्तवहिः वहिस्तात्तरा नयन्तः, 'उपेक्षमाणा' इति उपेक्षा द्विवि-
 धा—व्यापारोपेक्षा अव्यापारोपेक्षा च, तत्र व्यापारोपेक्षया त उपेक्षमाणाः तद्विषयाया छेदनवन्धनादिकाया समयप्रसिद्ध-
 क्रियाया व्याप्रियमाणा इत्यर्थः, अव्यापारोपेक्षया च मृतकस्थजनादिभिः त सत्कियमाण उपेक्षमाणाः तत्र उदासीना
 इत्यर्थः, तथा 'उवासमाण'ति पाठान्तरेण 'मयमाण'चि वा रात्रिजागरणात् तदुपासना विदधानाः, 'उवसामेमाणा'त्ति
 पाठान्तरे त क्षुद्रव्यन्तराविष्टित समयप्रसिद्धविधिनोपशमयन्त इति, तथा 'अणुभवेमाण'त्ति तत्स्वजनादीन् तत्परिष्ठा-
 पनाय अनुज्ञापयन्तः, 'तुस्तिणीप'चि तूष्णीमावेन सप्रभ्रजन्तः तत्परिष्ठापनार्थं आगमानुज्ञातत्वात् सर्वं इद आज्ञाऽतिक्र-
 माय न भवति इति ।" अत्र स्पष्टमेव साधूनां साध्वीभिः सम विहारो न्यपेधि ॥ १ ॥

तथा पुनर्नियेषमाह—“जे मिक्खु आगंतागारे जाव परिआवहेसु वा एगो एगित्थिए सद्धिं विहार वा करेज्ज सज्जायं
 वा करेज्ज असणं वा पाण वा साइम वा आहारेज्ज उच्चारपासवण वा परिट्ठवेइ, अण्णयर वा (अणारिअ) आणा-

रिअं निहुर असमणपाउगं कह कहेइ कहंत वा साहिजति तं सेवमाणे आवजइ चावमोसिय परिहारदुण अणुग्घादयं”
इत्यादि इति श्रीनिशीयेऽष्टमोदशके ॥ उक्कः ससमः, इदानीं अष्टम “तत्स इमो सवधो कहितो”—

“कहिया खलु आगारा, ते उ कहिं ? कतिविहा ? य विसेया । अगतागारादीसुं, सविगारविहारमादीया ॥ ३ ॥” सत्तममत्त
अतसुत्ते(इत्थी पुरिसागारा कहिता, ते कहिं ह्वेज ? अगतागारादिसु, ते आगतागारादी इह समति कतिविहा गामे
अगारा निष्णेया ? इह अपुवरुधियाणि—

व्याख्या—एगो साहू एगाए इत्थियाए सद्धिं समाणं गामाओ गामतर विहारो अहवा गयागय चक्रमण सग्गाय करेइ,
असणाविअ वा आहारेति उच्चारं पासवण वा परिठवेइ, एगो एगतियआए सद्धिं विहारभूमिं गच्छति, अणारिआ कामकहा
निरन्तर वा अप्पिय कहं कहेति, काम निहुरकहाओ एता वेव असमणपाउगगा, अघवा देसभत्तकहादी जा सजमोबका-
रिका ण भवति, सा सबा असमणपाउगगा ॥

“आगतगारे आरामागारे कुलावसुत्थे । पुरिसिथिएगउणेगे वचक्कमयणा, दुयक्खेऽवि ॥२॥” एगो एगित्थिए सद्धिं, एगो
अणेगित्थीए सद्धिं, अणेगा एगित्थिए सद्धिं, अणेगा अणेगित्थिए सद्धिं, जा कामकहा सा उ होइ अणारिया तत्त लोइया
णरवाइणवधिकया लोणुत्तरिया तरंगवती मलयवती मगधसेणादी, वचत्तरिया निहुरमहीकहण भागवयवोसल्लामजया ॥ ३ ॥

“अवि मायर पि सद्धिं, कहावि एगाजियत्त पद्धिसिज्जा । तिं ॥३॥ तद्धजित्थीणं सहरवत्त ॥ ४ ॥”

सद्धिं एगानिअस्स घम्मकहायि काव ण थएइ, किं पुण अण्णाहिं तरुणित्थीहि सद्धिं ?
माइमणिमादीहिं अगमित्थीहिं सद्धिं अणारिय असग्गं चकमणपाणभोजणे उच्चारेसु तु सधिसेसो ॥ ५ ॥”

“अण्णाधि अप्पसत्थासु धीसु क्का क्कित्तु अणारिय असग्गं चकमणपाणभोजणे उच्चारेसु तु सधिसेसो ॥६॥” मयणपया चवमगो

“अण्णाधि अप्पसत्थासु धीसु क्का क्कित्तु अणारिय असग्गं चकमणपाणभोजणे उच्चारेसु तु सधिसेसो ॥७॥ सो आणा

“अण्णाधि अप्पसत्थासु धीसु क्का क्कित्तु अणारिय असग्गं चकमणपाणभोजणे उच्चारेसु तु सधिसेसो ॥८॥ सो आणा

“अण्णाधि अप्पसत्थासु धीसु क्का क्कित्तु अणारिय असग्गं चकमणपाणभोजणे उच्चारेसु तु सधिसेसो ॥९॥ सो आणा

“अण्णाधि अप्पसत्थासु धीसु क्का क्कित्तु अणारिय असग्गं चकमणपाणभोजणे उच्चारेसु तु सधिसेसो ॥१०॥ सो आणा

“अण्णाधि अप्पसत्थासु धीसु क्का क्कित्तु अणारिय असग्गं चकमणपाणभोजणे उच्चारेसु तु सधिसेसो ॥११॥ सो आणा

“अण्णाधि अप्पसत्थासु धीसु क्का क्कित्तु अणारिय असग्गं चकमणपाणभोजणे उच्चारेसु तु सधिसेसो ॥१२॥ सो आणा

“अण्णाधि अप्पसत्थासु धीसु क्का क्कित्तु अणारिय असग्गं चकमणपाणभोजणे उच्चारेसु तु सधिसेसो ॥१३॥ सो आणा

“अण्णाधि अप्पसत्थासु धीसु क्का क्कित्तु अणारिय असग्गं चकमणपाणभोजणे उच्चारेसु तु सधिसेसो ॥१४॥ सो आणा

म्नासे निगमपदे वा, ग्रामनगरादिषु तेषु पूर्वसूत्रोक्तेषु क्षेत्रेषु कुत्र वस्तव्य इति चिन्ताया अनेन सूत्रेण प्रतिपाद्यत,
 यत्र "अन्यासे" प्रतिश्रयाससे "निर्गमपदे वा" निर्गमनद्वारे अमण्यो न वसति भवन्ति तत्र वस्तव्यं इति । + + + "अहा
 तस्य रायपुत्रस्य वेजेहि अन्ना अपत्यसि कालं यत्सिद्धा, तथा भगवयाऽपि साहूण अर्धमपठिसेवा इह परत्य य
 अपत्यसि कालं पठिसिद्धा, तत्परिहरणे वा ओम् इत्थीपसुपढगंसत्ताए वसधीए सजयखेत्ते वा ण ठायव ॥" एता-
 वता साधुभिः साध्वीभिः समं न विहर्तव्यम्, यत्र च साधवः साध्वीः प्रतिक्षेत्रान्तरं नयन्ति, तत्राऽपि अमी एव न-
 यन्ति, नाऽन्ये । यदुक्तं, पञ्चानां=आचार्योपाध्यायप्रवर्तकस्थविरगणावच्छेदकानां एकतरः सयतीः नयति, ताश्च स्त्रीसा-
 र्वेन समं संविद्येन परिणतवयसा नेतव्या । इति बृहत्कल्पमाभ्ये चतुर्योद्देशके ॥ ३ ॥

गणधरस्य एव साध्वीना क्षेत्रान्तरनयने अचिकारः, तत्प्रकारश्च निशीयमाप्यचूर्णौ अष्टमोद्देशके जीतकल्पे च प्रोक्तः--"ज्या
 खेत्ताओ खेत्त संशतीओ संचारिञ्जति तदा निम्मए निरावाहे साहू पुरओ ठिआ, ताओ मगओ पट्टिआ आगच्छति, भयाइ
 कारणे पुण साधूना पुरओ मगओ संशतीओ संचारिञ्जति, तथा निम्मए निरावाहे साहू पुरओ ठिआ ताओ य मगओ पट्टिआ
 आगच्छति, भयाइकारणे पुण साधूण पुरओ मगओ पक्खापक्खिय वा समंतओ वा ठिआ गच्छति, "णिपच्च गाहा"सजतीण
 सवयिणो वे सजया तेहिं सडिओ गणधरो अप्यवितिओ अप्यवितिओ वा निपच्चाए गेति सपच्चवाए सत्येण समं गेति, जो
 वा सजओ सइस्सओवाती सत्ये वा कयकरणे ठेण सडिओ गेति, "उमयद्दा० गाहा" एगे आयरिआ भणति पुरओ वि ठिआ
 संशतीओ गच्छति, किं कारणम्? आह, काइअसण्णाणिवेहुसजयं मा वइणीए लदिति सोवइणिं तन्हा पुरओ गच्छतु त ण

जुञ्जति कम्हा ? तासिं अविणओ भण्णति 'लोगविरुद्ध ष्व' तम्हा समय जयणाए कारेजा, का जयणा ? जत्य एगो काइ-असण्ण घोसिरति, तत्य सबेपि चिद्धति, ततो (सअइओ) वि चिद्धते दहुं मगतो चैव चिद्धति, ताओ वि पिड्डओ सरी-रचितं करेति एव दोसा न भवति" इत्यादि ।

साध्वीना क्षेत्रान्तरनेता गणधरश्च ईदृग इव्यते—

“पियधम्मे दढधम्मे, सुविगोस्वज्जओवतेजस्सी । सगहुवमाह कुसलो, सुत्तयविक गणाहिवई ॥ १ ॥”

“पियधम्मे दढधम्मे, प्रिय इदो धर्मः श्रुतचारित्ररूपो यस्य स प्रियधर्मः, यस्तु तस्मिन् एव धर्मे हृदो द्रव्यक्षेत्रा-
व्याख्या—“पियधम्मो०” प्रिय इदो धर्मः श्रुतचारित्ररूपो यस्य स प्रियधर्मः, सविभो द्विधा-द्रव्यतो भावतश्च, तत्र द्रव्यतो
घापदुदयेऽपि निश्चलः स हृदधर्मो राजदन्तादिवत् हृदशब्दस्य पूर्वनिपातः, सविभो द्विधा-द्रव्यतो भावतश्च, तत्र द्रव्यतो
मृगः सदैव त्रस्तमानसत्वात्, भावतो यः संसारमयोद्विभ्रः पूर्वरात्रापरारात्रकाले संप्रेष्यते—‘किं मया कृतं?, किं वा कर्तव्य-
ज्ञेयं?, किं वा शक्यमपि तपःकर्मादिकं किं अहं न करोमि ?’ इत्यादि, “वज्जिसि” अकारग्रन्थेपाद् अवद्यं=पाप, सूचनात्
सूत्रं इति कृत्वा तन्नीरुः अवद्यमीरुः, ओजः तेजश्च सभयमपि वक्ष्यमाणलक्षणं तद् विद्यते यस्य स ओजस्वी तेजस्वी चेति,
‘संमहो’ द्रव्यतो वज्जादिसिः भावतः सूत्रार्थान्यां, ‘सपमहो’ द्रव्यत औपधादिसिः, भावतो ज्ञानादिसिः, एतयोः सयति-
विषययोः समहोपग्रहयोः कुशलः, तथा ‘सूत्रार्थविद्’ गीतार्थः, एष एवविधो गणधराधिपतिः आर्यिकाणां गणधरः स्थाप-
नीयः । अथ ओजस्वी इति व्याचष्टे—

‘जे भिक्षू सगणद्धिआप परगणद्धियाए निलांथीए सम गामाणुगाम दूइअमाणे पुरओ गच्छमाणे पिठुओ रीअमाणे ओहयमणसक्ये चिंतासोगसागरं सपथिदो करयलपन्हत्यमुहे अट्टअणोवगप विहार करेइ जाव करैत वा साइअति जाव त सेवमाणे आकअति चाचम्मासिअ परिहारहुण’ अणुअइय” इति ॥ ६ ॥

अत्रेदं तात्पर्यम्—श्रीस्थानाङ्गवृत्त्यभिप्रायेण साधूनां स्त्रीभिः समं विहारो निषिद्धः, तथा निशीथभाष्याभिप्रायेण साधूना स्त्रीभिः समं चतुर्भ्याऽपि विहारो न्येषेचि, करणे तु बहवो दोषाः प्रतिपादिताः, ग्लानादिनिमित्ते तामिः समं विहारविधिः उक्तः, स तु कारणिकः, अपवादपदं चत्सर्गपदे स्याद्यमानं तु चत्सूत्राय भवतीति । तथा श्रीबृहत्कल्पभाष्यवचनप्रामाण्यात्—श्रीआचार्योपाध्यायप्रथमर्षकस्थविरगणावच्छेदकानां बहुश्रुतानां परिणतवयस्कानां संविमाना अन्यतरः कोऽपि स्त्रीसम्बन्धिसार्ययोगेन साध्वीः क्षेत्रान्तरे नयति, तत्रापि आचार्यैः संवेगी निर्विकारो भ्रात्रादिः सहस्रयोधिशखकलाकुशलो द्विखिसाधुसमन्वितो विलोक्यते नाऽन्यः, एतादृशाः पूर्वोक्तनिशीथभाष्यबृहत्कल्पविधिना साध्वीः क्षेत्रान्तरे प्रापयति न यादृशः तादृशः, अतोऽत्र इदं आकृतम्—सामान्यसाधूनां तु साध्वीनां क्षेत्रान्तरे प्रापणं निषिद्धं, आचार्योदियच्चकं प्रापयति तत्र तु कारणं उक्तं, तथा पुनः साध्वीभिः समं विहारनिषेधसूत्रं तु स्पष्टमेव पूर्वं उपदिष्टमस्ति, तथा लोकविरुद्धधायम्—ताभिः समं विहारः ये केऽपि पश्यन्ति तेऽपि निन्दन्ति—अहो ब्रह्मचर्यधारिणोऽस्मी योगियोगिनीवत् ये धनिताभिः विरहिता दिनमपि स्थातुं न शक्नुवन्ति । अपरं च तेषामपि मध्ये केचिदुक्तमोगाः, केचिदसुकमोगाः, केचिद्युवानः, ततस्तेषां वा इष्टां कर्म चेतोवृत्तौ कलाकेलिकेलयो अलधिज्वलबेला इव प्रसरन्त्यो धारयन्ते, तदनिवारणेन कदाचित्कथञ्चित्

शीलप्रवर्तमङ्गे द्वयोरपि बोधिबीजनाशः स्यात् । यदुक्तम्—“चेद्द्वयदवविणासे, १ रिसिघाप पवयणस्स वडुाहे । संअइ च इत्थमगे, मूलगीवोहिलाभस्स ॥ १ ॥” इत्यादि, न च सर्वेऽपि साम्प्रतीकाः साधवः श्रीस्थूलमद्रस्वामिसधर्मणाः सन्ति, तत्समयेऽपि तत्समतां न केऽपि सिद्धगुहावासितत्सतीर्थ्यसाधुप्रमुखा लेभिरे, ततः सम्प्रति तथाविधाः कथं भवेयुः?, तत-
 स्त्वासां सङ्कतिः एव असङ्गता ओतोः इवाऽऽखुनाम् । यदुक्तं श्रीचत्तराध्ययनसूत्रे ३२ अध्यायने (६२५ पत्रे)—

“जहा विरालावसहस्स मूले, न मूसगण वसही पसत्या । एमेव इत्थीनिलयस्स मज्जे, न वमयारिस्स खमो निवासो”
 ॥ १३ ॥ इत्यादि ॥७॥ तत आधुनिकसाधुभिः साध्वीभिः समं विशेषतो विहारो न कार्यः, जिनाज्ञामङ्गात् । तत्प्रसङ्गेन

महाननर्थकोटिप्रादुर्भावाच्च ॥

ननु—तपागच्छे साम्प्रत किमिति साध्वीभिः सम साधवो विहार कुर्वन्ति ? वच्यते—सिद्धान्तादिषु निष्कारण प्रकट-
 नियेषे अपि, तपागच्छीयश्रीविजयचन्द्रसूरिणा एकादशनवीनाऽऽचरणासु साध्वीभिः सम साधूना विहारस्य स्थापि-
 तत्वात्, यदुक्तं तपागच्छीयप्रबन्धे, तथाहि—

“श्रीजगच्चन्द्रसूरिणा वीजापुरे स० १२८५ ‘तपा’ इति नाम लब्ध द्वादशवर्षाचाम्लकरणेन, तच्छिष्यौ श्रीदेवेन्द्र-
 सूरि १ श्रीविजयचन्द्रसूरी २ तत्र प्रथमो देवेन्द्रसूरिः तत्पट्टे स्थापितः, द्वितीयस्तु आचार्यत्वेन गच्छप्रवर्तकः तदनु ॥
 श्रीदेवेन्द्रसूरो मालवक गते, गूर्जरधरित्र्या विजयचन्द्रसूरिणा सर्वगच्छावर्जनार्थं निर्विकृतिकप्रत्याख्यानं निर्विकृतिकग्रह-
 णम् १, साधुभिः सम साध्वीविहारस्थापन २, तत्कालीनोष्णोदकग्रहण ३, साधुसाध्वीना वस्त्रपोष्टिकाप्रदानम् ४, हरितफल-

सशस्त्रद्वितीयव्याख्याने, बहुदिवससन्भृतगोधूममण्डकं व्याख्यातं, ततः पर्युपितद्विदलपर्युपितगोधूममण्डकयोः द्वयारपि ग्रहणं स्वयं अहीकरणेन भगवता साधूनामपि अनुज्ञातम् । एवमाचारान्तरूपाँ अपि, तथाहि—‘सुचिते णाम कुसणिं त अशुचित मण्ठ, सीतपिढो-वासी ततकूरो पुराणकुम्मासो वि पजुसिअकुम्मासो अदु वकस पुलग या उद्वे पिठे अलदए दविए, एकतो पुराणषण्णवक्खं पुराणसतुगा ष पुराणगोरसो वा पुराणगोधूममण्डको वा, पुलग णाम अवयवो निष्काधादि, उद्वेवि पख्खे, दविओ नाम न रागं गच्छति” इत्यादि, अत्राऽपि पर्युपितद्विदलगोधूमयोः ग्रहण व्याख्यात ॥ २ ॥

न ष वाच्यं, श्रीमहावीरदेवस्य लोकातीतमार्गत्वात् भवतु नाम पर्युपितद्विदलादिग्रहण, पर विधिवादेन साधुमि अपि कुत्राऽपि तद्वहण व्यधायि ? तथ्यते-श्रीश्रीपपातिकप्रथमोपाङ्गे (३९ पत्रे) वाक्यतयोऽधिकारे श्रीमहावीरशिष्यसाधुभिः तद्वहण कृतं, तथाहि-

‘वेणं कालेण’ इत्यादि, तावद्, अन्नगिलायणं’ ततश्च-“अरसाहारे विरसाहारे अत्ताहारे पताहारे इहाहारे सेत रस परिखाए’ इत्यादि ॥”

व्याख्या-‘अन्नगिलायणं’चि अन्न-भोजन विना ग्लायति, अन्नग्लायकः, स च अमिमहविशेषात् प्रातरेव दोषात् न “अरसाहारे”चि सुगिति इत्यादि, “अरसो” द्विगवादिभिः असंस्कृतः आहारो यस्य स तथा, “विरसाहारे”चि विगतरसः पुराणशान्त्यौदनादिः “अंताहारे”चि, अन्ते भवं अन्त्य-अधन्यचान्यं वलादि “पताहारे”चि, प्रक्येण अन्त्यं वलाद्येव मुक्तावशेषं पर्युपितं वा ‘द्वहाहारेणि क्ख-क्खस्वभाव’, इत्यादि, अत्रापि पताहारव्याख्याने पर्युपितवक्काटिग्रहण साधूनामपि अनुज्ञात-

मेव ॥३॥ एव सूत्रकृताङ्गेऽपि क्रियास्थानकाधिकारे साधुवर्णके (३३३ पत्रे), तथाहि—“अदुत्तर च ण सक्खित्तचरगा × × अत-
चरगा पतचरगा × × अताहारा पताहारा अरसाहारा विरसाहारा लुह्हाहारा तुच्छाहारा अतजीवी पतजीवी” इत्यादि ॥४॥
तथा स्थानाङ्गेऽपि पञ्चमस्थानके प्रथमोद्देशके साधूनां अभिग्रहाधिकारे (२९६ पत्रे), तथाहि—

“पच ठाणाइं समणाण जाव अन्भणुसायाइ भवति, त जहा सक्खित्तचरते निक्खित्तचरते अतचरते पतचरते लुहच-
रते” व्याख्या—इतश्च साधुधर्मस्य बाह्यतपोविशेषस्य वृत्तिसंक्षेपाभिधानस्य मेदाः ‘सक्खित्तचरण्’ इत्यादिना अभिधीयन्ते,
तत्र सक्खिष्ठ स्वप्रयोजनाय पाकभाजनात् सञ्चूत तदर्थं अभिग्रहविशेषात् चरति—तद्भवेपणाय गच्छति इति सक्खिष्ठचरकः
१, एव सर्वत्र, नवर निक्खिष्ठ=अनुञ्चूत २, अन्ते भव आन्त=मुक्तावशेषं ब्रह्मादि ३, प्रकृष्ट आन्त=प्रान्त तदेव पर्युपित ४,
रुद्धं=निःस्रोहं इति ५, इह च भावप्रत्ययप्रधानत्वेन सक्खिष्ठचरकत्व इत्यादि द्रष्टव्य, एव उत्तरत्राऽपि भावप्रधानता दृश्या,
इह च आद्यौ भावाभिग्रहाः इतरे द्रव्याभिग्रहाः, अत्राऽपि प्रान्तशब्देन पर्युपितवङ्गादि व्याख्यातम् ॥ ५ ॥
पुनरपि श्रीस्थानाङ्गे षतुर्थस्थानके द्वितीयोद्देशके (२१९ पत्रे), तथाहि—

“घवधिहे आहारे पन्नत्ते तजहा—सवस्वरसपझे १, सवस्वरसपझे २, सभावसपझे ३, परिजुसियसपझे ४” व्याख्या—
सपस्क्रियते अनेन इति सपस्क्रो हिस्ववादि, तेन सपसो युक्तः सपस्करसपसः तथा सपस्करण सपस्कृत=पाक इत्यर्थः, तेन
सपस ओदनमण्डकादिः सपस्कृतसपसः पाठान्तरेण नो सपस्करसपसो—हिस्ववादिभि असस्कृत ओदनादिः, स्वभावेन—
पाक विना सपसः—सिद्धो द्राक्षादिः स्वभावसपसः, ‘परिजुसिय’चि पर्युपित=रात्रिपरिवसन तेन सपसः पर्युपितसपसः

सद्यश्चितीपव्याख्याने, षट्पदिससन्मृतगोधूममण्डकं व्याख्यात, ततः पर्युपितद्विदलपर्युपितगोधूममण्डकयोः दूयो-
रपि ग्रहणं स्वयं अङ्गीकरणेन भगवता साधूनामपि अनुशातम् । एवमाचाराद्गूर्णो अपि, तथाहि-‘सुचिते’ गाम कुडाणि त
असूचित भक्त, सीतर्षिहो-वासी तवकूरो पुराणकुम्भासो वि पञ्जसिअकुम्भासो अतु वफसं पुलाग वा लडे पिंटे अलदए
दविए, एकवो पुराणघणवक्तसं पुराणसतुगा ष पुराणगोरसो वा पुराणगोधूममण्डको वा, पुलाग गाम अवयनो निष्का-
यादि, लडेवि पञ्चचे, दवियो नाम न रागं गच्छति” इत्यादि, अत्रापि पर्युपितद्विदलगोधूमयो ग्रहण व्याख्यात ॥ २ ॥
न ष वाच्य, श्रीमहावीरदेवस्य लोकतीतमार्गत्वात् भवतु नाम पर्युपितद्विदलादिग्रहण, पर विधियानेन साधुमि अपि
कुत्रापि तद्ग्रहणं व्यधायि ! इच्यते-श्रीमौपपातिकप्रथमोपाङ्गे (३९ पत्रे) बाह्यतपोऽधिकारे श्रीमहावीरशिष्यसाधुभि
तद्ग्रहण कृतं, तथाहि-

‘तेणं कालेणं’ इत्यादि, तावत्, अन्नगिलायपं’ ततश्च-“अरसाहारे विरसाहारे अताहारे पताहारे बुदाहारे सेत रस
परिचापं’ इत्यादि ॥”

व्याख्या-‘अन्नगिलायपं’सि अन्न-भोजन विना ग्लायति, अन्नग्लायकः, स ष अमिग्रहविशेषात् प्रातेव दोषात् न “अर-
साहारे”सि मुगिति इत्यादि, “अरसो” हिंसाविमिः असंस्कृत आहारो यस्य स तथा, “विरसाहारे”सि विगतरसः पुरा-
णधान्यौदनानिः “अताहारे”सि, अन्ते भव अन्त्य-अध्वयधान्यं यहादि “पताहारे”सि, प्रकर्वेण अन्त्यं यहायेव मुक्तावशेषं
पर्युक्तिं वा ‘बुदाहारे’सि स्व-स्वस्वभाव’, इत्यादि, अत्रापि पंताहारव्याख्याने पर्युपितवहादिग्रहण साधूनामपि अनुशात-

मेव ॥३॥ एव सूत्रकृताङ्गेऽपि क्रियास्थानकाधिकारे साधुवर्णके (३३३ पत्रे), तथाहि—“अतुसर च ण उक्खित्तचरगा x अत-
चरगा पतचरगा x अताहारा पताहारा अरसाहारा विरसाहारा लुहाहारा तुच्छाहारा अतजीवी पतजीवी” इत्यादि ॥४॥

तथा स्थानाङ्गेऽपि पञ्चमस्थानके प्रथमोद्देशके साधूना अभिप्रहाधिकारे (२९६ पत्रे), तथाहि—

“पच ठाणाइं समणाण जाव अग्गुभायाइ भवति, त जहा उक्खित्तचरते निक्खित्तचरते अतचरते पतचरते लूहच-
रते” व्याख्या—इतश्च साधुधर्ममेदस्य बाह्यतपोविशेषस्य वृत्तिसंक्षेपाभिधानस्य मेदाः ‘उक्खित्तचरण्’ इत्यादिना अमिधीयन्ते,
तत्र उक्खित्त स्वप्रयोजनाय पाकभाजनात् उद्धृत तदर्थं अभिप्रहविशेषात् चरति—तद्गवेषणाय गच्छति इति उक्खित्तचरक
१, एव सर्वत्र, नवर निक्खिस=अनुद्धृत २, अन्ते भव आन्त=मुक्तावशेष वल्लादि ३, प्रकृष्ट आन्त=प्रान्त तदेव पर्युपित ४,
लूहं=निःस्रोहं इति ५, इह च भावप्रत्ययप्रधानत्वेन उक्खित्तचरकत्व इत्यादि द्रष्टव्य, एव उत्तरत्राऽपि भावप्रधानता दृश्या,
इह च आद्यौ भावाभिप्रहौ इतरे द्रव्याभिप्रहाः, अत्राऽपि प्रान्तशब्देन पर्युपितवल्लादि व्याख्यातम् ॥ ५ ॥

पुनरपि श्रीस्थानाङ्गे चतुर्थस्थानके द्वितीयोद्देशके (२१९ पत्रे), तथाहि—

“ध्वचिहे आहारे पन्नत्ते तज्जहा—उधक्खरसपझे १, उवक्खहसपझे २, सभावसपझे ३, परिजुसियसपझे ४” व्याख्या—
उपस्क्रियते अनेन इति उपस्करो हिस्ववादि, तेन सपन्नो युक्त उपस्करसपन्न तथा उपस्करण उपस्कृत=पाक इत्यर्थ, तेन
सपन्न ओदनमण्डकादि उपस्कृतसपन्न पाठान्तरेण नो उपस्करसपन्नो—हिस्ववादिभि असस्कृत ओदनादिः, स्वभावेन—
पाक विना सपन्नः—सिद्धो द्राक्षादिः स्वभावसपन्नः, ‘परिजुसिय’त्ति पर्युपित=रात्रिपरिवसन तेन सपन्नः पर्युपितसपन्नः

इन्द्रिकादिः, यतः ताः पर्युपितकलनीकृताः अम्बरसाः भवन्ति, आरनालस्थिताम्रफलादिः या इति, अत्राऽपि पर्यु-
पितशब्दस्य तथैव अर्थव्याख्यानात् ॥ ६ ॥ एव ओषधिनिर्युक्तिसूत्रवृत्त्योः अपि (६७ पत्रे), तथाहि-

“खिच तिहा करेसा, दोसीणे नीणिजमि अ वयति । अन्नो लद्धो महुओ, धोन दे मा य रुसेजा ॥ १४५ ॥ अहन ण
दोसीणं विय, आयामो देदि ददि मयं खीरं । खीरे वयगुम्फेजा, थोवं थोवं च सधत्थ ॥ १४६ ॥” व्याख्या-देवं त्रिधा कृत्वा
त्रिमिः भागैः विभक्त्य एको विभागः प्रत्युपसि एव हिण्ठ्यते, अपरो मध्याह्ने हिण्ठ्यते, अपरो (अन्त्यो) अपराह्ने, एव ते
मिहां अटन्ति, ‘दोसीणे नीणिजमि च वयति’ ‘दोसीणे’ पर्युपिते आहारे निस्सारिते सति वदन्ति-‘अण्णो लद्धो महुओ’
अन्य आहारो लब्धः प्रचुरः तत्र ‘थोवं दे’ चि स्तोकं ददस्व-स्वल्पं प्रयच्छ, ‘मा य रुसेज’ चि मा या रोप ग्रहीष्यसि
अनादरजनितम्, एतच्चाऽसौ परीक्षार्थं करोति, किं अयं लोको दानशीलो न वा ? इति, अत्राऽपि ‘दोसीण’ पदव्याख्याने पर्यु-
पिताहारग्रहणं अनुमतं ॥७॥ युनरपि ओषधिनिर्युक्ति-तत्र वृत्तिपाठ-पर्युपितद्विरला-ऽऽहारग्रहणसम्बन्धक- (१८७ पत्रे) तथाहि-
“अंतं भोक्खामि-चि बेसए मुंजए य तह केव । एस ससारणिविट्ठो, ससारओ उट्ठिओ साह ॥ ५७१ ॥” व्याख्या-
इदानीं ससारः कदाचिद् भोजनार्थं उपविशन् भवति कदाचिद् उपविष्टः कदाचिद् उत्थितः, एतत् प्रदर्शनाय आह-
‘अंतं’ अन्त्य-प्रत्ययर यल्लक्षणकादि तदपि अन्त्य पर्युपितं षण्णकादि अन्त्य अपि अन्त्य अन्त्यान्त्यं भक्षयिष्यामि इति,
एवंविधेन परिणामेन उपविष्टो मण्डल्या मुञ्जे षः तथैव एव साधुः शुभपरिणामत्वात् ससार उपविष्टः ससारश्च उत्थित-
तस्य शुभपरिणामस्य अप्रतिपत्तित्वात्, एवमेव मङ्गलित्वं योजनीयं, तत्र प्रथमो मङ्गः ससारो निविट्ठो ससारो उट्ठिओ १

सप्तसरो निविद्धो असारो षड्विंशो भंगो २ असारो निविद्धो सप्तसरो षड्विंशो भंगो ३ असारो निविद्धो असारो षड्विंशो एष षट्स्यो भंगो ४ सारखाऽत्र ज्ञानादिः, आदिग्रहणाव् दर्शन चरित्र चेति तेन ज्ञानादिना सहितो यः सायुः स सप्तसरो भण्यते इत्यादि ॥ ८ ॥

एव प्रश्नव्याकरणे प्रथमसवरद्वारे (१०० पत्रे) “अंतचरपहिं” इत्यादि-व्याख्या-अन्त=बहुचणकादि, प्रान्त-तदेव मुक्तावशेष पर्युपितं वा ॥ ९ ॥

ननु-यथा विधिवादेन पर्युपितद्विवल्बविक्रमग्रहण दृश्यते तथा चरितानुवादेनाऽपि क्वाऽपि अस्ति? उच्यते-अस्तीति, श्रीमगवतीसूत्रे नवमशतके त्रयस्त्रिंशत्सप्तमोद्देशके (४८४ पत्रे), तथाहि-जमालिना पर्युपितद्विदल्यहचणकादिग्रहणात् तथाहि-“तते णं तस्स जमालिस्स अणगारस्स वेहिं अरसेहि” इत्यादि । “अरसेहि अ”ति द्विर्ग्यादिभि असस्तुतत्वात् अविद्यमानसैः, ‘विरसेहि य’सि-पुराणत्वात् विगतसैः, ‘अतेहि य’सि अरसतया सर्वधान्यान्यन्तवर्तिभि यल्लचणकादिभिः, ‘पतेहिअ’सि तैरेव मुक्तावशेषत्वेन पर्युपितत्वेन वा प्रकरणेण अन्तर्वर्तित्वात् प्रान्ते, ॥ १० ॥ तथैव ज्ञातापर्मकथाया पद्य-माध्यमे (१११ पत्रे) सेलकाचार्यैरपि शैथिल्यावस्थायाः प्रागपि तद्ग्रहणात् तथाहि-“तते ण तस्स सेलगरस रायरि-सिस्स वेहिं अतेहि य पतेहि य तुच्छेहि य” इत्यादि-व्याख्या-‘अतेहि य’सि इत्यादि अन्तैः=यल्लचणकादिभिः, प्रान्तैः-तैरेव मुक्तावशेषे पर्युपितैः वा इत्यादि ॥ ११ ॥

ननु-तपागच्छीया आधुनिकाः पर्युपितवल्लवणकपूपिकादीना ग्रहण श्रीआचाराङ्ग-सूत्रकृताङ्ग-स्थानाङ्ग-भगवती-ज्ञा-
 ताधर्मकथा-औपपातिक-ओषनिर्मुक्त्याधिसूत्रवृत्तिषु साक्षाद्भगवताऽनुज्ञातमपि निषेधयन्तो दृश्यन्ते, पर तद्गच्छीयप्राक्-
 नसूरिकृतग्रन्थेषु निषेधोऽस्ति न वा ? उच्यते-निषेधो दूरे तिष्ठतु, प्रत्युत तद्ग्रहण अनुज्ञातमस्ति, यदुक्त तपागच्छीयरत्न-
 शोखरसूरिभिः पदधिकपञ्चदशशतवर्षे १५०६ कृताया श्रीआङ्गप्रतिकमणवृत्तौ विधिकौमुदीनाभ्या चतुर्मासिकामिमहाधिकारे
 आषकानधिकृत्य पर्युपितद्विदलपूपिकापर्यटवटकरवि-शुष्कशीततन्दुलीयकादि-पञ्चशाकदुम्परकलादिरिकलज्जूद्राक्षाखण्ड-
 शुष्कादीना फुल्लिष्टुन्वीलिकादिसंसकिसम्भवात् त्याग, औषधादिविशेषकार्ये तु सम्यक् शोधनादियतनया एव तेषां
 ग्रहणमित्यादि, एतावता चतुर्मासिके पर्युपितद्विदलादीना निषेध वदता च आचार्येण शीतकालादौ तेषु अप्रतिषेधात्
 तद्ग्रहण एवमेव । पुनर्विधिकौमुद्यामेव तपागच्छनायक-श्रीरत्नशेखरसूरिणा पर्युपितपूपिकाना निषेधो न कृत, किन्तु
 पर्युपितद्विदलपूपिकानिषेधः ! काकोकिः इय । तथाहि-

पर्युपितद्विदलपूपिकादि १ केवलजलदाङ्कुरादि २ तथाऽन्यदपि सर्वं कुथितान्न पर्युपितौदनपक्वाद्यादि वा अमह्यत्वेन
 चर्वनीयमिति, तन्निषेधश्च अस्माभिरपि सर्वैः क्रियते एष, को नाम कुथितान्नपर्युपितद्विदलपूपिकाः स्वीकरोति ? इति ।
 ननु-ये च तपागच्छीयाः पर्युपितवल्लवणकमाषादिविद्विदलानां पर्युपितगोधूममण्डकपूपिकादीना च ग्रहणनिषेध कुर्वन्ति, ते ?
 किं सूत्राद्यराणि दर्शयन्ति, किं वा स्वागच्छसूत्रपरम्परा वदन्ति ? उच्यते-स्वागच्छपरम्पराभेव, यदुक्त तपागच्छाचार्य-श्री-
 रविजयसूरिप्रसारीकृतप्रश्नोत्तरसमुच्चये नवमप्रश्ने (३९ पत्रे), तथाहि-

“औपपातिकसूत्रे साधुघर्णनाधिकारे 'पताहारे' इत्यस्य वृत्तौ पर्युपितं बह्वचणकादीनि इति व्याख्यातमस्ति, तथा च पर्युपितपूपिकामक्षणादराणां स्वाद्यादीनां तद्विषये दोषोद्धटनं कथं युक्तिमत् ? इति प्रश्नः, तत्रोत्तरं तत्र—“निष्पावचणकमाई अत एव च होइ घावन्न” इति बृहत्कल्पभाष्ये ज्विनकल्पिकाधिकारे, एतद्वृत्तौ च 'घावन्न'शब्देन विनष्टमिति व्याख्या- तमस्ति, तत्त्वं तु तत्त्वविद्वेद्यम्, आत्मनां तु पर्युपिताग्रहणेऽविच्छिन्नबृहत्परम्पराराधनं सप्तकिसम्भावे तद्दोषवर्जनं च गुणाय एव इति घोष्य ॥९॥” इत्याद्यश्वरैः श्रीहीरविजयसूरिभिरपि स्वगच्छीयसर्वगीतार्थसम्मततया बृहत्परम्परैव प्रमाणीकृता नाऽ- न्यत् किमपि, तथा पुनस्तपागच्छीय-श्रीमुनिसुन्दरसूरिकृतपदावश्यकवालावबोधेऽपि “मज्जे महुग्गि मंसम्मि नधणीयम्मि” इत्यादि गाथायां अभक्ष्यन्याख्यानाधिकारे चलितरसशब्देन कुथितासमेव व्याख्यात, न पर्युपितात्त । तथा च तत्पाठः—

“चलितरस जे कुहिसअक्ष १ चववीस पहररजो ओदनाविक २ सोलपहुर सपरु दधी ३” इत्यादि ।

पुनरप्याह कश्चित्-ननु-रात्रिरक्षितं प्रातर्वह्वचणकमापादिद्विदलं गोधूममण्डकं च विनश्यति, ततश्चलितरसत्वेन अभ- क्ष्यं भवेत्, कथंकारं सुविहितसाधुभिः गृह्यते ? सच्यते-सत्यं, अत्राऽयं परमार्थः, यदा यच्चलितरसं ज्ञायते तदा तत्र ग्राह्य- मेव, तत्राऽपि अयं निश्चयो नाऽस्ति, यद् रात्रिरक्षितं प्रातर्वह्वचणकादि गोधूममण्डकादि विनश्यते एव, तद्दिनसत्कं नेति, चभयथापि विरोधदर्शनात् कथं कदाचिच्छीतकालादौ रात्रिरक्षितमपि न विनश्यति ? कदाचिज्जु लवणकालादौ तद्विन- सत्कवहादि गोधूममण्डकादि तत्कालमपि कस्यापि संयोगे विनश्यत् दृश्यते । तत आत्मना गच्छेत् एषा सिद्धान्ताद्यश्च

ननु-तपागच्छीया आधुनिकाः पर्युपितवह्णचणकपूपिकादीना ग्रहण श्रीआचाराङ्ग-सूत्रकृताङ्ग-स्थानाङ्ग-भगवती-ज्ञा-
 ताधर्मकथा-औपपातिक-ओधनिर्युत्त्याविसूत्रवृत्तिषु साक्षाद्भगवताऽनुज्ञातमपि निषेधयन्तो हृश्यन्ते, पर तद्गच्छीयप्राक
 नसूरिकृतग्रन्थेऽपि निषेधोऽस्ति न वा ! सच्यते-निषेधो दूरे तिष्ठतु, प्रत्युत तद्ग्रहण अनुज्ञातमस्ति, यदुक्त तपागच्छीयरत्न-
 शेखरसूरिभिः पञ्चविकपञ्चदशशतवर्षे १५०६ कृताया श्रीश्राद्धप्रतिक्रमणवृत्तौ विधिकौमुदीनाम्न्या चतुर्मासिकाभिप्रहाधिकारे
 श्रायकानधिक्त्य पर्युपितद्विदलपूपिकापटवटकादि-शुष्कशीततनुलीयकादि-पञ्चशाकदुप्परकखादिरिकखर्जूरद्राक्षाखण्ड-
 शुष्ण्यादीना फुल्लिखुन्धीलिकादिससकिसम्भवात् त्यागः, औपवादिविशेषकार्ये तु सम्यक् शोधनादियतनया एव तेषा
 ग्रहणमित्यादि, एतावता चतुर्मासिके पर्युपितद्विदलादीना निषेध वदता च आचार्येण शीतकालादौ तव् अम्रतिपेधात्
 तद्ग्रहण सक्तमेव । पुनर्विधिकानुध्यामेव तपागच्छनायक-श्रीरत्नशेखरसूरिणा पर्युपितपूपिकाना निषेधो न कृतः, किन्तु
 पर्युपितद्विदलपूपिकानिषेधः ? काकोक्तिः इय । तथाहि-

पर्युपितद्विदलपूपिकादि १ केवलजलरात्रकूरादि २ तथाऽन्यदपि सर्वं कुचितास्य पर्युपितौदनपकान्नादि वा अमक्ष्यत्वेन
 वर्जनीयमिति, तन्निषेधश्च अस्माभिरपि सर्वैः क्रियते एव, को नाम कुचितास्यपर्युपितद्विदलपूपिकाः स्वीकरोति ? इति ।
 ननु-ये च तपागच्छीयाः पर्युपितवह्णचणकमाषादिद्विदलाना पर्युपितगोधूममण्डकपूपिकादीना च ग्रहणनिषेध कुर्वन्ति, ते ?
 किं सूत्राखराणि वक्ष्यन्ति, किं वा स्वगच्छवृद्धपरम्परा वदन्ति ?, सच्यते-स्वगच्छपरम्परामेव, यदुक्त तपागच्छाचार्य-ही-
 रविजयसूरिप्रसादीकृतप्रश्नोत्तरसमुच्चये नवमप्रश्ने (३९ पत्रे), तथाहि-

वेष्टु पतत्यो ञिणमपु तथा जोगो । अट्टमी पक्षरसीष्टुय, निवमेण ह्विष्य पोसहिओ ॥ १ ॥” पुन तत्रैव “चउदसिअट्टमि-
 पुण्णमासिणीसु पडिपुल्ल पोसह सम्म अणुपालइ” इति ॥ १५ ॥ कल्पसूत्रे (३५ पत्रे), यथा “नवमछई नवलेच्छई कासीको-
 सलगा अट्टारस वि गणरायाणो अमाघसाए पाराभोय पोसहोवघास पट्टविंसु” इति, पुनरपि श्रीबृहन्नच्छाधीश्वरश्रीसर्वदेव-
 सुशिष्यविनयचन्द्रोपाध्यायशिष्यमुनिचन्द्रेण अग्निमुनिरुद्र ११७४ वर्षे विरचिताया श्रीचपदेशपदवृत्त्या (५३ पत्रे)
 कृष्णपक्षो अमाघास्यापर्यन्तः शुक्लपक्षश्च पौर्णमासीपर्यन्तः प्रोक्तः, तथाहि-

“इह चन्द्रमासस्य द्वौ पक्षौ-तत्र आद्यः कृष्णो द्वितीयश्च शुक्लः, तत्र च कृष्णपक्षो अमावास्यापर्यन्तः शुक्लश्च पौर्णमासी
 परिनिष्ठितः । एव च अमावास्या पक्षसधितया न्यवहियते । पौर्णमासी च माससन्धितया, ततो अमावास्या इय सधिः
 अमावास्यासन्धिः, अत्रेतनपश्चात्यन्तसन्धिघानलक्षणः तस्मिन् सप्राप्त इति योगः ॥ १७ ॥ इत्यादिसिद्धान्ताक्षरैः पञ्चदश्या
 एव पक्षस्य पूर्तिप्रतिपादनात् पञ्चदश्या एव पाक्षिकप्रतिक्रमण युक्त, प्रयोगश्च पञ्चदश्यां एव पाक्षिकप्रतिक्रमण सम्पूर्ण
 पक्षत्वात्, यत्र न सम्पूर्ण पक्षः, तत्र न पाक्षिकप्रतिक्रमण, यथा द्वादश्या सम्पूर्णपक्षो न भवति, न अय अनुष्णं तेजोऽव-
 यधी इत्यादिवत् प्रत्यक्षविरुद्धः, पञ्चदश्या एव पाक्षिकप्रतिक्रमणस्य आगमे दृश्यमानत्वात् नाऽस्ति सर्वज्ञ इत्यादिवत्
 पञ्चदश्या पाक्षिकप्रतिक्रमण, अय पक्षः आगमविरुद्धः नाऽस्ति इति उक्ते कोऽपि प्राह-अहो ! आगमविरुद्धोऽय पक्षः,
 यतः-आगमे चतुर्दश्या पाक्षिकयान्वस्य प्ररुपणात्, यतः श्रीव्यवहारवृत्तिकार श्रीमलयगिरिः-पाक्षिक कृष्णचतुर्दशीरूप

लप्रमाणः चान्द्रो मास, एकपौर्णमासीपरावर्तनः चान्द्रो मास इति यावत् ॥ १० ॥ अथवा चन्द्रचारनिष्पन्नत्वाद् उपचारतो
 मासोऽपि चान्द्रः २, वाः समुच्चये, दीर्घत्वं आर्पत्वात्, इत्यमेव श्रीसूर्यप्रज्ञस्या अपि चान्द्रमासप्ररूपणा ॥ ११ ॥ किं च याञ्चि
 कक्षामणकावसरे त्रिःशुक्लः कल्याणोदन्तप्रश्नेन पाक्षिकप्रतिक्रमण पञ्चदश्या एव सूचित, तदेवाऽऽह—“दिवसो पौसहो पक्वो
 वाइक्तो असो मे ! कक्षालेण” इति, एतद्वर्णनः—“पौसहो अष्टमीचतुर्दशीसु उववासकरण” वृत्तिश्च (यथोदेऽकृता-
 वृ ७३ पत्रे) दिवसो=दिनः, किञ्चिदः ? पौषध=पर्वरूपः, तथा पक्षोऽर्धमासरूपो व्यतिक्रान्तोऽतिलङ्घित, अन्यच्च पक्ष इति
 वर्तते, ‘मे’ भवता शुभेन=कल्याणेन युक्त इति गम्यते ॥ १२ ॥ अत्राह कोऽपि स्थूलमति । ननु-उपवासादि पाक्षिककृत्य
 चतुर्दश्यामेव सक, तद्वलेन च पाक्षिकप्रतिक्रमणमपि चतुर्दश्यामेव युज्यते ? मैवम्, तदभिप्रायापरिज्ञानात्, यतो दशा-
 श्रुतस्कन्धसूत्रे पञ्चदशायाम्, तद्वर्णो च पाक्षिकशब्दस्य चतुर्दशीतः पार्यक्येन भणनात्, तथाहि—

‘पक्विस्रवपौसद्विपसु समाहि पसाण ति’ सूत्र । चूर्णिर्यथा—“पक्विस्रव पक्विस्रवमेव पक्विस्रव पौसहो पक्विस्रवपौसहो वा
 चावदसी अष्टमीसु वा समाह्विपसाण” । अत्र यदि ‘पक्विस्रव’शब्देन चतुर्दशी गृहीता अभविष्यत् तदा पार्यक्येन चतु-
 र्दशीग्रहणं नाऽकारिष्यत् व्यर्थत्वात्, तस्मात् ‘पक्विस्रव’शब्देन पञ्चदश्यामेव, तत्र पाक्षिके पौषध उपवासश्चतुर्दश्यामष्टम्या
 वेति ॥ १३ ॥ पुनर्व्यवहारसूत्रदशमोद्देशके, (४३ पत्रे) तथाहि—“पक्विस्रवपौसद्विपसु कारयति तव सय, करोति च ।
 भिक्वस्थायरिए तथा निखुजति पर सय वा वी ॥ ३०८ ॥ व्याख्या—पाक्षिके अर्धमासपर्वणि पौषधिके च अष्टम्यादिऽ
 पर्वसु पर तपः कारयति स्वयमपि क्तेति ॥ ३०९ ॥ आषड्यकचूर्णो अपि, (उक्त० ३०४ पत्रे) तथाहि—“सधेसु कालप-

धेष्टु पसत्यो जिणमए तथा जोगो । अट्टमी पन्नरसीसुय, निवमेण हविज्ज पोसहिओ ॥ १ ॥” पुन तत्रैव “चउइसिअट्टुमि-
 पुण्णमासिणीसु पडिपुस पोसह सम्म अणुपालइ” इति ॥ १५ ॥ कल्पसूत्रे (३५ पत्रे), यथा “नवमहर्षे नवलेच्छई कासीको-
 सलगा अट्टारस वि गणरायाणो अमावसाए पारामोय पोसहोवघास पट्टविंसु” इति, पुनरपि श्रीवृहस्पच्छाधीश्वरश्रीसर्वदेव-
 सूरिशिष्यधिनयचन्द्रोपाध्यायशिष्यमुनिचन्द्रेण अण्डिमुनिरुद्र ११७४ वर्षे विरचिताया श्रीरुपदेशपदवृत्त्या (५३ पत्रे)

“इह चन्द्रमासस्य द्वौ पक्षौ—तत्र आद्यः कृष्णो द्वितीयश्च शुक्लः, तत्र च कृष्णपक्षो अमावास्यापर्यन्तः शुक्लश्च पौर्णमासी
 परिनिष्ठितः । एव च अमावास्या पक्षसधितया व्यवहियते । पौर्णमासी च माससन्धितया, ततो अमावास्या इव सधिः
 अमावास्यासन्धिः, अग्नेतनपश्चात्यन्तसन्निधानलक्षण तस्मिन् सम्रास इति योग ॥ १७ ॥ इत्यादिसिद्धान्ताक्षरैः पञ्चदश्या
 एव पक्षस्य पूर्तिप्रतिपादनात् पञ्चदश्यां एव पाक्षिकप्रतिक्रमण युक्तं, प्रयोगश्च पञ्चदश्या एव पाक्षिकप्रतिक्रमण सम्पूर्णं
 पक्षत्वात्, यत्र न सम्पूर्णं पक्षः, तत्र न पाक्षिकप्रतिक्रमण, यथा द्वादश्या सपूर्णपक्षो न भवति, न अय अनुष्ण तेजोऽव-
 यवी इत्यादिष्वत् प्रत्यक्षविरुद्धः, पञ्चदश्या एव पाक्षिकप्रतिक्रमणस्य आगमे दृश्यमानत्वात् नाऽस्ति सर्वज्ञ इत्यादिवत्
 पञ्चदश्या पाक्षिकप्रतिक्रमणं, अय पक्षः आगमविरुद्धः नाऽस्ति इति वक्ते कोऽपि प्राह—अहो ! आगमविरुद्धोऽयं पक्षः,
 यतः—आगमे चतुर्दश्या पाक्षिकशब्दस्य प्ररूपणात्, यतः श्रीन्यवहारवृत्तिकारः श्रीमलयगिरिः—पाक्षिक कृष्णचतुर्दशीरूप

प्रोक्तवान्, नैष, सम्यग् परिज्ञानाभावात्, तथाहि-न तत्र पाक्षिकप्रतिक्रमणाधिकार- विन्दु विद्यासाधनविचार एव,
 तथाहि-(पद्यविभागो ४५ पत्रे)

“विष्णानं परिवाही, एवै एवै य विंति (वेंति) आयरिया । मासचक्रमासिमाण, पथ पुण होइ मज्झ तु ॥२५१॥ एक्वस्स
 अट्टमी खल्लु, मासस्स य पक्खिस्सं सुणेयवं । अस्सपि होइ पवं, उवराओ चवसुराण ॥२५२॥” व्याख्या-आचार्यो-पर्वणि पर्वणि
 विद्यानां परिपाटीः वदति, विद्याः परावर्तन्ते इति भावः, अयं पर्वं किमुच्यते ? तत् आह-मासार्थमासयोः मध्यं पुनः पर्वं भवति,
 एतदेवाऽऽह-अर्थमासस्य एवात्मकस्य मध्यं अट्टमी सा खल्लु पर्वं, मासस्य मध्यं पाक्षिक पक्षेण निवृत्तं ज्ञातव्यं, तच्च कृष्णच-
 तुर्वशीरूप अवसातव्यं, तत्र प्रायो विद्यासाधनोपचारभावात् “बहुलादिका मासा” इति वचनाच्च, न केवल एतदेव पर्वं किन्तु
 अन्यदपि पर्वं भवति, यत्र उपरागो ग्रहण चन्द्रसूर्ययोः, एतेषु च पर्वसु विद्यासाधनप्रवृत्ते ॥ २५१ ॥ २५२ ॥ अत्र सूत्र-
 कारेण चतुर्वदस्या नामाऽपि न गृहीत । वृष्णिकारेण-‘कृष्णहृक्त्वस्त चतुर्वदसीप विद्यासाहजोवयारो ।’ इत्यादिभिः अक्षरैः
 तच्च ‘कृष्णचतुर्वदशीरूप’ इत्याद्यक्षरैः वृष्णिकारेणाऽपि विद्यासाधन उक्तं, न पाक्षिकप्रतिक्रमण, तच्च पाक्षिक कृष्णचतुर्वदशी-
 रूप प्रोक्तं मलयगिरिणा तदभिप्रायं न जानीमः, तत्र कथं आगमविरोधः ? अथ यदि कृष्णचतुर्वदस्या एव पाक्षिक तदा
 एकस्यां चतुर्वदस्या पक्षो द्वितीयचतुर्वदस्यां मासः, एव च कृते मासस्य मध्यं पाक्षिक भवति, परन्तु पूर्वोक्तपक्षस्य मध्यं
 अट्टमी न भवति ‘बहुलादिका मासा’ इत्यपि विरुद्धेति, किंच विशेषणं व्ययच्छेदक इति कृत्वा तच्च कृष्णचतुर्वदशीरूपं,
 एतद्वलेन चतुर्वदस्यां पाक्षिकं कुर्वाणेन मासे मासे पाक्षिकप्रतिक्रमण कर्तव्यं भाद्रपदशुक्लपञ्चम्यां एव पर्वुषणाप्रतिक्रमण-

घट्, यथा पर्युषणाप्रतिक्रमणस्य सांवत्सरिकं नाम तथा पाक्षिकप्रतिक्रमणस्याऽपि मासिक इति नाम युक्तं परन्तु तथा न इत्यते, तेन चतुर्दश्या पाक्षिकप्रतिक्रमण इति षट्ठां स्थाने महान् विरोधः, तेन च पञ्चदश्या एव पाक्षिकप्रतिक्रमणं प्रतिपद्यते, येन न सिद्धान्तविशालैः सम विरोधः, अन्यथा पदे पदे विरोधो भावी, तथा आलोचनाऽपि च पञ्चदश्यां न निषिद्धा, यद्युक्त व्यवहारमाल्ये—(द्वितीयविभागे ४० पत्रे)

‘पष्टिकुट्टेलगविषसे, षड्जेष्वा अट्टमिं च नवमिं च । छट्टिं च चवत्थिं च चारसिं वुण्णपि पक्खाणं ॥ भा० १२६ ॥’ एतेन ये षट्ठन्ति अमावस्यां न आलोचना दीयते तदपस्त, तथा कोऽपि प्राह—अमावास्या आलोचना निषिद्धा, कथं अगृहीतालोचनानां तत्र पाक्षिकप्रतिक्रमणं घटते ? इति चेत् तर्हि चतुर्दश्या अपि आलोचना निषिद्धा, यद्युक्त श्रीआद्ययके—(४७१ पत्रे) “चारद्वसिं पण्णरसिं च वज्जिष्वा अट्टमिं च नवमिं च । छट्टिं च षड्ठसिं चारसिं च दुण्हपि पक्खाण ॥ १ ॥” पर एतदालोचनान्तरं अपेक्ष्य भविष्यति, यद्युक्त श्रीपर्युषणाकल्पे—‘पक्खि आ आरोवणां’ पक्षे आलोचना ग्राह्या, तेन पञ्चदश्यामेव आलोचना आदाय तत्रैव प्रतिक्रमण विधेय नाऽत्र कोऽपि दोषः, आवश्यकचूर्णौ (११३ पत्रे) तथा “ततो सागरचंदो कमलामेला य सामिसगासे घम्म सोऊण गहिआणुषयाणि सावगाणि सवुचाणि, तओ सागरचंदो अट्टमीचवइसीसु सुण्णघरे सुसाणेसु वा एगराइन पस्सिम ठाई” इत्याद्यनेकालापकैः नानासिद्धान्तोक्तैः अष्टम्या चतुर्दश्या उपवासादि कृत्य उक्तमस्ति, यदि तरपाक्षिककृत्यं इति कृत्वा चतुर्दश्यां पाक्षिकप्रतिक्रमणं स्थाप्यन्ते तथा अष्टम्या अपि पाक्षिकप्रतिक्रमणं कर्तव्यं स्यात्, प्रयोगश्च अष्टम्यादि अपि पाक्षिकप्रतिक्रमणं तत्राऽपि पाक्षिककृत्यस्य क्रियमाणत्वात् यत्र यत्र पाक्षिककृत्यस्य क्रियते तत्र तत्र पाक्षिक-

श्रोत्वान्, नैवं, सम्यग् परिज्ञानाभावात्, तथाहि-न तत्र पाक्षिकप्रतिक्रमणाधिकार सिन्तु विद्यासाधनविचार एव, तथाहि-(पष्ठविभागे ४५ पत्रे)

“विष्णुणं परिवाही, पवे पवे य दिति (वेति) आयरिया । मासद्वमासिभाण, पवं पुण होइ मज्ज तु ॥२५१॥ पम्पस्स अट्टमी खल्लु, मासस्स य पक्खिअ मुणेयवं । अन्नपि होइ पव, चवराओ चदसूराणं ॥२५२॥” ज्याग्या-आचार्योः पगलि पर्गलि विद्याना परिपाटीः ददति, विद्याः परावर्तन्ते इति भावः, अयं पर्वं किमुच्यते ? तत् आह-मासार्थमासयोः मध्य पुन-पवं भवति, एतदेवाऽऽह-अर्धमासस्य पञ्चालकस्य मध्य अट्टमी सा खल्लु पर्वं, मासस्य मध्य पाक्षिक पक्षेण निवृत्तं ज्ञातव्यं, तच्च कृष्णाय-तुर्वशीरूप्य अवसातव्यं, तत्र प्रायो विद्यासाधनोपचारभावात् “बहुलादिका मासा” इति वचनाच्च, न केवल एतदेव पवं सिन्तु अन्यदपि पर्वं भवति, यत्र उपरागो ग्रहण चन्द्रसूर्ययोः, एतेषु च पर्वसु विद्यासाधनप्रवृत्ते ॥२५१॥ २५२॥ १८॥ अत्र सूत्रकारेण चतुर्वर्ष्या नामाऽपि न गृहीत । वृष्णिकारेण-‘कृष्णपक्वस्स चरद्दसीए विज्जासाहणोवयारो ।’ इत्यादिभि अवरोः तच्च ‘कृष्णचतुर्वशीरूप’ इत्याद्यर्थैः वृष्णिकारेणाऽपि विद्यासाधनं चक, न पाक्षिकप्रतिक्रमण, तच्च पाक्षिक कृष्णचतुर्वशीरूपं प्रोक्तं मलयगिरिणा तदभिप्रायं न जानीमः, ततः कथं आगच्छतिरोधः ? अथ यदि कृष्णचतुर्वर्ष्या एव पाक्षिक तदा एतस्या चतुर्वर्ष्या पञ्चो द्वितीयचतुर्वर्ष्या मासाः, एव च कृते मासस्य मध्य पाक्षिकं भवति, परन्तु पूर्वोक्तपक्षस्य मध्य अट्टमी न भवति ‘बहुलादिका मासा’ इत्यपि विरुध्येत, किंच विशेषणं व्यवच्छेदक इति कृत्वा तच्च कृष्णचतुर्वशीरूपं, एतद्वलेन चतुर्वर्ष्या पाक्षिकं कुर्वाणेन मासे मासे पाक्षिकप्रतिक्रमणं कर्तव्यं मात्रपवशुक्लपञ्चम्या एव पर्वुष्णाप्रतिक्रमण-

पूजा तबो नाम, पयडो तत्थ ऊसवो” ॥ ८३ ॥ इति । पुन -‘नयरम्मि घरावासे’ इत्यादि कालिकाचार्यकथाया पद्दप-
श्चाशत्रमाणगाथाया अक्काष्टपक्ष १३८९ वर्षे श्रीघर्मप्रभसूरिकृताया, तथाहि-

“आयेरेणा वि ढु पज्जो-सविअब्ब तो निवो भणइ तुट्ठो । मयव ! अणुगाहिउ ह, ज महे अतेररीण तु ॥ ४२ ॥

“पक्खोववासपारण-दिवसमि भत्तमेसणासुच्च । साहूणुत्तरपारण-दिवसंमि भविस्सए वहुअ ॥ ४३ ॥” इति ॥

ननु-यदि पञ्चदश्यां पाक्षिकप्रतिक्रमण आसीत्, तदा कथं साम्प्रतं षट्सुदर्श्या विधीयते ? उच्यते-श्रीकालिकाचार्यै

आधीर्णत्वात्, यदुक्तं ढाणावृत्तौ श्रीहेमाचार्यगुरुश्रीदेवचन्द्रसूरिभिः । तथाहि-

“एव च कारणे ण कालगायरिपिहिं चत्थीए पज्जोसवण पवत्तिअ, समत्थसव्हेण य अणुमभिय, तवसेण य पक्खिअईणि
चत्थीए आयरियाणि, अक्खहा आगसुत्ताणि पुण्णिमाए’सि ।” एव श्रीकालिकाचार्यकथाया अतिजीर्णया ३६९ श्लोक-

मिताया अपि उक्तं, तथाहि-

“राइणा भणिय-अइ एव तो चत्थीए भवतु, सूरिहिं भणिय-एव होउ नत्थिय अणत्थो सो भणियमागमे “आ-
येरेणा वि पज्जोसविअब्ब”मिति तवो हरिसवसुफुल्ललोअणेण जयिय राइणा मयव ! महापसाओ महतो अग्घाणम-
णुगहो जओ मम अतेररिआण पक्खोववासपारणए साहूण उत्तरपारणय भविस्सइ, तओ गिहे गतूण समाइट्ठिवाओ
अतेररिआओ तुम्हाण ममावसाए उववासो होही पारणेअ साहूण उत्तरपारणय भविस्सइ, ता तत्थ अहा पवत्तेहिं
भत्तपाणेहिं साहुणो पढिलांमेह, जओ भणियमागमे-“पहसतगिलाणमि अ, आगमगहणे अ लोअकरणे अ । उत्तर-

प्रतिक्रमणे, यथा चतुर्दश्या तथा अष्टम्या न भवति तथा चतुर्दश्या अपि मा भवतु, किंच चतुर्दश्या पाक्षिकप्रतिक्रमण अङ्गीकुर्वता सूत्रोक्ता पूर्णिमां विहाय चतुर्मासिक अपि तत्र एव प्रतिक्रमणीय, यत चतुर्मासिके अष्टौ पक्षा भवन्ति ते च तन्मते चतुर्दश्यां एव पूर्णतां अगच्छन्, पाक्षिकस्य तत्र एव करणत्वात्, अयं चतुर्मासिकसवन्धी पक्ष प्रतिपद आरभ्यते पाक्षिकसवन्धी तु अन्यत एव इति चेत् तर्हि कोऽयं अर्धचरतीन्यायः ? तथा च सति महान् सूत्रविरोधः तत्र ईदृग् अर्थस्य अवर्णनात् न युक्त एव, ततश्च कृष्णचतुर्दशीरूप इति चेत् तर्हि सकलमपि पूर्वोक्त द्रूपणकदम्बक तत्पञ्चाहस्र अनुधावति, किंच एवं चतुर्दश्यां पाक्षिकप्रतिक्रमण कुर्वता पूर्णमास्या चतुर्मासिक आचरता चतुर्मासिकसवन्धि तपो धायते स्थानाऽनघाते पाक्षिकचतुर्मासिकयोः मध्य दिनाभावात्, ननु किमर्थं तद्दिन ईक्षते ? उच्यते—पाक्षिके चतुर्दश्याकरणे, चतुर्मासिके पष्ठसंभवात् मध्यं दिनं अन्तरेण तच्च न घटते, तस्मात् युक्त्याऽपि पाक्षिक पञ्चदश्या एव युज्यते, पुनरपि प्रयोगे न चतुर्दश्या पाक्षिकप्रतिक्रमणं अपूर्णपक्षत्वात्, यत्र यत्र असपूर्णं पक्षत्व तत्र तत्र न पाक्षिकप्रतिक्रमण यथा दशम्या, किंच श्रीऋत्विक्कार्यकथायां श्रुतगाथाप्रमाणाया श्रीभावदेवसूरिकृताया पक्षोपवासपारणे साधूना अष्टमोत्तरपारणस्य प्रोक्तत्वात् पाक्षिक पर्व पञ्चदश्या एव आगत, तथाहि—

“मम अतेचरी पक्षोपवासपारण एव अत्रो । साहूण फासुहं भक्तं, होषी चत्तरधारणे ॥ ८१ ॥ एव पर्वं चत्तरथीए, कय कालगसूरिणा । एव पञ्जोसवणाकप्य, सबसंधेण मसिअ ॥ ८२ ॥ साहू पूवारओ लोओ, आजो तप्यभिइ तओ । साहू

सारोद्धारसूत्रद्वयोः (पद्मत्रिंशद्वयुत्तराद्यततमद्वारे (२५५ पत्रे) स्वकायपरकायशब्दोपहत प्रासुक जलं साधूना ग्रहणोचित
प्रत्यपादि, तथाहि-

“ससिणोदग तिवदु-कलिन फासुअजल च अइ कप्प । नवरि गिलाणाइकए, पहरतिगोवरिवि धरिअथ ॥ ८८१ ॥
जायइ सचिचया से, गिम्हन्मि पहरपचगस्तुवरि ॥ चउपहरुवरिं ससिरे, वासासु पुणो तिपहरुवरिं ॥ ८८२ ॥

त्रिमिर्दण्डैः-चत्कालैः उत्कलित=आवृष यदुष्णोदकं, तथा यत् प्रासुक स्वकायपरकायशब्दोपहतत्वेनाऽचिचीभूत
जल तदेव यतीना कल्प्य-अहीतु सचित, इह किल प्रथमे दण्डे जायमाने कश्चित् परिणमति कश्चिन्न इति मिश्रः १,
द्वितीये प्रभूतः परिणमति स्त्रोकोऽघतिष्ठते २, तृतीये तु सर्वोऽपि अप्रकायोऽचिची भवतीति दण्डत्रयग्रहण, इदं च
सर्वमपि ग्रहणत्रयमध्ये एव उपभोक्तव्य, ग्रहणत्रयादूर्ध्वं पुनः कालातिक्रान्तवोपसम्भवेन उपभोगानर्हत्वात् न धारणीयं, नवर
केवलं ग्लानाविकृते ग्लानवृद्धाना अर्थाय ग्रहणत्रिकादपि ऊर्ध्वं घर्त्तव्य,-॥ ८८१ ॥ ‘जायइ’ इत्यादि गाहा । जायते=भवति
सचित्ता ‘से’सि, तस्य उष्णोदकस्य प्रासुकजलस्य वा ग्लानाद्यर्थं घृतस्य ‘ग्रीष्मे’ उष्णकाले ग्रहणपञ्चकस्योपरि-ग्रहणपञ्च-
कादूर्ध्वं कालस्याऽतिस्वत्वात् चिरेण एव जीवससकिसम्भावात्, तथा शिशिरे=शीतकाले कालस्य क्षिग्धत्वात् ग्रहणचतु-
ष्टयादूर्ध्वं सचित्ता भवति, “घर्त्तसु” वर्षाकाले पुनः कालस्याऽतिस्निग्धत्वात् प्रासुकीभूतमपि जल भूयः ग्रहणत्रयादूर्ध्वं
सचिचीभवति, तदूर्ध्वमपि यदि ध्रियते तदा क्षारः प्रक्षेपणीयः-सर्जिकादिकं क्षेप्तव्य, येन भूयः सचित्त न भवतीति
॥ ८८२ ॥ इति ॥ ४ ॥

पौष्यां (१४४ पत्रे) श्रीखिनप्रमसूरिभिः 'सुद्धविअढ'त्ति, शुद्धविकटं सप्पोदक १ वर्णान्तरादिप्राप्त शुद्धजल २ चैति, वर्णान्तरादिप्राप्तजलस्य प्राङ्मुखेन उक्तत्वात् । न च वाच्य श्रीखिनप्रमसूरिभिः कस्य ग्रन्थस्य सम्मत्या व्याख्येय व्यघा-
यीति । श्रीकुलमण्डनसूरिकृतायां श्रीकल्पसूत्रावधुर्णौ तथैव व्याख्यानात्, तथाहि—

“वासनास पञ्चोसविअस्स अट्टममत्तिअस्स भिक्खुस्स कम्पति तवो पाणगाइ पडिगाहित्तप, त जहा-आयामे वा १ सो-
धीरे वा २ सुद्धविअढे वा ३ । अत्र 'सुद्धविअढ'त्ति, शुद्धविकट सप्पोदक १ वर्णान्तरादिप्राप्त शुद्धजल २ चेत्यादि ॥ १ ॥

एवमेव श्रीयतिदिनवर्यासूत्रवृत्त्योरपि (६५ पत्रे) । तथाहि—

“निग्णिहज्ज आरनालं आविलघोषणतिदढवक्कल्लिम । वर्णतराइपत्त, फासुअसल्लिलपि तदभावे ॥ १०२ ॥ व्याख्या-पि-
हग्रहणसमये साधुः आरनाल=अवश्राधण गृहीयात् १ आग्निश्लं=काञ्जिक २ तन्मुलादिधावनजल ३ त्रिदण्डोत्कलित
प्पोदक ४ वर्णान्तरादिप्राप्त अन्यत् प्राप्तुकञ्जलमपि ५ गृहीयादिति योगः, पर तदभावे-तस्य तप्पोदकस्याऽप्राप्तौ
[दाहुः,—“उत्सेइम १ ससेइम २ तंभुल ३ तिल ४ तुस ५ अवोदगा ६ ऽऽयाम ७ । सोवीर ८ सुद्धविअढ ९ अषढ १० अना-
इय ११ क्विट्ट १२ ॥ १ ॥ मारुडिग १३ वक्खा १४ दाळिम १५ खजूर १६ नालियर १७ कयर १८ वयरफल १९ ।

प्राप्तलय २० विघापाणगाइ २१ पढमगमणिआइ ॥ २ ॥

पुनः श्रीआचारपुत्रौ शरूपरिशाऽध्ययने तृतीयोदेशके (४२ पत्रे), तथाहि—
अतो यद्वाङ्मश्रुसम्पर्कात् परिणामान्तरापन्नं वर्णविभिः तत् अचिच्च साधुपरिमोगाय कल्पते इति ॥ ३ ॥ एव प्रवचन-

पुनरपि सुविहितसाधूनां पानीयत्रिक्रमणो कषायद्रव्यमिश्रितपानीयस्य ग्रहीतुं कल्पत्वेन उक्तत्वात्, तथाहि—

“अन्नजल १ उण्ह वा २ कषायदोषेहिं मीसिअ वावि ३ । कप्पइ अर्षेण नऽण्ण, सुविहिअ कप्पट्टिआण च ॥ २ ॥” इति

॥ ५ ॥ पुनः घर्णगन्धरसस्पर्शैः परिणत पानीयं प्रासुक संयतो गृहीयाद् इति विधिवादेनाऽपि प्रोक्तत्वात्, तथाहि—

“घण्णरस-गघर्णं, परिणय फरसेण वा । अनीर्व फासुअ नच्चा, पठिगाहेज्ज सजए ॥ १ ॥” इति ॥ ६ ॥

ननु-घर्णान्तराद्यपानीय साधूना योग्य च सम्मत्या दर्शित तत्त्वैव, पर कै द्रव्यै केन च विधिना प्रासुक तत् स्यात्, केपु च ग्रन्थेषु प्रोक्तम् ? इत्याह—श्रीबृहत्कल्पभाष्ये, तथाहि—

“घण्णरसगघफासा, अह दषे जम्मि उक्कठा ह्रुति । तह तह चिर न चिट्ठइ, अद्युमेसु सुमेसु कालेण ॥ १ ॥”
व्याख्या—यस्मिन् द्रव्ये यथा घर्णरसगन्धस्पर्शा उक्तदा-उत्कटतरा भवन्ति, तथा तथा तेन तेन द्रव्येण सह मिश्रित उदक चिर न तिष्ठति, क्षिप्रं क्षिप्रतर परिणमति, किं अविशोयेण ? न इत्याह—येऽशुभा वर्णादय उत्कटा तेषु एव क्षिप्र परिणमति, ये तु शुभा वर्णादयः तेषु उत्कटेषु कालेन परिणमते चिरादित्यर्थ, अत्रैव निर्दर्शनमाह—“जो चदणे कदुरसो, ससट्ठज-
डेण दूसणा जाओ । सो सट्ठ दगस्स सत्थ, फासो उ उवगगहं कुणइ ॥ १ ॥” व्याख्या—इह तन्तुलोदक बन्दनेन काऽपि
मिश्रित तत्र बन्दनस्य यः कटुको रसः स तन्तुलोदकस्य शब्द, पर यः स्पर्शः शीतलः स जलस्योपग्रह करोति इति
ख्याऽचिरेण तत्परिणमति, एव संसृष्टजलस्यापि या दूषणा आम्लरसता सा उदकस्य शब्द, स्पर्शस्तु शीतलत्वाद् उपग्र-
कारी अतः चिरेण परिणमति, इति ॥

श्राद्धाः प्रायः षण्णोदकं न पिबन्ति, तत्रापि त्रिवण्डोत्कलितमेव कल्पते, नाऽन्यथा, तादृशं तु प्रायशो दुर्लभं साधुनुद्दिश्य क्रियमाणं तु आधाकर्मदोषभाक् भवति, सति च तस्मिन् द्वयोरपि दातृग्रहीत्रो अहिताय अल्यायुष्याय च भवति, कसे-
ल्लकप्रासुकनीरं तु आरामना गच्छे श्राद्धा विशेषतः श्राद्धिकाश्च पिबन्ति, तैस्तु तत् स्वार्थं क्रियमाणमस्ति, तन्मध्ये साधु-
भिरपि यतनया गृह्यमाणं न दोषाय स्यात्, ततः सिद्धान्तमूलत्वेन गच्छपरम्परया च कसेल्लकप्रासुकपानीयं गृह्यते इति ॥ ९ ॥

॥ इति कसेल्लकपानीयविचारः (अधिकारः) ॥ ९ ॥

ननु-श्रीस्वितरगच्छीयाः श्राद्धा आचाम्ले द्रव्यद्वयं गृह्णन्ति, नाऽधिकं, तत्किम् ? उच्यते-श्रीमज्जिनवल्लमसूरिशिष्य-
श्रीजिनदत्तसूरिभिः सन्वेहदोलावलीसूत्रे (११६ पत्रे) द्रव्यद्वयस्य एव प्रतिपादितत्वात्, तथाहि-

“गिहिणो इह विहि आय विलस्स कप्पति तुप्पि दवाइ । एगं समुच्चिअमस, वीअ पुण फासुअ नीर ॥ १०४ ॥” इति ॥
अत्र उचितं अपि नीरमेव, न तु काञ्चिका १ अवस्रवणं २ तर्कं ३ क्षुरसादीनि ४ तेया हि पानकाहारत्वेऽपि शुद्ध्य-

हेतुत्वेन आचमनादिकार्यस्य अनर्हत्वात्, अत एव प्रत्याख्यानचूर्णावपि जलमेव उक्तं । तथाहि-

“जावइअ उवजुअइ, तावइअ मायणे गहेऊणं । जलविब्बुठ काठ, मुत्तव एस इत्थं विही ॥ १ ॥

एवं द्रव्यद्वयातिरिक्तद्रव्यनिषेधः श्रीश्विनपतिसूरिभिरपि सामाचारीमध्ये २५ लिखितः ॥ १ ॥ तथाहि-

“आयचिले पप्पह १ धुग्घरिआ २ वेढमिआ ३ इडुरिआ ४ तक्काइ ५ निसेहो चि ॥२॥ पुनः जीर्णपुस्तकेषु अपि आचाम्ल-
प्रत्याख्यानपाठे-“सूरे उगगए पुरिमह पच्चक्खामि तिविह चवविहं पि आहार असण पाण खाइमं साइमं अत्तत्थणाभोगेण

कपानीय प्रासुकत्वेन तपागच्छेशरीरविजयसूरि-प्रसावीकृतप्रश्नोत्तरसमुच्चये

प० अगमालागणिकृतत्रयोदशप्रश्नेऽपि (३६ पत्रे) प्रोक्त, तथाहि-

वर्णान्तरप्राप्त कसेलकनीर प्रासुक भवति न वा ? तत्रोत्तर-वर्णान्तरप्राप्त कसेलकनीर प्रासुकं भवति पर आत्मीयबुद्धे-

अनाचीर्णं इति ज्ञेय, एवं पुनस्तत्रैव ग्रन्थे द्वीपवन्दरसङ्कृत १५ प्रश्नेऽपि (८४ पत्रे), तथाहि-मतान्तरीयस्य कदा-

चित्पुषासदिप्रत्याख्यानं कथ्यते, तत्र 'पाणस्से'स्युच्चारणमाश्रित्य किं विधेय ? यतस्तस्य कसेलकादिपानीयपाने कथं तत्पा-

खनं भवतीति ? तत्रोत्तरम्-अत्र मतान्तरीयस्य प्रत्याख्यानकरणे 'पाणस्से'स्युच्चारणे स यदि कसेलकादिपानीयं पिबति तदा

प्रत्याख्यानभङ्गो ज्ञातो नाऽस्ति, यतः कसेलकक्षेपेऽपि पानीयं प्रासुकं भवति, पर आत्मना आचरणं नाऽस्तीति नो गृह्यते

इति । ननु-त्रिविधाहारप्रत्याख्याने कसेलकस्य स्वादिमत्वात् कथं न प्रत्याख्यानभङ्गः ?, उपवासप्रत्याख्याने च कथं न

द्रव्यद्वयापसिर्भेषु ? उच्यते-कसेलकस्वादो हि तथा नीरेण समं तदात्मना परिणतो यथा न नीरात्पृथग्भूतो ज्ञायते,

अतो न प्रत्याख्यानभङ्गो नाऽपि च द्रव्यद्वयापत्तिः, एव येषां सम्प्रदाये त्रिफलापानीयं पीयमानमस्ति तैरपि यद्यपि हरी-

तकीविमीतके स्वादिमे आमलकाद्य अशने, तथापि तन्मिश्रितोदकपानेन त्रिविधाहारप्रत्याख्यानभङ्गो मन्यते, नापि

उपवासप्रत्याख्याने द्रव्यत्रयगणना, अन्यथा प्रत्याख्यानभङ्गः सम्प्रथेत इति ॥

ननु-पूर्वमुष्णोदकाभावे वर्णान्तरप्राप्तपानीयग्रहणं उपदिष्टं, साम्प्रतं तु वर्णान्तरप्राप्तमेव प्रासुकोदकं गृह्यते तस्मि-

सिति ? उच्यते-नाऽस्माभिः एकान्तेन कसेलकप्रासुकपानीयमेव गृह्यते, किन्तु उष्णोदकमपि गृह्यते, पर साम्प्रतं

गृह्यते, पर साम्प्रतं

आज्ञाः प्राय उष्णोदक न पिबन्ति, तत्रापि त्रिवण्डोत्कलितमेव कल्पते, नाऽन्यथा, तादृश तु प्रायशो पुल्लर्भ साधुत्रुषिश्य क्रियमाण तु आधाकर्मदोषभाक् भवति, सति च तस्मिन् द्वयोरपि दातृमहीत्रोः अदिताय जत्पायुष्याय च भयति, कसे- हकप्राप्तुकनीरं तु आत्मनां गच्छे श्राद्धा विशेषतः श्राद्धिकाश्च पिबन्ति, तैस्तु तत् स्वार्थं क्रियमाणमस्ति, तन्मध्ये साधु- भिरपि यथनया युद्धमाणं न दोषाय स्यात्, ततः सिद्धान्तमूलत्वेन गच्छपरम्परया च कसेहकप्राप्तुकपानीयं युक्तते इति ॥ ९ ॥

॥ इति कसेहकपानीयविचार (अधिकारः) ॥ ९ ॥

ननु-श्रीस्वरसरगच्छीयाः श्राद्धा आचाम्ले द्रव्यद्वय गृह्णन्ति, नाऽधिक, तत्किम् ? उच्यते-श्रीगण्डिगण्डाद्यरिषिद्य- श्रीजिनदत्तसूरिभिः सन्देहवोलावलीसूत्रे (११६ पत्रे) द्रव्यद्वयस्य एव प्रतिपादितत्वात्, तथाहि-

“गिह्णिणो इह विहि आय यिलस्त कप्पति दुब्धि दघाइ । एग समुच्चिजसलं, वीअं पुण कायुअं नीरं ॥ १०॥ ॥” इति ॥ अत्र उचित अपि नीरमेव, न तु काञ्जिका १ अवस्रवण २ तर्के ३ धुरसायीति ४ रोपां ति पागकाणारलेऽणि वृज्ज- हेतुत्वेन आचमनादिकार्यस्य अनर्हत्वात्, अत एव प्रत्याख्यानचूर्णायपि जलमेव उप, । तथाहि-

“जावइअ उवजुज्जइ, तावइअ भायणे गहेज्जण । जलविब्बुड काळं, युत्तायं एत इथ विती ॥ १ ॥ एव द्रव्यद्वयातिरिक्त्तद्रव्यनिषेध श्रीजिनपतिसूरिभिरपि सामाचारीगणो २५ उच्यते ॥ १ ॥ तथाहि-

“आयविले पप्पह १ धुग्घरिजा २ येढमिजा ३ इधुरिजा ४ तण्णाय ५ निरोपो ति ॥२॥ पुनः जीर्णपुलाणेषु ७णि आचाराः प्रत्याख्यानपाठे-“सूरे उग्गए पुरिमह पच्चक्खामि तिथिह चडपिणं पि आहार जत्तणे पाणं ताशं ताशं जत्तण्णामोत्तणं

सहस्रागारेण पञ्चशतकालेण दिसामोहेण साधुवधयेण महत्तरागारेण सद्यसमाहिवत्तियागारेण आयविल पञ्चक्वामि अन्नत्य-
 णाभोगेणं सहस्रागारेण लेवाल्लेवेण वक्खित्तविवेगेणं गिरुत्थससङ्गेण पारिद्वावणियागारेण महत्तरागारेण सद्यसमाहिनत्तिया-
 गारेण एकसण पञ्चक्वामि तिविहपि आहार” इत्यादि, दधविसप सधनिअमा अन्नत्थणाभोगेण सहस्रागारेण महत्तरागा-
 रेण सद्यसमाहिवत्तियागारेणं वोत्तिरामि” अय पाठः श्रीजेसलमेरुमाण्डागारे स० १२१५ लिखितपुस्तिकाया अस्ति ॥ ३ ॥

ननु-मूलग्रन्थे ऋषिप्रतिपादित अस्ति! वच्यते-महानिशीथसूत्रे तच्चूर्णो च “दोहिं दयेहिं आयविलेहिं”
 ॥ ४ ॥ एवं श्रीआवस्यकचृहृत्सौ, तथाहि—“एवं जहसे मज्झिमे त्कोसेऽवि आयविले दधदुणेण सद्यथ भणिअयं” । पुन
 अत्राऽयं सूस्माधिया श्रीहरिमद्रूपरिक्तावदयकचृहृत्सिः विघारणीया, तत्पाठस्तु (८५५ पत्रे) अयम्-

“एत्थ आयविल च भवति आयविलपात्तग च, ततोदणे आयविल आयविलपात्तग च, आयविला सकूरा, जाणि
 धूरविहाणाणि आयविलपात्तगं, तं तुलकणिआत्त कुत्तो पीट्ट पिहुगा पिट्टपोवलियाओ रालगा मडगादि कुम्मासा पुब
 पाणिण कम्बुजति, पच्छा तल्लीए पीसति, ते तिविहा-सण्हा मज्झिमा थूला, एते आयविल आयविलपात्तगानि,
 पुण जे तस्स तुसमीसा कणिआत्त ककडुगा य पयमादि, सत्तुआ जवाण गोधूमाण विहिआण वा, पात्तग पुण गोभूम-
 मुजिया पिनुगाला य जाव मुंयिजा जे अ जत्तएण ण तीरति पीसितु, तस्सेव णिघारे कणिआदि वा, पयाणि आय-
 विलपात्तगानि, त तिविह पि आयं विल तिविह त्कोस १ मज्झिम २ जहण ३ च, दवओ कलमसालिकूरो त्कोस ज
 वा जस्स पत्थं रुद्ध वा रालगो सामागो वा जहणो, सेसा मज्झिमा, ओ सो कलमसालिकूरो सो रस पडुच्च तिविओ

उक्तोसं ३ तं चैव त्रिविधं पि आयविल गिज्जरागुण पदुष्य त्रिविध उक्तोसो गिज्जरागुणो, मज्झिमो जहणोत्ति, कलम-
 सालिकूरो दषतो उक्तोस, दषं चत्थरसिएण समुत्तिसति, रसओ वि उक्तोस तस्सच्चएणडवि आयामेण उक्तोस रसओ,
 गुणतो जहण्य योवा गिज्जरति भणित भवति, सो चैव कलमोदणो जदा अओहिं आयामेहिं तदा दपतो उक्तोसो,
 रसतो मज्झिमो, गुणतो वि मज्झिमो चैव, सो चैव जदा उण्होदएण तदा दपतो उक्तोस, रसतो जहण, गुणओ
 मज्झिम चैव, जेण दषओ उक्तोस न रसओ, इआणि जे मज्झिमा ते चाउलोदणा तेन दपओ मज्झिमा आयविलेण
 रसओ उक्तोसा गुणओ मज्झिमा तहेव च उण्होदएण दषओ मज्झ, रसओ जहण, गुणओ मज्झ, मज्झिम दपति
 काण, रालगतणकूरा दषओ जहण्य, आयविलेण रसओ उक्तोस, गुणओ मज्झ ते चैव आयामेण दपओ जहण,
 रसओ मज्झ, गुणओ मज्झ, ते चैव उण्होदएण दषओ जहण, रसओ जहण्य, गुणओ उक्तोस उहुणिज्जरत्ति भणित
 होति, अहवा उक्तोसे तिण्णि विमासा-उक्तोसउक्तोस उक्तोसमज्झिम उक्तोसजहण कजियआयामउण्होदएहिं जहण्णा
 मज्झिमा उक्तोसा गिज्जरा, एव तिष्ठ विभासितव ॥ ५ ॥ एव श्रीहरिभद्रसूरिकृतश्रानकधर्मप्रज्ञप्तित्ती अपि एतादृश एव
 पावोडस्ति ॥६॥ तथा-द्वार्षिथत्वम्यधिकै-कादशवत्सरशतैस्तु विक्रमतः। अकृतैना नमिसाधु, शिष्य श्रीशालिसूरीणाम् ॥१॥
 इति प्रशस्तिसम्भावेन ११२२ वर्षे नमिसाधुकृतपदावयकवृत्तौ विशेषो यथा विशेषस्तु कलमशालिचतुर्धरसकाद्युत्कृष्ट
 शेषकूरः चतुर्धरसकादिष्व मध्यमः उण्होदकादिष्व जघन्यो गुणतश्च वही निर्जरा उत्कृष्टे मध्यमा मध्यमेडत्या च जघन्ये
 चेति, एव च स्थिते कलमशालिकूर कलमशालिकञ्जिकेन उत्कृष्ट, उत्कृष्टेन यदा मुज्यते तदा जघन्या=निर्जरा अल्पे-

सहस्रगारेण पञ्चमोहेण दिशामोहेण साहुवयेण महत्तरागारेण सप्तसमाहिवधियागारेण आयविल पञ्चक्वामि अन्नत्य-
 णामोगेण सहस्रगारेण लेवालेवेणं चक्खित्तविवेगेणं गिहत्थससट्टेण पारिट्ठावणियागारेण महत्तरागारेण सप्तसमाहिवधिया-
 गारेण एकासण पञ्चक्वामि तिविधपि आहार” इत्यादि, दधविसपु दधविसपु सप्तसमाहिवधियागारेण सहस्रगारेण महत्तरागा-
 रेण सप्तसमाहिवधियागारेणं वोसिरामि” अय पाठः श्रीजेलमेरुभाण्डागारे सं० १२१५ लिखितपुस्तिकाया अस्ति ॥ ३ ॥

ननु-मूलग्रन्थे काऽपि द्वयद्वय प्रतिपादित अस्ति? सध्यते-महानिशीथसूत्रे तच्चूर्णों च “दोहिं दवेहिं आयविलेहिं”
 ॥ ४ ॥ एवं श्रीआवश्यकवृहद्बौ, तथाहि—“एव जवसे मज्झिमे चकोसेऽवि आयविले दवदुगेण सवत्थ भणिअव” । पुन-
 अत्राऽर्थे सूत्रमधिया श्रीहरिमद्रूपरिक्कृतावश्यकवृहद्बुद्धि विचारणीया, तत्पाठस्तु (८५५ पत्रे) अयम्—

“एत्थ आयविल च भवति आयविलपात्तमा च, तत्थोदणे आयविल आयविलपात्तग च, आयविला सकूरा, जाणि
 कूरविहाणाणि आयविलपात्तग, तंनुलकणिआत्त कुट्तो पीट्टु पिट्टुगा पिट्टुपोवलियाओ रालगा मट्टगादि कुम्मासा पुव
 पाणिण कट्टिअत्ति, पञ्चा रत्तलीए पीसंति, ते तिविहा-सण्हा मज्झिमा थूला, एते आयविल आयविलपात्तगाणि,
 पुण जे तस्स तुसमीसा कणिआत्त कक्कुगा य एवमादि, सत्तुमा अवाणं गोधूमाण विहिआण वा, पात्तग पुण गोधूम
 मुज्जिया पित्तुगाला य जाव मुज्जिया जे अ जतएण ण तीरति पीसित्तु, तस्सेव गिद्धरे कणिआदि वा, एयाणि आय-
 विलपात्तगाणि, त तिविह पि आयविल तिविह चकोस १ मज्झिम २ जहण ३ च, दवओ कलमसालिकूरो चकोस जं
 वा जस्स पत्थं रुअइ वा रालगो सामागो वा जहणो, सेसा मज्झिमा, जो सो कलमसालिकूरो सो रस पडुअ तिविधो

उक्तोसं ३ तं चेव तिविध पि आयविल गिज्जरागुण पडुच्च तिविध उक्तोसो गिज्जरागुणो, मज्झिमो जहण्णोत्ति, कलम
सालिकूरो दयतो उक्तोस, दयं चउत्थरसिपण समुत्तिसति, रसओ वि उक्तोस तत्सच्चएणडवि आयामेण उक्तोस रसओ,
गुणतो जहण्ण धोवा गिज्जरति भणित भवति, सो चेव कलमोदणो जदा अन्नेहिं आयामेहिं तदा दयतो उक्तोसो,
रसतो मज्झिमो, गुणतो वि मज्झिमो चेव, सो चेव जदा उण्होदएण तदा दयतो उक्तोस, रसतो जहण्ण, गुणओ
मज्झिम चेव, जेण दयओ उक्तोस न रसओ, इमाणि जे मज्झिमा ते षाउलोदणा तेन दयओ मज्झिमा आयविलेण
रसओ उक्तोसा गुणओ मज्झिमा तहेव च उण्होदएण दयओ मज्झ, रसओ जहण्ण, गुणओ मज्झ, मज्झिम दयति
काऊणं, रालगतणकूरा दयओ जहण्ण, आयविलेण रसओ उक्तोस, गुणओ मज्झ ते चेव आयामेण दयओ जहण्ण,
रसओ मज्झ, गुणओ मज्झ, ते चेव उण्होदएण दयओ जहण्ण, रसओ जहण्ण, गुणओ उक्तोस चहुणिजरत्ति भणित
होति, अहवा उक्तोसे तिण्णि विभासा-उक्तोसउक्तोस उक्तोसमज्झिम उक्तोसजहण्ण कजियआयामउण्होदएहिं जहण्णा
मज्झिमा उक्तोसा गिज्जरा, एव तिसु विभासितव ॥ ५ ॥ एव श्रीहरिभद्रसूरिकृतश्रावकधर्मप्रज्ञप्तित्तौ अपि एतादृश एव
पाठोऽस्ति ॥६॥ तथा-द्वाविंशत्यम्यधिकै-कादशवत्सरशतैस्तु विक्रमत । अकृतैना नमिसाधुः, शिष्यः श्रीशालिसूरीणाम् ॥१॥
इति प्रशस्तिसम्भावेन ११२२ वर्षे नमिसाधुकृतषडावश्यकवृत्तौ विशेषो यथा विशेषस्तु कलमशालिचतुर्थरसकाद्युत्कृष्ट
शेषकूरः चतुर्थरसकादिश्च मध्यम उष्णोदकादिश्च जघन्यो गुणतश्च वक्षी निर्जरा उत्कृष्टे मध्यमा मध्यमेऽल्पा च जघन्ये
चेति, एव च स्थिते कलमशालिकूरः कलमशालिकञ्जिकेन उत्कृष्टः, उत्कृष्टेन यदा मुज्यते तदा जघन्या=निर्जरा अल्पे-

त्यर्थः, तथा उत्कृष्ट द्रव्य जघन्यरसेन भुष्यते, तथा मध्यमो निर्जरा गुण इत्यादिभङ्गका द्रष्टव्या इति, अयमर्थो द्रव्य-
रसयोः द्वयोः उत्कृष्टत्वे जघन्या निर्जरा एकैकोत्कृष्टत्वे मध्यमा द्वयोर्जघन्यत्वे उत्कृष्टा निर्जरा इति, अपि चात्र सर्वेष्वपि
पूर्वोक्तेषु भङ्गकेषु जघन्य १ मध्यमो २ उत्कृष्टरूपेषु ३ शालिप्रमृतीना अन्नाना मध्यादेकतरत् अन्न, अथ च काञ्जिकप्र-
मृतीनां नीराणा च मध्यात् एकतरश्चीरं आचाम्लमस्ये ग्राह्यत्वेन प्रोक्त, परं न कुत्राऽपि एवरूपो भङ्गको लिखितो,
यदुत-एकस्मिन् आचाम्ले शालिप्रमृत्यन्नानां मध्यात् अन्नद्वय तत्रय वा अथ च काञ्जिकप्रमृतिनीरमध्यात् नीरद्वय
तत्रय वा ग्राह्यमिति ॥ ७ ॥ ननु द्रव्यद्वयस्य एव ग्रहणे नियमिते कथं दन्तशोधनं विना मुखशुद्धिः ?-तत्राऽर्थे सन्वेहदो-
लावली गाथा (११७ पत्रे) यथा-

जो पुण सिलिआई विणा, सुहसुद्धिं क्खत्तमित्थमसत्थो । सो कडुअकसायरस, सिलिअ गिण्हइ न से भगो ॥ १०६ ॥
अनाहारत्वात् ॥ ८ ॥ यदुक्तं-‘निर्धारणं’ ग्राह्य, अतो बहुनिर्जराहेतुत्वेन उत्कृष्टाऽऽचाम्ले द्रव्यद्वयग्रहणं युक्तं, पुन अत्रार्थे
वृद्धपरंपरागतसामार्थ्येव प्रमाण, किमेतत्प्रामाण्यात् निर्विकृतिकाऽऽचाम्लोपवासादियु सचित्तनियममेव न कुर्वन्ति श्राद्धाः
किञ्च उपवासे एकमेव द्रव्यं न गृह्णन्ति, ततो यथा सूत्राक्षरार्थनेऽपि अत्र अवश्यतया सचित्तनियमः क्रियते, एवं द्व्यधिक-
द्रव्यनियमोऽपि इति सन्वेहदोलावलिबृहदुचिषनप्रामाण्यात् वृद्धपरम्परागतसामार्थ्या उत्कृष्टाऽऽचाम्लत्वेन द्रव्यद्वयमेव
आचाम्ले गृह्यते, ततो यद्गवत्केवलमपि तत्प्रमाणं नाऽत्राऽस्माकं कोऽप्यभिविवाशः इति ॥

॥ इति आचाम्ले द्रव्यद्वयग्रहणाधिकारः ॥ १० ॥

ननु-केशिब्रदन्ति अपक्वदुग्धेन सम द्विदलमक्षण सम किम् ? उच्यते—न चैतत् सकृतिमङ्गति,
 काऽपि तदोपस्थाऽनुकृत्वाव इति, आह परः, उच्यते—

ननु-मो ! “आमगोरससमृक्-द्विदलाविषु जन्तवः । दृष्टाः केषलिभिः सूक्ष्मा-स्तस्मात् तानि विवर्जयेत् ॥ ७१ ॥”,
 इति श्रीहेमाचार्यकृतश्रीयोगशास्त्र (१७१ पत्रे) धचनमामाण्याव् आमगोरससमृक्कद्विदले सूक्ष्मजन्तूत्पत्तिचिन्मनेन तद्व-
 र्जनस्य सुतरा प्रोक्तत्वात् तदुष्टता एव समागता । न च वाच्य गोरसशब्देन दधितक्ते । पर दुग्ध न ?; उच्यते—
 श्रीहेमाचार्यः गोरसशब्देनाऽभिधानचिन्तामणौ (१६७ पत्रे) दधि १ दुग्ध २ घोल ३ रूपार्थत्रयस्य प्रोक्तत्वात्,
 तथाहि—“दुग्ध तु सोमज्ज, गोरसः क्षीरमूषस्य, स्तन्य पुसवन पय ॥ ६८ ॥ १ तथा (१६८ पत्रे) “क्षीरज्ज=दधि
 गोरसश्च २” पुनः (१६९ पत्रे) “दृण्ढाहते कालशेष-धोलारिष्टानि गोरसः रसायन ३” इति । तत् आमगोर-
 सेन सम द्विदलमक्षणे स्पष्ट अभक्ष्यदोषः ?; सत्य, यद्यपि आमगोरसशब्देन अपक्वदुग्धमपि समायात्, पर द्विदलदोषाधि-
 कारे आमगोरसशब्दस्य प्रवृत्तिः अनुत्कालितदधितक्रयोः एव विषये, तयोः द्वयोः एव ग्रन्थादौ व्याख्यातत्वाद्, यदुक्त्
 ‘श्रीतपागणसरोजरविश्रीदेवसुन्दरगणेन्द्रविनेयः, श्राद्धधर्गविहिताग्रहत् श्रीसोमसुन्दरगुरुः कुरुतेऽव ॥ १ ॥” इति ग्रन्थादौ
 सन्नात्वेन तपागण्ठनायकश्रीसोमसुन्दरसूरिभिः श्रीयोगशास्त्रवालावबोधे, तथाहि—

“आमगोरससमृक्, द्विदल पुष्पितौवनम् । दध्यहर्दितयातीतं, कश्चित्ताज विवर्जयेत्” ॥ ७ ॥

व्याख्या—“आम गोरस-अणककाल्या दूष दही छासि ते मांहि मिल्यौ विदल कठरल अने वासीकडूडल अने आदि शब्द लगे फूल्यो जे रान्ध्यो रदन १ दुडणादिक २ तथा विविहडो-सोल पट्टुर ऊपहरा दहीमाहि ३ अनइ वासीयकठउलादिक कुहिजा अन्न ४ पतलां सधि हि माहि दृष्टा केवलशनीयै सूक्ष्मजीव सपजता बीठा, ते भणी ए सगला ही श्रावके वर्जिना इति ।” अत्रार्थे योगशास्त्रावचूर्णिरपि विलोकनीया, “तत्राऽऽमगोरसशब्देन अनुकालितदधि-तक्रवस्तुद्वयस्य एव व्याख्या-नात्”, तथा विहाय एक कश्चिद् गच्छं, अन्येषु गच्छेषु आमदुग्धमध्ये द्विदलग्रहणनिषेधो नाऽस्ति, प्रत्युत प्रवृत्तिं वर्तते, अयं काऽपि ग्रन्थेषु कदुग्धमध्ये द्विदलनिषेधः प्रोक्तो भवेत्, तथा स ग्रन्थो विचार्येत, परं स ग्रन्थो नाऽस्तीति सम्भाव्यते इति ॥

॥ इति अपकदुग्धमध्ये द्विदलग्रहणाधिकार ॥ ११ ॥

ननु—आत्मनां गच्छे सुद्धादीनामिव सङ्गरादीनामपि द्विदलत्व गणयते, केपाचिद्गच्छे तु न इति, तत्र को विचारः? उच्यते,—श्रीजिनवत्सूरियुगप्रधानैः उत्सूत्रपठोद्धरणे सङ्गरादीनां द्विदलत्वे अमन्यमाने उत्सूत्रस्य प्ररूपितत्वं उक्तमस्ति, तथाहि—“कदुअसगरियाओ न इति विदलति विरुहगाऽणत इति उत्सूत्र”, ॥ १ ॥ एवमेव श्रीजिनप्रभसूरिभिः विधिप्रपाया सम्यक्त्वारोपणविधौ प्रत्यपादि, तथाहि—

सगरफलिआमुगमरठमासमसूरकलायचणयचवल्बकुलत्थमिसिथिआ, कदुअगोआरमाइ विदलाइ गोरसेण सर न जिमेअबाई एपसिं राइसिअ न कायब” इति ॥ २ ॥

इत्यमेव चैत्यवन्दनकुलकेऽपि, (१७ पत्रे) तथा हि—

“सगरफलिमुगमुहमासकङ्कअपमुक्खविदलाइ । सह गोरसेण न जिमेए च रायसिअं न करे ॥ १८ ॥
 अम्मि य पीलिअते, मणय पि न नेहनिगमो हुआ । बुअिअदलाइ दीसति मिथिगार्ईण जह लोए ॥ १९ ॥” ॥ ३ ॥
 एव श्रीश्विनपतिसूरिमिरपि निजसामाचारीग्रन्थे ८ प्रत्यपादि, तथाहि—“सगर कङ्कअगोयराइ विदल” इति ३ ।

ननु—पूर्वाचार्यग्रन्थेऽपि काऽपि सङ्करादीनां द्विदलत्वसम्पत्तिरस्ति ? उच्यते—यद्यपि साम्प्रत प्रवर्तमाना श्रीसिद्धसे-
 नसूरिकृता श्रीप्रवचनसारोद्धारवृत्तिः तत्र सा नाऽस्ति, पर श्रीआनन्दसूरिभिः श्रीप्रवचनसारोद्धारगाथाद्वितीयाब्दे व्या-
 ख्यानयन्त्रिभिः स्ववृत्तौ तथैषोक्तं, तथाहि—

“दहिए विगयगयाइं, षोलवढां षोलसिहरिणि करवो । लवणकणदहिअमहिअ सगरगाइम्मि अप्पडिइ ॥ १ ॥”

व्याख्या—लवणकणैः जीरकलवणलेशैः युक्तं दधि हस्तेन मथितं वखेण गालितं तदपि रात्र्युपितं सत् कल्पते, निर्विकृति-
 कप्रत्याख्यानवतां, काऽपि देशे सङ्कराद्यपि तत्र प्रक्षिप्यते, इत्याशाङ्क्याऽऽह, पर सङ्करादौ अपतिते सति, तत्र तु द्विदलदो-
 षसम्भवात् न कल्पते इत्यर्थः ॥ ४ ॥ एवं यतिदिनचर्याया अपि, तथा हि—“फलियावग्गे तह सगर वहा चवला य होला
 थेति” ॥ ५ ॥ ननु—सङ्करादीनां मुद्गादीनामिव द्विदलत्वसाधकं लक्षणमस्ति न वा ? उच्यते—वाढ अस्तीति ब्रूम, तथा हि—
 न य सगरवीयाओ तिहुप्यसिं कयाइवि सभवइ । दलिए बुभि दलाइ सुगार्ईण च दीसति ॥ १ ॥ इत्यादि ॥ ६ ॥
 पुनः केवलिना इष्टं सत्यमिति ॥

॥ इति सङ्करप्रमुखाणां द्विदलत्वाधिकारः ॥ १२ ॥

ननु-कैपाचित् गच्छे आदानपि साधुनिव “पाणस्स लेवादेण वा” इत्यादिपानपढागारा सञ्चारयन्ति, आत्मना गच्छे तु न इति, तत्र किं निदानम् ? सच्यते-

शास्त्रे निषिद्धत्वात्, वृद्धाना असंमतत्वात्, युक्तियुक्त्वाच्च, यतः श्राद्धाना पानकागारपद्धनिषेध श्रीजिनदत्तसूर्यः सत्सूत्रपदोद्धट्टने प्रोचिवासः, तथाहि-

“अजिअज्जहाहारगिही पाणागारे समुच्चरइ” तदुत्सूत्रमिति ॥ १ ॥ एव श्रीजिनपतिसूर्योऽपि निजसामाचार्यां १२ लिखन्ति स्म; तथाहि-“सावयाण पाणस्स लेवादेण वा इच्चाइ पाणगागार अणुच्चारण” इति ॥ २ ॥ ननु-पूर्वसूरिभिरपि क्वाऽपि ग्रन्थे तस्मिन्नेवो भणितोऽस्ति ? सच्यते-श्रीबृहद्भाष्ये; तथा हि-“प ए छ आगारा साहणं, न पुण सद्धान” इति ॥ ३ ॥ एवं श्रीप्रत्याख्यानभाष्ये ज्यशीत्यधिकैकादश ११८३ शतवर्षे निर्मिताया तद्धृत्तौ च, तथा हि-“एते पानकगारा यतीनामेव, न तु श्राद्धानां, न खलु श्राद्धाः सर्वविरतयः इति” ॥ ४ ॥ ननु-वृद्धानां असमतत्व युक्तियुक्तत्व च कथं ? इत्याह-श्रूयतां सावधानीभूय विचार्यता च श्छुषी निमील्य, अत्र अय परमार्थ —यतीना एक्यशनादिप्रत्याख्यानवतां भिक्षावृत्तिन्वेषयालब्धसर्वपानकानि गृह्णतां पिबता च तदपवादभूताः, “पाणस्स लेवादेण वा” इत्यादि पढागारा अपि सञ्चारयितुं कल्पन्ते एव, पर सचित्तपरिहारिणा गृहस्थाना एकाशनादिप्रत्याख्यानवतां आत्मवशित्वेन पानकापवादसेवार्थं पढागारान् सञ्चारयितु न घटामाटीकते । न च वाच्य गृहस्थाना अपि भिक्षावृत्तिः अस्तु,

को दोषो गृहस्थानां एकादशप्रतिमाया अर्धांशु भिक्षावृत्तेः अष्टकप्रत्यादौ पौरुषप्रीत्वेन निषिद्धत्वात् । अथ यतिन इव
 गृहस्था अपि पानकपहागारान् वञ्चरिष्यन्ति, तदा गृहस्था अपि यतिन इव उपवासादित्रिविधाहारप्रत्याख्यानमध्ये सौवीरा-
 वध्यावणादिपानीयानि अपि पास्यन्ति, न च एषा सौवीरादिपानीयपानप्रवृत्तिः, केपाश्विदपि गच्छे दृश्यते । तदपाने च
 तदपवादागाराणां अपि समुच्चारेणे स्पष्टं असंगतिरेव, नहि विश्लेष्याभावे विशेषणसम्भवः, प्रत्युत पानकपहागारोच्चारण
 अन्तरेणाऽपि सर्वगच्छेषु सञ्चिप्तपरिहारिणः श्राद्धाः सन्ध्याया द्विविधत्रिविधाहारदिवसचरिमप्रत्याख्यानकरणानन्तर
 रात्रौ प्रासुकपानीय पिवन्तो दृश्यन्ते । अपि च यथा दिवसचरिमप्रत्याख्याने अनुच्चारितेषु अपि पानकागारेषु रात्रौ गृहस्थाः
 शुद्धोदकं पिबन्ति, तथा अन्येषु अपि दैघसिकप्रत्याख्यानेषु पानकोच्चारं विनाऽपि पानीयं पिवन्तु, का विचारणा ! उभयत्र
 समानत्वात्, किं च सर्जूर-तिल-तन्दुलघायना-स्वभ्रावणादीनि पानकानि, यथा रात्रौ गृहिणा अपेयानि तथा विवा अपि
 अपेयानि एव, तत्पानस्य धर्मे अभिसुखानां अप्रतिपत्तिहेतुत्वेन अप्रतिपन्नधर्माणा, विपरिणामहेतुत्वेन वैधर्मिकाणा,
 जिनधर्मस्य निन्दाकृतौ मेरकत्वेन च महादोषत्वात् तेन पानकोच्चारणं अनर्थक एव, आह परः-न तु तद् अनर्थक, यतो
 यद्यपि फोगरु-दाडिमलह्यादिभिः प्रासुकीकृतं अलं त्रिविधाहारेण पातु कल्पते एव, तथा कपायवृक्षफलछल्लीचूर्णत्वेन
 अनाहारकत्वात्, तथापि विमीतकादिना प्रासुकीकृतं न कल्पते एव, तस्य च स्वादिमाहारत्वादिति । तदर्थं पानकागा-
 रान् वञ्चरन्तु गृहस्थाः इति चेत् ? न, वस्तुगत्या विमीतकत्वेः अपि कहुफलत्वेन अनाहारकत्वात्, न च वाच्यं पानमङ्गभिया

तेण । जप्तेण होइअथं, सुहाणुषषप्यहाणेणं ॥ ४ ॥ संभवइ अकाले वि हु, कुसुम महिलाण तेण देवाण । पूयाए अदि
 गारो, नओ ह्यो होइ सुसुत्तो ॥ ५ ॥ लोगुत्तमदेवाण समुच्चणे समुविओ इह नेओ सुइगुण जिट्ठत्तणओ, लोए लोउत्तरे
 पुरिसो ॥ ६ ॥ न छिवति जहा देहं, ओसरणे भावजिणवरिदाणं । तह तप्पडिम पि सय, पूअति न जुवनारीओ ॥ ७ ॥”
 इत्यादि, अत्र इद रहस्यम्—श्रीखिनदससूरिभिः इदं निषिद्ध, यदुत तरुणस्त्री मूलप्रतिमा स्वकरेण चन्दनादिविलेपनेन
 पूजयेदिति न अन्यत् किमपि । ननु—तर्हि या बाला वृद्धा च सा अन्यगन्धीयवालवृद्धस्त्रीवत् प्रतिमापूजा कुर्वती कथं न
 इदयते ? उच्यते—तथाविधाया रुढेः दुर्वार्यत्वात्, कुर्वन्तु ता, प्रतिमापूजा को निवारकः ? कुर्वन्ति अपि च ता बालाः
 वृद्धाश्च काश्चन स्त्रियः कुप्रचित् ॥

॥ इति तरुणस्त्रिया, मूलप्रतिमापूजानियेधाधिकार ॥ १४ ॥

ननु—आत्मीयो गच्छः सुविहितः तर्हि साम्प्रत श्राद्धाः “दसण १ वय २ सामाइय ३ पोसह ४ पडिमा य ५ बभ ६
 सच्चिसे ७ । आरंभ ८ पेस ९ वडिह १०, वज्जप समणमूए अ ॥ १ ॥” इत्येवरूपा एकादश प्रतिमाः कथं न बहति ?
 उच्यते—सम्प्रति काले दुःशमकालानुमार्गेन संहनन—साहस—बलधैर्याभावात्, निरतिघारसम्यक्त्वादि पालयितुं न शक्यते,
 पुनः कायोत्सर्गप्रतिमाया पञ्चमासीं यावत् शून्यग्रहे स्मशाने वा चतुरः प्राहरान् कायोत्सर्गं कृत्वा पौषधिकीरात्रिः अति-
 वाहयितुं अशक्या । पुनः मृत—म्रेतव्यन्तरावियुष्टानिष्टेवधतादिकृतोपसर्गे सति प्रादुर्भूतप्रमृतमीत्या च मनोधैर्यं क्षणमपि
 न तिष्ठति, प्रत्युत अपायापत्तिश्च स्यादिति तद्वहननिषेधो युक्तिमान् । ननु—कैः तद्वहननिषेधोऽकारि ? उच्यते—युगप्रधान-

श्रीजिनदत्तसूरिप्रमुखैः । कथं ? कस्मिन् ग्रन्थे ? इत्याह—“पुरिसित्थीओ पडिमा, वहंति तत्थाइमा चत्थरो ॥ ६ ॥” तवुत्सूत्र इति श्रीजिनदत्तसूरिकृतोत्सूत्रपदोद्धट्टनकुलके पष्ठगाथाया ॥ १ ॥ एव श्रीजिनपतिसूरिभिरपि निजसामाचार्या तस्मिन्नेधो लिलिखे, तथाहि—“सपइ काले सावयपडिमाओ न धहिज्जते ॥ २ ॥” ननु-तत् प्राक्नग्रन्थेऽपि क्वाऽपि प्रतिमाव-हननिषेधो दृश्यते ? उच्यते-तीर्थोद्धारप्रकीर्णके तद्बुव्यवच्छेदस्य प्रतिपादना, तथाहि-

साह्वणऽगोवरओ बुच्छिओ दूसमाणुभावाओ । अज्जाण पणवीसं सावयधम्मो अ बुच्छिओ ॥ १ ॥ एतद्गाथार्थस्तु अयं तथाहि-साधूनां-महात्मना पूर्वं प्रमादात्पत्वेन ‘अगोऽयरओ’ चि अग्रवेत्तार (अग्रानविशेषः) परिधानविशेषः साधुजनप्रतीत आसीत्, स सप्रति व्युच्छिन्नः, कटिपट्टकस्य अन्यथा करणात् कस्माद् दुःपमानुभावात् ? तथा आर्यि-काणां साध्वीना पञ्चविंशत्युपकरणाना आसन्, सप्रति तानि अपि व्यवच्छिन्नानि २ तथा श्रावकधर्मः श्रावकैकादशप्रतिमारूपो धर्मोऽपि व्यवच्छिन्नः ३ न च वाक्य श्रावकधर्मशब्देन सम्यक्त्वमूलस्थूलद्वादशमत्ररूपो धर्मो व्यवच्छिन्नः, एतद्बुचनस्य द्वाद-शमत्ररूपश्रावकधर्मस्य प्रत्यक्ष क्रियमाणत्वेन अघटमानत्वात्, तद्बुव्यवच्छेदस्य तु साधुधर्मव्यवच्छेदेन सहभावित्वाच्च, साधु-धर्मस्तु आदुःप्रसहसूरिं स्थास्यति, ततः तत्सहभावित्वेन श्रावकधर्मोऽपि द्वादशमत्ररूपः तावन्त काल स्यात् । ननु-तीर्थोद्धा-रप्रकीर्णकगाथातुर्पदस्य केन अर्थो व्याख्यातः ? यदुत ‘एकादशप्रतिमारूपो धर्मो व्यवच्छिन्नः’ ? उच्यते-तरुणप्रभसूरिणा स्वकृतपढावश्यकपालायवोषे इत्यमेव प्रतिपादितत्वात्, तथाहि-

“साह्वणंऽगोवरओ, बुच्छिओ दूसमाणुभावाओ । अज्जाण पणवीस, सावयधम्मो अ बुच्छिओ ॥ १ ॥” अत्र साधु-

गाद्विंशत्प तं० तिलोदग वा तुसोदग वा ज्योदग वा । वासावासं पञ्चोसविमस अष्टमभक्षियसस भिक्खुसस कप्पति, तज्जो-
 पाणगाइ पडिगाद्विंशत्प तं० आयामे वा सोवीरे वा सुद्धविमडे वा इत्यादि” श्रीदशाश्रुतस्कन्धाष्टमाध्ययनाविपु (कल्प-
 सूत्रे सामाचार्या) चतुर्थपष्ठाष्टमादिप्रत्याख्यानस्य स्पष्ट नामश्रवणात् । कथङ्कारं नो सपलभः ? , सत्य, श्रूयतां श्रुतीं दत्त्वा,
 विचार्यता च क्षण चक्षुपी निमील्य । अत्र इदं रहस्यं—एतानि चतुर्थ्य-पष्ठाष्टमादीनि प्रत्याख्यानकारापणक्षणे नामग्राह
 न सच्चार्यते किन्तु केनाऽपि एकोपवासः कृतः तस्य सपवासस्य चतुर्थ्यं इति सज्ञा १, एव सपवासद्वयस्य षष्ठ इति सज्ञा २,
 सपयासत्रयस्य अष्टम इति सज्ञा ३, यावत् षोडशोपवासानां चतुर्ल्लिंशत्तम इति सज्ञा वर्तते, तथैव श्रीस्थानाङ्गवृत्तौ अपि
 तृतीयस्थाने चतुर्थस्य अर्थ एकोपवासः, एव षष्ठस्य अर्थ सपवासद्वय, अष्टमस्य अर्थ सपयासत्रय इत्यादि व्याख्यात-
 मस्ति । तथा च तद्द्वित्तिपाठः (१४७ पत्रे)—षडत्येत्यादिसूत्राणि चतुर्विंशत्तमव्यक्तानि, केवल एक पूर्वदिने, द्वे सपवासदिने,
 चतुर्थपारणकदिने भक्त=भोजन परिहरति यत्र तपसि तत् चतुर्थं भक्त, तदस्य अस्ति स चतुर्थभक्तिक, तस्य एवं अन्य-
 त्राऽपि, शब्दव्युत्पत्तिमात्र एतत् प्रवृत्तिस्तु चतुर्थभक्तादिशब्दाना एकाद्युपवासादिपु इति । अथ च श्रीआवश्यकसूत्रेऽपि
 सपवासपाठस्तु अय (८५३ पत्रे) तथाहि—“सूरे सगए अन्मसहं पञ्चक्साइ” इत्यादि, पर न तु एव यदुत ‘सूरे सगए
 चरत्थ पञ्चक्साइ’ एवं छट्टमत्तं अष्टमभक्त यावत् चरतीसभत्त । अथ यदि पुनः प्रथमदिने एव षष्ठिघायिनः षष्ठसज्ञा
 स्यात् तदा षष्ठमक्तिकमुनेः प्रथमदिनेऽपि पूर्वोक्तानि तिल-तुप-जवोदकानि द्वितीयदिने कल्पनीयानि सपादेयानि स्यु-
 षष्ठमक्तिरूत्वात्, पर न च चतुर्थप्रायोग्यपानीयानि, न च एवं प्रवृत्तिः कुत्राऽपि, एव अष्टमभक्तिकस्याऽपि साधो-

प्रथमदिने तृतीयदिनप्रायोग्याणि आयाम-सौधीर शुद्धविक्रदानि त्रीणि पानकानि ग्राह्याणि स्युः अष्टमभक्तिकत्वात्, परं न चतुर्थपष्ठप्रायोग्याणि पानकानि, एव विकृष्टमक्तिकत्वाऽपि महामुनेः प्रथमदिने एव उष्णविकटमेव पानीयं उपादेयं स्यात् न तत्त्वेदिमादिक, असंगत च एतत्, यत् तृतीयदिनात् उपर्येव तच्छरीर देवताधिष्ठित इति, प्रथमद्वितीयतृतीय-दिनेषु विकृष्टमक्तिकस्य शेषपानकानां अस्वीकारे भगवदाज्ञाभङ्गः स्यात्, यतो विकृष्टमक्तिकस्य एक उष्ण विकटमेव पानकं अनुज्ञात्, यदाह-श्रीभद्रबाहुस्वामी श्रीकल्पसूत्रे साधुसामाचार्या, तथाहि-

‘विकृष्टमत्तिअस्स भिक्खुस्स कप्पति एगे वसिण वियटे’ इति, किं च युगपत् अष्टमप्रत्याख्यानं प्रथमदिने चतुर्विधा-हारपरिहारिणः अग्निमदिनद्वये पानकाहारकर्तुः अष्टमप्रत्याख्यातुः प्राग्दिने कथं प्रत्याख्यानं सगतिं अङ्कति? । तथा अष्टमप्रत्याख्यानकृत्, उपासकः पाष्मासिकतपश्चिन्तनावसरे आद्यदिने अष्टमं कर्तुं शक्नोमि इति तस्मै सत्या, द्विती-यदिने किं तपः कर्तुं शक्नोमि इति ब्रूयात्? एव तृतीयेऽपि दिने किं ब्रूयात्? न च वाच्यं दिनत्रयेऽपि अष्टमं कर्तुं शक्नोमि इति वक्तव्यं अनवस्थाप्राप्तेः, कथं तृतीयदिनेऽपि? यदि अष्टमप्रत्याख्यानं करोति तदा पुनः उपवासद्वयं अप्रेऽपि कर्तव्यं स्यात्, तदकरणे च अष्टमशब्दप्रतिज्ञाभङ्गः स्यात्, तथा अष्टाहिका कर्तुकामस्य श्राद्धादेः प्रथमदिने एव अष्टादशमच्छुगपत्प्रत्याख्यानं एकस्य कत्वाऽपि कथंचित् उपवासस्य भङ्गे अष्टाहिकाया अपि भङ्गं आपद्येत, पुनरपि केनाऽपि उपवासद्वयं कृतं आसीत्, पश्चात् अकस्मात् तृतीयोपवासः कृतः तस्य अष्टमं कथ्यते न वा? । अथ यदि पष्ठमशीनां उच्चाररूपता स्यात्, तदा अभक्तार्थादिवत् तेषामपि आकारयत्वापत्तिः स्यात् न च सा क्वाऽपि दृष्टा

गाहिसप तं० तिलोदगं वा तुसोदगं वा जवोदगं वा । वासावासं पञ्चोसविअस्स अट्टमभच्चियस्स भिक्खुस्स कप्पति, तजो-
 पाणगाइ पट्ठिगाहिसप तं० आयामे वा सोवीरे वा सुद्धविअठे वा इत्यादि” श्रीदशाश्रुतस्कन्धाष्टमाध्ययनाविपु (कल्प-
 सूत्रे सामाचार्या) चतुर्थपद्याष्टमाविप्रत्याख्यानस्य स्पष्ट नामश्रवणात् । कथङ्कार नो उपलभः ? , सत्य, श्रूयता श्रुती दत्त्वा,
 विचार्यता च क्षण षड्गुपी निमीस्य । अत्र इद रहस्य—एतानि चतुर्थ—पद्याष्टमादीनि प्रत्याख्यानकारापणक्षणे नामग्राह
 न उच्चार्यते किन्तु केनाऽपि एकोपवासः कृतः तस्य उपवासस्य चतुर्थं इति सज्ञा १, एव उपवासद्वयस्य षष्ठ इति सज्ञा २,
 उपवासत्रयस्य अष्टम इति सज्ञा ३, यावत् षोडशोपवासानां चतुर्दशत्तम इति सज्ञा वर्तते, तथैव श्रीस्थानाङ्गश्रुतौ अपि
 तृतीयस्थाने चतुर्थस्य अर्थ एकोपवासः, एव षष्ठस्य अर्थ उपवासद्वय, अष्टमस्य अर्थ उपवासत्रय इत्यादि व्याख्यात-
 मस्ति । तथा च तद्भूत्तिपाठः (१४७ पत्रे)—चतुर्थेत्यादिसूत्राणि चतुर्दश व्यक्तानि, केवल एक पूर्वदिने, द्वे उपवासदिने,
 चतुर्थपारणकदिने भक्त=भोजन परिहरति यत्र तपसि तत् चतुर्थं भक्त, तदस्य अस्ति स चतुर्थंभक्तिकं तस्य एवं अन्य-
 त्राऽपि, शब्दव्युत्पत्तिमात्र एतत् प्रवृत्तिस्तु चतुर्थंभक्तदिशब्दाना एकाद्युपवासादिपु इति । अथ च श्रीआवश्यकसूत्रेऽपि
 उपवासपाठस्तु अय (८५३ पत्रे) तथाहि—“सूरे रगणए अह्मत्तद्धं पच्चक्खाइ” इत्यादि, पर न तु एव यदुत ‘सूरे रगणए
 चउत्थ पच्चक्खाइ’ एवं छट्ठमच अट्टममच यावत् चरतीसमत्त । अथ यदि पुनः प्रथमदिने एव षष्ठविधायिनः षष्ठसज्ञा
 स्यात् तदा षष्ठमक्तिकमुनेः प्रथमदिनेऽपि पूर्वोक्तानि तिल-तुप-अवोदकानि द्वितीयदिने कल्पनीयानि उपादेयानि स्यु
 षष्ठमक्तिकत्वात्, परं न च चतुर्थंप्रायोग्यपानीयानि, न च एवं प्रवृत्ति कुत्राऽपि, एव अष्टमभक्तिकत्वाऽपि साधो-

प्रथमदिने तृतीयदिनप्रायोग्याणि आयामन्वीवीर-शुद्धविकटानि त्रीणि पानकानि प्राह्याणि स्युः अष्टममर्फिकत्वात्, पर न चतुर्पष्ठप्रायोग्याणि पानकानि, एव विकृष्टमर्फिकस्याऽपि महामुनेः प्रथमदिने एव उष्णविकटमेव पानीयं संपादेय स्यात् न चत्स्वेदिमादिक, असगत च एतत्, यत् तृतीयदिनात् सपर्येव तच्छरीर देवताधिष्ठित इति, प्रथमद्वितीयतृतीय-दिनेषु विकृष्टमर्फिकस्य शेषपानकानां अस्वीकारे भगवदाज्ञाभङ्गः स्यात्, यतो विकृष्टमर्फिकस्य एक उष्ण विकटमेव पानक अनुज्ञात, यदाह-श्रीभद्रबाहुस्वामी श्रीकल्पसूत्रे साधुसामाधार्यां, तथाहि-

‘विकृष्टमर्चिअस्व भिक्खुस्स कप्पति एगे चस्सिण वियेढे’ इति, किं च युगपत् अष्टमप्रत्याख्यानं प्रथमदिने चतुर्थिघा-
हारपरिहारिणः अग्रिमदिनद्वये पानकाहारकर्तुः अष्टमप्रत्याख्यातुः प्राग्दिने कथं प्रत्याख्यानं सगतिं अङ्गतिः? । तथा
अष्टमप्रत्याख्यानकृत्, सपासकः पाप्मासिकतपश्चिन्तनावसरे आद्यदिने अष्टमं कर्तुं शक्नोमि इति उक्तौ सत्या, द्विती-
यदिने किं तपः कर्तुं शक्नोमि इति ब्रूयात्? एव तृतीयेऽपि दिने किं ब्रूयात्? न च षाड्य दिनत्रयेऽपि अष्टमं कर्तुं
शक्नोमि इति वक्तव्यं अनवस्थाप्राप्तेः, कथं तृतीयदिनेऽपि? यदि अष्टमप्रत्याख्यानं करोति तदा पुनः संपवासद्वय
अग्रेऽपि कर्तव्यं स्यात्, तदकरणे च अष्टमशब्दप्रतिज्ञाभङ्गः स्यात्, तथा अष्टाहिका कर्तुकामस्य श्राद्धादेः प्रथमदिने
एव अष्टादशमक्त्युगपप्रत्याख्यानं एकस्य कस्याऽपि कथञ्चित् संपवासस्य भङ्गे अष्टाहिकाया अपि भङ्गं आपद्येत, पुनरपि
केनाऽपि संपवासद्वयं कृतं आसीत्, पश्चात् अकस्मात् तृतीयोपवासः कृतः तस्य अष्टमं कथ्यते न वा? । अथ यदि
पष्ठाष्टमादीनां सञ्चाररूपता स्यात्, तदा अभकार्यादिवत् तेषामपि आकारयत्वापत्तिः स्यात् न च सा क्वाऽपि दृष्टा

श्रुता च, ततः श्राद्धादिः चतुर्थ-पहं-अष्टमं वा यावत् चतुस्त्रिंशत्तमं वा करोतु पर प्रत्यह प्रत्याख्यान एकोपवासस्य एव कार्यते न तु पष्ठाष्टमादीनां तथा सप्तमात्रत्वात् । अत्राऽऽह परः—ननु-प्रथमदिने अष्टमकर्तुं अष्टमकर्तव्यं न उच्यते, तथा तृतीयदिने तस्य कुतो अष्टमकर्तव्यं अस्यागतम् ? उच्यते—आगमादेव, क आगम ? इत्याह श्रीम-
गयतीसूत्रे सप्तमशतके नक्षमोद्देशके (३२० पत्रे), तथाहि—

‘तते ण से वरुणे नाग्ननुप अण्णया कयाइ रायाभिओगेण गणाभिओगेण वलाभिओगेण रहमुत्तले सगामे आणत्ते समाणे छट्ठमंअपि एव अट्ठममच्च अणुवट्ठेति अट्ठममच्च अणुवट्ठेत्तां कोडुविअपुरिसे सदावेइत्ता’ इत्यादि । पुन-
श्रीपञ्चमाङ्गे एव तृतीयशतके (१७१ पत्रे)

तथाहि—“ते ण काले ण ते ण समएणं अह गोयमा ! छट्ठमत्यकालिआए एक्कारसवासपरिआए छट्ठ छट्ठेण अणिवित्त-
त्तेण तवो कम्मएण सज्जेण तवसा अप्याण भावेमाणे पुषाणुपुधिं चरमाणे गामाणुगाम दूइज्जमाणे जेणेव सुसमारपुरे नगरे,
जेणेव असोअवणसट्ठे सज्जाणे, जेणेव असोअवरपायवे, जेणेव पुढविसीलावट्ठओ तेणेव उवागच्छामि उवागच्छित्ता असो-
गवरपायवस हेट्ठा पुढविसीलापट्ठयमि अट्ठममच्च परिगिण्हामि, दोषि पाए साहट्ठु-वग्घारिअपाणी एगपोगलनिविट्ठविट्ठी
अणिसिनयणे ईसिंपब्भारगएण काएण अहापणिहिएहिं गत्तेहिं सधिंविएहिं गुत्तेहिं एगराइय महापडिम उवसपज्जिसाण
विहरामि” इति, अत्र तमयधरण १ श्रीमहावीरयोद्धितीयदिने षष्ठमकिक्कनामत्वे सति तृतीयदिने अष्टमभक्तिवत्त्वात् आत,
पर प्रथमद्वितीयदिनयोर्न अमूत् इति, तथा “अण्णे मणंति एव धितेअच्च-किं मए पच्चक्खातव ? जइ आवस्सगमादि-

आणं जोगाणं सकेति संघरणं काळं तो अन्मसद्व ववसति, असकेतो पुरिमह्यार्यविलेगद्वगण, असकेतो निधीयं असकेतो पोरिसमाइ विमासा, अह वलत्यमसिओ छट्ट ववसइ छट्टमत्तिओ अट्टमत्तिओ विमासा” इति श्रीआवश्यकचूर्णो (२१४ पत्रे) अत्राऽपि चतुर्थमत्तिको अमूत् प्रथमदिने, अथ च द्वितीयदिने तपश्चिन्तनावसरे पष्ठमनोरयो जातः, ततः पष्ठः कृतः ततो विचारयन्तु, तस्य पष्ठकर्तुः प्रथमविवसे चतुर्थमत्तिकत्वं कथित, न पष्ठमत्तिकत्वं, एव छट्टमत्तिओ अट्टम ववसइ, अत्राऽपि अष्टमकर्तुरपि द्वितीयदिने पष्ठमत्तिकत्वेन प्रोक्तमिति । इति प्रत्यह प्रत्याख्यान एकोपवासस्य एव कार्यते न पष्ठाट्मादीनां इति ॥ १६ ॥

॥ इति अनेकोपवासप्रत्याख्याननिषेधाधिकार ॥ १६ ॥

ननु-श्रीस्वतरगच्छीयाः श्राद्धाः सामायिकदण्डकोच्चार वारत्रय कुर्वन्ति, तत्स्वगच्छपरम्परया किं वा ग्रन्थानुसारेण ? इष्यते-ग्रन्थानुसारेण एव, कथं ? इत्याह-श्रीजिनपतिसूरिभिः स्वकृतसामाचार्यां सामायिकदण्डकोच्चारस्य वारत्रय पठनोपदेशात्, तथाहि-“पढिक्कमणाइसु सामाइदडगो नवकारो अ वारतिग भणिज्जइ १” एव श्रीजिनप्रभसूरिभिरपि अभाणि, तथाहि-“नमुक्कारतिगपुव करेसि भते ! सामाइय इच्चाइ दडग वोसिरामि पज्जत वारतिग कह्हिअ खमासमणेण इरिय पढिक्कमिअ” इत्यादि २ इत्यमेव श्रीतरुणप्रभसूरिभिरपि स्वकृतवालावत्रोधे प्रोचे, तथाहि-“मुहपत्ती पडिलेही एक खमा० सामाइय संदिसावेमि, धीय ख० सामाइय ठापमि ती० ख० देइकरी अर्धाधनतगात्र हु तउ तिण्ह नमस्कार कही त्रिणि वार करेसि भते० इच्च सामायिक सूत्र त्रिणि वार कहइ” इत्यादि ३ । ननु-क्वाऽपि जीर्णग्रन्थेऽपि सामायिकदण्डकोच्चार

पाठो धारत्रय पठितोऽस्ति ? उच्यते—श्रीव्यवहारनाम्ने षतुयैर्द्विशके यतीनां वीक्षाग्रहणे (५८ पत्रे) प्रोक्तत्वात्, तथाहि—
 “अप्यो वा थिरहृत्यो, सामाह्रतिगुणमद्गुणश्च । तिगुण पादविक्षिण्ण, नित्यारग गुरुगुणधिवह्नी ॥ ३०९ ॥” तटीका-
 कारैः मलयनिरिभिरपि त्रिःकृत्वः सामायिकोच्चारणं व्याख्यातमस्ति ४, पुनर्न्यवहारमाप्यटीकाया तत्रैव लिखित
 “यतीनां प्रतोच्चारै कार्यमाणे सति एकैक प्रत गुरुयैदि वारत्रयं नोच्चारयति तदा गुरोश्चतुर्लघुनामप्रायश्चित्तापसि
 स्यात्”, तथाहि— (५८ पत्रे) “अप्येते अकश्चित्ते अणहिगय अपरिच्छ अङ्कमे पासे । एकैको चतुर्गुणा, चोअग सुत्त तु
 कारणिअं ॥ ३११ ॥” तत्र अतिक्लमे एकैकस्य व्रतस्य धारत्रय अनुच्चारणे प्रतेषु सर्वेषु प्रत्येक एकैकस्मिन् प्रायश्चित्त चत्वारो
 गुरुकाः । ४ । ननु—इदं सामायिकदण्डकोच्चारण धारत्रयं तु यतीना वीक्षाग्रहणादौ प्रतिपादित, न श्रावकाणा नामग्राह ?
 सत्य, यद्यपि श्रावकाणा नामग्राह न उक्तं, तथापि श्रावकाणामपि सामायिकनवमव्रतोच्चारै कथ धारत्रय न उच्चार्यते ?
 प्रतोच्चारविधिः सर्वेषां सर्वत्र समानत्वात् श्रावकाणा साध्वनुगामिक्त्रिन्याकरणत्वोपदेशत्वाच्च । न च वान्य खरतरगण्ठे
 एव धारत्रयं दण्डकोच्चारण, अन्येष्वपि बहुषु गण्ठेषु सम्यक्त्वव्रतशीलप्रताद्युच्चारै धारत्रय तदुच्चारस्य पठ्यमानत्वात् ।
 ननु—आवश्यकचूर्णि १ तटीका २ पञ्चाशकचूर्णि ३ नवपदप्रकरणधिवरण ४ पौषधविधिप्रकरणधिविषु ५ कथ सामायिकोच्चा-
 रस्य बहुत्व न दर्शितम् ? उच्यते—सत्राऽपि सामान्यतया उक्ती अपि जालैकवचनमिति न्यायेन बहुत्वं ज्ञेय । यतो यथा
 ओषनियुक्ती “सामाह्रय उभयकाल पडिलेहा” इति पाठे सामान्यतया सामायिकशब्द उक्तः, तथापि तद्दुचित्कृता श्रीद्रो-
 णाचार्येण ‘सामाह्रय ति’ सामायिक धारत्रयमाकृष्य स्वपितीति व्याख्यातं । एव उत्तराध्ययनेष्वपि पडिंशाध्ययने प्रतिक्रमणा-

ह्ययनाधिकारे (५४४ पत्रे) “कारस्वग तथो कुञ्जा” अय पाठः सामान्यतः कायोत्सर्गाभिधायी अपि टीकाकृता “कायो-
 त्सर्ग-धारित्र १ दर्शन २ श्रुतज्ञान ३ शुद्धिनिमित्तं कायोत्सर्गत्रयलक्षणं जातौ एकवचनं, ततो गुरुवन्दनाद् अनन्तर-
 कुर्याद्” इति व्याख्यातं, एव अत्राऽपि आवश्यकचूर्ण्योविद्यु सामान्यतः सामायिकाभिधानेऽपि अन्यग्रन्थसम्मत्या सप्रदा-
 याच्च तत् त्रयं अवसेयम् । ननु-रात्रिपौषधिकाना शयनावसरे सामायिकदण्डकत्रय तु साक्षात् दर्शितं=तत्सत्य-पर अन्यत्र
 अन्यदा सामायिकग्रहणसमये न तत् त्रित्वं दर्शितं ?, सत्य, यदि शयनसमयेऽपि तत्रय अम्यनुज्ञात तदा सामायिकत्रय
 चच्चरन्निः सन्निः विशेषतः तत् त्रित्व वाच्यम् । तथा निशीथचूर्णौ अपि सामायिकदण्डकत्रयोच्चारण स्पष्टं वदित्वा अस्ति,
 तथाहि-“एष जहा जाय वाय वामपासे वि अस्स आयरिओ भणइ इमस्स साहुस्स सामाइअस्स आरुहावण करेमि काव-
 स्सग, अस्से भणति उच्चारवण करेमि कारस्वगं”, उभयथाऽपि अविरोधे “अन्नत्थ ऊससिपण जाव वोसिरामिति, लो-
 गस्स उज्जोयगरे चितेवा वा नमो अरिहंताण पढिचा पच्चा प्वायणवेण सेहो सामाइय तिव्वुत्तो कहइ” इत्यादि ॥

ननु-यदि भवता गच्छे सामायिकग्रहणाधिकारे वारत्रय सामायिकदण्डकोच्चारः, तदा भवत्पूर्वजैः श्रीजिनवह्मभस्-
 रिमिः पौषविधिप्रकरणे । सामायिकोच्चारधिकारे किमिति वारत्रयं सामायिकदण्डकोच्चारो न प्रतिपादितः ? उच्यते-
 सत्य, यद्यपि श्रीजिनवह्मभस्वरिमिः आवश्यककृत्तचूर्ण्यनुसारेण (३२ पत्रे) “पचमगलं कव्विचा भणइ करेमि भते ? सामा-
 इय” इत्यादिपाठः सामान्यतया एव लिखितः, तथापि तेषा अभिप्रायः तच्छिष्य-प्रशिष्यैः एष ज्ञायते न अपरैः, अत
 एव तत्पदुपरम्परागतैः श्रीजिनप्रभसूरि १ श्रीजिनपतिसूरि २ श्रीतरुणप्रभसूरिभिः ३ तदभिप्राय जानन्निः विधिप्रपा १

पाठो धारत्रय पठितोऽस्ति ? उच्यते—श्रीव्यवहारभाष्ये षट्पयोद्विशके यतीना दीक्षाग्रहणे (५८ पत्रे) प्रोक्तत्वात्, तथाहि—
“अण्णो वा धिरहृत्यो, सामाग्र्यअतिगुणमद्गुहणं च । तिगुणं पादक्खिण्ण, नित्यारग गुरुगुणविषही ॥ ३०९ ॥” तद्वीका-
कारैः मलयगिरिभिरपि त्रिःकृत्वः सामायिकोच्चारणं व्याख्यातमस्ति ४, पुनर्व्यवहारभाष्यटीकाया तत्रैव लिखित
“यतीनां प्रतोच्चारणे कार्यमाणे सति एकैकं प्रत गुरुर्द्यदि धारत्रयं नोच्चारयति तदा गुरोश्चतुर्लघुनामप्रायश्चित्तापत्ति
स्यात्”, तथाहि— (५८ पत्रे) “अप्यस्ये अकहिसे अणद्धिगय अपरिच्छ अइक्कमे पासे । एक्केको चतगुरुगा, चोवग सुत्त तु
कारणिय ॥ ३११ ॥” तत्र अतिक्रमे एकैकस्य प्रतस्य धारत्रय अनुच्चारणे प्रतेषु सर्वेषु प्रत्येक एकैकस्मिन् प्रायश्चित्त षत्वारी
गुरुकाः । ४ । ननु—इदं सामायिकदण्डकोच्चारण धारत्रयं तु यतीना दीक्षाग्रहणादौ प्रतिपादित, न श्रावकाणा नामग्राह ?
सत्य, यद्यपि श्रावकाणां नामग्राहं न उक्तं, तथापि श्रावकणामपि सामायिकनवमप्रतोच्चारणे कथं धारत्रय न उच्चार्यते ?
प्रतोच्चारविधिः सर्वेषां सर्वत्र समानत्वात् श्रावकाणा साध्वनुगामिश्रित्याकरणत्वोपवेशत्वाच्च । न च वाच्यं स्वतरगच्छे
एव धारत्रय दण्डकोच्चारणं, अन्येष्वपि बहुषु गच्छेत्तु सम्यक्त्वप्रतशीलप्रताधुच्चारणे धारत्रय तदुच्चारस्य पठ्यमानत्वात् ।
ननु—आवश्यकचूर्णि १ तटीका २ पञ्चाशककृत्ति ३ नवपदप्रकरणविवरण ४ पौषधविधिप्रकरणादिषु ५ कथ सामायिकोच्चा-
रस्य बहुत्वं न दर्शितम् ? उच्यते—तत्राऽपि सामान्यतया उक्तौ अपि जालैकवचनमिति न्यायेन बहुत्वं ज्ञेय । यतो यथा
ओषधिनिर्युक्तौ “सामाग्र्य उभयकाल पढिलेहा” इति पाठे सामान्यतया सामायिकशब्द उक्तः, तथापि तद्वृत्तिकृता श्रीद्रो-
णाचार्येण ‘सामाग्र्यं ति’ सामायिक धारत्रयमाकृष्य स्वपितीति व्याख्यातं । एव उच्यते—अध्ययनेष्वपि पद्धिशाध्ययने प्रतिक्रमणा-

चलवल्गु करी प्रमार्जिधानुंज फार्ज करइ, पणि महात्सानी परि मुख आगइ धरइ नही, तिहा आचरणञ्ज प्रमाण इत्यादि" एवं तपागच्छाधिराजश्रीरक्षशेखरसूरिणाऽपि स्वकृतश्राद्धविधिविनिश्चये लिखितमस्ति, कायोत्सर्गकरणावसरे वन्दनकथानावसरे च "रजोहरणं चरणपार्श्वे मोक्तव्यमिति भणितमस्ति" ननु-तपागच्छीयसूरिप्रमुखैः साधुवत् रजोहरणधरण निषिद्ध वर्तते तर्हि कथं तपागच्छीयश्राद्धाः क्रिया कुर्वन्तः साधुवत् रजोहरणं विचरति ? उच्यते-तत्राऽर्थे तद्वदुष एव प्रष्टव्याः, न वयं काश्चन निन्दामः ॥ १८ ॥

॥ इति श्रावकाणां षडवलक नैश्चयिकं न भवतीति विचारः ॥ १८ ॥

ननु-आत्मीयगच्छे पौषधिकाः सत्यपि सामायिकप्रते पुनरपि रात्रिपश्चिमप्रहरे सामायिक नवीन गृह्णन्ति, तत्कथं ? उच्यते-युक्तियुक्तत्वात्, का युक्तिः ? इत्याह-श्रूयता, सामायिकस्य जघन्यो मुहूर्त्तमेकं, उत्कृष्टञ्च अष्टौ यामा कालो, ध्यानशतकेऽभ्यधायि, ततो गतरात्रे मुहूर्त्तशेषे सामायिकं गृहीत आसीत्, पुनरग्रिमरात्रेरपि मुहूर्त्तं शेषे अष्टौ यामाः सपूर्णां दधुः, तत्सपूर्णतामवनेन सामायिककालोऽपि अष्टप्रहररूपं उत्कृष्टः सपूर्णाऽञ्जनिष्ट, पौषधश्च सामायिकानुगतोऽतः सामायिक नवीन अवश्यं ग्राह्यमेव ॥

ननु-नवीनसामायिकग्रहणे शास्त्राक्षराणि अपि सन्ति ? उच्यते-सन्तीति, कानीत्याह-श्रीजिनवल्लभसूरिभिः पौषधविधिप्रकरणे (१८ पत्रे) उक्तत्वाधिति तथाहि-"तत्रो राईप चरमे जामे चट्टेऊण इरियावहिअ पडिक्कमिअ सक्कथपण

पुनः सहाचारवृत्तौ तपागच्छीयश्रीधर्मकीर्त्युपाध्यायेनाऽपि “खेलिणकविद्वंद्वं कुगं पुण, अगीयसे हाइयाण समाव । संभवइ गिहरयाण वि, कयाइ एगत्तभावमि ॥ १ ॥” इत्युक्तत्वात्, खेलिणकविद्वकायोत्सर्गद्वूपणद्वय, अगीतार्थशिष्याणां छगत् प्रोक्त, गृहस्थस्य तु एतद्वृष्णद्वयं, कदाचित् एकत्वभाव गतस्य भवदुक् पर न सर्वदा, एकत्वभावश्च गृहस्थस्य एकादशप्रतिमायामेव न अर्वाक् । अत्र इदं रहस्यम्,—कदाचित् यतनानिमिच्च श्राद्धो रजोहरण विमर्ति तथापि क्रिया-कुर्वन् साधुवत् न मुस्ताप्रौ रक्षति, यतः श्रीअनुयोगद्वारसूत्रवृत्त्योः (३० पत्रे) अपि रजोहरणादीना ययोचितव्या-पारनियोगे अर्पितत्वेन युक्त्यभंगनात्, तथाहि—

“से किं तं लोगुत्तरिअं भावावस्सय अण्ण इमे समणे धा समणी वा सावओ वा साविआ वा तच्चित्ते तम्मणे तहसे तदग्गवसिप तच्चिबग्गवसाणे तदट्ठोवत्ते तवप्पिअकरणे तवभावाणामाविप (एगमणे अविमाणजिणयणधम्मरागर-त्तमणे) अण्णत्थ कत्थइ मण अकरेमाणे उभओकाल आवस्सय करेति । से तं लोगुत्तरिअ भावावस्सयं”, अत्र “तद-प्पिअकरणे” इति पदस्य वृत्तिर्यथा तदर्पितकरणः करणानि तत्साधकतमानि, वेह-रजोहरणमुखवस्त्रिकादीनि तस्मिन् आधश्यके ययोचितव्यापारनियोगेन अर्पितानि—नियुक्तानि येन स तथा सम्यक् यथास्थानन्यस्तोपकरण इत्यर्थः ।

पुनरपि तपागच्छनायकश्रीसोममुन्दरसूरि—श्रीजयचन्द्रसूरि—श्रीविशालराजसूरि—श्रीरत्नशेखरसूरि—श्रीतदयनन्दसूरिपद-कमलसेविना शिष्यहेमहसगणिना श्राद्धवराभ्यर्थनया कृते श्रीषट्ठावश्यककालावबोधेऽपि लिखितमस्ति यथा—“श्रावको वन्दन वदन् षलषलकेन प्रमार्ज्जनस्य एव कार्यं करोति न तु महात्मवत् मुस्तामे रक्षति, तथाहि—“वादणा वेतव श्रावक

चलवलइ करी प्रमार्जिवानुज कार्ज करइ, पनि महात्मानी परि मुख आगइ धरइ नही, तिहा आचरणज प्रमाण इत्यादि" एव तपागच्छाधिराजश्रीरत्नशेखरसूरिणाऽपि स्वकृतश्राद्धविधिविनिश्चये लिखितमस्ति, कायोत्सर्गकरणावसरे वन्दनकवानावसरे च "रजोहरणं चरणपार्श्वे मोकज्यमिति भणितमस्ति" ननु-तपागच्छीयसूरिप्रमुखैः साधुवत् रजोहरणघरणा निषिद्ध वर्तते तर्हि कथं तपागच्छीयश्राद्धाः क्रिया कुर्वन्तः साधुवत् रजोहरण विञ्चति ? उच्यते-तत्राऽर्थे तदुख एव प्रष्टव्याः, न वयं काश्चन निन्दामः ॥ १८ ॥

॥ इति श्रावकाणां चलवलक नैश्चयिक न भवतीति विचारः ॥ १८ ॥

ननु-आत्मीयगच्छे पौषविकाः सत्यपि सामायिकम्वरे पुनरपि रात्रिपश्चिमप्रहरे सामायिक नवीन गृह्णन्ति, तत्कथं ? उच्यते-युक्तियुक्त्वात्, का युक्ति ? इत्याह-श्रूयता, सामायिकस्य जघन्यो मुहूर्त्तमेक, उत्कृष्टश्च अष्टौ यामाः कालो, ध्यानशतकेऽभ्यषायि, ततो गतरात्रे मुहूर्त्तशेषे सामायिक गृहीत आसीत्, पुनरग्निमरात्रेरपि मुहूर्त्तं शेषे अष्टौ यामाः संपूर्णा षट्शुः, तत्संपूर्णताभवेन सामायिककालोऽपि अष्टप्रहररूप उत्कृष्टः संपूर्णोऽञ्जनिष्ट, पौषघञ्च सामायिकानुगतोऽतः सामायिक नवीन अवश्य प्राद्यमेव ॥

ननु-नवीनसामायिकप्रहणे शास्त्राक्षराणि अपि सन्ति ? उच्यते-सन्तीति, कानीत्याह-श्रीजिनवल्लभसूरिभिः पौषघ-विधिप्रकरणे (३८ पत्रे) उक्तत्वादिति तथाहि-"तयो राईए घरमे जामे उट्टेऊण इरियावहिअ पडिक्कमिअ सक्कथएण

पुनः सङ्घाचारवृत्तौ तपागन्धीयश्रीधर्मकीर्त्युपाध्यायेनाऽपि “खेलिणकविष्टुं दुर्गं पुण, अगीयसे द्वाइयाण समाव ।
सभयइ गिहल्याण वि, कयाइ एगचभावमि ॥ १ ॥” इत्युक्त्वात्, खेलिणकविष्टुकायोत्सर्गदूषणद्वय, अगीतार्थशिव्याणां
लगत् प्रोक्त, गृहस्थस्य तु एतद्दूषणद्वयं, कदाचित् एकस्यभाव गतस्य भववृत्तं परं न सर्वदा, एकत्वभावश्च गृहस्थस्य
एकादशप्रतिभायामेव न अर्वाक् । अत्र इदं रहस्यम्,—कदाचित् यतनानिमित्तं श्राद्धो रजोहरण विभक्तिं तथापि क्रिया
कुर्वन् साधुवत् न मुखाप्राप्तौ रक्षति, यतः श्रीमनुयोगद्धारसूत्रवृत्त्योः (३० पत्रे) अपि रजोहरणादीनां यथोचितव्या-
पारनियोगे अर्पित्वेन युक्तत्वमणनात्, तथाहि—

“से किं तं लोगुत्तरिअ भावावस्त्य जण्ण इमे समणे धा समणी धा सावओ धा तच्चित्ते तम्मणे तहसे
तवज्जवसिए तच्चिअवसाणे तदद्दोववत्ते तदप्पिअकरणे तवभाषणाभाविए (एगमणे अधिमाणजिणवयणधम्मरागर-
त्तमणे) अण्णत्थ कस्यइ मण अकरेमाणे समओकाल आवस्त्य करेति । से तं लोगुत्तरिअ भावावस्त्यं”, अत्र “तद-
प्पिअकरणे” इति पदस्य वृत्तिर्यथा तदर्पितकरणः करणानि तत्साधकतमानि, वेह-रजोहरणमुखवखिकादीनि तस्मिन्
आवश्यकं यथोचितव्यापारनियोगेन अर्पितानि—नियुक्तानि येन स तथा सम्यक् यथास्थानन्यस्तोपकरण इत्यर्थः ।

पुनरपि तपागच्छनायकश्रीसोमसुन्दरसूरि-श्रीजयचन्द्रसूरि-श्रीविशालराजसूरि-श्रीरत्नशेखरसूरि-श्रीवदयनन्दसूरिपद-
कमलसेविना शिष्यहेमहसगणिना श्राद्धवराम्भार्यनया कृते श्रीषट्ठावश्यकवालावबोधेऽपि लिखितमस्ति यथा—“श्रावको
यन्दन दवन् चलयलकेन प्रमार्जनस्य एव कर्ष्यं करोति न तु महात्मवत् मुखाग्रे रक्षति, तथाहि—“वादणा वेतव श्रावक

धेइए वंदिअ पुवं घ पुत्तिं पेहिअ नमुक्कारपुवं सामाइअसुच फहिअ सदिसाविअ सज्झाय कुणइ जाव पडिक्कमणत्तेला,
 तओ पुवधिहिणा पडिक्कमिअ पहिलेहणाइअ करेइ" । १ । एव श्रीजिनप्रमसूरिभिरपि विधिप्रपाया अभाणि—
 "तओ पच्छिमारयणीए उट्ठिअ इरियावहिअ पडिक्कमिअ कुसुमिणनुसुमिणकावसग्ग सय उस्सास, मेहुणसुमिणे अद्रुत्तर-
 यउस्सास करिअ सकल्यय भणिअ पुबुत्तविहिए सामाइय काठ सज्झाय सदिसाविअ ताव करेइ जाव पडिक्कमणत्तेला" । २ ।
 एयमेव श्रीतरुणप्रमसूरिकृतपढावइयकवालावबोधेऽपि ज्ञेय ॥ ३ ॥ ननु—जीर्णप्रन्यस्याऽपि एतत्सम्मतिरस्ति ? उच्यते,
 श्रीपञ्चाशकचूर्णौ तथैव प्रोक्त्वात् तथाहि—“तओ राइए धरमज्जामे उट्ठिऊण इरियावहिअ पडिक्कमिअ पुयिं घ पोत्तिं
 पेहिअ नमुक्कारपुव सामाइयसुच फहिअ सदिसाविअ सज्झाय कुणइ" ॥ ४ ॥ इति ॥ १९ ॥

॥ इति पौषविकाना पश्चिमरात्रौ नवीनसामायिकग्रहणाधिकार ॥ १९ ॥

ननु—तयागच्छप्रमुखगच्छेषु साधवः पादोनग्रहरे प्रतिलेखनासमये “उगधाढा पोरिसी” इति न भणन्ति किन्तु “बहु-
 पडिपुष्पा पोरिसी” इति, आत्मनां गच्छे तु “उगधाढा पोरिसी” इति भणन्ति तत्र किं गच्छाचारः प्रमाण ? किं वा शास्त्रो-
 किः ? उच्यते—शास्त्रोक्तिरेव, का शास्त्रोक्तिः ? इत्याह—श्रीविधिप्रपाया (१४ पत्रे) श्रीजिनप्रमसूरिभिः तथैव भणनात्,
 तथाहि—“तस्य देवसिअ पडिक्कम रयणिपढमपहर जाव सुज्झइ, राइय पुण आयस्सयचुण्णिअभिप्पायेण उगधाढापेरितिं
 जाव, ववहाराभिप्पाएण पुण पुरिमहु जाव सुज्झइ” इत्यादि । १ ।

एवमेव श्रीतरुणप्रमसूरिनिर्मितथीयभावइयकवालावबोधेऽपि । २ । ननु—प्राक्तनपूर्वाचार्यधिरचितप्रन्येष्वपि एत-

त्स्मतिरस्ति ? उच्यते—अस्तीति, कथं ? इत्याह—श्रीमद्वचनसारोद्धारसूत्रे (१६६ पत्रे) ५९२ गायत्र्याकले तथैव
 उक्त्वात्, तथाहि—“उवगारणचवद्वसंगं, पडिलेहिजाइ विणस्स पहरतिगे । उग्घाडपोरिस्सीए उ पत्तनिजोगपडिलेहा
 ॥ ५९२ ॥” पुनस्तत्रैव ग्रन्थे (४८ पत्रे) १०६ गायत्र्याख्याने “साधुवचन-उद्धादा पौरुषी” इत्यादिक विञ्च-
 मकारणम् । ४ । पुनः श्रीहरिभद्रसूरिधिरचित्तावश्यकष्टुहृत्तौ (८५२ पत्रे) प्रत्याख्यानाधिकारेऽपि, तथाहि—“साहुणो
 भणति-उग्घाडापोरुसी ताव सो पजिमितो, परिचा मिणति अण्णो वा मिणति, तेण से भुजतस्स कहित ण पूरितति
 तावे उइदवं इति” । ५ । एवमेव श्रीआवश्यकलघुवृत्तावपि तिलकाचार्यकृताया । ६ । पुन श्रीआवश्यककृत्तां हारि-
 भया श्रीशीतलाचार्यसबन्धिवन्दनाधिकारे (५१२ पत्रे), तथाहि—“जे तुज्झ भाइणिजा ते आगया वियालोत्ति न
 पविट्ठा, तेण कहिअ, तुट्ठो, इमेसिं पि रत्तिं सुहेण अज्झवसाणेण वण्हवि केवलणाण समुप्पन्न, पभाए आयरिया
 वित्ताउ पलोएइ, एसाहे सुहुत्तेण एहिंति, पोरिसिच्चि सुत्त मण्णे करेति अच्छति, उग्घाडाए अत्थपोरिसिति अतिचिरा-
 विय ते देवकुलिअ गया, ते वीअरागणा न आढयति, दडओऽणेण ठविणो पडिफत्तो, आलोइए भणति-ऊओ
 वंदासि ? भणति-ऊओ मे पडिहायति सो चिंतेति-अहो तुट्ठसेहा निहाजति” । ७ । इत्थमेव श्रीआवश्यकपूर्णपि
 उग्घाडाए जत्थ पोरिसिंति, जतिधिराविए देवकुलिअ गया ते अ वीअरागणा गयंति, दडओ ठविउ पडिफत्तो” इत्या-
 दि । ८ । ननु-उपाच्छीयसूरिकृतेऽपि ग्रन्थे क्वाऽपि उग्घाडा पोरिस्सी भणिताऽस्ति ? उच्यते—अनेकेषु ग्रन्थेषु तथा
 जेहे शोत्तरा उग्घनायकसूरिसारोत्तरसूरिणा स्वकृपशास्त्रविधिकौमुया (४२० पत्रे), तथाहि—“तच्च प्रतिक्रमण पयमेद

दैवसिकं रात्रिकं पार्थिवसिकं चावत्सैरिकं चेति । एषां कालस्तु उत्सर्गेण एव उक्तः, “अत्र निबुद्धे विवे, सुप्त
 कद्रुति गीअत्या । इअवयणपमाणेण, देवसि आवस्सगस्स समए, निद्धामुह भव्यति
 आयरिआ । तह तं कुणति जह वस-पडिलेहणतरं सूरौ ॥ २ ॥” अपवादस्तु दैवसिक विवसवृतीयप्रहरादवाक् अर्ध-
 रात्रं यावत् । योगशास्त्रवृत्तौ तु मध्याह्नादारभ्य अर्धरात्र यावत् इत्युक्तं, रात्रिक अर्धरात्रादारभ्य मध्याह्न यावत् । उक्त च-
 “उग्याढपोरिसिं जा, सइ अवस्सयस्सत्तुक्षीए । धवहाराभिप्पाया, भणति पुण जाव पुरिमहुं ॥ २ ॥” पार्थिव-
 चातुर्मासिकसावत्सरिकाणि तु पक्षाद्यन्तेषु च स्युः । ९ । पुनरपि श्रीवेवेन्द्रसूरिविरचितश्रीश्राद्धविनकृत्यवृत्तौ अपि
 अभाणि, तथाहि-“साधुवचन उग्याढा पोरिसी इत्यादि विचमकारण । १० ।” पुनरपि श्रीदेवेन्द्रसूरिकृतप्रत्याख्यान-
 भाष्येऽपि तथाहि-“साधुवयण उग्याढा पोरिसी उणुसुञ्छया समाह्वित्ति” इत्यादि २५ गाथायाम् । ११ ।

॥ इति उग्याढा पोरिसी भणनाधिकारः ॥ २० ॥

ननु-श्रीखरतरगच्छे पुत्राविजन्मनि तन्मरणे च आतमृतक सूतक गण्यते, तत्राऽपि पुत्रस्य एकादशदिनानि पुत्र्याश्च
 द्वादशदिनानि यावत् तद्द्वे खरतरसाधवो भिक्षां न गृह्णन्ति, तपागच्छादिगच्छेषु तु केषुचित् न सूतकशङ्काशङ्कः, तत्र
 मूलतः काऽपि शास्त्रे सूतकगृहवर्जनं समुपदिष्टं वर्तते न वा ? उच्यते-श्रीजिनपतिसूरिभिः निजसामाचार्या प्रोक्त्वात्,
 तथाहि-“सधवइसूरिपयकुलेसु वि दसाह सुअसूअगकुलाण च एगारसाह पुत्तिआ सूअग वारसाह मयगकुलाण च वज्जणे
 ॥ २१ ॥” एव तरुणप्रमसूरिकृतश्रीपढावश्यकबालावबोधे २ पुनरन्यप्रन्थीयगाथावालावबोधेऽपि यथा-

दैवसिकं रात्रिकं पाक्षिकं चातुर्मासिकं सावत्सरिकं चेति । एषां कालस्तु उत्सर्गेण एव उक्तः, “अत्र निबुद्धे विवे, सुत
 कद्रुति गीअत्या । इअवयणपमाणेण, देवसि आवस्सप कालो ॥ १ ॥” रात्रिकस्य चैव आवस्सगस्स समए, निहामुद षयति
 आयरिआ । तह तं कुणति जह वस-पडिलेहाणतरं सुरो ॥ २ ॥” अपवावस्तु दैवसिक विवसत्तीयप्रहरादवोक् अर्ध-
 रात्रं यावत् । योगशाखवृत्तौ तु मध्याह्नादारभ्य अर्धरात्रं यावत् इत्युक्तं, रात्रिकं अर्धरात्रादारम्य मध्याह्न यावत् । उक्तं च-
 “उग्घाढपोरिसिं जा, सइ अवस्सयस्सपुत्तीप । ववहाराभिप्पाया, भणति पुण जाव पुरिमहं ॥ २ ॥” पाक्षिक-
 चातुर्मासिकसावत्सरिकाणि तु पक्षाद्यन्तेषु च स्युः । ९ । पुनरपि श्रीवेवेन्द्रसूरिविरचितश्रीश्राद्धदिनकृत्यवृत्तौ अपि
 अभाणि, तथाहि-“साधुवचन उग्घाढा पोरिसी इत्यादि विअमकारण । १० ।” पुनरपि श्रीदेवेन्द्रसूरिकृतप्रत्याख्यान-
 भाष्येऽपि तथाहि-“साधुवचन उग्घाढा पोरिसी तणुसुच्छया समाहिसि” इत्यादि २५ गाथायाम् । ११ ।

॥ इति उग्घाढा पोरिसी भणनाधिकारः ॥ २० ॥

ननु-श्रीस्वरतरगच्छे पुत्रादिजन्मनि तन्मरणे च आतमृतक सूतक गण्यते, तत्राऽपि पुत्रस्य एकादशदिनानि पुत्र्याद्य
 द्वादशदिनानि यावत् तद्गृहे स्वरतरसाधवो मिषां न गृह्णन्ति, तपागच्छादिगच्छेषु तु केषुचित् न सूतकशङ्काशङ्कः, तत्र
 मूलतः क्काऽपि शास्त्रे सूतकगृहवर्जनं समुपदिष्टं वर्तते न वा ! सच्यते-श्रीजिनपतिसूरिभिः निजसामाचार्यां प्रोक्तत्वात्,
 तथाहि-“सध्वइसूरिपयकुलेसु वि दसाह सुअसूअगकुळाण च एगारसाहं पुत्तिआ सूअग चारसाह मयगकुलाण च वज्जणे
 ॥ २१ ॥” एव तल्याप्रमसूरिकृतश्रीपढावश्यकशालाववोधे २ पुनरन्यप्रन्यीयगाथावालावधोधव्याख्यानोऽपि यथा-

“छक्कायदयावंतो वि, सजओ कुणइ बुल्लह बोहिं । आहारे नीहारे, दुगछिए पिहगहणे अ ॥ १ ॥” इत्यत्र दुगछिए पिहगहणे अ सूतक मृतक रजकै वणकै प्रमृतिक जे छइ दुगछित निर्दित कुळ विहा पिह असन-पान-खादिम-स्वादिम-रूप तणइ ग्रहणि हुमइ इति संबध करिषच । ३ । ननु-काऽपि मूलसूत्र भाष्य-वृण्णि-वृत्त्यादौ अपि अक्षराणि सन्ति ? चथ्यते-सन्तीति, श्रीसूत्रकृदङ्गसूत्रवृत्त्यो- (१८० पत्रे), तथैव चकत्वात्, तथाहि-“सपसारी कयकिरिए, पसिणायतणणि अ । सागारिअ च पिह च, त विज्ज परिजाणिआ ॥ १६ ॥” व्याख्यालेशः-सागारिकः=शय्यातरः, तस्य पिण्ड=आहार, यदि वा सागारिकपिण्ड इति सूतकट्टहपिण्ड जुगुप्सित वर्णापसदपिण्ड वा, चथब्बः समुच्चये । एतत्सर्वं विद्वान्=ज्ञपरिज्ञया परिज्ञाय प्रत्याख्यानपरिज्ञया च परिहरेदिति” ९ अध्ययने १६ गाथायाम् ॥ ४ ॥ पुनः श्रीआचाराङ्गे द्वितीयश्रुतस्कन्धे प्रथमाध्ययने षतुयैद्विशके (३०५ पत्रे),

तथा हि-“भिक्षसागा नामेगे एवमाहसु समाणा वा वसमाणा वा गामाणुगाम दूइज्जमाणे खुड्ढुए खलु अय गामे सनिरुद्धाप नो महालए से हता भयतारो वाहिरगणि गामाणि भिक्षवायरिआए वयह’ इति । वृत्त्येकदेशो यथा-‘वसमाना’ मासकल्पविहारिणः ते एवभूता, प्राधूर्णकान् समायातान् ग्रामानुग्राम दूयमानान् गच्छत एव क्तुः-‘यथा झुल्लकोऽय ग्राम अल्पट्टहभिवादो वा, तथा सनिरुद्ध-सूतकादिना, नो महान्’ इति पुनर्वचन आदरख्या-पनार्थ, अतिशयेन झुल्लक इत्यर्थ, ततो हन्त ! इति आमन्त्रण, यूय भवन्तः=पूज्या वहिर्ग्रामेषु मिशाचर्यार्थं व्रजत इत्येव व्रयात्” इति । ५ । पुन श्रीनिरीयभाष्यचूर्णौ यथा “जे भिक्षु दुगछिअकुलेसु असणाइ-वत्याइ-वसहि-

देवसिक्तं रात्रिकं पाक्षिकं चार्तुर्मासिकं सांवत्सरिकं चेति । एषा कालरसु तत्सर्गेण एव रक्तः, “अद्भ निबुद्धे विवे, सुत
 क्वृति गीअरथा । इअवयणपमाणेण, देवसि आवस्सए कालो ॥ १ ॥” रात्रिकस्य चैव आवस्सगस्स समए, निदामुह चयति
 आयरिआ । तह तं कुणति जह वस-पखिलेहाणतरं सूरो ॥ २ ॥” अपवावस्तु देवसिक्तं दिवसवृतीयप्रहरादवाक् अर्ध-
 रात्रं यावत् । योगशास्त्रवृत्तौ तु मध्याह्नादारम्य अर्धरात्रं यावत् इत्युक्तं, रात्रिक अर्धरात्रादारम्य मध्याह्न यावत् । तक्त च-
 “उग्याउपोरिसिं जा, सइ अवस्सयस्सचुभीए । ववहाराभिप्पाया, भणति पुण जाव पुरिभह ॥ २ ॥” पाक्षिक-
 चार्तुर्मासिकसावत्सरिकाणि तु पञ्चायन्तेषु च स्युः । ९ । पुनरपि श्रीवेवेन्द्रसूरिविरचितश्रीआद्भदिनकृत्यष्टौ अपि
 अभाणि, तथाहि-“साधुवचनं उग्याउ पोरिसी इत्यादि विञ्जमकारण । १० ।” पुनरपि श्रीदेवेन्द्रसूरिकृतप्रत्याख्यान-
 भाष्येऽपि तथाहि-“साधुवयण उग्याउ पोरिसी तणुसुच्छया समाहित्ति” इत्यादि २५ गाथायाम् । ११ ।

॥ इति उग्याउ पोरिसी भणनाधिकारः ॥ २० ॥

ननु-श्रीखरतरगच्छे पुत्राविजन्मनि तन्मरणे च जातमृतकं सूतक गण्यते, तत्राऽपि पुत्रस्य एकावशदिनानि पुत्र्याश्च
 द्वावशदिनानि यावत् तद्दृढे स्मरतरसाधवो भिक्षां न गृह्णन्ति, तपागच्छादिगच्छेषु तु केषुचित् न सूतकशङ्काशङ्कः, तत्र
 मूलतः काऽपि शास्त्रे सूतकगृहवर्जनं समुपविष्टं वर्तते न वा ? उच्यते-श्रीजिनपतिसूरिभिः निजसामाचार्या प्रोक्त्वात्,
 तथाहि-“सध्वइसूरिपयकुलेसु वि दसाह सुअसूअगकुलाण च एगारसाह पुत्तिआ सूअग धारसाह मयगकुलाण च चज्जणं
 ॥ २१ ॥” एव तस्याप्रमसूरिकृतथीपढावस्यकमालावधोधे २ पुनरन्यप्रन्थीयगाथावालावधोघव्याख्यानेऽपि यथा-

“छक्कायदयावतो वि, सज्जो कुण्ड दुल्लहं बोहिं । आहारे नीहारे, दुगछिए पिहगहणे अ ॥ १ ॥” इत्यत्र दुगछिए पिहगहणे अ सूतक मृतक रजकै वणकंर प्रमृतिक जे छइ दुगछित निवित कुल तिहा पिह असन-यान-खादिम-स्वादिम-रूप तणइ महणि हुतइ इति संबंध करिवच । ३ । ननु-काडपि मूलसूत्र भाष्ये-चूणि-वृत्त्यादौ अपि अक्षराणि सन्ति ? उच्यते-सन्तीति, श्रीसूत्रकृदङ्गसूत्रवृत्त्यो (१८० पत्रे), तथैव उक्तत्वात्, तथाहि-“सपसारी कयकिरिए, पसिणायतणगणि अ । सागारिअ च पिह च, त विज्ज परिजाणिआ ॥ १६ ॥” व्याख्यालेशः-सागारिकः=शय्यातरः, तस्य पिण्ड=आहार, यदि वा सागारिकपिण्ड इति सूतकगृहपिण्ड जुगुप्सित वर्णापसदपिण्ड वा, चशब्दः समुच्चये । एतत्सर्वं विद्वान्=ज्ञपरिज्ञया परिज्ञाय प्रत्याख्यानपरिज्ञया च परिहरेदिति” ९ अध्यायने १६ गाथायाम् ॥ ४ ॥ पुनः श्रीआचाराङ्गे द्वितीयश्रुतस्कन्धे प्रथमाध्ययने चतुर्थोद्देशके (३०५ पत्रे),

तथा हि-“भिक्षुखागा नामेगे एवमाहसु समाणा वा वसमाणा वा गामाणुगाम दूइज्जमाणे खुडुए सलु अय गामे सनिरुद्धाप नो महालय से हता भयतारो वाहिरगणि गामाणि भिक्षुखायरिआए वयह’ इति । वृत्त्येकदेशो यथा-‘वसमानाः’ मासकल्पविहारिणः ते एवंभूताः, प्राघूर्णकान् समायातान् आमामुग्राम दूयमानान् गच्छत एव ऊचुः-“यथा शुल्लकोऽय आम अल्पगृहभिक्षादो वा, तथा सनिरुद्धः-सूतकादिना, नो महान्’ इति पुनर्वचन आदरख्या-पनार्थ, अतिशयेन शुल्लक इत्यर्थ, ततो हन्त ! इति आमश्रण, यूय भवन्त-पूज्या वहिग्रामेषु भिक्षाचर्यार्थं व्रजत इत्येव ब्रूयात्” इति । ५ । पुनः श्रीनिशीथभाष्यचूर्णो यथा “जे भिक्षु दुगछिअकुलेसु असणाइ-वत्याइ-यसहि-

सङ्गाय वा करेइ" इत्यादि षट्ठुअ तेसिं एसो मे दोसख्व षट्ठिहा गाहा इचरिअत्ति सूअगगाहा निज्जूटा जे ठप्पा-
 कया सिलागा पट्टिअत्ति, आवकहिआ जे अत्य वीसए आदि जुगिआ जहा दक्खिणापहे लोहगार कलाला लाइसु,
 नट-परुचम्मकारादि एए आवकहिआ ३ आबकहिआ २ इमे इचरिआ सूअगगाहा कालावहीए जे ठप्पाकया ते
 गाहा, समासो संखेवे, लोइव दुधिहा इचिआ ३ आवकहिआ ३ आबकहिआ वा जाइए वा कम्मे एहा वि आसाधिका
 निज्जूटा चेचि कुला अत्य विसए जुगिआ अमोअ्या इत्यर्यः । कम्मेण वा सिप्पेण वा जाइए वा कम्मे एहा वि आसाधिका
 मोरपोसगा सिप्पेविट्ठा एहाविआ तेरिमापतकरा निहेवा जातीए पाणा दुया मोरुत्तिआय, खल्लुशब्दो अत्रघारणे, ते
 चेय अन्नत्थ जुगिआ जहा सिंपूए निहेवगा इत्यादि । ७ । पुनरेवमेव श्रीनिशीयपोवशोघेसकभाज्यचूर्णिपु अपि तथाहि-

“दुविहा दुगच्छिआ खल्लु, इचरिआ हुंति आवकहिआ य । एएसिं नाणत्त, बुच्छामि आणुपुवीए ॥ १ ॥ सूअगम-
 यकुलाइ, इचरिआ जे हवति निज्जूटा जे अत्य जुगिआ खल्लु, ते हुती आवकहिआ च ॥ २ ॥ तेसु अत्तण यत्थाई,
 वसही विप्परिणामो तहेव कुच्छिआ । तेसिं पि होइ संका, सबे एवारिसा मझे ॥ ३ ॥” इति भाज्यम् । अत्र चूर्णिन्याल्या-
 सूअगगाहा कालावहीए जे वप्पाकया ते निज्जूटा, मरुपानमण्णावो निपिन्नाः १ जे कुला जत्य विसए जुगिआ दुग-
 छिआ अमोअ्या इत्यर्यः, कम्मेण १ सिप्पेण वा २ जाइए वा ३, कम्मे न्हावियाइणो १ सिप्पे वि ठार न्हावियाइणो २ दि-
 द्दान्हाविया तेरिमाजाइए पाणाइणो ३, पुनरपि श्रीवशवैकालिकसूत्रे पञ्चमाध्ययने श्रीहरिभद्रसूरिकृतायां तट्टुत्थी ४
 (१६६ पन्ने) सूतकादिकुले प्रवेशस्य वर्जनीयत्वेन चकत्वात्, तथाहि-

'पण्डितकुलं न पविसे, मामग परिवष्णप । अश्विन्यत्कुल न पविसे, श्विअत्त पविसे कुल ॥ १७ ॥ व्याख्या-प्रतिकुट कुल द्विविषयम्-इत्वरं यावत्कथिक च, इत्वरं सूतकपुर्क, यावत्कथिकं अभोज्य, एतल पविशेत् शासनलघुत्वप्रसंगात् ।

अत्राड्ये प्रशमरतिस्त्रवृत्ती अपि (४० पत्रे), तथा-

“लोकः खलवाधारः, सर्वेषा ब्रह्मचारिणा यस्मात् । तस्माद्लोकविरुद्धं च सत्याज्यम् ॥ १३१ ॥ व्याख्या-लोको जनपदः, खलुयशब्दो अवधारणो, लोक एव आधारः सर्वेषा ब्रह्मचारिणा, यस्मात् ब्रह्म-संयम सप्तदशमेद, तद्योगात् सयमिनः तेषां सर्वेषामिति गच्छवासिना गच्छनिर्गताना च, तस्मात् लोके यद्विरुद्धं जात-मृतक-सूतक समूह-

निराकृतादियुहेषु भिक्षादिग्रहण अभोज्येषु च परिहार्यं, तथा चाऽऽवे-

“जे जहिं वुगुच्छिआ सल्लु, पवाघणवसहिसत्तपाणेसु । जिणवयणे पण्डिकुट्ठा, वजेअया पयसेण ॥ १ ॥” यच्च लोके-कदंशे विरुद्धं मद्य-मांस-उशुन-वीधानन्तकायादि धर्मसाधनविरुद्धं अनेकं तदपि परिहार्यमिति ॥ १३१ ॥ इत्थं लोके-कृवातान्वेषण श्रेयोद्धेषुः इति दर्शयति । ननु-दशदिनादिमान अपि कुत्राऽपि प्रोक्तमस्ति ? उच्यते-श्रीव्यवहारभाष्ययुक्ता श्रीमलयगिरिसूरिभिः दशदिनमानं उक्तं अस्ति, तथाहि-“जातसूतक नाम जन्मानन्तरं दशाऽहानि यावत्, मृतकसूतक मृतानन्तरं दश दिवसान् यावत् । १ । पुनरपि व्यवहारभाष्ययुक्तौ प्रथमोद्देशकैः तथाहि-“लौकिक द्विधा, इत्तर यावत्-थिकं च, तत्र इत्तर मृतकसूतकादिः तथाहि-लोकैः सूतकादि दश दिवसान् यावत् वर्ज्यते इति, यान्तकथिकं चरुह-छिम्पक-धर्मकार-डुम्मादि एते हि यावज्जीव शिष्टैः समोगाविना वर्ज्यन्ते इति । २ । पुनः निशीथचूर्णों परिहारनिदोपाधिकारे

“लोइओ वुविहो इचरिओ आवकहिओ अ, इचरिओ सुयागविसु दसादिदिसपरिवज्जण, आवकहिओ जहा नट्ट-यरुह-
 छिपण-धम्मार उषा य, लोटचरिओ सेज्जादाण-अभिगमसङ्गादि आवकहिओ रायपिहो इति ३ । पद्मपुराणेऽपि उक्तम्-
 “मृते स्वजनमात्रेऽपि, सूतक जायते फिल । अस्त्रंगते विवानाये, भोजन क्रियते कथम् ? ॥ १ ॥” तथा लौकिकसूत-
 कमपि पर्यं, तथाहि-“सूतक वृद्धिहानिम्या, दिनानि त्रीणि द्वादश । मसूतिस्यानमासैक, वासराः पञ्च गोत्रिणाम् ॥ १ ॥
 मसूति च मृते धाले, देशान्तरमृते रणे । सन्ताने मरण चैव, दिनैक सूतक मतम् ॥ २ ॥ यद्दिने सूतके जाते, गते
 द्वादशके दिने । विनाभिकपूजायां, पात्रदानेन शुद्धति ॥ ३ ॥ पञ्चहा सूतक क्षेत्रे, शूद्रे पक्षैकसूतकम् । दशहा त्राह्मणे
 कत्सयेत् ॥ ५ ॥ अम्बी-वेटिका-महिषी-गोमसूतिर्गृहाङ्गणे । सूतक दिनमेक स्यात्, गृहवासे न सूतकम् ॥ ६ ॥ दासी
 दासस्तया कन्या, जायते वियते यदि । त्रिरात्र सूतक ज्ञेय, गृहमग्न्येऽतिदूषितम् ॥ ७ ॥ यदि गर्भविपचि स्यात्, श्रवणे
 याऽपि योपिताम् । यावन्मास स्थितो गर्भ-स्तावद्दिनानि सूतकम् ॥ ८ ॥ महिषीपक्षकं क्षीर, गोक्षीर च दिना दश ।
 अटक च अजाक्षीर, पखात् क्षीरं प्रवर्षकम् ॥ ९ ॥ इत्यादिस्वशासनपरशासनसम्मत्या समर्थितं सूतकवर्जनम् ॥ २१ ॥
 ॥ इति जातमृतकसूतकपिण्डनिषेधाधिकारः ॥ २१ ॥

ननु-सरतरगच्छीयाः श्राद्धाः प्रतिक्रमणसूत्रान्ते उच्यन्ते-“तस्मिन् धम्मस्स केवलपिणत्तस्से ति” वाक्येन कथयन्ति,
 वाचा अनुचरन्तो मनस्येव तदर्थं ध्यायन्तीति, अत्र काऽपि अन्यसम्मतिरस्ति ? उच्यते-अस्तौति, श्रीजिनपतिसुरिभि

सामाचार्या स्पष्ट वक्तवात् । तथाहि—“सावथा पढिक्कमणसुत्तत्ते तस्स धम्मस्स केवलपन्नत्तस्सेति न भणति”, इति ॥ १ ॥ पुनरपि श्रीतरुणप्रभसूरिकृतपढावश्यकवालावबोधेऽपि, तथाहि—“तस्स धम्मस्स केवलपन्नत्तस्स” इसत् पद श्रायक प्रति-
 क्रमणप्राति आम्नायतणा अभावइ तओ केइएक पढइ नही, केइएक पुणि पढइ, तथापि हि “अब्भुट्टिओमि आराहणाए
 विरओमि ।वेराहणाए” ए पद जुगलु तिहाजि सवधियु छइ, तिण कारणि मतिवर्तमानु जाणिडु (१५२ पत्रे) ॥ २ ॥ एव
 श्रीचन्द्रसूरिकृतप्रतिक्रमणवृत्तौ अपि तथैव वक्तम्, तथाहि—“तस्स धम्मस्स केवलपन्नत्तस्स” इत्यादि द्वादशाक्षरी वाचा
 अनुचरन् श्राद्ध वचिष्ठतीति ॥ ३ ॥ एव श्रीजिनप्रभसूरिकृतविधिप्रपायामपि “तस्स धम्मस्स केवलपन्नत्तस्सेति” वाक्य
 न लिखितमस्ति, तथाहि—तत्पाठः—“तओ पुत्तीए कट्ठासण पाचछण वा पढिलेहिअ, वाम जाणु दिट्ठा दाहिण च उट्ठं
 कात् करजुअगहिअपुत्ती सम्म पढिक्कमणसुत्त भणइ, तओ दध्मभावुट्टिओ अब्भुट्टिओमि इच्चाइ दस्रंगं पठित्ता वदण
 दात्”, इत्यादि ॥ ४ ॥ २२ ॥

॥ इति तस्स धम्मस्स केवलपन्नत्तस्स कथननियेधाधिकार ॥ २२ ॥

ननु—आत्मना गच्छे श्रावणस्य दृष्टौ द्वितीयश्रावणद्वितीयपक्षे, भाद्रपददृष्टौ प्रथमभाद्रपदद्वितीयपक्षे । श्रीपर्युपणा-
 पूर्वकरणात् आपाढचातुर्मासकात् पञ्चाशता दिनैरेव यत्पर्युपणापर्वं क्रियते, तत्कुत्र तदक्षराणि सन्ति ? सच्यते—श्रीजिन-
 पतिसूरिभिः निजसामाचार्या ११ तथैव वक्तवात्, तथाहि—“सावणे भद्वए वा अहिगमासे चवम्मासाओ पण्णासइमे
 दिणे पओसवणा कायवा न असीइमे” इति ॥ ११ ॥ ननु—यैः आपाढचातुर्मासकात् अशीत्या दिनै श्रीपर्युपणापर्वं विधी

कारयेदिति । पुनः श्रीपर्युषणाकस्यटिप्पणकेऽपि चकं “नो से कप्पइ त रयणिं ति” भाद्रपदशुक्लपञ्चमी अतिक्रमिति
 इत्यादि, एव सर्वत्र पर्युषणाकर्तव्यस्य भाद्रपदशुक्लपञ्चम्यामेव प्रोक्त्वात्, न काऽपि श्रावणे तत्कर्तव्यता दृश्यते इति
 यकव्य, कथ ? इत्याह-मूलपक्षे आपाढवृद्धौ “नो तं रयणिं सवायणाधित्तए ति” सामान्यसूत्रापेक्षया “अमिबद्धिमि
 धीसेति” विशेषसूत्रस्य दलीयत्त्वात्, श्रावणेऽपि पर्युषणासत्कसर्वकर्तव्यकरणात्, ततोऽस्माकं लौकिकटिप्पणकानुसारेण
 श्रावणवृद्धौ आपाढवृद्धौ इव श्रावणेऽपि पर्युषणापर्वकुर्वतां सिद्धान्तपक्षिकरणात् को दोषः ? पुनरपि कार्तिकचातुर्मास-
 काधिकारे तु चन्द्रसवत्सरापेक्षया पर्युषणातो दिनैः सप्तत्या एव तस्य जैनास्त्रायेन अवर्धितवर्षेऽपि सप्तत्या दिनैः तस्य
 समवः पौषाढयोः एव इदं, लौकिकटिप्पणकानुसारेण तु भाद्रपदाश्वयुजवृद्धौ दिनशतसमवः स्यात्, वीपमालिकाऽनन्त-
 रमेव षतुर्मासकसंभवात्, शैलकज्ञाते कार्तिकपूर्णिमाया षतुर्मासकप्रतिक्रमणस्य सकत्वादिति, न च असकान्तिमासोऽधि-
 कमासः स्फुट स्यादिति भास्कराचार्योक्तत्वात्, असकान्तिमासे कथं पर्युषणा ? इति वाच्य, तस्मिन् लग्नकार्यस्य एव निषि-
 द्धत्वात्, वीक्षा-स्थापना-प्रतिष्ठावलक्षणं नाऽन्यत् धर्मकर्म, यत् सकं नारचन्द्रीयद्वितीयप्रकरणे (१४५ पत्रे), तथाहि-

“रथिक्षेत्रगते जीवे, जीवक्षेत्रगते रवौ । दीक्षासुपस्थापना चाऽपि, प्रतिष्ठां च न कारयेत् ॥ ४५ ॥ वर्षशुद्धि-हरि-
 शयनेऽधिक्रमासे, गुरुशुक्रमासे न लग्नमन्वेद्य, लग्नेशाशाधिपयोर्नीचाऽस्तमने च न शुभ स्यात् ॥ ४६ ॥” ततो असकान्ति-
 मासे पर्युषणाकरणप्रतिषेधो न घटते, इत्यल विसरेण ॥ तत इदं स्थित श्रावणवृद्धौ द्वितीयश्रावणशुक्लचतुर्थ्यां, भाद्रपद-

दृष्टौ प्रथमभाद्रपदशुक्लचतुर्थ्यां पर्युषणापर्यं कर्तव्यं न अशीत्या दिने, इदं च स्थलं बहुगम्भीरार्थं, मया तु पूर्वगीतार्थप्रतिपादितसिद्धान्ताक्षरयुक्त्यनुसारेण लिखितं अस्ति, न स्वगच्छकल्पितं, पुनर्यथाऽस्ति तथा बहुश्रुता विदन्ति ॥ २३ ॥

॥ इति श्रावणभाद्रपदयोः दृष्टौ ५० पञ्चाशद्दिने पर्युषणा कार्या इत्यधिकारः ॥ २३ ॥

ननु-श्रीस्वरतरंगच्छे कदाचित् कुत्रचित् कल्पसूत्र गीतार्थो नव वाचनानि वाचयन्ति, कदापि काऽपि एकादशवाचनाभिः, कदापि कुत्राऽपि त्रयोदशवाचनाभिः वाचयन्ति, तपागच्छीयादिगीतार्थास्तु नवमिरेव वाचनाभि नाऽधिकन्यूनानि, तत्र किमपि नियामकं वर्तते न वा? उच्यते-सत्यं, भोः! पूर्वो मूलविधिः कल्पसूत्रश्रवणस्य श्रूयता, तथाहि-"तथा गिहं-त्याणं अक्षतित्यंकाण गिहत्थीण अक्षतित्यीणीण रसेणाण संजर्झणं च अगमो पञ्जोसवणाकप्यो न कष्टिअवो, सम्मी-सवासकाइदोसप्यसंगाओ, पञ्जोसवणाकप्यो दिवसओ कष्टिउ न भेव कप्यइ, जत्य वि खेत्त पडुच्च कष्टिअइ, जहा दिवस-ओ, आणदपुरे मूलचेइयहरे सवजणसमक्ख कष्टिअइ, तत्य वि साहू नो कहुइ, पासत्यो कहुइ, त साहू सुणिआ न दोसो, आणंदपुर नाम सपइ वढनगर महाठाण भण्णइ, पासत्थाण कहुगस्स असइ दंढगेण वा अब्भत्थिओ सहेहिं वा साहू ताहे दिवसओ सभाए सय कहुइ, पञ्जोसवणाकप्ये य कहुणे इमा सामायारी । अप्पणो उवस्सए पादोसिए आवस्सए कए काल भेसु काले सुद्धे वा असुद्धे वा पट्टयित्ता कष्टिअइ एगो कहुइ सेसा उच्चट्ठिआ सुणति, एव चउसु वि राईसु पञ्जोसवणा-राईए पुण कष्टिए सधे (साहवो) साहू कप्यसमप्यावणिअ कारस्सग (करेति) करिंता पञ्जोसवणाकप्यस्स समप्यावणिअ करेमि कारस्सगं ज खडिअ ज विराहिअ ज न पट्टिपूरिअ तस्स उत्तरीकरणेण जाव वोसिरामिस्सि सधो दंढओ कष्टिअवो

जाय योसरासिचि लोगस्स सज्जोअगरं चिंतिक्कण वस्सारिस्सा पुणो लोगस्स उज्जोअगर कहित्ता संवे साहुणो निसीअलि,
जेण कच्चिओ सो ताहे कालस्स पहिक्कमइ, तावे वरिसाकाल ठवणा ठविज्जइ, एसो विधि भणियो जइ उ कच्चिज्जते गिहत्था
अण्णतित्थिआ वसण्णा च आगच्छिज्जा तो वि ण किप्पा इत्यादि” इति श्रीनिशीयचूर्णो दशमोद्देशके, इत्यमेव श्रीदशाश्रुत
रुच्यचूर्णो अपि, एवमेव श्रीसन्देशविषयविषयचिप्रान्तेऽपि, एतद्ग्रन्थानुसारेण पूर्वं पञ्चरात्रं प्रतिक्रमणानन्तरं पाविकसु-
त्रपाठवत् साधूना कल्पसूत्रश्रवणं उपलभ्यते, पर अयं विधिः व्यवच्छिन्नः । सांप्रत तु श्रीवीरनिर्द्वैतेः नवसु वर्षशतेषु अशी-
त्यधिकेषु गतेषु आनन्दपुरे पुत्रमरणार्थद्वेषेन नृपसन्तोषनिमित्तं समासमक्ष कल्यो वाचयितुं प्रारब्ध, यदुक्तं श्रीकल्प-
सूत्रावचूरो, तथाहि—केचिद्गु इदं आहुः यत् “इत्यक्कालातिक्रमे द्दुवसेननृपस्य पुत्रमरणार्तस्य समाधये आनन्दपुरे समायां
अय ग्रन्थो वाचयितुं प्रारब्ध इति” अन्यत्र तु सर्वसम्मत्तचिरन्तनग्रन्थेषु कुत्रापि वाचनानियमो न कृतः, पूर्वसूरिभिः
प्रस्तुत निशीयचूर्णो प्रोक्तमस्ति “ये नववाचनाभिः कस्य वाचयन्ति ते पार्थस्या इति” अत एव ऐदयुगीना—गीतार्या-
प्रतिगच्छ स्वपरम्परया यथारुचि वाचना विधानाः सन्ति, न च वाच्यं यय मूलविध्यनुसारेण पञ्च दिनानि कल्प वाच-
यन्तो नववाचनानियमः कुर्वाणाः स्मः, कय तद्विधिलेशस्याऽपि अभावात्, कय तदनुसारिता ! कय इत्याह—मूलविधौ
रात्रौ पार्थस्यपार्थश्रवणं, सांप्रत तु दिवसे, पूर्वं तु गृहस्थादीनां असमक्षं, संप्रति तु तत्समक्ष, पूर्वं तु एकवार, अधुना तु
दिवसमध्येऽपि वारद्वय वाचनं, अयं ये नववाचनातो अधिकवाचनावाचने जिनाशाबाह्यत्व वदन्ति तेषामपि इदं अज्ञा-
नभिज्जम्भित, यतोऽत्र सूत्रोक्तविधिविपरीतत्वेन गीतार्याचरणतो गच्छपरम्परा वर्तते । पुनः श्रीहीरविजयसूरिप्रसादीकृत-

प्रश्नोत्तरसमुच्चये (१२ पत्रे) तच्छिष्य ५० कीर्तिविजयगणिसमुच्चिते ग्रन्थे ५० धेल्श्रपिगणिकृतप्रश्नाधिकारे प्रथमम-
 श्लेषेऽपि प्रोक्तं, तथाहि—“नवक्षणैः कल्पसूत्र वाच्यते, कैश्चिदधिकैरपि वाच्यते, तदक्षराणि क्व सन्ति ? इति, तत्रोत्तरम्—कल्प-
 सूत्र नवक्षणैः वाच्यते परम्परात् १ अन्तर्वाक्यसम्ये नवक्षणविधानाक्षरसम्भावाच्चेति २ अत्राऽपि नववाचनावाचने गच्छ-
 परम्परा एव, प्रत्युत्तरिता न तदक्षराणि दर्शितानि, अन्तर्वाक्ये तु तत्कृत आधुनिके च, तत इद रहस्य आगतम्—मूलपक्षः
 कोऽपि नाऽस्ति क्वाऽपि, पश्चात् येषां नववाचनानां गच्छपरम्परा ते नववाचनाभिः वाचयन्तु, अथ च येषां गच्छे नवा-
 धिक्वाचनानां परम्परा ते तदेकादशक तत्रयोदशक वा कुर्वन्तु, न कस्याऽपि निन्दा कार्या धर्माधिभिः गच्छपरम्पराया
 व्यवस्थायाश्च स्वरुच्यनुयायित्वात् ॥ २४ ॥

॥ इति कल्पसूत्रवाचने नववाचनानियमाभावविचारः ॥ २४ ॥

ननु—“क्वमि मते ! पोसह आहारपोसह देसओ सधओ च” इत्यादिपाठसम्भावात् पौषधो देशतः सर्वतश्च
 सर्वत्र प्रतिपादितः, ततो यथा देशतः पौषधोच्चारे श्रावका पानीय पिबन्ति तथा एकाशनादिकरणेन भोजनमपि कथं न
 कुर्वन्तु ? देशत इति पाठस्य अत्राऽपि भङ्गाभावात्, उच्यते—सत्यं, पर उपधान विना पौषधे त्रिघाहारप्रत्यारयानस्य चतु
 र्घाहारप्रत्याख्यानस्य वा उपधासस्य एव घटमानत्वात् पौषधोपवासरुपशब्दव्याख्यानस्याऽपि श्रीतत्त्वार्थभाष्यपृत्तौ
 (१२ पत्रे) तथैव उक्तत्वाच्च, तथाहि—

पौषधोपवासो नाम इत्यादिना पौषधस्वरुप निरूपयति, रूढ्या पौषधशब्दः पर्वस्तु वर्तते, पर्वाणि च अष्टम्यादि-

तिययः पूरणात् पूर्वं घर्मोपचयहेतुत्वात्, तत्र=पौषधे पर्वणि उपवासः पौषधोपवासः त्रिविधस्य चतुर्विधस्य वाऽऽहारस्य छेदः इत्यादि, एवमेव श्रीसमवायाङ्गसूत्रवृत्तौ श्रीअभयवधेवसूरिभि व्याख्यानात् (१९ पत्रे), तथाहि—“पौषध पर्व-
दिन अष्टम्यादिः तत्रोपवासोऽभक्तार्थं पौषधोपवास इति इय व्युत्पत्तिरेव, प्रवृत्तिस्तु अस्य शब्दस्य आर्हारशरीरसत्का-
रमन्तर्धन्यव्यापारपरिवर्जनेऽपि इति ल्येयमिति” । ननु-तर्हि श्रीजिनवल्लभसूरिभिः श्रीपौषधविधिप्रकरणे (३५ पत्रे) कथं
पौषधमध्ये भोजनं प्रतिपादितम् ? तथाहि—

“जो पुण आहारपोसही देसजो सो पुण्णे पञ्चक्खण्णे तीरिए अ खमासमणहुणेण मुहपत्तिं पहिलेहिअ खमासमणेण
वदिअ भणइ-इच्छाक्खरेण सदिसह पारावह पोरिसी पुरिमहु चवधिहाहार एगासण निधीय आयधिल वा कय, जा का-
यि वेला तीए पारावेमि, तज्जो सक्कथएण चेइए वंदिअ सञ्जाय सोलस वीस वा सिलोणे काठ जहासभवममितिहिंस-
विभाग दासं मुह इत्यपाए पहिलेहिअ नवकारपुषभरसदुड्ढो मुज्झइ”, इति । अत्रोत्तरं-यद्यपि अत्र पौषधमध्ये भोजनं
वक्तुं, पर एतदुपधानं आश्रित्य अभ्यधायि, येषां पुनः गच्छे पौषधमध्ये भोजनं अनुज्ञातं तेषां अपि अपवादतः एव न
वत्सर्गतः । तथा चोक्तं तपागच्छीयसोमसुन्दरसूरिशिष्यहेमहसगणिकृतपद्मवशयकवालवोधेऽपि, तथाहि—

“तृतीयशिखात्रत पौषधोपवासः, स च पर्वतियिपु अहोरात्र यावत् चतुर्विधाहारपरित्यागेन, तथा न शक्नोति चेत्
तदा त्रिविधाहारपरित्यागेन, एवमपि अन्नकौ अपवादत आचाम्लादि समुच्चार्यं भोजनं क्रियते इत्यादि” न च अपवाद-
पदं चत्सर्गपदे क्षेत्रव्य, तस्य पद्ममन्त्राभिज्ञत्वेन अभिधानात्, उपधानविचारस्तु अयम्-उपधानानि श्रीमहानिशीथसूत्रे

सामान्यतया प्रोक्तानि, पर यद्यपि तत्र उपधानतपसि पौषधव्रत न सक, तथापि समस्तगच्छीयगीतार्थसम्मततया सर्वेषु अपि धर्मगच्छेषु नियत यथा स्वस्वोपधानादिप्रमाणतया तत्र स्वस्वतपोयोगविधिप्रकरणेषु गीतार्थः निबद्ध दृश्यते, तै कार्यमाण ष उपासकै उपलभ्यते । तत्र श्रीअभयवेषसूरिशिष्यपरमानन्दकृतयोगविधिग्रन्थे चतुश्चत्वारिंशदधिकद्वादशशतवर्षे १२४४ लिखिते यथा “पौषधग्रहणपुरस्तर उपधानतपो विधेयमिति अत उपधानविधिः उच्यते इति १” पुनः श्रीचन्द्रगच्छीय-श्रीअश्वितदेवसूरिकृतयोगविधौ त्रिसप्तत्यधिकद्वादशशतवर्षे १२७३ कृते यथा “श्रावकश्राविकाणा तु एकस्मिन् उपधाने अब्यूढेऽपि गुर्वाज्ञया अनुज्ञानन्वी विधीयमाना दृश्यते, पर एतैः अहोरात्रपौषधदिनानि पश्चादपि शीघ्र सविशेष पूरणीयानि २” पुनरपि-तपगच्छीय-श्रीरत्नशेखरसूरिकृते श्रीआचारप्रदीपे (१९ पत्रे), यथा-

पौषधग्रहणक्रिया तु यद्यपि श्रीमहानिशीये साक्षात् नोक्ता, तथाऽपि यथा साधो योगेषु अतिशायि क्रियावत्त्व सर्वप्रतीत तथा श्राब्दाना अपि उपधानेषु विलोक्यते ३” पुनरपि श्रीखरतरगच्छाधिपति-श्रीजिनपतिसूरिकृतद्वादशकुलकंठुत्ति - बहगच्छीयजीर्णसामोचारी-श्रीजिनप्रमसूरिकृतविधिप्रैपा-श्रीमानदेवसूरिकृतकुलकप्रमुखग्रन्था विलोकनीयाः ॥

ननु-श्रीविधिप्रपाया “मुहपत्तिं पखिलेहिम वदिअ भणइ भगवन् ! भातपाणी पारावेह, उवहाणवाही भणइ-नयकार-सहिअ षवविहाहार, इअरो भणइ-पोरिसिं पुरिमहुं वा तिविहाहार चवविहाहार वा एगासण निविइअ आयविल वा जा काइ वेलातीए भत्तपाण पारावेमि त्ति”, श्रीजिनप्रमसूरिभिः ‘उवहाणवाही भणइ इअरो भणइ’ इति भेदद्वयोक्त्या पौषध-मध्ये उपधान विनाऽपि कथं भोजन अनुज्ञातम्? उच्यते—तत्परमार्थ लघुखरतरगच्छीया श्रीखिनप्रमसूरय एव जानन्ति,

सूरेः हि श्रीऋषभदेवशिष्यत्वं न व्यभिचरति शिशुपत्वे वृक्षत्ववत् । तथा तपागच्छीयमन्येऽपि सूरिप्रतिष्ठा एव स्थाने स्थाने
 दृश्यते, यदुक्तं-तपाश्रीसोमसुन्दरसूरि-तच्छिष्यमहोपाध्याय-श्रीचारित्रगणितद्विनेय-५० सोमधर्मगणिविरचिताया उप-
 देशसप्ततिकायां द्वितीयाधिकारे अष्टमोपदेशे (३८ पत्रे), तथाहि-“निर्मापित पासिलसंज्ञकेन, श्रद्धावता श्राद्धवरेण
 चैत्यम् । आरासणे श्रीगुर्वेवसूरि-प्रतिष्ठितं तीर्थमभूत् क्रमेण ॥ १ ॥” पुनः अत्रैव सम्बन्धग्रन्थे (४० पत्रे)—
 “गोगाकस्य सुतेन मन्दिरमिदं श्रीनेमिनाथप्रभो-सुभ्रं पासिलससितेन सुधिया श्रद्धावता मन्त्रिणा । शिष्यैः श्रीमुनिचन्द्र-
 सूरिसुपुरोनिर्मन्थचूढामणे-र्यादीन्द्रैः प्रमुदेवसूरिगुरुभिर्नेमैः प्रतिष्ठा कृता ॥ १ ॥” एतदक्षरानुसारेण सूरिः एव प्रतिष्ठाकृत
 संभाव्यते, पुनः यथार्थता यथार्थवेदिगम्या इति ॥ २६ ॥

॥ इति सूरेः प्रतिष्ठाधिकारः ॥ २६ ॥

ननु-आत्मना गच्छे चतुर्दशीहानौ चतुर्दशीकृत्य पौषधमहणपाक्षिकातिचारालोषनादिक पूर्णिमाया क्रियते, अन्यग
 र्छेयु तु केषुचित् त्रयोदश्यां विधीयते तत्कथं ? सभ्यते-पूर्णमाया-पर्वतियित्वेन मूलपक्षे सिद्धान्ते-प्रत्याख्यातत्वात्
 पूर्णिमायां एव तत्सङ्गतिं अङ्गतिः, अपि च पर्वभूतां पूर्णिमां अमावास्या वा विहाय अपर्वभूताया त्रयोदश्या कथं पाक्षिक-
 कृत्य क्रियेत ?, को नाम विज्ञमन्यो निकटवर्तिनीवृहस्पत्याद्या गङ्गा तीर्थभूता विहाय अतीर्थभूते कूपे स्नान समाचरेत्?,
 पुनः त्रयोदश्या तिथ्या तत्करणे तु आगमाधरणयोः द्वयोः मन्थे एकस्याऽपि पक्षस्य अनाराधितत्व स्यात् । यदुक्तं श्रीजि-
 नप्रमसूरिभिः विधिप्रपाया, तथाहि-

“नवर चावन्मासि ए तद् चवद्दशीद्वासे पुष्णिमा शुक्ल, तेरशीगहणे आगमआयराण अन्नतरपि न आराहिअ होजा” इति, ननु-एतदर्थसंवादिका जीर्णग्रन्थे सम्मतिः अपि अस्ति ? उच्यते—अस्त्येव, कथं ? इत्याह—श्रीहरिमद्रसूरिभिः स्वकृतत्त्वविचारसारग्रन्थे तथैव उक्तत्वात्, तथाहि—“भवद् जहिं तिहिहाणी, पुषतिही विद्धिआ य सा किरइ । पक्खी न तेरशीए, कुजा सा पुष्णिमासीए ॥ १ ॥ इति”, । एवमेव श्रीवमास्वातियाचका अपि स्वकृताया आचारवल्लभाया प्रोचुं, तथाहि—“तिहिपहणे पुषतिही, कायवा जुसाधम्मकअेसु । चाचद्दशी विलोवे, पुष्णिमिअ पक्खिपडिकमण ॥ १ ॥” इति, इत्यमेव श्रीज्योतिष्करण्डेऽपि अकथि, तथाहि—“छट्टिसहिआ न अट्टमि, तेरसिसहित न पक्खिअ होइ । पडिवयसहिअ न कया वि, इअ मणिअ वीअरागेहिं ॥ १ ॥” ? इति, ननु-यथा चतुर्दशीहानौ अग्निमतिथिपूर्णिमाया अमावास्या वा पाक्षिक कर्तव्य क्रियते, तथा अष्टमीहानौ नवमीतियौ अष्टमी कर्तव्य क्रियतां, पर सप्तम्या कथं क्रियते ? उच्यते—सत्य, भो यौक्तिक ! श्रूयता, पूर्णिमायास्तु पूर्वतिथित्वेन तत्र पाक्षिककृत्य घटा आटीकते, पर नवमी तु अपूर्वतिथिः, ततो नवमीतियेः अपूर्वतिथित्वेन सप्तम्या साम्येऽपि अष्टमीसत्कभोगबहुत्वेन धर सप्तम्या एव अष्टमीकृत्य, यदुक्त श्रीजिनप्रमसूरिभिः विधिप्रपाग्रन्थे, तथाहि—

“जया य पक्खिआइपषतिही पडइ तथा पुषतिही चेव तन्मुत्तिवहुला पक्खिआणपूआइसु विप्पइ, न उचरा तन्भोगाघस्त वि अमावाओ इति”, एतदर्थसंवादिका गाथा अपि च श्रीसूर्यप्रज्ञप्तौ श्रूयते । तथाहि—“पञ्जुसणे चरमासे, पक्खिअपक्खड्ढमीसु कायवा । जाए उदए सूरु, ताओ तिहिओ न अभाओ ॥१॥” इति, न च ‘क्षये पूर्वा तिथिः ग्राह्या’ इति

सुरे हि श्रीऋषभदेवशिष्यत्व न ब्यभिचरति शिंशपत्वे वृक्षत्ववत् । तथा तपागच्छीयमन्येऽपि सुरिप्रतिष्ठा एव स्याने स्याने
 इत्यते, यदुक्त-तपाश्रीसोमसुन्दरसूरि-तच्छिष्यमहोपाध्याय-श्रीचारित्रगणितद्विनेय-५० सोमधर्मगणिविरचिताया उप-
 देशसप्तिकायां द्वितीयाधिकारे अष्टमोपदेशे (२८ पत्रे), तथाहि-“निर्मापित पासिलसङ्केन, श्रद्धावता श्राद्धवरेण
 चैत्यम् । आरासणे श्रीगुल्लेवसूरि-प्रतिष्ठितं तीर्थममृत क्रमेण ॥ १ ॥” पुनः अत्रैव सम्बन्धप्रान्ते (४० पत्रे)—

“गोगाकल्प सुतेन मन्दिरमिद श्रीनेमिनायप्रमो-स्तुङ्ग पासिलसञ्ज्ञितेन सुधिया श्रद्धावता मन्त्रिणा । शिल्पैः श्रीसुनिचन्द्र-
 सूरिसुरोर्निर्ग्रन्थचूडामणे-र्यादीन्द्रैः प्रमुदेवसूरिगुरुमिर्नेसेः प्रतिष्ठा कृता ॥ १ ॥” एतदक्षरानुसारेण सूरि एव प्रतिष्ठाकृत्
 समाव्यते, पुनः यथार्थता यथार्थवेदिगम्या इति ॥ २६ ॥

॥ इति सुरैः प्रतिष्ठाधिकारः ॥ २६ ॥

ननु-आत्मनां गच्छे चतुर्दशीहानौ चतुर्दशीकृत्य पौषचमहणपाक्षिक्तातिधारालोचनादिक पूर्णिमाया क्रियते, अन्यग-
 न्छेपु तु केषुचित् प्रयोवस्थां विधीयते तत्कथं ? सच्यते—पूर्णिमाया पर्वतियित्वेन मूलपक्षे सिद्धान्ते प्रत्याख्यातत्वात्
 पूर्णिमाया एव तत्सङ्गति अङ्गति ?, अपि च पर्वभूता पूर्णिमां अमावास्या वा विहाय अपर्वभूताया त्रयोदश्या कथं पाक्षिक
 कृत्य क्रियेत ?, को नाम विश्वमन्यो निकटवर्तिनीबृहस्पत्याद्या गङ्गा तीर्थभूता विहाय अतीर्थभूते कूपे स्नान समाचरेत् ?,
 पुनः त्रयोदश्या तिथ्या तत्करणे तु आगमाचरणयोः द्वयोः मध्ये एकस्याऽपि पक्षस्य अनाराधितत्व स्यात् । यदुक्त श्रीजि-
 नप्रसूरिभि विधिप्रपायां, तथाहि-

पौषं पर्वदिनानुष्ठान, तच्च ब्रह्मा-इष्टजनमोजनदानादिरूप, आहारादिपौषधरूप च, तत्र शङ्कः इष्टजनमोजनदानरूप्य
 पौषध कर्तुं कामः सन् यदुक्त्वान् तद्दर्शयत-इदं उक्त इति, अथ यदि शतकादिश्रावकैः भोजनानन्तर पौषधो गृहीतो
 अमविष्यत् तदा तत्र पौषधपारणप्रस्तावोऽपि प्रोक्तो अमविष्यत्, पर न उक्तः इति नो गृहीतः, न च उक्तव्यं यथा तथा
 पौषधकरणं भव्य एव, एवं चेत्सर्हि प्रभाते मुक्त्वा पौषधः कर्तव्यः, ततः पुनरपि सन्ध्याया पौषधमध्ये मुक्त्वा पौषधकरणं
 पौषधस्य आराधनं कर्तव्यं, न च अयं पौषधो लाभाय भवेत्, यदि अतिप्रसङ्गनिवारणार्थं भोजनद्वयी पौषधो गीतार्थैः
 निषिद्धः, तदा अस्माकीनगीतार्थैः अपि अतिप्रसङ्गनिवारणार्थं पौषधमध्ये भोजनं निषिद्धं अस्ति, पुनः सिद्धान्तवचन
 प्रमाणं, न अस्माकं कोऽपि पक्षपातः ॥ २९ ॥

॥ इति भोजनानन्तर पौषधग्रहणनिषेधाधिकारः ॥ २९ ॥

ननु-श्रीखरतरगच्छे यदि चतुष्पर्वी कस्याणकादितिथिं च विना पौषधग्रहणं निराकृतं, तर्हि उपधानमध्ये कथं श्राद्धाना
 सदा पौषधग्रहणं कार्यते ? उच्यते-सत्यं, यद्यपि उपधानाधिकारे श्राद्धानां श्रीमहानिशीथसूत्रे पौषधग्रहणं न अलेखि,
 तथापि समस्तगच्छीयगीतार्थसम्मततया सर्वेषु अपि धर्मगच्छेषु गीतार्थैः स्वस्वोपधानदिनप्रमाणतया तत्र स्वस्वतपोयोग-
 विधिप्रकरणेषु निषिद्धं, ततो अस्मीतीतार्थवृद्धैः अपि अन्यगीतार्थसम्मत्या आचरणया उपधानमध्ये पौषधग्रहणं प्रमा
 णीकृतं, उपधानमध्ये पौषधग्रहणपारणादिसर्वविधिः श्रीखरतरगच्छाधिपतिश्रीजिनवल्लभसूरिभिः श्रीपौषधविधिप्रकरणे
 प्रोक्तोऽस्ति, तथैव श्रीजिनपतिसूरिभिः द्वादशकुलकवृत्तौ, पुनः श्रीजिनप्रभसूरिभिः विधिप्रपाया, अपि च श्रीजिनमयदेव-

मेण जुत्ताओ । ता अवसरविद्धअवरा, वि हुब्ब न हु पुबवबिद्धा ॥ ४ ॥” इति, “क्षये पूर्वा तिथिर्ग्राह्या, वृद्धौ ग्राह्या तयो सता” इदमपि वाक्य श्रीरत्नशेखरसूरिणा विधिकीमुदीग्रन्थे समास्वातिवचनपरिधोपतया लिखित अस्ति ॥ २८ ॥

॥ इति तिथिवृद्धौ प्रथमा तिथिः मान्या इत्यधिकारः ॥ २८ ॥

ननु—श्रीखरतरगच्छे श्रावकाः मुक्त्वा पौषघ कथ न गृह्णन्ति तपागच्छीयश्रावकधत् ? उच्यते,—मुक्त्वा पौषघग्रहण जीर्णग्रन्थेषु सर्वसम्मतेषु केचुचित् अपि दृष्ट श्रुतं वा नाऽस्ति, न च श्रीभगवतीसूत्रे द्वादशशतकप्रथमोद्देशके शङ्ख-श्रावकाधिकारे—(५५२ पत्रे) ॥

“तए णं से संक्षे समणोवासए ते समणोवासए एव वयासी—तुम्हे ण देवाणुप्पिआ ! विचल असण पाण खाइम साइम चवक्खढावेह, तए ण अन्हं त विचल असण पाण खाइम साइम आसाएमाणा विसाएमाणा परिसुजेमाणा परिमाएमाणा पक्खिअं पोसह पट्टिजागरमाणा विहरिस्सामो” इति अक्षरवर्शनात् वक्तव्य, अत्र भोजनानन्तर पौषघग्रहण प्रतिपादितं अस्ति तदभिप्रायापरिज्ञानात्, अतोऽत्र पौषघग्रहणेन व्यापारपौषधो व्याख्यातोऽस्ति, न तु आहारपरित्यागरूपः । यदुक्त पतदालापकवृत्तौ (५५५ पत्रे) तथाहि—

“पक्खिअ पोसह पट्टिजागरमाणा विहरिस्सामो त्ति” पक्षे=अर्धमासि भव पाक्षिक पौषघ=अव्यापारपौषघ प्रतिजाग्र-तोऽनुपालयन्तो विहरिव्यामः=स्यास्थामः, यच्च इह अतीतकालीनप्रत्ययान्तत्वेऽपि चार्तमानिकप्रत्ययोपादान तस्मैजना-नन्तर एव अक्षेपेण पौषधाम्युपगमप्रदर्शनार्थं, एव चत्तरत्राऽपि गमनिका कार्या इत्येके, अन्ये तु व्याचक्षते—इह किल

पौषधं पर्वदिनानुष्ठान, तच्च द्वेषा-इष्टजनभोजनदानादिरूप, आहारादिपौषधरूप च, तत्र शङ्ख इष्टजनभोजनदानरूप पौषध कर्तुं कामः सन् यदुक्तवान् तद्दर्शयत-इदं उक्त इति, अथ यदि शतकादिश्रावकैः भोजनानन्तर पौषधो गृहीतो अमविष्यत् तदा तत्र पौषधपारणप्रस्तावोऽपि प्रोक्तो अमविष्यत्, परं न उक्तः इति नो गृहीतः, न च वक्तव्यं यथा तथा पौषधकरणं मन्व्य एव, एव चेत्तर्हि प्रमाते भुक्त्वा पौषधः कर्तव्यः, ततः पुनरपि सन्ध्याया पौषधमध्ये भुक्त्वा पौषधकरणं पौषधस्य आराधनं कर्तव्यं, न च अथ पौषधो लामाय भवेत्, यदि अतिप्रसङ्गनिवारणार्थं भोजनद्वयी पौषधो गीतार्थे निषिद्धः, तदा अस्माकीनगीतार्थे अपि अतिप्रसङ्गनिवारणार्थं पौषधमध्ये भोजनं निषिद्धं अस्ति, पुनः सिद्धान्तवचनप्रमाणं, न अस्माकं कोऽपि पक्षपातः ॥ २९ ॥

॥ इति भोजनानन्तर पौषधग्रहणनिषेधाधिकारः ॥ २९ ॥

ननु-श्रीस्वरतरगच्छे यदि षतुष्पर्वी कल्याणकादितिथिं च विना पौषधग्रहणं निराकृतं, तर्हि उपधानमध्ये कथं श्राद्धानां सदा पौषधग्रहणं कार्यते ? उच्यते-सत्यं, यद्यपि उपधानाधिकारे श्राद्धानां श्रीमहानिशीथसूत्रे पौषधग्रहणं न अलेखि, तथापि समस्तगच्छीयगीतार्थसम्मततया सर्वेषु अपि धर्मगच्छेषु गीतार्थैः स्वस्वोपधानदिनप्रमाणतया तत्र स्वस्वतपोयोगविधिप्रकरणेषु निबद्धं, ततो अस्मद्गीतार्थवृद्धेः अपि अन्यगीतार्थसम्मत्या आचरणया उपधानमध्ये पौषधग्रहणं प्रमाणीकृतं, उपधानमध्ये पौषधग्रहणपारणादिसर्वविधिः श्रीस्वरतरगच्छाधिपतिश्रीस्मिन्वल्लभसूरिभिः श्रीपौषधविधिप्रकरणे प्रोक्तोऽस्ति, तथैव श्रीस्मिन्पतिसूरिभिः द्वादशकुलकवृत्तौ, पुनः श्रीस्मिन्प्रभसूरिभिः विधिप्रपाया, अपि च श्रीअमयदेव-

भेण जुत्ताओ । ता अवरविद्धअवरा, वि हुज्ज न हु पुषवविट्ठा ॥ ४ ॥” इति, “क्षये पूर्वा तिथिर्माद्या, वृद्धौ माद्या तयो-
चरा” इदमपि वाक्य श्रीरत्नाशेखरसूरिणा विधिकौमुदीग्रन्थे उमास्वातिवचनपरिधोषतया लिखितं अस्ति ॥ २८ ॥

॥ इति तिथिवृद्धौ प्रथमा तिथिः मान्या इत्यधिकारः ॥ २८ ॥

ननु—श्रीखरतरगच्छे श्रावका मुक्त्वा पौषघ कथ न गृह्णन्ति तपागच्छीयश्रावकवत् ? उच्यते,—मुक्त्वा पौषघग्रहण
जीर्णग्रन्थेषु सर्वसम्मतेषु केचुचित् अपि दृष्ट श्रुत वा नास्ति, न च श्रीमगवतीसूत्रे द्वादशशतकप्रथमोद्देशके शङ्ख-
श्रावकाधिकारे—(५५२ पत्रे) ॥

“तए णं से संख्हे समणोवासए ते समणोवासए एव वयासी—तुब्भे ण देवाणुष्पिआ ! वित्तल असण पाण ख्वाइम साइम
सवक्खहावेह, तए ण अण्हे त वित्तल असण पाण ख्वाइम साइम आसाएमाणा विसाएमाणा परिमुजेमाणा परिमाएमाणा
पक्खिअ पोसह पडिजागरमाणा विहरिस्सामो” इति अक्षरदर्शनात् वक्तव्य, अत्र भोजनानन्तर पौषघग्रहण प्रतिपादितं
अस्ति तदभिप्रायापरिज्ञानात्, अतोऽत्र पौषघशब्देन व्यापारपौषधो व्याख्यातोऽस्ति, न तु आहारपरित्यागरूप । यदुक्त
पतदालापकवृद्धौ (५५५ पत्रे) तथाहि—

“पक्खिअ पोसह पडिजागरमाणा विहरिस्सामो च्चि” पक्षे=अर्धमासि मत्र पाक्षिक पौषघ=अव्यापारपौषघ प्रतिजाम-
तोऽनुपालयन्तो विहरिव्यामः=स्थासामः, यच्च इह अतीतकालीनप्रत्ययान्तत्वेऽपि चार्तमानिकप्रत्ययोपादान तन्मोजना-
नन्तर एव अक्षेपेण पौषघाम्नुपगमप्रदर्शनार्थ, एव चत्तराऽपि गमनिका कार्या इत्येके, अन्ये तु व्याचक्षते—इह किल

उत्सर्गतः प्रावरणग्रहण नाऽस्ति, पर अपवादत श्रीजिनदत्तसूरियुगप्रधानैः सन्देशदोलावल्या (६८ पत्रे) काष्ठदाहशीता-
विकारण आश्रित्य प्रावरणत्रय स्रक्त अस्ति, तथाहि-

“उत्सर्गनपूर्णं सावगस्त्वं परिह्राण साडगादवर । कल्प्य पाचरणाइ, न सेसमववायओ तिणिण ॥ ४६ ॥”

ननु-मूलग्रन्थे तु न क्वाऽपि श्रावकाणा प्रावरण दृश्यते ? सत्य, पर सामायिकस्यः श्रावको यतितुल्य सर्वत्र प्रति-
पादित । यतीनां तु शीताद्यपवादे कल्पत्रयस्य क्रमेण प्रावरणं स्रक्त, तथाहि ओघनिर्मुक्तिभाष्य-‘जाहे तह बी न तरे, ताहे
निविट्टग पावणे खोम । तेण वि असंथरंतो, दो खोमी पावणा ताहे ॥ १ ॥ “तहवी असंथर तो तइआणं ओणिण पावणे” इति
ततः “पागुरण संदिसावेमि पागुरण पडिघापमि” इति क्षमाश्रमणद्वय दत्त्वा, गुरोः पार्श्वे आवेश लात्वा, प्रावरणं गृह्यता
सांप्रतीना शक्त्यभावे अपवादपद अङ्गीकुर्यता न दोषभाक्त्वम् । ननु-केपाश्चित् गच्छे गुरो पार्श्वे “पागुरण सदिसावेमि
पांगुरण पडिघापमि” इति क्षमाश्रमणद्वय अदत्त्वा एव पागुरणं गृह्यते तत्कथम् ? उच्यते-दोष एव तेपा समाव्यते, तत्राऽर्थे
ते एव प्रष्टव्याः, तत्क्षमाश्रमणद्वय कुत्राऽन्तर्भवतीति वा ॥ ३४ ॥

॥ इति सामायिकादौ उत्सर्गतः प्रावरणनियेधाधिकारः ॥ ३४ ॥

ननु-प्रतिक्रमणस्थापने आत्मना गच्छे क्षमाश्रमणचतुष्क दीयते, तत्कुत्र प्रतिपादित अस्ति ? उच्यते-“यदिनु चेइआइ,
दाव चवराइ खमासमणे । भूनिहिअसिरो सयला-इयारमिच्छुक्कह देई ॥ १ ॥” इति श्रीजिनवह्मसूरिकृत‘प्रति-

ननु-श्रीस्वरतरंगच्छीयाः श्राद्धाः प्रामाणिकसामायिकप्रहणे पूर्वं वइसण सदिसायमि वइसण ठापमि, पञ्चात् सञ्ज्ञाय
 सदिसायमि सञ्ज्ञाय करेमि इति वदन्ति, सायन्तनसामायिकप्रहणे तु पूर्वं सञ्ज्ञाय सदिसात्रेमि सञ्ज्ञाय करेमि, पञ्चात्
 यइसण सदिसात्रेमि वइसण ठापमि इति ब्रुवते, तत्र किं व्यत्ययकथने कारणम् ? सामायिकविधे तुल्यत्वात् उभयत्र, उच्य-
 ते-सत्य, पर श्रीखिनवह्नमसूरिकृतपौषधविधिप्रकरणे श्रीखिनप्रमसूरिविरचितश्रीविधिप्रपात्रन्ये श्रीपञ्चाशकचूर्णों च
 रात्रिपौषधिकप्रावकस्य सामायिकप्रहणावसरे प्रातः वइसणाक्षमाश्रमणद्वयदानात् अनु स्वाध्यायक्षमाश्रमणद्वयदान
 प्रोक्त, पुनः तत्रैव पञ्चाशकचूर्ण्यादौ पौषधिकस्य साय प्रथम स्वाध्यायक्षमाश्रमणद्वयदान, तदनु वइसणाक्षमाश्रमणद्व-
 यदान उक्त, यथा पौषधे तथा सामायिकेऽपि उभयत्राऽपि क्रियायाः तुल्यत्वात्, तथा श्रीआवश्यकचूर्णों प्रामाणिकसा-
 मायिकप्रहणे “उषधिवह्नो पढइ” इत्यादिपाठप्रामाण्यात्, ‘उषधिवह्नो’शब्देन वइसणा क्षमाश्रमणे, ‘पढइ’शब्देन स्वाध्याय-
 क्षमाश्रमणे, सायन्तनसामायिकप्रहणे तु सर्वेष्वपि स्वाध्यायक्षमाश्रमणाभ्यां, अनु वइसणाक्षमाश्रमणदान सम्मत एव इति
 किं विचार्य ! अत्र पौषधविधिप्रकरण-विधिप्रपा-पञ्चाशकचूर्णों-आवश्यकचूर्णों-पाठस्तु तत्तद्व्यविलोकनेन ज्ञातव्यः ॥

॥ इति सामायिकप्रहणे प्रमाते पूर्वं वइसणं ततः स्वाध्यायम् इति अधिकारः ॥ ३३ ॥

ननु-“पावरणं पमुष्ण गिण्ठसा मुष्णपत्तिम् । धत्यकायविष्टुद्धीप करेइ पोसहा इम् ॥ १ ॥” इति व्यवहारचूर्णेवच-
 नात्, तथा “सो अ क्तिर सामाह्म करितो मरुट अवणेइ कुटलाणि नाममुष् तत्रोलपावागमाइ वोसिरइ” इति आव-
 श्यकचूर्णिपाठप्रामाण्याच्च, प्रावरणनिषेधे सति किमिति सामायिकपौषधादौ श्रावकैः प्रावरणं गृह्यते ? उच्यते-यद्यपि

उत्सर्गतः प्रावरणग्रहण नाऽस्ति, पर अपवादतः श्रीजिनवससूरियुगप्रधानैः सन्वेहदोलावल्यां (६८ पत्रे) काष्ठदाहशीता-
दिकारणं आश्रित्य प्रावरणत्रय एक अस्ति, तथाहि-

“रुस्सगनपण साधगस्स परिहाण साहगादवर । कप्पइ पाठरणाइ, न सेसमववायओ तिण्णि ॥ ४६ ॥”

ननु-मूलग्रन्थे तु न क्वाऽपि श्रावकाणा प्रावरण दृश्यते ? सत्य, पर सामायिकस्यः श्रावको यतितुल्यः सर्वत्र प्रति-
पादितः । यतीना तु शीताद्यपवादे कल्पत्रयस्य क्रमेण प्रावरण उक्तं, तथाहि ओघनिर्युक्तिभाष्य-‘जाहे तह वी न तरे, ताहे
निविहेग पावणे खोम । तेण वि असथरतो, दो खोमी पावणा ताहे ॥ १ ॥ ‘तहवी असथर तो तइआणं ओण्णि पावणे’ इति’
ततः ‘पांगुरण सदिसावेमि पांगुरण पढिघापमि’ इति क्षमाश्रमणद्वयं दत्त्वा, गुरोः पार्श्वे आवेश लात्वा, प्रावरण गृह्यता
सामतीनां शक्त्यभावे अपवादपद अङ्गीकुर्वता न दोषभाक्त्वम् । ननु-केपाचित् गच्छे गुरो पार्श्वे ‘पागुरण संदिसावेमि
पागुरण पढिघापमि’ इति क्षमाश्रमणद्वय अदत्त्वा एव पागुरण गृह्यते तत्कथम् ? उच्यते-दोष एव तेपा सभाव्यते, तत्राऽर्थे
ते एव प्रष्टव्याः, तत्क्षमाश्रमणद्वय कुत्राऽन्तर्भवतीति वा ॥ ३४ ॥

॥ इति सामायिकादौ उत्सर्गतः प्रावरणनिषेधाधिकारः ॥ ३४ ॥

ननु-प्रतिक्रमणस्यापने आत्मना गच्छे क्षमाश्रमणचतुष्कं दीयते, तत्कुत्र प्रतिपादित अस्ति ? उच्यते-“वंदिजु चेइआइ,
दावं चधराइ स्वमासमणे । मूनिहिअसिरो सयला-इयारमिच्छुकक ढेई ॥ १ ॥” इति श्रीजिनवह्मसूरिकृत‘प्रति-

क्रमणसामाचारी' पाठसम्भावात् । पुनः "श्रिया कुमुमिणुसर्गो, सक्तस्यय साहुनमण सञ्जाय । चररो वि स्वमासमणा,
 सवस्स वि दसुओ चेष ॥ १० ॥" इत्यादि भाववेषसूरिकृत(८ पत्रे)यतिदिनचर्याग्रन्थसम्मत्या च क्षमाश्रमणचतुष्कं
 एव सङ्गतिं अङ्गति, एवं तरुणप्रमसूरिकृतकालावबोधे अपि, तथाहि—"देववन्दना अनन्तरं तओ पाछइ एक स्वमासमणि
 आचार्यमिअ वादीयइ १ बीअ स्वमासमणि सपाध्यायमिअ वादीयइ २ तओ पाछइ एक स्वमासमणि भगवत वर्तमान-
 गुरु वादीयइ ३ चरयी स्वमासमणि सर्वसाधु वादीयइ ४ इत्सी परे चररादि स्वमासमण देइ करी गोडिलिया होइ, मायउ
 भुर लिंगाही, मुहपत्ति मुहि वीषा हुति हाय ओहिए "सवस्स वि देवसिअ" इत्यादि कहीये छेहि, "इच्छाकारेण सदि-
 स्सह" इसु पद न कहियइ, तस्स मिच्छामि बुक्कह कही करी समा थइ करेमि भते ! इत्यादि, एवमेव रात्रिप्रतिक्र-
 मणस्यापनासमयेऽपि क्षमाश्रमणचतुष्कं लिखित अस्ति, एव श्रीजिनप्रमसूरिकृतविधिप्रपाया अपि क्षमाश्रमणचतुष्क
 एव, तथाहि "चेइआइ वंदित्तु चरराइ स्वमासमणेहि आयरियाई वदिअ भूनिहिअसिरो "सवस्स वि देवसिअ" इचाइ दड-
 नेण सयलाइयारमिच्छामि बुक्कह दावं" इत्यादि । ननु-तपागच्छीयगीतार्थैः अपि काऽपि प्रतिक्रमणप्रारम्भे क्षमाश्रमणचतु-
 ष्य उक्त अस्ति ! सच्यते—तपागच्छीय-श्रीजयचन्द्रसूरिभिः प्रतिक्रमणहेतुगर्मग्रन्थे स्पष्ट तस्य प्रतिपादनात्, तथाहि-
 "चतुरादिसमाश्रमणैः श्रीगुरुन् वन्दते" इत्यादि । ननु-तर्हि साम्प्रतीनाः तपागच्छीयाः साधवादय. "भगवन् ! देवसिअ
 पठिकमणु ठावं" इत्येयरूप पञ्चम क्षमाश्रमण अनुक्त अपि कथं ददते ? सच्यते—तत्राऽर्थे ते एव प्रष्टव्याः, पुनः तपा-

गच्छीयाः प्रथमक्षमाश्रमणे श्रीभगवन् घांडुं इति वदन्ति, तत्र भगवच्छब्देन किं देवो वा गुरुः वा ? न देवः, तस्य च देववन्दनाधिकारे पूर्वं वन्दितत्वेन पुनरुक्तव्योपसंभवात्, नाऽपि गुरुः, गुरुवन्दने आचार्यवन्दनस्य पृथक्क्षमाश्रमणेन प्रतिपादितत्वात्, नाऽपि आचार्यात् अधिको गुरु कोऽपि समाव्यते, अत्र बहु विचार्यमपि सेपाम् ॥ इति ॥ ३५ ॥

॥ इति प्रतिक्रमणस्थापने क्षमाश्रमणचतुष्क एव न तत्पञ्चकम् ॥ ३५ ॥

ननु-लौकिकदिप्पणकानुसारेण कार्तिकवृद्धौ कस्मिन् कार्तिके चतुर्मासिकप्रतिक्रान्त्यादिकृत्य क्रियमाण अस्ति ? उच्यते- प्रथमकार्तिके पष, यदुक्त श्रीस्वरतरगच्छीयसामाचारीपत्रे, तथाहि-“काती वषइ तउ पहिलीइ काती चउमासउ की- अइ । १ ।” इत्यमेव श्रीजिनपतिसूरिसामाचार्या अपि, तथाहि-“कचिअवुह्णीए पढमकत्तिप चैव चारम्मासिअ पडिफमि- अइ, सेसमासवुह्णीए पंषसु मासेसु चउमास कीरइ” इति १४ सामाचारी । २ । ननु-यथा श्रीस्वरतरगच्छे कार्ति- कवृद्धौ प्रथमकार्तिके एव चतुर्मासिकप्रतिक्रान्त्यादिकृत्य क्रियते, तथा अन्यगच्छेषु अपि क्वाऽपि एव वर्तते न वा ? उच्यते-श्रीतपागच्छीयपट्टावल्यां अवदातवर्णनाधिकारे, श्रीसोमप्रभसूरय प्रथमकार्तिके एव प्रतिक्रम्य विहताः सन्ति, तथाहि तत्पट्टावलीप्रबन्ध -“सं० १३१० वर्षे श्रीसोमप्रभसूरिणा जन्म २१ दीक्षा ३२ सूरिपद, श्रीगुरुदत्तमन्त्र- पुस्तिका “चारित्र मे प्रयच्छत मन्त्रपुस्तिकां न” इत्युक्त्वा न गृहीता, अपरयोग्याभावात् गुरुमिः जले वोलिता सा, श्रीसोमप्रभसूरिणा एकादशज्ञाना सूत्रार्थौ कण्ठस्थौ, मीमपह्या चतुर्मासी अवस्थिता, एकादशसु अपरेषु आचा-

क्रमणसामाचारी' पाठसम्भावात् । पुनः "इरिया कुसुमिणुसगो, सङ्कथय साहुनमण सञ्जाय । चवरो वि खमासमणा,
 सवस्स वि दड्ढो वेव ॥ १० ॥" इत्यादि भाववेषसूरिकृत(८ पत्रे)यतिदिनचर्याग्रन्थसम्मत्या च क्षमाश्रमणचतुष्क
 एव सङ्गतिं अङ्कति, एवं तरुणप्रभसूरिकृतबालावबोधे अपि, तथाहि—“देववन्दना अनन्तर तओ पाछइ एक खमासमणि
 आचार्यमिश्र वादीयइ १ बीअ खमासमणि सपास्यायमिश्र वादीयइ २ तओ पाछइ एक खमासमणि भगवत वर्तमान-
 गुरु वादीयइ ३ चरणी खमासमणि सर्वसायु वादीयइ ४ इसी परे चवरादि खमासमण देइ करी गोडिलिया होइ, मायउ
 मुइ लिंगाडी, मुइयसि मुहि दीघा हुति हाय जोखिए “सवस्स वि देवसिअ” इत्यादि कहीये छेहिं, “इच्छाकारेण सदि-
 स्सह” इहुं पद न कहियइ, तस्स मिच्छामि बुक्क कही करी समा थइ करेमि भते ! इत्यादि, एवमेव रात्रिप्रतिक्र-
 मणस्यापनासमयेऽपि क्षमाश्रमणचतुष्कं लिखितं अस्ति, एव श्रीजिनप्रभसूरिकृतविधिप्रपाया अपि क्षमाश्रमणचतुष्क
 एव, तथाहि “वेइआइ वंदिचु चवराइ खमासमणेहिं आयरियाई वदिअ मूनिहिअसिरो “सवस्स वि देवसिअ” इच्चाइ दड-
 नेण सयलाइयारमिच्छामि बुक्कं वाच” इत्यादि । ननु-तपागच्छीयगीतार्थैः अपि काऽपि प्रतिक्रमणप्रारम्भे क्षमाश्रमणचतु-
 ष्य उक्तं अस्ति ! उच्यते—तपागच्छीय-श्रीजयचन्द्रसूरिमिः प्रतिक्रमणहेतुगर्भग्रन्थे स्पष्ट तस्य प्रतिपादनात्, तथाहि—
 “चतुरादिक्षमाश्रमणैः श्रीगुरुन् वन्दते” इत्यादि । ननु-तर्हि साम्प्रतीनाः तपागच्छीयाः साध्यादय “भगवन् ! देवसिअ
 पठिकमणु ठावं” इत्येवंरूप पञ्चम क्षमाश्रमणं अनुक्तं अपि कथं ददते ? उच्यते—तत्राऽर्थे—एव प्रष्टव्याः, पुनः तपा-

सागा, मुग्गगय आमगोरसुम्मीस । संसखए अ इयरा, तहवि हु, नियमा वु दोसायत्ति ॥ १ ॥” इति आत्मसंयमविराघ-
 नाकूपी द्वौ दोषौ इत्यर्थं ॥ पुनरपि तथैव श्रीकुमारपालभूपालशुश्रूषितश्रीहेमचन्द्रसूरिभि अपि उक्तं, तथाहि-

“आमगोरससंपृक्त-द्विदलादिषु जन्तवः । दृष्टा केवलिभिः सूक्ष्मा-स्रस्मात् तानि विवर्जयेत् ॥ १ ॥” अत्र इदं रहस्य—अत्र
 सर्वत्र पर्यं प्रतिपादित यवुत अनुत्कालितगोरसेन सम मीलिते द्विदलाभे समूर्च्छत्सूक्ष्मत्रसजीवविराघनादोषो भवति । ननु-मुखे
 यदा आमगोरसद्विदलाभयोः संयोगो भवति, तदा सूक्ष्मत्रसजीवा समूर्च्छन्ति इति बहवो लोकाः प्रतिपादयन्ति तत्र किं उच्य-
 रम् ? उच्यते—तयोः मुखसयोगे तदुत्पत्त्यक्षराणि न दृष्टानि, प्रत्युत निषेधो दृश्यते । यवुक्त श्रीजिनभद्रसूरिपट्टालङ्कारश्री-
 जिनचन्द्रसूरिविजयराज्ये श्रीभेरुसुन्दरनामोपाध्यायैः स्वकृतसाधिकशतप्रश्नोत्तरग्रन्थे, तथाहि—“विदल किम जीव उपजइ
 तत्रार्ये श्रीवढाकल्पना भाष्यमांहे गाथा कही जइ—“जइ मुग्गमासपमुहं, विदल कच्चमि गोरसे पढइ । ता तसजीवुप्पत्ति,
 मणति दहिए वि तिविणुवरिं ॥ १ ॥” अत्र काष्ठा गोरसमाहि विदलाभ पढइ तिवारइ त्रसजीव उपजइ, पणि कठताल्लुया
 नइ योगइ नही कब्धा, बलि खिणदिहाढइ विदल जिमइ छइ तिणदिहाढइ गोरस केइ नही खिमता, ते स्यु कारण ?
 तत्रार्ये ते वात अयुक्ता, से भणी विदलाभ सेतलइ जिमर तेतलइ उदराभियोगि ते परिपक्क हुयर, ते भणी तिवारइ
 तक्रादि लीजइ तच दोष न हुवइ, तेह तक्रादिक उदराभि मुखि पढता सामानि परिपक्क थायइ तेहमणी एह दोष नहीं,
 यतो “विदलं कच्चमि गोरसे पढइ” इतिवचनात्, इति ६४ प्रश्ने” ॥ ३७ ॥

॥ इति अनुत्कालितगोरसेन समं मीलिते द्विदलाभे दोषाधिकारः ॥ ३७ ॥

येषु वारयस्तु अपि कार्तिकद्वये प्रथमे कार्तिके मते, न तु पक्षः, ते आचार्याः घतुर्मासके प्रतिक्रम्य विहृताः” इत्यादि ॥

॥ इति कार्तिकद्वयौ प्रथमकार्तिके घतुर्मासिकप्रतिक्रमणाधिकारः ॥ ३६ ॥

ननु-आमगोरसेन समं द्विदलाभ मुञ्जानाना दोषः प्रतिपादितः सर्वत्र, तत्रु सङ्गतिं अङ्गति, पर स दोष किं स्या-
 ल्यादिभोजनादिभाषतस्थितेन आमगोरसेन सम मीळिते द्विदले भवति १ किं वा मुखे प्रक्षिपे २ किं वा गिलनान-
 न्तर ३ ? उच्यते—आद्ये विष्वये द्विदलदोषो भवति, पर न मुखे प्रक्षिपे, नाऽपि गिलनानन्तर, यतः श्रीसन्वेहदोला-
 धलीसूत्रद्वयौ (१२ पत्रे) आमगोरसमध्ये द्विदले पतिते दोषो भवति, इत्यमेव उक्तत्वात्, तथाहि—

“उक्ताल्लिङ्गमि तक्के, विदलक्खेवे वि नत्थि तदोसो । अतसगोरसमि य, पहिअ संसप्पए विदल ॥ ६६ ॥”

व्याख्या—‘उत्कालिते’ अग्नितापात् अस्युष्णीभूते, ‘तक्के’ गोरसे तत्र गोरसमेदाना दध्यादीनां उपलक्षण, द्वे दले यस्य
 तद्विदल-मुत्रादि, तस्य ‘क्षेपे’ऽपि न्यासेऽपि, किं पुनः द्विदलकवलगिलनानन्तर उत्कालिततत्राद्यात्मकप्रबले अवलेहादि-
 पाने, इति अपेः अर्थः, ‘नाऽस्मि’ न भवति तदोषो=द्विदलदोषो जीवधिराधनालक्षण । अत्र हेतु आह-यत इति अध्या-
 हायं, यतः कारणात् ‘अतसगोरसे’ आमगोरसे ‘पतित’ सग्नत ‘द्विदल’ पालक्यालङ्घ्याकमुत्रादि ससर्पति=ससञ्जति
 समूर्च्छस्सूस्मप्रसवीषयुक्त भवति इत्यर्थः ॥ इत्यमेव श्रीपुर्लभराजसमालङ्घजययादश्रीखिनेश्वरसूरिभिः अपि उक्तम्, तथा-
 हि—“जइ मुग्गमासपमुहं, विदल आममि गोरसे पढइ । ता तसजीवुप्पची, भणंति दहिअमि तिदिणुवरिं ॥ १ ॥”
 ननु-पूर्वाचार्यग्रन्थेषु अपि इत्थं प्रतिपादित अस्ति न वा ? उच्यते—श्रीकल्पभाष्ये तथैव प्रतिपादना, तथाहि—“पालकलङ्घ-

॥ अथ द्वितीयः प्रकाशः ॥

॥ श्रीमत्पार्श्वनाथाय नमः ॥

ननु-श्रीजिनशासने संप्रति कति आगमाः सन्ति ? सच्यते-पञ्चषत्वारिंशत्, यद्युक्-“इकारस अगाइ ११, वारसवव-गाइ २३ दस पङ्गणा ३३ य । छ ष्ठेश ३९ मूलचररो ४३, नदी ४४ अणुयोगदाराइ ४५ ॥ १ ॥” पृथक् पृथक् नामानि अपि इत्थ-श्रीभाषाराङ्ग १ सूत्रकृताङ्ग २ स्थानाङ्ग ३ समवायाङ्ग ४ भगवती ५ ज्ञाताधर्मकथा ६ सपासकदशाङ्ग ७ अन्तकृद्दशाङ्ग ८ अनुत्तरोपपातिकवशाङ्ग ९ प्रश्नव्याकरण १० विपाकश्रुत ११ चेति एकादश अङ्गानि । औपपातिक १ राजप्रश्नीय २ जीवाभिगम ३ प्रज्ञापना ४ सूर्यप्रज्ञप्तिः ५ जम्बूद्वीपप्रज्ञप्तिः ६ चन्द्रप्रज्ञप्ति ७ निरयावली ८ कल्यावत-सिका ९ पुष्पिका १० पुष्पचूलिका ११ षड्विंशोपाङ्ग १२ चेति द्वादश सपाङ्गानि पूर्वमीलने २३ । चतुःशरणप्रकीर्णक १ चन्द्रावेम्बकः २ आतुरप्रत्यास्थान ३ महाप्रत्यास्थान ४ भक्तप्रत्यास्थान ५ तन्दुलवैकालिक ६ गणिविद्या ७ मर्यास-माधिः ८ देवेन्द्रस्तवः ९ संस्तारकप्रकीर्णकं १० चेति दश प्रकीर्णकानि पूर्वमीलने ३३ । निशीथ १ महानिशीथ २ व्यवहारः ३ बृहत्कल्पः ४ जीतकल्पः ५ दशाश्रुतस्कन्धः ६ चेति पद्द छेदग्रन्थाः पूर्वमीलने ३९ । ओघनिर्युक्तिः १ पिण्ड-निर्युक्तिः २ दशवैकालिक ३ सप्तराध्ययन ४ चेति षत्वारि मूलसूत्राणि । काऽपि विचारामृतसमहादौ ओघनिर्युक्तिस्याने

खरतरगण्ठाधीशा, खिनचन्द्रयुगप्रधानगुरुराजाः । श्रीपातसाहिमान्या, समभूयन् भूमिविख्याता ॥ १ ॥
 श्रीपूज्यमुख्यशिष्याः, दक्षाः श्रीसकलचन्द्रनामानः । मद्गुरवो गुणगुरव-स्तेपामेप प्रसादो मे ॥ २ ॥
 सप्तत्रिंशन्मितैरेवं, पूर्ण प्रभोत्तरेः स्फुटम् । प्रकाश प्रथम चक्रे, गणिः समयसुन्दरः ॥ ३ ॥
 इति श्रीसामाचारीशतके पञ्चप्रकाशे श्रीसमयसुन्दरोपाध्यायविरचिते प्रथम प्रकाशे सम्पूर्णं ॥ १ ॥

इति श्रीसमयसुन्दरोपाध्यायविरचिते सामाचारी-

शतके प्रथमः प्रकाशः समाप्तः ॥

महानिशीथ २ दशप्रकीर्णक १२ अनुयोग (द्वाराणि) १३ एते त्रयोदश, तेषां पूर्वाचार्यछद्मस्थप्रणीतत्वात्, मम मनस्तु
गणधरदेवभाषित एव प्रीतिं जनयति न अन्यत्, अत्रार्थे रे मनोमतिशिष्य ! शृणु निश्चलमनोवानेन गणधरदेवभाषिता
तु द्वावशास्त्री अभूत् मूलतः, तत्राऽपि हृष्टिवादः सूत्रार्थान्यां व्यवच्छिन्नः, साम्रत एकादश अङ्गानि गणधरभाषितानि,
अन्यागमाः सर्वेऽपि छपस्यैः पूर्वाचार्यैः अङ्गैर्म्यः सन्ति, यथा प्रज्ञापना श्रीश्यामाचार्येण कृता, यदुक्तं प्रज्ञापना
प्रथमपादे (५ पत्रे) अन्यकृत गाथाद्वयं इदम्, तथाहि—‘घायगवरघसाओ, तेवीसइमेण घीरपुरिसेण । दुद्धरघरेण मुणिणा,
पुषसुयसमिद्धुदीणि ॥ १ ॥ सुयसागरा विणेऊ-ण जेणं सुअरयणमुचम विन्न । सीसगणस्त भगवओ, तस्त नमो अज्ज-
सामस्त ॥ २ ॥ एतद्दीकायां एतद्गाथाद्वयव्याख्यान अपि अस्ति, श्रीअपिमण्डलसूत्रेऽपि १९१ गाथायाम्, यथा—‘निज्जूढा
जेण तथा, पन्नवणा सवभावपन्नवणा । तेवीसइमो पुरिसो, जाओ सामज्जनामुत्ति ॥ १ ॥ स च श्रीश्यामाचार्यः श्रीमहा-
धीरात् ३३५ वर्षे जातो, यदुक्तं विचारसारे—‘सिरिवीरात् गणसुं, पणतीसहिण्णु तिसयवरिसेसुं । पढमो कालिगसूरी,
जओ सामज्जनामुत्ति ॥ १ ॥’ ॥ १ ॥ तथा दशाश्रुतस्कन्धस्तु श्रीमद्रवाहुस्वामिना चतुर्दशपूर्वधरेण श्रीमहावीरदेवत
सप्तत्यधिकशत १७० वर्षे जाते तेन विनिर्मितः ॥ २ ॥ श्रीदशवैकालिकसूत्रमपि श्रीसुधर्मस्वामिनः चतुर्थपट्टधरेण श्रीशयं-
भवसूरिणा विहितम् ॥ ३ ॥ श्रीरत्तराध्ययनसूत्रं तु श्रीपाषिककृतौ “अपिभाषितानि उत्तराध्ययनानि” इति व्याख्यातत्वात्
अपिभाषित ॥ ४ ॥ एव अन्येऽपि आगमाः छेदग्रन्थाविका अवशिष्टाः सर्वेऽपि पूर्वाचार्यकृता एव सन्ति, ततः त्व एका-
दश अङ्गानि एव मन्यस्व न द्वात्रिंशत् आगमान् । अथ यदि षष्ठादीन् द्वात्रिंशद् आगमान् मानयिष्यसि तदा

आवश्यकनिर्युक्तिः अस्ति पूर्वमीलने ४३ नन्दीसूत्र ४४ अनुयोगद्वार ४५ इति ४५ आगमाः । एतानि एव आगमनामानि श्रीजिनप्रमत्तुरिभिः अपि स्वकृतसिद्धान्तस्तुत्रेषु प्रोक्तानि, तथाहि—

“सिरीवीरखिण सुपरय-ण रोहण पणमिऊण । भत्तोए किच्चेमि तप्पणीअ सिद्धातमह जगप्पर्इव ॥ १ ॥ पढम आयारग १, सूअणहं २ ठाणंग ३ समवार्यं ४ । भगवइअंग ५ नाया-धम्मकहो ६ वासगदसा ७ य ॥ २ ॥ अतग इदसा ८ शुपर-वाइदसा ९ पणहवागरणनामं १० । सुहदुक्खविवागसुअ ११, विट्ठीवार्यं १२ च अगाणि ॥ ३ ॥ उयवाई १ रायपसे-णिय २ तह जीवाभिगम ३ पत्तवणा ४ । जंतुप्पअत्ती ५ च-द ६ सुरपअत्ति ७ नामाओ ॥ ४ ॥ निरयावलिआ ८ कप्पा-ययंसि ९ पुक्किया १० पुप्फपूला य ११ । वहीदसा १२ य एए, वारसुवगाण नामाणि ॥ ५ ॥ अरसरण १ चंषविज्जा २, आचर ३ महपुषपच्चक्खाण ४ च । भत्तपइण्णा ५ ततुल-वेयालीय ६ च-गणिविज्जा ७ ॥ ६ ॥ मरणसमाही ८ वेवि-दयओ ९ संयार १० इय दस पइण्णा । वीरयय गच्चाया-स्पमुह चउ दसचहस्स पुरा ॥ ७ ॥ दसवेअलिअ १ तह ओ-घ २ पिठनिसुत्ति ३ उत्तरज्जयणा ४ । चचारि मूलगया, नदी १ अनुयोगवारारं २ ॥ ८ ॥ निस्सीह १ कप्पववशा-र २ पंचकप्पो ३ दसासुअक्खघो ४ । तह महनिसीह ५ एए, छ-च्छेआ बीअकप्पो ६ अ ॥ ९ ॥ पंचपरमिड्डसामा-इयाइ आवस्तय च छ-च्छेअ । निज्जुत्तिउण्णिविची, विसे-सआयस्सयाइजुअ ॥ १० ॥ इअ जिणपहेण गुरुणा, रेइअ सिद्धतनाममेगत्त । पणयालीसपमाण, निअनिअनामेण नायव ॥ ११ ॥” अत्र आह कोऽपि मनोमतिशिष्याः—ननु-अहं द्वात्रिंशत् एव आगमन् मानयिष्यामि, न निशीय १

महानिशीय २ दशप्रकीर्णक १२ अनुयोग (द्वाराणि) १३ एते त्रयोदश, तेषां पूर्वाचार्यछद्मस्थग्रणीतत्वात्, मम मनस्तु
गणधरदेवभाषित एव प्रीतिं जनयति न अन्यत्, अत्रार्थे रे मनोमतिशिष्य ! शृणु निश्चलमनोदानेन गणधरदेवभाषिता
तु द्वादशाङ्गी अभूत् मूलतः, तत्राऽपि दृष्टिवादः सूत्रार्थाम्यां व्यवच्छिन्नः, साप्रत एकादश अङ्गानि गणधरभाषितानि,
अन्यागमाः सर्वेऽपि छद्मस्थैः पूर्वाचार्यैः अङ्गैर्म्यः सद्भूताः सन्ति, यथा प्रज्ञापना श्रीश्यामाचार्येण कृता, यदुक्तं प्रज्ञापना
प्रथमपादे (५ पत्रे) अन्यकृत गायार्ह्यं इदम्, तथाहि—‘वायगवरवसाओ, तेवीसइमेण धीरपुरिसेण । दुब्बरधरेण मुणिणा,
पुवसुयसमिद्धबुद्धीण ॥ १ ॥ सुयसागरा विणेक-ण जेण सुअरयणमुत्तम दिन्न । सील्लगणस्स भगवओ, तस्स नमो अज्ज-
सामस्स ॥ २ ॥ एतद्धीकाया एतत्ताथाद्धयव्याख्यान अपि अस्ति, श्रीश्रुतिमण्डलसूत्रेऽपि १९१ गाथायाम्, यथा—‘निज्जूढा
जेण तया, पल्लवणा सब्भामधपल्लवणा । तेवीसइमो पुरिसो, जाओ सामज्जनामुत्ति ॥ १ ॥ स च श्रीश्यामाचार्यः श्रीमहा-
धीरात् ३३५ वर्षे जातो, यदुक्तं विचारसारे—‘सिरिवीराव गण्डु, पणतीसहिण्डु तिसयवरिसेसु । पढमो कालिगसूरी,
ज्जओ सामज्जनामुत्ति ॥ १ ॥’ ॥ १ ॥ तथा दशाश्रुतस्कन्धस्तु श्रीभद्रबाहुस्वामिना चतुर्दशपूर्वधरेण श्रीपद्महावीरदेवतः
सप्तत्यधिकशत १७० वर्षे जाते तेन विनिर्मितः ॥ २ ॥ श्रीदशवैकालिकसूत्रमपि श्रीसुधर्मस्वामिनः ‘चतुर्थपट्टधरेण श्रीशय्य-
भवसूरिणा विहितम् ॥ ३ ॥ श्रीरत्तराध्ययनसूत्रं तु श्रीपाञ्चिकचूतौ “ऋषिभाषितानि उत्तराध्ययनानि” इति व्याख्यातत्वात्
ऋषिभाषितं ॥ ४ ॥ एव अन्येऽपि आगमाः छेदग्रन्थादिका अवशिष्टाः सर्वेऽपि पूर्वाचार्यकृता एव सन्ति, ततः त्व एका-
दश अङ्गानि एव मन्यस्व न द्वात्रिंशत् आगमान् । अथ यदि षण्णवद्वात्रिंशत् आगमान् मानयिष्यसि तदा

मारितः इति क्य न विरोधः ! ॥ १ ॥ अपि च श्रीज्ञाताधर्मकथायां (२०६ पत्रे) “तए णं सा सुमालिआ अजा अणो-
 इट्टिआ अनिघारिआ सच्छदमई अभिक्खण अभिक्खण हत्ये धोवेइ जाव चेपति, तत्यवि अ ण पासत्था पासत्थविहारी,
 ओसत्ता ओसत्तविहारी कुसीला कुसीला सत्ता सत्तविहारी बह्णि वासाणि सामणपरिआग पाउणति अद्दमासिआए
 सळेइणाए तस्स ठाणस्स अणालोइअ अपडिक्कंता कालमासे कालं किच्चा ईसाणे कप्पे अणणयरसि विमाणसि देवगणिअत्ताए
 सवत्ता, तत्तेगइअण देवीणं नवपल्लिओथमाइं ठिईं पत्तत्ता, तत्थण सुमालिआए देवीए नव पल्लिमाइं ठिईं पत्तत्ता”
 अपि च श्रीज्ञाताधर्मकथाया विराधितसयमा सुकुमारिकाऽऽर्या ईशाने कल्पे देवगणिकात्वेन चत्पत्ता इत्यादि प्रोक्त अस्ति,
 एतत् सूत्रविसर्वादि च इदं श्रीभगवतीसूत्र (४९ पत्रे), यथा “विराहिअसज्जमाण कहिं चववाओ ? गोयमा ! जहत्तेण
 भवणवासु, त्त्तोसेर्णसोहम्मे कप्पे” इति । अत्र इदं रहस्य—ज्ञातायां विराधितसयमाया अपि सुकुमारिकाया ईशाने देवलोके
 चत्ताद चक्का, भगवत्यां तु चत्कर्षेण अपि विराधितसयमस्य सौधर्मे एव चत्ताद , तर्हि क्य न विसवाद् ? ॥ २ ॥ पुन श्री-
 जीषाभिगमसूत्रे (३७ पत्रे) “से किं त यलयरपरिसप्पसमुच्छिमा ? २ दुविहा पत्तत्ता, त जहा—उरगपरिसप्पसमुच्छिमा,
 मुयगपरिसप्पसंमुच्छिमा । से किं त उरगपरिसप्पसमुच्छिमा ? २ चरविहा पत्तत्ता, त जहा—अही १ अयगरा २ आसा-
 लिआ ३ महोरगा ४ । से किं त अही ! अही दुविहा पत्तत्ता, त जहा—दबीकरा मरलिणो अ, से किं त दबीकरा ? दबी
 करा अणेगविहा पत्तत्ता, त जहा—आसीविसा जाव से त दबीकरा । से किं त मरलिणो ? मरलिणो अणेगविहा पत्तत्ता,
 तजहा—विवा गोणसा जाव से त मरलिणो, से तं अही । से किं तं अयगरा ? अयगरा पगागरा पत्तत्ता, से त अयगरा ।

से किं तं आसालिआ ! १ आसालिआ २ जहा पक्षवणाप । से त आसालिआ । से किं तं महोरगा ? महोरगा जहा पत्रवणाप,
 से तं महोरगा । जे यावणे तहपगारा ते समासओ दुविहा पक्षता, तं जहा-पक्षता य, अपक्षता य त चेव, नवरि सरीरो
 गाहणा जहणेण अगुलस्सडसंखेज्जभाग उक्कोसेणं ओयणपुहुत्त” एतत्सूत्रविरोधि तु इद श्रीप्रज्ञापनासूत्र (४६ पत्रे), तथाहि-

कहिणं मते ! आसालिआ संमुच्छंति ? गोयमा ! अंतोमणुस्सखिचे अहाइजेसु दीवेसु निषाघापण पक्षरससु कम्म-
 मूमिसु वाघाय पडुच्च पचसु महाविदेहेसु चक्खवट्टिखघाघारेसु वलदेवखघाघारेसु वासुदेवखघाघारेसु मडलिअखघाघारेसु
 महामंडलिअखघाघारेसु गामनिवेसेसु निगमनिवेसेसु खेठनिवेसेसु नगरनिवेसेसु कन्वठनिवेसेसु मठबनिवेसेसु दोणमुहनिवेसेसु
 पट्टणनिवेसेसु आगरनिवेसेसु आसमनिवेसेसु सवाहननिवेसेसु रायहाणीनिवेसेसु एएसिण चेव विणासेसु एत्थ ण आसालिआ
 संमुच्छंति । जहणेण अगुलस्स असखेज्जभागमिचाप ओगाहणाप उक्कोसेणं धारसजोयणाइ तयणुख्य च णं विक्खम-
 वासुहेण मूमिं दालिच्चा णं समुहेइ, असप्पी मिच्छदिट्ठी अन्नाणी पचीदी अतोमुहुत्तड्ढाचथा चेव काल करेइ, अत्र अयं
 विरोधः-पुनः जीवाभिगमसूत्रे संमूर्च्छिमोरपरिसर्पभेदेषु आसालिक्सर्पान् आश्रित्य शरीरावगाहना जघन्येन अङ्गुलासख्य-
 भागा उत्कृष्टा अवगाहना च योजनपृथक्त्वं इति उक्त, प्रज्ञापनासूत्रे तु द्वादश योजनानि इति । ३ । अपि च श्रीस्थानाङ्गे
 सूत्रे (३९८ पत्रे) “जबुदीवे दीवे भारहे वासे अतीताप उसप्पिणीए सत्त कुलगरा होत्या, त जहा-मिचवामे १ सुवामे अ
 २, सुपासे अ ३ सयपमे ४ । विमलघोसे ५ सुघोसे त ६, महाघोसे ७ अ सत्तमे ॥१॥” एतद्विसवादि च श्रीस्थानाङ्गस्य एव
 वचनं स्थानम् तथाहि-(५१८ पत्रे) जबुदीवे २ दीवे भारहे वासे अतीताप उसप्पिणीए दस कुलगरा होत्या, त जहा-सय-

मारितः इति कथं न विरोधः ? ॥ १ ॥ अपि च श्रीज्ञाताधर्मकथाया (२०६ पत्रे) “तए ण सा सूमालिआ अज्जा अणो-
 हट्टिआ अनिघारिआ सच्छदमई अमिक्खण अमिक्खण हत्थे धोवेइ जाव वेपति, तत्थवि अ ण पासत्था पासत्थविहारी,
 ओसन्ना ओसन्नविहारी कुसीला कुसीलविहारी संसत्ता ससत्तविहारी धट्ठणि वासाणि सामण्यपरिआग पाउणति अद्धमासिआए
 संलेहणाए तस्स ठाणस्स अणालोइअ अयडिक्कत्ता कालमासे काल किच्चा ईसाणे कप्पे अण्ययरसि विमाणसि देवगणिअत्ताए
 चयन्ना, तयेगइआण देवीणं नवपलिओधमाइं ठिईं पन्नत्ता, तत्थण सूमालिआए देवीए नव पलिवमाइं ठिईं पन्नत्ता”
 अपि च श्रीज्ञाताधर्मकथाया विराधितसंयमा सुकुमारिकाऽऽर्या ईशाने कल्पे देवगणिकात्वेन उत्पन्ना इत्यादि प्रोक्तं अस्ति,
 एतत् सूत्रविसंवादि च इदं श्रीमत्त्वतीसूत्र (४९ पत्रे), यथा “विराहिअसजमाणं कहिं उववाओ ? गोयमा ! जहन्नेण
 भवणवासु, चक्कोसेण सोहम्मै कप्पे” इति । अत्र इदं रहस्य—ज्ञातायां विराधितसंयमाया अपि सुकुमारिकाया ईशाने देवलोके
 उत्पादं चक्रं, भगवत्या तु चत्कर्षेण अपि विराधितसंयमस्य सौधर्मे एव उत्पादः, तर्हि कथं न विसंवादः ? ॥ २ ॥ पुनः श्री-
 जीवामिगमसूत्रे (३७ पत्रे) “से किं तं चलयरपरिसप्पसमुच्छिमा ? २ दुविहा पन्नत्ता, तं जहा—उरगपरिसप्पसमुच्छिमा,
 मुयगपरिसप्पसमुच्छिमा । से किं तं उरगपरिसप्पसमुच्छिमा ? २ च्चविहा पन्नत्ता, तं जहा—अही ? अयगरा २ आसा-
 लिआ ३ महोरगा ४ । से किं तं अही ? अही दुविहा पन्नत्ता, तं जहा—दवीकरा मवल्लिणो अ, से किं तं दवीकरा ? दवी
 करा अणेगविहा पन्नत्ता, तं जहा—आसीविहा आव से तं दवीकरा । से किं तं मवल्लिणो ? मवल्लिणो अणेगविहा पन्नत्ता,
 तं जहा—विहा गोणत्ता जाव से तं मवल्लिणो, से तं अही । से किं तं अयगरा ? अयगरा एगागारा पन्नत्ता, से तं अयगरा ।

दस अङ्गयणा पञ्चसा, स अष्टा-उवमा १ संला २ इतिभासिआइ ३ आयरिअभासिआइ ४ महावीरभासिआइ ५ खोमग
 पसिणाइ ६ कोमलपसिणाइ ७ अद्धा[हा]गपसिणाइ ८ अगुहुपसिणाइ ९ बाहुपसिणाइ १०" इति अत्र अय विरोध-—अत्र
 उक्त 'एतानि दश अध्ययनानि श्रीप्रश्नव्याकरणे सन्ति,' तानि कानि ? न एतादृशानि नामानि क्वाऽपि सन्ति, नाऽपि
 अर्थवक्तव्यता सङ्गतिः, साप्रत तु पञ्च आश्रवद्वाराणि पञ्च संवरद्वाराणि च सन्ति ॥ ७ ॥

एवं श्रीजीवाभिगमसूत्रे नारकाणां संहनन न उक्तं, अथ च उत्तराध्ययनसूत्रे एकोनत्रिंशदध्ययने मास नारकाणा
 उक्तम् ॥ ८ ॥ तथा श्रीआचाराङ्गसूत्र द्वितीयश्रुतस्कन्धे पिण्डैपणाऽध्ययने चतुर्थोदेशके पट्टरसनवविकृतिग्रहण अनगाराणा
 उक्तं, श्रीस्थानाङ्गे भगवत्यां च मासनिषेधः प्रत्यपादि, दशवैकालिके मद्यनिषेधे ॥ ९ ॥ तथा दशवैकालिकादौ उक्तम्—साधव
 पृथीवनिकायरक्षकाः सच्चित्तपृथिव्यसेजोवायुवनस्पत्याविसर्गद्वे आहार अपि न गृह्णन्ति । पुन श्रीआचाराङ्गे श्रीकल्पसूत्रे
 च साधूनां नदीलङ्घन नद्युत्तरण वर्षति अपि मेघे आहारार्थं गमन च समनुज्ञातम् ॥ १० ॥ श्रीभगवत्यादौ श्रावकाणा पञ्च-
 दश कर्मादानानि निधारितानि ॥ उपासकदशासूत्र आनन्दकामदेवादीना पञ्चशतहलत्राहनेऽपि श्रावकत्व श्लाघितम् ॥ ११ ॥
 तथा प्रथमोपाङ्गे तापसाना उक्तृष्टा गति ज्योतिष्केषु प्रोक्ता ॥ भगवत्या तु तामलितापस ईशानकल्पे समुत्पन्न ॥ १२ ॥
 तथा सूत्रकृताङ्गे साधोः स्त्रीसङ्गतौ त्रिविध त्रिविधेन परिहारः प्रत्यपादि । श्रीस्थानाङ्गे तु साधु प्रपतन्ती साध्वी स्वहस्तेन
 अवलम्बयेत् इति उक्तम् ॥ १३ ॥ ज्ञातायां श्रीकृष्णवासुदेवस्य अन्तःपुर्यो द्वात्रिंशत्सहस्रा लिखिता, अन्तकृते च षोडश-
 सहस्राः ॥ १४ ॥ तथा अष्टमाङ्गे श्रीकृष्णो द्वादशमो जिनो भावी इति निगदित, समवायाङ्गे तु त्रयोदशम इति ॥ १५ ॥

जले १ स्यात् २ अणतसेणे अ ३ अमितसेणे अ ४ । तक्षसेणे अ ५ सीमसेणे अ ६ महासीमसेणे सत्तमे ७ ॥ १ ॥ ददरहे ८
 दसरहे ९ सयरहे १०” इयं विघटना यदुत-अतीतोरसर्पिण्या एकस्मिन् एव स्थानाद्गे सप्तमस्थाने सप्त, दशमस्थाने दश
 कुलकरा रक्ताः ॥ ४ ॥ तथा पुनः श्रीस्थानाङ्गे (३९८ पत्रे) “जंबुद्वीवे दीवे भारहे वासे आगमिरमाए उन्पिणीए
 सत्त कुलकरा भविस्वति, त जहा-मिषवाहणे १ सुमोमे अ २, सुप्पमे अ ३ सयपमे ४ । दत्ते ५ सुहुमे ६ [सुहे सुन्वे य]
 सुबंधू अ ७ आगमेस्सिण होक्खई ॥ १ ॥” एतस्सूत्रविसंवादि च दशम स्थान (५१८ पत्रे), तथाहि-जंबुद्वीने २ दीने
 भारहे वासे आगमिस्साए ससर्पिणीए दस कुलगरा भविस्वति, त जहा-सीमकरे १ खेमघरे २ सीमकरे ३ खेमघरे ४ यिम
 लवाहणे ५ संमुती ६ पडिसुए ७ ददषणू ८ दसघणू ९ सतघणू १०” अत्रापि सप्ताना दशभिः सम कुलकरसल्यया
 विरोधः ॥ ५ ॥ तथा श्रीस्थानाङ्गसूत्रे (३९८ पत्रे) धर्तमानावसर्पिण्यां सप्त कुलकरा रक्ताः, तथाहि-

जंबुद्वीवे दीवे भारहे वासे इमीसे ओसर्पिणीए सप्त कुलगरा होत्या, तं जहा-“पढमित्य विमलवाहण १ चम्पुम २
 जसम ३ चत्तयमभिचंदे ४ । तत्तो य पसेणइ ५ पुण, मरुदेवे चेष ६ नामी य ७ ॥ १ ॥” इति, जम्बूद्वीपप्रज्ञह्या
 (१३२ पत्रे) तु पञ्चदश रक्ताः, तथाहि-“तीसेणं समाए पच्छिमे तिभागे पलिओवमट्टभागावसेसे एत्थण इमे पण्णरस
 कुलगरा समुपपजित्या, त जहा-सुमई १ पडिस्सुई २ सीमकरे ३ सीमघरे ४ खेमकरे ५ खेमघरे ६ विमलवाहणे ७
 चम्पुम ८ जसम ९ अभिचंदे १० चदामे ११ पसेणई १२ मरुदेवे १३ नामी १४ चसमे सि १५” इति, सप्तकुलकराणां
 पञ्चदशकुलकरसल्यया समं विसंवादः ६ । तथा श्रीस्थानाङ्गे दशमस्थाने (५०६ पत्रे) एव प्रत्यपादि ‘पण्हावागरणदसाण

तव्य इति १३ पत्रे । ततः पञ्चचत्वारिंशदपि आगमाः एकसमानकर्तृकाः, छद्मस्यैः एकसमानबुद्ध्या माननीयाः, न अत्र शङ्काशङ्क इति रक्षणीयो विचक्षणैः ॥ ३८ ॥

॥ इति ४५ आगमस्यापनाधिकारः ॥ ३८ ॥

ननु-केषु आगमेषु जिनप्रतिमा अस्ति, केन केन च सा पूजिता वन्दिता चाऽस्ति ? तद्दर्शयन्तु, उच्यते—श्रीज्ञाना-
 ताधर्मकथायां षोडशाध्यायने (२१० पत्रे) द्रौपद्या जिनप्रतिमा पूजिताऽस्ति, तथाहि—“तएण सा दोवई रायवरकञ्जा
 जेणेव मज्जणबरे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता मज्जणघर अणुपविसइ, अणुपविसित्ता न्हाया कयवलिकम्मा कयकोउ-
 अमगलपायच्छित्ता सुद्धप्यावेसाइ मगल्लाइ वत्थाइ पवराइ परिहिआ, मज्जणघराओ पढिनिक्खमइ, पढिनिक्खमिच्चा
 जेणेव जिणघरे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता जिणघर अणुपविसइ, अणुपविसित्ता जिणपढिमाण आलोए पणाम
 करेइ, पणाम करित्ता लोमहत्थय परामुसइ, एवं जहा सूरिआमो जिणपढिआओ अच्चेइ, अच्चेइत्ता तहेव भाणिअव जाव
 धूव ढइइ धूयं ढहिआ धाम जाणु अचेइ ढहिण जाणु धरणियलसि निवेसेइ, निवेसित्ता तिक्खुत्तो मुच्चाणं धरणियलसि
 नमेइ, नमेइत्ता ईसिं पञ्चुणमइ करयल जाव कहु एव वयासी “नमोरुणं अरिहताण भगवताण जाव ठाण संपत्ताणं”
 वदइ नमसइ, नमसित्ता जिणघराओ पढिनिक्खमइ, पढिनिक्खमिच्चा जेणेव अतेउरे तेणेव उवागच्छइ” इत्यादि, अत्र
 इवं रवस्यम्—द्रौपदीश्राविकया प्रतिमा पूजिता, पुन अत्राऽयं श्रूयतां अत्र “जेणेव जिणघरे तेणेव उवागच्छइ” इति
 उक्त्वं, इदं जिनगृहणं शाश्वत अशाश्वत वा ? न आद्यपक्षो वक्षः, एतत्स्थाने शाश्वतचैत्यस्य सिद्धान्ते अनभिधानेन

तथा चतुर्दशपूर्विणो स्रधन्यतोऽपि लान्तके गच्छन्ति, कार्षिकस्तु चतुर्दशपूर्वधरोऽपि सौधर्मे समुत्पन्नः ॥ १६ ॥ एव
 प्रत्यागम शतशो विसवादाः सन्ति किं क्रियते ? ननु-यदि एक एव श्रीदेवर्द्धिगणिक्षमाश्रमणः पञ्चवत्वारिंशतोऽपि
 आगमाना संकलना कृतवान् तर्हि कथं पतावन्तो विसंवादा लिखिता तेन ? उच्यते-एक तु कारण इदं, यथा यथा
 यस्मिन् आगमे मृतावशिष्टसाधुभिः यद् यद् एक तथा तथा तस्मिन् तस्मिन् आगमे श्रीदेवर्द्धिगणिक्षमाश्रमणेन
 अपि पुस्तकारूढीकृतं, नहि पापमीरवो महान्त इदं सत्यं, इदं तु असत्यं इति एकान्तेन प्ररूपयन्ति इति, द्वितीय तु कारणं
 इदं, यथा बह्व्या यस्मिन् काले देवर्द्धिगणिक्षमाश्रमणतो वाचना प्रवृत्ता, तथा तस्मिन् एव काले मधुरानगर्या अपि
 स्कन्दिलाचार्यतोऽपि द्वितीया वाचना प्रवृत्ता, तथा तत्कालीनमृतावशिष्टस्यसाधुमुखविनिर्गतागमालापकेषु सकल-
 नायां विस्मृतत्वादयोः एव वाचनाविसंवादकारको आतः । यदुक्तं श्रीज्योतिष्करण्डकवृषां, तथाहि-“इह स्कन्दिलाचा-
 र्यप्रवृत्तौ दुग्गमानुभावतो दुर्मिषप्रवृत्त्या साधूनां पठनगनाविक सर्वं अपि अनश्यत्, ततो दुर्मिषातिक्रमे सुभिषग-
 वृत्तौ द्वयोः सद्भ्यो मेलापको अभूत्, तद् यथा, एको बह्व्यां, एको मधुराया, तत्र सूत्रसंघटने वाचनामेदो जातः,
 विस्मृतयोः हि सूत्रार्थयोः स्मृत्या स्मृत्या संघटने भवति अवश्य वाचनामेदः, न क्वाचिद् अनुपपत्तिः, तत्र अनुयोग-
 द्वारादिक इदानीं कर्तमान माधुरीवाचनानुगत, ज्योतिष्करण्डकसूत्रकर्ता च आचार्यो बाल्हम्यः, तत इदं सस्यास्थानप्र-
 तिपादनबाल्हम्यवाचनानुगत, इति न अस्य अनुयोगद्वारप्रतिपादितैः सस्यास्थानैः सह विसहस्रत्वं उपलभ्य विशिष्टिस्ति-

तव्य इति १३ पत्रे । ततः पञ्चचत्वारिंशदपि आगमाः एकसमानकर्तृकाः, छत्रस्यैः एकसमानधुव्या माननीयाः, न अत्र शङ्काशङ्क इति रक्षणायो विषयैः ॥ ३८ ॥

॥ इति ४५ आगमस्यापनाधिकारः ॥ ३८ ॥

ननु-केषु आगमेषु खिनप्रतिमा अस्ति, केन केन च सा पूषिता वन्द्यता चाडस्ति ? तदर्शयन्तु, उच्यते—श्रीज्ञा-
ताधर्मकथायां योऽद्याभ्ययने (२१० पत्रे) द्रौपद्या खिनप्रतिमा पूषिताडस्ति, तथाहि—“तएण सा दोषई रायवरकम्भा
जेणेष मज्जणघरे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छिता मज्जणघर अणुपविसइ, अणुपविसिप्ता न्हाया कयवलिकम्मा कयकोर-
अमगलपायच्छिता सुखपावेसाइ मगहाइ वत्याई पवराइं परिहिआ, मज्जणघराओ पढिनिक्खमइ, पढिनिक्खमिप्ता
जेणेव खिणघरे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छिता खिणघर अणुपविसइ, अणुपविसिप्ता खिणपढिमाण आलोए पणाम
करेइ, पणाम करिप्ता लोमइत्ययं परामुसइ, एवं जहा सूरिवामो खिणपढिमाओ अच्चेइ, अच्चेइत्ता तहेव भाणिअव जाव
धूवं उहइ धूयं उहिप्ता वाम जाणु अवेइ वाहिण जाणु घरणियलसि निवेसेइ, निवेसिप्ता तिक्खुचो मुखाण घरणियलसि
नमेइ, नमेइत्ता ईसिं पञ्चुणमइ करयल जाव कट्टु एवं वयासी “नमोत्थु णं अरिहताण भगवताण जाव ठाण सपत्ताण”
ववइ नमसइ, नमसिप्ता खिणघराओ पढिनिक्खमइ, पढिनिक्खमिप्ता जेणेव अतेनरे तेणेव उवागच्छइ” इत्यादि, अत्र
इदं रहस्यम्—द्रौपदीश्राविक्या प्रतिमा पूषिता, पुनः अत्राऽर्थे श्रूयतां अत्र “जेणेव खिणघरे तेणेव उवागच्छइ” इति
उक्तं, इदं खिनगृहण शाश्वत अशाश्वत वा ? न आद्यपक्षो दक्षः, एतत्स्थाने शाश्वतचैत्यस्य सिद्धान्ते अनभिधानेन

तथा चतुर्दशपूर्विणो जपन्यतोऽपि छान्तके गच्छन्ति, कार्तिकस्तु चतुर्दशपूर्वघरोऽपि सौधर्मे समुत्पन्नः ॥ १६ ॥ एव
 प्रत्यागम शतशो विसंवादाः सन्ति किं क्रियते ? ननु-यदि एक एव श्रीदेवद्विगणिक्रमाश्रमणः पञ्चचत्वारिंशतोऽपि
 आगमानां संकलनां कृतवान् तर्हि कथं एतावन्तो विसंवादा लिखिता तेन ? उच्यते-एक तु कारण इदं, यथा यथा
 यस्मिन् यस्मिन् आगमे मृतावशिष्टसाधुभिः यद् यद् उक्तं तथा तथा तस्मिन् तस्मिन् आगमे श्रीदेवद्विगणिक्रमाश्रमणेन
 अपि पुस्तकाख्येभ्यः नहि पापमीरवो महान्त इदं सत्यं, इदं तु असत्यं इति एकान्तेन प्ररूपयन्ति इति, द्वितीयं तु कारण
 इदं, यथा बहूनां यस्मिन् काले देवद्विगणिक्रमाश्रमणतो वाचना प्रवृत्ता, तथा तस्मिन् एव काले मपुरानगर्या अपि
 स्कन्दिच्छाचार्यतोऽपि द्वितीया वाचना प्रवृत्ता, तथा तत्कालीनमृतावशिष्टभ्रष्टाश्रमणविनिर्गतागमालापकेषु सकल-
 नायां विस्मृतत्वादिवेष एव वाचनाविसंवादकारको जातः । यद्युक्तं श्रीज्योतिष्करण्डकट्ट्यां, तथाहि-“इह स्कन्दिच्छाचा-
 र्यप्रवृत्तौ बुद्धमानुभवतो बुभिक्षप्रवृत्त्या साधूना पठनगणनादिकं सर्वं अपि अनश्यत्, ततो बुभिक्षातिक्रमे सुभिक्षप्र-
 वृत्तौ द्वयोः सङ्घयोः मेलापको अभूत्, तद् यथा, एको बहूम्यां, एको मधुयया, तत्र सूत्रसंघट्टने वाचनाभेदो जातः,
 विस्मृतयोः हि सूत्रार्थयोः स्मृत्या स्मृत्या संघट्टने भवति अवश्य वाचनाभेदः, न क्वाचित् अनुपपत्तिः, तत्र अनुयोग-
 द्वारादिकं इदानीं वर्तमानं मापुरीवाचनानुगतं, ज्योतिष्करण्डकसूत्रकर्ता च आचार्यो बाल्म्यः, तत इदं सख्यास्थानप्र-
 तिपादनपाठम्यवाचनानुगतं, इति न अस्य अनुयोगद्वाराप्रतिपादितैः सख्यास्थानैः सह विसदृशत्वं उपलभ्यं यिषिचित्स्ति-

तव्य इति १३ पत्रे । ततः पञ्चषत्वारिषादपि आगमाः एकसमानकर्तृकाः, छद्मस्यैः एकसमानबुद्ध्या माननीयाः, न
 अत्र शङ्काशङ्कः इति रक्षणीयो विचक्षणैः ॥ ३८ ॥

॥ इति ४५ आगमस्यापनाधिकार ॥ ३८ ॥

ननु—केषु आगमेषु जिनप्रतिमा अस्ति, केन केन च सा पूजिता वन्दिता चाऽस्ति ? तद्दर्शयन्तु, उच्यते—श्रीज्ञा-
 ताधर्मक्याया पोषशाध्ययने (२१० पत्रे) द्रौपद्या जिनप्रतिमा पूजिताऽस्ति, तथाहि—“तएण सा दोषई रायवरकम्भा
 जेणेव मज्जणघरे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छिच्चा मज्जणघर अणुपविसइ, अणुपविसिच्चा न्हाया कयवलिकम्मा कयकोउ-
 असगलपायच्छिच्चा सुद्धप्यावेसाइ मंगल्लार वत्याइं पवराइं परिहिया, मज्जणघराओ पढिनिक्खमइ, पढिनिक्खमिच्चा
 जेणेव जिनघरे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छिच्चा जिनघर अणुपविसइ, अणुपविसिच्चा जिनपढिमाण आलोए पणाम
 करेइ, पणाम करिच्चा लोमहत्थय परामुसइ, एव जहा सूरिआओ जिनपढिमाओ अच्चेइ, अच्चेइच्चा तहेव भाणिअव जाव
 धूव उहइ धूव उहिच्चा वामं जाणु अचेइ दाहिण जाणु धरणियलसि निवेसेइ, निवेसिच्चा तिक्खुचो मुद्धाना धरणियलसि
 नमेइ, नमेइच्चा ईसिं पञ्चुणमइ करयल जाव कट्टु एव वयासी “नमोएणं अरिहताणं भगवताण जाव ठाण संपत्ताण”
 ववइ नमसइ, नमंसिच्चा जिनघराओ पढिनिक्खमइ, पढिनिक्खमिच्चा जेणेव अतेउरे तेणेव उवागच्छइ” इत्यादि, अत्र
 इदं रहस्यम्—द्रौपदीश्राविकया प्रतिमा पूजिता, पुनः अत्राऽर्थे श्रूयतां अत्र “जेणेव जिनघरे तेणेव उवागच्छइ” इति
 उक्तं, इदं जिनपट्टणं श्रावितं वा ? न आद्यपक्षो दक्षः, एतत्स्थाने श्रावितं चैत्यस्य सिद्धान्ते अनभिधानेन

तथा चतुर्दशपूर्विको अग्रव्यतोऽपि छात्रके गच्छन्ति, कार्तिकस्तु चतुर्दशपूर्वधरोऽपि सौषमे समुत्पन्नः ॥ १६ ॥ एव
 प्रत्यागम्य शतघो विसवादाः सन्ति किं कियते ! ननु--यदि एक एव श्रीशैवद्विगणिसमाश्रमणः पञ्चत्वारिंशतोऽपि
 आगमनां संकलना कृतवान् तर्हि कथं एतावन्तो विसवादा तिलिषा तेन ? उच्यते--एक तु कारण इदं, यथा यथा
 यस्मिन् यस्मिन् आगमे मूलावशिष्टाऽपुमिः यद् यद् एक तथा तथा तस्मिन् तस्मिन् आगमे श्रीशैवद्विगणिसमाश्रमणेन
 अपि पुस्तकारुचीकृतं, नदि पापमीरवो महान्त इव सत्यं, इदं तु असत्यं इति एकान्तेन प्ररूपयन्ति इति, द्वितीयं तु कारण
 इदं, यथा ब्रह्मर्षी यस्मिन् काले शैवद्विगणिसमाश्रमणतो वाचना प्रवृत्ता, तथा तस्मिन् एव काले मपुरानगर्या अपि
 स्कन्दिअचार्यतोऽपि द्वितीया वाचना प्रवृत्ता, तथा तत्कालीनमृताथशिष्टछात्रस्यसाधुमुलविनिर्गतागमालापकेषु सकल-
 नार्या विस्तृतत्वादियोर एव वाचनामिसवावकारको ज्ञातः । यदुक्तं श्रीज्योतिष्करण्डकवृत्तां, तथाहि--“इह स्कन्दिअचा-
 र्यप्रवृत्तौ पुत्रपानुभावतो दुर्भिक्षप्रवृत्त्या साधूना पठनगणनाविक सर्वं अपि अनन्यत्, ततो दुर्भिक्षातिक्रमे सुभिक्षप्र-
 वृत्तौ द्वयोः सहयोः मेलापको अभूत्, तद् यथा, एको ब्रह्मर्षी, एको मधुरार्या, तत्र सूत्रसंप्रदने वाचनामेदो ज्ञातः,
 विस्तृतयोः द्वि सूत्रार्ययो स्मृत्वा स्मृत्वा संप्रदने भवति अधश्यं वाचनामेदो, न कदाचित् अनुपपत्तिः, तत्र अनुयोग-
 द्वारादिक इदानीं वर्तमानं मापुरीयाचनानुगतं, ज्योतिष्करण्डकसूत्रकर्ता च आचार्यो ब्राह्मणः, तत्र इदं सख्यास्थानप्र-
 तिपादनब्राह्मण्यवाचनानुगतं, इति न अस्य अनुयोगद्वाराप्रतिपादितैः सख्यास्थानैः सह विसहस्रत्वं तपछम्य विचिचिस्ति-

तदुक्तौ सुदृढं वत्सूत्रदोषापसे', अथ यदि अशाम्भवं तर्हि केनचित् कारित एव भविष्यति, न च सिव्याल्लिना तत् सारान्ते
 अधिकारः, ततः केचित् भावकैः एव तत् अिनगृहं कारित इति निश्चयः, न च दक्षव्य द्रौपदी तु अत्र श्रायिका न उष्ठा,
 किं तु राजवरकन्या कथिता इति, यतो राजवरकन्या इति उक्तौ श्रायिकात् न व्याहन्यते, यथा श्रीउत्तराख्यने उांगो-
 त्तितमे अच्यने (४९२ पत्रे) राक्षीमती राजवरकन्या प्रोक्ता, तर्हि न सम्यक्स्थधारिणी न श्रायिका ? तत्ताडो यथा-

“सोऽरुण रायकक्षा, पवञ्चं सा खिणस्स च । जीहासा च निराणदा, सोऽरेण य समुच्छिआ ॥ २८ ॥ रांमई विगिनेर,
 धिगत्यु [धिरत्यु] मम जीविम । आऽह तेण परिचत्ता, सेव पवइल मम ॥ २९ ॥ अह सा भमरमग्निभे, कुचकृगगम्य-
 साहिण । समयेषे वृष्वर्षं केसे, धिइमती वषस्सिआ ॥ ३० ॥ वासुदेवो अ ण भणइ, दुत्तकेसिं विइदिअ । समारसागर
 घोर, तर कसे ! लहु लहुं ॥ ३१ ॥ अह सा रायवरकक्षा, सुद्धिआ नियमप । जाईं कुल च सील च, रस्ममाणी तय
 ववे ॥ ४० ॥” इति, तथा पुनः श्रीसाताया (१३५ पत्रे) मछिकुमारी अपि राजवरकन्या प्रोक्ताऽस्ति, तथादि-तए ण
 कुंमप तेसिं संबचगणं जाव पविच्छइ, पढिच्छिआ मही विदेहरारायकम्म सहावेइ, सहायिआ त दिथ कुउलजुअं
 महीप विदेहरारायकम्मगए पिणद्धि, पिणद्धिआ पढिविसज्जइ” इति, अपि च रे मनोमते । शिव्य ! बहुषी क्षण निर्मीत्य
 विचारय, यतो द्रौपदी श्रायिका, तत एव नारदस्य असयताऽविरताऽप्रतिहतप्रत्याख्यातपापकर्मणो न उरधानादिभक्तिं
 कृतवती, तत्ताडो शातासक्तो यथा (२१६ पत्रे) “तवे ण सा दोषइ कच्छुह्ननारयं अस्सजय अरिरय अपडिइपपच्च-
 क्खायपावकम्म तिकहु नो आदाति नो परिआणइ नो अम्मुइइ नो पञ्जुवासइ” इति, न च वाप्य द्रौपदी पञ्चमर्त-

आराहणा (सूत्र ६८३), से केणट्टेण भंते ! एव बुद्धइ जघाचारणे ? जघाचारणे गोयमा ! तस्स ण अट्टमं अट्टमेण अणि-
 विससेण तवोकस्मेण अप्पारणं भावेमाणस्स जघाधारणलब्धीनाम लब्धी समुप्पज्जइ, से तेणट्टेण जाव एव बुद्धइ जघाधारणे,
 जघाचारणस्स ण भंते ! कइ सीहा गति कइ सीहे गइविसए पन्नत्ते ? गोयमा ! अयस अजुहीवे दीवे एव जहेव विज्जा-
 धारणस्स, गवरं तिससक्खुत्तो अणुपरिअट्टिषाण हवमागच्छेज्जा, जघाधारणस्स णं गोयमा ! तहा सीहा गई तहा सीहे
 गतिविसए पन्नत्ते सेसं सं वेव । जघाधारणस्स णं भंते ! तिरिअ केवतिए गइविसए पन्नत्ते ? गोयमा ! से णं इतो
 एणेण सप्पाएण रुअगवरे दीवे समोसरण करेइ, करिचा तहिं चेइआइ वदति, वविचा ततो पढिनिअत्तमाणे वितिएण
 सप्पाएण नदीसरवरदीवे समोसरण करेइ, करिचा तहिं चेइआइ वंदइ वदिसा इहमागच्छइ, आगच्छिचा इह चेइआइ
 वदइ, जघाधारणस्स ण गोयमा ! तिरिअ एवतिए गइविसए पन्नत्ते, । जघाधारणस्स ण भंते ! उहुं केवतिए गइविसए
 पन्नत्ते ? गोयमा ! से ण इतो एणेण सप्पाएण पढगवणे समोसरण करेइ, करिचा तहिं चेइआइ वदइ, वदिचा तओ
 पढिनिअत्तमाणे वितिएण सप्पाएण नदणवणे समोसरण करेइ, करिचा तहिं चेइआइ वदइ, वविचा इहमागच्छइ, आग-
 च्छिचा इह चेइआइ वंदइ, जंघाधारणस्स ण गोयमा ! उहुं एवतिए गइविसए पन्नत्ते, से ण तस्स ठाणस्स अणालोइअ-
 अपढिक्खत्ते कालं करेइ नत्थि तस्स आराहणा, से णं तस्स ठाणस्स आलोइअपढिक्खत्ते काल करेइ अत्थि तस्स आराहणा, सेव
 भंते ! सेव भंते ! जाव विहरति (सूत्र ६८४) ॥ इति विंशतितमशतके नवमोद्देशकः सम्पूर्णः ॥

इह विद्याचारणेन तिर्यग्लोके मानुषोत्तरपर्वते नन्दीश्वरपर्वते च चैत्यानि वन्दितानि, ऊर्ध्वलोके च नन्दनवने पाण्डु-

“कश्चिद्वा ण भते ! धारणा पञ्चत्ता ? गोयमा ! धारणा बुविद्वा पञ्चत्ता, त जद्वा-विज्जाधारणा य जद्वाधारणा य, से केण्ठे ण भते ! एव बुद्धि विज्जाधारणा ? विज्जाधारणा गोयमा ! तस्स णं छट्ठंछट्ठण अणिक्खित्तेणं तयोक्कम्मिण विज्जाए उत्तरगुणलब्धिं स्वसमायस्स विज्जाधारणलब्धीनाम लब्धी समुप्यज्जइ, से तेण्ठेण जाव विज्जाधारणां, विज्जाधारणस्स णं भते ! कह सीद्वा गईं कहं सीद्दे गइविसए पञ्चत्ते ? गोयमा ! अयन्न ज्जुद्दीवे दीवे जाव किंचिविसेसा-दिए परिक्खेवेणं देवे णं माह्वीए जाव महेसक्खे जाव इणामेधत्तिकट्ठु, केवलकप्प ज्जुद्दीव दीव तिद्दि अच्चरानिवाएहिं तिक्खुत्तो अणुपरिअट्ठिणा ण इवमागच्छेज्जा, विज्जाधारणस्स णं गोयमा ! तद्वा सीद्वा गईं तद्वा सीद्दे गइविसए पञ्चत्ते ! विज्जाधारणस्स ण भते ! तिरिअ केवतिय गतिविसए पञ्चत्ते ? गोयमा ! से ण इओ एगेण चप्पाएण माणुसुत्तरे पबए समोसरणं करेइ, समोसरण करिच्चा तद्दिं चेइआइ वदइ, वदिच्चा वितिएण चप्पाएण नदीसरवरे दीवे समोसरण करेइ, समोसरणं करिच्चा तद्दिं चेइआइ वदइ, वंदिच्चा ततो पडिनियत्तति २ इहमागच्छइ, आगच्छित्ता इह चेइआइ वदइ ! विज्जाधारणस्स ण गोयमा ! तिरिअ एवतिए गतिविसए पञ्चत्ते ! विज्जाधारणस्स ण भते ! चट्ठ केवतिए गइविसए पञ्चत्ते ? गोयमा ! से णं इओ एगेण चप्पाएण नदणवणे समोसरण करेइ, करिच्चा तद्दिं चेइआइ वंदइ वदिच्चा, वितिएण चप्पाएण पंढगवणे समोसरण करेइ, करिच्चा तद्दिं चेइआइ वदइ, वदिच्चा तओ पडिनियत्तति तओ २ इहमागच्छइ, आगच्छित्ता इह चेइआइ वंदइ, वंदिच्चा विज्जाधारणस्स ण गोयमा ! चट्ठ पवतिए गइविसए पञ्चत्ते ! से ण तस्स ठाणस्स अण्णा-ओइअपडिक्कते काळं करेइ, नत्थि तस्स आराइणा, से णं तस्स ठाणस्स आलोइअपडिक्कते काळ करेइ अत्थि तस्स

“कइविहा ण भते ! चारणा पक्षत्ता ! चारणा बुविहा पक्षत्ता, त जहा-विज्जाचारणा य अघाचारणा य, से केणहे ण भते ! एव बुद्धि विज्जाचारणा ? विज्जाचारणा गोयमा ! तस्स ण छट्ठउट्टुणं अणिक्लिप्तत्तेणं तवोकम्भेण विज्जाय चत्तरुणलद्धिं खममाणस्स विज्जाचारणलद्धीनामं लद्धी समुप्यज्जइ, से तेणहेण जाव विज्जाचारणा०, विज्जा-चारणस्स ण भंते ! कइ सीहा गई कइं सीहे गइविसए पक्षत्ते ? गोयमा ! अयन्न जवुद्धीवे दीवे जाव किंचिविसेसा-हिए परिकखेवेण देवे णं महहीए जाव महेसक्खे जाव इणाभेवत्तिकहु, केवलकप्प जवुद्धीव धीवं तिहिं अन्तरानिवाएहिं तिकबुत्तो अणुपरिअट्ठिचा ण इममागच्छेज्जा, विज्जाचारणस्स णं गोयमा ! तहा सीहा गई तहा सीहे गईविसए पक्षत्ते । विज्जाचारणस्स ण भते ! तिरिअ केवतिय गतिविसए पक्षत्ते ? गोयमा ! से ण इओ एगेण च्चप्याएण माणुसुत्तरे पक्षए समोसरणं करेइ, समोसरण करिचा तहिं चेइआइ वदइ, वदिचा विटिएण च्चप्याएण नदीसरवरे दीवे समोसरण करेइ, समोसरण करिचा तहिं चेइआइ वदइ, वदिचा ततो पढिनियत्तति २ इइमागच्छइ, आगच्छिता इइ चेइआइ वदइ । विज्जाचारणस्स ण गोयमा ! तिरिअ एवतिए गतिविसए पक्षत्ते । विज्जाचारणस्स ण भते ! चहु केवतिए गइविसए पक्षत्ते ? गोयमा ! से णं इओ एगेण च्चप्याएण नदणवणे समोसरण करेइ, करिचा तहिं चेइआइ वदइ वदिचा, विटिएण च्चप्याएण पढगवणे समोसरण करेइ, करिचा तहिं चेइआइ वदइ, वदिचा ततो पढिनियत्तति तओ २ इइमागच्छइ, आग-च्छिता इइ चेइआइ वदइ, वदिचा विज्जाचारणस्स ण गोयमा ! चहु एवतिए गइविसए पक्षत्ते । से ण तस्स ठाणस्स अणा-लोइअपडिक्कते कालं करेइ, नत्थि तस्स आराहणा, से णं तस्स ठाणस्स आलोइअपडिक्कते काल करेइ अत्थि तस्स

आराहणा (सूत्र ६८३), से केणठ्ठेण भंते ! एव बुच्चइ जघाचारणे ? जंघाचारणे गोयमा ! तस्स ण अट्टमं अट्टमेण अणि-
 विस्सत्तेणं सवोकम्ममेण अप्पाणं भावेमाणस्स जघाचारणलद्धीनाम लद्धी समुप्पज्जइ, से तेणठ्ठेण जाव पयं बुच्चइ जघाचारणे,
 जघाचारणस्स ण भंते ! कइ सीहा गति कइ सीहे गइविसए पअत्ते ? गोयमा ! अयस ज्जुदीवे दीवे एव जहेव विज्जा-
 चारणस्स, गवर तिसत्तक्खुत्तो अणुपरिअट्ठिचाण हवमागच्छेज्जा, जघाचारणस्स ण गोयमा ! तहा सीहा गई तहा सीहे
 गतिविसए पअत्ते सेस त चेव । जघाचारणस्स णं भते ! तिरिअ केवतिए गइविसए पअत्ते ? गोयमा ! से ण इतो
 एगेण उप्पाएणं ढअगवरे दीवे समोसरण करेइ, करिचा तहिं चेइआइ वदति, वदिचा ततो पडिनिअत्तमाणे वितिएण
 उप्पाएण नदीसरवरदीवे समोसरण करेइ, करिचा तहिं चेइआइ वंदइ वदिचा इवमागच्छइ, आगच्छित्ता इह वेइआइ
 वदइ, जघाचारणस्स ण गोयमा ! तिरिअ एवतिए गइविसए पअत्ते, । जघाचारणस्स ण भंते ! उहुं केवतिए गइविसए
 पअत्ते ? गोयमा ! से णं इतो एगेण उप्पाएण पढगवणे समोसरण करेइ, करिचा तहिं चेइआइ वदइ, वदिचा ततो
 पडिनिअत्तमाणे वितिएण उप्पाएण नंदणवणे समोसरण करेइ, करिचा तहिं चेइआइ वंदइ, वदिचा इवमागच्छइ, आग-
 छित्ता इह चेइआइ वंदइ, जघाचारणस्स ण गोयमा ! उहु एवतिए गइविसए पअत्ते, से ण तस्स ठाणस्स अणालोइअ-
 अपडिक्कते कालं करेइ नत्थि तस्स आराहणा, से ण तस्स ठाणस्स आलोइअपडिक्कते कालं करेइ अत्थि तस्स आराहणा, सेव
 भंते ! सेवं भंते ! जाव विहरति (सूत्र ६८४) ॥ इति विंशतितमशतके नवमोद्धेशकः सम्पूर्णः ॥

इह विद्याचारणेन तिर्यग्लोके मानुषोचरपर्वते नन्वीश्वरपर्वते च चैत्यानि चन्दिनानि, ऊर्ध्वलोके च नन्दनयने पाण्डु-

कयने च चैत्यानि वन्दितानि, तानि च स्थानकचतुष्केऽपि शाश्वतचैत्यानि ज्ञेयानि, तत्र आगतौ च यत्तदप्यस्य
 चैत्यानि वन्दितानि, एवं ब्रह्मधारणेन अपि रुचके नन्दीश्वरे च तिर्यन्त्रोक्तं पान्दुरुद्योतौ तद्गतौ च त्र्यम्बके
 स्थानचतुष्के शाश्वतचैत्यवन्दना अकारि, अत्राऽऽगमने वारह्वय च अगाश्वीत्येषु शाश्वतस्थानेषु यन्त्रा विन्दये,
 अत्राऽऽह मनोमतिशिष्यः ननु-विद्याधारणा ब्रह्मधारणाश्च चैत्यवन्दनार्पणतागता पर आतोषिणाश्च विगापश्च
 प्रोक्ताः, अरे अत्राऽर्थे गणधरामिप्राय शृणु, एमिः लब्धिः प्रयुक्ता, तेन दन्त्युपनीयित्वेन प्रमादस्या प्रामेधिया, तत्र
 प्रमादस्थान गुरुसमीपं आगत्य भवश्यं आलोचयितव्यं, अन्यथा विरापकृत्य आरभ्येत, पर चैत्यपन्दनाया आतोषो
 तत्र गमन एव न घटां आटीकते, गमनागमनलोचना तु सद्गतिं अद्गति एव, यदि हस्तयातापुपरि गम्यते तदा अग्नि
 आगतेन गमनागमन गुरुसमख आलोचयितव्यं एव, किं वाच्यं नन्दीश्वरद्वीपरुचकद्वीपगमागमनयोः, यदुक्तं
 श्रीमावश्यकनिर्युक्तौ—

“हृत्यसयावागंतुं, गतु च मुहुत्तग अहिं चिद्धे । पये वा वचते, नइसतरणे पठिकमण ॥ १ ॥” पुन श्रीवशाशे-
 कालिकसूत्रे पञ्चमाध्ययनेऽपि (१७८ पत्रे) आलोचनाविधिः, तथाहि-

“विशण्ण पविसिचा, सगासे गुरुणो मुणी । इरियावहियमायाय, आगओ अ पठिकमे ॥ ८८ ॥ आभोइषाण नीसेस,
 आईमार च अहकम्म । गमणागमणे वेव, भसपाणे व संजए ॥ ८९ ॥ उज्जुप्पओ अणुलिगो, अवविल्लत्तेण वेतसा ।
 आलोप गुरुसगासे, व अहा गहिअ भवे ॥ ९० ॥ न सम्ममालोइअ हुज्जा, पुंनि पच्छा व अ कड । पुणो पठिकमे

तस्स, वोसद्धो र्थितए इमं ॥ ९१ ॥ अहो धिणेहिं असाधजां, विची साहूण वेसिआ । मुक्खसाहणहेवस्स, साहुवेवस्स
 धारणा ॥ ९२ ॥ नमुक्कारेण पारित्ता, करित्ता जिणसथव । सज्जाय पट्टवित्ता ण, वीसमेज्ज खण मुणी ॥ ९३ ॥ पुन-

श्रीगौतमस्वामिना श्रीवपासकदशासूत्रे (२१ पत्रे) गमनागमन आलोचित अस्ति, तथाहि—
 “तते ण से भयव गोयमे आणंएण समणोवासएणं एववुत्ते समाणे, संकिए कखिए वितिगिच्छिए भेदसमा-
 वसे आणवस्स समणोवासगस्स अंतियाओ पडिनिक्खमइ पडिनिक्खमित्ता जेणेव दुइपलासे चेइए, जेणेव समणे
 भगव महावीरे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता समणस्स भगवओ महावीरस्स अट्टुरसामते गमणागमणे पडिक्क-
 मइ, पडिक्कमित्ता एसणमणेसणं आलोएइ, आलोइत्ता भत्तपाण पडिदसेइ, पडिदसित्ता समण भगव महावीर वदइ
 नमंसइ” इत्यादि, एवं स्थाने साधुभिः आहाराद्यर्थं गत्वा आगत्य गुरुपार्श्वे गमनागमन आलोचित अस्ति ।
 पुनरपि आह मनोमतिः तनु-यदि विद्याचारणा जङ्घाचारणाश्च अन्तराले कदाचित् कालं कुर्युं तदा कुत्र यान्ति ?
 उच्यते—गतिः तेषां सूत्रे न लिखिताऽस्ति पर त्वमपि विद, आहारार्थं विद्यमानतीर्थङ्करवन्दनार्थं वा गत्वा कदा
 चित् साधुः स्थिते तदा कुत्र गच्छेत् ? अत्र इव रहस्य जानीहि—अत्र भावस्य एव प्रधानत्वं ज्ञेय, यथा सविग्रगी-
 तार्थसमीपे साधुः आलोचनाग्रहणार्थं गच्छन् अन्तराले एव कालं कुर्वन् शुद्धभावत्वेन सुगतिमेव गच्छेत् तथा विद्या-
 चारणा जङ्घाचारणा अपि सुगतिभाज एव । अपि च मनुष्यक्षेत्राद् बहिः न केऽपि धियन्ते मनुष्यक्षेत्रान्तरं अपि “कु-
 संसुदे तिसिं सेस जले” इति उक्तत्वात्, लवणसमुद्रादौ सिद्धान्ते उक्ता, अथ च पञ्चचत्वारिंशलक्षयोजनप्रमिते क्षेत्रे

ग्लान-वृद्ध-क्षपक तत् तथा, तत्र विषये वैयावृत्य करोति इति योगः, तथा प्रवृत्त्याचार्योपाध्याये इह द्वन्द्वैकत्वात् प्रवृत्त्यादिषु, तत्र प्रवृत्तिलक्षण इद—

“तवसञ्जमजोगेष्टुं, जो जोगो तत्थ त पवत्तेइ । असहु च निअत्तेइ, गणतत्तिहो पवित्ती च ॥ १ ॥ इतरौ प्रतीतौ तथा ‘सेहे’त्ति शैश्वे-अभिनवप्रव्रजिते साधर्मिके=समानधर्मके लिङ्गप्रयचनाभ्या तपस्विनि-चतुर्थमकादिकारिणि, तथा कुल=गण्डसमुदायरूप चन्द्रादिक, गणः=कुलसमुदायः कोटिकादिकः, सङ्घः=तत्समुदायरूपः, चैत्यानि जिनप्रतिमा, एवासा योऽर्थः-प्रयोजन स तथा, तत्र च निर्जरार्थी-कर्मक्षयकामः वैयावृत्य-व्यावृत्तकर्मरूप तपटम्भन इत्यर्थः, अनिश्रित-की-र्त्यादिनिरपेक्षं दशविध-दशप्रकार आह च-

“धेयावच्च वावढ-भावो इह घम्मसाहणनिमित्त । अन्नाइयाण विहिणा, सपायणमेस भावत्यो ॥ १ ॥

आर्यरिय त्वज्झोए, येरै तवँस्सी गिणेण सेहाणं । साहम्मिअ कुळ गणे सं-ध सगय तस्मिह कायध ॥ २ ॥”

इति, बहुविध भक्षणानादिदानभेदेन अनेकप्रकार करोति इति ॥ अत्राऽऽह मनोमतिशिष्य ॥

ननु-प्रश्रव्याकरणे आश्रवद्वारे (१२ पत्रे) निगदित अस्ति “थे विहार-प्रासाद चैत्ये-देवकुर्लादीना अर्थे पृथि-धीवीवान् हिंसन्ति ते मन्दबुद्धिकाः” ततोऽह कथ प्रासाद-चैत्यदेवकुलानि मानयामि ? तत्प्रागेऽपि (८ पत्रे) यथा-‘फि ते ? करिसाणपोक्खरणी-वावि-विप्पिणी-कूव-सर-तलाग-चित्ति-वेत्ति-खाति अ-आराम-विहार-थुम-पागार-दार-गोपुर-अट्टालग-घरिआ-सेतु-सकम-पासाय-विकप्प-भवण-घर-सरण-लेण-आवण-चेइअ-देवकुल-चित्तसमा-

पया-आयतण-आवसह-भूमिपर-संबवण य कप मायण-संभोगरणस्स विविहस्स य अट्टाप पुढरिं हिचति मद्-
 चुच्चिया" अत्र सप्यते, रे पूर्वापरविषारक ? अत्र विहारो-चौद्धाद्यात्रयः, प्रासादो-नरेन्द्रात्रयः, जिनप्रासादस्य
 तु प्रायो जिनगृह सिद्धायतनं च इति संशयात्, चैत्यानि ध्यन्तरादिवेद्यप्रतिमा, देवकुलानि च सदिसरलौकिकहरि-
 हरादिवेषप्रासादाः, अयं अर्थो ज्ञेयः, अन्यथा "चेइअठ्ठे निअरट्ठी" इति सवरद्वारे चैत्यवैभवावृत्तिकारको निर्जराभागी
 कथं सकः ?, नहि गणधरदेववचन पूर्वापरविसवादि स्यात्, अपि च राजप्रश्रीयोपाङ्गादौ (१७ पत्रे) प्रोक्त- "एय मे
 पेच्चा हिआए सुहाए खमाए निस्सेसाए आणुगामियचाए मविस्सत्तिक्कहु एव सपेहेइ" इति, मोक्षपर्यन्त पूजाफल विधि-
 देव, न च वाच्य चैत्यशब्दस्य अन्यार्थं कोऽपि भवति (भाष्यते) इति, चैत्यशब्दस्य कुत्राऽपि वृत्ताद्यर्थं वाचकत्वेऽपि
 तद्वैयावृत्तिकरणे निर्धरामागित्वासम्भवात् ॥ ४ ॥ एव श्रीश्रीपपातिकोपाङ्गे (२ पत्रे) धम्पानगरीवर्णनेऽपि अहं चैत्यानि
 प्रतिपादितानि सन्ति, पाठान्तरे तथाहि-

"अरिहतचेईअजणवय-विसण्णिविहुबहुलेसि" व्याख्या यथा-अहं चैत्याना १ जनाना २ त्रतिना च ३ विविधानि
 यानि सनिविद्यानि-पाटकाः तेः बहुलेति विग्रहः ॥ ५ ॥ तथा श्रीभगवत्या चमरोदेशके चमरेन्द्रेणाऽपि सौभर्मं गच्छता
 अहं चैत्यनिमा गृहीताऽस्ति, (१७० पत्रे) तथाहि-

"किं निस्साए य मते ! असुरकुमार देवा सहं सप्ययति जाव सोहम्मो कप्पो ? गोयमा ! से जहानामए-इह सवरा
 इ वा वम्भरा इ वा टकणा इ वा सुसुया इ वा पत्थया इ वा पुलया इ वा एग मह गणु वा खणु वा दुग वा-

दरि वा विसम वा पवय वा नीसाप सुमहल्लमधि आसवल वा हृत्थिबल वा जोहवल वा घणुबल वा आगलेति एवा
 मेव असुरकुमारा वि देवा णणत्थ अरिहते वा अरिहतचेइयाणि वा अणगारे वा भाविअप्पणो निस्साए वहु उप्पयंति
 जाव सोहम्मो कप्पो । x x (१७५ पत्रे) तते ण तस्स सकस्स देविंदस्स देवरत्तो इमेयारुवे अञ्जत्थिप ४ जाव समु-
 प्पज्जिया-णो खल्ल पट्ट वमरे असुरिदे असुरराया नो खल्ल समत्थे चमरे असुरिदे असुरराया, णो खल्ल विसए वम-
 रस्स असुरिदस्स असुररण्णो अप्पणो निस्साप वहु उप्पत्ता जाव सोहम्मो कप्पो, णणत्थ अरिहते वा अरिहतचेइ
 आणि वा अणगारे वा भाविअप्पणो णीसाप वहु उप्पयति जाव सोहम्मो कप्पो” इत्यादि ॥ ६ ॥ पुन श्रीराजप्रश्रीयो-
 पाङ्गे (१०४ पत्रे) सूर्याभवेत्त यथा विनप्रतिमापूजा विस्सरेण विहित्ताडत्ति, तथा श्रयता, तथाहि-“तण ण से सूरि-
 यामे देवे पोत्थयरयणं गिण्हति, गिण्हत्ता पोत्थयरयण मुयइ, मुयइत्ता पोत्थयरयण विहाड्ढेइ, विहाड्ढित्ता पोत्थयरयण वाएइ,
 पोत्थयरयण वाएत्ता वम्मिज वधसाय गिण्हइ, गिण्हत्ता पोत्थयरयण पडिनिक्खिवति, पडिनिक्खिवित्ता सीहासणाओ
 अब्बुइइ, अब्बुट्ठित्ता ववसायसभावो पुरच्छिमिहेण दारेण पडिनिक्खमइ, पडिनिक्खमित्ता जेणेव नदापुक्खरणी तेणेव
 उवागच्छइ, उवागच्छित्ता णंदापुक्खरणिं पुरच्छिमिहेण तोरणेण पुरच्छिमिहेण तिसोवाणपडिरुवण पचोरुइइ, पचो-
 रुहित्ता हरथपाय पक्खालेइ, पक्खालित्ता आयंते चोक्खे परमसुइमूए एग मह सेअ रययामय यिमल सल्लिपुण्ण मत्त-
 गवमुहागितिकुमसमाण भिंगार पगिण्हइ, पगिण्हित्ता जाइ तत्थ उप्पलाइ जाव सत्तसहस्सपत्ताइ ताइ गिण्हइ, गिण्हित्ता
 णवतो पुक्खरणीतो पच्चोरुइति, पच्चोरुहित्ता जेणेव सिद्धायतणे तेणेव पहारेत्थ गमणाप (सूत्र ४३) (१०५ पत्रे)

तते ण त सूरिआम देव वहेवे आभिओगिआ देवाय देवीओ अ अप्पेइआ कलसहत्थगया जाव अप्पेइआ धूवकडुञ्चुय
 हत्थगया इट्टुतुट्ट जाव सूरियाम देव पिट्टुओ पिट्टुओ समणुगच्छति तए ण से सूरिआमे देवे चवहिं सामाणिअसाह-
 स्सीहिं जाव अण्णेहिं य वद्धहिं य सूरियाम जाव देवेहिं य देवीहिं य सच्चिं सपरिबुडे, सबद्धीए सवधलेहिं जाव णातिथरवेण
 जेणेय सिद्धायत्ते तेजेव उवागच्छइ, उवागच्छिता सिद्धायत्तए पुरच्छिभिहेण दारेण अणुपविसइ, अणुपविसित्ता जेणेव
 देवच्छदए जेणेव जिणपट्ठिमाओ तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छिता जिणपट्ठिमाण आलोए जिणपट्ठिमाण पणाम करेइ,
 पणाम करित्ता लोमहत्थय गियइइ, गिण्ठित्ता जिणपट्ठिमाण लोमहत्थेण पमज्जइ, पमजित्ता जिणपट्ठिमाओ सुरमिणागघो-
 दएण ग्हाणेइ, ग्हाणिचा सरसेण गोसीसच्चदणेण गायइ अणुलिंपइ, अणुलिंपत्ता सुरभिगघकासाइएण गायइ ल्हेहेति-
 द्दिचा जिणपट्ठिमाण अहयाइ देवदूसजूलाइ नियसेइ, नियसित्ता पुक्कारुहण मत्तारुहण जुण्णारुहण वज्जा,
 रुहण वत्थारुहण आभरणारुहणं करेइ, करित्ता आसत्तोसत्तवित्तलवट्टवघारिअ मल्लदामकलावं करेइ, करित्ता कयगहग-
 हियकरयलपम्भट्टविप्पमुकेण वत्तअवझेण कुम्भेण मुक्कपुफ्फुजोवयारकलिअ करेइ, करित्ता जिणपट्ठिमाण पुरओ अच्चेहिं
 सण्हेहिं रययामएहिं अक्खरसातवुलेहिं अट्टमगले आलिइइ, त जहा—सोत्थिअ जाव दप्पण, तयाणतर च ण चदप्पभरण-
 धरवेरुलिअविसलदइ क्कषणसणिरयणमत्तिचित्त कालागुरुपधरकुवुरुक्कुरुक्कहत्ततमयमधतगघुद्धुआभिराम च गधवट्टि
 धुवधट्टिं विणिम्मुसतं वेरुत्थिअमय कडुञ्चुय पग्गहिअ पपत्तेणं धूव दाक्खण जिणवराण अट्टसयविमुअगघ(गन्थ)जुत्तेहिं
 अत्थजुत्तेहिं अणुगरुत्तेहिं महाविचेहिं सणुणइ, सणुणिचा पच्चा सच्चदपयाइ पच्चोसकइ, पच्चोसकित्ता वाम जाणु अचेइ,

अचिन्ता दाहिण जाणु धरणितलसि निहट्टु तिक्खुचो मुच्चाण धरणितलंसि निघाडेइ, निवाह्तिता एगसाह्मिअ उत्तरासग करेइ, करिन्ता ईसिं पक्खुणमइ, पक्खुणमिन्ता करयलपरिगहिअ दसनह सिरसावत्त मत्थए अज्जलिं कट्टु पय वयासी-“नमुत्थुण अरहताण जाव ठाण सपसाण” इति ॥ अत्राऽऽह मनोमतिशिष्य —

ननु-सूर्याभवेन प्रतिमावत् स्तम्भादीनि अपि अनेकवस्तूनि पूजितानि सन्ति, कथं तर्हि सम्यक्त्वधारी ? उच्यते,—अहो ! विमृश स्तम्भादीनि पूजितानि, परं जिनप्रतिमां विना कस्याऽप्रे नमुत्थुण कथित स्यात् ? तदा दर्शय, अथ च स्तम्भादीना पूजा यदि व्यघायि तदा सम्यक्त्वस्य किं ? यदि श्रीआदिनाथपुत्रेण श्रीभरतचक्रवर्तिना चक्ररत्न पूजित, किं तर्हि तस्य सम्यक्त्व गत ? चक्ररत्नपूजाक्षराणि श्रीजम्बूद्वीपप्रशस्या (१८४ पत्रे) यथा-

“तवे णं से भरहे राया तस्स आचहघरिअस्स अतिए एयमट्टु सोच्चा निसम्म हट्टु जाव सोमणस्सिए यिकसितवरकमलनयणवयणे पयलिअवरकहगतुह्मिअकेअरमचहुंहुहहारिविरायतरइअवच्छे पालवपलवमाणयोलतभूसणधरे ससभम तुरिअ चवळ नरिंदे सीहासणाओ अन्मुट्टेइ, अन्मुट्टिन्ता पायपीढाओ पच्चोरुहइ, पच्चोरुहिन्ता पाचयाओ ओमुअति, ओमुइन्ता एगसाह्मिय उत्तरासंग करेइ, करिन्ता अजलिमचलिअगहत्थे चक्करयणाभिमुहे सत्तट्टुपयाइ अणुगच्छइ, अणुगच्छिन्ता वाम जाणु अघेइ, अचिन्ता दाहिण जाणु धरणितलसि निहट्टु करयल जाव अजलिं कट्टु चक्करयणस्स पणाम करेइ” इति, पुन श्रीअभयकुमारेण पूर्वसंगतिक देवं मनसि कृत्वा निजलघुमाट्टुदेहदपूरणनिमित्त अट्टममफ अकारि, तर्हि किं सम्यक्त्वधारी न ? तदक्षराणि अपि श्रीज्ञाताधर्मकथासत्कानि (३० पत्रे) “तए ण

तते ण त सूरिआमं देव बहवे आभिओगिआ देवा य देवीओ अ अप्पेगइआ कलसहस्रथगया जाव अप्पेगइआ धूवकडुच्छुय
इत्थगया इइतुइ जाव सूरियाम देव पिडुओ पिडुओ समणुगच्छति तए ण से सूरिआमे देवे चवहिं सामाणिअसाह-
स्सीहिं जाव अण्णेहिं य वइहिं य सूरियाम आव देवेहिं य देवीहिं य सच्चिं सपरिवुडे, सबहीए सबवलेहिं जाव णातियरवेण
जेणेव सिद्धायतणे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छिआ सिद्धायतण पुरच्छिमिछेण दारेण अणुपविसइ, अणुपविसिआ जेणेव
देवच्छदए जेणेव खिणपडिमाओ तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छिआ खिणपडिमाण आलोए खिणपडिमाण पणाम करेइ,
पणाम करिआ लोमहत्थं गिणइ, गिण्णिआ खिणपडिमाण लोमहत्थेण पमज्जइ, पमज्जिआ खिणपडिमाओ सुरमिणागघो-
दएण ग्हाणेइ, ग्हाणिआ सरसेण गोसीसवदणेणं गायइ अणुलिंपइ, अणुलिंपइत्ता सुरभिगधकासाइएण गायइ लइइति-
इहिआ खिणपडिमाण अइयाइ देवदूसज्जुलाइ नियंसेइ, नियसिआ पुक्कारुहण मछारुहण गघारुहण चुण्णारुहण वन्ना,
रुहण वत्थारुहण आमरणारुहणं करेइ, करिआ आसत्तोसत्तवित्तवट्टवघारिअ मछदामकलाव करेइ, करिआ कयगहग-
हियकरयलपन्मडुविप्यमुक्केण वसन्नवज्जेण कुसुमेण मुक्कपुप्फुजोवयारकलिअ करेइ, करिआ खिणपडिमाण पुरओ अच्छेहिं
सण्णेहिं रययामएहिं अच्छरतातवुलेहिं अट्टमगले आलिइइ, त अद्दा-सोरियअ जाव दप्पण, तयाणतर च ण घदप्पमरयण-
वइरेरुलिअविमलदद कचणमणिरयणमत्तिचित्तं कालागुरुपवकुडुरुक्कतुरुक्कत्तमघमघतंगंधुअभिआमिआम च गधवट्टि
धुववट्टि विणिम्ममत वेरुलिअमय कडुच्छुय पगहिअ पयत्तेण धूव दाऊण खिणवराण अट्टसयविसुद्धगध(गन्थ)जुतेहिं
अत्थजुत्तेहिं अपुणरुत्तेहिं महावित्तेहिं संपुणइ, संपुणिआ पच्छा सत्तट्टपयाइ पच्चोसकइ, पच्चोसकिआ वाम जाणु अवेइ,

जहारिह एव घयासी-खिप्पामेव भो देवाणुप्पिआ ! सवरयणामए महइमहालए तओ चेइअथुमे करेह, एग भगवओ
तित्थगरस्स चिइगाए, एग गणहरचिइगाए, एग अवसेसाण अणगाराण चिइगाए, तते णं ते घहवे जाण करिति,
तते णं ते बहवे भवणवइ जाव वेमाणिआ देवा तित्थगरस्स परिनिषाणमहिम करेइ, करित्ता जेणेव नदीसरथरे दीवे
तेणेव उवागच्छति तते णं से सके देविवे देवराया पुरच्छिमिले अजणगपघए अट्टाहिअ महामहिम करेति, तए णं
सक्खस्स देविदस्स चत्तारि लोगपाला चवसु दहिमुहगपघएसु अट्टाहिय महामहिम करेति, ईसाणे देविदे देवराया उस्त-
रिले अजणगे अट्टाहिअ, तस्स लोगपाला चवसु दहिमुहपघेसु अट्टाहिअ, चमरो अ दाहिणिले अजणगे तस्स लोग-
पाला दहिमुहगपघएसु, बली पच्चत्थिमिले अजणगे, तस्स लोगपाला दहिमुहगपघएसु, तते ण ते घहवे भवणवइवा-
णमतर जाव अट्टाहिआओ महामहिमाओ करेति, करित्ता तेणेव साइ साइ विमाणाइं जेणेव साइ साइ भयणाइ
जेणेव साओ साओ सभाओ सुहम्माओ, जेणेव सगा सगा माणवगा चेइअखभा तेणेव उवागच्छति, उवागच्छित्ता
घइरामएसु गोलवइसमुगएसु जिणसकहाओ पक्खिवंति, पक्खिवित्ता अगेहिं वरेहिं गधेहिं अ महेहिं अ अच्चति,
अच्छिआ विवलाइ मोगभोगाइ मुजमाणा विहरति” इति ॥ ८ ॥ एव जीवाभिगमसूत्रे (२४९ पत्रे) विजयदेवनेनाऽपि
“तते ण तस्स विजयस्स देवस्स आभियोगिया देवा पोत्थयरयण उवणंति, तए ण से विजये देवे पोत्थयरयण
गिणइइ, गिण्हित्ता पोत्थयरयण अके मुअइ पोत्थयरयण मुइत्ता पोत्थयरयण विहाडेइ, पोत्थयरयण विहाडेत्ता पुण पोत्थ-

तस्स अभयकुमारस्स अयमेयारूवे अब्भत्थिए जाव समुप्पञ्चित्था-नो खल्लु सक्का माणुस्सएण उवाएण मम जुहुमाउ-
 याए धारिणीए देवीए अकालओहलमणोरहसंपत्तिं करेत्तए, गणत्थिय विवेण उवाएण, अत्थि ण मज्झ सोहम्मकप्पयात्री
 पुपसंगतिए देवे महिद्धिए जाव महासोक्खे, त सेअ खल्लु मम पोसहसालाए पोसहियस्स वभयारिस्स उम्मुक्कमणिमुचण्णास्स
 ववगयमालावन्नगविलेवणस्स निक्खिस्सत्तथमुसलस्स एगस्स अवीअस्स दढ्ढमसधारोचगयस्स अट्टमभत्त परिगिण्हित्ता
 पुपसगतिकं देव मणस्सि करेमाणस्स विहरिस्सए, तते ण पुवसंगतिए देवे मम जुहुमाउयाए धारिणीए देवीए अयमेयान्ने
 अकालमेहेसु ढोहलं विषेहिस्सि, एवं संपेहेइ, सपेहिच्चा जेपेव पोसहसाला तेणामेव उवागच्छति, उवागच्छित्ता पोसहसाल
 पमज्जति, पमज्जित्ता उच्चारयासवणभूमिं पडिलेहेइ, पडिलेहिच्चा दढ्ढमसथारग पडिलेहेइ, पडिलेहिच्चा दढ्ढमसथारग दुरुदइ,
 दुरुदित्था अट्टमभत्त परिगिण्हइ, परिगिण्हित्ता पोसहसालाए पोसहिए वभयारी जाव पुवसंगतिय देव मणस्सि करेमाणे
 करेमाणे चिट्ठति" इत्यादि ॥ ७ ॥ तथा पुनः यदि शक्रादयो देवेन्द्राः जिनयद्ग्राः जिनयन्ति, तदा जिनप्रतिमाया किं
 पाच्यम् ! तत्राऽर्थे जम्बूद्वीपप्रज्ञप्त्या (१५८ पत्र) यदुक्तं तत् श्रोतव्यं, तथाहि-

तते ण से सक्के देविदे देवराया भगवन्नो तित्यगरस्स उवरिख्ख वाहिण सक्कह गेण्हइ, ईसाणे देविदे देवराया उवरिख्खं
 वाम सक्कह गेण्हइ, वमरे अस्सुरिदि अस्सुरराया हिद्धिख्ख वाहिण सक्कह गेण्हइ, वली वइरोअणिदे वइरोअणराया हिद्धिख्ख
 वाम सक्कह गेण्हइ, अवसेसा भवणवइ जाव वेमाणिया देवा 'जहारिहं अवसेसाइ अगमगाइ, केई जिणभचीए, केई
 जितमेयतिकट्टु केई वम्मोत्ति कट्टु गेण्हति, तते णं से सक्के देविदे देवराया वहवे भवणवइ जाव वेमाणिए देवे

सुरभिणा गधोदपण ण्हाणेइ, ण्हाणिता विद्याए सुरभिगघकासाइए गाताइ ल्हरेइ, ल्हरिक्का सरसेणं गोसीसचदणेण
गाताणि अणुलिंपइ, गाताणि अणुलिंपेत्ता जिणपठिमाण अहयाइ सेआइ विद्याइ देवदूसजुअलाइ नियंसेइ, निअसित्ता
अगेहिं धरेहिं अ गधेहिं अ मलेहिं अ अच्चेइ, अच्चित्ता पुष्कारुहण मल्लारुहण वझारुहण चुझारुहण आभरणा-
रुहण करेति, करित्ता आसत्तोसत्तविचलवइवगघारिअमल्लदामकलाव करेइ, करित्ता अच्चेहिं सण्हेहिं [सेएहिं] रययामएहिं
अच्छरसातबुलेहिं जिणपडिमाण पुरओ अट्टुमगलए आलिहति, त जहा-सोत्थिअ सिरिवच्छ जाय दप्पण अट्टुमगलगे
आलिहति, आलिहित्ता कयगाहगहिअकरयलपभट्टविप्पमुक्केण दसद्धवझेण कुसुमेण मुक्कपुप्फपुजोवयारकलिअ करेइ,
करित्ता चदप्पमवइवेरुलिअविमलदह कचणमणिरयणमत्तिचित्त कललगुरुपरकतुरुक्कतुरुक्कघुवगघुत्तमाणुविद्ध घूमवट्ठी
धिणिम्मुअत वेरुलिआमय कडुच्छुय पग्गहिंसु पयत्तेण धूव दाक्कण जिणवराण अट्टसयविसुद्धगत्यजुत्तेहिं महावित्तेहिं अत्थ-
जुत्तेहिं अपुणरुत्तेहिं सथुणइ, सथुणित्ता सत्तइ पयाइ ओसत्तइ, ओसरित्ता वाम जाणुं अचेइ, अचेइत्ता दाहिण जाणु धर-
णित्तलसि निवाटेइ तिव्वुत्तो मुद्धाण धरणित्तलसि नमेइ, नमित्ता ईसिं पच्चुणमति, पच्चुणमित्ता क्हगगुडिअथभिआओ
मुयाओ पडिसाहरइ, पडिसाहरित्ता करयलपरिगाहिअं सिरसावत्त मत्थए अजलिं कट्टु एम [एव] वयासी-नमोत्थुण अरिह-
ताण भगवताण जाव सिद्धिगइनामधेय ठाण सपत्ताण चिकट्टु वदइ नमसइ” इत्यादि, पुनः अत्रैव अग्रे पत्रान्तरे विजय-
देवेन अिनसत्कानि अपि पूजितानि सन्ति, तत्पाठो यथा (२५१ पत्रे) “जेणेव सुहम्मा समा तेणेव पहारेत्थ गमणाए,
तए ण तत्स विजयेवस्स चत्तारि सामाणिअसाहस्सीओ एअप्पभिं जाव सविट्ठीए जाव नाइयरवेणं जेणेव सुहम्मा समा

यरण घापइ पोत्ययरण वापत्ता घम्मिय ववसाय पगिण्हइ, घम्मिय ववसायं पगिण्हत्ता पोत्ययरण पडिनि-
 विखवइ, पडिनिक्खविचा सीहासणाओ अब्भुट्टेइ, अब्भुट्ठित्ता ववसायसमाओ पुरत्थिमिहेण दारेण पडिनिक्खमइ,
 पडिनिक्खमिच्चा खेणेव नवा पुक्खरिणी तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता नवा पुक्खरिणी अणुप्पयाहिणीकरेमाणे
 पुरत्थिमिहेण दारेण अणुप्पविसइ, अणुप्पविसित्ता पुरत्थिमिहेण तिसोपाणपडिरूवगएण पच्चोरुहइ, पच्चोरुहत्ता हत्य
 पाय पक्खालेइ, पक्खालित्ता एग मह सेअ रयतामय विमलसलिलपुण्ण मत्तगयमत्तामुहाकितिसमाण भिंगार पगिण्हइ,
 भिंगारं पगिण्हत्ता जाई तय उप्पलाइ पवमाइ जाव सयसहस्सपत्ताइ ताइ गिण्हइ, गिण्हत्ता नदाओ पुक्खरि-
 णीओ पडुत्तरेइ, पडुत्तरित्ता खेणेव सिद्धायत्ते तेणेव प्हारेत्थ गमणाए ॥ तए ण तस्स विजयस्स देवस्स वत्तारि
 सामाणिअसाहस्सीओ जाय अत्ते अ महवे वाणमतरा देवा य देवीओ अ अप्पेगइआ उप्पलहत्यगया जाव हत्य-
 गया विजय देवं पिट्ठओ अणुगच्छंति । तए ण तस्स विजयस्स देवस्स वहवे अभिओगिया देवा देवीओ अ
 कलसहत्यगया जाव धूवक्खुब्भुयहत्यगया विजय देव पिट्ठओ पिट्ठओ अणुगच्छति । तए ण से विजए वेवे ववहि
 सामाणिअसहस्सीहि जाव अत्तेहि य बट्ठहि वाणमंतेरहि देवेहि य देवीहि अ सद्धि सपरिवुट्टे सविट्ठीए सवजुईए जाव
 निघोसणाइअरवेण खेणेव सिद्धायत्ते तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता सिद्धायतण अणुप्पयाहिणी करेमाणे पुर-
 त्थिमिहेण दारेण अणुप्पविसइ, अणुप्पविसित्ता खेणेव देवच्छेए तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता आलोए जिणपडिमाण
 पणामं करेइ, पणाम करित्ता लोमहत्यग गिण्हइ, लोमहत्यग गिण्हत्ता खिणपडिमाओ लोमहत्यएण पमज्जइ, पमज्जिच्चा

वया पञ्चा, तं जहा-पुरतियमिले अंजणगपषप १ दाहिले अंजणगपषप २ पञ्चस्थिमिले अंजणगपषप ३ चत्तारिले अज-
 णगपषप ४, ते णं अजणगपषया चररासीति ज्योणसहस्ताइ उट्टु उच्चतेण एग ज्योणसहस्स उवेहेण मूले दसजोय-
 णसहस्ताइ विक्खंमेण, तदणतर च ण सायाए मायाए परिहायेमाणा चरिमेगं ज्योणसहस्स विक्खमेण
 पञ्चा, मूले इक्कीसं ज्योणसहस्ताइ छच्च तेवीसे ज्योणसए परिकखेवेण, चवरि तिमि तिमि ज्योणसहस्ताइ एग च छावट्टं
 ज्योणसय परिकखेवेण, मूले वित्थिमा (विच्छिमा) मज्जे सं खित्ता उप्पितणुआ० गोपुच्छसठाणसठिआ सवअजणमया
 अच्छा सण्हा लण्हा घट्ठा मट्ठा नीरया निरपका निक्ककच्छाया सप्पमा समिरीया सउज्जीया पासाईया दरिसणीया अभिक्खा
 पडिक्खा, तेसि णं अजणगपषयाण चवरि बहुसमरमणिज्जमूमिभागा पञ्चा, तेसि ण बहुसमरमणिज्जमूमिभागाण घहु-
 मज्जवेसभागे चत्तारि सिच्चायतणा पञ्चा, ते ण सिच्चायतणा एगं ज्योणसय आयामेण पञ्चा, पञ्चास ज्योणाइ
 विक्खमेण, चावत्तारि ज्योणाइ उट्टु उच्चसेण, तेसि सिच्चायतणाण चचदिसिं चत्तारि दारा पञ्चा, त जहा-वेवदारे १ असु-
 रवारे २ नागवारे ३ सुवण्णवारे ४, तेसु ण दारेसु चचविहा देवा परिवसति, त जहा-देवा १ असुरा २ नागा ३ सुवण्णा ४,
 तेसि ण दाराण पुरओ चत्तारि मुहमठवा पञ्चा, तेसि ण मुहमठवाण पुरओ चत्तारि पेच्छाधरमठवा पञ्चा, तेसि णं
 पेच्छाधरमठवाण बहुमज्जवेसभागे चत्तारि वइरामया अक्खावगा पञ्चा, तेसि ण वइरामयाण अक्खावगाण बहुमज्ज-
 वेसभागे चत्तारि मणिपीडिआओ पञ्चा, तासाणं मणिपीडिआण चवरि चत्तारि सीहासणा पञ्चा, तेसि ण सीहासणाण
 चवरि चत्तारि विजयट्टुसा पञ्चा, तेसि ण विजयट्टुसाणं बहुमज्जवेसभागे चत्तारि वइरामया अकुसा पञ्चा, तेसु णं वइ-

त्रेणैव उवागच्छति, उवागच्छिता तं णं सम सुधम्म अणुप्पयाहिणी करेमाणे पुरत्थिमिहंण अणुपयिमइ, अणुप्पि-
 सित्ता आलोप खिणसकहाणं पणाम करेइ, करिस्ता जेणेव मणिपेठिआ जेणेव माणवचेइअल्लमे जेणेव यइरामया गौडयट्टम-
 मुगाका तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छिता लोमहत्थयं गिणइ, गिण्हिता यइरामए गोलयट्टसमुगए लोमहत्थयण पमज्जइ,
 पमज्जिता यइरामए गोलयट्टसमुगए विहाठेइ, विहाठिता खिणसकहाओ लोमहत्थयण पमज्जइ, पमज्जिता मुरभिया गयो-
 दएण विसचबुचो खिणसकहाओ पक्खालेइ, पक्खालिच्चा सरसेण गोसीसचदणेण अणुलिपइ, अणुलिपेत्ता अगोठि परेठि
 गपेहिं महोठि अ अखिणइ, अखिणिच्चा घूव दलयइ, दलिच्चा यइरामपसु गोलयट्टसमुगएसु पहिनिक्खिससति, पहिनिक्खिससि
 माणवक वेइयल्लम लोमहत्थयणं पमज्जइ, पमज्जिता विवाए उदगधाराए अण्मुक्खेइ, अण्मुक्खेइत्ता सरसेणं गोमीमचदणेण
 चएण दलयति, दलिच्चा पुप्फरुहणं जाव आससोसत्तं कयगाहं पूर्व दलयति, पूव दलिच्चा जेणेव समाए सुदन्नाए पट्ट-
 मग्गवेसमाए त वेव दारच्छणिआ” इत्यादि ॥ ८ ॥ पुनः श्रीजीवाभिगमे चन्द्रविमाने चन्द्रवक्त्रताया (३८३ पत्रे) तथादि-
 “ षट्स ण खोत्तिसिंढस्स खोत्तिसरणो चक्कंठेसए विमाणे समाए सुहम्माए माणवगति चेइयल्लममति यइरामएरु
 गोलयट्टसमुगएसु बहुआओ खिणसकहाओ सन्निक्खित्ताओ चिट्ठति, जाओ ण चंदरस जोइत्तिंदस्स जोइसरणो अमेत्ति च
 बहूण जोइसिआण देवाण य देवीण य अण्णिज्जाओ जाव पक्खुषासणिआओ” इत्यादि ॥ ९ ॥ अथ श्रीस्थानाङ्गसूत्रे षु-
 र्स्थानके द्वितीयोद्देशके (२२९ पत्रे) शाश्वतखिनप्रतिमाद्ये अट्टादिकामहोरत्सवं देवाः कुर्वन्ति, तथा निशम्यता, तथादि-
 “[अथ-नन्दीश्वरविचारः] नदीसरवरस्स णं दीवस्स चक्खालिक्खिंमस्स बहुमग्गवेसमाणे चवविति चत्थारि अज्जणप-

गाण एव आयसगाण थालाण पातीण सुपतिट्टकाणं मणगुलिआण वातकरगाण चित्ताण रयणकरहगाण” इत्यादि ॥ १० ॥
 तथा चमरेन्द्रादयोऽपि ईशानान्ता इन्द्रा निजनिजसौघमोदिसभाया स्थिता, तत्रवर्तिन्यो जिनदट्टाः पूजनीया अर्चनी-
 याथेति ज्ञात्वा तत्समक्ष अप्सरोभिः सम मैथुनमपि न सेवन्ते । यदुक्त श्रीभगवतीसूत्रे दशमशतके पञ्चमोद्देशके
 (५०३ पत्रे), तथाहि-

“चमरस्स ण भते ! असुरिदस्स असुरकुमाररणो कति अगमहिंसीओ पन्नत्ताओ ? अज्जो ! पच अगमहिंसीओ
 पन्नत्ताओ तज्जहा-ज्जाली १ रायी २ रयणी ३ विज्जु ४ मोहा ५ तत्थ ण एगमेगाए देवीए अट्टु देवीसहस्सा परिवारो पन्नत्तो,
 पभू ण भते ! ताओ एगमेगा देवी अण्णाइ अट्टुदेवी सहस्साइ परिवार विवधितए ? एवामेव सपुद्धानरेण चत्तालीस देवी-
 सहस्सा, से त तुब्बिए, पभू ण भते ! चमरे असुरिदे असुरकुमाराराया चमरचचाए रायहाणीए समाए चमरसि सीहासणसि
 तुब्बिएणं सद्धिं विद्वाइ भोगभोगाइ भुजमाणे विहरित्तए !, णो तिण्ठे समंठे, से केण्ठे ण भते ! एव बुच्चइ ? णो प्हू चमरे
 असुरिदे चमरचचाए रायहाणीए जाव विहरित्तए ? अज्जो चमरस्स ण असुरिदस्स असुरकुमाररणो चमरचचाए राय-
 हाणीए समाए सुहन्माए माणवए चेइयस्समे वइरामएसु गोलवट्टुसमुगएसु व्हूओ जिणसकहाओ सनिक्खित्ताओ चिट्ठति,
 जाओ ण चमरस्स असुरिदस्स असुरकुमाररणो अण्णेसिं च व्हूण असुरकुमाराण देवाण य देवीण य अच्चणिज्जाओ वद-
 णिज्जाओ नमसणिज्जाओ पूयणिज्जाओ सकारणिज्जाओ सम्माणणिज्जाओ कल्लाण मगल देवय चेइअ पञ्जुवासणिज्जाओ भवति
 तेसिं पणिहाए नो पभू, से तेण्ठेणं अज्जो ! एव बुच्चति-णो प्हू चमरे असुरिदे जाव राया चमरचंचाए जाव विहरित्तए

रामगु अकुसेसु चत्तारि कुंभिया मुत्तादामा पन्नचा, ते ण कुंभिया मुत्तादामा पत्तेय पत्तेय अत्तेहिं तदद्भवच्चत्तपमाणमि-
 चेहिं चगहिं अद्भकुमिकेहिं मुत्तादामेहिं सन्नाओ समता सपरिक्खत्ता, तेसि ण पेच्छाघरमहवाण पुरओ चत्तारि मणिपीठि-
 आजो पन्नचाओ, तासि णं मणिपीठियाण च्वरिं चत्तारि चेतितयूभा पन्नचा, तासि ण चेतितयूभाण पत्तेय पत्तेय
 चगहिं चत्तारि मणिपीठियाओ पन्नचा, तासि ण मणिपीठियाण च्वरिं चत्तारि जिणपट्टिमाओ सवरयणामईओ सपलि-
 अक निसन्नाओ यूमामिसुद्धाओ चिद्धति, त अद्भ-रिसद्दा १ वद्धमाणा २ चदाणणा ३ वारिसेणा ४” इत्यादि ॥ ९ ॥ पुन
 श्रीचीवाभिगमसूत्रे (२३३ पत्रे) शाश्वतअिनप्रतिमापूजाधिकार , तथाहि-

“तासि णं जिणपट्टिमाण पिठ्ठओ पत्तेअ पत्तेअ छत्तघारपट्टिमाओ पन्नचाओ, ताओ ण छत्तघारपट्टिमाओ हिमर-
 ययकुद्वेदुसप्पकासाइ सकोरैटमल्लदामवलाइ आतपचाइ सलील ओहारेमाणीओ चिद्धति । तासि ण जिणपट्टिमाण
 त्तमओ पासिं पत्तेअ पत्तेअ चामरघारपट्टिमाओ पन्नचाओ, ताओ ण चामरघारपट्टिमाओ चदप्पहवइवेरुलियनाणामणिक्क-
 णगरयणथिमलमहरिहतवणिक्कुअबविचिसदहाओ चिद्धिमाओ सखक्कुदगरययमतमधितफेणपुजसत्तण्णिकासाओ सुहु-
 मरयतदीहवालाओ धवलओ चामराओ सलील ओहारेमाणीओ चिद्धति । तासि ण जिणपट्टिमाण पुरओ दो दो
 नागपट्टिमाओ, दो दो अक्खपट्टिमाओ, दो दो मूठपट्टिमाओ, दो दो कुहघारपट्टिमाओ विणओणयाओ पायवडिआओ
 पंजलिउठओ सन्निक्खिआओ चिद्धति, सवरयणामतीओ अक्खओ सण्हाओ लण्हाओ मट्ठाओ मट्ठाओ नीरयाओ
 निर्यंकाओ जाव परिक्खाओ । तासि ण जिणपट्टिमाण पुरओ अट्टसय घटाण अट्टसय घदणकलसाण एव अट्टसय भिंजार-

गाण एव आयसगाण थालाणं पातीण सुपतिट्टकाणं मणगुलिआण वातकरगाण चित्ताण रयणकरडगाण” इत्यादि ॥ १० ॥
 तथा चमरेन्द्रादयोऽपि ईशानान्त्वा इन्द्रा निजनिअसौघमां विसमायां स्थिताः, तत्रवर्तिन्यो जिनदट्टा पूजनीया अर्धनी-
 याश्चेति ज्ञात्वा तत्समस्य अप्सरोभिः सम मैथुनमपि न सेवन्ते । यदुक्त श्रीभगवतीसूत्रे दशमशतके पञ्चमोद्देशके
 (५०३ पत्रे), तथाहि-

“चमरस्स ण भते ! असुरिदस्स असुरकुमाररणो कति अगमहिंसीओ पन्नत्ताओ ? अज्जो ! पच अगमहिंसीओ
 पन्नत्ताओ तज्झा-काली १ रायी २ रयणी ३ विच्छु ४ मोह्हा ५ तत्थ ण एगमेगाए देवीए अट्टुट्ट देवीसहस्सा परिवारो पन्नत्तो,
 पमू ण भते ! ताओ एगमेगा देवी अण्णाइ अट्टुट्टेवी सहस्साइ परिवार विवधित्तए ? एवामेव सपुद्दावरेण चत्तालीस देवी-
 सहस्सा, से त तुड्डिए, पमू ण भते ! चमरे असुरिदे असुरकुमारराया चमरचचाए रायहाणीए सभाए चमरसि सीहासणसि
 तुड्डिएण सच्चिं विवाइ भोगभोगाइ मुअमाणे विहरित्तए ?, णो तिण्डे समडे, से केण्डे ण भते ! एव बुच्चइ ? णो प्ह चमरे
 असुरिदे चमरचचाए रायहाणीए जाव विहरित्तए ? अज्जो चमरस्स ण असुरिदस्स असुरकुमाररणो चमरचचाए राय-
 हाणीए सभाए सुहम्माए माणवए वेइयस्वमे वइरामएसु गोलववुसमुग्गएसु धहूओ जिणसकहाओ सनिक्खित्ताओ चिड्डति,
 जाओ ण चमरस्स असुरिदस्स असुरकुमाररणो अण्णेसिं च बहूण असुरकुमाराण देवाण य देवीण य अच्चणिजाओ वद-
 णिज्जाओ नमसणिजाओ पूयणिजाओ सक्कारणिज्जाओ सम्माणणिजाओ कल्लाण मगल देवय वेइअ पज्जुवाचणिजाओ भवति
 तेसिं पणिहाए नो पमू, से तेण्डेणं अज्जो ! एव बुच्चति-णो प्ह चमरे असुरिदे जाव राया चमरचचाए जाव विहरित्तए

पद्मं अञ्जो चमरे असुरिदे असुरकुमाराराया चमरचंघाए रायहाणीए समाए सुहम्माए चमरसि सीहासणसि षड-
सङ्गीए सामाणियसाहस्सीहिं तायचीसाए जाव अण्णेहिं य बद्धहिं असुरकुमारेहिं देवेहिं अ देवीहिं य सद्धिं सपरिखुटे
महयाहय जाव मुज्जमाणे विहरिसए०, केवल परिथारिद्धीए णो वेव ण मेहुणवत्तिअ (सूत्र ४०५)” इत्यादि, अत्र तेपा
देवानां स्त्रीशब्दश्रवणरूपदर्शनप्रमुखस्त्री मोग सकः, न मैयुनसेवा, एव तेपा लोकपालानामपि आलापका ज्ञेया ॥११॥

पुनः मरणसमाधिप्रकीर्णकमन्त्रेऽपि (९७ पत्रे) चैत्यभक्तिः प्रोक्ताऽस्ति, तथाहि—“अरिहृतसिद्धचेइअ—गुरुसु अयघम्म-
साहुयगे अ । आयरिअतवक्काए, पबयणे सबसधे अ ॥ १९ ॥ एएसु भच्चिजुसा, पूअता अहरठ अणणमणा । सम्मत्तमणुस-
रिन्त्वा, परिचससारिआ ह्रुति ॥ २० ॥ सुविद्धिअ ! इम पइण्ण, असइहतेहिं गेगजीवेहिं । बालमरणणि तीए, मयाइ काले
अर्णताइ ॥ २१ ॥” ॥ १२ ॥ पुनरपि नामस्तुत्वे “कित्तिअवविअमहिआ” तत्र कीर्त्तिवा नामादिभि, वन्दिता मनोवाक्कायैः,
महिताः पूज्यादिभिः, “सबलोए अरिहृतचेइवाण करेमि कावस्सगं वदणवत्तिआए पूअणवत्तिआए” इत्यादि । १३ ।
पुनः “जावति चेइआई, तहे अ अहे अ तिरिअ लोए अ । सबाई ताई धेदे, इह सतो तत्थ सताई ॥ १ ॥” ॥ १४ ॥
एवं श्रीआवश्यकनिर्युक्तौ (१९९ पत्रे) अपि श्रीअष्टापदतीर्थे भरतकारितजिनप्रतिमाविवर्णनं, तथाहि—

“धुमसय मातगण, चतवीस वेव खिणहरे क्कासी । सबजिणाण पढिमा, वण्णपमाणेहिं निअपहिं ॥ ४५ ॥ (मू० भा०)
आयसधरपवेसो, भरहे पठर्ण च अगुलीअस्स । सेसाण रग्मुअण, सवेगो नाण दिक्खा अ ॥ ४३६ ॥” न च
वाच्य—आवश्यकनिर्युक्तैः पञ्चधत्वारिषदागमेभ्योऽतिरिक्तत्वेन न तद्वचनं प्रमाणमिति—आवश्यकनिर्युक्तै चतुर्दशपूर्वधर-

श्रीभद्रबाहुस्वामिप्रणीतत्वात् श्रीकल्पसूत्रस्य इव सुतरा मान्यत्वात्, नहि समानैककर्तृकग्रन्थेषु एको मान्योऽन्ये
सु अमान्या इति ॥ १५ ॥

तथा श्रीजम्बूद्वीपप्रज्ञप्तौ पुनः भणितं, तथाहि—“तित्ययरगुणा पडिमा-सु नत्थि निस्ससय वियाणतो । तित्ययरत्ति
नमतो, सो पावइ निज्जर विचल ॥ १ ॥” ॥ १६ ॥ पुन श्रीआवश्यकनिर्णयिकौ (४९३ पत्रे) वंदनाध्ययने यथा—
“अकसिणपवत्तगाण, विरयाविरयाण एस खल्ल जुत्तो । संसारपयणुकरणो, दधयए कूषविट्ठतो ॥ १ ॥” ॥ १९४ ॥ (भा०)
श्रीमहानिशीयसूत्रेऽपि यथा—

“कात्त पि जिणायतने-हिं मडिअ सबमेइणीपिट्ठ । दाणाइचवक्केण, सुट्ठु वि गच्छिअ अञ्जय न पुरओ ॥ १ ॥” ॥ १८ ॥
गणिविद्याप्रकीर्णकेऽपि (७३ पत्रे) यथा—“घणिट्ठा सयभिसा सई, सवणो अ पुणवत्त । एएत्तु गुरुत्तुत्तुत्त, चेइआण च
पूअणं ॥ ३८ ॥” इति, ॥ १९ ॥ एव देवेन्द्रस्तवेऽपि भवनपत्यधिकारे पूजाधिकारो यथा—

“कणगमणिरयणधूमिअ-रम्माईं चेइआइ भवणाइ । एएसिं दाहिणओ, सेसाण उत्तरे पासे ॥ १ ॥” ॥ २० ॥
पुनः देवेन्द्रस्तवे व्यन्तराधिकारेऽपि (८१ पत्रे) यथा—“मणिकणगरयणधूमिअ-जवूणय[चे]नेइआइ भवणाइ । एएसि
दाहिणओ, सेसाण उत्तरे पासे ॥ ७८ ॥ तथा च (९२ पत्रे) “तत्थ विमाणा बहुविहा, पासायपगइवेइयारम्मा । वेरु-
त्थिअधूमिआगा, रयणामयदामलकारा ॥ २४२ ॥” ॥ २२ ॥ तथा अनार्यदेशोत्पन्नोऽपि आर्द्रकुमार श्रीअभयकुमारमु-
क्जिनप्रतिमादर्शनेन जातिस्मरणज्ञानेन प्रतिबोध अवाप्य आर्यदेशे समागत्य दीक्षा गृहीतवान्, नाऽपि प्रतिमादर्शन

धिना तस्य प्रतियोगकारणं काऽपि दृष्ट श्रुत वा, तद्व्यकरणि तु श्रीद्वितीयाङ्कनिर्युक्तौ (३८६ पत्रे) श्रीभद्रवाहुस्वामिकृताया, तथाहि-

“गामे वसतपुरए, सामइओ धरणिस्तहिअ [ओ] निक्खतो । भिक्खायारिआदिट्ठा, ओह्वासिअभत्तवेहास ॥ १९१ ॥
 सवेगसमायत्तो, माई भत्त चइणु विअलोए । चइरण अइपुरे, अइसुओ अइओ जाओ ॥ १९२ ॥ पीती अ दोण्ह दूओ,
 पुच्छणमभयस्स पट्टवे सोऽपि । तेणापि सम्मदिट्ठि-सि होज्ज पट्ठिमा रहंमि गया ॥ १९३ ॥” इति ॥ २३ ॥ तथा
 श्रीबृहत्कल्पेऽपि तीर्थङ्कर १ सामान्यकेवलि २ चतुर्दशपूर्वधर ३ सपूर्णपूर्वधर ४ संविभ्रशुद्धचारित्रि ५ असविभ्रचारि
 रित्रि ६ साधुसहस्रशेपमात्रधारि ७ द्वादशत्रयधारिआवक ८ निष्केवलसम्यक्त्वधारि ९ जिनप्रतिमाना १० दशाना
 दर्शनेन भव्यजीवाना भावप्राममोक्षज्ञानादिलामो जायमानो निगदितोऽस्ति, तथाहि-“तिरथरा १ जिण २ चवदस ३,
 भिक्षे ४ सविग ५ तह य असविगो ६ । सारुविअ ७ वय ८ दंसण ९-पट्ठिमाओ १० भावगामाओ ॥ १ ॥” इति
 ॥ २४ ॥ पुनः श्रीबृहत्कल्पच्छेदग्रन्थे साधो प्रायश्चित्ताधिकारे एष प्रोक्त अस्ति, कोऽपि महात्मा काऽपि ग्रामादौ जिन-
 प्रासाद दृष्ट्वा भैत्य नमस्कृतुं मध्ये गतः, तत्र कथञ्चिद् असमार्थमाणे चैत्ये भगवत्प्रतिमाया उपरिष्टात् लूताकौलिकजाल-
 कञ्चमरीगृहविक्रं दृष्ट्वा च यदि स्वेक्षां कुर्यात्, कोऽर्थो यदि स्वय तत् न दूरीकुर्यात्, तदा गुरुप्रायश्चित्त प्राप्नोति, तत्क-
 रणे तु लघुप्रायश्चित्तम्, तत्राऽर्थे तत्रत्या गाया यथा-

“लूआ कोलिगजालिग-कोत्यलहारी अ सवरिगेहे अ । साढतमसाढते, लहुगा गुरुगा य भत्तीए ॥१॥” इति ॥ २५ ॥

पुन श्रीतीर्थोद्गालिप्रकीर्णकिकेऽपि श्रेणिकचीवपद्यनामतीर्थङ्करदीक्षाधिकारे जलजस्थलजकुसुमैः भगवतः पूजा प्रतिपा-
 दिताऽस्ति, तथाहि-“चदप्पहाइ सीथा, अथिरहिआजम्ममरणमुक्कस्स । आसत्तमल्लवामा, जलयथलयदीवकुसुमेहिं ॥ १ ॥”
 इति ॥ २६ ॥ इत्थ चैत्थस्सवेऽपि पूजा “पूअणवसिआए” इति ॥ २७ ॥ श्रीउत्तराध्ययननिर्युक्तौ (३२१ पत्रे) अपि
 गौतमेन जिनप्रतिमा वन्दिताऽस्ति, तथाहि-

“सोऊण त भगवओ, गच्छइ तहि गोअमो पहिअकिस्सी । आरुहइ त नगवर, पढिमाओ वदइ शिणाण ॥ २९१ ॥”
 पुनः श्रीआवश्यकनिर्युक्तौ (२१० पत्रे) यथा-

“तत्तो अ पुरिमताले, वगुर ईसाण अच्चए पढिमा । मल्लीजिणायण पढिमा, चण्णाए वसि बहुगोठी ॥ ४९० ॥”
 पुनः श्रीआवश्यकचूर्णौ (२९५ पत्रे) तत्सम्बन्धलेस्योऽपि यथा-“तेण कालेणं तेणं समएण ईसाणे वेविंदे देवराया
 जहा अभिसेगे आव जाणमाणेण सविहीए सामीं तिक्खुत्तो आयाहिण पयाहिण काऊण वदइ नमसइ, वदिता नमसित्ता,
 आव पजलिकढे भगवओ चरिअ आगायमाणे सामिमि विस्सदिट्ठीए पञ्जुवासेमाणे चिट्ठइ, वगुरो य सेट्ठी त काल
 ण्णाओ ओल्लपहसाहओ सपरिजणो महया इट्ठीए विविहकुसुमहत्यगतो त आयतण अच्चओ जाति, त च वित्तिवयमाण
 ईसाणिंदो पासइ, भणति य भो वगुरा ! सुन्भ पच्चक्खवित्थारस्स महिम ण करेसि, तो पढिम अच्चतो जासि, जा एस्स
 महइमहावीरवज्जमाणसामी जगनाहेति लोगपूजेति, सो आगओ मिच्छावुक्कह काच खमेति महिम करेइ” इति ॥ ३० ॥
 श्रीसमवायाङ्गसूत्रे (६० पत्रे) जलज-१ स्थलज-२ वैक्रिय-३ पुण्ये उपचारकरण देवाना यथा-“वोत्तीस बुद्धाइसेवा

पिना तस्य प्रतिषोधकारण काऽपि दृष्ट श्रुत वा, तदकाराणि तु श्रीद्वितीयाङ्गनिर्मुक्तौ (३८६ पत्रे) श्रीमद्रवाहुस्वामिभृताया, तथाहि-

“गामे षसत्पुरए, सामइओ धरणिसहिम [ओ] निक्खतो । भिक्खापरिआविट्ठा, ओह्वासिअमत्तवेहास ॥ १९१ ॥
 संवेगसमावसो, माई भस चइत्तु विअलोप । चइरुण अइपुरे, अइसुओ अइओ जाओ ॥ १९२ ॥ पीती अ दोण्ह दुओ,
 पुच्छणमभयस्स पडुवे सोऽवि । तेणाधि सम्मदिट्ठि-सि होअ पठिमा रहमि गया ॥ १९३ ॥” इति ॥ २३ ॥ तथा
 श्रीवृहत्सन्धेऽपि तीर्थङ्कर १ सामान्यकेवलि २ चतुर्दशपूर्वधर ३ सपूर्णपूर्वधर ४ संविमशुद्धचारित्रि ५ असविमचा-
 रित्रि ६ सापुसहस्रवैपमानाचारि ७ द्वादशत्रयारिप्रायक ८ निष्केवलसम्यक्त्यधारि ९ जिनप्रतिमाना १० दशाना
 वर्धनेन भव्यजीवानां भावभ्राममोक्षज्ञानादिलाभो आयमानो निगदितोऽस्ति, तथाहि-“तित्थयरा १ जिण २ चरदत्त ३,
 भिन्ने ४ सविग ५ तह य असंविगो ६ । सारुधिम ७ वय ८ दसण ९-पडिमाओ १० भावगामाओ ॥ १ ॥” इति
 ॥ २४ ॥ पुनः श्रीवृहत्सन्धेऽप्येवमन्ये साधो प्रायश्चित्ताधिकारे एव प्रोक्त अस्ति, कोऽपि महात्मा काऽपि ग्रामादौ जिन-
 प्रासाद इहा चैत्यं नमस्कृतुं मध्ये गतः, तत्र कथञ्चिद् असमर्थमानो चैत्ये भगवत्प्रतिमाया उपरिष्टात् लूताकौलिकजाल-
 कत्रमरीगृहादिक इहा च यदि ज्ञेया कुर्यात्, कोऽर्थो यदि स्वयं तत् न दूरीकुर्यात्, तदा गुरुप्रायश्चित्तं प्राप्नोति, तत्क-
 रणे तु लघुप्रायश्चित्तम्, तत्रार्थे तत्रत्या गाथा यथा-

“लूया कोलिगजालिग-कोत्यलहारी अ चवरिगेहे अ । साठवमसाहते, लहुगा गुरुगा य भचीए ॥१॥” इति ॥ २५ ॥

इवायनस्य राज्ञः प्रभावत्याः देव्याः सत्का देवदत्ताऽभिधाना दासी अमृत, सा च देवनिर्मिता गोशीर्षचन्दनमयी श्रीमन्महा-
 वीरप्रतिमां राजमन्दिरान्तर्बर्तित्वैत्यमवनव्यवस्थिता प्रतिचरति स्म, तद्वन्दनार्थं च श्रावक कोऽपि देशान् संचरन् समायातः,
 तत्र च आगतोऽसौ रोगेण अपदुःशरीरो जात, तथा च सम्यक् परिचरितः, दुष्टेन च तेन सर्वकामिक आराधितदेवतावितीर्णं
 गुटिकासप्त अवापि, तथा च “अह कुन्ना विरूपा सुरूपा भूयास” इति मनसि विभाव्य एका गुटिका भक्षिता, तत्प्रभावात्
 सा सुवर्णवर्णा जाता, इति सुवर्णगुलिका इति नाम्ना प्रसिद्धिं उपगता, ततोऽसौ चिन्तितवती—“जाता मे रूपसपदा एतया
 च किं भर्तृविहीनया ? तत्र तावद् अय राजा पितृदुल्यो न कामयितव्य, शेषास्तु पुरुषमात्र अतः किं तै ?” ततः
 उज्जयिन्याः पतिं चण्डप्रद्योतराज मनसि आघाय गुटिका भक्षिता, ततोऽसौ देवतानुभावात् ता विज्ञाय तदानयनाय
 इक्षिराण्य आरूढ्य तत्राऽऽयातः, आकारिता च तेन सा, तथा तृक्त आगच्छामि यदि प्रतिमा नयसि, तेन तृक्त—“तर्हि श्वो
 नेभ्यामि ।” ततोऽसौ स्वनगरीं गत्वा तदृष्या प्रतिमा कारयित्वा ता आदाय तथैव रात्रौ आयातः, स्वकीयप्रतिमा देवता-
 निर्मितप्रतिमास्थाने विमुच्य ता सुवर्णगुलिका च गृहीत्वा गतः, प्रभाते चण्डप्रद्योतगन्धहस्तिविमुक्तमूत्रपुरीपगन्धेन यिम-
 दान् स्वहस्तिनो विज्ञाय ज्ञातचण्डप्रद्योतागमोऽधगतप्रतिमासुवर्णगुलिकानयनोऽसौ उदायनराजा पर कोप उपगतो दशभि
 महाबलै राक्षभिः सह उज्जयिनीं प्रति प्रस्थितः, अन्तरा पिपासावाधितसैन्य त्रिपुष्करकरणेन देवतया निस्तारितसैन्यः
 अक्षेपेण उज्जयिन्याः वहिः प्राप्नो रथारूढश्च धनुर्वेदकुशलतया सन्नद्धहस्तिरवारूढ चण्डप्रद्योत प्रजिहीर्षुः मण्डल्या

पद्मत्ता त जहा-“अवष्टिप” इत्यादि + + तत्र जलयलयभासुरपभूएण विट्टाइणा दसद्ववञ्जेण कुसुमेण जाणुस्सेहृप्पमा-
 णमिचे पुप्फोवयारे किञ्चइ” इति ॥ ३१ ॥ पुन आवस्यकचूर्णेणः (२५७ पत्रे) यथा “सधलोए अरिहत्तचेइआइ यदणयत्ति-
 आप” इत्यादि, अस्य व्याख्या-“न केवल षडवीसाए (अवि) जाव सधलोए सिद्धादी अरिहत्ता चेइआणि अ तेमिं चेव
 प्रतिकृतिलक्षणानि, ‘चित्ती संज्ञाने’, संज्ञान वत्पद्यते काष्ठकर्मादिपु प्रतिकृतिं दृष्टा यथा अरिहत्तपडिमा एमा इति, अण्णे
 भणति अरहंता-तित्यगरा तेसिं चेइआणि अरहंत्तचेइआणि आर्हत्प्रतिमा इत्यर्थः, तेसिं चन्दनादिप्रत्यय ‘ठामि
 कावस्सग’ इति योग’, तत्र वन्द्यत्वात् तेषां वन्दनार्थं फायोत्सर्गं करोमि” इत्यादि ॥ ३२ ॥ श्रीदशाश्रुतस्कन्धनिर्युक्तां
 २४२ म्प्रेडपि यथा-“बोहिण पडिमा चदयण-पमावई सण्णायवेवदत्ते । मरणुववायतावस-नयण तह मीसणा समणी
 ॥ १ ॥ गधारगिरी-देवय-पडिमा गुलिआगिलाण पडिअरणे । पज्जोअहरणपुक्खर-करण गहणामओ सयणा
 ॥ २ ॥” इति ॥ ३३ ॥ पुन श्रुयत्वा (श्रीप्रश्नव्याकरणसूत्रे ८५ पत्रे)-

“विपुलमोहाभिमृअसन्ना, मेहुणमूलं च सुवप तत्य तत्य वत्तपुवा सगामा जणक्खयकरा सीआए १ दोवईए २ कए
 रुय्पिणीए ३ पवमावईए ४ ताराए ५ कण्णाय ६ रत्तसुभद्दए ७ अहिहिआए ८ सुवण्णगुलिआए ९ किन्नरीए १० सुरू-
 वविज्जुमईए ११ रोहिणीए १२ य, अण्णेसु अ पवमाइएसु बहवो महिलाकएसु सुवति” इति श्रीप्रश्नव्याकरणसूत्रसम्भा-
 यात्, प्रभावत्या दास्याः देवदत्ताभिधानाया सुवर्णगोलका इति नाम जात, तत्र प्रतिमान्यतिकर एव पूर्वदशाश्रुतस्कन्ध-
 निर्युक्किलिखितो हेतुः, नाऽन्या, तत्सम्बन्धः तद्वृत्तिगतो (८१ पत्रे) विस्तरेण यथा-“सिन्धुसौवीरेषु जनपदेषु विदर्भकनगरे

यथा श्रीरूपदेशमालासूत्रे[प्रकरणे]-“गाहाण सवर्गं, पषसया शेष शालीसा” इति उक्तं, पर प्रान्त्यगाथा तद्व्यतिरिकाऽस्ति एव अत्राऽपि ज्ञेय ॥ ३९ ॥

॥ इति जिनप्रतिमापूजाधिकारः ॥ ३९ ॥

ननु-पूजनीया जगति ज्ञानादयो गुणाः, तद्योगात् तद्वानपि विद्यमानतीर्थङ्करवत्, परं जिनप्रतिमा तु काष्ठपापाणा-
विमयी अचेतना च, ततो ज्ञानादिगुणराहित्येन कथङ्कार पूजार्हा जिनप्रतिमा काष्ठादिपुसलकवत् ? अत्र उच्यते—सत्य,
पर श्रूयतां परमार्थः-

‘नामजिणा जिणनामा १, ठवणजिणा जिणवरिदपडिमाओ २ । दवजिणा जिणजीवा ३, भावजिणा समवसरणट्ठा[त्था] ४
॥ १ ॥ इति श्रीआषडशकनिर्युक्तौ श्रीभद्रबाहुस्वामीवचनात् जिनप्रतिमास्थापनाजिनः, तद्दर्शने च सति समवसरणादित्यो
भावजिनः स्मृतिं आयाति, तत्स्मृतौ च तद्गुणचिन्तने चाऽनन्तो लाभः सप्रतिपद्यते, सद्यः दुर्गतिनाश सुगतिप्राप्ति-
श्चाऽपि भवेतामिति, अत्राऽर्थे दृष्टान्तो यथा-भगवता उक्त-‘भो साधो ! त्व चित्रलिखितनारी मा द्राक्षीः, तद्दर्शने नारी
स्मृतिं आयास्यति, तत्स्वरूपचिन्तने च दुर्गतौ पात स्यात्, यदुक्त श्रीदशवैकालिकसूत्रे (२३६ पत्रे)-

“चित्तमिति न निष्णाप, नारि वा सुअलकिअ । भक्खर पिव दहूण, दिट्ठि पडिसमाहरे ॥ ५५ ॥” इति ।’ ततो यथा
चित्रनारीदर्शने अशुभपरिणामः प्रादुर्भवति तथा जिनप्रतिमादर्शने शुभपरिणामो जायते समानयुक्तित्वात् सगतिं अङ्गति च
एतत्, पुनरपि श्रूयता उपासकदशादौ (१२ पत्रे), “अन्नत्थियदेवयाणि वा” इत्यादि उक्त्वात्, हरिहरप्रमुखमिथ्यात्विवदेव-

अमन्त चलनतलशरल्ययितसहस्त्रिनो मुखि निपातनेन वशीकृतवान्, 'दासीपतिः' इति छलाटपट्टे मयूरपिच्छेन अङ्कितवान् इत्यादि ॥ ३४ ॥ पुनः भक्तप्रतिज्ञाप्रकीर्णके (२१ पत्रे) जिनभवनजिनधिम्वप्रतिष्ठा प्रतिपादिताऽस्ति, तथाहि-

“अनियाणोदारमणो, हरिसवसविसद्वक्तुयकराढो । पूषइ गुरु सय, साहम्मिअमाइ भचीए ॥ ३० ॥ निअदवम-
पुषजिणि-दमवणजिणविचवरपइहासु । विअइ पसत्यपोत्थय-सुतित्यतिथ्ययरपूआसु ॥ ३१ ॥” न च इद वक्तव्य अत्र—
अहो ! (३१ पत्रे) “ससरिसय क्षिणाण, व गाहाण समयस्सिचपअत्तं । आराहतो विहिणा, सासयसुक्ख लहइ सुक्ख ॥ १ ॥”
इति उक्तत्वेन अत्र प्रकीर्णके सप्ततिगाथासंख्या उक्ताऽस्ति, अनिआणेत्याविगाथाद्वये सति द्वासप्ततिगाथा भवन्ति,
तत इद गाथाद्वय केनाऽपि नव्य कृत्वा मध्ये क्षिप्त अस्तीति न मानयामि इति, युक्तियुक्तत्वात्, कथ इत्याह—अरे ! शृणु,
इद गाथाद्वय प्रतिमोत्यापक्रमतप्रादुर्भावात् पूर्वं कृत पद्याद्वा ? न तावत्पूर्वं, प्रयोजनमन्तरेण पूर्वं तत्करणस्य असगतत्वात्
नाऽपि पद्यात्, यतः प्रतिमोत्यापक्रमत त्रिंशदधिकपद्यवशात् १५३० वर्षे प्रादुर्भूत, तन्मतसंघस्याकृतलिखितासु भक्त-
प्रतिज्ञाप्रकीर्णकप्रतिष्ठु (२४ पत्रे) सर्वत्र तद्गाथाद्वयस्य दर्शनात्, अपि चाऽस्मिन्नेव भक्तप्रज्ञाप्रकीर्णके-

“अरिहतसिद्धचेइअ-पवयणआयरिअसवसाहसु । [तिव] तित्यकरेसु भसिं, तिगरणसुद्धेण भावेण ॥ १ ॥” इति
गाथा वर्तते, तस्याः का धार्ता ? अत्राऽपि अत्यभक्तिः प्रतिपादिताऽस्ति, पुन संख्यासकलनविचारः श्रूयता—अत्र गाथा-
द्वयवर्धनेऽपि न संख्या विषटेत, यतः प्रथमान्त्यगाययोः तद्विचाराभावात् . तद्विचार्गणनिपादिका गाथा सप्तति पद्य,

यथा श्रीरूपदेशमालासूत्रे[प्रकरणे]—“गाहाण सवग, पचसथा चैव चालीसा” इति उक्त, पर प्रान्त्यगाथा तद्व्यतिरिक्ताऽस्ति एव अत्राऽपि ज्ञेय ॥ ३९ ॥

॥ इति जिनप्रतिमापूजाधिकारः ॥ ३९ ॥

ननु—पूजनीया जगति ज्ञानादयो गुणाः, तद्योगात् तद्दानपि विद्यमानतीर्थं कृत्वत्, पर जिनप्रतिमा तु काष्ठपापाणा-
विमयी अचेतना च, ततो ज्ञानादिगुणराहित्येन कथङ्कार पूजार्हा जिनप्रतिमा काष्ठादिपुत्तलकवत् ? अत्र उच्यते—सत्य,
पर श्रूयता परमार्थः—

“नामजिणा जिणनामा १, उवणजिणा जिणवरिदपडिमाओ २ । दवजिणा जिणजीवा ३, भावजिणा समवसरणट्ठा[त्या] ४
॥ १ ॥ इति श्रीआषड्यकनिर्युक्ती श्रीमद्रवाहुस्वामीवचनात् जिनप्रतिमास्थापनाजिन, तद्दर्शने च सति समवसरणादिस्थो
भावजिनः स्मृतिं आयाति, तत्स्मृतौ च तद्गुणचिन्तने चाऽनन्तो लाभः संप्रतिपद्यते, सद्यः दुर्गतिनाश सुगतिप्राप्ति-
श्चाऽपि भवेतामिति, अत्राऽर्थे दृष्टान्तो यथा—भगवता उक्त—‘भो साधो ! त्व चित्रलिखितनारी मा द्राक्षीः, तद्दर्शने नारी
स्मृतिं आयास्यति, तत्स्वरूपचिन्तने च दुर्गती पात स्यात्, यदुक्त श्रीदशवैकालिकसूत्रे (२३६ पत्रे)—

“चित्तमिति न निञ्चाए, नारिं वा सुअलंकिअ । भक्खर पिय दडूण, दिट्ठिं पडिसमाहरे ॥ ५५ ॥” इति ।’ ततो यथा
चित्रनारीदर्शने अशुभपरिणामः प्रादुर्भवति तथा जिनप्रतिमादर्शने शुभपरिणामो जायते समानयुक्तित्वात् सर्गातिं अङ्गति च
एतत्, पुनरपि श्रूयता उपासकदशादौ (१२ पत्रे), “अञ्जवत्थियदेवयाणि वा” इत्यादि उक्तत्वात्, हरिहरप्रमुखमिथ्यात्विवेदव-

अमन्त चलनतलशरव्यथितहस्तिनो मुवि निपातनेन षशीकृतवान्, 'दासीपतिः' इति ललाटपट्टे मयूरपिच्छेन अङ्कितवान् इत्यादि ॥ ३४ ॥ पुनः भक्तप्रतिशाप्रकीर्णिके (२१ पत्रे) जिनभवनखिनविम्बप्रतिष्ठा प्रतिपादिताऽस्ति, तथाहि-

“अनियाणोदारमणो, हरिसवसविसदृकचुयकरालो । पूणइ गुरु सध, साहम्मिअमाइ भत्तीए ॥ ३० ॥ निअदवम-
पुणजिणि-इभवणजिणधिबवरपइइहासु । विअइ पसत्यपोत्थय-सुतित्यतित्थयरपूआसु ॥ ३१ ॥” न च इदं वक्तव्यं अत्र—
अहो ! (३१ पत्रे) “सत्तरिसय जिणण, व गाहाण समयस्सित्तपअच । आराहतो विहिणा, सासयसुक्ख लहइ मुक्ख ॥ १ ॥”
इति उक्तत्वेन अत्र प्रकीर्णिके सप्ततिगाथासंख्या उक्ताऽस्ति, अनिआणेत्यादिगाथाद्वये सति द्वासप्ततिगाथा भवन्ति,
तत इदं गथाद्वयं केनाऽपि नव्यं कृत्वा मध्ये क्षिप्तं अस्तीति न मानयामि इति, युक्तियुक्तत्वात्, कथं इत्याह—अरे ! शृणु,
इदं गथाद्वयं प्रतिमोत्यापकमसप्रादुर्भावात् पूर्वं कृतं पञ्चाद्वा ? न तावत्पूर्वं, प्रयोजनमन्तरेण पूर्वं तत्करणस्य असंगतत्वात्
नाऽपि पञ्चात्, यतः प्रतिमोत्यापकमतं त्रिंशदधिकपञ्चदशशतं १५३० वर्षे प्रादुर्भूतं, तन्मतसवत्प्राकूलिखितासु भक्त-
प्रतिशाप्रकीर्णिकप्रतिष्ठु (२४ पत्रे) सर्वत्र तन्नाथाद्वयस्य दर्शनात्, अपि चाऽस्मिन्नेव भक्तप्रज्ञाप्रकीर्णिके-

“अरिहतसिद्धेइअ-पवयणआयरिसवसाइसु । [तिव] तित्थकरेसु भत्तिं, तिगरणसुद्धेण भावेण ॥ १ ॥” इति
गाथा वर्तते, तस्याः का वार्ता ! अत्राऽपि चत्यभक्तिः प्रतिपादिताऽस्ति, पुनः सख्यासकलनविचारः श्रूयता—अत्र गथा-
द्वयवर्धनेऽपि न संख्या विघटेत, यतः प्रथमान्त्यगाथयोः तद्विचारप्रतिपादिका गथा सप्तति एव,

यथा श्रीउपदेशमालासूत्रे[प्रकरणे]-“गाहाण सवग, पषसया सेव चालीसा” इति उक्त, परं प्रान्त्यगाथा तद्व्यतिरिकाऽस्ति एव अत्राऽपि ज्ञेय ॥ ३९ ॥

॥ इति जिनप्रतिमापूजाधिकारः ॥ ३९ ॥

ननु-पूजनीया जगति ज्ञानादयो गुणाः, तद्योगात् तद्वानपि विद्यमानतीर्थस्वरूपत्, पर जिनप्रतिमा तु काष्ठपापाणा-
विमयी अचेतना च, ततो ज्ञानादिगुणराहित्येन कथङ्कार पूजार्हा जिनप्रतिमा काष्ठादिपुत्तलकथत् ? अत्र उच्यते--सत्य,
पर श्रूयता परमार्थः-

“नामजिणा खिणनामा १, ठवणजिणा जिणवरिदपड्डिमाओ २ । दवजिणा जिणजीधा ३, भावजिणा समवसरणट्ठा[त्या] ४
॥ १ ॥ इति श्रीआषडयकनिर्णुक्कौ श्रीभद्रबाहुस्वामीवचनात् जिनप्रतिमास्थापनाजिन, तद्दर्शने च सति समवसरणादिस्यो
भावजिनः स्मृतिं आयाति, तस्मृतौ च तद्गुणचिन्तने चाऽनन्तो लाभः सप्रतिपद्यते, सद्य दुर्गतिनाश सुगतिप्राप्ति-
श्चाऽपि भवेतामिति, अत्राऽर्थे दृष्टान्तो यथा-भगवता उक्त-‘भो साधो ! त्व चित्रलिखितनारी मा द्राक्षीः, तद्दर्शने नारी
स्मृतिं आयास्यति, तत्स्वरूपचिन्तने च दुर्गतौ पातः स्यात्, यदुक्त श्रीदशवैकालिकसूत्रे (२३६ पत्रे)-

“चित्रमिच्छिं न निज्जाप, नारिं वा सुअलकिअ । भक्खर पिव ददूण, दिट्ठिं पडिसमाहरे ॥ ५५ ॥” इति ।’ ततो यथा
चित्रनारीदर्शने अशुभपरिणामः प्रादुर्भवति तथा जिनप्रतिमादर्शने शुभपरिणामो जायते समानयुक्तित्वात् सर्गतिं अद्भति च
एतत्, पुनरपि श्रूयता उपासकदशादौ (१२ पत्रे), “अन्नवत्थियदेवयाणि वा” इत्यादि उक्तत्वात्, हरिहरप्रमुखमिथ्यात्विवेच-

प्रयच्छन्ति, वृषितस्य पानीय पाययन्ति, न च साधवः, तेषां भगवता नियमितत्वात् । अन्यत् सूत्रे विद्धा, सोऽन्दि पंशरेः
 वदति "भो साधो ! यदि त्व मम रोहिक्कां (अपूपिकां) ददासि तदाऽह मत्स्यनाल मुद्यामि" तयादि वापुः १ ॥ १ ॥ इत्या
 तन्मोचयेत्, अपि च पुष्पादिभिः साधनः पूजा न कुर्वन्ति, सचिच्चस्पर्शने तेषां अनपिकारात्, पर पुण्यादिभिः भगवत्पूजो
 यत् पुण्य जायते तद् इच्छन्ति, यदुक्तं "घृदणवसिआप पूअणवसिआप सकारयसिआप मग्नायसिआप" इत्यादि,
 तथा पुनः श्रीआचाराङ्गद्वितीयश्रुतस्कन्धे प्रान्ते वृतीयचूलाया (३८५ पत्रे) भगवता मरुता ग्रहं गन्नादिस्त्या-
 मुषोऽपि वन्द्यत्वेन वक्ता सन्ति, तथाहि-

"जम्माभिसेअनिक्खम-ण चरणानाणुप्पया य निषाणे । दिअलोअभयणमदर-न्दीमरभोमागेसु ॥ ३३४ ॥ मद्दा-
 ययमुच्चित्ते, गयगपयय अ धम्मचंके अ । पासरहावत्तनग, चमरुप्पाय च वदामि ॥ ३३५ ॥" इत्याद्या-"तीयंकूतां
 अन्मभूमिषु तथा निष्कमण-चरण-ज्ञानोत्पत्तिर्वाणभूमिषु तथा देवलोकभवनेषु मन्दरेषु तथा गन्दीश्वरद्वीपादौ
 मौमेषु च पातालभवनेषु यानि शाश्वतानि चैत्यानि तानि वन्देऽहं इति द्वितीयगाथाया गन्ते क्रिया इति, एव अष्टारवे
 तथा श्रीमदुज्जयन्तगिरौ, गजाम्रपदे दक्षिणकूटवर्तिनि तथा तक्षशिलाया धर्मचक्रे, तथा अहिच्छत्राया पार्श्वनायस्य पर
 णेन्द्रमहिमास्थाने, एव रथावर्ते पर्वते वैरस्वामिना यत्र पादोपगमन कृत, यत्र च श्रीमद्दर्भमान आश्रित्य चमरेन्द्रेण उत्प-
 त्तं कृत, एतेषु स्थानेषु यथासमव अभिगमनवन्दनपूजनोत्कीर्तनादिकाः क्रिया कुर्वन्तो दर्शनशुद्धिः भवति इति" ।
 यथा भगवतीसूत्रे (१ पत्रे) आदौ एव श्रीसुधर्मस्वामिगणघरदेवेन अर्चेतनाया अपि ब्राह्मीलिपे प्रणामः कृतोऽस्ति,

तथाहि—“नमो अरिहंताण नमो सिद्धाण नमो आयरियाणं नमो सवज्जायाणं नमो लोए सवसाहूण (५ पत्रे) णमो धमीए लिबीए” इति, अयोंऽपि अयं श्रीअमयवेवसूरिकृतवृत्तिगतः—लिपिः पुस्तकादौ अक्षरविन्यासः, सा च अष्टादश-प्रकाराऽपि श्रीमन्नाभेयजिनेन स्वस्रुताया ब्राह्मीनामिकाया दर्शिता, ततो ब्राह्मी इति अभिधीयते, आह च—“लेह लिबी-विहाण, षिणेण बमीइ दाहिण करेणं” इति, अतो ‘ब्राह्मी’ इति स्वरूपविशेषण लिपेः इति, तदाऽत्र ब्राह्मीलिपेः यो वेत्ता तसै नमस्कारो भविष्यति इति अर्थान्तर कार्यं, तस्य सर्वथाविरुद्धत्वात्, कथं ? इत्याह—श्रूयता, नमो ब्राह्मीलिपेः यो वेत्ता तसै इति अर्थे क्रियमाणे दूषणत्रयं, कथं ? एक तु वेत्तीति पदं सूत्रे नाऽस्ति, अर्थकरणे कुतः आनीत ? १, द्वितीयं तु व्याकरणादिषु असंगतिः २, तृतीयं तु तस्याः वेत्ता कः साधु श्रावको वा ? नाऽऽद्यः पक्षः, यतः तस्य अर्हवादिपञ्च-कान्यतरत्वेन पूर्वं सक्तत्वात् पुनरुक्तदोषोपपत्त्य प्रसगात्, नाऽपि श्रावकः, तस्य नमस्कारकरणे सुधर्मस्वामिनोऽनुचि-तत्वेन असंभवात्, तत समयथाऽपि विरुद्धत्वात् इदं नमस्कारकरणं न श्रेयस्कर इति । पुनः ‘नमो बंमीए’ इति वाक्यस्य अर्थे व्यक्तिः, श्रीसमवायाङ्गसूत्रतो ज्ञेया । पुनः श्रीभद्रबाहुस्वामिना दशधा स्थापना श्रीजोधनिर्युक्तिसूत्रे (१२८ पत्रे) प्रोक्ताऽस्ति, तत्र गाथा—

‘अक्खे १ वराहए वा २ कट्टे ३ पोत्ये ४ व चित्तकम्मे वा ५ । सम्भाषमसम्भावा, ठवणापिह विआणाहि ॥ १३४ ॥ व्याख्या—स्थापना द्विविधा—सम्भावस्थापना असम्भावस्थापना चेति, तत्र अक्षधिपया सम्भावस्थापना असम्भावस्थापना च भवति । कथं ? यदा एक एव अक्षः पिण्डकल्पनया बुद्ध्या कल्प्यते तदा असम्भावस्थापना, यत्र पुनः

ते एव अक्षाः त्रिप्रभृतय एकत्र स्थाप्यन्ते तदा सम्भावस्थापना, एव वराटकेषु १ कपर्दकेषु २ तथा काष्ठकर्मणि ३ वा इति । यदा एक एव काष्ठं पिण्डः एष इत्येवं कल्प्यते तदा असम्भावस्थापना, यदा तु एकत्र बहूनि मिलितानि पिण्डत्वेन कल्प्यन्ते तदा सम्भावस्थापना, एव 'पुस्ते' [वीरल्लिकादौ] पुचलिकादिषु अपि, एव चित्रकर्मणि अपि, यदा एकचित्रकर्मणि पुचलपिण्ड इति स्थाप्यते तदा असम्भावपिण्डस्थापना, यदा त्रिप्रभृतिपिण्डयुद्ध्या कल्प्यते तदा सम्भावस्थापना, एवं सम्भावपिण्ड असम्भावपिण्ड च जानीहि । इत्यादि स्थापनापिण्डाधिकारे । पुनः श्रीअनुयोगद्वाराख्ये (१२ पत्रे) स्थापनावश्यकं यथा ॥

“से किं तं ठवणावस्सयं ? ठवणावस्सय २ जण कट्टकम्मे वा १ चित्तकम्मे वा २ पोत्थकम्मे वा ३ लेप्पकम्मे वा ४ गंथिमे वा ५ वेद्धिमे वा ६ पूरिमे वा ७ संघाइमे वा ८ अक्खे वा ९ वराठए वा १० एगो वा अणेगो वा सम्भाव-ठवणा वा असम्भावठवणा वा भावस्सएत्ति ठवणा ठविज्जइ से त ठवणावस्सय (सूत्र १०)” इति, एतद्व्याख्या-एतद्वृत्तितो ज्ञेया, पुनः विचार्यता मनोमते रे ! तव नूतनम् मतं त्रिशदधिकपञ्चदशशतवर्षे १५३० प्रवर्तित, पर काडपि तीर्थे श्रूयते कीवत्स्थाम्निप्रतिमा, पुनः घट्टाणीनामग्रामे सांप्रतमेव भूमिगृहाष्ट बहूयो पुरातन्यो जिनप्रतिमाः प्रकटीयन्तुः ता अतिपुरातनाः सन्ति, तत्र तत्र लिखितप्रशस्तिसंबन्ध एव प्रतिभूः । पुना रामसेन्यग्रामे अपि अतिजीर्णा श्रीऋषभदेव-प्रतिमा प्रादुर्भूताऽस्ति, एवं शतशः स्थाने स्थाने शतशः प्रतिमा इति । पुनः श्रीवशाश्रुतस्कन्धे स्वविरावस्यां श्रीभद्रबाहु-स्वामिना देवद्विगणिसमाश्रमपर्यन्ता भाधिनः साभवो बन्दिताः सन्ति, यस्मिन् अवसरे बन्दिताः तदवसरे ते स्वपुत्रीणाः

चतुर्गतिवर्तमानाः । ननु-भावश्रमणाः काऽभूवन् ? ततो भाविजिना अपि द्रव्यधिना इति हेतोः नमस्काराहाः, तथा स्थापनायाः रूपार्हत्वात् भावार्हत्वात् खिनप्रतिमाऽपि पूजनीया इति रक्षस्य, पुनरपि पिण्डनिर्गुणो तद्वृत्तौ च (६ पत्रे) पिण्डस्थापनाया एव स्वरूपं, तथाहि-“ठवणापिण्ड अतो वोच्छं” तत्समर्थयमानः स एव आह-

“अपक्षे १ वराहप वा २, कठे ३ पोत्थे ४ व चिचकम्मे वा ५ । सवभाव ६ मसवभाव ७, ठवणापिण्ड विआणाहि ॥ ७ ॥” व्याख्या-सत इव=विद्यमानस्य इव भाव सचा=सन्भावः, किं तर्कं भवति ?-स्थाप्यमानस्य इन्द्रादेः अनुरूपाङ्गोपाङ्गचिह्नवाहनप्रहरणादिपरिकररूपो य आकारविशेषो यदर्शनात् साक्षाद् विद्यमान इव इन्द्रादिः लक्ष्यते स सन्भावः, तदभावो असन्भावः, तत्र सन्भाव असन्भावं च आश्रित्य अक्षे-चन्दनके वराटके-कपर्दके, वाशब्दोऽङ्गुलीयकादिसमुच्चयार्थः, समथत्राऽपि च जातौ एकवचनं, तथा काष्ठे-दारुणि पुस्ते=द्विचलिकादौ, वाशब्दो लेप्यपापाणसमुच्चये, चित्रकर्मणि वा या पिण्डस्य स्थापना साऽक्षादिः, काष्ठादिषु आकारविशेषो वा पिण्डत्वेन स्थाप्यमानः स्यापनापिण्ड, इयं अत्र भावना-यदा काष्ठे छेद्ये उपले चित्रकर्मणि वा प्रभूतप्रबन्धसम्भेपरूपः पिण्डाकार साक्षाद् विद्यमान इव आलिल्यते, यदा अक्षाः कपर्दकाः अङ्गुलीयकादयो वा एकत्र सम्भेस्यपिण्डत्वेन स्थाप्यन्ते यथा एष पिण्डः स्थापित इति, तदा तत्र पिण्डाकारस्य उपलभ्यमानत्वात् सन्भावतः पिण्डस्थापना, यदा तु एकस्मिन् अक्षे वराटके अङ्गुलीयके वा पिण्डत्वेन स्थापना एष पिण्डो मया स्थापित इति, तदा तत्र पिण्डाकारस्य अनुपलभ्यमानत्वात्, अक्षादिगतपरमाणुसङ्घातस्य च अविष्यणाद् असन्भावतः पिण्डस्थापना, चित्रकर्मणि अपि यदा एकविन्द्वालिखनेन पिण्डस्थापना, यथा एष पिण्ड

आलिखित इति विषया तदा प्रभूतद्रव्यसंश्लेषाकारदर्शनात् असम्भावयिष्यहस्यापना, यदा पुनः एकविन्द्वालिखनेऽपि एव मया गुह्यपिण्डः ओदनपिण्डः सकुपिण्डो वा आलिखित इति विवक्षा तदा सम्भावतः पिण्डस्यापना ॥ अमुं एव सम्भावनावस्थापनाविभाग माध्यकृष्टं उपदर्शयति—

“इच्छो व असम्भावे, तिण्ड ख्यणा च होइ सम्भावे । चित्तेशु असम्भावे, दारुवलेष्योवले सियरो ॥ ७ ॥”
 व्याख्या—एकोऽश्वो घराटकोऽगुलीयकादिः वा यदा पिण्डत्वेन स्थाप्यते तदा सा पिण्डस्यापना, ‘असम्भावे’ असम्भाव-
 विषया, असम्भाविकी इत्यर्थः ॥

तत्र पिण्डाकृतेः अनुपलभ्यमानत्वात्, अस्वादिगतपरमाणुसङ्घातस्य च अधिवक्षणात् । यदा तु त्रयाणा अस्वाणा घराटकानां अङ्गुलीयकादीना वा परस्परं एकत्र संश्लेषकरणेन पिण्डत्वेन स्थापना तदा सा पिण्डस्यापना, ‘सम्भावे’ सम्भाविकी, तत्र पिण्डाकृतेः उपलभ्यमानत्वात्, त्रयाणां वेति उपलक्षणं, तेन द्वयोः अपि बहूना च इत्यपि द्रष्टव्यं । तथा ‘चित्तेशु’-विघ्नकर्मसु यदा एकविन्द्वालिखनेन पिण्डस्यापना तदा साऽपि असम्भावे, यदा तु चित्रकर्मसु अपि अनेकविन्दु-संश्लेषालिखनेन प्रभूतद्रव्यसङ्घातात्मकपिण्डस्यापना तदा सा सम्भावस्यापना, पिण्डाकृते तत्र दर्शनात् । तथा दारुक-लेष्योपलेषु पिण्डाकृतिसंपादनेन या पिण्डस्य स्थापना स ‘इतरः’ सम्भावस्यापनापिण्डः, तत्र पिण्डाकारस्य दर्शनात् ॥ तत्र एव चक्रः स्थापनापिण्डः इति ॥ ४० ॥

॥ इति खिनप्रतिमास्थापना खिन-इत्यधिकारः ॥ ४० ॥

ननु-जिनप्रतिमापूजायाः फल किं ? का च जिनप्रतिमापूजाकस्य गतिः !, तं आगमाक्षरैः दर्शयतु, उच्यते—यदेव विद्य-
 मानतीर्षङ्करस्य वन्दनपूजादिफलं तदेव जिनप्रतिमापूजाया अपि फल सा एव गतिश्चाऽपि, श्रीराजप्रश्रीयोपाङ्गे (१७ पत्रे)
 विद्यमानतीर्षङ्करस्य वन्दनादिफल यथा “त महाफलं खलु देवानुप्पियाण तहारुवाण अरहंताणं भगवंताणं नामगो-
 अस्स वि सवणयाए ? किमग ! पुण अभिगमणयंरणनमसणपडिपुच्छणपज्जुवासणयाए ! त सेय खलु एगस्स वि
 आयरिअस्स धम्मिअस्स सुवयणस्स सवणयाए किमग ! पुण विवलस्स अट्टस्स गहणयाए ? त गच्छामि [गच्छामो]
 णं देवानुप्पिय समण भगव महावीर वदामि नमसामि सक्कारेमि सम्माणेमि कल्लण मगल चेइयं देवय पज्जुधा-
 सामि, एव मे पिच्चा हिआए सुहाए समाए निस्सेयसाए आणुगामियसाए भविस्सति चिकट्टु एवं सपेहेइ’ इत्यादि
 ॥ १ ॥ एवमेव श्रीविपाकचूत्रे धम्पानगर्या श्रीमहावीरसमवसरणे श्रीमहावीरदेवस्य वन्दनादिफल, तथाहि—“पतेणं
 पेच्चभवे हिआए सुहाए समाए निस्सेयसाए आणुगामिअसाए भविस्सति चिकट्टु” इत्यादि ॥ २ ॥ इत्यमेव श्रीभगवती-
 सूत्रादौ सर्वत्र ज्ञेय । अथ जिनप्रतिमापूजायाः फलं श्रीराजप्रश्रीयोपाङ्गे (१८ पत्रे) प्रोक्तं तन्निश्चयता, तथाहि—
 “तए णं तस्स सूरिआमस्स देवस्स पचविहाए पज्जतीए पज्जतीभाव गयस्स समाणस्स इमेयाख्वे [अज्जत्थिए]
 अन्मत्थिए च्चितिए पत्थिए मणोगए संकप्पे समुपज्जित्था—किं मे पुविं करणिज्ज ? किं मे पच्छा करणिज्ज ? किं
 मे पुविं सेयं ? किं मे पच्छा सेय ! किं मे पुविं पि पच्छावि करणिज्जं ? किं मे पुविं पि पच्छा वि हिआए सुहाए समाए
 निस्सेयसाए आणुगामिअसाए भविस्सइ ? तए ण तस्स सूरिआमस्स देवस्स सामाणिअपरिसोववण्णगा देवा सूरिआमस्स

आलिखित इति विवक्षा तदा प्रभूतद्रव्यसंश्लेषाकारादर्शनाद् असम्भावपिण्डस्थापना, यदा पुनः एकविन्द्वालिखनेऽपि
 एव मया गुढपिण्डः ओदनपिण्डः सकुपिण्डो वा आलिखित इति विवक्षा तदा सम्भावतः पिण्डस्थापना ॥ अमुं एव सम्भा-
 वासद्भावस्थापनाविभाग भाव्यकृद् उपदर्शयति—

“इको च असम्भावे, तिण्ड व्यणा च होइ सम्भावे । चित्तेशु असम्भावे, दारुगलेप्योवले सियरो ॥ ७ ॥”
 व्याख्या-एकोश्चो वराटकोऽगुलीयकादिः वा यदा पिण्डत्वेन स्थाप्यते तदा सा पिण्डस्थापना, ‘असम्भावे’ असम्भाव-
 विषया, असम्भाविकी इत्यर्थः ॥

तत्र पिण्डाकृतेः अनुपलभ्यमानत्वात्, अक्षादिगतपरमाणुसङ्घातस्य च अविष्यङ्गात् । यदा तु त्रयाणा अक्षाणा
 धराटकानां अङ्गुलीयकादीनां वा परस्परं एकत्र संश्लेषकरणेन पिण्डत्वेन स्थापना तदा सा पिण्डस्थापना, ‘सम्भावे’ सम्भा-
 विकी, तत्र पिण्डाकृतेः उपलभ्यमानत्वात्, त्रयाणां चेति उपलक्षणं, तेन द्वयोः अपि वद्भूना च इत्यपि द्रष्टव्य । तथा
 ‘चित्तेशु’-चित्तकर्मसु यदा एकविन्द्वालिखनेन पिण्डस्थापना तदा साऽपि असम्भावे, यदा तु चित्रकर्मसु अपि अनेकविन्दु-
 संश्लेषालिखनेन प्रभूतद्रव्यसङ्घातस्मकपिण्डस्थापना तदा सा सम्भावस्थापना, पिण्डाकृतेः तत्र दर्शनात् । तथा दारुक-
 लेप्योपलेषु पिण्डाकृतिसंपादनेन या पिण्डस्य स्थापना स ‘इतरः’ सम्भावस्थापनापिण्डः, तत्र पिण्डाकारस्य दर्शनात् ॥
 तद् पूर्व वक्तुः स्थापनापिण्डः इति ॥ ४० ॥

॥ इति श्विनप्रतिमास्थापना श्विन-इत्यधिकारः ॥ ४० ॥

ननु-अग्निप्रतिमापूजायाः फल किं ? का च अग्निप्रतिमापूजाकस्य गतिः ? तद् आगमाक्षरे- दर्शयतु, इच्छते-यदेव विद्य-
 मानतीर्थङ्करस्य वन्दनपूजादिफलं तदेव अग्निप्रतिमापूजाया अपि फल सा एव गतिश्चाऽपि, श्रीराजप्रश्नीयोपाङ्गे (१७ पत्रे)
 विद्यमानतीर्थङ्करस्य वन्दनादिफलं यथा “त महाफलं खलु देवाणुष्पियाण तहाख्वाणं अरहताण भगवंताणं नामगो-
 अस्य वि सवणयाए ? किमग ! पुण अभिगमणवंदणनमसणपडिपुच्छणपज्जुवासणयाए ! त सेय खलु एगस्स वि
 आयरिअस्स घम्मिअस्स सुवयणस्स सवणयाए किमग ! पुण वितलस्स अट्टस्स गहणयाए ? त गच्छामि [गच्छामो]
 णं देवाणुष्पिय समण भगवं महावीरं वदामि नमसामि सक्कारेमि सम्माणेमि कल्लण मंगल वेइयं देवयं पज्जुवा-
 सामि, एअ मे पिच्चा हिआए सुहाए खमाए निस्सेयसाए आणुगामियत्ताए भविस्सति त्तिक्कु एवं सपेहेइ’ इत्यादि
 ॥ १ ॥ एवमेव श्रीविपाकसूत्रे चम्पानगर्यां श्रीमहावीरसमवसरणे श्रीमहावीरदेवस्य वन्दनादिफलं, तथाहि-“एतेणं
 पेच्चमवे हिआए सुहाए खमाए निस्सेयसाए आणुगामिअत्ताए भविस्सति त्तिक्कु” इत्यादि ॥ २ ॥ इत्यमेव श्रीमगवती-
 सूत्रादौ सर्वत्र ज्ञेय । अथ अग्निप्रतिमापूजायाः फलं श्रीराजप्रश्नीयोपाङ्गे (१८ पत्रे) प्रोक्तं तन्निशम्यता, तथाहि-
 “तए णं तस्स सूरिआमस्स देवस्स पचविहाए पज्जतीए पज्जतीमाव गयस्स समाणस्स इमेयारुवे [अज्जत्थिए]
 अम्मत्थिए च्छितिए पत्थिए मणोगए संकप्पे समुपज्जित्था-किं मे पुंविं करणिज्जं ? किं मे पच्छा करणिज्ज ? किं
 मे पुंविं सेय ? किं मे पच्छा सेयं ? किं मे पुंविं पि पच्छावि करणिज्ज ? किं मे पुंविं पि पच्छा वि हिआए सुहाए खमाए
 निस्सेयसाए आणुगामिअत्ताए भविस्सइ ? तए ण तस्स सूरिआमस्स देवस्स सामाणिअपरिसोववण्णगा देवा सूरिआमस्स

देयस्स इमे आरुयमग्गमत्थिअ आव ससुय्यत्तं सममिज्जाणिता ज्ञेणेव सूरिआमे देवे तेणेव उवागरुच्छति, सूरिआम देव
 करयलपरिगद्धिअं सिरसावत्तं मत्थए अंअल्लिं कडु अएण विअएण वद्धाविति, वद्धावित्ता एव वयासी-एव खल्ल देवाणु-
 प्पिआण सूरिआमे विमाणे सिद्धायतणंसि विणपडिमाण जिणुस्सेहपमाणमिसाण अट्टसयं सनिखित्त चिट्ठति, समाए ण
 सुहम्माए माणवए वेइए खमे वइरामयसु गोलयइसमुगएसु वद्धो जिणसकहाओ सन्निखित्ताओ चिट्ठति, ताओ ण
 देवाणुप्पिआणं अणोसिं च वट्ठण वेमाणियाणं देवाण य देवीण य अच्चणिज्जाओ जाव पज्जुवासणिज्जाओ, त एय णं
 देवाणुप्पिआणं पुं वि करणिज्जं, तं एय णं देवाणुप्पिआण पच्छा करणिज्ज तं एय ण देवाणुप्पियाण पुं वि सेय, त एय ण
 देवाणुप्पियाणं पच्छा सेय, त एय णं देवाणुप्पिआण पुं वि पि पच्छा वि हिआए सुहाए खमाए निस्सेयसाए आणुगामिअ-
 णाए भविस्सति" । पुनः श्रूयतां देवपूजाफलं साधोः पञ्चमहाव्रतपालनस्य श्रीस्थानान्ने तृतीयस्थाने षट्पुण्योद्देशके (१७६
 पत्रे) प्रोक्तं, तदेव फल विनम्रतिमापूजनस्याऽपि प्रोक्तं, तथाहि-

"तत्रो ठाणा अन्नवसितस्स अहितते अन्नमाते अस्समाते अणिस्सेसाते अणाणुगामिअसाते भवति, तं-से णं मुंढे
 भविषा अगारातो अणगारिअ पन्नतिते निगये पावयणे सकिते कसिते वितिगिच्छिते भेवसमावसे कल्लससमावसे
 निगय पावयणं णो सुइइति णो पसिअति णो रोपति, त परिस्सहा अमिअुज्जिअ अमिअुज्जिअ अमिअवति, नो से
 परिस्सहे अमिअुज्जिअ अमिअुज्जिअ अमिअवति" से णं मुंढे भविषा अगारातो अणगारितं पन्नतिते पन्नतिं महापट्ठिं
 संकिते आव कल्लससमावसे पञ्चमहव्रतइं नो सुइइति आव णो से परिस्सहे अमिअुज्जिअ अमिअुज्जिअ अमिअवति ।

से णं मुंठे भविषा आगारातो अणगारिअं पववित्ते छहिं जीवनिकापहिं निस्संक्रप [कित्ते] जाव परिस्सहे अभिजुज्जिअ अभिजुज्जिअ अभिसवति । णो त परिस्सहा अभिसवति ३ ॥”

व्याख्याऽपि यथा—अनन्तरं मरणमुक्त्वा, मृतस्य तु जन्मान्तरे यथाविधस्य यद्वस्तु त्रय यस्मै सपद्यते तस्य तत्तस्मै दर्शयित्वा—
 माह—‘तत्रो ठाणा इत्यादि’ त्रीणि स्थानानि—प्रवचनमहाप्रवृत्तजीवनिकायलक्षणानि अव्यवसितस्य—अनिश्चयवतोऽपराक्रमवतो
 वाऽहिताय अपथ्याय—असुखाय—दुःखाय अक्षमाय—असगतत्वाय अग्निःश्रेयसाय—अमोक्षाय अननुगामिकत्वाय—अशुभानुभव-
 षाय भवन्ति । ‘से णं’ति यस्य त्रीणि स्थानानि अहितादित्वाय भवन्ति । स शक्तो—देशतः सर्वतो वा सशयवान्, काक्षितस्त-
 शेष मतान्तरस्यापि साधुत्वेन मन्ता विचिक्त्सितः—फल प्रति शङ्कोपेतः अत एव भेदसमापन्नो—द्वैधीभावमापन्न एवमिदं न
 धैवमितिमतिक, कष्टप्रसमापन्नो—नैतदेवमितिप्रतिपत्तिकः । ततश्च निर्ग्रन्थानामिदं नैर्ग्रन्थक, प्रशस्तं प्रगतं प्रथमं वा वच-
 नमिति प्रवचन—आगमो दीर्घत्व प्राकृतत्वात्, न श्रद्धते सामान्यतो न प्रत्येति—न प्रतीतिविषयी करोति न रोचयति—न
 चिकीर्षाविषयी करोति ‘तं’मिति च एवंभूतस्य प्रव्रजिताभास परिस्सद्यन्ते इति परीपहा—क्षुधादय अभियुज्य अभि-
 युज्य—सम्बन्धमुपगत्य प्रतिस्पर्ध्य वा अभिसवन्ति—न्यकुर्वन्ति इति, शेषं सुगमं । उक्तविपर्ययसूत्रं प्राग्वत्, किन्तु हित-
 मदोपकर इह परत्र च आत्मनः परेया च पथ्यान्नभोजनवत्, सुख आनन्दः तृपितस्य शीतलपानमिव, क्षम उचित
 तथाविधव्याधिब्याधातकौपघपानमिव, निःश्रेयस निश्चित श्रेयः—प्रशस्य भावतः पचनमस्कारकरणमिव अनुगामिक अनु-
 गमनशीलं भास्वरद्रव्यजनितच्छायेवेति ॥ ४ ॥

पुनः श्रीपाक्षिकसूत्रेऽपि, तथाहि—“एष खलु पाणाइवायस्स वेरमणे हिप सुहे खमे निस्सेयसिए आणुगामिप” इत्यत्र इप रहस्य—यंचमहाप्रपाल्मस्य यत् “द्विआप सुहाप खमाप निस्सेसिआप आणुगामिआप” इत्यनेन फलमुक्त तवेव जिन-प्रतिमापूजाया अपि फलमुक्त, पुनर्बैत्यस्य खिनप्रतिमाकूपस्य वैयाचुचिकरणे कर्म निर्जराकूपं फलं श्रीप्रभ्रव्याकरणे सब-रद्वारे (१२२ पत्रे) प्रोक्त, तथाहि—

“अर्धतन्नाल-बुधल-गिलाण बुहुखमके पवसि-आयरिअ-सवज्जाप सेहे साहम्मिप तवस्सी कुलगण संब चेइअट्टे अ निज्जरही वैयावाचं अणित्तियं दत्तविह वहुविह करेइ अ” अय खिनप्रतिमापूजकस्य सूर्यामदेवस्य श्रीराजप्रभ्रीयोपाङ्गे (४४ पत्रे) श्रीमहाधीरदेवेन या गतिरुक्ता ता श्रुयतां, तथाहि—

“तए ण से सूरिआमे देवे समणस्स भागवओ महावीरस्स अंतिप धम्म सोखा निस्सम्म हट्टपुट्ट जाव हयहियप चट्टाप चट्टेति, बट्टिआ समणे भगवं महावीरं वंदइ, नमसाइ धंदिआ नमस्सिआ एव वयासी-अह खं मंते ! सूरिआमे देवे किं भवसिद्धिए किं अमवसिद्धिए ? सम्मदिही मिच्छदिही ? २ परित्तसंसारिए अणत्तसंसारिए ? ३ सुलभचोदिए बुहु-भवोदिए ? ४ आराए विराए ? ५ चरिमे अचरिमे ? ६ तए णं समणे भगव महावीरे सूरिआमं देवं एव वयासी-सूरिआमा ! तुम णं भवसिद्धिए नो भवसिद्धिए ? १ सम्मदिही नो मिच्छदिही २ परित्तससारी नो अणत्तसंसारी ३ सुलभचोही नो बुल्लभचोही ४ आराए नो विराए ५ चरिमे नो अचरिमे ६ । तए ण से सूरिआमे देवे समणेणं भगव-

या महाधीरेणं एवं बुधे समाणे इष्टतुष्टुचिचमाणंदिप परमसोमणस्से” इत्यादि । पुनः श्रीबृहत्कल्पे जिनप्रतिमादर्शनात् ज्ञानदर्शनघारित्रलामरूपो भावभ्रामः कथितोऽस्ति, तथाहि—
 “तित्ययरा १ जिन २ चतदस ३ भिक्षे ४ सविग ५ तह य असविगो ६ सारुविय ७ वय ८ वंसण ९ पडिमाओ १० भावगामाओ ११ ॥ ४१ ॥”

॥ इति जिनप्रतिमापूजाफलाधिकारः ॥ ४१ ॥

ननु-प्रतिमायाः पूजने पङ्कायवधेन महानारम्भो जायते, कथं ? पूर्वं पापाणाद्विघटने सच्चिसपापाणच्छेदादिना पृथ्वी-कायवधः १ प्रतिमायाः स्नानकारापणे एकस्मिन् जलविन्दौ केवलिनाऽसख्याता जीवा हृष्टाः प्रतिपादिताश्चेति हेतोरप्यकायवधः २ घृपोत्क्षेपे दीपप्रज्वालने चाऽग्निकायवधः ३ शङ्खादिवाद्यवादने वायुकायवधः ४ कुम्भममालादीना कण्ठादिपरिघापने वनस्पतिकायवध ५ दीपादौ पतङ्गादिजीवमरणेन त्रसकायवधः ६ इति । अतधर्मस्तु जीवदयामयः, तत्कथमानयामि जिनप्रतिमापूजाम्?, इत्यत्र सच्यते—ननु-जिनधर्मो निःकेवल जीवदयारूपो वाऽऽज्ञासहितदयारूपो वा ? नाऽऽद्यः पक्ष कक्षीकार्यः, भगवदुक्कागमपक्षेण सम प्रत्यक्ष विरोधस्य लक्ष्यमाणत्वात् । कथं यदि श्रीवीतरागदेवेन निःकेवल जीवदयारूपो धर्मः प्ररूपितोऽमविष्यत् तदा साधूना नदीलङ्घनाविकं कर्तव्यं भगवान् नाऽकथयिष्यत्?, तत्रापि पृथिव्यादिजीवाना वधस्य प्रत्यक्ष जायमानत्वात् । नदीलङ्घनं च श्रीस्थानाङ्गसूत्रे पञ्चमस्थाने द्वितीयोद्देशके प्रथमालापके (३०८ पत्रे), तथाहि—“नो कप्पइ निगयाण वा इमाओ उदिट्ठाओ गणिआओ वितजिता-

तो पंच महण्णावातो महानदीओ अंतो मासस्स बुक्खुओ वा विक्खुओ वा सत्तरित्तए वा, त अहा-गगा २
 जवणा २ सरळ ३ परावती ४ मही, ५ पंचहिं ठाणेहिं कप्पति, त अहा-मतसि वा १ दुग्ग्भिक्खसि वा २ पवहेज्ज व ण
 कोइ ३ दओघसि वा एज्जमाणंसि महत्ता वा ४ अणारितेसु य" इत्यादि । पुनः श्रीआचाराद्भस्त्रे द्वितीयश्रुतस्कन्धे
 वृत्तीयाध्ययने ईर्यायाः प्रथमोद्देशके (३४६ पत्रे) "से भिक्खू वा भिक्खुणी वा पुषामेव तिरिच्छसपातिम नाउ जाणिज्जा,
 जाणिचा से तमायाए एंगंतमवक्कमिज्जा २ मइग पडिलेहिज्जा २ एगओ भोअणमइग करिज्जा २ ससी-सोवरिअ काय
 पाए पमज्जिज्जा २ सागारं मच्च पच्चक्खाइज्जा, एग पाय अले किच्चा एग पाय थले किच्चा ततो सजयामेव नायं दुरुहिज्जा ॥
 (सूत्र ३४१) । से भिक्खू वा भिक्खुणी वा नाव दुरुइमाणे नो नावाओ पुरतो दुरुहिज्जा, नो नावाओ मगओ दुरु-
 हिज्जा, नो नावाओ मज्जओ दुरुहिज्जा, नो धावाओ पगिज्जिय २ अगुलिआए च्हिसिअ २ ओणमिअ २ उअमिअ २
 निज्जाइज्जा । से ण परो नावागओ नावागय वइज्जा-आवसतो ! समणा ! एय ता तुम नाव उअसाहिज्जा वा उअ-
 साहि वा खिवाहि वा रज्जूआए वा गहाय आकसाहि, नो से त परिअ परिजाणिज्जा, तुसिणीओ उवेहिज्जा । से ण परो
 नावागओ नावाग० वइज्जा आवसतो ? समणा ! नो सचाएसि तुम नावं उअसित्तए वा उअसित्तए वा खित्तए वा
 रज्जूआए वा गहाय आकसित्तए वा, आहर, एवं नावाए रज्जूअ सय वेध ण वयं नावं उअसिस्सामो । वा आव रज्जूए
 वा गहाय आकसिस्सामो, णो से तं प० तुसिणीओ वइज्जा, से ण परो नावागओ नावा गय वइज्जा । आवसंतो !
 समणा ! एय ता तुमं नावं आलित्थेण वा पीढएण वा वंसेण वा बलएण वा अवलुएण वा वाहेहि, नो से तं प० तुसि० ।

से नं परो० एय ता तुर्म नावाए उदय हत्येण वा पाएण वा मत्तेण वा पहिगहेण वा नावाउस्सिचणेण वा उस्सिचवाहि,
 णो से तं । से ण परो आउसंतो ! समणा ! एवं तुम नावाए उत्तिंग हत्येण वा पाएण वा वाहुणा वा ऊरुण वा उदरेण
 वा सीसेण वा काएण वा उस्सिचणेण वा चेलेण वा मट्टियाए वा कुसपत्तएण वा कुविदएण वा पिहेहि, नो से त । से
 भिक्खु वा भिक्खुणी वा नावाए उत्तिंगेण उदय आसवमाण पेहाए उवरुवरिं नाव कज्जवावेमाणिं पेहाए नो पर उवस-
 कमित्तु एव बूया-आउसतो ! गाहावई एय ते नावाए उदय उत्तिंगेण आसवइ उवरुवरिं नावा वा कज्जलावेइ, एयप्प-
 गार मण वा वाय वा नो पुरओ कट्टु विहरिज्जा, अप्पुस्सुए अबहिहेसे एगतएण अप्पाणं विचसेज्जा समाहीए, तओ०
 सं०, नावासत्तारिमे य उदय आहारिय रीइज्जा, एय खल्लु सया जइज्जासिचित्तिवेमि $x \times x \times x$ से ण परो णावा० आउ
 संतो ! समणा ! एय ता तुम छत्तग वा आव चम्मठेयणग वा गिण्हाहि, एआणि तुम विरुवरुवाणि सत्थजायाणि
 धारेहि, एय ता तुम दारग वा दारिग वा पजेहि णो से त $x \times x \times x$ से ण परो नावागय नावागय वएज्जा-आउसतो !
 एस ण समणे नावाए मढमारिए भवति, से ण वाहाए गहाय नावाओ उदगसि पक्खिविज्जा, एयप्पगार निग्घोस सुच्चा
 निसम्म से अ चीवरधारी सिया खिप्पामेव चीवरणि उवेढिज्ज वा निवेढिज्ज वा उप्फेस वा करिज्जा, अह पुण एवं
 ज्जाणिज्जा अमिक्कत्तकूरुक्कम्मा खल्लु वाला वाहाहिं गहाय नावाओ उदगसि पक्खिविज्जा से पुधामेव वइज्जा-आउसतो !
 गाहावती मा मेत्तो वाहाए गहाय नावाओ उदगसि पक्खिवह, सय चैव ण अह नावाओ उदगसि ओगाहिस्सामि से
 णेव वयंतं परो सहसा वलसा वाहाहिं० नावाओ उदगसि पक्खिविज्जा, त णो सुमणे सिआ, नो दुम्मणे सिआ, नो

चन्दावय मण नियच्छिञ्जा, जो तेसिं बालाण घयाए वहाए समुद्धिञ्जा, अप्पुस्सुए जाव समहीए तओ संजयामेव उदगसि
 पविञ्जा x x x से भिक्खु वा भिक्खुणी वा उदगंसि पवमाणे नो हत्थेण हत्थ पाएण पाय काएण काय आसाइञ्जा,
 से अणासायणाए अणासायमाणे तओ संजयामेव उदगंसि पविञ्जा । से भिक्खु वा भिक्खुणी वा उदगसि पवमाणे नो
 उम्मुगनिमुग्गिअ करिञ्जा, मामेय उदगं कधेसु वा अञ्ठीसु वा नक्कसि वा मुहसि वा परिआवज्जिञ्जा, तओ, सज-
 यामेव उदगसि पविञ्जा । से भिक्खु वा उदगसि पवमाणे दुब्बलिअ पाचणिञ्जा, खिप्पामेव उवहिं विगिंचिञ्जा वा विसो-
 हिञ्जा वा, नो जेव ण साइज्जिञ्जा, अह पुण जाणिञ्जा पाए सिया उदगाओ तीर पाचणित्तए, तओ संजयामेव उद-
 उहेण वा ससिणनेण वा काएण उदगतीरे चिद्धिञ्जा । से भिक्खु वा भिक्खुणी वा उदचल वा कायं वा ससिणद्ध वा
 काय नो आमज्जिञ्जा वा, जो पमज्जिञ्जा वा सलिहिञ्जा वा निछिहिञ्जा वा उवल्लिञ्जा वा उवट्ठिञ्जा वा आयाविज्ज वा
 पयाविज्ज वा अह पुण एव जाणिञ्जा विगओदओ मे काए छिन्नसिणेहे काए तहप्पगार काय आमज्जिञ्ज वा पयाविज्ज
 वा, तओ संजयामेव गामाणुगाम दूइज्जमाणे जो परेहि सद्धिं परिजविअ २ गामाणुगाम दूइज्जिञ्जा ।” पुनरत्रैव वृत्ती
 याउध्ययनस्य द्वितीयोद्देशके (३४९ पत्रे) एव जद्वाप्रमाणनदीजलह्नविधिमाह, तथाहि—“से भिक्खु वा भिक्खुणी
 वा गामाणुगामं दूइज्जमाणे अतरा से अघासंतारिमे उदग [गे] सिया, से पुवामेव ससीसोवरिय काय पाए य पमज्जिञ्जा २
 एगं पाय अले किञ्चा एग पाय थले किञ्चा ततो संजयामेव अघासतारिमे उदगसि आहारिअ रीएञ्जा” इत्यादि ॥

पुनः श्रीकल्पसूत्रेऽपि तृतीयसामाचार्यां (२५३ पत्रे) नदीलह्न चक्र आहारार्थे, तथाहि—“वासावास पञ्चोसधियाण

कप्पइ निगयाण वा निगयीण वा सबओ समता सक्कोसं जोयण भिक्खायरिआए गतुं, पढिनियत्तए x x x x एरावई कुणालाए जत्थ चक्किआ सिआ, एग पाय जले किच्चा, एग पाय थले किच्चा, एव चक्किआ, एव ण कप्पइ सबओ समता सक्कोसं जोयण भिक्खायरियाए गतु पढिनियत्तए” इत्यादि । तथा पुनरपि श्रीकल्पे त्रयोदशसामाचार्यां (२६३ पत्रे) अल्पधृष्टौ जायमानायामपि निग्रन्याना निग्रन्थीनां च मरूपानार्थं गमन अनुज्ञात श्रीमहावीरदेवेन, तथाहि—

“वासवासं पज्जोसविद्यस्स पढिगगहधारिस्स भिक्खुस्स नो कप्पइ वग्धारिअबुद्धिकायसि गाहावइकुल भत्ताए वा पाणाए वा निक्खमित्तए वा पविसित्तए वा । कप्पइ से अप्पबुद्धिकायसि सतरुत्तरसि गाहावइकुल भत्ताए वा पाणाए वा निक्खमित्तए वा पविसित्तए वा” इति वर्षत्यपि मेघे अनस्तमिते सूर्ये साधोः वसतौ आगमने एव आराधकत्व उक्तं, तत्र स्थितौ तु विराधकत्व, अत्र आज्ञा एव प्रमाण । निष्केवल जीवदयापक्षे तु अनागमन श्रेयस्कर, आगमनादिना जाताया अप्पायविराधनाया तत्राऽभावात्, तत्सामाचारीपाठोऽपि तत्रैव यथा—

“वासवास पज्जोसविअस्स निगयस्स निगयीए वा गाहावइकुल पिंढवायपडिआए अणुपविट्ठस्स निगिज्झिय निगिज्झिय बुद्धिकाए निवइज्जा, कप्पइ से अहे आरामंसि वा अहे उवस्सयंसि वा, अहे विअडगिहसि वा अहे रुक्खमूलसि वा उवागच्छित्तए”, (पुनः २६४ पत्रे) “नो से कप्पइ पुध्गहिण्ण भत्तपाणेण वेल उवायणावित्तए, कप्पइ से पुध्गामेव विद्यद्दग मुच्चा पिच्चा पढिगगहग सल्लिहिय सल्लिहिय सपमज्जिय एगाययं भद्दग कट्ठु सावसेसे सूरु जेणेव उवस्सए वेणेव उवागच्छित्तए, नो से कप्पइ त रथणिं तयेव उवायणावित्तए” इति । पुन श्रूयतां—श्रावकाणा साधूना

सञ्चायय मण नियच्छिञ्जा, जो तेसिं बालण प्रयाए वषाए समुद्धिञ्जा, अप्पुस्तुए जाय समहीए तओ सजयामेव उदगसि
 पधिञ्जा x x x से भिक्खु वा भिक्खुणी वा उदगसि पवमाणे नो हत्थेण हत्थ पाएण पाय काएण काय आसाइञ्जा,
 से अणासायणाए अणासायमाणे तओ सजयामेव उदगसि पधिञ्जा । से भिक्खु वा भिक्खुणी वा उदगसि पवमाणे नो
 उम्मुगनिमुग्गिअ करिञ्जा, मामेय उदगं कथेसु वा अञ्ठीसु वा नक्कसि वा मुहसि वा परिआवज्जिञ्जा, तओ, सज-
 यामेय उदगसि पधिञ्जा । से भिक्खु वा उदगसि पवमाणे तुब्बलिअ पाचणिञ्जा, खिप्पामेव सबहिं विगिंचिञ्ज वा विसो-
 दिञ्ज था, नो णेव ण साइञ्जिञ्जा, अह पुण साणिञ्जा पाएए सिआ उदगाओ तीर पाचणित्ताए, तओ सजयामेव उद-
 उद्रेण वा ससिणद्रेण वा काएण उदगतीरे चिद्धिञ्जा । से भिक्खु वा भिक्खुणी वा उदवह वा काय वा ससिणद्ध वा
 कार्यं नो आमज्जिञ्जा था, णो पमज्जिञ्जा वा संळिहिञ्जा वा निळिहिञ्जा वा उव्हलिञ्जा वा उव्हडिञ्जा वा आयाविज वा
 पयायिज वा अह पुण एव जाणिञ्जा विगओयओ मे काए छिन्नसिणेहे काए तहप्पगार काय आमज्जिञ्ज वा पयाविज
 या, तओ सजयामेव गामाणुगम दूइज्जमाणे णो परेहि सद्धिं परिअथिअ २ गामाणुगम दूइज्जिञ्जा ।” पुनरत्रैव तृती-
 याऽध्ययनस्य द्वितीयोद्देशके (३४९ पत्रे) एवं जङ्गप्रमाणनदीजललङ्घनविधिमाह, तथाहि--“से भिक्खु वा भिक्खुणी
 वा गामाणुगम दूइज्जमाणे अंतरा से जघासंतारिमे उदग [गे] सिआ, से पुषामेव ससीसोवरिय काय पाए य पमज्जिञ्जा २
 एण पाय जले किञ्चा एणं पाय थले किञ्चा ततो सजयामेव जघासंतारिमे उदगसि आहारिअ रीएज्जा” इत्यादि ॥

पुनः श्रीकृत्स्नपत्रेऽपि तृतीयसामाचार्यां (२५३ पत्रे) नदीलङ्घन चक्र आहारार्थे, तथाहि--“वासावास पज्जोसवियाण

महार्थी र्धदति नमंसंति वंदिषा नमसिष्ठा पसिणाई पुच्छति पसिणाइ पुच्छिता अडाइ परिआदिअंति अ० २ उट्टाप
वठ्ठेति उ० २ समणस्स भ० महा० अंतियाओ कोट्टयाओ चेइयाओ पडिनि० प० २ जेणेव सावत्थी नगरी तेणेव पहा-
रेथ गमणाए । तए णं से संखे समणोवासए ते समणोवासए एवं थयासी-तुज्जे ण देवाणुप्पिया ! विउल असण पाण
खाइम साइम उवक्खहावेइ, तए ण अग्हे त विउल असण पाण खाइम साइम आसाएमाणा विसाएमाणा परिमुजेमाणा परि-
भाएमाणा पक्खिय पोसह पडिजागरमाणा विहरिस्सामो, तए णं ते समणोयासगा सलस्स समणोयासगस्स एअमंडं
विणएण पडिदुणति, तए ण तस्स सलस्स समणोवासगस्स अयमेयारूवे अब्भत्थिए जाव समुप्पज्जित्या-जो खलु मे
नेयं त विउल असण पाण जाव चाइम आताएमाणस्स जाव ४ पक्खिअ पोसह पडिजागरमाणस्स विहरित्तए, सेअ
खलु मे पोचहतालाए पोत्तहिअस्स वमचारिस्स उम्मुक्कमणिदुवन्नस्स ववगयमालाअग्गविलेवणस्स निक्खित्तसत्थमुसलस्स
रत्त अविइएत्त दब्बउपत्तेव एत्त पक्खिअ पोसह पडिजागरमाणस्स विहरित्तए त्तिकट्टु एवं सपेहेति २ जेणेव
आवत्थी नारी देवेत्त उए तिं देणेव उप्पलात्तमणोवासिया तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छिता उप्पल समणोवासियं
उपुच्छ, उपुच्छिता देवेत्त देवइत्त त्तेत्त उवागच्छइ, उवागच्छिता पोसहसाल अणुपविसइ, अणुपविसित्ता पोसह-
अउ पत्तम्भ, सो० २ २ उवत्त उवत्त पत्त पडिलेहेइ उ० पडि० २ दब्बसथाराग सयरति, दब्ब० सं० २ दब्बसथारागं
उवइ, उ० २ पालि उए देवइ उवत्त उवत्त पक्खिअ पोसह पडिजागरमाणे विहरइ । तए णं ते समणोयासगा
जेणेव सावत्थी नगरी देवेत्त उवत्त उवत्त पत्त पडिलेहेइ तिं हेइं देवेत्त उवागच्छति, उवागच्छिता विउल असण पाण खाइम साइम उवत्त-

च सर्वधर्मकर्तव्यं श्रुतिव्याधारम्पूर्वकमेव हृदयते, यतो षट् स्वं श्रेणिककोणिकतुङ्गिकानगरीवास्तव्यश्रावकादीनां भग-
यहन्यनार्यं गमनाऽऽगमने पृथिव्यध्वनस्पतिकुन्धुपिपीलिकाविजीवानां सपमर्दनं जातं न वा ? जातमेव, न च वक्तव्यं
जीवोपमर्दे तेषां पुण्यमपि जातं न भविष्यतीति । तेषां हि-

“आप सुहाय स्वभाए निस्सेअसाए अणुगामिअसाए भविस्साइ” इति फलस्योक्तत्वात् । अपि च पुष्कलिश्रावकेण
पाश्चिकर्षण्यपि साधर्मिकाणां भोजनाविना साधर्मिकवास्तव्यं चक्रे, तत्र तस्यारम्भो लभ्यो न वा ? न च बान्धवं तस्याऽऽरम्भ
एव लभ्यं, न शुभं फलं भावि इति । यतस्तत्रैव तस्य पुण्यपुष्टेः फलस्योक्तत्वात् । यदुक्तं श्रीभगवतीसूत्रे द्वादशशतके प्रथ-

मोदेयके (५५२ पत्रे) तथाहि-

“द्वेष कालेण तेषां समरणं सात्वत्सी नाम नगरी होत्या, वल्लभो कोट्टए चेल्लभो, तत्र ण सत्थीए नगरीए
प्रहये सत्थणमोक्खा समणोवासणा परिवसति, अहा जाव अपरिभूया अमिगयनीवाणीवा जाव विहरति, तस्स णं
सत्थस्व समणोवासणस्व चम्पलान्तमं भारिआ होत्या, सुखुमाल जाव सुक्खा समणोवासिया अमिगयणीवाजीवा
जाव विहरति । तत्थ णं सावत्थीए नगरीए पोक्खलीनाम समणोवासणं परिवसंइ अहे अमिगयजाव विहरइ, तेषां
कालेणं तेषां समरणं सामी समोसठे परिसा जाव पञ्जुधासति, तए ण ते समणोवासणा इमीसे अहा आलभि-
याए जाव पञ्जुवासइ, तएण समणे मगवं महावीरे तेसिं समणोवासणा वीसे च महति० धम्मकहा जाव परिसा
पडिगया, तए ण ते समणोवासणा समणस्स मगवंओ महावीरस्स अतियं धम्म सोळा निसम्म इह पुट्ट० समणे मगवं

महावीर धवंति नमसंति वदिषा नमसिचा पसिगाइं पुच्छति पसिगाइं पुच्छिचा अट्टाइं परिआदिअंति अ० २ उट्टाप
 उट्टेति उ० २ समणस्स म० महा० अतियाओ कोट्टयाओ चेइयाओ पडिनि० प० २ जेणेव सावथी नगरी तेणेव पहा-
 रेत्य गमणाए । तए णं से सखे समणोवासए ते समणोवासए एव वयासी-तुज्जे णं देयाणुप्पिया ! विउल असण पाण
 खाइम साइम उवक्खहावेह, तए णं अन्हे त विउल असण पाण खाइम साइम आसाएमाणा विसापमाणा परिमुजेमाणा परि-
 माएमाणा पक्खिय पोसहं पडिआगरमाणा विहरिस्सामो, तए ण ते समणोवासगा सखस्स समणोवासगस्स एअमहं
 विणएणं पडिसुणति, तए ण तस्स सखस्स समणोवासगस्स अयमेयारूवे अन्भत्थिए जाव समुप्पज्जिया-नो खलु मे
 सेयं त विउल असणं पाणं जाव साइम आसाएमाणास्स जाव ४ पक्खिअ पोसह पडिजागरमाणस्स विहरित्तए, सेअ
 खलु मे पोसहसालाए पोसहिअस्स बंभचारिस्स उम्मुक्कमणिसुवन्नस्स ववगयमालावन्नगणिलेणस्स निक्खित्तसत्यमुसलस्स
 एगस्स अविइयस्स दब्भसंथारोवगयस्स पक्खिअ पोसहं पडिजागरमाणस्स विहरित्तए त्तिरुट्टु एव सपेहेति २ जेणेव
 सावथी नगरी जेणेव सए गिहे जेणेव उप्पलासमणोवासिआ तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छिचा उप्पल समणोवासिय
 आपुच्छइ, आपुच्छिचा जेणेव पोसहसाला तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छिचा पोसहसालं अणुपविसइ, अणुपविसिचा पोसह-
 साल पमज्जइ, यो० प २ उच्चारपासवणभूर्मी पहिलेहेइ, उ० पहि० २ दब्भसथारग सथरति, दब्भ० सं० २ दब्भसथारग
 तुक्खइ, दु० २ पोसहसालाए पोसहिए वभयारी जाव पक्खिअ पोसह पडिजागरमाणे विहरइ । तए ण ते समणोवामगा
 जेणेव सावथी नगरी जेणेव सयाइ गिहाइ तेणेव उवागच्छति, उवागच्छिचा विउल असण पाण खाइम साइम उअम-

दावैति उ० २ अण्णमण्णे सदावैति अ० स० २ एव वयासी-एवं खलु देवाणुप्पिया ! अग्हेहिं से विचले असणपाणखा-
 इमसाइमे उवक्खवाविए, संखे य ण समणोवासए नो हवमागच्छइ, त सेय खलु देवाणुप्पिया ! अग्हे सख समणोवा-
 सग सदावेचए । तए ण से पोक्खली समणोवासए ते समणोवासए एव वयासी-अच्छह ण तुज्जे देवाणुप्पिया ! सुणिएुया
 वीचत्था अहन्न सख समणोवासग सदावेमिच्चिकहु तेसिं समणोवासगण अतिआओ पढिनिक्खमइ प० २ सावरथीए
 नगरीए मज्झमज्जेण जेणेव सखस्स समणोवासगस्स गिहे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता सखस्स समणो वासगस्स गिह
 अनुपविट्ठे । तए णं सा उप्पला समणोवासिआ पोक्खलिं समणोवासग एज्जमाण पासइ पासित्ता हट्टतुट्ठ० आसणाओ
 अन्नुट्ठइ, अनुट्ठित्ता सचट्ट पयाइ अणुगच्छइ अणुगच्छित्ता पोक्खलिं समणोवासगं वदति नमसति, वदिता नमसित्ता
 आसणेण उवनिमतेइ, आ० २ एवं वयासी-सदिसंतु ण देवाणुप्पिया ! किमागमणप्पयोअण ? तए णं से पोक्खली
 समणोवासए उप्पल समणोवासिय एव वयासी-कहिन्न देवाणुप्पिये ? संखे समणोवासए ? तए ण सा उप्पला समणोवासिआ
 पोक्खल समणोवासग एव वयासी-एव खलु देवाणुप्पिया ! संखे समणोवासए पोसहसालाए पोसहिए वमथारी जाव
 विहरइ । तए ण से पोक्खली समणोवासए जेणेव पोसहसाला जेणेव संखे समणोवासए तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता
 गमणागमणाए पढिक्कमइ, ग० २ सख समणोवासग वदति नमसति, वदिता नमसित्ता एव वयासी-एव खलु देवाणुप्पिया !
 अग्हेहिं से विचले असण जाव साइमे उवक्खवाविए तं गच्छामोण देवाणुप्पिया ! त विचल असण जाव साइम आसाए-
 माणा जाव पढिबागरमाणा विहरामो । तए ण से संखे समणोवासए पोक्खलिं समणोवासग एव वयासी-नो खलु कप्पति

देवाणुष्यिया ! त विचल असण पाणं खाइमं साइमं आसापमाणस्स जाव पडिजागरमाणस्स विहरिचए, कप्पइ मे पोसह-
 सालए पोसहिअस्स जाव विहरिचए, त छेदेणं देवाणुष्यिया ! तुब्भे त विचल असण पाण खाइमं साइमं आसापमाणा जाव
 विहरह, तए ण से पोक्खली समणोमासए सखस्स समणोवासगस्स अतियाओ पोसहसालाओ पडिनिक्खमति, पडिनिक्ख-
 मित्ता । सावत्थि नगरिं मज्झमज्जेणं जेणेव ते समणोवासगा तेणेव उवागच्छइ” इत्यादि । अपि च श्राद्धाना साधुवन्दनार्थ
 सामाधिकपौपघग्रहणार्थं धर्मशालाया गमनागमने, तथा धुधितस्य भोजनप्रदाने, तृपितस्य पानीयपाने आरम्भो जायते न
 वा ? तथा साधवे अन्न [दान] ददता सव्याधान्यस्याल्युद्धाटने सव्याध्याप्यादिना वायुकायस्य सर्वत्र अमरधूक्षत्रसजीवाना च
 घातो भवति न वा ? । तथा कडिच्छिकाशाटने षादरवायुकायादिवधो भवति न वा ? । तथा धान्यादिना सर्पादिजीवमोचने
 आरम्भो जायते न वा ? । सर्वत्र भवत्येव इति रहस्य, तस्य प्रत्यक्ष दृश्यमानत्वेन अपलपितु अशक्यत्वात् । पुनर्वद
 सामाधिकपौपघादिकधर्मकर्तव्यकरणार्थं धर्मशाला कार्यते तत्र तु प्रकट पट्टायोगमदो दरीदृश्यते, ततस्तद्धर्मशाला-
 कारापणे पुण्य पाप वा जायते ? । न च पुण्यमिति वक्तव्य, स्वपक्षस्वतेः । नाऽपि पाप, न च धर्मार्थं पापं कर्तव्यमिति
 भवन्मत, तदा कुत्र यास्यति ? । पुनः पाप चेत्, तदा धर्मशालानामस्थाने पापशालेति कथ्यताम् । तत उभयथाऽपि तव
 सकटे पातो जात इतो व्याघ्र इतस्तदी । एव साधूनामपि गोचरी(यी)भ्रमणे १ गुरुवन्दनार्थं गमने २ विहारकरणे ३ वख-
 पात्रादिप्रतिलेखनादिक्रियाकरणे ४ प्रतिष्क्रमणादौ क्षमाश्रमण दाने ५ च सर्वत्र पदे पदे आरम्भपूर्विकैव धर्मप्रवृत्तिः
 दृश्यते । अत्राऽऽह मनोमति शिष्यः, ननु यदि आरम्भपूर्विका प्रवृत्तिः एषा, तर्हि आरम्भस्य अद्युभगतिहेतुत्वेन

ब्रुवति च० २ अण्णमण्णे सद्दवैति अ० स० २ एव वयासी-एवं खल्ल देवाणुप्पिया ! अन्देहिं से विचले असणपाणखा-
 इमसाइमे उवक्खहाविए, सखे य ण समणोवासए नो इवमागच्छइ, त सेय खल्ल देवाणुप्पिया ! अन्द सख समणोवा-
 सग सद्दवेत्तए । तए ण से पोक्खली समणोवासए ते समणोवासए एव वयासी-अच्छह ण तुज्जे देवाणुप्पिया ! सुणिड्डुया
 वीसरया अहण सख समणोवासग सद्दवेमित्तिक्कट्टु तेसिं समणोवासगणं अतिआओ पढिनिक्खमइ प० २ सावत्थीए
 नगरीए मज्झमज्जेण जेणेव संखत्स समणोवासगत्स गिहे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छिंसा सखत्स समणो वासगत्स गिह
 अणुपविट्ठे । तए ण सा उप्पळा समणोवासिआ पोक्खलिं समणोवासग एज्जमाण पासइ पासिंता इट्ठुट्ठु० आसणाओ
 अणुमुट्ठइ, अमुट्ठिंता सत्तु पयाइ अणुगच्छइ अणुगच्छिंता पोक्खलिं समणोवासग वदति नमसति, वदिंता नमसिंता
 आसणेण उवनिमतेइ, आ० २ एवं वयासी-उदिसंतु ण देवाणुप्पिया ! किमागमणप्पयोअण ? तए णं से पोक्खली
 समणोवासए उप्पल समणोवासियं एव वयासी-इहिंण देवाणुप्पिये ? सखे समणोवासए ? तए णं सा उप्पळा समणोवासिआ
 पोक्खल समणोवासग एव वयासी-एव खल्ल देवाणुप्पिया ! सखे समणोवासए पोसहसालाए पोसहिंए वभयारी जाव
 विहरइ । तए ण से पोक्खली समणोवासए जेणेव पोसहसाला जेणेव सखे समणोवासए तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छिंता
 गमणागमणाए पढिक्कमइ, ग० २ संख समणोवासग वदति नमसति, वदिंता नमसिंता एव वयासी-एव खल्ल देवाणुप्पिया !
 अन्देहिं से विचले असण जाव साइमे उवक्खहाविए त गच्छामोण देवाणुप्पिया ! त विचल असण जाव साइम आसाप-
 माणा जाव पढिंआगरमाणा विहरामो । तए ण से संखे समणोवासए पोक्खलिं समणोवासग एव वयासी-नो खल्ल कप्पति

देवाणुषिया ! त वित्तल असण पाणं खाइमं साइमं आसापमाणस्स जाव पडिजागरमाणस्स विहरित्तए, कण्णइ मे पोसह-
 सालए पोसहिअस्स जाव विहरित्तए, त छदेण देवाणुषिया ! तुब्भे त वित्तल असण पाण खाइम साइमं आसापमाणा जाव-
 विहरह, तए णं से पोक्खली समणोमासए सखस्स समणोवासगस्स अतियाओ पोसहसालाओ पडिनिक्खमति, पडिनिक्ख-
 मित्ता ! सावत्थि नगरिं मज्झमज्जेणं जेणेथ ते समणोवासगा तेणेव त्वागच्छइ” इत्यादि। अपि च श्राद्धाना साधुवन्दनार्थं
 सामायिकयौषधग्रहणार्थं धर्मशालाया गमनागमने, तथा क्षुधितस्य भोजनप्रदाने, दृपितस्य पानीयपाने आरभो जायते न
 वा ? तथा साधवे अन्न [दान] ददतां चण्णधान्यस्थाल्युद्घाटने चण्णवाप्यादिना वायुकायस्य सर्वत्र अमत्सूक्ष्मत्रसजीवाना च
 घातो भवति न वा ? । तथा कडिच्छिकाद्घाटने बाहरवायुकायादिवधो भवति न वा ? । तथा घान्यादिना सर्पादिजीवमोचने
 आरम्भो जायते न वा ? । सर्वत्र भवत्येव इति रहस्य, तस्य प्रत्यक्ष दृश्यमानत्वेन अपलपितु अशक्यत्वात् । पुनर्वद
 सामायिकपौषधादिकधर्मकर्तव्यकरणार्थं धर्मशाला कार्यते तत्र तु प्रकट पट्टायोपमदो दरीदृश्यते, ततस्तद्धर्मशाला-
 कारापणे पुण्य पाप वा जायते ? । न च पुण्यमिति वक्तव्य, स्वपक्षक्षतेः । नाऽपि पाप, न च धर्मार्थं पाप कर्तव्यमिति
 भवन्मत, तदा कुत्र यास्यति ? । पुनः पाप चेत्, तदा धर्मशालानामस्थाने पापशालेति कथ्यताम् । तत समयथाऽपि तव
 सकटे पातो जात इतो व्याघ्र इतस्तदी । एव साधूनामपि गोचरी(र्या)धमणे १ गुरुवन्दनार्थं गमने २ विहारकरणे ३ वख-
 पात्रादिप्रतिलेखनादिक्रियाकरणे ४ प्रतिक्रमणादौ क्षमाश्रमण दाने ५ च सर्वत्र पदे पदे आरम्भपूर्विकैव धर्मप्रवृत्ति
 दृश्यते । अत्राऽऽह मनोमतिः शिष्यः, ननु यदि आरम्भपूर्विका प्रवृत्तिः एषा, तर्हि आरम्भस्य अशुभगतिहेतुत्वेन

किमयं धर्मायिभि सा क्रियते ? उच्यते—तीर्थङ्करदेवस्य आज्ञात्वात्, सा च निर्वाणफलेति । ततो निर्वाणसुखफलायिभिः
अवश्यं कर्तव्या इति । अत्रार्थे श्रीस्थानांगवृत्तिगतं गायार्ह्यं (११० पत्रे) यथा—

“मण्डाणिणपूआए, कायवहो सइवि होइ उ कर्हिचि । तहवि तई परिसुद्धा, गिहीण कूवाहरणजोगा ॥ १ ॥

असदारमपवसा, ज च गिही तेण तेसिं विसेआ । तन्निचित्तिफलच्चिअ, एसा परिभावणीअमिद ॥ २ ॥”
ननु—चहिं सर्वत्र धर्मकर्तव्ये आरम्भकरणे सत्यपि किं पाप न लगति ? उच्यते—सत्य, सत्यारम्भेऽपि पृथिव्यादित्रस्त-
जीयानामुपरि तेषां मारणाध्यवसायो नास्ति, किं तु रक्षणाध्यवसाय । पापं तु बुद्धमनसि आध्याते भवेद्, यदुक्तं श्रीपि-
ण्डनिर्मुक्तौ (१७८ पत्रे)—

“जा जयमाणस्स भवे, विराहणा सुत्तविहिंसमगस्स । सा होइ निज्जरफला, अज्जत्थयविसोहिजुत्तस्स ॥ १७९ ॥”
पुनरत्रार्थे श्रीमगवतीसूत्रं प्रतिभूः, तथाहि— (२८८ पत्रे)

“समणोवासगस्स णं भते पुबामेव तसपाणसमारमे पच्चक्खाए भवति पुढविसमारमे अपच्चक्खाहे भवति से अ पुढविं
खणमाणे अण्णयर तस पाणं विहिंसेज्जा से णं भते ? त वय अतिचरति गो० नो तिण्हे समहे णो खल्ल से तस्स अइवा-
याए आवहति ।” पुनस्तत्रैवोक्तं—

“समणोवासगस्स णं पुबामेव वणस्सइसमारमे पच्चक्खाए से अ पुढविं खणमाणे अण्णयरस्स खल्लस्स मूळं छिंदेज्जा-
से ण भते ? त वयं अतिचरति ? नो तिण्हे समहे णो खल्ल से तस्स अइवायाए आवहति इति ।” एवमेव यद्यपि पूजाकरणे

जलाग्निपुण्यादीनां सपमर्दो जायते पर पूजोऽकर्तुस्तेषां जलाग्निपुण्यादीनां सपमर्दे मनो नाऽस्ति, प्रत्युत तद्रक्षणं यतना क्रियमाणा अस्ति, मनस्तु निष्केवलं भगवन्मन्त्रिषु शिष्टं वर्तते, तद्विष आगत-सत्यं च आरम्भे यत्तीर्थं कुरुते तेन अनुज्ञातं तत्सत्यमेव । तत आज्ञासहितो जीषदयारूपो, न तु निष्केवलं जीषदयारूपोऽपि आज्ञारहित इति ॥

॥ इति आज्ञासहितदयाधर्माधिकारः ॥ ४२ ॥

ननु-श्रीभगवतीसूत्रे देवा अधर्मिणं सकास्त्रहिं क्वाऽऽगमे जिनप्रतिमापूजाया फल ? उच्यते-रे मनोमतिन् ! शास्त्रमत्या विचारय, 'अधर्मिण' इति कोऽर्थः ? तथाविधया कयाचिद् भवस्थित्या विरतिरूपो धर्मो नाऽस्ति तेषां, परं अन्यो धर्मो विरतिव्यतिरिक्त सर्वोऽप्यस्ति, तथाहि-सर्वं सूर्याभदेवाधिकारे पश्य चिमुक्त "धम्मिअ ववसायमि गिण्हइ" कोऽर्थ ? सूर्याभदेवेन धर्मं कर्तुं इच्छता पूर्वं जिनप्रतिमापूजा न्यधायि, एव विजयदेवादिभिरपि विदधे, तथा देवा केऽपि सम्यक्त्वधर्ममपि पालयन्ति तत् सम्यक्त्वं सवरमध्ये प्रोक्तं, यदुक्तं श्रीस्थानागे पचमस्थाने द्वितीयोद्देशके सवराधि-कारे (३१६ पत्रे), तथाहि-

"पच आसवदारा पञ्चत्ता, त जहा-सिच्छत्त अविरती पमादे कसाया जोगा ५ । पच संवरदारा पञ्चत्ता, त जहा सम्मत्त विरती अपमादो अकसात्तिसमजोगित्त" इत्यत्र । इदं रहस्य-ये देवा सम्यक्त्ववन्तस्ते सवरवन्त सका, ततः कथं अधर्मिणः ? १ । पुनः श्रोतव्य-देवाः शाश्वतरत्नादिमयपुस्तक्याधनपूर्वं परस्पर देवगुरुधर्मसम्बन्धिन विचार कुर्वन्ति स धर्मो न वा ? २ । तथा जिनाना पचकल्याणकेतु मनुष्यक्षेत्रे समागत्य तीर्थं कुराणा भर्किं वितन्वते, स धर्मो न वा ? ३ ।

किमयं धर्मायिभिः सा क्विचते ? सच्यते—सीर्यङ्करदेवस्य आश्रत्वात्, सा च निर्वाणफलेति । ततो निर्वाणसुखफलार्थिभिः
अयस्य कर्तव्या इति । अत्रार्थे श्रीस्थानांगवृत्तिगतं गाथाद्वयं (११० पत्रे) यथा—

“भण्णइ जिणपूआए, कायवहो जइवि होइ च कइहिचि । तहवि तई परिसुद्धा, निहीण कूयाहरणलोगा ॥ १ ॥

असदारंभपवत्ता, जं च गिही तेण तेसिं विभेआ । तन्निच्चिसिफलच्चिअ, एसा परिभावणीअमिद ॥ २ ॥”

ननु—तर्हि सर्वत्र धर्मकर्तव्ये आरम्भकरणे सत्यपि किं पापं न लगति ? सच्यते—सत्य, सत्यारम्भेऽपि पृथिव्यादित्रस-
जीयानामुपरि तेया मारणाध्ययसायो नास्ति, किं तु रक्षणाध्यवसायः । पाप तु दुष्टमनसि आच्यते भवेद्, यदुक्तं श्रीपि-
ण्डनिर्णयिणी (१७८ पत्रे)—

“जां जयमाणस्स भवे, विराहणा सुत्तविहिंसमगस्स । सा होइ निज्जरफला, अज्जत्थयविसोहिजुत्तस्स ॥ ६७१ ॥”
पुनरत्रार्थे श्रीमगवतीसूत्र प्रतिभूः, तथाहि— (२८८ पत्रे)

“समणोवासगस्स णं भते पुबामेव तसपाणसमारंभे पच्चक्खाए भवति पुठविसमारंभे अपच्चक्खाहे भवति से अ पुठवि
सणमाणे अण्णयरं तसं पाणं विहिंसेआ से णं भते ? त वय अतिचरति गो० नो तिण्ठे समठे णो सल्लु से तस्स अइवा-
याए आवट्टति ।” पुनस्सत्रैवोक्तं—

“समणोवासगस्स णं पुबामेव वणस्सइसमारंभे पच्चक्खाए से अ पुठवि सणमाणे अण्णयरस्स रुक्खस्स मूळं च्छिंसेआ-
से णं भते ? त वय अतिचरति ? नो तिण्ठे समठे णो सल्लु से तस्स अइवायाए आवट्टति इति ।” एवमेव यद्यपि पूजाकरणे

ठिते धम्म चेष उवसपज्जित्ताण विहरति, असंयतजाव पावकम्मो अधम्मो ठिए अधम्म चेष उवसपज्जित्ताण विहरइ,
 संजयासअए धम्माधम्मो ठिते ! धम्माधम्म उवसपज्जित्ताण विहरति, से तेणहुण जाव ठिए ॥ जीवा ण भते ! किं
 धम्मो ठिआ अधम्मो ठिआ धम्माधम्मो ठिआ गोयमा ! जीवा धम्मोवि ठिआ अधम्मोवि ठिआ धम्माधम्मोवि ठिआ,
 नेरइयाण पुच्छा ! गोयमा ! नेरइआ नो धम्मो ठिआ अधम्मोठिआ नो धम्माधम्मो ठिआ, एव जाव चवरिदियाण,
 पच्चिदियतिरिक्खजोणियाण पुच्छा, गोयमा ! पच्चिदियतिरिक्खजोणिया नो धम्मो ठिआ अधम्मो ठिआ धम्माधम्मोवि
 ठिआ, मणुस्सा जहा जीवा, वाणमतरजोइसिअवेमाणिया जहा नेरइया $x \times x \times$ अन्नरत्थिया ण भते ! एव आइ-
 क्खति जाव परूवेति—एव खल्लु समणा पंढिआ समणोवासया बालपडिआ जस्स ण एगपाणाएवि दढे अणिक्खित्ते से
 ण एगतबालेचि वत्तव सिआ, से कहमेय भते ! एव गोयमा ! जण्ण ते अण्णरत्थिया एव आइक्खति जाव वत्तव
 सिआ, जे ते एवमाहसु मिच्छ ते एवमाहसु, अह पुण गोयमा ! एवमाइक्खामि जाव परूवेमि एव खल्लु समणा पडिआ
 समणोवासगा बालपडिआ जस्स णं एग पाणाएवि दढे निक्खित्ते से ण नो एगतबालेति वत्तव सिआ ॥ जीवा ण भते !
 किं बाला पडिआ बालपडिआ ? गोयमा ? जीवा बालावि पडिआ वि बालपडिआ वि, नेरइयाण पुच्छा, गोयमा !
 नेरइया बाला नो पडिआ नो बालपडिआ, एव जाव चवरिदियाण । पच्चिदियतिरिक्खजोणिया पुच्छा गोयमा ? पच्चि-
 दियतिरिक्खजोणिया बाला नो पडिआ बालपडिआ वि, मणुस्सा जहा जीवा, वाणमतरजोइसियवेमाणिया जहा नेरइया”
 अत्राऽय परमार्थः—देवाना असयतत्व १ अविरतत्व २ अप्रत्याख्यानपापकर्मकत्व ३ च प्रतिपादित, तेन चारित्र्यमाश्रित्य

पुनस्त्रीयङ्कराणां साधूना च घन्दनां कुर्वन्ति, तदग्रे ब्याख्यान च शृण्वन्ति, स धर्मो न वा ४ । पुनर्नन्दीश्वरादौ अष्टा-
द्विक्रामहिमां देवाः कुर्वन्ति स धर्मो न वा ? ५ । अयमेवाऽर्थः सिद्धान्तालापकैः अग्रे प्रपञ्चयिष्यते । पुनर्देवाना राज-
प्रश्रीयोपाङ्गे (२६ पत्रे) धर्मत्व चकमस्ति । तथाहि-

“तए ण ते सूरिआभविमाणवासिणो चइवे वेमाणिया देवा देवीओ य पायत्ताणिआहिवइस्स देवस्स अतिए एअमइ
सोच्चा निसम्म इठ्ठटुठ आब हियया अयेगइआ वंदणवत्तियाए अयेगइया पूयणवत्तियाए सकारवत्तियाए
एय समाणवत्तियाए अयेगइया कोठहलवत्तियाए अयेगइया असुआइ सुणिस्सामो, सुआइ अट्ठाइ हेऊइ पत्तिणाइ कार-
णाइ धागरणाइ पुच्छिस्सामो अयेगइया सूरियामस्स देवस्स वयण-मणुअत्तमाणा अन्नमन्नमणुअत्तमाणा
अयेगइया जिणमत्तिरागेण अयेगइआ धम्मोच्चि अयेगइया जीअमेअति कट्ठु” इत्यादि । अत्रालापके अयेगइआ जिण-
मत्तीए अयेगइआ धम्मो इति पदद्वयेऽपि प्रोक्त । केचिदेवा धर्मनिमित्त, केचिदेवा जिनभक्तिनिमित्त वीतरागदेवान्
पवन्ति, तर्हि कय न धर्मिणः ? । पुन श्रीमगवतीसूत्रे सप्तदशशतके द्वितीयोद्देशके [७२२ पत्रे], तथाहि-

“से णूण भते ! सजयविरयपट्टिइयपच्चक्खायपावकम्मे धम्मे ठिए असजयअविरयअपट्टिइयअपच्चक्खायपावकम्मे
अहम्मे ठिए संजयासंजए धम्माधम्मे ठिते ? इता गोयमा ! संजयविरयजाव धम्माधम्मे ठिए, एतेसि ण भते !
धम्मसि वा अधम्मसि वा धम्माधम्मसि वा चक्किआ केइ आसइत्तए वा जाव तुअट्टित्तए वा गोयमा ! णो तिण्ठे
समठ्ठे, से केण स्वाइ अट्ठेण भते ? एवं बुच्चति जाव धम्माधम्मे ठिए ? गोयमा ! सजतविरतजाव पावकम्मे धम्मे

ठिते धम्म चेष ववसपज्जिताण विहरति, असंयतजाव पावकम्मे अधम्मे ठिए अधम्म चेष ववसपज्जिताण विहरइ,
 सज्जयासजए धम्माधम्मे ठिते ! धम्माधम्म ववसपज्जिताण विहरति, से तेणट्ठेण जाव ठिए ॥ जीवा ण भते ! किं
 धम्मे ठिआ अधम्मे ठिआ धम्माधम्मे ठिआ गोयमा ! जीवा धम्मेवि ठिआ अधम्मेवि ठिआ धम्माधम्मेवि ठिआ,
 नेरइआण पुच्छा ! गोयमा ! नेरइआ नो धम्मे ठिआ अधम्मेठिआ नो धम्माधम्मे ठिआ, एव जाव चचरिदियाण,
 पविदियतिरिक्खजोणियाण पुच्छा, गोयमा ! पविदियतिरिक्खजोणिया नो धम्मे ठिआ अधम्मे ठिआ धम्माधम्मेवि
 ठिआ, मणुस्सा जहा जीवा, वाणमतरजोइसिअवेमाणिया जहा नेरइया x x x अन्नतथिया ण भते ! एव आइ-
 क्खति जाव परूवेति—एव खलु समणा पडिआ समणोवासया बालपडिआ जस्स ण एगपाणाएवि दढे अणिकिस्खत्ते से
 ण एगतवालेत्ति वत्तव सिआ, से कहमेय भते ! एव गोयमा ! जण ते अण्णतथिया एव आइक्खति जाव वत्तव
 सिआ, जे ते एवमाहसु मिच्छ ते एवमाहसु, अह पुण गोयमा ! एवमाइक्खामि जाव परूवेमि एव खलु समणा पडिआ
 समणोवासगा बालपडिआ जस्स ण एग पाणाएवि दढे निक्खत्ते से ण नो एगतवालेत्ति वत्तव सिआ ॥ जीवा ण भते !
 किं बाला पडिआ बालपडिआ ? गोयमा ? जीवा बालावि पडिआ वि बालपडिआ वि, नेरइयाण पुच्छा, गोयमा !
 नेरइया बाला नो पडिआ नो बालपडिआ, एव जाव चचरिदियाण । पविदियतिरिक्खजोणिया पुच्छा गोयमा ? पवि-
 दियतिरिक्खजोणिया बाला नो पडिआ बालपडिआ वि, मणुस्सा जहा जीवा, वाणमतरजोइसियवेमाणिया जहा नेरइया”
 अत्रास्य परमार्थ—देवाना असयतत्य १ अधिरतत्व २ अप्रत्यास्थानपापकर्मकत्वं ३ च प्रतिपादित, तेन चारित्रमाश्रित्य

पुनस्तीर्थक्षुराणां सापूर्तां च धन्दना कुर्वन्ति, तदग्ने व्याख्यानं च शृण्वन्ति, स धर्मो न वा ४ । पुनर्नन्दीश्वरादौ अष्टा-
द्विंशतिभिः देवाः कुर्वन्ति स धर्मो न वा ? ५ । अयमेवाऽर्थः सिद्धान्तालापकैः अग्रे प्रपञ्चयिष्यते । पुनर्देवानां राज-
प्रश्रीयोपांगे (२६ पत्रे) धर्मत्वं चकमस्ति । तथाहि-

“तएव ते सुरिभामविभागवासिणो बह्वे वेमाण्या देवा देवीओ य पायत्तणिवाहिवइस्स देवस्स अतिए एअमट्ठ
सोच्चा निसम्म हट्ठुट्ठ जाव हियया अयेगइया वंदययच्चिया अयेगइया पूयणवत्तियाए अयेगइया सकारवत्तियाए
एव समाणवत्तियाए अयेगइया कोरहल्लवत्तियाए असुआइ सुणिस्सामो, सुआइ अट्ठाइ हेऊइ पत्तिणाइ कार-
णाइ धागरणाइ पुच्छिस्सामो अयेगइया सूरियामस्स देवस्स वयण-मणुअत्तमाणा अयेगइया अन्नमल्लमणुअत्तमाणा
अयेगइया विणमत्तिरागेण अयेगइया धम्मोच्चि अयेगइया जीअमेअति कट्ठु” इत्यादि । अत्रालापके अप्पेगइया जिण-
भचीए अयेगइया धम्मो इति पदद्वयेऽपि प्रोक्तं । केचिद्देवा धर्मनिमित्तं, केचिद्देवा जिनभक्तिनिमित्तं वीतरागदेवान्
यन्दन्ति, तर्हि कथं न धर्मिणः ? । पुन श्रीभगवतीपुत्रे सप्तदशशतके द्वितीयोद्देशके [७२२ पत्रे], तथाहि-

“से णूण भते ! सजयविरयपट्टिहयपञ्चस्सायपावकम्मे धम्मे ठिए असंजयअविरयअपट्टिहयअपञ्चस्सायपावकम्मे
अइम्मे ठिए सजयासंखए धम्माधम्मे ठिते ? इता गोयमा ! संजयविरयजाव धम्माधम्मे ठिए, एतेसि ण भते !
धम्मसि वा अधम्मसि वा धम्माधम्मसि वा चक्खिआ केइ आसइत्तए वा जाव तुअट्टित्तए वा गोयमा ! णो तिण्डे
समट्ठे, से केण साइ अट्ठेण भते ? एवं बुण्णति जाव धम्माधम्मे ठिए ? गोयमा ! सजतविरतजाव पावकम्मे धम्मे

समक्षं मैथुनवेधामपि तदाशावनाभीत्या न कुर्वन्तीति इह तेषां धामस्य, सीमन्तानि तुष्टिण्या ॥ १५ ॥
 अक्षरिणे असुरकुमारराया चमरर्ष्याय रायाणीय सभाय चमरे अक्षरिणे चमरर्ष्याय रायणीय ॥ १५ ॥
 मुजमाने विहरिष्य, नो तिण्डे समडे, से केण्डेण भते ! एवं तुष्टय नो पश्य चमरे अक्षरिणे चमरर्ष्याय रायाणीय सभाय चमरर्ष्याय रायणीय ॥ १५ ॥
 पय विहरिष्य, ? अज्जो चमरस्स णं अक्षरिष्य अक्षरकुमाररसो चमरर्ष्याय रायाणीय सभाय चमरर्ष्याय रायणीय ॥ १५ ॥
 अखंमे चरामपसु गोलयट्टसगुगाएसु ग्राजो विणसरुवाजो सगिजिज्जाओ सियुत्ति, जाओ णं चमररा अक्षरिष्य ॥ १५ ॥
 र्दवस्स असुरकुमाररत्तो असेसिं च चरणे अक्षरकुमारराणे तेणण च तेसीण च चमरिज्जाओ सिति तेति ॥ १५ ॥
 ज्जाओ नमसजिज्जाओ सकारजिज्जाओ समणजिज्जाओ क्कणो भगत्ते तेवत्ते चेतो चेतो चमरिज्जाओ सिति तेति ॥ १५ ॥
 जिहाए नो पश्य, से तेण्डेणं अज्जो ! एवं तुष्टय-णो पश्य चमरे अक्षरिणे जाय राया चमरर्ष्याय चमरिणे सीमा ॥ १५ ॥
 पश्य णं अज्जो ! चमरे अक्षरिणे चमरर्ष्याय रायाणीय सभाय चमरर्ष्याय चमरिणे सीमा ॥ १५ ॥
 चि चउरदुपीए सामाणियसादरतीहिं तापसीयाए चार अण्णेहिं च चरति चमरर्ष्याय सभाय चमरर्ष्याय चमरिणे सीमा ॥ १५ ॥
 रिज्जे सक्कगहय जाय अंजमाने तिहरिष्य केण च परिआरिष्येण चो चेत च तेणयत्ति ॥ इति । युवा चिज्जाओ ॥ १५ ॥
 तुतीरथाके तुतीयोदेशके (१५५ पत्ते) देवातां तेषां परिआरिष्येण चो चेत च तेणयत्ति ॥ इति । युवा चिज्जाओ ॥ १५ ॥
 तदा तेषां विशेषतो प्रमितं, तदा अथतो धा- ॥ १५ ॥
 चि ज्जेहि देवो परितत्पेज्जा, च अक्षर-पदो । ॥ १५ ॥

एवं चमरे अक्षरिणे चमरर्ष्याय रायाणीय सभाय चमरर्ष्याय रायणीय ॥ १५ ॥

“पंचद्विंशतिं जीवा बुद्धमवोधि-अक्षाए कम्म पकरेति, त जहा-अरहताणं अवण्ण वयमाणे १ अरहतपञ्चत्तस्स वम्मस्स अवण्ण वयमाणे २ आयरिअवज्झायाण अवण्ण वयमाणे ३ चाववन्नस्स सघस्स अयण्ण वयमाणे ४ विवक्कत्व वमचेराण देवाणं अबण्णं वयमाणे ५” । पुनरपि तादृशाना धर्मवता देवाना श्लाघा कुर्वन्तस्तु निज बोधिधीज सुलभ कुर्वन्ति यदुक्तं तत्रैव, तथाहि-“पंचद्विंशतिं जीवा सुलभवोधियत्ताए कम्म पकरेति, त जहा-अरिहताण वण्ण वयमाणे १ अरहतपञ्चत्तस्स वम्मस्स वण्ण वयमाणे २ आयरिअ-उवज्झायाण-वण्ण वयमाणे ३ चाववण्णस्स सघस्स वण्ण वयमाणे ४ विवक्कत्ववमचेराण देवाण वण्ण वयमाणे ५” इति । पुनः श्रीजीवाभिगमसूत्रे नन्दीश्वरद्वीपवक्त्रव्यताया चतु-रञ्जनपर्वताधिकारे (३५७ पत्रे) प्रोक्तमस्ति भवनपत्यादयो देवाश्चातुर्मासिकसावत्सरिकदिनेषु अष्टाहिका प्रमुदितमनस्का सन्तोऽथै विवसान् यावत्कुर्वन्ति, अबो तेषा दृढो धर्मरागो वीतरागोपरि, तस्मात् कथं न ते धर्मवन्त ? , तत्पाठो यथा-

“तत्थ ण बह्वे भवणवइवाणमतरज्जेइसियवेमाणिया देवा चावमासियापडिवएसु सवच्छरिएसु वा अणोसु बहसु जिणजम्म[ण]-निक्खमण-नाणुप्पत्ति-परिनिघाणमाइएसु य देवकज्जेसु य देवसमुदएसु य देवसमिईसु य देवसमवाएसु य देवपयोअणेसु य एगतओ सहिता समुवागता समाणा पमुइअपक्कीलिआ अट्टाहितास्वाओ महामहिमाओ करेमाणा पाळेमाणा सुहंसुहेण विहरति” इत्यादि । अतो धिरतिरूपधर्ममन्तरेण सम्यक्त्वधारका देवाः स्वभावतोऽपि धर्मवन्तोऽपि जिनप्रतिमापूजाया विशेषतो धर्ममाजो ज्ञेयाः ॥ ४३ ॥

॥ इति देवाना धिरतिधर्मं विना सर्वे धर्माः ॥ ४३ ॥

पथसि आयरिवतवञ्जायहि विज्जमाणेहि क्खसरीरेण णो बहुए सुए अधीए १, अहो ण मते इहलोकपडिघञ्जेण परलो-
गपरमुहेण विसयतिसिण्णं णो वीहे सामन्नपरिआए अणुपालिए २ अहो ण मए इद्धिरससायगरुएण भोगामिसगिञ्जेण
णो विमुञ्जे चरित्ते फासिए ३” इति । पुनर्देवानां धर्मित्वप्रतिपादक औपपातिकसूत्रे (४३ पत्रे), तथाहि-

“धम्मञ्जाणे चरविहे चरप्पढोआरे पन्नत्ते, तं जहा आणाविजए १ अवायविजए २ विवागविजए ३ सठाणविजए ४,
धम्मस्स ण ज्ञाणस्स चत्तारि लक्खणा पन्नत्ता, त जहा-आणारुई १ निसग्गरुई २ उवदेसरुई ३ सुत्तरुई ४, धम्मस्स ण
ज्ञाणस्स चत्तारि आलवणा पन्नत्ता, त जहा-वायणा १ पुच्छणा २ परिअट्टणा ३ धम्मकहा ४, धम्मस्स ण ज्ञाणस्स
चत्तारि अणुप्पेहाओ पन्नत्ताओ तज्जहा-अणिच्चाणुप्पेहा २ एगत्ताणुप्पेहा ३ ससाराणुप्पेहा ४”, इत्यत्र
आलापकचतुष्टये ये आञ्जारुच्युपवेशरुषिप्रमुत्वा धर्मस्थानप्रकारा धर्मलक्षणानि धर्मानुपेक्ष्याथेति, तत्सर्वं देवेषु वेविद्यते
ततो धर्मभावस्ते इह च आर्तरीद्रे परिहार्यतया साधुविशेषणे धर्मशुक्ले तु आसेव्यतया इति “चउप्पहोयोरे”ति चतुर्षु
भेदलक्षणात्मनानुमेक्षालक्षणेषु पदार्थेषु प्रत्यवतारः-समवतारो वक्ष्यमाणस्वरूपो यस्य तच्चतुष्प्रत्यवतारमिति, ‘आणा-
विजए’ति आशा-जिनप्रवचन तस्या विषयो-निर्णयो यत्र तदाज्ञाविषय, प्राकृतत्वात् आणाविजय आञ्जागुणानुचिन्तन
इत्यर्थं, एव शेषपदानि अपि, नवर अपायाः-रागद्वेषादिजन्या अनर्था, विपाक-कर्मफल, सस्थानानि-लोकद्वीपसमु-
द्राद्याकृतय । पुनरेतादृशेषु धर्मिषु देवेषु सत्सु ये देवा अधर्मिण इति पूच्छुर्वन्ति ते स्वकीय बोधिबीज दुर्लभ कुर्वन्तीति
ज्ञेय, यदुक्त श्रीस्थानाङ्गसूत्रे पञ्चमस्थाने द्वितीयोद्देशके (३२१ पत्रे), तथाहि-

“पंचदिं ठाणेहिं जीवा दुल्लभवोधि-अत्ताए कम्म पकरेति, त जहा-अरहताण अवण्ण वयमाणे १ अरहतपन्नत्तस्स धम्मस्स अवण्ण वयमाणे २ आयरिअउवज्झायाण अवण्ण वयमाणे ३ चात्तवप्लस्स सघस्स अवण्ण वयमाणे ४ विवक्कतव वमचेराण देवाण अवण्ण वयमाणे ५” । पुनरपि ताहशानां धर्मवता देवाना श्लाघा कुर्वन्तस्तु निज बोधिबीज सुलभ कुर्वन्ति यदुक्त तत्रैव, तथाहि-“पंचदिं ठाणेहिं जीवा सुलभवोधिद्यत्ताए कम्म पकरेति, त जहा-अरिहताणं वण्ण वयमाणे १ अरिहतपन्नत्तस्स घम्मस्स वण्ण वयमाणे २ आयरिअ-उवज्झायाण-वण्ण वयमाणे ३ चात्तवण्णस्स सघस्स वण्ण वयमाणे ४ विवक्कतवमचेराण देवाण वण्ण वयमाणे ५” इति । पुनः श्रीजीवाभिगमसूत्रे नन्दीश्वरद्वीपवक्त्रव्यताया चतु-रञ्जनपर्वताधिकारे (३५७ पत्रे) प्रोक्तमस्ति भवनपत्यादयो देवाश्चालुर्मात्सिकसावत्सरिकदिनेषु अष्टाहिका प्रभ्रुवितमनस्का सन्तोऽथै दिवसान् यावत्कुर्वन्ति, अहो तेषां दृढो धर्मरागो वीतरागोपरि, तस्मात् कथं न ते धर्मवन्तः ? , तत्पाठो यथा-

“तत्त्य णं बहवे भवणवद्दवाणमतरजोइसियवेमाणिया देवा चात्तमासियापडिवएसु सवच्छरिएसु वा अण्णेसु बहूसु जिणजम्म[ण]-निक्खमण-नाणुपत्ति-परिनिधाणमाइएसु य देवकज्जेसु य देवसमुदएसु य देवसमिईसु य देवसमवाएसु य देवपओअणेसु य एगतओ सहिता समुवागता समाणा पमुइअपक्कीलिआ अट्टाहितारूवाओ महामहिमाओ करेमाणा पालेमाणा सुहसुहेण विहरति” इत्यादि । अतो विरतिरूपधर्ममन्तरेण सम्यक्त्वधारका देवा स्वभावतोऽपि धर्मवन्तोऽपि जिनप्रतिमापूजाया विशेषतो धर्ममाजो ज्ञेयाः ॥ ४३ ॥

॥ इति देवाना विरतिधर्म विना सर्वे धर्मोः ॥ ४३ ॥

‘धारस्ते’ति द्वादशवार्षिकस्य तथा कालपर्यायेण अरुणोपपातादीनि पषाध्ययनानि, तद्यथा अरुणोववाप १ वरुणो-
 धवाप २ गरुलोववाप ३ वेल्धरोषवाप ४ वेसमणोषवाप ५, । त्रयोदशवार्षिकस्य तथोत्थानश्रुतादीनि चत्वारि, तद्यथा—
 सङ्घाणसुभ १ समुङ्घाणसुभ २ देवेंदोषववाओ ३ नागपरिआवणिआओ च्चि ४ गाथार्थ ॥ ८५ ॥ ‘चर’ चतुर्दशवर्षस्य
 तथा पर्यायेण आशीषिपमावनां जिना भ्रुवते, नारतः, पचदशवर्षस्य तु पर्यायेणैव दृष्टिषिपभावना तथैव भ्रुवते इति
 गाथार्थः ॥ ८६ ॥ ‘सोलसेति’ षोडशवर्षादिषु च पर्यायेषु एकोत्तरवर्धितेषु ‘यथासख्य’ यथाक्रम चारणभावना १ महा-
 स्वप्नभावना २ तेजोनिर्गर्ग ३ इत्येतानि त्रीणि भवन्तीति गाथार्थ ॥ ८७ ॥ ‘एगू’ एकोनविंशतिकस्य तु पर्यायेण दृष्टि-
 वादो द्वादशमग, अत एव शेषलाभो ज्ञेय’ इति, संपूर्णं विंशतिवर्षपर्यायेणाऽनुपातो योग्यः सर्वस्य सूत्रस्य विन्दुसा-
 रादेरिति गाथार्थः ॥ ८८ ॥ स्वहाणं पुण आय-बिलाइ जं जस्स वन्निअ सुत्ते । त तेणेव सदेअ, इहरा आणाइआ दोसा
 ॥ ५८९ ॥ एवं दद्याश्रुतस्कन्धेऽपि, तथाहि—

“तिवासपरिआयस्स निगयस्स कप्पइ आयारकप्प नाम्झयण, चरवासपरिआयस्स कप्पइ सूअगढ नामज्झयण,
 दसकप्पववहारा सवच्छरणगदिविस्सअस्से वा कप्पति, ठाण समवायगे अ अडवासपरिआयस्स, दसवासपरिआयस्स
 विवाहो कप्पइ, एव जाव सपुभवीसवरिसपरिआओ सबसुत्तस्स अणुवाई हवइ” इति । तथा श्रावकाणा तु श्रीसूत्रकृ-
 ताङ्गनवमाध्ययने (१८५ पत्रे) श्रुतज्ञानलाभाभाव’ प्रोक्तोऽस्ति, तर्हि कुत सिद्धान्तमणन ?, तत् पाठो यथा—
 “निहे वीवमपांसता, पुरिसावणिआ नरा । ते वीरा वधणुम्मुक्का, नावकखति जीविअ ॥ ३४ ॥” ब्याख्या—‘गृहे’

“कालक्रमेण पञ्च, स्वच्छरमाइणा च ज अंभि । च तस्मि चेष धीरो, वाएज्ज सो अ कालोऽय ॥ ५८१ ॥ तिवरि-
 सपरिआगस्त उ, आयारपकप्पनामअज्जयण । चउवरिसस्त उ सम्म, सूअगह नाम अगति ॥ ५८२ ॥ अत्राऽऽधा-
 रमकन्धो निशीयाभिधानमध्ययन-“दसकप्पवहारा, संवच्छरपणगविक्खिअस्सेव ठाण समवाओत्ति अ अगेए अट्ट-
 यासस्त ॥ ५८३ ॥ दसवासस्त विआहो, एकारसवासयस्त य इमे उ । खुड्ढिअधिमाणमाई, अज्जायणा पंच नायथा
 ॥ ५८४ ॥ चारसवासस्त तहा, अरुणुववायाइ पच अज्जयणा । तेरसवासस्त तहा, उट्टाणसुआइआ चउरो ॥ ५८५ ॥
 चोइसवासस्त तहा, आसीविसभाषण क्षिणा विति । पन्नरसवासगस्त य, विट्ठीविसभावण तह य ॥ ५८६ ॥ सोल
 सयासाईसु अ, इकुत्तरवट्ठिपट्टु अहसंख । चारणभावण महसुधि-णभावणा तेअगनिसगा ॥ ५८७ ॥ एगुणवीस-
 गस्त उ दिट्ठीवाओ बुवालसममग । संपुण्णवीसवरिसो, अणुवाई सधसुत्तस्त ॥ ५८८ ॥” पचवस्तुकट्टौ (९५ पत्रे)
 श्रीहरिभद्रसूरिभिः एता एव गाथा व्याख्याताः सन्ति । तथाहि-‘वि०’ त्रिवर्षपर्यायस्यैव नारतः आचारप्रकल्पनाम निशी-
 याऽभिधानमध्ययनं वाच्यते इति क्रिया योजनीया, चतुर्वर्षस्य तु सम्यगस्खलितस्य ‘सूत्रकृत’-नामाग द्वितीयमिति
 गार्थः ॥ ८२ ॥ ‘दसेति’ दशाश्रुतकल्पव्यवहाराः त्रयोऽपि पचसंवत्सरदीक्षितस्यैव, स्थान समवाय इति च अगे एते द्वे
 अपि अष्टवर्षस्येति गार्थः ॥ ८३ ॥ ‘दशे’ दशवर्षस्य व्याख्येति व्याख्या-अशक्तिर्भगवती, एकादशवार्षिकस्य वाऽमूनि
 इति इदयस्यो निर्देशः, द्वादशवार्षिकस्यैव व्याख्येति व्याख्या-अशक्तिर्भगवती, एकादशवार्षिकस्य वाऽमूनि
 पवित्रात् १ महर्षिणा-विमाणपवित्रात् २ अगच्छुडिआ ३ षण्णुडिआ ४ विवाहचूलिय चि ५ इति गार्थः ॥ ८४ ॥

‘धारस्से’ति द्वादशवार्षिकस्य तथा कालपर्यायेण अरुणोपपातादीनि पचाष्ययनानि, तद्यथा अरुणोववाप १ वरुणो-
ववाप २ गरुलोववाप ३ वेलधरोववाप ४ वेसमणोववाप ५, । त्रयोदशवार्षिकस्य तयोत्थानश्रुतादीनि चत्वारि, तद्यथा—
सद्वृणसुभं १ समुद्राणसुभ २ देवेंदोधवधाओ ३ नागपरिआवणिआओ च्ति ४ गायार्थः ॥ ८५ ॥ ‘चर’ चतुर्दशवर्षस्य
तथा पर्यायेण आशीषिपभावनां शिना न्रुवते, नारतः, पचदशवर्षस्य तु पर्यायेणैव दृष्टिषिपभावना तथैव न्रुवते इति
गाथार्थः ॥ ८६ ॥ ‘सोलसेति’ पौहशवर्षादिषु च पर्यायेषु एकोत्तरवर्धितेषु ‘यथासल्य’ यथाक्रम चारणभावना १ महा-
स्वप्नभावना २ तेजोनिसर्ग ३ इत्येतानि त्रीणि भवन्तीति गायार्थः ॥ ८७ ॥ ‘एगू’ एकोनविंशतिकस्य तु पर्यायेण दृष्टि-
वादो द्वादशमग, अत एव शेषलाभो ज्ञेयः इति, सपूर्णं विंशतिवर्षपर्यायेणाऽनुपातौ योग्य सर्वस्य सूत्रस्य विन्दुसा-
रादेरिति गायार्थः ॥ ८८ ॥ सवहाणं पुण आय-बिलाइ जं जस्स वञ्चिअ सुत्ते । त तेणेव सदेअ, इहरा आणाइआ दोसा
॥ ५८९ ॥ एव दशाश्रुतस्कन्धेऽपि, तथाहि—

“तिवासपरिआयस्स निगयस्स कप्पइ आयारकप्प नामज्जयण, चउवासपरिआयस्स कप्पइ सूअगह नामज्जयण,
दसकप्पववहारा सवच्छरपणगदिविस्सअस्से वा कप्पति, ठाणं समवायगे अ अहवासपरिआयस्स, दसवासपरिआयस्स
विवाहो कप्पइ, एव जाव संपुन्नवीसवरिसपरिआओ सवसुत्तस्स अणुवाई हवइ” इति । तथा श्रावकाणा तु श्रीसूत्रकृ-
तान्नवमाध्ययने (१८५ पत्रे) श्रुतज्ञानलाभाभाव प्रोक्तोऽस्ति, तर्हि कुतः सिद्धान्तमग्न १, तत् पाठो यथा—

“गिहे दीवमपासंता, पुरिसावणिआ नरा । ते वीरा बंधणुम्मुक्का, नावकखति जीविअ ॥ ३४ ॥” व्याख्या—‘गृहे’

इत्ताण अत्यिताण वायावेइ तत्त्यथेवेसि अप्पाणए वा गच्छे ठितया गिलाणइ ताण व गच्छे वायावेइ अह तेसिं आयरि-
याण मोत्तु अन्नो नल्लिय वायणसमत्थो ते अ अघाहजोगवाही ताहे भणइ, फाळं सोहेज्जह जत्तिआणि विवसाणि दिवसाणि दिवसाणि
कालो सोह्विओ तत्तिआणि विवसाणि चदेसणकालो एगदिवसेण चद्विस्सिस्सामो अत्तिआणि दिवसाणि पमाओ कालग-
हणे कओ, तत्तिआणि विवसाणि चदेसणकाला नो चद्विस्सिज्जंति, जे पुण अणागाढइ ता तेसिं निक्खिप्पइ” तथा समवा-
याइत्तरेऽपि सपासकदशाङ्गस्वरूपप्ररूपणाधिकारे साक्षादेव श्रावकाणा उपधानानि चकानि, तथाहि-“उवासगण च
सीलप्रथेवरमणपञ्चक्खाणपोसहोववासपडिवज्जणयाओ सुअपरिगहो तवोषहाणाइ पडिमाओ” इति । अत्र वृत्त्येकदेशो
यथा-श्रुत-परिमहः, तप-उपधानानि प्रतीतानि उपलक्षणाव् व्यवहारवृत्तौ अपि यथाश्रुतग्रहण उपधान कार्यमिति ॥

॥ इति योगोपधानवहनाधिकारः ॥ ४५ ॥

ननु-दण्डकः कुत्राप्यस्ति !, किं वा एवमेव गृह्यते ? उच्यते-श्रीप्रश्नव्याकरणसूत्रे (१२२ पत्रे) एतस्य प्रकट प्रतिपा-
दनाद् युक्तमेव साधुना तद् ग्रहण, तथाहि-“न य अचिअसभत्तपाण अचियत्तपीढफलगसेज्जासथारगवत्यपत्तकवल-
दढगरयहरणनिसेज्जचोलपट्टगमुहपोत्तियपायपुच्छणाइ भायणभंदोवहिसवगरण ॥” व्याख्या- (१२६ पत्रे) ‘न च’ नैव
च ‘अचिअत्तस्स’त्ति अप्रीतिकारिणो गृह प्रविशति, न च-नैव च ‘अचियत्तस्स’त्ति अप्रीतिकारिणः सत्क गृह्णाति भक्त-
पान, न च ‘अचियत्तस्स’त्ति अप्रीतिकर्तुः सेवते-भजते, पीढफलकशय्यासस्तारकवच्चपात्रकच्चलदण्डकरजोहरणनि-
पद्याचोलपट्टकमुलपोत्तिकापादप्रोच्छनानादिभाजनमाणहोपस्थुपकरण” इति श्रीप्रश्नव्याकरणे तृतीयसवरद्वारे । पुन

श्रीप्रश्नव्याकरणप्रथमसंस्करणे (१०१ पत्रे) साधो रजोहरणादिवत् दण्डकस्याऽपि सयमोपकर-
 णत्वेन प्रोक्तत्वात्, तथाहि “पंचम आयाणनिक्सेवण समिर्द्धं, पीठ १ फलग २ सिञ्जा ३ संधारग ४ वत्थ ५ पत्त ६
 कषल ७ दडग ८ रयहरण ९ चोलपट्टग १० मुहपोत्तिग ११ पायपुछणादी १२ दुवालसविह एयपि सजमस्स उववूह-
 णड्डयाए वातातवदंसमसगसीअपरिरक्खणड्डाए उवगरण रागदोसरहिअ परिहरितव्व”, व्याख्या—(११२ पत्रे)—“पंचम”ति
 पंचम भाषनायस्तु आदाननिक्षेपसमितिलक्षण, एतदेवाह—पीठादि द्वादशविध उपकरण प्रसिद्ध, ‘एयपी’ति एतदपि
 अनन्तरोदित उपकरण, अपिशब्दान्यदपि संयमस्य उपबृहणार्थतया—सयमपोषणाय तथा वाताऽऽतपदशमशकशीत-
 परिरक्षणार्थतया, उपकरण—उपकारक उपधिं रागद्वेषरहित क्रियाविशेषणमिदं ‘परिहरिअय’ति परिभोक्तव्य, न विभू-
 पाविनिमित्तमिति भाषना । एव श्रीदशवैकालिकसूत्रेऽपि (१५५ पत्रे) “से भिक्खू वा भिक्खुणी वा सजयविरयपडि-
 हयपच्चव्खायपावकम्मे विआ वा राओ वा एगओ वा परिसागओ वा सुत्ते वा जागरमाणे वा से कीहं वा पयग वा
 कुपु वा पिपीलिय वा हत्थसि वा वाहुसि वा ऊरुसि वा उदरसि वा सीससि वा वत्थसि वा पडिगगहसि वा
 कषलसि वा पायपुछणसि वा रयहरणसि वा गोच्छगसि वा उदगसि वा पीठगसि वा फलगसि वा सेज्जसि वा
 संधारगसि वा अन्नयरसि वा तहप्पगारे उवगरणयाए तओ सजयामेव पडिलेहिअ पडिलेहिअ पमज्जिअ पमज्जिअ एगत-
 मणोज्जा नो ण संघायमावज्जा ॥ ७ ॥ एव श्रीभगवतीसूत्रेऽपि दण्डग्रहण साधूनामुपदिष्ट । इत्थमेव श्रीओघ-
 निर्युक्तिसूत्रवृत्तावपि, (८७ पत्रे) “मत्तडिअ आवस्सग, सोहेउ तो अइति अवरण्हे । अग्गुड्डाणं दडा—इमाण गहणेक्क

इत्थाण अत्थिताण धायावेइ तरयथवेत्ति अप्पाणए वा गच्छे ठितया गिलाणइ ताण व गच्छे वायावेइ अह तेसिं आयरि-
याणं मोत्तु अन्नो नत्थि वायणसमत्थो ते अ अघाढजोगवाही ताहे मणइ, कालं सोहेज्जह जत्तिआणि दिवसाणि दिवसाणि दिणाणि
फालो सोहिओ तत्तिआणि दिवसाणि वदेसणकालो एगदिवसेण वदिसिस्सामो जत्तिआणि दिवसाणि पमाओ फालग-
हणे कओ, तत्तिआणि दिवसाणि वदेसणकाला नो वदिसिज्जति, जे पुण अणागाढइ ता तेसिं निक्खिस्सप्पइ” तथा समवा-
याइस्सुवेऽपि वपासकदशाङ्गस्वरूपरूपणाधिकारे साक्षादेव श्रावकाणां उपधानानि उक्तानि, तथाहि—“उवासगाण च
सीलयवेरमणपच्चक्खाणपोसहोववासपच्चिक्खणयाओ सुअपरिगहो तवोवहाणाइ पस्सिमाओ” इति । अत्र वृत्त्येकदेशो
यथा-श्रुतं-परिमह, तप-उपधानानि प्रतीतानि उपलक्षणाइ व्यवहारवृत्तौ अपि यथाश्रुतग्रहण उपधान कार्यमिति ॥

॥ इति योगोपधानवहनाधिकारः ॥ ४५ ॥

ननु-दण्डकः कुत्राप्यस्ति?, किं वा एवमेव गृह्यते? उच्यते-श्रीप्रश्नव्याकरणसूत्रे (१२२ पत्रे) एतस्य प्रकट प्रतिपा-
दनाइ युक्तमेव साधुना तइ ग्रहण, तथाहि-“न य अचिअत्तमत्तपाण अचियच्चपीढफलगसेजासथारगवत्थपत्तकवल-
दङ्गरयहरणनिसेज्जचोलपट्टगमुहपोत्तियपायपुच्छणाइ मायणभहोवहिचवगरणं ॥” व्याख्या-(१२६ पत्रे) ‘न च’ नैव
च ‘अचिअत्तस्स’त्ति अप्रीतिकारिणो गृह प्रविशति, न च-नैव च ‘अचियत्तस्स’त्ति अप्रीतिकारिणः सत्क गृह्णाति भक्क-
पान, न च ‘अचियत्तस्स’त्ति अप्रीतिकर्तुः सेवते-भजते, पीढफलकशय्यासस्तारकवज्रपात्रकम्बलदण्डकरजोहरणनि-
पद्याचोलपट्टकमुलपोत्तिकापादप्रोञ्जनादिभाजनमाणहोपभ्युपकरण” इति श्रीप्रश्नव्याकरणे तृतीयसवरद्वारे । पुन-

श्रीप्रश्रव्याकरणप्रथमसवरद्वारे (१०१ पत्रे) साधो रजोहरणादिवत् दण्डकस्याऽपि सयमोपकर
 गत्वेन प्रोक्तत्वात्, तथाहि “पञ्चम आयाणनिक्खेवण समिई, पीढ १ फलग २ सिञ्जा ३ संथारग ४ वत्य ५ पत्त ६
 कवल ७ दहग ८ रयहरण ९ चोलपट्टग १० मुहपोत्तिग ११ पायपुछणादी १२ दुवालसविह एयपि सज्जमस्स उवयूह-
 णट्टयाए वातातवदंसमसगसीअपरिरक्खणट्टाप उवगरण रागदोसरहिअ परिहरितव”, व्याख्या—(११२ पत्रे)—‘पंचम’ति
 पञ्चम भावनावस्तु आदाननिक्षेपसमितिलक्षण, एतदेवाह—पीठादि द्वादशविध उपकरण प्रसिद्ध, ‘एयपी’ति एतदपि
 अनन्तरोचित उपकरण, अपिशब्बादन्यदपि सयमस्य उपबृहणार्थतया तथा वाताऽऽतपदशमशकशीत-
 परिरक्षणार्थतया, उपकरण—उपकारक उपधिं रागद्वेषरहित क्रियाविशेषणमिद ‘परिहरिअव’ति परिभोक्तव्य, न विभू-
 पादिनिमित्तमिति भावना । एव श्रीदशवैकालिकसूत्रेऽपि (१५५ पत्रे) “से भिक्खु वा भिक्खुणी वा सजयविरयपडि-
 हयपच्चक्खायपावकम्मे दिआ वा राओ वा एगओ वा परिसागओ वा सुत्ते वा जागरमाणे वा से कीड वा पयग वा
 कुशु वा पिपीलिय वा हत्थसि वा पायसि वा बाहुसि वा करुसि वा उदरसि वा सीससि वा वत्थसि वा पडिगगहसि वा
 कवलसि वा पायपुछणसि वा रयहरणसि वा गोच्छगसि वा उढगसि वा दहगसि वा पीढगसि वा फलगसि वा सेज्जसि वा
 संथारगसि वा अन्नयरसि वा तहप्पगारे उवगरणथाए तओ सजयामेव पडिलेहिअ पडिलेहिअ पमज्जिअ पमज्जिअ एगत-
 मवणेज्जा नो ण सघायमावजेज्जा ॥ ७ ॥ एव श्रीभगवतीसूत्रेऽपि दण्डग्रहण साधूनामुपदिष्टं । इत्थमेव श्रीओघ-
 निर्युक्तिसूत्रवृत्तावपि, (८७ पत्रे) “भत्तद्धिअ आषस्सग, सोहेउ तो अइति अवरण्हे । अब्भुट्टाणं दंढा—इआण गहणेक

इत्थाण अत्थिताणं वायावेइ तत्थय्यवेसि अप्पाणए वा गच्छे ठितया गिलाणइ ताण व गच्छे वायावेइ अह तेसिं आयरि-
याण मोसुं अन्नो नत्थि यायणसमत्थो ते अ अथाहजोगवाही ताहे भणइ, काल सोइज्जह जत्थिआणि दिवसाणि दिवसाणि दिणाणि
कालो सोहिओ तत्थिआणि दिवसाणि च्छेसणकालो एगदिवसेण च्छेसिस्सामो अत्थिआणि दिवसाणि पमाओ कालग-
हणे कओ, तत्थिआणि दिवसाणि च्छेसणकाला नो च्छेसिज्जति, जे पुण अणागाढइ ता तेसिं निक्खिप्पइ” तथा समवा-
याइस्सेऽपि उपासकदशाङ्गस्वरूपप्ररूपणाधिकारे साक्षादेव श्रावकाणां उपधानानि उक्तानि, तथाहि—“उवासगण च
सीलयवेरमणपञ्चफलाणपोसदोषवासपडिवज्जणयाओ सुअपरिगहो तवोवहाणाइ पडिमाओ” इति । अत्र वृत्त्येकदेशो
यथा-श्रुतं-परिमहः, तप-उपधानानि प्रतीतानि उपलक्षणाव् व्यवहारवृत्तौ अपि यथाश्रुतग्रहण उपधान कार्यमिति ॥

॥ इति योगोपधानवहनावधिकारः ॥ ४५ ॥

ननु-दण्डकः कुत्राप्यस्ति?, किं वा एवमेव गृह्यते? उच्यते-श्रीमश्रुत्याकरणसूत्रे (१२२ पत्रे) एतस्य प्रकट प्रतिपा-
दनाइ युक्तमेव साधुना तव् ग्रहण, तथाहि-“न य अचिअत्तमसषाण अचियत्तपीठफलगसेजासथारगयत्थपत्तकवल-
दढगरयहरणनिसेज्जचोलपट्टगुहपोत्थियपायपुछणाइ भायणभंदोवहिसवगरण ॥” व्याख्या- (१२६ पत्रे) ‘न च’ नैव
च ‘अचिअत्तस्स’सि अप्रीतिकारिणो गृह प्रथिस्रति, न च-नैव च ‘अचियत्तस्स’सि अप्रीतिकारिण सत्क गृह्यति भक्-
पान, न च ‘अचियत्तस्स’सि अप्रीतिकर्तुः सेवते-भजते, पीठफलकशय्यासस्तारकवखपात्रकम्बलदण्डकरजोहरणनि-
पथाचोलपट्टकमुखपोतिकापादप्रोच्छनादिभाजनमाणदोपभ्युपकरण” इति श्रीमश्रुत्याकरणे वृत्तीयसवरद्वारे । पुनः

श्रीप्रश्रव्याकरणप्रथमसंघरद्वारे (१०१ पत्रे) साधो रजोहरणादिवत् दण्डकस्याऽपि सयमोपकर-
 णत्वेन प्रोक्तत्वात्, तथाहि “पचम आयाणनिक्रवेवण समिई, पीठ १ फलग २ सिजा ३ सधारग ४ वत्य ५ पत्त ६
 कबल ७ दहग ८ रयहरण ९ चोलपट्टग १० मुहयोत्तिग ११ पायपुछणादी १२ तुवालसविह एयपि सजमस्स उवबूह-
 णट्टयाए वातातवदत्तमसगसीअपरिरक्खणट्टाए उवगरण रागदोसरहिअ परिहरितव”, व्याख्या—(११२ पत्रे)—‘पंचम’ति
 पचम भावनावस्तु आदाननिक्षेपसमितिलक्षण, एतदेवाह—पीठादि द्वादशविध उपकरण प्रसिद्ध, ‘एयपी’ति एतदपि
 अनन्तरोवित उपकरण, अपिशब्दान्दयदपि सयमस्य उपबृहणार्थतया—सयमोपणाय तथा वाताऽऽत्तपदशमशकशीत-
 परिरक्षणार्थतया, उपकरण—उपकारक उपधिं रागद्वेपरहित क्रियाविशेषणमिद ‘परिहरिअव’ति परिमोक्तव्य, न विभू-
 पादिनिमित्तमिति भावना । एव श्रीदशवैकालिकसूत्रेऽपि (१५५ पत्रे) “से भिक्खु वा भिक्खुणी वा सजयविरयपडि-
 हयपच्चक्खायपावकम्मे दिआ वा राओ वा एगओ वा परिसागओ वा सुत्ते वा जागरमाणे वा से कीडं वा पयग वा
 कुणु वा पिपीलिय वा हत्थसि वा बाहुसि वा ऊरुसि वा उदरसि वा सीससि वा वत्थसि वा वत्थसि वा पडिगहसि वा
 कवलसि वा पायपुछणसि वा रयहरणसि वा गोच्छगसि वा उदगसि वा दहगसि वा पीढगसि वा फलगसि वा सेससि वा
 संथारगसि वा अन्नयरसि वा तहप्पगारे उवगरणयाए तओ संजयामेव पडिलेहिअ पडिलेहिअ पमज्जिअ पमज्जिअ एगत-
 मवणेज्जा नो ण संघायमावजेज्जा ॥ ७ ॥ एव श्रीभगवतीसूत्रेऽपि दण्डग्रहण साधूनामुपदिष्ट । इत्थमेव श्रीओघ-
 निर्युक्सिउत्तवृत्ताषपि, (८७ पत्रे) “मत्तट्ठिअ आवस्सग, सोहेउ तो अइति अवरण्हे । अन्मुट्टाणं दडा—इआण गहणेफ

ययोगं ॥ २११ ॥ न्याल्या-इदानीं ते साधर्मिकसमीपे प्रविशन्तः, 'भक्तद्विज चि' मुक्त्वा तथा 'आवस्वग सोद्वेज'ति
 आवश्यक च-कायिकोच्चारदि 'शोधयित्वा' कृत्वेत्यर्थः, अतो अपराहसमये आगच्छन्ति, येन वास्तव्याना मिश्रा-
 दनाथाकुलस्य न भवति, वास्तव्या अपि कुर्वन्ति, किं इत्यत आह 'अनुष्टुपाण'ति तेषा प्रविशता अम्युत्थानादि कुर्वन्ति,
 'दढादिताण-गहण'ति दण्डकादीना प्रहण कुर्वन्ति, कथं ? 'एगवयणेण'ति एकैवैव वचनेन चक्राः सन्तः पात्रकादीन्
 समर्पयन्ति, वास्तव्येनोके मुखस्येति ततश्च मुञ्चन्ति, अथ न मुञ्चति एकवचनेन ततो न गृह्यन्ते, मा भूत् प्रमादः इति ।
 श्रीआवश्यकशुद्धौ हारिभद्रामपि (५१२ पत्रे) यथा-

"जे तुम्हा माइजिजा ते आगया विआलोचि न पविट्ठा, तेण कहिअ तुट्टो, इमेसिंपि रत्तिं सुमेण अज्जवसाणेण
 चरणइवि केवलनाण समुप्पच्च । पभाए आयरिआ दिसाअ पलोएइ पत्ताहे मुहुत्तेण एहिंति, पोरिसिसुत्त मण्णे करेति
 अच्छति, सग्घाढाप अत्यपोरिसिचि, अतिचिराथिते य ते देवकुलिअ गया, ते वीअराया न आढायति, वढओ अणेण
 ठविओ पठिक्कतो आलोइए मण्णति-कओ वदामि ? मण्णति-अओ मे पढिहायति, सो चित्तेइ-अहो दुट्टसेहा निहउत्ति"
 इत्यादि । एवं श्रीआवश्यकचूर्णावपि, तथाहि-उग्याढाप अत्य पोरसिं त अतिचराधि ते देउलिअ गया ते वीयराराणा
 ढायति दंडव ठविओ पठिक्कतो" इत्यादि । एवमेव श्रीवशाश्रुतस्कन्धचूर्णावपि भिक्षुप्रतिमाऽधिकारे, तथाहि-

एगस्स आयरियस्स सयासे एगो सेट्ठिसुओ पबइओ, सेहो पचण्ह सज्जयसयाण जो जो साह एति तस्स दढग गहाय
 ठवेइ, एव तस्स उट्ठितिगस्स अच्छतस्स अओ एति अओ जाति, तथापि सो भयव ! अतरिअ अचवलं चवरिं दिट्ठा य

पमज्जिन्ना ठवेइ, एवं बहुपणं वि कालेणं न परितप्पई” इति आवान-निक्षेपणासमितौ दृष्टान्तः । इत्यमेव व्यवहारचूर्णौ अष्ट-
 मोदेशकेऽपि यथा-दृढगगादा सुत्तपयाणि गहिआणि थेरो नाम जराए जिणो अट्टावणानिमित्तं छण्हा परितावणा पत्रा-
 णायं छत्तयं गिण्हति दढस्स कारण पुण वत्तति वंढावीण गहणकारण निसीहे कप्पे अ भणिअ, सो पुणकारण उवगरणं
 ठवेइ एसा पुच्चा च्च्यते सो दीहो वंढओ पूगेरो अ सो त दुगोवग्घाइवारणा निमित्त परिघहति सेसाठ गाहा उ कठा”
 इत्यादि । पुनर्विस्तरार्थिना श्रीनिशीथश्रीअनुयोगद्वारश्रीप्रवचनसारोच्चारदयो ग्रन्था द्रष्टव्या । ननु साधूना घतुर्द-
 शोपकरणानि प्रतिपादितानि, तन्मध्ये दण्डकस्तु नाऽस्ति किमिति गृह्यते ? सत्य, यद्यपि तु उपधिश्चतुर्विंशथा एव पर औप-
 ग्रहीकोपधिः बहुधाऽस्ति, तत्र दण्डकस्य प्रतिपादनात् । यदुक्तं श्रीपचवस्तुक्खोपज्ञवृत्तौ (१२८ पत्रे) श्रीहरिभद्रसूरिभिः
 तथाहि-चक्र ओघोपधिः औपग्रहिकमाह-“पीढग निसज्ज दडग, पमज्जणी घट्टए डगलमाई । पिप्पलग सूई नहरणि,
 सोहणगदुग जहण्णो उ ॥ ८३४ ॥” व्याख्या-पीठक काष्ठछगणारमक लोकसिद्धमान, त्रेहवत्या वसतौ यर्षाकाले वा ध्रियते
 इति औपग्रहिक, सयतीना तु आगताभ्यागतसाधुनिमित्तमिति, निपद्या पादपुञ्ज्ज प्रसिद्धप्रमाण, जिनकल्पिकादीना न
 भवति, निपीदनाभावात्, दण्डकोऽप्येवमेव, नवर निवारणाऽभावात् एषः, प्रमार्जनी वसतेर्दण्डकपुञ्ज्जनाभिधाना एव,
 ‘घट्टकः’ पात्रमुखादिकरणाय लोहमयः, ‘सूची’ शीवनादिनिमित्त वेण्यादिमया, नखरदनी प्रतीता लोहमयेव, शोधनकद्वय
 कर्णशोधनकदन्तशोधनकामिधान लोहमयादि, जघन्यस्तु अय जघन्य औपग्रहिक खलु उपधिरिति गावार्थ इति वृत्तौ ॥

॥ इति साधूना दण्डकग्रहणाधिकारः ॥ ४६ ॥

वयणेण ॥ २११ ॥ व्याख्या-इदानीं ते साधर्मिकसमीपे प्रविशन्तः, 'भक्तद्विअसि' मुक्त्वा तथा 'आवस्सग सोहेउ'ति भाष्य-
 आवश्यकं च-कायिकोच्चारदि 'शोधयित्वा' कृत्वेत्यर्थः, अतो अपराहसमये आगच्छन्ति, येन वास्तव्याना भिक्षा-
 दनायाकुलत्व न भवति, वास्तव्या अपि कुर्वन्ति, किं इत्यत आह 'अभुट्टाण'ति तेषां प्रविशता अम्युरथानादि कुर्वन्ति,
 'दद्यादिताण-गहण'ति दण्डकादीना ग्रहण कुर्वन्ति, कथं ? 'एगवयणेण'ति एकेनैव वचनेन उक्ताः सन्तः पात्रकादीन्
 समर्पयन्ति, वास्तव्येनोके मुखस्वेति तत्र च मुखन्ति, अथ न मुखति एकवचनेन ततो न गृह्यन्ते, मा भूत् प्रमाद इति ।

श्रीआवश्यकबृहत्तौ हारिमत्र्यामपि (५१२ पत्रे) यथा-

“जे तुग्ग माइण्णिच्चा ते आगया विआलोचि न पविट्ठा, तेण कहिअ तुट्ठो, इमेसिपि रत्तिं सुमेण अज्जवसाणेण
 चवण्णयि केवत्तणाण समुप्पन्न । पमाए आयरिआ विसार पलोपए एत्ताहे मुहुत्तेण पट्ठिति, पोरिसिसुत्त मण्णे करेति
 अन्धंति, उग्गाहाए अत्यपोरिसिच्चि, अतिचिराधिते य ते देवकुलिअ गया, ते वीअराया न आढायंति, ददओ अणेण
 ठविओ पठिच्छतो आलोइए मणति-कओ वदामि ? मणति-जओ मे पठिहायति, सो धितेइ-अहो दुट्ठसेहा निहज्जत्ति”
 इत्यादि । एवं श्रीआवश्यकचूर्णावपि, तथाहि-उग्गाहाए अत्य पोरसिं त अतिचरावि ते देवलिअ गया ते वीयरागाणा
 टायति ददव ठविओ पठिच्छतो” इत्यादि । एधमेव श्रीवशाश्रुतस्कन्धचूर्णावपि मिश्रप्रतिमाऽधिकारे, तथाहि-

एगस्स आयरियस्स सयासे एगो सेट्ठिसुओ पवइओ, सेहो पचण्ह सजयसयाण जो जो साह् एति तस्स ददग गहाय
 त्तेर. एव तस्स चट्ठितिगंस्स अण्णतस्स अओ एति अओ जाति, तहावि सो भयध ! अतुरिअ अचवलं उवरिं दिट्ठा य

जिनप्रतिमाधन्वनपूजादीनां श्रावकाणां प्रत्याख्यानं कार्यते तत् कस्मिन् ० ? । २४ । चैत्राश्विनमासयोः अस्वाध्यायो गण्यते
 सूत्रपठनादौ तत् कस्मिन् ० ? । २५ । निन्द्यनिषिद्धकुले साधुभिः आहारो गृह्यते तत् कस्मिन् ० ? । २६ । श्रावका एकादश-
 प्रतिमां विना भिक्षां याचन्ते तत् कस्मिन् ० ? । २७ । श्रावकाः प्रतिक्रमणादि कुर्वन्त प्रथममीर्यापथिकीं प्रतिक्रमन्ति तत्
 कस्मिन् ० ? । २८ । श्रावकैः करेमि भन्ते ! इत्यादि दण्डकोच्चारणं क्रियते तत् कस्मिन् ० ? । २९ । ईर्यापथिकी तस्सोत्तरी-
 लोकस्योद्योतकरवन्दनकप्रभृतीनां पाठः कथ्यते तत् कस्मिन् ० ? । ३० । प्रत्याख्याने आकारा कथ्यन्ते तत् कस्मिन् ० ?
 । ३१ । श्रावकैः वंशिसुसूत्रं प्रतिक्रमणे कथ्यते तत् कस्मिन् ० ? । ३२ । प्रतिक्रमणादिक्रिया कुर्वन्निः श्रावकैः सपवेशनोत्था-
 नादिकायधेष्टा क्रियते तत् कस्मिन् ० ? । ३३ । सच्छिष्टाश्च गृह्यते तत् कस्मिन् ० ? । ३४ । श्रावकैश्चोत्पट्टको ध्रियते तत्
 कस्मिन् ० ? । ३५ । शेषकाले पीठफलकपट्टिकादिपरिभोगः क्रियते तत् कस्मिन् ० ? । ३६ । साधुश्राद्धानां आलोचनादि प्राय-
 श्चित्तं च प्रदीयते तत् कस्मिन् ० ? । ३७ । पौषादिग्रहणपारणविविधः साम्प्रतं विधीयते तत् कस्मिन् ० ? । ३८ । सामाधिक-
 दण्डकैः दुविह्व तिविह्वेणमित्येवाऽस्ति सिद्धान्ते, न तु मणेणमित्यादियुक्तिं परं साम्प्रतं क्रियते तत् कस्मिन् ० ? । ३९ । काय-
 मुखवस्त्रिकादीनां पञ्चविंशतिः २५ प्रतिलेखनाः क्रियन्ते तत् कस्मिन् ० ? । ४० । साधर्मिकाणां हस्ते गृहे वा खण्डपुटकाः
 प्रदीयन्ते द्रम्मादीनां वा लम्भनिका क्रियन्ते तत् कस्मिन् ० ? । ४१ । श्रीपर्युषणापूर्वणि लोकसमक्षे छेदग्रन्थरूपं श्रीकल्प-
 सूत्रं वाच्यते तत् कस्मिन् ० ? । ४२ । लौकिकटिप्पनकोपरि दीक्षादिमुहूर्तं गण्यते, द्वादशमासवृद्ध्या पर्युषणापूर्वं क्रियते तत्
 कस्मिन् ० ? । ४३ । नव्योपाश्रयाः कार्यते तत् कस्मिन् ० ? । ४४ । अन्यगच्छाद् सवृत्राद्यं यदाऽऽत्मीयः श्रावकः क्रियते तदा

ननु-ये एकत्रिंशद् द्वात्रिंशद्वा सिद्धान्तान् मानयन्ति, न पञ्चत्वारिंशत् ते स्वमानितसिद्धान्ताऽनुकान्यपि कर्त-
 व्यानि कुर्वन्ति न वा ! उच्यते-शतशः कुर्वन्ति, ततस्तेषां प्रत्यक्ष वचनोक्तौ विरोध, तत्रार्थे ते प्रष्टव्या इत्य-भोः ! श्रावका
 नमस्कारान् गुणयन्ति तत् कस्मिन् सिद्धान्ते प्रोक्तमस्ति ? । १ । श्रावकाणां साप्रत क्रियमाणप्रतिक्रमणादिविध्यनुक्रम
 क्रियते तत् कस्मिन् ? । २ । श्रावकैर्मुखवस्त्रिका गृह्यते तत् कस्मिन् ? । ३ साधुभिः पुस्तकादीनि रक्ष्यन्ते तत् कस्मिन् ? ।
 । ४ । ओष १ कल्प २ चोलपट्टक ३ मुखवस्त्रिका ४ मान क्रियते तत् कस्मिन् ? । ५ । पात्रकाणां लेपन क्रियते तत्
 कस्मिन् ? । ६ । अलसेलरोगानादिकूपिका रक्ष्यते तत् कस्मिन् ? । ७ । त्रिपणे दवरको दीयते तत् कस्मिन् ? । ८ ।
 श्लोत्रिकायां ग्रन्थिः प्रदीयते तत् कस्मिन् ? । ९ । गोषरीगमने वामबाहौ श्लोत्रिका स्थाप्यते तत् कस्मिन् ? । १० ।
 साक्षादिभिर्मुखवस्त्रिका पाशकदवरकाभ्यां कर्णयोर्धीर्यते तत् कस्मिन् ? । ११ । श्रावका यदा वन्दन्ते तदा साधु-
 भिरुद्धारः क्रियते तत् कस्मिन् ? । १२ । पटीप्रावरणे वामस्कन्धे आद्रियते, दक्षिण उद्धाटितो रक्ष्यते तत् कस्मिन् ? ।
 । १३ । ओषे ऊर्णादिदशिका वध्यन्ते तत् कस्मिन् ? । १४ । त्रिपणे कण्ठको वध्यते तत् कस्मिन् ? । १५ । कटौ साधु-
 भिर्दवरको वध्यते तत् कस्मिन् ? । १६ । मषीमाञ्जन रक्ष्यते तत् कस्मिन् ? । १७ । गोचरी कुर्वता [पर्यटता] साधूना
 पथ्याद् गृहस्था भ्रमन्ति तत् कस्मिन् ? । १८ । आर्याः साधून् आपृच्छय विहरणार्थं यान्ति तत् कस्मिन् ? । १९ ।
 आर्याणामुपकरणानि मानोपेतानि क्रियन्ते तत् कस्मिन् ? । २० । पानीयं प्रासुक कियत् काल तिष्ठति तत् कस्मिन् ?
 । २१ । पक्वान्न कियत्कालमविनष्ट सत्तिष्ठति तत् कस्मिन् ? । २२ । छिम्पकादिधौतवस्त्राधान गृह्यते तत् कस्मिन् ? । २३ ।

द्विनप्रतिमावन्दनपूजादीनां श्रावकाणां प्रत्याख्यानं कार्यते तत् कस्मिन् ० ? । २४ । चैत्राश्विनमासयोः अस्वाध्यायो गण्यते
 सूत्रपठनादौ तत् कस्मिन् ० ? । २५ । निन्द्यनिषिद्धकुले साधुभिः आहारो गृह्यते तत् कस्मिन् ० ? । २६ । श्रावका एकादश-
 प्रतिमां विना भिक्षा याचन्ते तत् कस्मिन् ० ? । २७ । श्रावकाः प्रतिक्रमणादि कुर्वन्तः प्रथममीर्यापथिकीं प्रतिक्रमन्ति तत्
 कस्मिन् ० ? । २८ । श्रावकैः करेमि मन्ते ! इत्यादि दण्डकोच्चारणं क्रियते तत् कस्मिन् ० ? । २९ । ईर्यापथिकीं तस्सोत्तरी-
 लोकल्योक्षोत्तरवन्दनकप्रमृतीनां पाठः कथ्यते तत् कस्मिन् ० ? । ३० । प्रत्याख्याने आकाराः कथ्यन्ते तत् कस्मिन् ० ?
 । ३१ । श्रावकैः वदितुसूत्रं प्रतिक्रमणे कथ्यते तत् कस्मिन् ० ? । ३२ । प्रतिक्रमणादिक्रिया कुर्वन्निः श्रावकैः उपवेशनोत्था-
 नादिकायचेष्टा क्रियते तत् कस्मिन् ० ? । ३३ । चञ्छिष्टाश्च गृह्यते तत् कस्मिन् ० ? । ३४ । श्रावकैश्चोलपट्टको ध्रियते तत्
 कस्मिन् ० ? । ३५ । शेषकाले पीठफलकपट्टिकादिपरिभोगः क्रियते तत् कस्मिन् ० ? । ३६ । साधुश्राद्धानां आलोचनादि प्राय-
 श्चित्तं च प्रदीयते तत् कस्मिन् ० ? । ३७ । पौषादिग्रहणपारणविधिः साम्प्रतं विधीयते तत् कस्मिन् ० ? । ३८ । सामायिक-
 दण्डके बुधेह विविधेणमित्येवाऽस्ति सिद्धान्ते, न तु मणेणमित्यादियुक्तिं परं साम्प्रतं क्रियते तत् कस्मिन् ० ? । ३९ । काय-
 मुखवस्त्रिकादीनां पञ्चविंशतिः २५ प्रतिलेखनाः क्रियन्ते तत् कस्मिन् ० ? । ४० । साधर्मिकाणां हस्ते गृहे वा खण्डपुटकाः
 प्रदीयन्ते ब्रह्मादीनां वा लम्भनिका क्रियन्ते तत् कस्मिन् ० ? । ४१ । श्रीपर्युषणापर्वणि लोकसमक्षे छेदग्रन्थरूपे श्रीकल्प-
 सूत्रं वाच्यते तत् कस्मिन् ० ? । ४२ । लौकिकटिप्पनकोपरि दीक्षादिमुहूर्तं गण्यते, द्वादशमासवृक्षा पर्युषणापर्वं क्रियते तत्
 कस्मिन् ० ? । ४३ । नव्योपाश्रयाः कार्यते तत् कस्मिन् ० ? । ४४ । अन्यगच्छात् सवृत्राद्य यदाऽऽत्मीयः श्रावकः क्रियते तदा

पूर्वं देवपूजाशुभयाधियात्राकरणस्य सिध्द्यांशुभकृत वाप्यते तत् कस्मिन् ० ? (४५) । तैलचूर्णादिमध्ये वखादि मलिनानि क्रियन्ते तत् कस्मिन् ० ? (४६) । एवं द्यतशाः कर्तव्यानि क्रियमाणानि दृश्यन्ते, अत्रेदं रहस्यम्—येषु आगमेषु एतानि सन्ति ते आगमास्तेर्न मन्यन्ते, मन्यमानागमेषु न सन्ति तानि, ततो यदि एतानि तैः क्रियन्ते, तदा एतद्गर्भिता आगमा अपि माननीयाः, नो चेवेतानि कार्यानि न करणीयानि, तथा यानि शुष्ठाशरणानि क्रियन्ते तानि कस्मिन् ग्रन्थे प्रोक्तानि सन्ति ? ॥

॥ इति पञ्चमस्वार्थिशादागममाननाधिकारः ॥ ४७ ॥

ननु-वार्तमानिकेषु गच्छेयु [अजातेषु] निर्विरोधैः आत्मगवेषकैः पापभीरुभिः पूर्वसूरिभिः प्राक्तनग्रन्थेषु जिनप्रतिमा-पूजा तत्कलाविक च प्रतिपादितमस्ति ?, सच्यते-श्रुतवाः स्यानेषु तन्निरूपितमस्ति, तत्रार्थे-श्रीमहानिशीयसूत्रे द्रव्यपूजा-फल यथा-“कत्र पि शिवायतणेहि मंडिमं सबमेइणीपीठ दाणाइ चरकेण सुदु वि गच्छिज्ज असुअ न पुरजो ॥ १ ॥” तथा श्रीपञ्चमैत्ये गाथात्रय चैत्यमेवपञ्चकनिरूपक यथा-

“मत्तो १ मगतपेइव २ निस्सकठ ३ अलिस्सचेईए धावि ४ । सासयचेइअ ५ पचम-मुवइडं जिणवरिदेहि ॥ १ ॥
 गिह जिणपडिमासणी, चेईवं १ सत्तरगघठिअमि । जिणविदि मगलचेईयति २ समयजुणो भिति ॥ २ ॥ निस्स-
 कठगच्छस ३ निस्सिअ ३ तदिअर अलिस्सकठं ४ सिद्धाययण ५ इम ५ चेइअपणगं विलिद्धिठ ॥ ३ ॥ इति ।
 पुता-श्रीनिशीयमच्यलण्ठे १५ सदेसे घूपकुसुमगलिपूजा यथा-“तमो विहिणा न्हाओ परमसुरभियपोच्चियजुगल-

परिहितो । सुसुगार्हस्तु अणुगम्ममाणेस्तु महयाधुवकुसुमबलिगोधहारेस्तु कालागुरुपरधुवसुस्तरावेअजगीअवाइअरवेणं
अहो विणाययणं"ति, तथा आवश्यकचूर्णों (१९६ पत्रे) श्रीवज्रस्वामिभिरपि दशपूर्वधरे स्वय आकाशामुत्पत्य
हुवाशनात् पुष्पाणि आनीय श्रावकाणां वत्त्वा विनप्रतिमायाः पूजा पर्युपणापर्वणि कारिता, तथाहि—“एव पञ्चा
स्यइओ भगवं, पचो पुरिय नयरिं, ततय सुभिवस्वं ततय य सावगा वहुगा, एव ततय सहाहा, ततय य राया तच्च-
न्निसहो, ततय य अम्हच्चयाणं सहाण तेसिं च वरुट्टएण महारुभणाणि वट्टति, सतय तच्चन्नियसह्वा पराजी-
यती, ताहे तेहिं राया पुष्पाणि वाराविओ, पञ्जोसवणाए सह्वा अइण्णा, जतो पञ्जोसवणाए पुष्पाणि नत्थित्ति, ताहे
सवाज्जुहा वयरसामिं सवट्ठिआ, तुब्भे जाणह जइ तुब्भेहिं जाणपहिं पवयण ओहामिज्जइ, एव चहुप्यगार भणिए ताहे
सप्यइओ माहेसरिं गओ, ततय य हुयासणगिह नाम वाणमंतर, ततय कुभो पुष्पाण सट्ठेइ, ततय भगवओ पितुमित्तो
वट्टित्तु, ततय गतो, सो समंतो भणइ—किमागमणपयोअण ? , भगवता भणित्त-पुष्फेहिं पयोअण, सो भणइ अणुगहो,
ता तुब्भे गहेइ जाव एमि, पञ्चा चुल्लहिमवते सिरिसगास गओ, सिरिए चेइअच्चणिया-निमित्त पउम छिण्णग, ताहे
सिरिए वदिचा निमित्तो, त गहाय अग्निहर पति, ततय कुभ पुष्पाण छोट्टण अण्णाणि तु सारियाणि, एव जमग-
ण्यरिचुवो दिवेषण गीअगवन्निएण आगतो आगासेण, तस्स य पउमस्स वेटे वइरसामी, ततय तच्चणिया भणति-
अम्हं एतं पाटिहेरं, अग्व गहाय निगया, तं विहार बोलेत्ता अरिहतपर गया, ततय देवेहिं महिमा कया, ततय लोगस्स

पूर्वं देवपूजाशुभ्रुञ्जयाविद्यात्राकरणस्य मिथ्यादुष्कृतं वाच्यते तत् कस्मिन् ० ? । ४५ । तैलचूर्णादिमध्ये वस्त्रादि मठिनानि क्रियन्ते तत् कस्मिन् ० ? । ४६ । एवं स्रतशः कर्तव्यानि क्रियमाणानि हृदयन्ते, अत्रेद रहस्यम्—येषु आगमेषु एतानि सन्ति ते आगमास्तेर्न मन्यन्ते, मन्यमानागमेषु न सन्ति तानि, ततो यदि एतानि तैः क्रियन्ते, तदा एतद्गर्भिता आगमा अपि माननीयाः, नो चेदेतानि कार्याणि न करणीयानि, तथा यानि बुद्धाचरणानि क्रियन्ते तानि कस्मिन् ग्रन्थे प्रोक्तानि सन्ति ? ॥

॥ इति पञ्चचत्वारिंशदागममाननाधिकारः ॥ ४७ ॥

ननु-चार्तमानिकेषु गच्छेत् [अजातेषु] निर्विरोधैः आत्मगवेषकैः पापमीरुभिः पूर्वसूरिभिः प्राकनग्रन्थेषु विनप्रतिमा-
पूजा तत्कलादिक च प्रतिपादितमस्ति ? , उच्यते-श्रतशः स्यानेषु तन्निरूपितमस्ति, तत्रार्थे-श्रीमहानिशीयसूत्रे द्रव्यपूजा-
फल यथा-“काठ पि श्विणायतणेहि मंठिअं सबमेइणीपीठ दाणाइ चवकेण सुहु वि गच्छिअ अचुअ न पुरजो ॥ १ ॥”
तथा श्रीपञ्चवैत्ये गाथात्रय चैत्यमेदपञ्चकनिकरुपक यथा-

“भर्ती १ मंगलचैत्य २ निस्सकठ ३ अनिस्सचैइप षावि ४ । सासयचैइअ ५ पचम-मुवइठ जिणवरिदेहि ॥ १ ॥
गिह श्विणपठिमामरी, चैइअं १ उतरंगघठिअमि । श्विणविंभे मंगलचैइयति २ समयश्रुणो विति ॥ २ ॥ निस्स-
कठगच्छस्स च निस्सिअ ३ तविअर अनिस्सकठं ४ सिद्धाययण च इम ५ चैइअपणग विणिदिठ्ठ ॥ ३ ॥ इति ।
पुनः-श्रीनिशीयमव्यसण्ठे १५ उदेशे नूपकुसुमत्रलिपूजा यथा-“तमो विहिणा न्हाओ परमसुरभियपोत्तियशुगल-

“सिद्धंभव गणहर, जिणपद्धिमादसणेण पठिबुद्ध । सिरिमणगपिअ दसकालियस्स निज्झुहं वंदे ॥ १ ॥ इति ।” श्रीश्रद्धापिम-
 ष्ठलसूत्रे तथा आवश्यकरचूर्णावपि (२२१ पत्रे) अष्टापदप्रासादाधिकारे यथा “भरहो य तत्य चेश्यघरं करेइ धहइरयणेणं
 ओअणायाम तिगावतुस्सेह सीहनिसादि सिद्धायतणपलिभाग अणेगलंभसयसनिविट्ठ । एवं जहा वेयहुसिद्धायतण जंबूदीव-
 पल्लचीए आव मायाइ” इत्यादि । पुनः श्रीआचाराङ्गहृद्दृष्टौ (८२ पत्रे), तथाहि “अर्हत्सिद्धचैत्यतपःश्रुतगुरुसाधु-
 सङ्घप्रत्यनीकतया दर्शनमोहनीयं कर्म ब्रह्माति, येन चाऽसौ अनन्तसंसारसमुद्रान्तःपात्या इवाऽवतिष्ठते ।” औपपाति-
 कसूत्रे (२५) उचितप्रदान यथा “तए ण कोणीए राया तस्स पवचिवाइ[त्त]यस्स अहुस्सरसयसहस्सं पिइदाणं दलइ” इति ।
 निरयावलिकाश्रुतस्कन्धे पुष्पिकाया चतुर्थाध्यायने बहुपुत्रिकाऽग्निमभये साधर्मिकभोजनाधिकारो यथा “तए णं रट्टकूडे-
 विरलअसण-याण-स्याइमसा-इमं उवक्खढावेइ, उवक्खढाविट्ठा तहेव जाव पुव्वमभे सुभदा जाव अजा जाया” इति ।
 अत्रेदं रहस्यम्-पूर्वोक्तपूर्वाचार्यैः निजपूर्वप्रतिपादितशास्त्रेषु जिनप्रतिमापूजा-जिनप्रतिमाप्रतिष्ठा-जिनभवनकारापणसप्त-
 वशमेवपूजा-दीपपूजौचित्यदानसाधर्मिकवात्सल्यादयो धर्माः प्ररूपिताः । पुनः श्रीपादलिप्ताचार्य-श्रीरुमास्वातिवाचका-
 विभिः प्रतिष्ठाकल्याः कृताः सन्ति, स्वयं तु ते संविन्ना महानुभावाः शुद्धप्ररूपकाश्चासन्, ततस्तेपामपि ग्रन्थसम्मति
 मान्याः, कदाग्रह अपास्य धर्माधिभिरिति ॥ ४८ ॥

॥ इति जिनप्रतिमापूजाया जिनप्रतिमापूजाफलस्य चाऽधिकारः ॥ ४८ ॥

अतीय घहुमाणो जाओ रायाधि आरुहावितो समणोवासगो जाओ” इति । श्री आशय्यकवृत्तौ हारिमद्रथा एवमेव
 सम्यन्धो, नन्दीवृत्तौ अपि । इत्यमेव श्री आशय्यकवृत्तौ अपि अर्थप्रतिमाधिकारे यथा—“चिती सज्ञाने” सज्ञान उत्पद्यते काष्ठ-
 फर्मादिषु प्रकृतिं हृद्वा “अहा अरिहृतपद्धिमापसु इति, अरिहस्ता तित्यगारा तेसिं च तेसिं चेइआणि अरिहंत चेइआणि”
 अरिहृतप्रतिमा इत्यर्थः । तथा क्षेत्रविचारप्रकरणे—साधर्मिकमक्ति १ खिनविम्बप्रतिष्ठा २ पुस्तकमक्ति ३ तीर्ययात्रादिक ४
 सर्व प्रकटतयाडस्ति, तथाहि “अह दुज्जा देसविरओ, सम्मत्तरओ रओ अ खिणययणे । तस्स वि अणुवपाई, आरोविज्जति
 सुज्जाई ॥ २९ ॥ अनिआणोदारमणो, हरिसखसखिसटकनुकरालो । पूय्ण गुहं संयं, साहम्मियमाइ भत्तीप ॥ ३० ॥
 निअदधमपुष खिणिंदभवण, खिनार्थेववरपइहासु । विअरइ पसत्तपोत्थयसुत्तित्ययसुत्तित्ययत्तत्तासु ॥ ३१ ॥ अरिहृतसिद्धवेइ-
 अपवयणआयरियसखसाहसु । निबं करेइ भत्तिं, तिगरणसुद्धेण मात्तेण ॥ ७० ॥” तथा पुनः श्रीवत्तराहय्यनचूर्णो पुण्यपूजा,
 तथाहि “तित्ययरो अरिहवो तस्स वेध भत्ती कायभा, सा च पूआवदणार्ईहि हवइ, पूअ च पुण्फामिसयुइ—पद्धिवत्तिमे-
 पण चत्तविह पि अहासत्तीप हुज्जा इति, जो सो सोळा धम्म पवयति सो आयरिपण मणइ—सद्विसह किं मए कायव ?
 आयरिमा तस्स सार नाढण मणइ—चेइआणं विचलपूअ करेहि, समणसधत्स य ण धयगुडणारसिं पूअ करेहि”, इत्यादि ।
 एव कन्धचूर्णो चैत्थपूजासाधर्मिकमक्तिः प्रतिपादिता, तथाहि “भण्णइ खिणपूआए, कायवहो जइवि होइ च कहिवि ।
 तहवि भंत्ती[तइ] परिसुद्धा, गिणीण कुवाहरणयोगा ॥ १ ॥ असवारंभपविचा ज च गिही तेण तेसिं विज्ञेया । तन्निवित्ति
 फलखिअ एसा परिमावणायमिम ॥ २ ॥” इति गाथाद्य श्रीस्यानाङ्गवृत्तौ (११० पत्रे) श्रीअमयदेवसूरिभिः प्रोचे ।

“से किं त लोगुत्तरिभ भावावस्सय अणं इमे समणे वा समगी वा सावओ वा साविआ वा तच्चिचे तम्मणे तल्लेसे तदब्बससिप तत्तिव्वअथसाणे तदद्दोववत्ते तदधियकरणे तब्भवाणाभाविप अन्नत्थ कत्थइ मण अकरेमाणे समओकाल आवस्सय करेति” इत्येतद् वृत्त्येकदेशो यथा ‘तदर्पितकरणः’ करणानि-तत्साधक-तमानि देहरजोहरणमुखधस्त्रिकादीनि, तस्मिन्भावश्यके यथोचितव्यापारनियोगेन अर्पितानि-नियुक्तानि तानि येन स तथा, सम्यक् यथास्थानन्यस्तोपकरण इत्यर्थः । एकार्थिकानि वा विशेषणानि पृतानि प्रस्तुतोपयोगप्रकर्षप्रतिपादन-पराणि, अमूनि च लिङ्गविपरिणामतः श्रमणीश्राविकयोरपि योज्यानि, तस्मात् तच्चिचादिविशेषणविशिष्टाः श्रमणा-दयः ‘समयकाल’ समयसन्ध्य यदावश्यक कुर्वन्ति तल्लोकोत्तरिक, भावमाश्रित्य भावश्चासौ आवश्यकं चेति वा भावावश्यकं, अत्राऽपि अवश्यकरणादावश्यकत्व तदुपयोगपरिणामस्य च सम्भावाद् भावत्व मुखवस्त्रिकाप्रत्युपेक्षणर-जोहरणव्यापारादिक्रियालक्षणदेशस्य अनागमत्वात् नोआगमत्व भावनीयं” इति । पुन श्रीअनुयोगद्वारवृत्तौ श्रीधी-रनिर्वाणात् सहस्रवर्षसमयसंज्ञातै श्रीहरिमद्रसूरिभिः कृतायां २० पत्रे । एव श्रीअनुयोगद्वारचूर्णावपि (१४ पत्रे) तथाहि “तस्साहणे जाणि सरीररजोहरमुहणंतगावि यानि दबाणि ताणि किरिआकरणसणतो अप्पिआणि” इति, तथैव मल्लघारि-हेमचन्द्रसूरिकृताया अनुयोगद्वारवृत्तावपि (३० पत्रे), तथाहि “तदर्पितकरणः” करणानि-तत्साधकतमानि देहरजोहरणमुखधस्त्रिकादीनि तस्मिन्भावश्यके यथोचितव्यापारनियोगेन अर्पितानि नियुक्तानि करणानि येन स तथा, अमूनि च तच्चिचादिविशेषणानि लिङ्गविपरिणामतः श्रमणीश्रावकयोरपि योज्यानि । अत्र वृत्तिद्वये चूर्णौ च तदर्पितकरण

“घासत्ताणावरिया, निष्कारण ठंति कज्जि अयणाए । इत्थच्छं [स्थ] गुलिसमा, पुष्पावरिआ व भासंति ॥ १३३० ॥” इति ।
 वृत्तिर्यथा—निष्कारणे—कारणाभावे वर्षात्राण कम्बलमयः फल्पः, तेन सौत्रिककल्पान्तरितेन सर्षात्मना आवृताः तिष्ठन्ति,
 न कामपि लेशतोऽपि चेष्टा कुर्वन्ति, कार्ये तु समापतिते यतनया हस्तसंज्ञया अङ्गुलिसंज्ञया वा व्यवहरन्ति,
 ‘पोत्तावरिआ’ वा मापन्ते, गठानादिप्रयोजने वर्षाकल्पावृता गच्छन्ति इति ॥ श्रीव्यवहारभाष्यवृत्तौ सप्तमोद्देशे
 (१९० पत्रे) “पुनरिह प्रमार्जनं श्रम्यादेः आसेवनकाले वस्त्रोपान्तादिना आवश्यकरूपेण अत्र पोतशब्देन मुखवल्लिका
 पयोच्यते नतु वस्त्र । तथैव श्रीहरिमत्सूरिभिर्व्याख्यातत्वात् इति विचारसारअन्ये लिखितमस्ति । पुनर्विवाहचूलिकाया
 “दवद्यने पवित्रिं, करेण अहं करुणं वत्थतणुसुद्धी । भावच्छणपि कुञ्जा, तह इरिआए विमलच्चित्ता ॥ १ ॥ दवद्वि कुसुम-
 सेहर-मुज्जसु दवाधिगारमज्जमि । ठवणायरिय ठविच, पोसहसालाइ सो सीसो ॥ २ ॥ सम्मुक्कभूसणो सो, इरिआ य पुरस्सर
 च मुहपत्तिं । पढिठेहिक्कण तत्तो, वचविहं पोसहं कुणइ ॥ ३ ॥ पुनर्व्यवहारचूर्णौ यथा [वस्त्रे] “वसुअणुवसुवा वि, पुत्ति
 पेहण पुवय । सामाइअं करेमाणो भणियो कम्म निज्जरी ॥ १ ॥ पापारंभ पसुसूणं, धित्ठण मुहणतर । वत्थकायविमुद्धीए,
 सीसो गिणइ पोसह ॥ २ ॥” इत्येवं । वन्दनकमाष्येऽपि, तथाहि—“धामकरगिहिअ पोत्ती, एगवेसेण धामकल्लामो । आर-
 भिकण निबालपमज्जिआ दाहिणो कल्लो ॥ १ ॥ तह विच्छिन्न धामगजाणुं निसिक्कण तत्थ । मुहपत्तिं रयहरणमज्जभागमि
 ठवए पुज्जपायजुगं ॥ २ ॥ एवं सुसावओ वि इं दुवालसावत्तवणं विओ । मुहपत्ति मज्जभागमि ठवए पुज्जपाय-
 जुग ॥ ३ ॥” पुनरत्रार्थे श्रीअनुयोगद्वारसूत्रे (३० पत्रे), तथाहि—

“से किं तं लोगुत्तरिअ भाषार्थस्सयं ? भावावस्सय जणं इमे समणे वा समगा था सावओ था साविआ वा तच्चित्ते तम्मणे तहसे तदञ्जवसिए तत्तिवञ्जवसाणे तदद्दोवउत्ते तदधियकरणे तवभावणाभाविए अग्रत्थ कत्थइ मण अकरेमाणे वमओकाल आयस्सय करेति” इत्येतव् वृत्त्येकदेशो यथा ‘तदर्पितकरणः’ करणानि-तत्साधक-तमानि देहरजोहरणमुखवस्त्रिकादीनि, तस्मिन्नावश्यकं यथोचितव्यापारनियोगेन अपितानि-नियुक्तानि तानि येन स तथा, सम्यक् यथास्थानन्यस्तोपकरण इत्यर्थः । एकार्थिकानि वा विशेषणानि एतानि प्रस्तुतोपयोगप्रकर्षप्रतिपादन-पराणि, अमूनि च लिङ्गविपरिणामतः श्रमणीश्राविकयोरपि योज्यानि, तस्मात् तच्चित्ताविशेषणविशिष्टाः श्रमणा-दयः ‘वमयकाल’ समयसन्ध्यं यदावश्यकं कुर्वन्ति तल्लोकोत्तरिक, भावमाश्रित्य भावश्चासौ आवश्यक चेति वा भावावश्यक, अत्रापि अवश्यकरणादावश्यकत्वं तदुपयोगपरिणामस्य च सम्रावाद् भावत्व मुखवस्त्रिकाप्रत्युपेक्षणर-जोहरणव्यापारादिक्रियालक्षणदेशस्य अनागमत्वात् नोआगमत्व भावनीयं” इति । पुन श्रीअनुयोगद्वारवृत्तौ श्रीवी-रनिर्वाणात् सहस्रवर्षसमयसजातैः श्रीहरिभद्रसूरिभिः कृताया २० पत्रे । एव श्रीअनुयोगद्वारचूर्णावपि (१४ पत्रे) तथाहि “तत्साहणे जाणि सरिररजोहरमुहणतगावि यानि द्वाणि ताणि फिरिआकरणत्तणतो अप्पिआणि” इति, तथैव मछघारि-हेमचन्द्रसूरिकृतायां अनुयोगद्वारवृत्तावपि (३० पत्रे), तथाहि “तदर्पितकरणः” करणानि-तत्साधकतमानि देहरजोहरणमुखवस्त्रिकादीनि तस्मिन्नावश्यकं यथोचितव्यापारनियोगेन अपितानि नियुक्तानि करणानि येन स तथा, अमूनि च तच्चित्ताविशेषणानि लिङ्गविपरिणामतः श्रमणीश्रावक्योरपि योज्यानि । अत्र वृत्तिद्वये चूर्णौ च तदर्पितकरण

इति विशेषणस्य श्रमणभावकादिसम्बन्धिनः सहस्रमेव व्याख्यानं कृतं त्रिभिरपि ग्रन्थकृद्भिः । सूत्रं च करुणानन्दस्य रजोहरणं मुखवस्त्रिकादिरूपं पद्याख्यं । पुनः श्रीभावस्यके वन्दननिर्युक्ती (५४३ पत्रे), तथाहि—

“अवणासा दुःसहाजार्थं, आवणा वारसेव च । सीसा चत्वारि गुचीञ्चो, तिम्रि दो अ पवेसणा ॥ १२०३ ॥

एग निक्खमणं वेव, पणवीसं विआहिआ । आवस्सगेहिं परिमुद्ध, किइकम्म जेहि कीरई ॥ १२०४ ॥
 किइकम्मपि करितो, न होइ किइकम्मनिञ्जराभागी । पणवीसामस्यर, साहू गणं विराहितो ॥ १२०५ ॥”

इह आवश्यकरूपौ (४२ पत्रे) यथा—“दुओणत आप वेलाइ पढम चंदइ तहेव निक्केठिऊण पुणो चदइ अहाजाते सामने ओणिनिक्खमणे अ सामन्ने रबहरणं मुहपोषिया चोलपट्टो अ ओणिनिक्खमणे अजली सीसे काऊणणीति ।” एव श्रीअनुयो-
 गद्वारेणु षड्विधा आवश्यककिया मुखवस्त्रिका-रजोहरणादिव्यापारपूर्विका प्रोक्ता । वन्दननिर्युक्ती च इह यथाज्ञातानुरूपं रजोहरणमुखवस्त्रिकाऽस्विनामृतं दर्शितं, तथा साधूना श्रावकाणां च शेषचतुर्विंशत्यावश्यकवत् प्रायः समानमेव युज्यते । श्राद्धान् एव केवलानामित्य वन्दनकविभिः काऽपि सिद्धान्तेऽनुपलम्भात् । नन्वेव श्रावकाणां चोलपट्टोऽपि प्रसज्यते, इति न वाच्यं, यतो यथाज्ञातावश्यक सामान्येन चकमपि पूर्वार्थसम्प्रदायात् किञ्चिद्विशेषणमेव ज्ञेयं । अन्यथा अत्राप्या अपि मुखवस्त्रिकावत् चोलपट्टः अपि प्रसज्येत । कश्चिदाह श्रावकाणां सर्वानुष्ठानेषु चत्तरासहस्रमुद्रा एव इति, तद्वयुक्तं, आगमे सम्प्रदाये च तथाऽनुपलम्भात्, तथाहि—

“दुगिवाए नवरीए मक्खं मन्नेणं निगच्छति, निगच्छिता अणेव पुण्फवईए चेइए तेजेव उवागच्छति, उवाग-

च्छिन्ना येरे भगवन्ते पंचविहेण अभिगमेण अभिगच्छति, त जहा-सचित्ताण द्वाणं चित्सरणयाए १ अचित्ताण द्वाणं अचित्सरणयाए २ एगसाद्धिएणं सत्तरासंगकरणेण ३ षक्खुप्फासे अजलिप्पगहेण ४ मणसो एगत्तीकरणेण ५ खेणेव येरा भगवतो तेणेव उवागच्छति, उवागच्छिवा तिक्खुत्तो आयाहिण पयाहिण करेइ, करिच्चा जाव तिविहाए पञ्जुवासणाए पञ्जुवासति" इति श्रीभगवतीसूत्रे द्वितीयशतके पंचमोद्देशके (१३७ पत्रे)—

अमिसेक्काओ हत्थिरयणाओ पञ्चोरुहति, पञ्चोरुहित्ता अवहट्ठु पंच रायककुहाइ, त जहा-खग १ छत्त २ उप्फेस ३ धाह-णाओ ४ बालवीथणं ५, खेणेव समणे भगवं महावीरे तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता समण भगव महावीर पंचविहेण अभिगमेण अभिगच्छति, तं जहा-सचित्ताण द्वाण चित्सरणयाए १ अचित्ताण द्वाण अचित्सरणयाए २ एगसाद्धिए उत्तरासगकरणेण ३ षक्खुप्फासे अजलिपगहेण ४ मणसो एगत्तभावकरणेणं ५ समण भगव महावीर तिक्खुत्तो आया-हिणं पयाहिणं करेइ, करिच्चा वरति नमंसति, वंदित्ता नमसित्ता तिविहाए पञ्जुवासणाए पञ्जुवासति, त जहा-काइआए काइआए माणसिआए, इति श्रीऔपपातिके (१४१ पत्रे), इत्यादि ग्रन्थेषु श्रावकाणा साधुपाश्रयादिप्रवेशे उत्तरासग साधुबुक्कोडस्सि । ननु नामग्राह प्रवेशानन्तरविषेयकृत्येषु श्राविकाणा तु प्रवेशेऽपि उत्तरासगो नाऽस्ति, यदुक्त श्रीभगव-तीसूत्रे नवमशतके ३१ श्लोके (४५७ पत्रे)—

“उप णं सा देवाणदा माहणी धम्मिआओ जाणप्पवराओ पञ्चोरुहति २ वहरिं खुज्जहिं जाण महत्तरगवदपरि विससा समणं भगवं महावीरं पंचविहेण अभिगमेण अभिगच्छति, त जहा-सचित्ताण द्वाणं चित्सरणयाए, अचि-

त्वाण दयार्णं अस्मिभोजनयाप विणयोनयाप गायल्लुपी चक्खुफासे अञ्जलिपगहेणं मणस्स एगधीभावकरणेणं जेणेव समण भगव महावीरे तेणेव उवागच्छति, उवागच्छिष्सा समण भगव महावीर तिक्खुत्तो आयाहिणं पयाहिण करेइ, करित्ता वदति नमसति” इति ॥

पुन -श्रीशैवपातिकसूत्रे (१४५ पत्रे) कोणिकमार्याः सुमद्राप्रमुखा, तथाहि “समणं भगव महावीर पंचविहेण अभिगमेण अभिगच्छति, त जहा-सच्चिषाण दधान विउसरणयाए, अचित्ताण दधानं अविउसरणयाए, विणओणताए गायल्लुपी चक्खुफासे अञ्जलिपगहेण मणसो एगसकरणेणं समण भगव महावीर तिक्खुत्तो आयाहिणं पयाहिण करेति, करित्ता वदति नमसति” इत्यादि । अत्रेद रत्स्यम्-श्रावकाणां साधूपाश्रयादिप्रवेशे उत्तरासगः प्रतिपादितोऽस्ति, श्राविकाणा तु तत्रापि तदभावः, ततः कथ सामायिकादिक्रियाया उत्तरासगः ? , प्रत्युत सामायिकारौ उत्तरासगोत्तारण सर्वत्र प्रतिपादितमस्ति । यदुक्तं उपासकदशया षष्ठाध्ययने (३७ पत्रे), तथाहि “तए ण से कुहकोलिय समणोवासए अन्नया कयाइ पुषावरण्हकालसमयसि जेणेव असोगवणिआ जेणेव पुढविसिलापट्टए तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता नाममुद्दग च उत्तरिज्जा च पुढविसिलापट्टए ठवेइ, ठविष्सा समणस्स भगवओ महावीरस्स अतिय धम्मपञ्चात्ति उवसपजित्ता ण विहरइ” ‘धम्मपञ्चात्ति’ श्रुतं धर्मप्रकरणार्थनगतसिद्धान्त इत्यर्थः, इति श्रीउपासकवृत्तौ षष्ठाध्ययने । पुनरत्रैवाऽधि-कारे (३७ पत्रे) वैशपरीयाऽनन्तर “तेणे कालेण तेणं समएणं सामी समोसडे, तए ण से कुहकोलिय समणो-वासए इमीसे क्कहाए लब्बहे समाणे हह ज्जहा कामवेवो तथा निगच्छइ जाव पज्जुवासइ” ॥ इति श्रीउपासकदशया

पद्याध्ययने । कामदेवश्चाऽत्रैव द्वितीयाध्ययने (२७ पत्रे) एव निर्गतो यथा “तए ण से कामदेवे समणोवासए इमीसे क्हाए जाव लद्धे समणे एव खल्लु समणो भगव महावीरे जाव विहरति त सेअ खल्लु मम समण भगव महावीर वंदिसा नमसिसा तओ पढिनियत्तस्स पोसह पारित्तएत्तिकड्डु एव सपेहेइ” इत्यादि । इह कुण्डकोलिकेन तदैव अन्यदा वा प्रतिपन्नपौपघेन परिमुक्कोचरीयेण श्रुतधर्मप्ररूपणारूपानुष्ठानं कृत । तथा—“एव सामाइअ काच पढिक्कतो वदिसा पुन्छइ, सो अ किर सामाइअ करितो महव अवणेइ, कुन्डलाणि नाममुइ पुप्फतवोल पावारणगमादी वोत्तिरति” इत्या-
वश्यकवृत्तौ पद्याध्ययने (८३२ पत्रे) प्रावारशब्दश्च सलोमपटोत्तरासंगवाचकत्वात् द्वयः, तथाहि—

“पण्हवि १ कोयव २ पवार ३ नवतए ४ तहय दाढिगाली ५ य । दुप्पच्छिलेहिअदूसे, एय वितिअ भवे पणग ॥ १ ॥” इति, निशीयभाव्ये १२ उदेशके—

“खरहो तह पूरुही, सलोमपन्नओ तहा हयइ जीण । सदस वत्थ पव्हविमार्इणमिमे च पजाया ॥ १ ॥” इति प्रव-
चनसारोद्धारे, ‘वैक्क्ष्ये प्रावारोत्तरासगो बृहतिकाऽपि च’, इति श्रीहेमनाममालाया, एव प्रावारशब्दस्य अर्थद्वये सति य एव वृत्तिगतप्रावरणे मादीयतिपाठानुकूलः, बहुश्रुतैराचीर्णः स एव आधरणीयतया प्रमाण, आविशब्दाच्च, सलोम-
पदादीनां परिहारो भविष्यति, इत्याद्यनेकेषु स्थानेषु श्रावकाणा मुखवच्चिका भणित्वाऽस्ति, अश्वलेन वन्दन न काऽपि हस्यते, यत्र कुण्डवासुदेवदृष्टान्तः कैश्चित्कथ्यते तत्राऽपि यथा मुखवच्चिकया वन्दन न भणित, तथा अश्वलेनाऽपि नोक्त । ‘यत् अहइ पुत्तस्स अतेणं ति’ आवश्यकचूर्ण्यक्षराणि दृष्ट्वा पुत्तशब्देन स्रान्ताः सन्तस्ते अश्वलेन वन्दन वन्दन्ति,

साण दपाण अधिमोअणयाए विणयोणयाए गायलहीए चक्खुफासे अजलिपगहेणं मणस्स एगत्तीभावकरणेणं जेणेव समण भगव महावीरे तेणेव उवागच्छति, उवागच्छिता समणं भगव महावीरं तिक्खुत्तो आयाहिण पयाहिण करेइ, करित्ता वदति नमसति” इति ॥

पुनः-श्रीऔपपातिकसूत्रे (१४५ पत्रे) कोणिकभार्याः सुभद्राप्रमुखाः, तथाहि “समण भगव महावीर पच्चविहेण अभिगमेण अभिगच्छति, त अहा-सच्चिचानं दवाण विउसरणयाए, अचित्ताण दवाणं अविउसरणयाए, विणओणताए गायलहीए चक्खुफासे अजलिपगहेण मणसो एगसकरणेण समण भगव महावीर तिक्खुत्तो आयाहिण पयाहिण करेति, करित्ता वदति नमसति” इत्यादि । अत्रेद रहस्यम्-आवकाणा साधूपाश्रयादिप्रवेशे उतरासगं प्रतिपादितोऽस्ति, श्राविकाणा तु तत्रापि तदभावः, ततः कथं सामायिकादिक्रियायां उतरासगं ?, प्रत्युत सामायिकादौ उतरासंगोच्चारण सर्वत्र प्रतिपादितमस्ति । यदुक्तं उपासकदशाया पष्ठाध्ययने (३७ पत्रे), तथाहि “तए ण से कुडकोलिए समणोवासए अन्नया कयाइ पुवावरणकालसमयसि जेणेव असोगवणिमा जेणेव पुढविसिहापट्टए तेणेइ उवागच्छइ, उवागच्छिता नाममुइग च उतरिज्जंग च पुढविसिहापट्टए ठवेइ, ठवित्ता समणस्स भगवओ महावीरस्स अतिय धम्मपन्नत्ति उवसपलित्ता ण विहरइ” ‘धम्मपन्नत्तीति’ श्रुतधर्मप्ररूपणादर्शनगतसिद्धान्त इत्यर्थ, इति श्रीउपासकवृत्तौ पष्ठाध्ययने । पुनरत्रैवाऽधि-कारे (३७ पत्रे) देवपरीक्षाऽन्तर “तेणं कालेण तेणं समएण सामी समोसदे, तए ण से कुडकोलिए समणो-शासए इमीसे काहाए लद्धहे समाणे हइ जंहा/ कामदेवो तथा निगच्छइ जाव पज्जुवासइ” ॥ इति श्रीउपासकदशाया

पद्याध्ययने । कामदेवश्चाऽत्रैव द्वितीयाध्ययने (२७ पत्रे) एव निर्गतो यथा “तए णं से कामदेवे समणोवासए इमीसे क्हाए जाव लच्छे समणे एव खलु समणो भगव महावीरे जाव विहरति त सेव खलु मम समण भगव महावीर वदिता नमसिन्ता तओ पडिनियत्तस्स पोसह पारिचयत्तिकहु एवं सपेहेइ” इत्यादि । इह कुण्डकोलिकेन तदेव अन्यवा वा प्रतिपन्नपौषेन परिमुकोत्तरीयेण श्रुतधर्मप्रख्याणारूपानुष्ठान कृत । तथा—“एव सामाइअ काठ पडिक्कंतो वदिता पुच्छइ, सो अ क्खि सामाइअ करित्तो मरुह अवणेइ, कुहलाणि नाममुइ पुफ्तत्तोल पावारणगमादी वोसिरति” इत्या-
 धइयकवृत्तौ पद्याध्ययने (८३२ पत्रे) प्रावारशब्दश्च सलोमपटोत्तरासथाचकत्वात् व्यर्थः, तथाहि—

“पण्हवि १ कोयव २ पवार ३ नवतए ४ तहय दाढिगाली ५ य । तुप्पडिलेहिअटूसे, एय वितिअ भवे पणग ॥ १ ॥” इति, निशीथमाभ्ये १२ उद्देशके—

“खरहो तह पूरुडी, सलोमपढओ तहा हवइ जीण । सदस वत्थ पर्हविमार्इणमिमे च पजाया ॥ १ ॥” इति प्रव-
 चनसारोच्चारे, ‘वैक्ल्ये प्रावारोत्तरासगो बृहतिकाऽपि च’, इति श्रीधेमनाममालाया, एव प्रावारशब्दस्य अर्थद्वये सति य एव वृत्तिगतप्रावरणे मावीयतिपाठानुकूलः, बहुश्रुतैराचीर्णः स एव आचरणीयतया प्रमाण, आदिशब्दाच्च, सलोम-
 पदादीनां परिहारो भविष्यति, इत्याद्यनेकेषु स्थानेषु श्रावकाणा मुखवस्त्रिका भणित्वाऽस्ति, अखलेन वन्दन न क्वाऽपि
 इत्येते, यश्च कृष्णवासुदेवदृष्टान्तः कैश्चित्कथ्यते तत्राऽपि यथा मुखवस्त्रिकया वन्दन न भणितं, तथा अखलेनाऽपि
 नोक्त्वा । ‘यत् न स इ पुषस्व अतेण ति’ आक्ल्यकचूर्ण्यधराणि दृष्ट्वा पुत्तशब्देन भ्रान्त्वा सन्तस्ते अखलेन वन्दन वन्दन्ति,

त्तानं द्वाणं अविमोक्षणयाप विणयोगयाप गायलद्वीप चक्रबुफासे अजलिपगहेणं मणस्स एगसीभावकरणेणं जेणेव समण भगव महावीरे तेणेव उवागच्छति, उवागच्छित्ता समणं भगव महावीरं तिकबुत्तो आयाहिण पयाहिण करेइ, करित्ता वदति नमसति" इति ॥

पुन-श्रीवीपपतिकसूत्रे (१४५ पत्रे) कोणिकमार्याः सुमद्राप्रमुखाः, तथाहि "समण भगव महावीर पचविहेण अभिगमेण अभिगच्छति, त जहा-सखिच्छाण द्वाणं विवसरणयाप, अचित्ताण द्वाणं अविउसरणयाप, विणओणताप गायलद्वीप चक्रबुफासे अजलिपगहेण मणसो एगसकरणेण समण भगव महावीर तिकबुत्तो आयाहिण पयाहिण करेति, करित्ता वदति नमसति" इत्यादि । अत्रेद रहस्यम्-आवकाणा साधूपाश्रयादिप्रवेशे उत्तरासग प्रतिपादितोऽस्ति, श्राविकाणा तु तत्रापि तदभावः, ततः कथ सामायिकाविक्रियाया उत्तरासंगः ?, प्रत्युत सामायिकादौ उत्तरासंगोत्तारण सर्वत्र प्रतिपादितमस्ति । यदुक्त उपासकवशाया षष्ठाध्ययने (३७ पत्रे), तथाहि "तए ण से कुइकोलिए समणोवासए अन्नया कयाइ पुषावरण्हकालसमयसि जेणेव असोगवणिवा जेणेव पुढविसिहापट्टए तेणेव उवागच्छइ, उवागच्छित्ता नाममुइग च उत्तरिज्जंगं च पुढविसिहापट्टए ठवेइ, ठविच्छा समणस्स भगवओ महावीरस्स अतिय धम्मपन्नत्तिं उवसयजित्ता ण विहरइ" 'धम्मपन्नत्ति' श्रुतधर्मप्रकरणार्थनगतसिद्धान्त इत्यर्थः, इति श्रीउपासकवृत्तौ षष्ठाध्ययने । पुनरत्रैवाऽधि-कारे (३७ पत्रे) देवपरीक्षाऽनन्तर "तेण कालेण तेणं समएण सामी समोसदे, तए ण से कुइकोलिए समणो-वासए इमीसे कइए लब्धहे समाणे इह जहा कामदेवो तथा निगच्छइ जाव पज्जुवासइ" ॥ इति श्रीउपासकदशाया

ननु-केपाचिद् गच्छे "होइ मगल" इति पठंति, आत्मना गच्छे तु "हवइ मगल" इति तत्कथम् ? सच्यते—सत्यं, यद्यपि 'हवइ' 'होइ' इत्येतयोः पाठयोः अत्रार्थः प्रति न कश्चिद्विशेषः, होइ मंगलमिति च पाठे प्रत्युत श्लोको नाऽपिकाक्षरो भवति, तथापि हवइ मगलमित्येष पठनीय महानिशीथाद्यनेकागमेषु अस्यैव पाठस्य प्रतिपादितत्वात्, नमस्कारपटलन-मस्कारपञ्जिकादियु ग्रन्थेषु च इत्यमेव श्रेयोहेतुत्वेन समर्थितत्वात्, बहुश्रुतैः आहतत्वाच्च प्रयोगः । होइ मगलमिति पाठो मित्या विस्वादेवत्वाद् यथा शुक्तिकाशकले च रजतज्ञान । ननु-आवश्यकं नमस्कारनिर्युक्तौ 'पढम होइ मगल' इति पाठेन सवादसम्भावात्, विस्वादेवत्वाविति असिद्धं, सत्य, किन्तु अय नमस्कारनिर्युक्तिपाठो न नमस्कारपाठनियामकोऽव्य-भिचारात्, तथाहि-तत्रैव 'बीअ हवइ मगल' इत्युक्त । ननु-'पढम हवइ मगल' इति पाठो न सक्तः छन्दोभगहेतुत्वात्, छन्दो ह्यत्र श्लोकः, स चाऽष्टाक्षरप्रमाणपाद एव भवति नाऽन्यथा । अय च नयाक्षरपाद इति चेत्, सत्य, किन्तु आर्य-श्लोकेषु बहुशो नयाक्षरस्याऽपि पादस्य दर्शनात्, तथाहि-दशवैकालिके 'भमरो आवियइ रस' १ तथा 'न य कोइ सव-हम्मइ' २ 'छत्तस्स य धारणहुए' ३ तथा 'अहं च भोगरायस्स त चसि अधगवण्हणो' ४ तथैव श्रीवत्तराध्ययने (३४८ पत्रे) एकादशाध्ययनेऽपि, तथाहि—

"जहा से कबोयाण, आइझे कथए सिया । आसे जवेण पवरे, एव हवइ बहुस्सए ॥ १६ इत्यादि पूर्वश्रुतधरव-चनानुयायित्वात्, 'हवइ मगल' इति अयमेव पाठः सत्वानुपादेय इति स्थितम् । एव विचाराभूतसग्रहेऽपि (७७ पत्रे) हवइ मंगलमिति पाठः समर्थितस्तथा च तत्पाठलेशः । अपर च-आवश्यकदशेषु 'हवइ' 'होइ' इति पाठद्वयमपि दृश्यते,

सकुलाणि वा खचित्यकुलाणि वा इक्ष्वागकुलाणि वा हरियंसकुलाणि वा एसिमकुलाणि वा वेसियकुलाणि वा गवागकुलाणि
 वा फोद्यागकुलाणि वा गामरक्त्वकुलाणि वा बुकासकुलाणि वा अण्णयरेसु वा तहप्पगारेसु वा कुलेसु वा अबुगुछिएसु अगार-
 हिएसु असण वा पाणं वा साइमं वा साइमं वा फासुअ जाव पठिगगारिज्जा” । व्याख्या-स भिक्षुर्मिक्षार्यं प्रवेष्टुकामो यानि
 पुनरेयंभूतानि कुलानि जानीयात् तेषु प्रविशेदिति सम्बन्धः, तद्यथा-उत्तमा-आरक्षिकाः १ भोगा-राज्ञः पूज्यस्थानीयाः २
 राजन्याः-सखिस्थानीयाः ३ इन्द्रिया-राष्ट्रकूटादयः ४ इक्ष्वाकवः-सुषभस्वामिबंधिकाः ५ हरिवशा-हरिवशजा अरिष्टनेमि-
 वशस्थानीयाः ६ ‘एसिम’सि गोष्ठाः ७ वैश्या-वणिज्जः ८ गवको-नापितो यो हि ग्रामे उद्वोपयति ९ कोट्टागाः-कासु-
 तसुक्का वर्धकिन इत्यर्थः १० बोक्कञ्जालियाः तन्तुवायाः ११ कियन्तो धा वस्यन्ते इत्युपसहरति, अन्यतरेषु वा तथाप्रका-
 रेषु अजुगुत्विसेषु कुलेषु नानावैश्याविनेयसुखप्रतिपत्त्यर्थं पर्यायान्तरेण दर्शयति, अगर्ह्येषु यदि वा जुगुप्सितानि-धर्मका-
 रकुलाहीनि गर्ह्योणि-दास्यादिकुलानि, पवस्त्रिपर्ययभूतेषु कुलेषु, लभ्यमानसादारादिक प्रासुकमेपणीयमिति मन्यमानो गृही-
 यादिति ।” पुनर्निशीथवृणो मरुपानग्रहणादौ एते निषिद्धाः, तथाहि-“कालावधीप जे उप्पा कया ते निज्जूढा” मरुपान-
 ग्रहणादौ निषिद्धाः, “जे कुला अत्थ विसप वि जुगिवा ते जुगळिवा” अमोच्या इत्यर्थः, कम्मण १ सिप्येण वा २ जाइए
 वा ३ कम्मं न्हाविआणो १ सव्ये वि इतरन्हाविआणो विट्ठान्हाविआणो तेरिमाजाइए पाणाइणो ३ । पुनरत्रार्यं जातमृत-
 कसुतकपिण्डनिषेधाऽधिकाररूप एकविंशतितम प्रश्नोत्तरं विलोक्यम् ॥ ५१ ॥

॥ इति साधुना मरुपानग्रहणाय योग्यायोग्याधिकारः ॥ ५१ ॥

मंगलमहासुखस्य वक्त्राण त महया य पवधेण अणतगमपज्ज्वेहिं सुत्तस्स पिडुब्भूयाहिं निञ्जुत्तिमासचूण्णीहिं
 ज्जेव अणंतनाणवसणधरेहिं तित्ययेरेहिं वक्त्राणिअ तहेव समासओ वक्त्राणिज्जत आसि, अहडन्नया कालपरिहाणि
 दोसेण तओ निञ्जुत्तिमासचूण्णीओ बुच्छिञ्जाओ, इओ अ वच्चतेण कालेण तेण समपण महद्दीपचे पयाणुसारी वइरसामी
 नाम [दुवालसग सुअहरे] पुवदसंगसुअहरो समुप्यओ, तेणेओ पचमगलमहासुअखयस्स चञ्जरो मूलसुत्तस्स मज्जे
 लिहो” इति महानिशीये । तथा नमस्कारपंजिका-सिद्धचक्रादौ “पचपयाण पणतीस वण्ण वूलाइ वण्ण तिचीस । एव
 इमो समप्यति फुडमक्खरमट्टसट्ठीए ॥ १ ॥ तथा अष्टप्रकाशया आग्नेयादिविदिग्व्यवस्थितेषु दलेषु पादचतुष्क “एसो
 पच नमुक्कारो, सबपावप्पणासणो । मगलाण च सबेसिं, पढम हवइ मगल” ॥ १ ॥ इति ध्यायेत्, तथा बृहन्नमस्कारफले
 “सत्त पण सत्त य, नवक्खर पमाण पयठपचपय । तिचीसक्खरमूल, सुमरह नवकारवरमत ॥ १ ॥” इत्याद्यने-
 कानि स्थानानि अष्टपष्टिवर्णात्मकनमस्कारदर्शकानि । इति नमस्कारस्याऽष्टपष्ट्यक्षरप्रमाणत्व, एव श्रीसधाचारबृहद्बृत्तौ
 (२१० पत्रे) श्रीदेवेन्द्रसूरिभिरपि हवइ मगलमेव पाठः समर्थितः । तथा च तत्पाठः—सिद्धान्तेऽपि स्फुटाक्षरे हवइ
 मंगलमिति भणित, तथाहि महानिशीयचतुर्थ्याध्ययनसूत्र—“तदेव तदवत्याणुगमिअ इक्कारसपयपरिच्छिन्न तिआलावग तिची-
 सक्खरपरिमाण एसो पचनमुक्कारो, सबपावप्पणासणो । मगलाण च सबेसिं, पढम हवइ मगल ॥ १ ॥” इअ चूलति अहि-
 ज्जतीति प्रकृत । तदैव हवइ मगलमित्यस्य साक्षादागमे भणितत्वात् प्रमुश्रीवन्नस्वामिप्रमृति सुवहुश्रुतसुविहितसविन्न-
 पूर्वाचार्यसमतत्वाच्च पढम हवइ मगलमिति पाठेन अष्टपष्ट्यक्षरप्रमाण एव नमस्कार पठनीयः । तथा च महानिशीये—

तथा उपांगछेद-ग्रन्थकर्म-ग्रन्थाद्यनेकागमानुयोगसूत्रचरैः श्रीमलयगिरिभिः आवश्यक विवृणक्ति, “अरिहतनमु-
 कारो” इत्यादिका “एसो पचे”ति पर्यन्ताः षट्गाथाः “हवइ मगल”मिति पाठत एव लिखिताः सन्ति, एव प्रवचन-
 सारोच्चारवृत्तौ अपि हवइ मंगलमिति पाठः समर्थितोऽस्ति, तथाहि—यद्यप्यत्र ‘हवइ’ ‘होइ’ इत्यनयो पाठयोरर्थे न
 कश्चिद्विशेषः, तथापि अष्टपद्यक्षरार्थं नवकारे हवइ इति पठितव्यं, ततो नमस्कारावलिकादिग्रन्थेषु यन्त्रपद्मे उक्तमस्ति,
 विशेषकार्योत्पत्तौ चूलिकाद्यान यदा क्रियते तदा द्वात्रिंशद्दलकमले द्वात्रिंशद्दक्षराणि स्यापयित्वा त्रयस्त्रिंशत्तम
 अक्षर मध्यकर्णिकायां स्थाप्यते, ततो ‘होइ’ पाठे द्वात्रिंशत्त्रिंशदक्षरैः द्वात्रिंशत्कमलदलान्येव पूर्यन्ते पर
 मध्यकर्णिका शून्यैव तिष्ठति, ततो हवइ मंगलमिति पाठो युक्तः, तथा चैतत्सवादि पूर्वार्थाद्यैकतप्रकरणवचन “अह-
 सट्टि अक्षरपरमाणू, खिणसासननवकारपहाणू । अतिमचूला तिमि पसिद्धा, सोलसअट्टुनवकार सिद्ध ॥ १ ॥” न च
 वाच्य नमस्कारसूत्रे नमस्कारस्य सप्तपद्यक्षरत्व प्रोक्तमस्ति, यतः ‘एसो पचनमुकारो’ इत्यादिगाथाऽपि नमस्कारसूत्रसम्ब-
 न्धिनी नाऽस्ति, किं तु निर्युक्तिस्तथा, ततो “ग्रामो नाऽस्ति, कुतः सीमा ?” इति न्यायात् कथं सप्तपद्यक्षरत्व नमस्का-
 रस्य ! मूलसूत्रनिर्युक्तिमाव्यवृत्तिर्बृत्तिदिप्पनकादिषु क्वाऽपि निर्दिष्टं न दृश्यते न श्रूयते च । अष्टपद्यक्षरप्रमाणत्व च
 महानिशीथादिषु स्पष्टमेव उच्यते, तथाहि—

“उभेव तदवधत्याशुगमिभ इकारसपयपरिच्छिन्नं तिआलावग तिचीसक्खरपरिमाण एसो पचनमुकारो, सबपावप्प-
 णासणो । मगलणं च सवेसिं, पढमं हवइ मगलं इयचूल ति “अहिअति” महानिशीये तथा—‘एसो तु अ पंच-

अर्चितार्चितामणिकप्पमू-अस्स पचमगलमहासुअखघस्स णं सुत्तत्य पन्नच । त जहा-जे ण पचमगलमहासुअखघे से ण
 सयलागमतरोवत्ती तिलत्तिळ १ कमलमयरद २ सबलोगपघत्थिकायमिव ३ जहत्थ किरियाणुवायसम्भूय गुणुक्कित्तणे जहि-
 स्थियफलपसाहगे खेव परमथुइवाए सा य परमथुई केसिं कायवा सबअगुत्तमाण सबजगुत्तमे अ जे केइ भूए जे केइ भवति
 जे केइ भविस्सति, ते सबेवि, अरिहतादजो खेव, नो णं अन्नेति, ते अ पंचहा-अरिहते १ सिद्धे २ आयरिए ३ त्वयज्जाए ४
 साहुणो अ ५, तत्य एएसिं खेव गच्छस्स सब्भाजो इमो, त जहा-सनरामरासुरस्स ण सबस्स खेव जगस्स अट्टमहापा-
 डिहेराइपूआइवळक्खिय अण्णअत्तरिसमर्षितमप्पमेअ केवलाहिद्धिअ, पवरुत्तमतत्त अरिहति त्ति अरहंता अरिहता ११ ।
 एव अतए एएसिं नमुक्कारो 'एसो पचनमुक्कारो' किं करिज्जा ? सर्वं पाव नाणावरणीआइकम्मं निस्सेस त पयरिसेण दिसे
 दिसें नासइ 'सबपावप्पणासणो' एस वूलाए पढमो उइसेो "एसो पचनमुक्कारो, सबपावप्पणासणो" किंविहो ऊ ? मग्गे
 निवाणसुहसाहणिकखमो सम्मदसणाइआराहओ, अहिंसाळक्खणो घम्मो त मे लाइज्जति मगल ममं मवाओ सत्साराओ
 गमिज्जाओ तारिज्ज वा मंगल २ वच्छपुट्टनिज्जत्तनिकाइअट्टपयार कम्मरासिं मे गालिज्जा विज्जविज्जत्ति मगल, १ एएसिं सबेसिं
 अन्नेसिं च मंगलाण किं ! पढम आइए अरिहताइण थुई खेव मगलंत्ति समासत्थुत्ति" सघाचारवृत्तौ (२१८ पत्रे) ॥

ननु-अशन-पान-खादिम-स्थादिमाना आहाराणा विवेचन कथं ज्ञायते ? । उच्यते-—शास्त्रसम्भत्या तदवबोधत्, का
 शास्त्रसम्भतिः ?, इत्याह-श्रीमत्स्वरतरगच्छाधिराज-श्रीजिनमद्रसूरिपट्टपूर्वाचलप्रमाकरश्रीजिनचन्द्रसूरिशिष्य-श्रीमेरुसु-

“एअ तु ज पचमगलमहासुअस्वघत्स वक्खाणं त महाया पवधेण अणतगमपज्जवेहिं सुत्तस्स य पि तु भूआहिं निञ्चुचि-
 भासचूणीहिं जहेव अणतनाणदंसणधेरेहिं तित्थयेरेहिं वक्खाणिजत आसि, अह अन्नया
 कालपरिहाणिदोसेण ताओ निञ्चुचिभासचूणीओ बुच्छिआओ, इओ अ वच्चतेण कालसमएणं महद्धीपचे पयाणुसारी
 यइरसामी नाम बुवालसंगसुअहरे समुप्पजे, तेणसो पचमंगलसुयस्वघत्स सज्जरो मूलसुत्तस्स मज्जे लिहियो, मूल-
 सुत्त पुण सुसत्ताए गणइरेहिं अरथत्ताए अरिहंसेहिं भगवतेहिं धम्मतित्थयेरेहिं वीरजिणिदेहिं पन्नवि
 अति २ । एस बुहुसपयाओ, इत्थ जत्थ पथ पएणाणुलग सुत्तालावग न समज्झइ तत्थ सुअहरेहिं कुलिहिअदोसो
 न दायवो किं तु ओ सो एअस्स अर्धित्थितामणिकप्पभूअस्स महानिसीहसुअस्वघत्स पुषायरिसो आसि, तहिं येव
 खढाल्हीए सदेहिंगायहिं हेचहिं वहवे पत्तगा परिसाहिआ तहाधि अच्चतसुमहत्थाइसय इम महानिसीहसुअस्वघ कस्सि-
 णपवयणस्स परमसारभूयं, पर तत्त महत्थतिकलिकण पवयणवच्छल्लत्तणेण तहा भवसत्तोवयारअ ष काउ, वहा य
 आयहिहुआए आयरिअहरिमहेणं ज तत्थायरिसे विट्ट त सब समईए सोहिउण लहिअति, अन्नेहिं पि सिद्धसेणदिवायर-
 बुहुवाईजस्ससेणवेवगुत्तजसवन्नणस्समासमणसीसरविगुत्तनेमिचदजिणदासगणिल्लमगसच्चसिरिपमुहेहिं जुगप्पहाणसुअहरेहिं
 बहुमन्निअमण ति” । अत्र सूत्रं व्याख्यायते, अस्य व्याख्यान-यदेव श्रीवज्रस्वामिना छेदग्रन्थमस्ये लिखित तदेव
 मफिवहुमानातिशयतो विशेषतश्च बहुमव्यसत्त्वोपकारकमिति कृत्वा दर्शयते । तथाहि-

“हे भयवं किमेवस्व अर्धित्थितामणिकप्पभूअस्स पचमगलमहासुअस्वघत्स सुत्तथ पन्नच ? गोयमा ! इय एयस्स

अर्चितचित्तमणिक्पम्भू-अस्स पचमगलमहासुअस्सघस्स ण सुत्तत्थं पल्लत्त । त जहा-वे ण पचमगलमहासुअस्सधे से ण
 सयलागमतरोववची तिलत्तिह १ कमलमयरद २ सव्लोगंपंचत्थिकायमिष ३ जहत्य किरियाणुवायसम्भूय गुणुक्कित्तणे जहि-
 च्छियफलपसाहगे वेव परमपुइधाप सा य परमपुई केसिं कायवा सवज्जगुत्तमाण सवज्जगुत्तमे अजे केइ भूप जे केइ भवति
 जे केइ भविस्सति, ते सवेवि, अरिहतावओ वेव, नो ण अझेति, ते अ पचहा-अरिहते १ सिद्धे २ आयरिप ३ उवज्जाए ४
 साहुणो अ ५, तत्थ एएसिं वेव गच्छस्स सब्भाओ इमो, त जहा-सनरामरासुरस्स ण सवस्स वेव जगस्स अट्टमहापा-
 बिहेराइपूआइवलक्खिय अण्णलससरिसमच्चित्तमप्यमेअ केवलाहिट्टिअ, पवरुत्तमतत्त अरिहति ति अरहंता अरिहता ११ ।
 एव अतए एसिं नमुक्कारो 'एसो पचनमुक्कारो' किं करिआ ? सब पाव नाणावरणीआइकम्म निस्सेस त पयरिसेण दिसो
 दिसिं नासइ 'सवपावप्यणासणो' एस वूलाए पढमो उवेसो "एसो पचनमुक्कारो, सवपावप्यणासणो" किंविहो ऊ ? मगो
 निधाणसुहसाहणिकसमो सम्मदसणाइआरादओ, अहिंसालक्खणो धम्मो त मे लाइज्जति मगल मम भवाओ ससाराओ
 गमिज्जाओ तारिज्ज वा मंगल २ वच्चपुट्टुनिद्धत्तनिकाइअट्टुपयार कम्मरासिं मे गालिआ विज्जविज्जत्ति मगल, १ एएसिं सवेसिं
 अझेसिं च मगलाण किं ! पढम आइए अरिहताईण शुई वेव मगलत्ति समासत्थुत्ति" सधाचारवृत्तौ (२१८ पत्रे) ॥

॥ इति "दोइ मगल" इति पाठनियेषाधिकारः ॥ ५२ ॥

ननु-अशन-पान-साधिम-स्वाविमाना आहाराणां विवेचन कथं ज्ञायते ? । उच्यते-शास्त्रसम्मत्या तदववोधात्,
 का शास्त्रसम्मतिः ? , इत्याह-श्रीमत्स्वरतरगच्छाधिराज-श्रीभिनभद्रसूरिपट्टपूर्वाचलप्रमाकरश्रीजिनचन्द्रसूरिशिष्य-श्रीमेरुसु-

“एअ तु जं पंचमगलमहासुअखंधस्स वक्खाणं त महया पवघेण अणतगमपज्जेवेहिं सुत्तस्स यपि हु मूआहिं निञ्जुत्ति-
 भासचूण्णीहिं जहेव अणतनाणवसणघरेहिं तित्थयरेहिं वक्खाणित तहेव समासओ वक्खाणिज्जत आसि, अह अन्नया
 कालपरिहाणिदोसेण ताओ निञ्जुत्तिमासचूण्णीओ धुच्छिद्धाओ, इओ अ वघतेण कालसमएणं महहीपत्ते पयाणुसारी
 यइरसामी नाम दुवालसगसुअहरे समुप्पे, तेणसो पचमंगलसुअखंधस्स उद्धारो मूलसुत्तस्स मज्झे लिहियो, मूल-
 सुत्तं पुण सुत्तसाए गणहरेहिं अत्थसाए अरिंहतेहिं भगवतेहिं धम्मतित्थयरेहिं तिलोयमहिएहिं वीरजिणिंवेहिं पन्नवि
 अति २ । एस दुहुसपयाओ, इत्थ जत्थ पय पएणाणुलग्ग सुत्तालावग न सचज्जइ तत्थ तत्थ सुअहरेहिं कुलिहिअदोसो
 न दायवो किं तु जो सो एवस्स अर्चितचित्तमणिकप्पभूअस्स महानिसीहसुअखंधस्स पुवायरिसो आसि, तहिं च्चेव
 खढात्तहीए उदेहिंआपहिं हेउहिं महवे पत्तगा परिसाहिआ तहाधि अच्चतसुमहत्थाइसथ इम महानिसीहसुअखंध कसि-
 णपवयणस्स परमसारभूर्यं, पर तत्तं महत्थतिकल्लिक्खण पवयणवच्छल्लत्तणेण तहा भवसत्तोवयारअ च काउ, तहा य
 आयहिहुआए आयरिअहरिमइणं ज तत्थायरिसे विट्ट त सब समईए सोहित्ठण लहिअति, अन्नेहिं पि सिद्धसेणदिवायर-
 दुहयाईकस्ससेणवेधगुत्तजसवद्धणलमासमणसीसरविगुत्तनेमिचदञ्जिणदासगणिल्लमगसच्चसिरिपमुहेहिं जुगप्पहाणसुअहरेहिं
 बहुमन्निअमण ति” । अत्र सूत्रं व्याख्यायते, अस्य व्याख्यानं—यदेव श्रीवज्रस्वामिना छेदग्रन्थमग्घे लिखित तदेव
 भक्तिबहुमानातिशयतो विशेषतश्च बहुमव्यसत्त्वोपकारकमिति कृत्वा दर्शयते । तथाहि—

“से भयवं किमेअस्स अर्चितचित्तमणिकप्पभूअस्स पचमगलमहासुअखंधस्स सुत्तत्थं पन्नत्थं ? गोयमा ! इय एयस्स

अमेद दूग्ध दधि सूरणा मंढकादिक जाणवो, तथा च भणित-“असण भोअण सत्तूग, सुगाजगराइखज्जग विहीय ।
 खीरणार्ई सूरणार्ई, महग पमिई अ विअेअ ॥ १ ॥” आछण जवोदक तुपोदक तदुलोदक उण्णोदक शुअयिकट
 अक्काय समप्र पनक जाणवु, तथया-“पाण सोवीरअवो-दगाई चित्त सुराइअं चैव । आचक्काओ सबो, कक्कडगज
 लाइअ च तथा ॥ २ ॥ अत्र सुराइअमिति चित्र नानाप्रकार काष्ठ पिटजातिभेवभिन्न सुरामधु आविशब्दतो
 द्राक्षा शर्करा पानकादि अक्काय सगलउ कर्कटी चिर्भटी प्रमुखतो जल तथा कालिंग जलादिक सगलु जाणवु ॥ २ ॥
 नालिकेर खर्जूर द्राक्षा मृष्टधान्यादिक आवफल रमाफल कर्कटी फणसादिक पल्लसुपुणि सगलो खादिम जाणवु, तथा
 च भणित च “भत्तो संदताई, खर्जूर नालिकेरदक्खाई । कक्कडअवगणसाइ, बहुविह खाइम नेय ॥ १ ॥ दतवण तंचोल,
 सुठि पिप्पली मिरच हरितकी विमीतकतुलसी प्रमुख स्वादिम जाणवु, तथा च भणित-“दंतवण तचोल, चित्त तुलसी
 वहेवमाई अ । महु पिप्पली सुठार्ई, अणेगहा साइम नेयं ॥ १ ॥” एव तपागच्छनायकश्रीसोमसुन्दरसूरिपट्टपूर्वाचल-
 मास्करश्रीमुनिमुन्दरसूरिकृतपडावप्रयकवालावबोधेऽपि, तथाहि-

चिहुं प्रकारे आहारस्यु असण था पाण था साइम वा अशन कहुतां-शालि ज्वारि वरटी प्रमुख
 सर्व ओदन मुद्गादिक सर्व कठबल सासुयादिक सर्व लोट पेयादिक सर्व तिमज मोदकादिक सर्व पकवान सूर-
 णादिक सर्वकद मढकादिक सर्व केलवी वस्तु प् सर्व अशन कहिब, घली वेसण विरहाली आमला सेंधव कठठिपत्र
 लीसुइ लूण हींग प् अशन माहि आवइ १ । पान कहुतां पाणी काजिक जव गोधूम ज्वारि घोखा काकडी आदि-

न्दरोपाच्यायविनिर्मितश्रीपढावश्यक्यालावधोषे पद्धानामपि निर्णयप्रतिपादनात्, तथाहि-असन कहता अन्न-चोखा ज्यारि
 परती मुग प्रमुख सर्वधान, सात सत्तु गिहु [आदि]ना सर्व लोट सर्वराव सालणा लाडु प्रमुख सर्व पक्वान्न, सूरणादि
 सर्व कद दूध दही मढादिक सर्वकेलवी वस्तु, हींग वेसण विरयाली लूण सैधवादिक ए सर्व असन माहि जाणिया । १ ।
 हिचे पानक कहतां आछण जवोदक तुषोदक तडुलोदक उष्णोदक शुद्धोदक कहता वर्णाढ्य प्रमुखसर्वाप्रकाय पानक
 जाणिया, अथवा काष्ठज पिष्टज सुरादि द्रावनापाणी साकर आविलपाणी इक्षुरसादि काकडी चीभटा कालिंगना जल
 इत्यादि सर्व पानक जाणवा । २ । हिचे स्वादिम कहतां सुखबी नालेर खजूर द्राख विदाम सेक्यु धान आवा केडा काकडी
 अखोट खारेक प्रमुख सर्व मेवो इत्यादिक स्वादिम ॥ ३ ॥ हिचे स्वादिम कहता तमोल मुठ मिरी पिपल हरटे यहेडा
 तुलसी कसेलो कायो खेठीमध तमालपत्र एलची लवींग नीढग काठी अजमो अजमोद कुलिंजण घोणीकनोपा फचूरो
 कांटासेलीयो मोघ हरटे कुमठव पान सोपारी पोकरमूल जवासामूल वावची चालवछाली घवछालि खयरसार सेवडछालि
 ए सर्व स्वादिम ॥ ४ ॥ हिचे निंबके-छाल मूलपान सिली गोमूत्र गिलोइ फड्कुरियातव अतिथिप कुडउ सुफुडिगम्य
 रोहणी पीपलामूल वज्र घमासव नाहि रीगणी एलीयो चिणोठी कयर घोरनामूल कधारियव कुवारि इत्यादि अणादार
 ॥ ५ ॥ पिणि ए अणाहार जव इच्छा पासइ अनिट पणइ लीजे तो, अने जव भावता लीजे तो आहारमाही पडइ इति ।
 श्रीतरुणप्रभसुरिकृतवालावधोषे तु एव, तथाहि—

षटुर्विध आहार अशन पान स्वादिम स्वादिम तत्र अशन-ओदन राध्या चोखा सत्तु मुग राव खडलापादि पक्वा-

अमेद दृग्ध दधि सूरणा मडकादिक जाणवो, तथा च भणित-“असण भोअण सत्तुग, सुगाजगराइखज्जाग यिहीय ।
 खीरण्णई सूरणाई, मडग पमिई अ विसेअ ॥ १ ॥” आछण जयोदक तुपोदक तबुलोदक उव्णोदक शुब्बधिकट
 अक्काय समग्र पनक जाणवु, तथा-“पाण सोधीरजवो-दगाइ चित्त सुराइअ घेव । आवफाओ सवो, कफडगज-
 ताइअ च तथा ॥ २ ॥ अत्र चित्त सुराइअमिति चित्र नानाप्रकार काष्ठ पिटजातिमेदभिन्न सुरामधु आदिशन्दतो
 ब्राह्म शर्करा पानकादि अक्काय सगलच कर्कटी चिर्मटी प्रमुखनो जल तथा कालिंग जलादिक सगलु जाणवु ॥ २ ॥
 नालिकेर खर्जूर ब्राह्म मृष्टधान्यादिक आवफल रंभाफल कर्कटी फणसादिक पल्लुसुपुणि सगलो ख्यादिम जाणवु, तथा
 च भणित च “भत्तो सदताई, खर्जूर नालिकेरदक्खाई । कफडअवगणसाइ, धहुयिह खाइम नेय ॥ १ ॥ दतयण तवोल,
 सुठि पिप्पली मिरच हरितकी विमीतकतुलसी प्रमुख स्वादिम जाणवु, तथा च भणित-“दतयण तवोल, चित्त तुलसी
 बहेहमाई अ । मधु पिप्पली सुठाई, अणेगहा साइम नेय ॥ १ ॥” एव तथागच्छनायकश्रीसोमसुन्दरसूरिपट्टपूजिचल-
 भास्करश्रीसुनिमुन्दरसूरिकृतफ्हावइयकधालाववोघेऽपि, तथाहि-

चिहुं प्रकारे आहारस्युं असण धा पाण वा खाइम वा साइम वा अशन कहता-शालि ज्वारि चरटी प्रमुख
 सर्व ओदन सुप्तादिक सर्व कठवल सासुयादिक सर्व लोट पेयादिक सर्व तिमज मोदकादिक सर्व पक्यान सूर-
 णादिक सर्वकद मडकादिक सर्व केलवी वस्तु ए सर्व अशन कहिउ, वली वेसण विरहाली आमटा संधन कउठिपत्र
 लीउइ छण हींग ए अशन माहि आवइ १ । पान कहता पाणी काजिक जव गोधूम ज्वारि घोया फाकडी आदि-

फनु घीयण, अनइ सर्वं जलमस्य तणो अष्कथ, ए पान कहिजइ, साकरपाणी द्राक्षपाणी आवलपाणी इधुर-
 सपाणी प्रमुख सर्व सरस पाणी पान कइतां आवइ, पिणि न्यवहारइ अथन, जिनु जिनु खाइम स्वादिम कहिजइ
 सुखही सेक्नु घान सर्वं शारिक टोयरां द्राक्षा विदाम अखोब स्वजूर प्रमुख सर्वं मेवो, काकडी आव फलसादिक
 सर्वं फल स्वादिम कहिषइ, स्वादिम कइतां सुटि हरखइ पीपरी मिरी अजमठ कायफल कसेल कायो खयरसार
 जेठीमघ वख तमालपत्र पलची लवण विरग काठी विरहलवण अजमोद कुलिजन पीपलीमूल धीणीकयाला कचूर
 मोय कट्यसेरीयो कपुर सखल हरदा बईदा आमला कुमठठ पान पुगी तिगुलाटक हींग त्रेवीसठ पुष्करमूल जगमा-
 मूल वावची बाबल छालि खेखडछालि ए स्वादिम कहिजइ, गुडस्वादिम कहिजइ, पिणि न्यवहारइ अथन, जीकु कुर्नार
 साकर वासिठ सुठ्ठनो पाणी इरठेनो पाणी ए लीचे नीतारनइ गल्यो हुवे तो, न गल्यो हुइ तो नहि, तिपिहार पच-
 क्खालि जे घूमइ इहांइ स्वादिमसि, अटो प्रवचनसारोद्वारमाहि स्वादिम कहु छइ, अनइ श्रीकरपत्तौ स्वादिम कहु
 छइ, ए चार आहारनो विषार नीषनी छालि मूलाना पाददा सीवी गोमूत्र गिलो कडूकिरियानु अतिपिप कडुओ
 सुकरास इलत्रा रोक्षणि सपळोट घख त्रिफला पचमूलनिव घमासठ नाहि आसगधि रीगणी प्लीयो गूगल हरदा छालि
 वरणमूल बोरीमूल क्यारीमूल कयरठातुमूल पुमाठी आठी मजीठ धोल धीयुच कुयारी इत्यादिक बीजुई जे अनिट पणइ
 इच्छा पाखइ लीखइ ते चिहुं आहारमांहि एकइ भागइ नहि, अणाहार जाणवो । विचारमये अनाहारगाया यपा-
 "अभयकक्ष फलामल्प भूर्तिवाक्कु अगिलोअ रखाई । जोगोनिपाइण तयाइ पत्तणि अणाहारो ॥ २ ॥" इति, गीति-

शेषकल्पचूर्णो पञ्चमोदशकेऽपि यथा—“अणाहार गाहीमो” अकाइअ छला निबार्इण मूल पचमूलादिफल अहामलय हरी-
 तगवहेडगादि से सति, अणाहार मुक्त्वा ज अणत आहारमिति । पुनर्भणित-अणाहारो मोअछही मूल च फल च होइ
 अणाहारो पूर्वार्ध, ‘मोक’ कायकी, ‘छही’ निबार्दित्वक् ‘मूल’ च पंचमूलादिकं ‘फल’ च आमलकविमीतकादिकं एतत्
 सर्वं अनाहारो भवतीति चूर्णः । निशीथचूर्णो तु या, निबार्दीना छलि-त्वक्, यच्च तेपामेव निबोर्लिकादिफल, यच्च तेपामेव
 मूल एवमादिक सर्वमनाहार इति । अत्र श्रीरुद्रन्दरोपाध्यायकृत-चालावबोधोऽत् श्रीमुनिमुन्दरसूरिकृतवालावबोधे
 स्वादिममध्ये एतानि नव ९ वस्तूनि अधिकानि सन्ति, तथाहि—“कायफल १ विडलवण २ पीपलीमूल ३ कपूर ४ सचल ५
 बहेडा ६ आमला ७ हिंगुलाष्टक ८ हिंगुलीत्रेविसर ९ । पुनरेतस्माद् एतस्मिन् अनाहारकमध्येऽप्यर्थे ११ विशेषः
 तथाहि—“हलद १ उपलोट २ त्रिफला ३ आसगंध ४ गूगल ५ हरदेछालि ६ वरणिमूलि ७ पुमाह ८ आहीमजीठ ९
 षोड १० वीरव ११ । तथा श्रीरुद्रन्दरसूरिकृत-चालावबोधे पीपलीमूल अनाहारमध्ये प्रोक्तमस्ति । श्रीमुनिमुन्दरसूरि-
 कृत-चालावबोधे पीपलीमूल स्वादिममध्ये प्रोक्तमस्ति । तथा तपागच्छीयरक्षशेखरसूरिणाऽपि श्राद्धविधिकौमुदीग्रन्थे अश-
 नादीनामेव विवेचन लिखितमस्ति, तथाहि-अशनादिविभागश्चेत्य—“अन्न-पक्काभ-मंडक-सफुकादि-क्षुधोपशमनसमर्थम्
 अशन १ तक्रोदक-मथादि पान २ फलेक्षुधुशुक्रसुखमधिकानि स्वाद्य ३ स्वाद्य शुठी-हरितकी-पिप्पली मरिच-जीरक-अज-
 मक आतिफल-जायत्री-कसेलक-कच्छकसविरवटिका-ज्येष्ठीमधु-तज-तमालपत्र एलची-लवंग काठी-विहंग विडलवण-अज्जक-

अजमोद-कुलिञ्जण-पिप्लीमूल-चिणीक-चाला कर्पूरक-मुस्ता-कंटासेलियो-कर्पूर-सचल हरडा विमीतक-कुंभटउ-यग्युत्तपर-
 खदिर-वेज्रवादिच्छीपत्र-भूग-हिगुलाष्टक-हिगत्रेवीसो-नचमूल-पुष्करमूल जवासकमूल-चापपी-नुलसी-कपूरी-कदारिक-नीररु
 स्वभाभ्यं ४ । प्रवचनसारोद्धारमिप्रायेण स्वाद्यं, कल्पवृत्त्यभिप्रायेण तु स्वाद्य, अजमकं स्वाद्यमिति, केचित्
 सर्वं स्वाद्य एला-कर्पूरगण्डिजलवत् तत् द्विविधाहारप्रत्याख्यानं कल्पन्ते । वेषण विरयाली-सोया-सउउयडी-गामउगाटी-
 आषागोली-कठवीय लीबूई-पत्र-प्रमुखसाद्यत्वादिना द्विविधाहारे न कल्पते, त्रिविधाहारे तु जलमेव कल्पते, उमादि
 हुकानीरं साकरी-कर्पूर-एला-कच्छक-खदिरचूर्ण-कसेछक-पाह्लादिजल च नीतरित गण्डित या नाऽन्यथा, गार्भ्ये
 मधु-गुडशर्करा-खड्वाद्यपि स्वाद्यतया, द्राक्षा-शर्करादिजल तस्मादि च पानकतया तृक, पर द्विविधाहारादौ ७ कल्पते ।
 तृक च तन्नागपुरीयगण्डप्रत्याख्यानमाभ्ये—

“दक्षसापाणाईव, पाणं तह साइम गुडाईव । पढिअ सुअमि तहसि हु, तिचीचणगति नायोरियं ॥ १ ॥”
 स्त्रिया संमोगे धतुर्विधाहारो न भज्यते, बालादीना ओष्ठादिचुम्बने तु भज्यते । द्विविधाहारे तु तदसि कल्पते,
 प्रत्याख्यान हि कावलिक्काहारविषयमेव, न तु लोमाद्याहारविषयमपि । अन्यथा उपयासाचाम्नादौः धपुरम्पङ्ग-गुडरम्ब-
 कन्धनादिनाऽपि मङ्गमसङ्गात्, न चैव व्यवहारो लोमाहारस्य निरन्तर संभवेन प्रत्याख्यानभाष्यमंगात् ४ प्रजा-
 हारतया व्यवशियमाणानि यथा-पर्वाग निच १ मूल २ गडूची ३ कडू ४ किरिआतठ ५ अतिस्त्रि ६ कुरर ७

चीहट सूकळी ९ रखा १० हरिद्रा ११ रोहिणी १२ लपलोट १३ वज्र १४ त्रिकला १५ वातलछ्छी १६ घृति,
 अन्ये घमासव १७ नाहि १८ आसर्गधि १९ रीगणी २० एलियो २१ गूगल २२ हरढावालि २३ वचणि २४ बदरी २५
 क्येरि २६ करीरंमूल २७ पुमाढ २८ बोयरी २९ आळीमजीठ ३० झोल ३१ वीयव ३२ कुंयारी ३३ चित्रक ३४
 कडुरु ३५ प्रसृति अनिटस्वाद रोगाघापदि चतुर्विधाहारेऽप्येतानि कल्पन्ते ॥ ५३ ॥

॥ इति अशनाविनिर्णयाधिकारः ॥ ५३ ॥

ननु केचित् शृगाटकानां अभक्ष्यत्व अनन्तकायत्व च प्रतिपादयन्ति तत्सत्य असत्यं वा ? उच्यते—ये तेषां अभ-
 क्ष्यत्व अनन्तकायत्व च प्रतिपादयन्ति ते सर्वे सिद्धान्तानभिज्ञा एव, यत उक्त श्रीसरत्तरगच्छाधिराज-श्रीजिनभद्र-
 सूरिपहालङ्कार-श्रीजिनचन्द्रसूरिविजयराज्ये श्रीगुनिमेरुसुन्दरोपाध्यायैः सधाम्यर्थनया कृतवार्तिकसार्धशतकप्रश्नोत्तरे
 ४९ प्रश्ने, तथाहि-

सिंघोबादिजीवा वनस्पतिसचरीमाहि कस्या छद्मं अनै अभक्ष्य अनन्तकाय कहै ते किम ? तत्रार्थे सिंघोबा अभक्ष्य
 अनन्तकाय न हुवे, जे अभक्ष्य अनन्तकाय कहै ते सिद्धान्तना जाण नहीं, यत प्रज्ञापनासूत्रे (३४ पत्रे)—
 “सिंघाढगस गुच्छो, अणेगजीवो ष होइ नायवो । पसा पत्तेअजीवा, दुञ्जि य जीवा फले भणिआ ॥५१॥” इणि कारणि
 विहुं जीवनो फल साधारण अनन्तकाय न थायइ, जेह भणी प्रज्ञापना वृत्तिमांहि कळो छद्मं, “साधारणस्तु नियमादन-

अजमोद-कुलिञ्जण-पिप्पलीमूल-चिणीक-चाला-कञ्जूरक-मुस्ता-कंटासेलियो-कर्पूर-सचल-हरबा-विमीतक-कुंभटउ-यन्बूलघन-
 खदिर-खेजबादिछहीपत्र-पूग-हिंगुलाष्टक-हिंग्रवेवीसो-पघमूल-पुष्करमूल-जवासकमूल-चावची-तुलसी-कपूरी-कदादिक-जीरकं-
 स्वभाष्यं ४ । प्रवचनसारोद्धारामिप्रायेण स्वाधं, कल्पदृत्त्यभिप्रायेण तु स्वाध, अजमकं लाघमिति, केचित्
 सर्वं स्वाध एला-कर्पूरादिजलघत् तत् द्विविधाहारप्रत्याख्येने कल्पन्ते । वेसण विरयाली सोया-कउठवडी-आमलागांटी-
 आंषागोली-कउठीय-लीवूई-पत्र-प्रमुखसाधत्वादिना द्विविधाहारे न कल्पते, त्रिविधाहारे तु जलमेव कल्पते, तत्रापि
 द्रुकानीरं साकरी-कपूर-एला-कञ्जूर-खदिरचूर्ण-कसेलक-पाढलादिजल च नीतरितं गलित वा नाऽन्यथा, शाऽत्रेऽपु
 मधु-गुडशर्करा-सदाद्यपि साधतया, ब्राह्मण-शर्करादिजल तक्रादि च पानकतया उक्त, पर द्विविधाहारादौ न कल्पते ।
 उक्त च तद्भागपुरीयगच्छप्रत्याख्यानभाष्ये—

“दक्खापाणाईअ, पाणं तह साइमं गुढाईअ । पढिअ सुअमि तहवि हु, तिचीजणगति नायरिय ॥ १ ॥”
 स्त्रिया संभोगे चतुर्विधाहारो न भज्यते, बालादीना ओषादिचुम्बने तु भज्यते । द्विविधाहारे तु तदपि कल्पते,
 प्रत्याख्यानं हि कावलिक्काहारविषयमेव, न तु लोमाधाहारविषयमपि । अन्यथा उपवासाचाम्बोर्दे-वपुरम्पङ्क-गडुकरम्ब-
 वन्यनाविनाऽपि भङ्गप्रसङ्गात्, न चैव व्यथहारो लोमाहारस्य निरन्तरं समवेन प्रत्याख्यानभावात् ४ अना-
 हारतया व्यवशियमाणानि यथा-पचांग निष १ मूल २ गदूषी ३ कदू ४ किरिआतन ५ अतिविष ६ कुडन ७

श्रीचन्द्राचार्यैरपि स्वकृतयोगविधौ सम्यक्त्वारोपणानन्तर श्रावकवर्जनीयद्वार्थिशात्यमक्ष्यप्रतिपादकं गाथाद्वय प्रत्यपादि,
 तथाहि “पञ्चेश्वर षष्ठविंशत्, अनायफल कुम्भमहीमधिसकरणे । मज्जं राईभोयण, घोळवडा रीगणी चेष ॥ १ ॥ पपो-
 टय सघाहय, वायगण काईवणे य तह चेष । वावीस दबाणि, अभक्खणीयानि सह्राण ॥ २ ॥” एष श्रीजिनपतिपुरि-
 शिष्य-श्रीपूर्णमद्रकृते श्रीकृतपुण्यकचरित्रेऽपि शृङ्गाटकानामभक्ष्यत्व, तथाहि—“मथ १ मार्सं २ नवनीत ३, मधू ४ दुम्बर-
 पक्षकम् ९ । अनन्तकाय १० मज्ञात-फलं ११ रात्रौ च भोजनम् १२ ॥ १ ॥ आमगोरससपृक्क, छिदल १३ पुष्पितौद-
 नम् १४ । दध्यहर्दितयातीत १५, सन्धान १६ कुयितासकम् १७ ॥ २ ॥ चहुवीज यच्च फल १८, शृगाटकान् १९ सर्व-
 मृत्तिका २० करकान् २१ । हिम २२ विप २३ वृन्ताकीफल २४, घोळवटान् २५ वर्जयेत् शम्यत् ॥ ३ ॥” अत्राऽय पर-
 मार्यः—श्रीप्रवचनसारोद्भारादौ शृगाटकानि द्वार्थिशात्यमक्ष्यमध्ये नाऽऽनीतानि, पर श्रीचन्द्रसूरिकृत-योगविधिग्रन्थे,
 श्रीपूर्णमद्रकृत-श्रीकृतपुण्यकचरित्रे च प्रोक्तत्वात् १ मोहोदयकारित्वात् २ जीवद्वययुक्तत्वात् ३ विकटमासतुल्यत्वेन गणि-
 तत्वात् ४ घर्मार्थिना श्राद्धादीना अभक्ष्याणि अत्राह्याणि ज्ञेयानि ॥ ५४ ॥

॥ इति शृङ्गाटकानामभक्ष्यत्वाधिकार ॥ ५४ ॥

ननु-लवण १ हरिताल २ मन शिला ३ पीपली ४ खर्जूर ५ द्राक्षा ६ हरीतकी ७ पत्र ८ पुष्य ० फल १० प्रमृ-
 तीना प्राहुकत्व भवति न वा ? उच्यते—भवति, कथमित्याह—श्रीचृहकल्पसुत्रवृत्तिषु योजनश्रुतागमनादिकारणैः तेषाम-

न्तकाय एवेति, कामदीपकद्रव्य मणी अत्र टालइ तो जिम दूष न ल्यै प्रवाहै, तिमतेही न ल्यौ पनि अमस्य अनन्तकाय नही
 इति । ननु-तहि तत्रसणे न दोषः ? न एतद्वक्तुं युक्तं, धर्मार्थिनां श्रावकादीनां तेषां अमस्यत्वेन अग्राह्यत्वेन प्रतिपादनात् ।
 “मद् १ ‘मक्सण २, सघाढग ३
 यदुक्तं श्रीजिनवहसंस्वरिभिः श्राद्धकुलके श्रावकाणां अमस्यनियमाधिकारे, तथाहि “मधि न मुञ्जति ॥ १ ॥” तथा “कह नु
 गोरसजुअधिदल ४ जाणिअमणंत ५ । अणायफलं ६ वयगण ७ पञ्चुबरी ८ मधि न मुञ्जति ॥ १ ॥” तथा “कह नु
 कुजा साम्भ, जो कामे न निवारए ।” इति पद्दयस्य व्याख्यां कुर्वन्निः श्रीहरिमद्रसूरिभिरपि (८५ पत्रे) शृंगाटकानां
 द्रव्यकामत्व विकटमांसतुल्यत्व च प्रतिपादितमस्ति, तथाहि “वाच्यरूपरसगधस्पर्शाः मोहोदयाभिभूतै सत्त्वैः काम्यन्त
 इति कामाः, मोहोदयकारीणि च यानि द्रव्याणि शृंगाटकविकटमांसादीनि तान्यपि मदनकामाख्यमावकामहेतुत्वाद्द्रव्य-
 कामा इति” । एव भीप्रज्ञापनाच्चतुस्त्योरपि प्रथमपदे-तथाहि-शृङ्गाटकफले जीवद्वय प्रत्यपादि, तथाहि—

“सिंघाढगस्स गुच्छो, अणेगजीवो च होइ नायबो । पचा पचे अखिआ, दोन्नि य जीवा फले मणिआ ॥ ५१ ॥”
 व्याख्या-“सिंघाढगस्से”त्यादि शृङ्गाटकस्य यो गुच्छः सोऽनेकजीवो भवति ज्ञातव्यः, त्वक्शशाखादीनां अने-
 कजीयात्मकत्वात्, केवलं तत्रापि यानि प्रत्येकजीवानि, फले पुनः प्रत्येक एकस्मिन् द्वौ द्वौ जीवौ
 भणितौ इति । पुनः “दुन्निअिआ सिंघाढग-फलमि जे केइ नालिआ वद्धा । पुष्पां सखिज्जिआ, योहरि-
 .. ० ॥” इत्यादि गायत्रवृत्तय दर्शनसप्ततिकायामस्ति । एवमेव वनस्पतिसप्ततिकायामपि । तथैव

निधीदन्ति, तेषां गवादीना च यः कोऽपि पृष्ठादिगात्रोष्मा तेन वा परिणामो भवति, तथा यो यस्य भौमादिकः पृथिव्यादिक आहारस्तद्व्यवच्छेदे तस्य परिणाम सपक्रमः शस्त्र, “सपक्रम्यते जीवादीना आयूषि अनेन” इति व्युत्पत्तेः, तच्च शस्त्र त्रेधा, स्वकायशस्त्र परकायशस्त्र तदुभयशस्त्र चेति, तत्र स्वकायशस्त्र यथा—लवणोदक मधुरोदकस्य, कृष्णभौम वा पादुरा भौमस्येति, परकायशस्त्र यथा—अग्नि उदकस्य, उदक चाऽग्नेरिति २ तदुभयशस्त्रं यथा—उदकमृत्तिका शुद्धोदकस्येत्यादि । एवमादीनि सचिच्चवस्तुना परिणामनकारणानि मन्तव्यानि, गतं क्षेत्रतो लक्षणम् । अथ कालत आह—

“सप्लपत्तमाई पुण, सण्हे दिस्साइ जाम न धरती । सुगरगज्जूहिआओ, सण्हे छूढा चिर हुति ॥ १ ॥”

मगदंतीपुष्पाई, सदए छूढाइ जाम न धरती । सप्लपत्तमाइ पुण, सदए छूढा चिर हुति ॥ २ ॥” सत्पलानि पद्मानि च उदकयोनिकत्वात्, सण्णे आत्पे दसानि याम—प्रहरमात्र काल न धियन्ते न अवतिष्ठन्ते, किंतु प्रहरादवर्गैव अचिचीभवन्ति, मुत्तराणि मगदतिपुष्पाणि—शूथिकापुष्पाणि च उष्णयोनिकत्वात्, सण्णे क्षिप्तानि चिरमपि कालं भवन्ति सचिच्चानि एव तिष्ठन्तीति भाव । मगदन्तिकापुष्पाणि सण्णे [सण्णोदके] क्षिप्तानि याम—प्रहरमात्रमपि न धियन्ते, सत्पलपद्मानि पुनः उदके क्षिप्तानि चिरमपि भवन्ति, गत कालतो लक्षणम् ॥

अथ भावत आह,—“पत्तणं पुष्पाण, सरडुफलाण तहेव हरिआण । चिट्ठिमि मिलाणमि, नायघ जीवविष्पजड ॥ १ ॥”

पत्राणा पुष्पाणा सरडुफलानां अवद्धास्थिकफलाना तर्थैव हरिताना वा स्थूलादीना सामान्यत तरुणवनस्पतीना वा

चित्तत्व प्रतिपादनात्, तथाहि-अथ क्षेत्रतस्तु आह-“ओयणसय तु गंता अणहारेणं तु भंडसंकंती । वायागणिषूमेण य, यिद्धरथ होइ लोणार्ई ॥ १ ॥” लवणादिकं घस्तु स्वस्थस्थानाद् गच्छत् प्रतिविन वहुवहुतरादिक्रमेण विध्वस्यमान योजनशतवात् परतो गत्या सर्वयैव विध्वस्त-अचित्त भवति । अहो ! शस्त्राभावे योजनशतगमनमात्रेणैव कथं अचितीभवति ? इत्याह-“अनहारेण” यस्य यदुत्पत्तिदेशादिक साधारण ततो व्यवच्छिन्न, स्वोपष्टभकाहारविच्छेदात् विध्वस्यते, तच्च लवणादिक माण्डसंक्रान्त्या पूर्वस्मात् भाजनाद् अपरमाजनेषु यद्वा पूर्वस्या मण्डशालाया अपरस्या मण्डशालाया चक्रम्यमाण विध्वस्यते, तथा घातेन वा अग्निना वा महानसादौ घृमेन वा लवणादिक विध्वस्त भवति । “लोणार्ई” इत्यत्र आदिशब्दात् अमी द्रष्टव्या । स्थानाङ्गसूत्रे (५४ पत्रे)—

“हरियाल १ मणोसिल २ पिप्पली य ३ खजूर ४ मुद्दिवा ५ अभया ६ । आइण्णमणाइण्णा तेऽवि हु एमेव नायवा ॥ १ ॥

व्याख्या-हरियाल-मनाशिला-पिप्पली-खर्जूर-एते प्रतीताः, मुद्रिका-ब्राह्मा, अभया हरीतकी, एतेऽप्येवमेव लवणघट योजनशतगमनादिभिः कारणैः अचितीभवन्तो द्रष्टव्याः, परं एके अत्र आशीर्णाः अपरे अनाशीर्णाः, तत्र पिप्पलीहरीतकीप्रमृत्तय आशीर्णा इति कृत्वा गृह्यन्ते, खर्जूरमुद्रिकादयः पुनरनाशीर्णा इति न गृह्यन्ते, अत्र सर्वेषा सामान्येन परिणमनकरणमाह—

“आरुहणे, ओरुहणे निसिअण गोणाइणं च गात्तम्हा । भुमाहारच्छेप, लवणमेणेव परिणामो ॥ १३ ॥” शकटे गवादिपृष्ठे च लवणादीना यद्भूयोमूय आरोहणमयरोहण च तथा यसस्मिन् शकटादौ लवणादिमारोपरि मनष्या

एव श्रीनिशीयचूर्णिपञ्चदशोद्देशकेऽपि, तथाहि—चोवग आह इन्धनाभावे कथमचित्त भवति ? आचार्य आह—“अणा-
हारेणति जस्स ज साधारण, त ततो बुच्छिन्न आहारविच्छेदु विध्वस आगच्छति । जहा पुढवी उ बुच्छिन्न लोणाइ
च लोणाइ, जोयणसयमगयपि सठाणे, अन्तरे वा विद्धसइ, जोयणसया उ परेण अचित्त सबहा भवइ, भइसकतीए पुध-
मायणाओ अथ पि मायणं सकमिज्जइ, महसालाओ वा अन्न भइ सकामइ, वातेण आतवेण भसघरे वा अगणिनिरोहेण
बूमेण आइसइवाओ, इमा हरिताल गाहा-हरिताल मणोसिला जहा लोण अभयत्ति, हरियडे पिप्लीमाइणो जोयणस-
तातो आगयादि, जे हरितकीमाइणो आइण्णा ता घेप्पति, खर्जूरादयो अण्णाइण्णत्ति न घेप्पति, इम सवेसिं सामेण्ण
परिणामकारण । आरुइणे गाहा इति ॥ लवण १ हरिताल २ मन शिला ३ पिप्ली ४ खर्जूर ५ द्राक्षा ६ हरितकी ७
प्रसुखाणा प्रासुकविचार ॥ ५५ ॥

॥ इति लवणादिसप्ताना प्रासुकाधिकारः ॥ ५५ ॥

ननु-चूर्णस्य सचित्तत्व १ अचित्तत्व २ ब्राह्मत्व ३ अग्राह्यत्व च ४ कथ ज्ञेयम् ? उच्यते—विचारसारग्रन्थोक्तगाथाभि
स्पष्ट तदवबोधात्, तथाहि—“पण पडुर माह फग्गुणि, पडुरा चचारिचित्त वेसा हे । जिट्ठासंढे तिण्णि य तेण पर होइ
सचित्तो ॥ १ ॥ पणदिणमी सो लुट्ठो, अचालिओ सावणे ज भइवए । चसदिण आसोए कत्तिय-मिगसर-पोसेसु
तिण्णि दिणा ॥ २ ॥”

वृन्ते मूलनाले म्ळाने त्ति ज्ञातव्य यथा जीवविप्रमुक्तमेतद् पत्रादिकं, त्रक मावलक्षणम् । तदुक्तौ च समर्थित चतुर्विध सचिचाधिचक्षणद्वार इति । एवमेव श्रीस्थानाङ्गे द्वितीयस्थानके प्रथमोद्देशके (५३ पत्रे), तथाहि—

“दुविहा पुढविकाइया पक्षचा, त जहा सुहुमा चैव घायरा चैव १, पय जाव दुविहा घणस्सइकाइया पक्षचा, त जहा सुहुमा चैव घायरा चैव ५ दुविहा पुढविकाइया मक्षचा, त जहा पञ्चत्तगा चैव अपञ्चत्तगा चैव ९ एव जाव घणस्सइकाइया १० दुविहा पुढविकाइया पक्षचा, त जहा परिणया चैव अपरिणया चैव ११ ॥ दुविहा पुढवी इत्यादिपट्टसूत्री-परिणता, स्वकायपरकायशस्त्राविना परिणामान्तर आपादिताः—अचिचीभूता इत्यर्थः । तत्र द्रव्यतः क्षेत्रादिना मिश्रेण द्रव्येण, कालतः पीरुव्यादिना [मिश्रेण] कालेन भावतो वर्णगन्धरसस्पर्शान्यथात्वेन परिणता, क्षेत्रतस्तु ‘जोयणसय तु गता अणहारेणं तु भवसकंती । वायागणिभूमेणय, विद्धत्य होइ लोणाइ ॥ १ ॥ हरिआल मणोसिल पिप्पली अ खजूर मुदिआ अमया । आइअसणाइअ, तेअधि दु एमेव नायथा ॥ २ ॥ आरुहणे ओरुहणे, निसिअण गोणाइण च गाअहा । भूमाहारअहेदे, चवअमेणेव परिणामो ॥ ३ ॥”

‘अणहारेणं’ति स्वदेअजाहाराभावेन इति, ‘भवसकंती’ति भाजनाद् भाजनान्तरसक्रान्त्या खर्वूरादयोऽनाचरिता, अमयादयस्तु आचरिता इति, परिणामान्तरेऽपि पृथिवीकायिका एव ते, केवल अचेतना इति, कथ अन्यथा अचेतन-पृथिवीकायपिण्डप्रयोजनमिधानमिद स्यात्?, यथा “घट्गढगलगेलेषो एमादि पयोयण चहुहा” इति ‘एव’ इत्यादि प्रागिव, तदेव पञ्चैतानि सूत्राणि ।

श्रीजिनमद्रसूरिपट्टालङ्कारश्रीजिनचन्द्रसूरिविजयराज्ये श्रीमेरुमुन्दरोपाध्यायकृतवार्तिकप्रश्नोत्तरशतके, तथाहि—चढां घासी
 अग्रह कहर छइ ते किम ? तत्रार्थे पहिलु कोरा घढा जे घणो राखिजइ तिहा लालापातादिक दोष प्रत्यक्ष दीसे
 छे, ते भणी सकाली छाशि—माहि तत्काल जे मुक्क्या हुवइ घढा ते वासी लेवा दोष नहिं, ए अक्षर श्रीआचारागने छेहइइ
 छे तिहाथी ओ ज्यो १२ प्रश्ने इति । विनइयानन्तर अमस्य दधि । तत्रार्थे श्रीहेमघनद्रसूरयोऽपि स्वोपशयोगशास्त्रवृह-
 इवृत्तौ (१७१ पत्रे) प्रोचु, तथाहि—

“आमगोरससपृक्-द्विदलाविषु जन्तवः । हृष्टाः केवलमिः सूक्ष्मा-स्तस्मात् तानि विवर्जयेत् ॥ ७१ ॥” इह हि इय
 स्थितिः—केचिन्नावा हेतुगम्याः, केचिषु आगमगम्या, तत्र ये यथा हेत्वादिगम्यास्ते तथैव प्रवचनधरै प्रतिपादनीयाः,
 आगमगम्येषु हेतून्, हेतुगम्येषु तु आगममात्र प्रतिपादयन् आज्ञाविराधक स्याद्, यदाह—

“ओ हेतवायपक्खमि हेतुओ आगमे अ आगमिओ । सो ससमयपन्न[व]वाओ, सिद्धातविराहओ अन्नो ॥ १ ॥” इति
 आगोरससपृक्द्विदलावौ न हेतुगम्यो जीवसम्माधः, किन्तु आगमगम्य एव, तथाहि—आमगोरससपृक्के द्विदले आदि-
 शब्दात् पुष्पितौवने, अहर्द्वितीयातीते दग्नि, कथिताक्षे च, ये जन्तवः ते केवलज्ञानिभिर्दृष्टा इति, जन्तुमिश्र गोरसमिश्र-
 द्विदलाविभोजन वर्जयेत्, तन्नोजनान्नि प्राणातिपातलक्षणो दोषः, न च केवलिना निर्दोपत्वेन आधाना च तानि घच-
 नानि विपरियन्ति, ननु पक्कसस्य ग्राह्यत्वे कियद्दिनानि ?, इत्याह—

लिखसूत्रे, तथाहि—“वर्णरसगघण, परिणय फरसेण वा । अजीव फासुय नच्चा, पडिगाहेज सजए ॥ ३ ॥” इति, पुन-
 स्रचूर्णापि (२४ पत्रे) तथाहि—“तच्चानिबुहमोइ”सि, तच्च पाणीयं पुणो सीतलीभूत अनियुडं भण्णइ, त च गिन्हे रत्ति-
 पजुवसिय सचिचीभवति, हेमतवासासु पुषण्हे कय अवरण्हे सचिचीभवति, एय सचिचं जो मुजइ सो तत्तानियुव-
 भोइ भवति, अथवा तच्चमपि जाहे तिस्सिवाराजो तच्च भवति ताहे त अनियुड सचिच निवुत्त भवति, त जो अपरिणय
 मुजइ सो तच्चानिबुहमोइ” इति ॥ ५७ ॥

॥ इति प्रायुक्रमपि पानीय इयता कालेन सचिच भवतीति विचार ॥ ५७ ॥

ननु-अर्गरी १ घृष्टि २ तक्र ३ करम्बको ४ दन ५ दधि ६ प्रभृतीना कति प्रहरान् यावद् ब्राह्मत्व ? कियत्प्रहरा-
 नन्तर च तेपा अमक्ष्य अग्राह्यत्व च ? उच्यते—जगरेति गायया प्रवर्तमानाया सकाशाद्विज्ञेय, तथाहि—

“जगरा य वार पहरा, वीस विसितक करवको गिण्हइ । पच्छा निगोअजतू, उपजइ सपदेसेसु ॥ १ ॥” इति ओदनस्य
 चतुर्विंशतिप्रहरानन्तर अग्राह्यत्व, दमस्तु षोडशप्रहरानन्तर अग्राह्यत्व, दमस्तु षोडशप्रहरानन्तर अप्राह्यत्व यदुक्तं
 तत् तपागच्छीय श्रीमुनिमुन्दरसूरिकृत-श्रीषट्ठावश्यकषालाधवोधे । श्राद्धप्रतिक्रमणसूत्रे “मज्जमि य मसमि य” इत्यादिगाथा-
 व्याख्यानधिकारे, तथाहि—वलित्तरस जे कुम्भो अज १ चववीस पहर उपरु ओदनादिक २ सोलपहर उपहलं दही ३
 इत्यादि अमक्ष्य तेहमाहि बीव सपखे ते मणी इति । पर्युपित घोलवढा अमक्ष्यमाहि, यदुक्तं—श्रीस्वतर्गच्छीय-

आवश्यकचूर्णिकारोऽप्याह-प्रहरदिवसोऽर्धरात्रप्रहर यावत् दिवसो वइ०, रात्रिप्रहरार्धदिवसप्रहर यावत् राइ अथ०, पादो-
 सिए जाव पोरिसी न सघाडेति ताव देवसिअं भण्णइ, पुवण्हे जाव पोरिसी न सघाडेइ ताव राइअति।” एव विचारसार-
 ग्रन्थेऽपि, तथाहि “देवसिअपठिकमणं, सुअइ रयणीइ जाव पढम पहरं । राइअमह सघाबा-पोरिसिमुव जाव पुरिमह
 ॥ १ ॥” इत्यादि । एयमेव ओधनिर्युक्तिसूत्रवृत्तौ ॥

॥ इति दैवसिकरात्रिकप्रतिक्रमण कियत् काल यावच्छुध्यतीति [अधिकार] विचार ॥ ५९ ॥

ननु-यच्चम्याः पर्वस्य क प्रोक्तमस्ति ? , येन तत्र विशेषतः पुण्यकर्तव्यानि क्रियमाणानि सन्ति, उच्यते-पर्युपणाचूर्णो
 तस्याः पर्वत्वेनोक्तत्वात्, तथाहि-“इत्थ उ पणग पणग, कारणिअ जा सवीसईमासो । सुअवसमीठिआण घ आसाढी
 पुण्णिमोसरण ॥ १ ॥ आसाढपुण्णिमाए, ठिआण जदि ढगलाईणि गहियाणि पज्जोसवणाकप्पो अ कहिओ तो सावणवहुलप
 चमीए पज्जोसवति । असति खिप्ते सावणवहुलदसमीए, असति खिप्ते सावणवहुलस्य पन्नरसीए । एव पच पच ओसारि
 तेण जाव असति भइवयसुअपचमीए, अओ परेण न वट्टइ । अइकमेउ आसाढपुण्णिमाओ आढत्त मगंताण जाव भइव-
 यज्जोण्हस्त पचमीए । इत्थतरे अइ न लअ ताहे जइ रुक्खाहे ठितो तोऽवि पज्जोसवेअवं । एएसु पवेसु जइ लभे पज्जोसवे-
 अब अप्पवे न वट्टइ, कारणिआ चरत्थीवि अज्जकालमायरिएहिं पवत्तिआ ।” इति (३२ पत्रे) एव श्रीनिशीथचूर्णो
 दशमोद्देशके ३१७ पत्रेऽपि, तथाहि-

“यासासु पनरदियसे, सिचण्कालेसु मास-धीसदिणा । ओगाहिमं जधीण, कप्पइ आरन्भ पढमदिण ॥ १ ॥”
 ॥ इति जर्गरी १ घृष्टि २ सक्त ३ करम्बक ४ ओवन ५ दधि ६ पक्काक्षप्रमुखाणां आद्याप्राद्यत्वयिचारः ॥ ५८॥

ननु-दैवसिक रात्रिक च प्रतिक्रमणं केनाऽपि प्रमादेन कार्यव्यग्रत्वाविना कारणेन वा कालवेलायां न चक्रे, तर्हि काल-
 वेलावोऽप्रतः कति प्रहरान् यावत् कृतं शुच्यति ?, उच्यते-अपवादतो दैवसिक प्रतिक्रमणं दिवसतृतीयप्रहरादारम्य
 अर्धरात्रं यावत्, रात्रिकं प्रतिक्रमणं तु अर्धरात्रादारम्य मध्याह्ना यावत् शुध्यते १ । यद्युक्तं तपागच्छीय-श्रीरत्नशेखरसूत्रि-
 कृत-श्राद्धविधिकौमुद्या, तथाहि-“तच्च प्रतिक्रमणं पञ्चमेदं-दैवसिक १ रात्रिक २ पाक्षिक ३ चातुर्मासिक ४ सायत्सरिक ५
 वेति ।” एतेषां कालसु उत्सर्गेण एवमुक्तं, “अन्ननिवृत्ते विधे, सूतं कहुति गीअत्या । इयवयण-पमाणेण, देयसिआपत्सए
 कालो ॥ १ ॥ रात्रिकस्य चैवं-आवस्सयस्स समये निदामुए चयति आयरिया । तद्द त कुणति अह दस (दिसि) पण्डिलेहा-
 णंतरं सूरु ॥ २ ॥” अपवादतस्तु दैवसिक दिवसतृतीयप्रहरादर्वाक् अर्धरात्रं यावत् इति-उक्तं, योगशास्त्रदृष्टौ तु मध्याह्ना-
 दारम्य अर्धरात्रं यावत् इति उक्तं, रात्रिक चार्धरात्रादारम्य मध्याह्ना यावत् इति, उक्तं च “उग्घाठपोरिसं जाव राएयमा-
 वस्सयस्स सुणीए वेव । ववहाराभिप्पाया, भणति पुण आव पुरिमह ॥१॥” पाक्षिकचातुर्मासिकसायत्सरिकानि तु पक्कापग्घेसु
 च स्युः, एवं श्रीधिनमसूरिकृतविधिप्रपायामपि, तथाहि-“तस्य देवसियपडिकमण रयणीपढमपहर जाव सुग्गइ, राएए
 पुण आवस्सयधुक्खिअभिप्पाएणं उग्घाठपोरिसि जाव, ववहाराभिप्पाएण पुण पुरिमहं जाव सुग्गइ” इति (५१ पन्ने)

छट्टुमे न करिष्वा तो पायच्छिच इति”, ननु-एव सति पञ्चमी १ अष्टमी २ पूर्णिमा ३ अमावास्या ४ अन्यतरा चेति गणनाया पञ्चम्ये त्रिपर्वी स्यात्, चतुःपर्वी-पञ्चपर्व्यावपि च ग्रन्थान्तरे प्रोच्येते, एवमत्र पर्वणामनियतत्वात् त्रिपर्वी १ चतुःपर्वी २ पञ्चपर्वी ३ वाक्यात् तपःशीलादिना आराध्यते ? इति चेदुच्यते-स्वशक्त्यपेक्ष सर्वा द्वे एका वा, तामाराधयता न कश्चिदोपः । पुनः पञ्चम्याः पर्वत्वप्रतिपादका एकोनत्रिंशतिपञ्चाशकवृत्त्यादि-अनेकग्रन्था तदर्थिना ते विलोकनीयाः ॥ ६० ॥

॥ इति पञ्चम्याः पर्वत्वम् ॥ ६० ॥

ननु-“सवीसप राइमासे षडङ्गसे पञ्जोसवती”ति श्रीकल्पसूत्रवचनात् “जाव भइवयसुद्धपचमीए अओ परेणं न वट्टइ अइक्कमिच आसाढपुभिमाओ आढत्त, मगताण जाव भइवयज्जोणहस्स पचमीए” इति श्रीपर्युपणाचूर्णिवचनाच्च भाद्रपदसुविपञ्चम्यामेव श्रीपर्युषणापर्वकरणमुचितम् । अन्यगच्छेच्चपि केपुचित् साम्प्रत भाद्रपदसुविपञ्चम्यामेव पर्युपणापर्वं क्रियमाण दृश्यते, परम्-आत्मीयगच्छे भाद्रपदसुविचतुर्थ्यां तत् क्रियते तत्कथम् ? इति, उच्यते-सत्य भो शिष्य ! पूर्वमेवं आसीत्, पर श्रीवीरात् त्रिनवत्यधिकेषु नवशतवर्षेषु (९९३) गतेषु सत्सु श्रीशालिवाहनराजाग्रहात् श्रीकालिकाचार्यैः, “अतरावि ष से कप्पइ” इति श्रीकल्पसूत्राक्षरदर्शनवलेन पञ्चमीत चतुर्थ्यां श्रीपर्युपणापर्वं प्रवर्तित, तद्वशेन च चातुर्मासमपि चतुर्विंशत्या जात, अन्यथा आगमोक्त पञ्चदश्यामासीत्, तत् इदानीं तनसमस्तसधेनाऽपि प्रमाणीकृत,

“इत्थं च पणग पणग, कारणिअ आ सवीसईमासो । सुद्धदसमीठिआण च आसाढी पुण्णिमोसरण ॥ १ ॥ तयाच-
 आसाढपुण्णिमाए पविट्ठा ढगलाइअ गिण्णंति पज्जोसवणकप्प कर्हिति, पचदिणा ताहे सावणवहुलपचमीए पज्जोसवति,
 खित्ताडभावे कारणेण पणगे संबुहे दसमीए पज्जोसवति, एव पणगबुद्धि ताव कज्जति जाव सवीसतिमासो
 पुओ इत्यादि सवीसइराए मासे पुओ अदि वासखिण न लब्भइ तो रुक्खहेठेवि पज्जोसविअथ । त च पुण्णिमाए पचमीए
 दसमीए, एवमादियसु पवेसु पज्जोसविअव नो अपवेसु । सीसो पुच्छइ-इआणिं कर्हिं च चवत्थीए अपथे पज्जोसविज्जत्ति ।
 आयरिओ मणइ-कारणिआ चत्थी अज्जकालागारिएहिं पवत्तिआ” इति । अत्र पूर्वचूर्णेद्वयेऽपि “एतेसु पवेसु जहा लभ
 पज्जोसवेअव अपथे न वट्ठइ, इत्यनेन पुण्णिमाए १ पचमीए २ दसमीए ३ एवमाइएसु पवेसु पज्जोसवेअथ नो अपवेसु ।”
 इत्यनेन वचनेन पूर्णिमावत् पञ्चम्याः पर्वत्वं सिद्धम् । अत्राऽऽह कोऽपि कोपितत्राय -वर्षाचश्रुतिपश्चित्-ननु एतैरक्षरैर्द-
 शम्या अपि पर्वत्वं पञ्चमीवन्माननीयं स्यात् ? इति चेदुच्यते-सिद्धान्ताक्षरसिद्धेऽर्थे का नाम विचारणा ? । नन्वेव दशम्या
 तपोऽपि विधीयते ? इति चेदुच्यते-पञ्चम्याः पर्वत्वं तावत् सिद्धान्ताक्षरैः सिद्धं, अथ केवलं दशमीतपोविषये विवा-
 दोऽवतिष्ठते, तत्र वेदसुत्तरम्-दशम्याः पर्वत्वे सत्यपि पूर्वाचार्यपरम्पराया महानिशीये च दशम्या तपस करणस्य अद-
 र्शनात् । तत्र तपो न क्रियते इति महानिशीय-भाष्यपाठो यथा-

“संते बलवीरिअपुरिसायारपरक्कमे अट्ठमि १ चवइसी २ नाणपचमी ३ पज्जोसवणाओ ४ चावम्मासिएसु चवत्थ,

छट्टुमे न करिञ्जा तो पायच्छिष्ठ इति", ननु-एव सति पञ्चमी १ अष्टमी २ पूर्णिमा ३ अमावास्या ४ अन्यतरा चेति गणनाया पञ्चमद्ये त्रिपर्वी स्यात्, चतुःपर्वी-पञ्चपर्व्यावपि च ग्रन्थान्तरे प्रोच्येते, एवमत्र पर्वणामनियतत्वात् त्रिपर्वी १ चतुःपर्वी २ पञ्चपर्वी ३ वाक्यात् तपःशीलादिना आराध्यते ? इति चेदुच्यते-स्वशक्त्यपेक्ष सर्वा द्वे एका वा, तामाराधयता न कश्चिद्दोषः । पुनः पञ्चम्या पर्वत्यप्रतिपादकाः एकोनविंशतिपञ्चाशकवृत्त्यादि-अनेकग्रन्था- सन्तीति त्वार्थिना ते विलोकनीयाः ॥ ६० ॥

॥ इति पञ्चम्याः पर्वत्वम् ॥ ६० ॥

ननु-"सर्वीसए राइमासे वइकंते पज्जोसवंती"ति श्रीकल्पसूत्रवचनात् "जाव भइवयसुद्धपचमीए अबो परेण न वइइ अइकमिउ आसाढपुसिमाओ आढत्त, मगताण जाव भइवयज्जोण्हस्स पचमीए" इति श्रीपर्युपणाचूर्णिवचनाच्च भाद्रपदसुविपञ्चम्यामेव श्रीपर्युपणापर्वकरणमुच्चितम् । अन्यगच्छेच्चपि केपुचित् साम्प्रत भाद्रपदसुविपञ्चम्यामेव पर्युपणापर्व क्रियमाण हस्यते, परम्-आत्मीयगच्छे भाद्रपदसुविचतुर्थ्यां तत् क्रियते तत्कथम् ? इति, सच्यते-सत्य भो शिष्य ! पूर्वमेवं आसीत्, परं श्रीवीरात् त्रिनवत्यधिकेषु नवशतवर्षेषु (९९३) गतेषु सत्सु श्रीशालिवाहनराजाग्रहात् श्रीकालि-काचार्यैः, "अतरावि अ से कप्पइ" इति श्रीकल्पसूत्राक्षरदर्शनवलेन पञ्चमीतः चतुर्थ्यां श्रीपर्युपणापर्वं प्रवर्तितं, तद्वशेन च चातुर्मासमपि चतुर्दश्यां जातं, अन्यथा आगमोक्त पञ्चदश्यामासीत्, तत् इदानींतनसमस्तसचेनाऽपि प्रमाणीकृतं,

यदुक्तं श्रीतीर्थोद्गाहप्रकीर्णके, तथाहि—“तेजत्रयनवसर्पिर्हि (९९३), समश्कतेर्हि यद्धमाणाओ । पञ्जोसयग चउत्तयी, कालगसूरिर्हि तो ठविआ ॥ १ ॥ वीसर्हि विणेर्हि कप्पो, १ पचगहाणीय कप्पठवणा च । नवसयतेणउपहि, युत्तिउत्ता सघभाणाए ॥ २ ॥ सालाहणेण रत्ता, संघाएसेण कारिओ भयव । पञ्जोसवणचउत्तयी, चाउम्भासं चउत्तसिप ॥ ३ ॥ षचमासयपडिक्कमणं, पक्खियविवसंमि षवविहो संघो । नवसयतेणउपहि, आयरण त पमाणति ॥ ४ ॥”

पुनरपि श्रीस्थानाङ्गचूचावपि तथैव प्रत्यपादि, तथाहि—“एष च कारणेणं अज्जकालगायरिपिर्हि चउत्तयीए पञ्जोसयग पयत्तिय सम्मचं संघेण य अणुमल्लिअं तवसेण य पक्खिआईणि वि षवइसीए आयरिआणि, अद्दहा आगमुत्ताणि पुत्तिमाए त्ति”, एवं पर्युपणाचूर्णवपि, तथाहि—“कारणिआ षवत्तयी वि अज्जकालएहि पवत्तिअ’ त्ति । पुनरेयमेव निशीययूणिददामोदंदा-केऽपि, तथाहि—“सिसो पुच्छइ इयाणि कइ ष षवत्तयीए अपवे पञ्जोसविज्जसि ? आयरिओ भणइ—कारणिआ चउत्तयी अज्ज-कालगायरिपिर्हि पवत्तिअ इति ।” न च वाच्य तस्मिन्नेव धर्मे शालिवाहनजीवनावधि वा तत्पर्युपणापर्यं चतुर्थ्यां कृत, पश्चात् पुनरपि पञ्चम्यामेव जातं भविष्यतीति, तदनन्तरमपि चतुर्थ्यामेव क्रियमाणमासीत्, यदुक्तं श्रीनिशीयचूर्णां ददामो-देसके, तथाहि—“इआणि कइं अपवे षवत्तयीए पञ्जोसविज्जइ ?” इति शिष्यपृच्छाया गुरुवचनावसरे—“एव ष जुगप्पहा-णेहि षवत्तयी कारणे पवत्तिआ, सञ्जेव अणुमया सबसाहूण” इति । ततः श्रीकालिकाचार्यान्तरं पश्चात् क्रियत्का-लमाधी निशीयचूर्णिकरः—उक्तवचनप्रामाण्यात् शायते श्रीकालिकाचार्यात् पश्चादपि श्रीपर्युपणापर्यं भाद्रपदचतुर्थ्यामेव

क्रियमाणमासीत्, ततस्सत्परम्पराऽऽयातैः अस्माभिरपि षट्पुथ्यामिव श्रीपर्युषणापर्वं विधीयते इति न दोषः कोऽपि ॥
 ननु-यदि एव च-“एव च कारणेण अज्जकालगेहि चवस्थीए पज्जोसवण पयस्सिअ समत्तसधेण य अणुमस्सिअ”,
 इति स्थानाङ्गदृशौ भणितं। तदा समस्ससंधेन षट्पुथ्यां सत्याऽङ्गीकरणात् । साप्रत केपुचिद्दण्डेषु पञ्चम्यां तत्करणं कुत ? ॥

उच्यते-श्रीकाष्ठिकाचार्यपरम्परां न दे मन्वन्ते इति संभाव्यते । ननु तर्हि असंभवेण समाश्रय इत्याद्युक्तत्वेन कथं न
 ते दोषमाजः ? ॥

उच्यते-तत्रार्थे त एव प्रष्टव्याः, वयं च न काश्चिदपि निन्दामः । ननु-आरम्भगच्छे पञ्चम्यां केवलं श्रीकल्पसूत्रं पाठमात्रतः
 श्रीसंघात्रे वाच्यते न वा ? न वाच्यम्-इति उत्तर, यतः सायत्सरिकप्रतिक्रमणानन्तरिककल्पाष्टमाध्ययनपाठादनु-“कल्पस-
 म्याबणिय करेमि क्कालसग्ग” इति वाक्येन कल्पसमाप्तिनैमित्तिककायोत्सर्गस्य तद्गुण्यर्थादी प्ररूपणात्, सावत्सरिकप्रति-
 क्रमणस्य षट्पुथ्यामिवाचरितत्वात्, षट्पुथ्यामिव तद्वचनं यौक्तिकं, न पञ्चम्या, अतश्चतुर्थ्यां सावत्सरिककृत्यसमाप्तिकार-
 काणां पञ्चमी पहीवदोपकृत् ज्ञेया । पुनर्यथा श्रीकल्पसूत्रे-“नो से कम्पइ त रयणि उवाइणाविचए” इति पयमीमा-
 श्रित्य प्रोक्तं, तथा षट्पुथ्यांमानकानां षट्पुथ्यामाश्रित्यापि ज्ञेयं, ततश्चतुर्थ्यांमानकानां पञ्चम्या श्रीकल्पसूत्रस्य प्रथमसप्त पाठ-
 वाचनेऽपि महान् दोषः । इति षट्पुथ्यां श्रीपर्युषणापर्वकरणम् ॥ ६१ ॥

॥ इति षट्पुथ्यां श्रीपर्युषणापर्वकरणम् ॥ ६१ ॥

खरतरगच्छाधीशा, खिनचन्द्रगुगप्रधानगुरुराजाः । श्रीपातिशाहिमान्या , समभूवन् भूमिविख्याताः ॥ १ ॥
 श्रीपूज्यमुख्यशिष्या, दक्षाः श्रीसकलधन्त्रनामानः । महुरवो गुणगुरव-स्तेपामेप प्रसाधो मे ॥ २ ॥
 त्रयोदशभिरित्येव, पूर्ण प्रभोत्तैर्व्यधात् । तृतीयक प्रथम श्री-समयादिमसुन्दरः ॥ ३ ॥
 इति श्रीसमयसुन्दरोपाध्यायविरचिते श्रीसामाचारीशतके पञ्चमप्रकाशे तृतीयः प्रकाशः सम्पूर्णः ॥ ३ ॥

इति श्रीसमयसुन्दरोपाध्यायविरचिते सामाचारीशतके
 पञ्चमप्रकाशे तृतीयः प्रकाशः समाप्तः ॥ ३ ॥

॥ अथ चतुर्थः प्रकाशः ॥

॥ श्रीमत्स्थभणपार्श्वनाथाय नमः ॥

ननु-श्रीञ्जिनयह्मसूरीणा परमसविज्ञाना कठोरसत्क्रियापात्राणा का सामाचारी प्रवर्तते ? यदुपरि सर्वोऽपि श्रीखरत-
रगच्छसंघः प्रतिक्रमणादिक्रिया कुर्वाणोऽस्ति ? उच्यते-श्रूयताम्, एषा षत्वारिंशद्गाथारूपा तेषा सामाचारी, तथाहि—
“सम्म नमिच देवं, देविद्वदिअपय महावीर । पठिक्कमणसमाचारी, भणामि जह्म समरामि अह ॥ १ ॥ पचवि-
हायारविमु-खिहेचमिह्म साह्म सावगो वावि । पठिक्कमण सह गुरुणा, गुरुविरहे कुणइ इक्को वि ॥ २ ॥ वदित्त चेइआइ,
दाच चतराइए समासमणे । भूनिहियसिरो सयला-ऽइआरमिच्छुक्कह देइ ॥ ३ ॥ सामाइअपुधमिच्छा-मि ठाइव काव-
सगामिच्छाइ । सुत्त भणिअ पलविअभूयकुप्परधरिअपहिरणओ ॥ ४ ॥ सजइ १ कविह्म २ घण ३ लय ४ लवुत्तर ५
खलिण ६ सवरि ७ वट्ट ८ पेहा ९ । वारुणि १० भमुह ११ गुलि १२ सीस १३ मूअ १४ हय १५ काय १६ निहल्लु १७
द्धी १८ ॥ ५ ॥ यमाइ १९ [घोहगमाई] दोसरहिय, वो कुणइ दुह्मसिओ तणुस्सग । नाभिअहो जाणुक्क, चतुरगुलठविअ-
कळिपट्टो ॥ ६ ॥ तत्थ य घरेइ हिअए, अहक्कम दिणकए अईआरे । पारेसु नमुक्कारेण पढइ चत्तवीसयपदह ॥ ७ ॥ सहा-
सणे पमज्जिय, उवविसिय अलमविअयवाहुजुओ । मुहणतग च कायं, पेहए पचवीसइहा ॥ ८ ॥ उट्टियट्टिओ सविणयं,

विहिणा गुरुणो करेइ किइकम्म । वत्तीसवोसरहिय, पणवीसावस्सगविसुच्च ॥ ९ ॥ थच्च १ पविच्च २ मणाट्ठिअ ३ परि-
विहिअ ४ मंकुसं ५ ससुवत्त ६ । कच्छवरिगिअ ७ दोलगाइ-८ ढहुर ९ चेइ-आवच्च १० ॥ १० ॥ मणदुट्ठ ११ रुट्ठ १२
तच्चिय १३ सट्ठ १४ ढील्लिअ १५ तिण्णिअ १६ भट्ठणीअ च १७ । विट्ठमविट्ठ १८ संग १९ कर २० भोजण २१ मूण २२
मूअं च २३ ॥ ११ ॥ मय २४ मिच्छी २५ गारव २६ कारणेहिं २७ पल्लिओयि । [चि]अ २८ भयत्त च २९ । आल्लिच्च ३०
मणालिच्चं ३१ चूलिअ ३२ सुडुल्लिप्पि वत्तीसा ॥ १२ ॥ तयवेसमहाजाय, दुहोणय पयडधारसावत्त । एगनिरामणतिगुत्त,
ववसिर न मणंति पणवीसा ॥ १३ ॥ अह सम्ममथणअगो, करजुअधिहिघरिअपोत्तिरयहरणो । परिचिंतिय गइजारे,
जइकम्म गुरुपुरो विवडे ॥ १४ ॥ अह तवयिसिसु सुत्त, सामाइअमाइअ पवीअ पयओ । अण्णुट्ठियओ म्मि इद्या-३ पट्ठइ
बुह वट्ठिओ विहिणा ॥ १५ ॥ दाऊण वट्ठणं तो, पणगाइसु जइसु खामए तित्ति । किइकम्म फिरियठिओ, न्हो गावा-
तिगं भणई ॥ १६ ॥ अह [इय] सामाइअवस्सगसुत्तमुच्चरिअ कावसगठिओ । चिंतइ तजोयदुग, धरित्तअइआरसुत्ति-
कप ॥ १७ ॥ विहिणा पारिअ सम्म-वट्ठिअरेत्त च पठिअ तजोअ । तह सपलोयअरिह-त्तचेइजारोदणुस्सणं ॥ १८ ॥
काव तजोयगर, चिंतिय पारेइ सुच्चसम्मत्तो । पुक्खारवदीवट्ठ, कहुइ सुयतोहणनिमित्त ॥ १९ ॥ पुण पणवीसोस्सातां
वस्समं कुणाइ पारए विहिणा । तो सयलकुसलकिरिआ, फलाण सिद्धाण पढइ थय ॥ २० ॥ अह मुअसमिच्चिहेव, सुव
वेवीए करेए वस्समं । चिंतैइ नमुक्कारं, सुणइ वदेइ व तीइ थुइ ॥ २१ ॥ एव खेत्तसुरीए, वस्सग कुणाइ मुणाइ देइ थुइ ।
पठिमं च पंचमगल तवविसइ पमज्ज सट्ठसे ॥ २२ ॥ पुब्बविहिणेय पेहिअ, पुत्तिं दाऊण वट्ठणं गुरुणो । इत्थंआलो अणु-

सङ्घि, -ति भणिअ जाणूहितो ठाइ ॥ २३ ॥ गुरुपुइगहणे शुइ तिअि, वद्धमाणक्खरस्सरो पढइ । सक्कथय थय पठिअ कुणइ
पच्छिचवस्सग ॥ २४ ॥ एव ता देवसिअं, राइअमवि एवमेव नवरि तहिं । पढम दावं मिच्छा-मि दुक्कह पढइ सक्कथय
॥ २५ ॥ वड्डिय करेइ विहिणा, वस्सग चितए अ रज्जोय । बीअ दसणसुद्धीए चितए तथ इममेव ॥ २६ ॥ तइए
निसाअइयारे, जहक्कम्म चित्तिक्कण पारेइ । सिद्धथय पठिआ, पमज्ज सबासमुवविसइ ॥ २७ ॥ पुवं च पोत्तिपेहण-वदण-
मालोयसुत्तपढण च । वंदणखामणवंदण-गाहातिगपढणमुस्सगो ॥ २८ ॥ तथ वि चितए संयम-योगाण न जेण होइ
मे हणी । त पठिवज्जामि तव, छम्मासं ता न कावमल ॥ २९ ॥ एगाइगुणतीसूणय अ पि न सहो न पचमासमवि । एव
चव ति बुमास, न समत्यो एगमासं पि ॥ ३० ॥ जा त पि तेरसूणं, चवतीसइमाइअ दुहाणीए । जाव चरथ तो आय-
विआइ आ पोरसि नमो वा ॥ ३१ ॥ जो सक त हिअए, धरिअ पारेत्तु पेहए पोत्तिं । दाऊ वदणमसढो, त चिअ
पक्खस्वए विहिणा ॥ ३२ ॥ इच्छामो अणुसङ्घिं, ति मणइ चववसिअ पढइ तिअि । शुई मित्तसहेण सक्कथयाइ तो शेइए
वंदे ॥ ३३ ॥ अह पक्खिय चवइसि-दिणमि पुष व तथ देवसिअ । सुत्त पठिक्कमित्त, तो सम्ममिम कम कुणइ
॥ ३४ ॥ मुहपोसिय वंदणय, सबुद्धाखामणं तद्दालोए । वदण पसेयखामणाणि च वदणयमह सुत्त च ॥ ३५ ॥ सुत्त अण्णु
इण, वस्सगो पोत्ति वदण तह य । पज्जतिअखामण, तह चवरो थोभवदणया ॥ ३६ ॥ पुषविहिणेव सव, देवसियं
वंदणाइ तो कुणइ । सिअसुरी वस्सगो, भेओ सतित्ययपढणे अ ॥ ३७ ॥ एव षि अ चवमासे, वरिसे अ जहक्कम्म
विहि णेयो । पक्खचवमास-वरिसेसु नवरि नाममि नाणत्त ॥ ३८ ॥ तह वस्सगोज्जोया, वारत्त वीसा सम्म गलिगचत्ता ।

सबुद्धास्वामण ति-पण सत्तं साहूण जइसंख ॥ ३९ ॥ इअ षिणवहहगणिणा, लिहिअ ज सुमरिअं च मइणायि । उत्सु-
समणाइअ, ज मिच्छामि पुक्कह तस्स ॥ ४० ॥”

॥ इति श्रीश्रिनवहमसूरिस्वामाचार्यधिकारः ॥ ६२ ॥

ननु-श्रीश्रिनवहसूरीणां युगप्रधानगुरुणामपि अनायतनचैत्य-श्रीकृतमूलप्रतिमापूजा-प्रमुखनिर्घटकवाक्यानि सामा-
घारीरूपानि काऽपि सकलितानि सन्ति ? सन्तीति ब्रूमः, स्वकृतोत्सूत्रपदोद्घाटनकुलके तै सविस्तर प्ररूपितत्वात्
तथाहि, तत्कुलक-

“लिंगी जत्य गिहिव देवनिलए निचं निवासी तय, सुत्तेऽणायतण न तत्य च जओ नाणाइबुद्धी भवे । निस्सानिस्स-
ज्जिणंदमदिरुग त्थाम हेत्त तय, सिद्धतमि पसिद्धमेव तहवी खिसंति ष्ठी बालिसा ॥ १ ॥ चेइअमदेसु जइवेसघारया
निश्चमेव निवसंति । तमणाययणं अइसावगेहिं सल्लु वल्लणिज्जति ॥ २ ॥ तस्सुत्तदेसणाकारपहिं केहिं तु घसइवासीहिं । पट्टि-
घोहिअसावयेचेइय पुणो होइऽणाययण ॥ ३ ॥ एयमि हुस्सुत्त पुण, जुवइपवेसो निसाइ चेइहरे । रयणीइ जिणपइट्ठा,
न्हाण नेवेज्जयाण च ॥ ४ ॥ पूएइ मूलपट्टिमपि साविआ थिइनिवसिसम्मत्त । गन्भापहारकक्षाण पि न हु होइ
धीरत्स ॥ ५ ॥ कीरइ मासविहारोऽणुणाऽवि साह्वहिं नत्थि किर दोसो । पुरिसित्थीओ पट्टिमा, वहति तत्या-इमा अउरो
॥ ६ ॥ कउअसगरिआओ, न हुति बिदलति विरुहगाऽणत्त । न य सिंघियवेराइ, सच्चिच सिंघवो दक्ख्खा ॥ ७ ॥
इरियावहिय पट्टिकमिअ जो जीणाईण पूअणाइ पुणो । कुब्जा इरिय पट्टिकमिअ कुणइ किइय]कम्मदाणाई ॥ ८ ॥ विहि-

चेइअ नाम पि हु न जुचमेअ अमागमेणुत्तं । निस्साकढाइ खिणचेइआइ, लिंगीहि विजुआइ ॥ ९ ॥ तिचियमिचं कुआ,
 खिचियमिचं जलाइ मुअिआ । अजियजलाइरगिही, पाणागारे समुच्चरइ ॥ १० ॥ उगय[ए]सूरे सूरुगमे अ भणि-
 अमि नलिय किर दोसो । एगजुगे जुगपवरा, वस पच ह्वंति न हु एगो ॥ ११ ॥ वचीस देविंदा, चत्तसही नेअ हुति खिण-
 पयहा । पूआ अहुविअप्पा, पाससुपासा न नथ ति फणा ॥ १२ ॥ खीरघएहिं ण्हाण, खिणपडिमाण न काउ जुत्तमिण ।
 दवत्यओचि काउ, गिहीणमुधिआ खिणपइहा ॥ १३ ॥ कत्तियडमावासाए, पच्छिमरयणीई वीरपडिमाए । कीरइ न्हाण
 पूआ, वाइअ महनट्टगीअं च ॥ १४ ॥ लठढारसो वि विज्जइ, विहि-खिणमघणमि सावएहिं पि । सासणसुराणमवो-उण
 च तत्थेय जलकील ॥ १५ ॥ माहे मालारोषण-मिह कीरंत च साहए सिद्धिं । मालगहणे न्हाणे, खिणाण रयणीइ [ए] को
 दोसो ? ॥ १६ ॥ न्हवणयरसिहावधो, मुदाकलसेसु वासखेवाइ । सूरी विणा पइठ, कुणइ अ वसुत्तमाईअ ॥ १७ ॥
 गिहिणोडवि दिसावधो, कीरतो धम्मसाहगो होइ । चेइवसहिनिवासीवि साहुवेसद्धिया पुआ ॥ १८ ॥ खिणविंघमणा-
 ययणं, न होइ निवसंति ते जहिं स मढो । सो सुविहियसद्धहिं, परिहरिणिज्जो न य गिहीहिं ॥ १९ ॥ मेरुगिरिमि तिअसा
 हि-वेहिं खिणजम्मन्हाणमवि किरिय । आरत्तियमुत्तारिय, मगलदीव कय नट्ट ॥ २० ॥ आरत्तियमेगजिणि-दपडिम-
 पुरओ कय न निम्मल्ल । परिहाविज्जइ जेण, वत्थेण तमवि निम्मल्ल ॥ २१ ॥ आरत्तियमुवरिजल, भामिअइ तह पयत्तओ
 पूअ । तमि अ अमुत्तरते, तवुधरि कुसुमंअलिक्खेवो ॥ २२ ॥ आरत्तिय धरिज्जइ, अयंतराले वि चत्तरत तु । कीरइ नट्ट
 गीअ, वाइअमुअगीअ नट्टं च ॥ २३ ॥ खिणपुरओडवि फलक्खय-पमुह जं दोइअ तु पूअहा । तमवि न कप्पइ

पठिक्रमणाइ मोणेण कुणति ॥३०॥ गोयमपडिगगह १ मुक्खवडग २ मवडसत्तमी माणिकपत्थारिआइ तव अकरण ॥ ३१ ॥
 संपइकाले सावपपडिमाओ न वडिअति ॥३२॥ वेवत्स गाम १ गोचल २ आराम ३ कूवाइ ४ न कीरइ ॥३३॥ चेइअहराइसु
 अचुड्ढय पडिसेहो ॥३४॥ राईमई विरइगीवाई परिहारो ॥३५॥ जहअओ वि पारुत्थय विणा न न्हवण ॥ ३६ ॥ रयणीए
 नदि १ बलि २ पइठ्ठा ३ रहवत्ता ४ न्हवणाई ५ समणा १ सावय ३ साविआण ४ चेइअ पवेओ न मंगलदीवत्स
 न भामण ॥ ३७ ॥ न य धारसिए विसेस पूआ ॥ ३८ ॥ लवणत्स जलत्स य सत्तारिअ जलणे खिवण ॥ ३९ ॥ न य थाल
 विणा आरचि अ मगळ्दीवा ॥ ४० ॥ न वेईए वेसा नद्धण ॥ ४१ ॥ न य लवडारसदाण ॥ ४२ ॥ लोण १ जल २
 आरचिआइ ३ खिणत्स सक्केण न कय किंतु गीयत्थेहिं आइण्णं सहरेण य सजुत्त ॥ ४३ ॥ अट्टाहिआओ तदा आर-
 भिअबाओ जहा सत्तमी अट्टमी नवमीओ अट्टाहिआ मज्जे इति ॥ ४४ ॥ परिगहप्पमाणटिप्पणए मूलगुरुपासे इम
 गधिअति लिहिअइ न रण असेहिं वि आयरिय चवज्जाय धायणायरिएहिं विक्षे परिगहप्पमाणे स नाम लिहिअथ ॥ ४५ ॥
 मूलगुरुपर्याणं काठ जाव विवत्सिय ठाणं न संपत्तो ताव धोवणीया सबठाणेसु साद्धहिं न कायथा ॥ ४६ ॥ कधक-
 धलियाए असमप्यिआए दंढगे न अप्येअओ आयरियचवज्जायाण गिण्हतेहिं पढम ददओ धेतवो पक्खा कयकथ
 लिया ॥ ४७ ॥ आयरिय-चवज्जायाण कधकवली विहारमूभिए वेथाधअगरेण धेतवा न पुण वायणायरिअत्स ॥ ४८ ॥
 षठरो तिप्प्याओ धेतवा न पुण तिभि ॥ ४९ ॥ अपठिक्रमत्त वदणदायारो सावया जहा पभाए तदा सभाए वि दोहिं

छदणेहिं कमेण आलोयण खामणं पच्चक्खाणं करेति, न पुण सप्पाए पढम छदणदुगेण पच्चक्खाण ततो दो दो छदणेहिं
आलोयण खामणया ॥ ५० ॥ साधय-पडिक्कमणसुत्तते तस्स धम्मस्स केवल्लिपन्नत्तस्सत्ति न मणंति ॥ ५१ ॥ पडिक्कमणे
साहूणो सावया य काउत्सग्गे आइआर मुक्कलं धितति न पुण गाहारुवं ॥ ५२ ॥ वक्खाणवायणेवि रागझुणी न कायवो
॥ ५३ ॥ सामाइअदंढग मुहपोत्तिआ पडिलेहणपुत्त मणिअ तओ इरिआवहिआ पडिक्कमिज्जइ न पुण इरिअ पडिक्क
मित्ता तओ सामाइअगगहण ॥ ५४ ॥ पक्खियपडिक्कमणे पुढोकय आलोयण मुत्तु परोप्पर एगमहलीए न छदणा
दोसो अओ मुहपोत्ति पडिलेहिज्जइ ॥ ५५ ॥ अट्टमीचउदसीसु उववासकरणं सइ सामत्थे वीआपचमीएगारसीसु
निविगयं अन्नया एगभत्तमविज्जण आय खुद्धिय गिलाणाइ मोत्तु ॥ ५६ ॥ पइविण सपुण्णचियवंदणा वेवालय ॥ ५७ ॥
रत्तिए गुरुणो सोअत्यं दुप्परिआए जलोच्छिय वीयरसठठावण अइसाराइसु लूहणयाइ घोवण भइए धारेअव ॥ ५८ ॥
उत्तमासिया घोवणी ॥ ५९ ॥ वासा उत्तमासए सूरिण पुक्कवला निसिज्जा उवज्जायस्स एग कवला वायणायरिअस्स
य ॥ ६० ॥ जेहउवज्जाया मह-उवज्जाया इति मणति न पुण अत्ते ॥ ६१ ॥ आयरिय नाम लेहाइसु अमुग आयरिय
इय लिहिवव न पुण सूरित्ति ॥ ६२ ॥ संघाहयवाहिरे मए तस्स अतिय वरथ पत्त पुत्थआइ पढआसण कवलसहिअ
मूलगुरुणो दिज्जइ ॥ ६३ ॥ साहसु कणिट्ठो भोयणमहल्लं समुद्धरइ ॥ ६४ ॥ ओमरायणीआ जलं विहरति सो सा
मसाइअ ॥ ६५ ॥ वीसओसिरिमाल-ओसवाल-पोरवाठ-कुलसभूओ चेव आयरिओ ठविज्जइ उवज्जाओवि तहेव न
पुण दसाज्जातिओ महुत्तीयाणो ठविज्जइ, वायणागुरु जो वा सो वा ठविज्जइ महचरी सिरिमाला चेव ठविज्जइ ॥ ६६ ॥

पडिक्कमणाइ मोणेण दुणति ॥३०॥ गोयमपडिग्गह १ सुक्खवदुग्ग २ सुक्खवदुग्ग २ मवडसत्तमी माणिक्कपत्थारिआइ तव अकरण ॥ ३१ ॥
 सपइकाले साययपडिमाओ न वडिज्जति ॥३२॥ देवस्स गाम १ गोसल २ आराम ३ कूवाइ ४ न कीरइ ५ न कीरइ ॥३३॥ चेइअहराइसु
 अत्तुडच्चय पडिसेहो ॥३४॥ राईमई धिरहगीआई परिहारो ॥३५॥ जहल्लओ वि पारुत्थय विणा न न्हवण ॥ ३६ ॥ रयणीप
 नदि १ वलि २ पइहा ३ रहचत्ता ४ न्हवणार्ई ५ समणा १ समयी २ सावय ३ साविआण ४ वेइअ पवेसो न मंगलदीवस्स
 न भासण ॥ ३७ ॥ न य आरत्तिए विसेस पूआ ॥ ३८ ॥ लवणस्स जलस्स य चत्तारिअ जलणे खिवण ॥ ३९ ॥ न य थाल
 विणा आरत्ति अ मगळ्दीवा ॥ ४० ॥ न वेईए वेसा नच्चण ॥ ४१ ॥ न य लवठारसदाण ॥ ४२ ॥ लोण १ लल २
 आरत्तिआइ ३ त्रिणस्स सळेण न कय किंतु गीयत्थेहिं आइण्णं सहरेण य सजुत्त ॥ ४३ ॥ अट्टाहिआओ तथा आर-
 मिअआओ जहा सत्तमी अट्टमी नवमीओ अट्टाहिआ मज्जे इति ॥ ४४ ॥ परिग्गहप्पमाणटिप्पणए मूलगुरुपासे इम
 गहिअति छिडिअइ न रण अओहिं वि आरिय चवन्नाय वायगायरिपहिं विधे परिग्गहप्पमाणे स नाम छिडिअथ ॥ ४५ ॥
 मूलगुरुपत्थाण क्खर आवं थिवक्खिय ठायं न संपत्तो ताव घोवणीया सबठाणेसु साहुहिं न कायवा ॥ ४६ ॥ कंघक-
 बलियाए असमपिआए वंठगो न अय्येअवो आयरियतवज्जायाण गिण्हतेहिं यटम दडओ घेतवो पण्णा कघकंभ
 छिआ ॥ ४७ ॥ आरिय-चवन्नायाणं कघकबली विहारमूसिए वेयावन्गारेण घेतवा न पुण वायणायरिअस्स ॥ ४८ ॥
 धटरो तिप्पाओ वेतवा न पुण तिप्पि ॥ ४९ ॥ अपडिक्कमंत वंदणदायारो सावया जहा पमाए तथा सप्पाए वि दोहि

छदणेहिं क्रमेण आलोचयण स्वामर्णं पञ्चवक्त्राण करैति, न पुण सद्भाए पढम छदणवुणेण पञ्चवक्त्राण ततो दो दो छदणेहिं
आलोचयण स्वामणया ॥ ५० ॥ सावय-पढिकमणसुचते तस्स धम्मस्स केयलिपन्नत्तस्सत्ति न भणंति ॥ ५१ ॥ पढिकमणे
साहूणो सावया य काउस्सग्गे आइआर मुक्कल विंवति न पुण गाहारूवं ॥ ५२ ॥ वक्त्राणवायणेवि रागङ्गुणी न कायबो
॥ ५३ ॥ सामाइअदढगं मुहपोसिआ पढिलेहणपुत्त भणिअ तओ इरिआवहिआ पढिकमिज्जइ न पुण इरिअ पढिक
मित्ता तओ सामाइअगहण ॥ ५४ ॥ पक्खियपढिकमणे पुढोकय आलोचयण मुत्तु परोप्पर पगमहलीए न छदणा
दोसो अओ मुहपोत्ति पढिलेहिज्जइ ॥ ५५ ॥ अट्टमीचउदसीसु सववासकरण सइ सामत्ये वीआपचमीपगगारीसीसु
निविगय अन्नया पगमत्तमविज्जण आय खुट्टिय गिलाणाइ मोत्तु ॥ ५६ ॥ पइविण सपुण्णचियवंदणा वेवालए ॥ ५७ ॥
रत्तिए गुरुणो सोअत्यं दुप्परिआए जलोछिय चीयरखठठावण अइसाराइसु लूहणयाइ घोषण भसए धारेअध ॥ ५८ ॥
चवमसिया घोषणी ॥ ५९ ॥ वासा चवमासए सूरिण पुकंवल निज्जा सवज्जायस्स पग कवल वायणायरिअस्स
य ॥ ६० ॥ जेठुचवज्जाया मह-चवज्जाया इति भणंति न पुण अन्ने ॥ ६१ ॥ आयरिय नाम लेहाइसु अमुग आयरिय
इय लिहियाव न पुण सूरिचि ॥ ६२ ॥ संघाठयवाहिरे मए तस्स अतिय वत्थ पत्त पुत्थआइ पढआसण कवलसहिअ
मूलगुरुणो दिज्जइ ॥ ६३ ॥ साहसु कणिट्ठो भोयणमहलिं समुद्धरइ ॥ ६४ ॥ ओमरायणीआ जलं विहरति सो सा
मसाइअ ॥ ६५ ॥ वीसओसिरिमाल-ओसवाल-पोरवाढ-कुलसमूओ चेव आयरिओ ठाविज्जइ सवज्जाओवि तहेव न
पुण दसाआतिओ मट्टुचीयाणो ठाविज्जइ, वायणागुरु जो वा सो वा ठाविज्जइ महचरी सिरिमाला चेव ठाविज्जइ ॥ ६६ ॥

पठिक्कमणाइ मोगेण कुणति ॥ ३० ॥ गोधमपडिगह १ मुक्खददुग २ सतदसत्तमी माणिक्कपत्थारिआइ तव अकरण ॥ ३१ ॥
 सपइकले सावयपडिमाओ न धहिज्जति ॥ ३२ ॥ देवस्स गाम १ गोचल २ आराम ३ कुवाइ ४ न कीरइ ॥ ३३ ॥ चेइअहराइसु
 अद्दुठचय पडिसेहो ॥ ३४ ॥ राईमई विरइणीआई परिहारो ॥ ३५ ॥ जइअओ वि पारुत्थय विणा न न्हवणं ॥ ३६ ॥ रयणीए
 नदि १ वलि २ पइहा ३ रइजत्ता ४ न्हवणाई ५ समणा १ समणी २ सावय ३ साविआण ४ चेइअ पवेसो न मगलदीवस्स
 न भामण ॥ ३७ ॥ न य आरत्तिए विसेस पूआ ॥ ३८ ॥ लवणस्स जलस्स य सचारिअ जलणे खिवण ॥ ३९ ॥ न य थाल
 विणा आरत्ति अ मगलदीवा ॥ ४० ॥ न चेईए वेसा नब्बण ॥ ४१ ॥ न य लवबारसदाण ॥ ४२ ॥ लोण १ जल २
 आरत्तिमाइ ३ जिणस्स सक्केण न कय किंतु गीयत्थेहिं आइण्णं सहारेण य सजुत्त ॥ ४३ ॥ अट्टाहिआओ तहा आर-
 मिअबाओ अहा सत्तमी अट्टमी नवमीओ अट्टाहिआ मन्हे इति ॥ ४४ ॥ परिगहप्पमाणटिप्पणए मूलगुरुपासे इम
 गहिअति लिहिज्जइ न रण अणेहिं वि आयरिय सवज्ज्जाय वायणायरियहिं विक्षे परिगहप्पमाणे स नाम लिहिअव ॥ ४५ ॥
 मूलगुरुरूपत्थाण क्खर आव विवक्खियं ठाणं न संपत्तो ताव धोवणीया सबठाणेसु साह्हिं न कायवा ॥ ४६ ॥ कंधक-
 वडियाए असमपिआए दंडगो न अप्पेअओ आयरियचवज्ज्जायाण गिण्हत्तेहिं पढम दढओ धेतवो पच्छा कधकव
 लिआ ॥ ४७ ॥ आयरिय-चवज्ज्जायाण कधकवली विहारमूमिए वेयावच्चगरेण धेतवा न पुण वायणायरिअस्स ॥ ४८ ॥
 ववरो तिप्पाओ धेतवा न पुण तिप्पि ॥ ४९ ॥ अपठिक्कम्मत्त वटणढायारो सावया जहा पभाए तहा सप्पाए वि दोहि

किमपि न आनाय्य किं तु सघाटकं प्रातः पृष्ठा । ८ । विशातं पपपपाच । १० । क्रीतादिना वस्त्रादि अपूर्वं न आनाय्य
 वर्जनं । १० । संस्कारके सामान्यतपोधनस्य कम्बलिका निषिद्धा ग्लानवर्जं । ११ । क्रीतादिना वस्त्रादि अपूर्वं न आनाय्य
 । १२ । सागारिकसमस्तं गाढकलहे आचम्ये अज्ञाते निर्विकृतिके । १३ । सागारिकेभ्यो याचकेभ्यश्च निजाश्रयानादि
 न देय । १४ । उपाध्यायवाचनाचार्ययोः मण्यक्षपूजानियेषः । १५ । गुरोराज्ञया विहारो गमनागमनादिक । १६ ।
 उपाध्यायवाचनाचार्याणां प्रावृतानामेव उपयोगकरण आचार्यवत् । १७ । उपाध्यायवाचनाचार्याणां आरात्रिकावतारणं
 न । १८ । प्रथमदिने आचार्योपाध्यायवाचनाचार्यैः यथाज्येष्ठ रात्रिकं पादशौचं कार्यं । १९ । उपाध्यायवाचनाचार्याणां
 पुष्टपटे कम्बल वस्त्रं च नास्ति । २० । भोजनकाले आचार्योपाध्यायार्थे पट्टकं धार्यं, न वाचनाचार्यार्थे । २१ । व्याख्या-
 नारम्भे गच्छाधिपतेः नमस्कारकथनं प्रतिक्रमणे तन्नाम कथनं च । २२ । दीक्षादानं मूलगुरोस्तदाज्ञया आचार्याणां च
 । २३ । सागारिकदृष्टौ उच्छोऽञ्जनाभ्यगनिषेधोऽन्यत्र हस्तपादमुखशौचात् । २४ । वर्णचतुर्मास्यां पक्वा विकृतिः धीरक-
 त्यागके च बालग्लानवर्जं । २५ । रात्रकाचरनिषेधः । २६ । देवस्वज्ञानस्व च न क्वाऽपि व्यापार्यं देवकार्योदन्यत्र । २७ ।
 पूर्विसाऽमावास्योः नन्दीश्वरदेववन्दनः । २८ । कार्तिकघातुर्मासिकं पारणं बहिविधेयं यतनया । २९ । गुरुरूपद्रव्यमपि
 श्रेयस्व-ज्ञानस्ववत् । ३० । सकाले संज्ञायां यथा उपवासः प्रवेश्यः । ३१ । अष्टमीचतुर्दशयोः पादशौचवर्जं उच्छोलना-
 निषेधः करणे उपवासः । ३२ । उत्सर्गेण दुग्धनिषेधः यः कश्चित् लघयिष्यति तस्याज्ञानभंगः इति ॥ ३३ ॥

॥ इति व्यवस्थापत्राधिकारः ॥ ६५ ॥

पये सद्भाय दुष्पडिलेखण गोअरचरिअमंगेचि जहा-जेहं साहूणो विस्सामिअ सुह विहारो पुच्छिअओ ॥ ६७ ॥

पये सद्भाय दुष्पडिलेखण गोअरचरिअमंगेचि जहा-जेहं साहूणो विस्सामिअ सुह विहारो पुच्छिअओ ॥ ६७ ॥

साहूण पढमो-बहाणे बुहे णवरअस्यणाइ जोगा वोढवा ॥ ६८ ॥ वीरस्स छ कक्षाणा य ॥ ६९ ॥^{११}

॥ इति श्रीखिनपतिचूरिसामाचार्यधिकारः ॥ ६४ ॥

ननु-श्रीखतरगण्ठे एतत्सामाचारीत्रयातिरिक्तं व्यवस्थापत्रमपि किमपि वर्तते न वा ? उच्यते-वर्तते एव साधुनां शिष्यारूपं, तथाहि--

सर्वं वक्ष्याम्यादि विहृत्य मूलगुरुभ्यो निवेदनीय । १ । प्राग्भूतकाधिपरिष्ठापने आचान्द, अम्यत्र चातुर्मासिक-सायत्स-रिक्कारणात् । २ । पात्रशालने कस्यपरिष्ठाने निर्विकृतिकं । ३ । गुरुणासह सस्त्रारक-मुखवस्त्रिकाऽप्रतिलेखने निर्विकृ-तिक मार्गश्रमखानत्वादिकारणं विना । ४ । गुरोरनापृच्छया साधुभ्यो वखादिवानं न कार्यम् । अन्यत्र पृथक् सघाटकान्त- । ५ । पात्र त्रेष्यक षट्मंगे आचान्द । ६ । चेतणी ढांकणी प्रभृतिभगे निर्विकृतिक । ७ । आत्मरुष्या गृहस्थपाश्यात्

। ५ । पात्र त्रेष्यक षट्मंगे आचान्द । ६ । चेतणी ढांकणी प्रभृतिभगे निर्विकृतिक । ७ । आत्मरुष्या गृहस्थपाश्यात् । ५ । पात्र त्रेष्यक षट्मंगे आचान्द । ६ । चेतणी ढांकणी प्रभृतिभगे निर्विकृतिक । ७ । आत्मरुष्या गृहस्थपाश्यात्

। मध्यपतिः पक्षणीः साकथि । सुरिनां बारापति । प्रभवे द्विसावुरिमत्रज्यं करोति । तातरआदगुरे उभयशाकसहकारने [गुलने] कारण-
कारः सदा शिष्यवदी २००० पुष्पीषा । आदो स्वपुहे मासमध्ये आषाढकद्वयं कार्यं । सति सामर्थ्ये तातरमापुधिः पृकागं कार्यं । एते सप्त बाराः
श्रीखिनपत्तुरिनां पाठे योगिनोऽर्चिताः । योगिनीपुषाः तु एते । प्रतिमाम एकं भावो दीप्तः । प्रायसः कारणादो निर्धनो न । कारणादः कुमारलेन न
निवर्ते । साध्वी वीर्ये न । कारणादः कास्मिनी व उक्तति । दिगपचसुरिनां विद्युत्पुमं न । कारणादः सिन्धुदेरो गत्वा कायपाप् भविष्यति । एते
शिष्यपत्तुरिनां सप्त बाराः योगिनीपुषाः इति कर्क-पत्रे ॥

ननु-श्राविका श्रावको वा यदा मुखवस्त्रिकोपरि वन्दनक ददते तदा एकपट्टाया मुखवस्त्रिकाया उपरि तत् दान
 घटामाटीकते ? , किंवा द्विपट्टाया उपरि ? उच्यते—एकपट्टायाः, न द्विपट्टायाः, यतो वन्दनकावसरे पूज्यपादयुगमकल्पना
 मुखवस्त्रिकाया मध्यभागे कथिताऽस्ति । द्विपट्टायास्तस्या उपरि वन्दनकदाने मुखवस्त्रिकाया मध्यभागे न भवति किन्तु
 चतुर्यभागाः, स तु विरुद्धो ग्रन्थेऽप्रतिपादनात्, तस्या मध्यभागे वन्दनकदान तु श्रीअभयदेवसूरिकृतवन्दनकभाष्ये
 प्रोक्तमस्ति, तथाहि—

“तह वि छिन वामयजाणु नमिकण तस्य मुष्टपुत्तिं । रयहरणमज्झमार्गमि ठावपें पुज्जपायजुग ॥ १ ॥

एव सुसावओ वि ङु दुवालसावत्तवंदणं दित्तो । मुष्टपुत्तिमज्झमार्गमि ठावपें पुज्जपायजुग ॥ २ ॥

॥ इत्येकपट्टमुखवस्त्रिकोपरि वन्दनकदानाधिकारः ॥ ६८ ॥

ननु-श्रीस्वतरगच्छे पदस्थानां व्यवस्थाविधिः कोऽपि प्राक्तनोऽस्ति न वा ? उच्यते—अस्तीति । तथाहि—
 श्रीयुगप्रधानाचार्यस्य गच्छाधिपतेः पाञ्चजन्यशब्दवादानादिना प्रवेशः क्रियते, निरुद्धन च क्रियते, मङ्गलफलशः
 सम्मुखमागच्छति [आनीयते], व्याख्यानं कृते सति श्राविका गीत गायन्ति, इति संक्षेपेण श्रीयुगप्रधानाचार्यस्य
 प्रतिपतिः ॥ १ ॥

द्वितीयस्थानीय-सामान्याचार्यस्य नगरप्रवेशे चतुर्विधसधः सम्मुख आगच्छति, शङ्खो वाद्यते, श्राविकाश्च गीत

ननु-देवयन्दनाऽनन्तरं श्रीआचार्यमिश्र-इत्यादि क्षमाभ्रमणचतुष्टयादारम्य क्षेत्रदेवतास्तुतिपूर्वकवन्दनद्वयदानेन नमोऽर्हस्तिष्ठा इत्यादिपर्यन्त आन्तरणीनामकः छन्दनादोषः प्रतिपादितोऽस्ति, अतः पाक्षिकप्रतिक्रमणे क्षामणाकाले परस्पर आतरणीदोषो न गण्यमानोऽस्ति, तत् क्वाऽपि प्रतिपादितमस्ति न वा ? उच्यते-श्रीखिनपतिचूरिसामाचार्यां स्पष्ट तदक्षराणि सन्ति, तथाहि-"पविस्त्रयपद्धिक्रमणे पुढोक्य आलोयण मोसु परोप्पर एग मडलीए न छवणा दोसो अओ मुहपचि पढिलेहिज्जइ" ? एष श्रीखिनप्रमसूरिकृतविधिप्रपायामपि, तथाहि-"पविस्त्रयपद्धिक्रमणे पचेअखामणकुणताण पुढोक्य आलोयण मोसुं नस्थि छवणादोसो अओ खेव अम्ह सामाचारीए मुहपचिआ पचेअ खामणानन्तर पढिलेहिज इत्ति २ एवं तरुणप्रमसूरिकृत-वालावबोषेऽपि ज्ञेयम् ३ ॥

॥ इति पाक्षिकप्रतिक्रमणे क्षामणाया न आन्तरीणानामकः छन्दना-दोषाधिकारः ॥ ६६ ॥

ननु-देवसिय षड्भक्तं कियन्त काल कथ्यते !, कियन्त काल च राइय वड्भक्त पठ्यते ? उच्यते-—प्रादोषिके प्रतिक्रमणे रात्रिप्रथमप्रहर यावत् देवसिय कथ्यते, पूर्वाह्णे तु दिवसप्रथमप्रहर यावत् राइय कथ्यते, यदुक्त श्रीआवश्यकचूर्णो (५१ पत्रे) तृतीयाध्ययने, तथाहि-"एवं देवसिओ वंदणग विद्धानं भणिय । रत्तिमाइसुवि जेसु ठाणेसु दिवसगहण तत्थ राई गादी वि भाणियबा । पादोसिए आव पोरसी न उग्घाडेइ ताव देवसिअ भण्णइ, पुघण्हे जाव पोरिसी न उग्घाडेइ ताव राइयअ" इत्यादि ॥ ६७ ॥

॥ इति देवसिअं राइयं पाठकालाधिकारः ॥ ६७ ॥

ननु-श्राविका श्रावको वा यदा सुखवस्त्रिकोपरि वन्दनक ददते तदा एकपट्टाया सुखवस्त्रिकाया उपरि तत् दान घटामाटीकते ? , किंवा द्विपट्टाया उपरि ? उच्यते—एकपट्टायाः, न द्विपट्टायाः, यतो वन्दनकावसरे पूज्यपादयुग्मकल्पना सुखवस्त्रिकाया मध्यभागे कथिताऽस्ति । द्विपट्टायास्तस्या उपरि वन्दनकदाने सुखवस्त्रिकाया मध्यभागो न भवति किन्तु चतुर्थभागः, स तु विरुद्धो ग्रन्थेऽप्रतिपादनात्, तस्या मध्यभागे वन्दनकदाने तु श्रीअभयदेवसूरिकृतवन्दनकभाष्ये प्रोक्तमस्ति, तथाहि—

“तद् वि छिन वामयजाणु नमिऊण तत्थ मुहपुत्तिं । रयहरणमञ्जुभागमि ठावणं पुञ्जपायजुगं ॥ १ ॥

एव सुसावओ वि हु दुवालसावत्तवंदण दिंचो । मुहपुत्तिमञ्जुभागंमि ठावणं पुञ्जपायजुग ॥ २ ॥

॥ इत्येकपट्टसुखवस्त्रिकोपरि वन्दनकदानाधिकार ॥ १८ ॥

ननु-श्रीखरतरगच्छे पदस्थाना व्यवस्थाविधिः कोऽपि प्राक्तनोऽस्ति न वा ? उच्यते—अस्तीति । तथाहि-

श्रीयुगप्रधानाचार्यस्य गच्छाधिपतेः पाञ्चजन्यशब्दवादनविना प्रवेश क्रियते, निजछन च क्रियते, मङ्गलकलशः सम्मुखमागच्छति [आनीयते], व्यास्थाने कृते सति श्राविका गीत गायन्ति, इति संक्षेपेण श्रीयुगप्रधानाचार्यस्य प्रतिपतिः ॥ १ ॥

द्वितीयस्थानीय-सामान्याचार्यस्य नगरप्रवेशे चतुर्विधसधः सम्मुख आगच्छति, शब्दो वाच्यते, श्राविकाश्च गीत

अनुयोगपठिगृहणार्थं करेमि कावस्सगं" इत्यादि भणित्वा कायोत्सर्गं क्रियते, लोगस्स वज्जोअगरे एको चिन्त्यते पार्यते च लोगस्स १ कथ्यते, यथा उद्देशका अब्ययनानि च परिपूर्णानि भवन्ति, तदा वन्दनकद्वय दीयते, समाप्तौ प्रारम्भे च वन्दनकद्वय दीयते । इत्यनुयोगविधिः, उद्देशो वाचनासूत्रप्रदानमित्यर्थः १, समुद्देशो व्याख्याया अर्थप्रदानमिति २, अनुज्ञा सूत्रार्थयोः अन्यप्रधानं प्रति अनुमनन ३, मुखवखिका प्रतिलेख्य वन्दनकद्वय दीयते, पश्चात् क्षमाश्रमणदान-पूर्वमनुयोगं विससर्जः । अनुयोगविससर्जनार्थं कावस्सगं करेह । अनुयोगविससर्जनार्थं करेमि कावस्सगमित्यादि भणित्वा कायोत्सर्गे नमस्कार एकस्मिन्त्येतेऽपि एकः कथ्यते पश्चाद् विश्रामण्य कृत्वा मिथ्या दुष्कृत दीयते ॥ ७० ॥

॥ इत्यनुयोगदानविससर्जनविधिरधिकारः ॥ ७० ॥

ननु-पाक्षिक-चातुर्मासिकप्रतिक्रमणे यथा भवनदेवतायाः कायोत्सर्गः स्तुतिश्च कथ्यते—तथा सावत्सरिकप्रतिक्रमणेऽपि कथ्यते न वा ? उच्यते पाक्षिक-चातुर्मासिक-सावत्सरिकप्रतिक्रमणे भवनदेवता शुद्धं अधिक्ती कहिजइ इति श्रीतरुणप्रभ-सूरिकृतवालावबोधवचनप्रामाण्यात् कथ्यते एव, यत्तु श्रीविधिप्रपाया श्रीजिनप्रभसूरिभिः प्रोक्तं "सावच्छरिए भवन-देवता कावस्सगो न कीरइ, न य शुद्धं असज्जायकावस्सगोवि न कीरइ" इति तत्परमार्थं तु त एव जाणन्ति । ननु श्रीतरुणप्रभसूरिवचनोक्तिसम्मति कुत्राऽप्यस्ति लीर्णग्रन्थे ? उच्यते-हेतुगर्भे तथैव प्रतिपादनात्, तथाहि-श्रुतदेवतायाः प्रत्यहं स्मृत्या तु आराध्यत्वेन तद्धिने - तत्कायोत्सर्गस्याने भवनदेवताकायोत्सर्गः, क्षेत्रदेवतायाः प्रत्यहं स्मृतौ भवनत्वे

श्रेयान्तर्गतत्वात् भवनदेव्या अपि स्मृतिः कृतैव, तथापि पूर्वदिने तस्या अपि बहुमानार्हत्वात् कायोत्सर्गः साक्षात् क्रियते, स्वस्थाने अखितयान्तिस्त्व पाठश्च । उक्तं च—

“पुबं विहिणेव सधं, देवसिअ ववणाइवो कुणइ । सिज्झसुरी उस्सगो, मेओ संतिथयपढणे य ॥ १ ॥”

इत्यादि पाषिकप्रतिक्रमणविधिः । चातुर्मासिक-सावत्सरिकप्रतिक्रमणयोरपि क्रम एव, नवर नाम्नि विशेषः, कायोत्सर्गे च चातुर्मासिकप्रतिक्रमणे चतुर्विंशतिस्रवविंशतिः चिन्तन । सावत्सरिकप्रतिक्रमणे च चत्वारिंशच्चतुर्विंशतिस्रव, तदन्ते एको नमस्कारश्च चिन्त्यते । क्षामणकं च पाषिकचातुर्मासिकयोः पञ्चाना, सावत्सरिके च सप्ताना, श्रीगुर्वादीना यदि द्वौ श्रेणौ तिष्ठतः ॥ उक्तं च—

“एव चिअ चरम्मासे, वरिसे अ जइक्कम विही नेओ । पक्खियचरमासवरिसे-सु नवरि नाममि नाणच ॥ १ ॥

तइ उस्सगो ज्जोया, वारस वीसा समं गलिगचत्ता । संबुद्धखामण ति-पण-सत्त साह्खण जइ सखं ॥ २ ॥”

इत्थमेव श्रीभ्रमचनसारोद्धारवृत्तौ, तथाहि—

“पाषिक्रावियु त्रियु श्रुतदेवताकायोत्सर्गस्थाने भवनदेवताकायोत्सर्गः क्रियते” इत्यादि । एव श्रीदेवेन्द्रसूरिधिरचित पढावस्यकवन्वारकदृचावपि (८५ पत्रे) पाषिक-चातुर्मासिक-सावत्सरिक-प्रतिक्रमणत्रयेऽपि भवनदेवताकायोत्सर्गः प्रतिपादितोऽस्ति, तथाहि-तथा पाषिकादीनि—

अनुयोगपट्टिगहणत्वं करोमि कावोत्सर्गं" इत्यादि भणित्वा कावोत्सर्गं क्रियते, लोकासु रज्जोभंगे एको विन्दो नदी च लोकासु १ कथ्यते, यदा उद्देशका अन्वयनानि च परिपूर्णानि भवन्ति, तदा यन्दनरूपं दीप्तो, मज्जो नदी च यन्दनकक्ष्यं दीयते । इत्यनुयोगविधिः, उद्देशो वाचनासूत्रप्रदानमित्यर्थं १, ममुद्देशो व्याख्याया उपदेशान्ति २, अनुशा सूत्रार्थयोः अन्वयदानं प्रति अनुमनन ३, मुखवचिका प्रतिहेल्प यन्दनरूपं दीयते, यथा यनागस्तत्तत् पूर्वमनुयोगं विससर्जः । अनुयोगविससर्जनार्थं कावस्वगा करेह । अनुयोगविससर्जनार्थं करेति कावस्वगमित्यादि भणित्वा कयोत्सर्गे नमस्कार एकमिन्त्यते पार्यतेऽपि एकः कथ्यते यत्राद् विश्रामण्य कृत्वा मिव्या दुष्टं दीप्तो ॥ ७० ॥

॥ इत्यनुयोगदानविससर्जनविधिरधिकारः ॥ ७० ॥

ननु-पाक्षिक-चातुर्मासिकप्रतिक्रमणे यथा भवनदेवतायाः कायोत्सर्गं स्तुतिश्च कथ्यते--तथा गारुडोत्सर्गनेकमनेति कथ्यते न वा ! उच्यते पाक्षिक-चातुर्मासिक-सावत्सरिकप्रतिक्रमणे भवनदेवता पुई अपिही कदिदा इति श्रौतस्वाम-सुरिकृतपालावबोधवचनप्रामाण्यात् कथ्यते एव, यत्तु श्रीविधिप्रपाया श्रीनिमप्रभसुरिभिः प्रोक्त "गायस्त्रिय मयन-वेषता कावस्वगो न कीरइ, न य पुई असम्भायकावस्वगोवि न कीरइ" इति तत्परमार्थं तु त एव आजन्ति । तज्जीवितरणप्रभसुरिवचनोक्तिसम्मतः कुत्राऽप्यस्ति जीर्णग्रन्थे ? उच्यते-हेतुगर्भे तथैव प्रतिपादनात्, तथाहि-श्रुतेदेवतायाः प्रत्यहं स्मृत्या तु आराध्यत्वेन तद्दिने-तत्कायोत्सर्गस्थाने भवनदेवताकायोत्सर्गः, क्षेत्रदेवतायाः प्रत्यहं स्मृतौ मयनस्य

ब्रह्मन्तर्गतत्वात् भवनदेव्या अपि स्मृतिः कृतैव, तथापि पर्वदिने तस्या अपि बहुमानार्हत्वात् कायोत्सर्गः साक्षात्
क्रियते, स्वस्थाने अतिवशान्तिस्त्व पाठश्च । उक्तं च—

“पुष विहिणेव सध, देवसिअ वदणाइतो कुणइ । सिञ्जसुरी उस्समो, भेओ संतिथयपढणे य ॥ १ ॥”

इत्यादि पाक्षिकप्रतिक्रमणविधिः । चातुर्मासिक-सावत्सरिकप्रतिक्रमणयोरपि क्रम एव, नवर नाम्नि विशेषः,
कायोत्सर्गे च चातुर्मासिकप्रतिक्रमणे चतुर्विधतिस्रवविंशतिः चिन्तन । सावत्सरिकप्रतिक्रमणे च चत्वारिंशच्चतुर्विंशतिस्त्व,
तदन्ते एको नमस्कारश्च चिन्त्यते । क्षामणकं च पाक्षिकचातुर्मासिकयोः पञ्चानां, सावत्सरिके च सप्तानां, श्रीगुर्वादीनां
यदि द्वौ शेषौ तिष्ठतः ॥ उक्तं च—

“एवं चिअ चरम्मासे, वरिसे अ जहक्कम विही नेओ । पक्खियचउमासवरिसे-सु नवरि नाममि नाणत्त ॥ १ ॥
तह उस्सगो ज्जोया, वारस वीसा समं गळिगचत्ता । संबुद्धखामण ति-पण-सत्त साहूण जह सख ॥ २ ॥”

इत्यमेव श्रीम्वचनसारोद्धारवृत्तौ, तथाहि—

“पाक्षिकत्रिषु त्रिषु शुतदेवताकायोत्सर्गस्थाने भवनदेवताकायोत्सर्गः क्रियते” इत्यादि । एव श्रीदेवेन्द्रसूरिविरचित
पढावस्यकवन्दारकचृचावपि (८५ पत्रे) पाक्षिक-चातुर्मासिक-सावत्सरिक-प्रतिक्रमणत्रयेऽपि भवनदेवताकायोत्सर्गः प्रति-
पादितोऽस्ति, तथाहि—तथा पाक्षिकादीनि—

अनुयोगपद्धिगाहणाय करेमि कारस्सगं" इत्यादि भणित्वा कायोत्सर्गं क्रियते, लोगस्स उज्जोअगरे एको चिन्त्यते पार्यते च लोगस्स १ कथ्यते, यदा उद्देशका अध्ययनानि च परिपूर्णानि भवन्ति, तदा वन्दनकह्वय दीयते, समाप्तौ प्रारम्भे च वन्दनकह्वयं दीयते । इत्यनुयोगविधिः, उद्देशो धाचनावृत्तप्रदानमित्यर्थः १, समुद्देशो व्याख्याया अर्थप्रदानमिति २, अनुज्ञा सूत्रार्थयोः अन्यप्रदानं प्रति अनुमनन ३, मुखवस्त्रिका प्रतिलेख्य वन्दनकह्वय दीयते, पश्चात् क्षमाश्रमणदानपूर्वमनुयोगं विससर्जः । अनुयोगविससर्जनार्थं कारस्सगं करेह । अनुयोगविससर्जनार्थं करेमि कारस्सगमित्यादि भणित्वा कयोत्सर्गे नमस्कार एकश्चिन्त्यते पार्यतेऽपि एकः कथ्यते पश्चाद् विश्रामण्यं कृत्वा मिथ्या दुष्कृत दीयते ॥ ७० ॥

॥ इत्यनुयोगदानविससर्जनविधिरधिकारः ॥ ७० ॥

ननु-पाक्षिक-चातुर्मासिकप्रतिक्रमणे यथा भवनदेवतायाः कायोत्सर्गः स्तुतिश्च कथ्यते--तथा सावत्सरिकप्रतिक्रमणेऽपि कथ्यते न वा ? उच्यते पाक्षिक-चातुर्मासिक-सावत्सरिकप्रतिक्रमणे भवनदेवता पुई अधिकी कहिजइ इति श्रीतरुणप्रभसूरिकृतषालाघवोपचनप्रामाण्यात् कथ्यते एव, यत्तु श्रीविधिप्रपाया श्रीजिनप्रभसूरिभिः प्रोक्त "सावच्छरिए भवनदेवता कारस्सगो न कीरइ, न य पुई असज्जायकारस्सगोवि न कीरइ" इति तत्परमार्थं तु त एव जाणन्ति । ननु श्रीतरुणप्रभसूरिवचनोक्तिसम्मतिः कुत्राऽप्यस्ति जीर्णग्रन्थे ? उच्यते-हेतुगर्भे तथैव प्रतिपादनात्, तथाहि-श्रुतदेवतायाः प्रत्यहं स्मृत्या तु आराध्यत्वेन तद्धिने-तत्कायोत्सर्गस्थाने भवनदेवताकायोत्सर्गः, क्षेत्रदेवतायाः प्रत्यह स्मृतौ भवनस्य

भेदान्तर्गतत्वात् भवनदेव्या अपि स्मृतिः कृतैष, तथापि पर्वदिने तस्या अपि बहुमानार्हत्वात् कायोत्सर्गः साक्षात् क्रियते, स्वस्थाने अशितशान्तिस्त्व पाठश्च । उक्तं च—

“पुष विहिणेष सबं, देवसिभ वदणाइतो कुणइ । सिञ्जसुरी वस्सगो, मेओ संतिथयपढणे य ॥ १ ॥”

इत्यादि पाक्षिकप्रतिक्रमणविधिः । चातुर्मासिक-सावत्सरिकप्रतिक्रमणयोरपि क्रम एष एव, नवर नाम्नि विशेषः, कायोत्सर्गे च चातुर्मासिकप्रतिक्रमणे चतुर्विंशतिस्रवविंशतिः चिन्तन । साधत्सरिकप्रतिक्रमणे च चत्वारिंशच्चतुर्विंशतिस्त्व, तदन्ते एको नमस्कारश्च चिन्त्यते । क्षामणकं च पाक्षिकचातुर्मासिकयोः पद्याना, सावत्सरिके च सद्याना, श्रीगुर्वादीना यदि द्वौ शेषौ तिष्ठतः ॥ उक्तं च—

“एव चिभ चरम्मासे, वरिसे अ जहक्कम विही नेओ । पक्खियषवमासवरिसे-सु नवरि नाममि नाणत्त ॥ १ ॥
तह वस्सगो ज्जोया, वारस वीसा समं गलिंगत्ता । संबुद्धस्थामण ति-पण-सत्त साहूण जह सख ॥ २ ॥”

इत्थमेव श्रीप्रवचनसारोद्धारशृत्तौ, तथाहि—

“पाक्षिकादिषु त्रिषु श्रुतदेवताकायोत्सर्गस्थाने भवनदेवताकायोत्सर्गः क्रियते” इत्यादि । एव श्रीदेवेन्द्रधूरिविरचित पद्मावश्यकन्दारकधृत्तावपि (८५ पत्रे) पाक्षिक-चातुर्मासिक-साधत्सरिक-प्रतिक्रमणत्रयेऽपि भवनदेवताकायोत्सर्गः प्रतिपादितोऽस्ति, तथाहि—तथा पाक्षिकादीनि—

अनुयोगपढिगहणत्थ करेमि कावस्सर्गं” इत्यादि भणित्वा कायोत्सर्गः क्रियते, लोगस्स चज्जोअगरे एको चिन्त्यते पार्यते च लोगस्स १ कथ्यते, यदा तद्देशका अब्ध्यनानि च परिपूर्णानि भवन्ति, तदा वन्दनकह्य दीयते, समाप्ती प्रारम्भे च वन्दनकह्यं दीयते । इत्यनुयोगविधिः, तद्देशो वाचनसूत्रप्रदानमित्यर्थः १, समुद्देशो व्याख्याया अर्थप्रदानमिति २, अनुज्ञा सूत्रार्थयो अन्यप्रदानं प्रति अनुमनन ३, मुखवस्त्रिका प्रतिलेख्य वन्दनकह्य दीयते, पश्चात् क्षमाश्रमणदान-पूर्वमनुयोग विससर्जः । अनुयोगविससर्जनार्थं कावस्सर्गं करोह । अनुयोगविससर्जनार्थं करेमि कावस्सर्गमित्यादि भणित्वा कयोत्सर्गे नमस्कार एकस्त्रिन्त्यते पार्यतेऽपि एकः कथ्यते पश्चाद् विश्रामण्य कृत्वा मिथ्या दुष्कृत दीयते ॥ ७० ॥

॥ इत्यनुयोगदानविससर्जनविधिरधिकारः ॥ ७० ॥

ननु-पाक्षिक-चातुर्मासिकप्रतिक्रमणे यथा भवनदेवतायाः कायोत्सर्गः स्तुतिश्च कथ्यते—तथा सावत्सरिकप्रतिक्रमणेऽपि कथ्यते न वा ? उच्यते पाक्षिक-चातुर्मासिक-सावत्सरिकप्रतिक्रमणे भवनदेवता शुई अधिकी कहिजइ इति श्रीतरुणप्रभ-सूरिकृतवालावधोधवनप्रामाण्यात् कथ्यते एव, यत्तु श्रीविधिप्रपाया श्रीजिनप्रभसूरिभिः प्रोक्त “सावच्छरिए भवन-देवता कावस्सर्गो न कीरइ, न य शुई असज्जायकावस्सर्गोवि न कीरइ” इति तत्परमार्थं तु त एथ जाणन्ति । ननु श्रीतरुणप्रभसूरिधचनोच्छिसम्मतिः कुत्राऽप्यस्ति जीर्णग्रन्थे ? उच्यते-हेतुगर्भे तथैव प्रतिपादनात्, तथाहि-श्रुतदेवतायाः प्रत्यहं स्मृत्या तु आराध्यत्वेन - तद्धिने - तत्कायोत्सर्गस्थाने भवनदेवताकायोत्सर्गः, क्षेत्रदेवतायाः प्रत्यहं स्मृतौ भवनस्य

पच्छिम छट्टि चरइसि, सत्तमि पठिपुव वायवे कूणे । दसमी विइजा उत्तर, अट्टमि अमावसाइ ईसाणे ॥ २ ॥ इइ गाह-
 क्कमेण जोगिणि व घामे पिट्टिच घा काव, बुहसोमवारसु चदवलाइ भावे सुक्कगुरुसु वि, पुत्स १ पुण्णवसु २ रेवइ ३ चित्ता ४
 सवण ५ घनिट्ठा ६ मिअसिरि ७ अस्सिणि ८ हत्थेसु ९ कित्तिआ १ विसाहा २ महा ३ भरणी ४ वज्जेसु । अन्नेसु वा
 रिक्खेसु सववसिअ सम्ममहिआ संतो लोअ कारिअ लोअगारवाहु विस्सामिअ । इरिअ पडिक्कमिअ सकथय भणिअ गुरु
 समीवमागस्स खमासमण बुगेण मुहपोत्तिं पडिलेहिअ, बुवालसावत्तवंदण दाउ, पढमखमासमणे भणइ इच्छाकारेण संदिसह
 लोअ पवेएमि, गुरु भणइ पवेह, वीप खमासमणे सदिसह किं भणामो, गुरु भणइ वदिचा पावेअह, तइएख० केसा मे
 पञ्जुवासिआ तवो बुक्कर कय, अगिणी साहियत्ति गुरुणा बुत्ते, इच्छामो अणुसट्ठति भणइ, चतुत्थे तुम्हाण पवेइअ सदि-
 सह साहण, पवेएमि पचमे नमुक्कार भणइ, छट्ठे तुम्हाण पवेइअं साहण पवेइअ सदिसह कावस्सग करेमि, सत्तमे केसेसु
 पञ्जुवास्सिअमाणेसु सम्म ज न अहिआसिअ कुइअ कक्कराइअ छीअ जभाइअ तस्स सहडावणिअ करेमि कावस्सग
 अन्नत्थूससिएणमिच्चाइणा, सत्तावीसूत्सासं कावस्सग करेइ, चत्तवीसत्थय भणित्ता जहारायणिय साह वंदइ पाइअ विस्सा-
 मेइ । जो पुण सय चिय लोअ करेइ सो संदिसावण पवेयणाइ न करेइ ॥ ७३ ॥

॥ इति लोचकारापणविधिरधिकारः ॥ ७३ ॥

ननु-श्रावका अतिचारकायोत्सर्गं कथं काश्च अतिचारान् आलोचयन्ति ? उच्यते-श्रीतरुणप्रभसूरिकृतपद्मावश्यकयाला-

आरो कळो" इत्यादि कधी करी तस्सुचरी कधी, झकिसंभवइ सवह कावस्सग कीजइ । एक श्रावक श्रीआचार्यमिश्र आगे आधी एक स्वामासमण देख करी मणइ, इच्छाकारेण संविसह भगवन् सुत्तं सदिसाहु ! गुरु सदिसावेह इसु भणियइ हुवइ, नीजुं स्वामासमण देख करी भगवन् सुच कहु ! इहुं भणइ, गुरु मणइ कट इस्तु कळी, छतइ इच्छ इसु भणी करी चमचयकव-हात ओडिकरि मुहे मुइपची देख तिणह नमुकार कधी मधुरस्वर व्यफाधर सावधानचित्त सूत्रार्य मनचित्त-प तव हुवत पढिकमणासुच गुणइ, बीजा कावस्सगे वर्तमान सावधान थका सामलइ । साधुसरसा पढिकमता हुता तिणहसंपसाठि पक्खियसूत्र सांमलइ झकिकि अमावे वइवा सांमलइ सूत्रं प्रति सवे कावस्सग करेइ सपूर्णसूत्र भणियइ नमुकारेण पारिचा तमां थका तिणह नवकार कधी बेसी करी इत्यादि ॥ ७२ ॥

॥ इति पाधिकसूत्रमणते श्रुतौ च पूर्वपाठकभाधिकारः ॥ ७२ ॥

ननु-जोषकारापणविधिः कस्मिन् ग्रन्थे निवेदितोऽस्ति ? उच्यते-श्रीविधिप्रपाया श्रीजिनप्रभसूरिभि समीचीनतया भणितोऽस्ति, तथाहि-

पञ्चईएण लोओ कयबो अओ तविही मणइ, गुरुसमीवे स्वामासमण मुइपोत्तिं पढिलेहिअ, हुवालसावत्तवंदण दाव पइमस्वामासमणेण इच्छाकारेण सदिसइ भगवन् लोअ सदिसावेमि, बीप लोअ करेमि, तईए उच्चासण सदिसावेमि चतथप उच्चासर्ण ठामि, तओ लोअगारं स्वामासमणपुबं मणइ इच्छकार लोअ करेइ, मत्थया रक्खवारिणो य इच्छाकार देख तओ "पुबं पढियप नवमी, वइआ इकारसीइ अग्गीप । दाहिण पणमी तेरसि, चारसि चवत्थीप नेरईप ॥ १ ॥

पच्छिम छट्टि चरइसि, सत्तमि पठिपुष वायवे कूणे । दसमी विइजा उत्तर, अट्टमि अमावसाइ ईसाणे ॥ २ ॥ इइ गाह-
 क्कमेण जोगिणि ए वामे पिट्टिच वा कात्त, बुहसोमवारेसु चववलाइ मावे सुक्कगुरुसु वि, पुस्स १ पुण्णवसु २ रेवइ ३ चिचा ४
 सवण ५ धनिट्ठा ६ मिअसिर ७ अस्सिणि ८ हरयेसु ९ किसिआ १ विसाहा २ महा ३ भरणी ४ वज्जेसु । अत्तेसु वा
 रिक्खेसु एववसिअ सम्ममहिआ संतो लोअ कारिअ लोअगारवाहु विस्सामिअ । इरिअ पढिक्कमिअ सक्कथय भणिअ गुरु
 समीवमागस्स खमासमण बुगेण मुहपोत्ति पडिलेहिअ, बुवालसायत्तचंदण दाउं, पढमखमासमणे भणइ इच्छाकारेण सदिसह
 लोअ पवेण्मि, गुरु भणइ पवेह, वीए खमासमणे संदिसह किं भणामो, गुरु भणइ वविचा पावेअह, तइएल० केसा मे
 पज्जुवासिआ तओ तुक्कर कय, अगिणी साहियचि गुरुणा बुत्ते, इच्छामो अणुसट्ठति भणइ, चतुत्थे तुम्हाण पवेइअ सदि-
 सह साहूण, पवेण्मि पचमे नमुक्कार भणइ, छट्ठे तुम्हाण पवेइअ साहूण पवेइअ सदिसह कात्तस्सग करेमि, सत्तमे केसेसु
 पज्जुवासिअमाणेसु सम्म अ न अहिजासिअ कुइअ कक्कराइअ छीअ जमाइअ तत्त चहदावणिअ करेमि कात्तस्सग
 अत्तपुत्तसिण्णमिच्चाइणा, सत्तावीसुत्तासं कात्तस्सग करेइ, घववीसत्थय भणित्ता जहारायणिय साहू ववइ पाइअ विस्सा-
 मेइ । जो पुण सय चिय लोअ करेइ सो संदिसावण पवेयणाइ न करेइ ॥ ७३ ॥

॥ इति लोषकारापणविधिरधिकारः ॥ ७३ ॥

ननु-श्रावका अतिशारकायोत्सर्गे कथ काश्च अतिचारान् आलोचयन्ति ? उच्यते-श्रीतरुणप्रभसूरिकृतपदावश्यकवाला-

आरो कओ" इत्यादि कही करी तस्सुचरी कही, शक्तिसंभवइ सबह काउस्सग कीजइ । एक श्रावक श्रीआचार्यनिश्र आगे आधी एक स्वमासमण देइ करी मणइ, इच्छाकारेण संविसह भगवन् सुत्त सविसाहु ? गुरु सदिसावेह इसु भणियइ हुवइ, बीसुं स्वमासमण देई करी भगवन् सुत्त कहु ? इहुं मणइ, गुरु मणइ कढ इत्सु कओ, छतइ इच्छ इसु भणी करी चभवयकउ-द्वात जोठिकारि मुइ मुहपची देइ तिण्ह नसुकार कही मधुरस्वर व्यकासर सावधानचित्त सूत्रार्य मनचित्त-य तउ हुतउ पठिकमणासुत्त गुणइ, बीजा काउस्सगे वर्चमान सावधान थका सामलइ । साधुसरसा पहिकमता हुता तिण्हसंयसाठि पक्खिससुत्त सांमलइ शक्ति अभावे बइठा सांमलइ सूत्रं प्रति सबे काउस्सग करेइ सपूर्णसूत्र भणियइ नसुकारेण पारिचा उमां थकां तिण्ह नवकार कही बेसी करी इत्यादि ॥ ७२ ॥

॥ इति पाण्डिकसूत्रमणने श्रुतौ च पूर्वपाठकमाधिकारः ॥ ७२ ॥

तनु-लोचकरापणविधिः कस्मिन् ग्रन्थे निवेदितोऽस्ति ? वध्यते-श्रीविधिप्रपाया श्रीखिनप्रमसूरिभिः समीचीनतया मणितोऽस्ति, तथाहि-

पढईणण लोओ फायबो अओ तविही भण्णइ, गुरुसमीवे स्वमासमण मुहपोत्तिं पठिलेहिअ, तुवालसावत्तवंदण दाव पढमत्तमासमणेण इच्छाकरेण सदिसइ भगवन् लोअ सदिसावेमि, बीए लोअ करेमि, तईए उच्चासण सदिसावेमि चउत्थए उच्चासणं ठामि, तओ लोअगारं स्वमासमणपुबं मणइ इच्छकर लोअं करेह, मत्थया रक्खभारिणो य इच्छाकार देइ तओ "पुबं पठिवव नवमी, यइया इकारसीह अग्गीए । दाहिण पचमी तेरस्सि, चारस्सि चउत्थीए नेरईए ॥ ३ ॥

पच्छिम छट्टि चरइसि, सत्तमि पडिपुष धायवे कूणे । दसमी विश्वा उत्तर, अट्टमि अमावसाइ ईसाणे ॥ २ ॥ इइ गाह-
 क्कमेण जोगिणि स धामे पिट्टिच वा काच, बुहसोमवारेशु च्चदधलाइ भावे सुक्कगुरुसु वि, पुत्स १ पुण्णवसु २ रेयइ ३ च्चिचा ४
 सवण ५ धनिट्टा ६ मिअसिर ७ अस्सिणि ८ इत्येसु ९ किच्चिवा १ विसाहा २ महा ३ भरणी ४ वज्जेसु । अण्णेशु वा
 रिक्खेशु सववसिअ सम्ममहिथा संतो लोअ कारिअ लोअगारवाहु विस्सामिअ । इरिअ पडिक्कमिअ सक्कथय भणिअ गुरु
 समीवमागस्स स्वमासमण बुगेण मुहपोत्तिं पडिलेहिअ, दुवालसावत्तवदण दाउ, पढमस्वमासमणे भणइ इच्छाकारेण संदिसह
 लोअ पवेएमि, गुरु भणइ पवेह, वीए स्वमासमणे सविसह किं भणामो, गुरु भणइ वदिचा पावेअह, तइएस्व० केसा मे
 पञ्जुवासिआ तओ बुक्कर कय, अगिणी साहियचि गुरुणा बुत्ते, इच्छामो अणुसट्ठुति भणइ, चतुत्ये तुम्हाण पवेइअ सदि-
 सह साहूण, पवेएमि पचमे नमुक्कार भणइ, छट्ठे तुम्हाण पवेइअ साहूण पवेइअ सविसह काउस्सग करेमि, सचमे केसेसु
 पञ्जुवासिज्जमाणेशु सम्म ज न अहिजासिअ कुइअ कक्कराइअ छीअ जमाइअ तस्स सहहावणिअ करेमि काउस्सग
 अन्नपूससिपणमिच्चाइणा, सचावीसूस्सासं काउस्सग करेइ, चउवीसत्थय भणिचा जहारायणिय साहू वदइ पाइअ विस्सा-
 मेइ । जो पुण सय चिय लोअ करेइ सो संदिसावण पवेयणाइ न करेइ ॥ ७३ ॥

॥ इति लोचकारापणविधिरधिकारः ॥ ७३ ॥

ननु-श्रावका अतिचारकायोत्सर्गे कथं काश्च अतिचारान् आलोचयन्ति ? उच्यते-श्रीतरुणप्रभसूरिकृतपद्मावश्यकवाला-

स्लोकामपि संबुद्धी लभते तदा किं तदोपनिवारणकर्तव्यं ? अत्रोच्यते—अत्रार्थे विधिप्रपाया श्रीजिनप्रभसूरिवाक्य प्रमाण, तथाहि तत्पाठः—“जया य मञ्जारीया छिंद्य स्या ज्ञा-सा कालीकण्वही । अफ्लवहिककडियारि महलमाहि सचरी ह्य पडिइय मञ्जारीसि ॥ १ ॥ चतुर्थपय वारतिग मणिआ खुदोपद्ववहृदावणत्य कावस्सगो कायधो, सिरिसतिनाह नमो-कारो घोसेअधो इति प्रतिक्रमणविधिः ?” छुटकपत्रे तु धार्तिकरूपेऽयमनुक्रमः । देवसिकादिप्रतिक्रमणपञ्चकेऽपि यदि मार्जारीमढलीं स्लोकामपि उच्यते तदा अपराकुनादि स्मयोत्सर्गत्रय पूर्ववत्प्रतिक्रमणकरणानन्तर क्रियते, ततो “जा सा कालीति” गाथा धारत्रयं पठ्यते, धामपावेन धारत्रयं मूमिराहन्यते च ॥ ७७ ॥

॥ इति मार्जारीमढलीप्रवेशनदोपनिवारणविधिरधिकारः ॥ ७७ ॥

ननु-सामाधिक्यप्रमाणक्रियाया आदाना कति क्षमाश्रमणानि ? उच्यते—तत्रार्थे श्रीविधिप्रपापाठ प्रमाण, तथाहि-अगीक्य सामाश्रयण य उभयसंज्ञ सामाश्रय गृहेअथ, तस्स पसो विहि-पोसहसालाप साहू समीवे गिहे वा पगदेसे वा, खमास-मणवुगपुब सामाश्रय मुहपोसिं पडिलेइअ २ पठमखमासमणेण सामाश्रय सविस्सावेमि ३ वीअखमासमणेण सामाश्रय ठायमिसि ४ भणिऊण पुणो वदिअ ५ अर्द्धानियगात्र हुतो नमुकारतिगपुवं करेमि भते सामाश्रय इच्छाइ वरुग वोसिरामि पञ्चत वारतिग कडिअ, खमासमणेण इरियावहियं पडिकमिअ ६ खमासमणवुगेण वासासु कट्टासण उचबन्ने पाचछण ८, खमासमणवुगेणं सज्जाप च संबिस्साविअ सज्जायं करेमि १० पुणो वदिअ नवकारहुगं मणइ ११ ततो सीअकाले पगुरण संबिसावेइ पगुरणं पडिमगहेमि १२ सज्जायाणत्तर कट्टासण संबिसावेइ चि । एवं तच्छणप्रभसूरिकृतपढावश्यकबालाव

बोधेऽपि, तथाहि-इच्छामीत्यादि भणी एक स्वमासमणु देइ १ सामायिक मुहपात्तिं पहिलेइमि इसु कही कजा थइ
 इच्छामि स्वमासमणो भणी स्वमासमणु देइ करी २ ततइयको वेदिकामा हि बाहुकरी मुहुपत्ति पहिलेही एकस्वमा
 समणे सामाश्य सदिसावेमि ३ इसु भणी वीजस्वमासमणे सामाश्य ठापमि ४ इसो भणी तइअ स्वमासमण देइ करी ५
 अर्घावनतगात्र हुतो तिण्ह नमस्कार कही तिप्रवार करेमि भते इसु सामायिकसूत्र तिअ वार कहइ गुरुवचनतणी अनु-
 भापणा करतअ हुतो सामाइकारोपण विधि नदी सिद्धान्तमाहे तिण्ह नमस्कारमणपूर्वक सामायिक दंडकरइइ
 मणनइ तो पाछइ इरियावही पबिक्कमीयइ । आवश्यकचूर्णीवृत्तिमांही इम भणियइ छइ यथा-“करेमि भते सामाइअ
 सा० जाव साह पछुवासेमि चि क्काण पच्छा इरियावहिय पबिक्कमइ” तवो पाछइ विस्तरतो द्वादशावर्तवदनक देइ करी
 प्रत्याख्यान कीजइ, सखेपइ, तवो स्वमासमण वदणापूर्वक प्रत्याख्यान कीजइ तो पाछइ एक स्वमासमण सञ्ज्ञा० ७
 बीअ स्वमासमण सञ्ज्ञायकं कही ८ सञ्ज्ञाय, तइअ स्वमासमण दानपूर्वक ९ आठ नमस्कार कही पाछइ एक स्वमा-
 समणे कट्टासण सदिसावेमि १० कही बीअ स्वमासमणे कट्टासण पहिगाहेमि कही ११ तइअ स्वमासमणे पांगुरण सदि-
 सावेमि १२ कही, चरत्य स्वमासमणे पांगुरण पहिगाहेमि १३ कही करी वइसइ, अत्राऽय विशेषः—प्रभाते सामायिक-
 प्राहणे त्रयोदशक्षमाभ्रमणानि, अथ च सायन्तनसामायिकग्रहणे यदि सुखवस्त्रिका प्रतिलेख्य वन्दनकानि दत्त्वा
 प्रत्याख्यान करोति ववा चतुर्दश, अन्यथा तु त्रयोदशैव ॥ ७८ ॥

॥ इति सामायिकग्रहणे त्रयोदश-क्षमाभ्रमणाधिकारः ॥ ७८ ॥

ननु—कदा कियत्काल अस्वाध्यायो भवति ? सच्यते—सूक्ष्म रज आकाशात् यावत्पतति तानव् अस्वाध्यायः । १ ।
तथा धूमरी यावत्काल पतति तावद् अस्वाध्यायः । यस्माद्धूमरीपाते सकलक्षेत्र अष्कायमय स्यात्, तदा साधुः कम्बल-
प्राधृतसर्वाङ्गोपाङ्गोऽपवरकमध्ये स्थितो भवति, मुखमपि नोद्धाटयति, किमप्यङ्गोपाङ्गं न इतस्ततो विक्षिपति, एवं
जीवदयापालनाय घूमर्या निवृत्तायां समस्तक्रिया कार्या । २ । तथा आकाशे गन्धर्वनगर देवताकृत दृश्यते, तथा
सत्कापातो भवति, तथा कणकाः पतन्ति, तत्रोल्कापाते रेखा भवति चक्ष्योतश्च, यत्र च रेखा चक्ष्योतश्च न भवति,
स कणकः । तथा दिग्दाहो दक्षादिशा बल्ललन्त्यो हस्यते, चतुर्दिशा रक्तत्व चक्षिसदृश स्याद्, परेषु सप्तु विद्युत्पाते
च अस्वाध्यायनिवर्ति तेषु प्रहरमेकमस्वाध्यायः । तत्र वर्षर्तौ सप्त कणकाः, शीतकाले पञ्च ५ उष्णकाले त्रय ३ कणका-
पतति तदाऽस्वाध्यायः प्रहरमेकं यावत्, तदा अस्वाध्यायो निर्वृते—तेषु प्रहरद्वय यावत् अस्वाध्यायः । ४ । अकाल
गर्जिते प्रहरद्वयं यावदस्वाध्यायः । ५ । अकालविद्युन्नास्कारे प्रहरमेक यावदस्वाध्यायः । ६ । आपाटकार्तिकचा-
पुर्मासिकप्रतिक्रमणानन्तर अच्ययन प्रतिपदं यावत्, द्वितीयाया शुध्यते, श्रीस्थानाङ्गे चतुर्थस्थाने द्वितीयोद्देश-
केऽप्युक्तं (२१३ पत्रे)—“नो कल्पइ निगथाण या निगंयीण वा चरहि महापट्टिवपहि सज्जाय करिस्तए त
जहा—आसाढपाट्टिवप १ इवमहपाट्टिवप २ कत्तियपाट्टिवप ३ सुगिग्ढपाट्टिवप” ४ इति । ६ । आश्विनशुक्लपञ्चमी-
मास्याहादारम्य कार्तिककृष्णप्रतिपदं यावत् अस्वाध्यायकाल सपरि शुध्यते । ७ । चत्रशुक्लपञ्चमीमध्याहादारम्य वैशाल-
शुक्लप्रतिपद यावदस्वाध्यायः, परं अत्राज्य विशेषः—चैत्रशुक्लकादशीत भारम्य मध्ये पूर्णिमाया यद् दिनत्रय ‘अभिषेक-

चंद्रबावणियं करेमि कावस्सग्ग' लोगस्स ४ खित्थते, यदि एकादशीदिने न सूर्यते तदा द्वादशीत्रयोदशीदिनेषु कायोत्सर्गः क्रियते, यदि द्वादशीदिने न सूर्यते, तदा त्रयोदशी चतुर्दशी पूर्णिमाया यावत् कायोत्सर्गः क्रियते, यदि त्रयोदशीदिनेऽपि नो सूर्यते, तदाऽऽगामिनं चैत्र यावद्बुलिर्नोद्भूयते तावदस्वाध्यायः । अयमर्थश्च एव—शुक्लैकादशीदिनात् “सचि-
 चरञ्ज चंद्रबावणस्य करेमि कावस्सग्ग” इत्यादिना दिनत्रयं यावत् कायोत्सर्गं क्रियते । विस्मृते तु पूर्णिमा यावदन्यथा वर्षमप्यस्वाध्यायः । ८ । द्वयो राशोः कलहे स्लेच्छादिमये वपाश्रयासन्नवासिखीपुरुषयुञ्जे होलक्या भस्मोद्भुयने चैतानि यावन्त काल वर्तन्ते तावदस्वाध्याय । ९ । राशौ मृत्युकाले जाते यावत् नवीनो राजा पट्टे नोपविशति तावदस्वाध्याय , स्थापितेऽपि राशि यावदसमञ्जस न निवर्तते तावदस्वाध्याय । १० । नगरप्रधानपुरूपे मृते प्रहराष्टक यावदस्वाध्यायः । ११ । वपाश्रयात् सप्तगृहमन्थ्ये कोऽपि प्रसिद्धपुरुषो खियते तदाऽहोरात्र यावदस्वाध्याय । १२ । तथाऽनाथसामान्य-
 पुरुषमरणे कलेवरोत्थानानन्तर शुध्यते, एव तिर्यग्मरणेऽपि । १३ । अथाऽऽचार्यं १ महर्षिकं २ कृतानशनमहातपस्वि ३ बहुस्वप्नवल्लभ ४ मरणे दिनत्रयमस्वाध्याय एकदिनमुपवास , अन्येषा मरणे द्वयमपि न । १४ । तिर्यग् रुधिरं पतिते अण्डके स्फुटिते, गवि च प्रसूतायां, जरायुपतने शतहस्तमध्ये प्रहरत्रय यावदस्वाध्याय । अण्डके पतिते तिलकाचार्यकृ-
 तावस्यकवृत्तौ अयं विशेष—यस्यतेरन्तर्बहिर्धौ अण्डकं भिन्नमुज्झित वा यतिकल्पोपरि तदा हस्तपटे परतः त्यक्त्वा कल्पं धालयन्ति, ततः शुद्धं, भूमौ तु भिक्षेन मूर्मिं खनन्ति यतस्ता खनित्वाऽपि छर्दितेन शुध्यति, केवल पौरुपीत्रय परिह्रि-
 यते । १५ । मनुष्यरुधिरं पतिते चतृत्तानन्तरमपि अहोरात्रमस्वाध्यायः, तथा बहुवृष्टिपतनेन भूमिः सिक्का जायते

तर्हि स्वल्पवेष्टयाऽपि शुद्ध्यति, घटिमात्ररात्रिशेषे मनुष्यसम्बन्धि रुधिर पतितमुद्भूत च ततः सूर्योद्गमे शुद्धिः । १६ ।
 तथा मनुष्यास्य निपतिते द्वावशवर्षाणि अस्वाध्यायः । १७ । तथा दन्तो घा दंष्ट्रा वा पतिता बह्वायासेन विलोकित्वाऽपि
 चेन्न लब्धा, “तदा वत बह्वावर्षाणिं करोमि काचस्सग” इत्युक्त्वा कार्योत्सर्गः क्रियते, तत्र नमस्कार एकश्चिन्त्यते पारा-
 यित्या कथ्यते च, तदनन्तर अस्वाध्यायो न भवति । १८ । तथा यदि मार्जारी जीवित मूपक गृहीत्वा याति तदा नाऽस्वध्यायः,
 अथ विनाश्य नयति तदाऽशोरात्रमस्वाध्यायः । १९ । तिर्यगवयवाः तद्गुधिर च पट्टिहस्तमथ्येनाऽस्वाध्याय कुर्वन्ति । २० ।
 मनुष्याथयवरुधिरपाते हस्तशतमथ्येऽस्वाध्यायो, यद्यन्तरे सभयदिग्मासी शकटस्य मार्गो न भवति । २१ । तथा स्त्रिया
 मासि मासि ऋतुभ्रमः समायाति, तदनन्तर दिवसत्रयं यावदस्वाध्यायः । तथा कत्याश्चित्प्रदरोगोदयाद्वियसत्रिकस्योपर्यपि
 रुधिरं पतति तदा ‘असञ्ज्ञाय बह्वावर्षणिय’ कार्योत्सर्गं कृते पश्चात् शुद्ध्यति । २२ । तथा आर्द्रानक्षत्रादारम्य स्वातिनक्ष-
 त्रपर्यन्तगर्जित विद्युत्पातक न स्वाध्याय उपहन्ति । तारकावर्धनमपि यावत् स्वातिनक्षत्रे आदित्यस्य गमन भवति, शेषकाले
 पुनरवश्यं तारकाविकवर्धने शुद्ध्यते, अथ केषांश्चित् साधूनां तथाविधनक्षत्रपरिज्ञान न भवति, तत आषाढमातुर्मासि-
 कादारम्य कार्तिकमातुर्मासिकं यावद् विद्युद्भ्रजितेष्वपि नाऽस्वाध्यायः, चन्क तु सदाऽपि स्वाध्यायमुपहन्ति प्रहर
 यावत् । २३ । तथा सप्तम्यो ऋतुहस्तमथ्यरहितो भूकम्पः तयोर्जातयोः प्रहराष्टक यावदस्वाध्यायः । २४ । तथा
 प्रवीपने लभे यावत्प्रोपग्रमः तावत्स्वाध्यायः । २५ । तथा वर्षाकाले बुधुवदृष्टिः अहोरात्रोपरि यावद्भ्रमति तावदस्वाध्यायः
 । २६ । विधिप्रपायां २५ पत्रे प्रब पाठः—

“संपयवुष्ठी असञ्जाओ वारससु वि मासेसु बुब्बुअवरिसे अहोरत्ताओ उह्ठपि जइ वरिसइ तो असञ्जाओ, बुब्बुअ
 वज्जवरिसे दोण्हमहोरत्ताणमुवरि जाव पढइ ताव असञ्जाओ”त्ति बुहुदवर्जं वर्षं वर्षति द्वाभ्यामहोरात्राभ्याम् उपरिष्टाद्
 यावद्धर्षति तावदस्वाध्यायः । २७ । फुसारमात्रवर्षणे सप्ताहोरात्रोपरि यावद्धर्षति तावदस्वाध्यायः २८ । सूर्येऽनुप्रते,
 मन्थाहे २ सन्ध्यायां ३ अर्धरात्रे च ४ सन्ध्याचतुष्टयेऽप्यस्वाध्यायः । २९ । पुत्रे जाते शतहस्तमध्ये दिनसप्तकं यावद-
 स्वाध्यायः, पुत्र्यां जाताया तु दिनाष्टकमस्वाध्यायः, स्त्रियारकोत्कटत्वात् । ३० । शुक्लपक्षे प्रतिपदाया द्वितीयाया
 तृतीयाया वा आरभ्य दिनत्रयं यावत् यूपकनामास्वाध्यायो भवति, रात्रिप्रथमप्रहरं यावत् तत्र प्रादोपिककालो न
 शुष्यति, एवं पाक्षिकदिनेऽपि, श्रीतिलकाचार्यकृत-आवश्यकवृत्तौ यूपकनिरूपणमेव, तथाहि-“जुअओ सुक्कदिण तिन्नि”
 सन्ध्याप्रभा चन्द्रप्रभा च युगपद् भवतः स युगपद्भावः, शुक्लपक्षे हि दिनत्रयं सन्ध्याप्रभाया चन्द्रप्रभावृत्त्वात् सन्ध्या-
 छेदो न ज्ञायते, तत्र शुक्लप्रतिपदा-द्वितीया-तृतीयासु कालखेदानवबोधत्वात्, प्रादोपिककालाऽग्रहणे सूत्रपौरुषि अकरणे, तथा
 “केसिं च होइ मोहाओ जूअओ ताव होइ आइओ । जेसिं तु अणाइभा, तेसिं किर पोरिसी तिन्नि ॥ २ ॥” व्याख्या-
 केपाचिद्भवति अमोहात्-अमूढत्वात् यूपक-बुद्धिं पुष्योपरागमुदये अस्ति एव, आदित्य-आतावः कृष्ण इत्यासः शक-
 दोद्धिसस्थितो वा अगतामुत्पातरूपः तावत् तत्र पौरुषी अनध्यायत्वेन आर्षीर्णं । उत्तरार्धं स्पष्टं नवर “पोरिसि तिन्नि”
 पौरुषीत्रयं अनध्यायः । ३१ ।

अथ चन्द्रग्रहणास्वाध्यायो लिख्यते-चन्द्रग्रहणस्योत्कृष्टतो द्वादश प्रहरान् अस्वाध्यायः, कथमित्याह-कदापि काले सत्या-

तर्हि स्वस्ववेष्ट्याऽपि शुष्यति, घटिमात्ररात्रिशेषे मनुष्यसम्बन्धि रुधिर पतितमुच्यते च ततः सूर्योन्नमे शुद्धि । १६ ।
 तथा मनुष्यास्य निपतिते द्वादशवर्षाणि अस्वाध्यायः । १७ । तथा वन्तो घा वंष्ट्रा घा पतिता वह्वायासेन विलोकित्ताऽपि
 चेन्न उन्धा, “तदा वत सहृदावणिमं करेमि क्खरस्सग” इत्युक्त्वा कायोत्सर्गः क्रियते, तत्र नमस्कार एकश्चिन्त्यते पारा-
 यित्वा कथ्यते च, तदनन्तर अस्वाध्यायो न भवति । १८ । तथा यदि मार्जारी जीवितं मूपक गृहीत्वा याति तदा नाऽस्वध्यायः,
 अथ विनास्य नयति तदाऽशोरात्रमस्वाध्यायः । १९ । तिर्यग्वयथाः तद्गुधिर ष पट्टिहस्तमन्वेनाऽस्वाध्याय कुर्वन्ति । २० ।
 मनुष्याषयवरुधिरपाते हस्तस्रतमन्वेऽस्वाध्यायो, यद्यन्तरे समयदिगामी शकटस्य मार्गो न भवति । २१ । तथा स्त्रिया
 मासि मासि श्रुतुधर्मः समायाति, तदनन्तर विवसत्रय यावदस्वाध्यायः । तथा कस्याश्चित्प्रदरोगोदयाद्दिवसत्रिकत्योपर्यपि
 रुधिरं पतति तदा ‘असञ्जाय सहृदावणिय’ कायोत्सर्गं कृते पश्चात् शुष्यति । २२ । तथा आर्द्रानक्षत्रादारम्य स्वातिनक्ष-
 त्रपर्यन्तगर्जित विद्युत्पातश्च न स्वाध्याय सपहन्ति । तारकावर्धनमपि यावत् स्वातिनक्षत्रे आदित्यस्य गमन भवति, शेषकाले
 पुनरवन्म तारकादिकवर्धने शुष्यते, अथ केषाञ्चित् साधूनां तयाविधनक्षत्रपरिज्ञान न भवति, तत आषाढचातुर्मासि-
 कादारम्य कार्तिकचातुर्मासिकं यावद् विद्युद्गर्जितेष्वपि नाऽस्वाध्यायः, सक्तं तु सदाऽपि स्वाध्यायमुपहन्ति प्रहर
 यावत् । २३ । तथा सद्यम्बो षडहृदशब्दरहितो भूकम्पः तथोर्जातयो महाराष्टक यावदस्वाध्यायः । २४ । तथा
 मदीपने लभे यावन्नोपश्रमः तावदस्वाध्यायः । २५ । तथा वर्षाकाल बुधुदष्टदि- अहोरात्रोपरि यावदपर्यति तावदस्वाध्याय-
 । २६ । विधिप्रपायां २५ पत्रे एव पाठः—

“संपयद्वि असञ्जाओ वारससु वि मासेसु बुब्बुअवरिसे अहोरत्ताओ सहपि जइ वरिसइ तो असञ्जाओ, बुब्बुअ
 वज्जवरिसे दोण्हमहोरत्ताणसुवरि जाव पढइ ताव असञ्जाओ”ति बुहुदवर्जं वपं वर्यति द्वाभ्यामहोरान्नाभ्याम् उपरिष्टाद्
 यावद्वर्यति तावदस्वाध्यायः । २७ । फुसारमात्रवर्यणे सप्ताहोरान्नोपरि यावद्वर्यति तावदस्वाध्याय २८ । सूर्येऽनुद्गते,
 मध्याह्ने २ सन्ध्यायां ३ अर्धरात्रे च ४ सन्ध्याचतुष्टयेऽप्यस्वाध्यायः । २९ । पुत्रे जाते शतहस्तमध्ये दिनसप्तकं यावद-
 स्वाध्याय, पुत्र्या जाताया तु दिनाष्टकमस्वाध्यायः, स्त्रियारकोत्कटत्वात् । ३० । शुक्लपक्षे प्रतिपदाया द्वितीयाया
 तृतीयाया या आरम्य दिनत्रयं यावत् यूपकनामाऽस्वाध्यायो भवति, रात्रिप्रथमप्रहरं यावत् तत्र प्रादोपिक्रमालो न
 शुच्यति, एव पाक्षिकदिनेऽपि, श्रीतिलकाचार्यकृत-भावश्यकवृत्तौ यूपकनिरूपणमेव, तथाहि-“जूअओ सुकदिण तिप्पि”
 सन्ध्याप्रमा चन्द्रप्रमा च युगपद् भवतः स युगपन्नावः, शुक्लपक्षे हि दिनत्रयं सन्ध्याप्रमाया चन्द्रप्रमावृत्तत्वात् सन्ध्या-
 छेदो न ज्ञायते, तत्र शुक्लप्रतिपदा-द्वितीया-तृतीयासु कालवेदानवबोधोऽपि, प्रादोपिककालाऽग्रहणे सूत्रपौरुषि अकरण, तथा
 “क्केसिं च होइ मोहाओ जूअओ ताव होइ आइओ । जेसिं तु अणाइओ, तेसिं किर पोरिसी तिप्पि ॥ २ ॥” व्याख्या-
 केषाचिन्नवति असोहात्-अमूढत्वात् यूपक-बुद्धिर्देन पुष्योपरागमुदये अस्ति एव, आदित्य-आताम्र कृष्णः श्यामः शक-
 दोद्धिसस्थितो वा जगतामुत्पातरूपः तावत् तत्र पौरुषी अनध्यायत्वेन आचीर्णः । सत्तरार्धं स्पष्टं नवर “पोरिसि तिप्पि”
 पौरुषीत्रयं अनध्यायः । ३१ ।

अथ चन्द्रग्रहणास्वाध्यायो लिख्यते-चन्द्रग्रहणस्योत्कृष्टतो द्वादश प्रहरान् अस्वाध्यायः, कथमित्याह-कदापि काले सत्या-

स्तवभजन, ततो दशनमस्कार-कथनानन्तर श्रीशत्रुञ्जयपुण्डरीकाराधनार्थं "करेमि कावत्सर्ग" मित्यादि विधिपूर्वं कायोत्सर्ग-
 स्तत्र दशलोगस्स चिन्त्यते पारिते लो० १ दशगाथाप्रमाण स्तोत्र च, एवमेका पूजा जाता १ इत्यमेव द्वितीया २ तृती-
 या ३ चतुर्थी ४ पञ्चमी ५ पूजा कार्या, विशेषतस्तु तत्र अयम्-द्वितीया पूजा जाता २ तस्या द्वितीयपूजाया विशति-
 नमस्कारा विशतिपुष्पमाला विशतिवस्तुबौकन च कार्यं, पूर्वविधिना कायोत्सर्गकरणलोगस्स २० चिन्तन पारिते च एक १
 लोग० विशति २० गाथास्तोत्र चेति द्वितीया पूजा जाता २। तृतीयपूजाया त्रिशत् नमस्कारा ३० त्रिशत् ३० पुण्याणि ३०
 त्रिशद्वस्तु बौकन त्रिशद्विधो गस्त ३० कायोत्सर्गः पूर्ववत्त्रिशद्गाथास्तोत्र ३० चेति तृतीयपूजा जाता ३। चतुर्थपूजाया
 चत्वारिंशत् नमस्कारा, चत्वारिंशत् पुण्याणि, चत्वारिंशत् वस्तुबौकन कायोत्सर्गं चत्वारिंशत् लोगस्स चिन्तन पारिते
 एकलोगस्स चत्वारिंशद्गाथास्तोत्र इति चतुर्थीपूजा जाता ४। पञ्चमपूजाया पञ्चाशन्नमस्काराः ५० पञ्चाशत्पुण्याणि ५०
 पञ्चाशद्वस्तु ५० दौकन पञ्चाशद्विधो गस्त ५० कायोत्सर्गं पारिते एक १ लोगस्स पञ्चाशद्गाथास्तोत्र ५० चेति पञ्चमीपूजा
 जाता ५। पूजायां पूजाया प्रान्ते काऽपि देशैः कैरपि दशविजृत्कृतयोऽपि कार्यन्ते तथा पूजा पञ्चकानन्तर एकैकपूजान-
 न्तरं वा यथाशक्ति यथासमवं महाश्वचारोपः संधाधिपेन कार्यः, तत्राऽऽरात्रिक १ मङ्गलप्रदीप २ गुरुभक्ति ३ संघभक्ति ४
 साधर्मिकवारधन्य ५ संघपतितिलक ६ कर्तव्यानि कार्याणि, प्रान्ते धर्मोपदेशे शत्रुञ्जयमाहात्म्यवर्णन ॥

॥ इति चैत्रपूर्णिमादेववन्दनविधिरधिकारः ॥ ८० ॥

ननु-गुरुणा स्तूपस्य प्रतिमायाश्च प्रतिष्ठा क्रियते, तत्र को विधिः प्रतिपादितोऽस्ति ? उच्यते—अत्र गुरुपरम्परागत-

पत्रलिखितविधि प्रमाण, स चाऽय शुभदिने शुभनक्षत्रे शुभवेलाया च गुरुणा स्तूप-प्रतिमाप्रतिष्ठा क्रियते, तत्र रात्रिजा-
 गरणमहोत्सवपूर्वक प्रातः संघसमक्ष सपुत्रकलत्रा पवित्रा कृतस्नानाः परिहितघौतवस्त्राः चत्वार श्रायकाः समागच्छन्ति,
 तत्करेणु चतुरङ्गुलाः श्राविकाः सधवाः कङ्कणं बध्नन्ति, तन्नाले च कुङ्कुमतिलक कुर्वन्ति, अथ ते चत्वारोऽपि पुरुषाः
 चतुष्टतोऽष्टोत्तरशततीर्थजलौपधीभृतान् तदभावे एकविंशतितिलकतीर्थजलौपधीभृतान् कलशान् लाल्ता ऊर्ध्वभिभूय
 तिष्ठन्ति, ततो दशदिक्पालस्थापना क्रियते, सा चैवं कार्या, ओं ह्रीं इन्द्राय सायुधाय सवाहनाय सपरिजनाय अस्मिन्
 जलुब्दीपे वक्षिणभरताङ्गक्षेत्रे अमुकनगरे, अमुकजिनचैत्ये इह प्रतिष्ठाया आगच्छ आगच्छ वलिं गृहाण वलिं गृहाण
 उदय अम्युदय च कुरु कुरु स्वाहा १ एव अग्नये २ यमाय ३ नैऋताय ४ वरुणाय ५ वायवे ६ कुबेराय ७ ईशानाय ८
 ब्रह्मणे ९ नागाय १० इति । एव ९ नव ग्रहस्थापनाऽपि कार्या, सर्वत्रोपरि वलिष्ठाकुलपनश्रीमोचन वासक्षेपश्च कार्याः,
 ततो दशविंशु वलिष्ठाकुलोच्छालन कार्यं, ततस्तेषु पुरुषा पावुके पञ्चामृतेन स्त्रापयन्ति, तव स्तूपपूजा कार्या, ततः
 सधवा स्त्री कुङ्कुमहस्तौ ददाति, ततः कर्पूरकस्तूरीमिश्रितकेसरचन्दनाभ्यां पावुकापूजा कार्या, ततो “वर्धमानविद्यया”
 वासक्षेपः कार्यः, ततस्तदग्रे अक्षतपुञ्जत्रयं कार्यं, तदुपरि पूगीफलत्रय मोच्य, चतुर्दिशु नालिकेरचतुष्टय भङ्क्त्वा सर्वेषा
 देव, ततो घूपः कार्यः, तत सधवाः स्त्रियो गायन्ति, वादित्राणि वाद्यन्ते, दान च दीयते, गुरुभक्तिश्च क्रियते साधभि-
 क्वात्सल्य च विस्तरेण कार्यं, ततो गीतगानवाद्यवादनपुरस्सर श्रीसधेन सम धर्मशालाया आगत्य श्रीगुरुपाश्वे प्रति-

स्वभणन, ततो दशनमस्कार—कथनानन्तर श्रीशत्रुञ्जयपुण्डरीकाराधनार्थं “करोमि कावत्सग” मित्यादि विधिपूर्वं कायोत्सर्ग-
 स्त्रत्र दशलोगस्स चिन्त्यते पारिते लो० १ दशगाथाप्रमाण स्तोत्र च, एवमेका पूजा जाता १ इत्यमेव द्वितीया २ तृती-
 या ३ चतुर्थी ४ पञ्चमी च ५ पूजा कार्या, विशेषतस्तु तत्र अयम्-द्वितीया पूजा जाता २ तस्या द्वितीयपूजाया विंशति-
 नमस्कारा विंशतिपुष्पमाला विंशतियस्तुढौकन च कार्य, पूर्वविधिना कायोत्सर्गकरण लोगस्स २० चिन्तन पारिते च एक १
 लोग० विंशति २० गाथास्तोत्र चैति द्वितीया पूजा जाता २। तृतीयपूजाया त्रिंशत् नमस्कारा ३० त्रिंशत् ३० पुष्पाणि ३०
 त्रिंशद्बस्तु ढौकन त्रिंशद्द्वितीयपूजा ३० कायोत्सर्गः पूर्वघञ्जिज्ञायास्तोत्र ३० चैति तृतीयपूजा जाता ३। चतुर्थपूजाया
 चत्वारिंशत् नमस्कारा, चत्वारिंशद् वस्तुढौकन कायोत्सर्गे चत्वारिंशत् लोगस्स चिन्तन पारिते
 एकलोगस्स चत्वारिंशद्गाथास्तोत्र इति चतुर्थीपूजा जाता ४। पञ्चमपूजाया पञ्चाशन्नमस्काराः ५० पञ्चाशत्पुष्पाणि ५०
 पञ्चाशद्बस्तु ५० ढौकन पञ्चाशद्द्वितीयपूजा ५० कायोत्सर्गः पारिते एक १ लोगस्स पञ्चाशद्गाथास्तोत्र ५० चैति पञ्चमीपूजा
 जाता ५। पूजायां प्रान्ते काञ्चि देशैः कैरपि दशाविजृहृतयोऽपि कार्यन्ते तथा पूजा पञ्चकानन्तर एकैकपूजान-
 न्तरं वा यथाशक्ति यथासंभव महाध्वजारोपः संघाधिपेन कार्यः, तत्राऽऽरात्रिक १ मङ्गलप्रदीप २ गुरुमक्ति ३ संघमक्ति ४
 साधर्मिकवाटस्य ५ संघपतितिलक ६ कर्तव्यानि कार्याणि, प्रान्ते घर्मोपवेशे शत्रुञ्जयमाहात्म्यवर्णन ॥

॥ इति चैत्रपूर्णिमादेववन्दनविधिरधिकारः ॥ ८० ॥

ननु-गुरुणां स्तूपस्य प्रतिमायाश्च प्रतिष्ठा क्रियते, तत्र को विधिः प्रतिपादितोऽस्ति ? उच्यते—अत्र गुरुपरम्परागत-

कुवसनैर्नीमिर्षो यद्भूतम् । स्पृष्टं बुष्टजनैर्धनैरमिहत यत् दूषित कीटकै-रत्याज्य तत् कुसुम दल फलमयो भक्तैर्जिनप्रीतये ॥ १२ ॥ नैक पुष्पं द्विधा कुर्या-न्न छिन्धात् कलिकामपि । चम्पको दलमेवेन, यतिहत्यासम भवेत् ॥ १३ ॥ गन्ध-
 पूपाक्षतैः स्रग्मिः, प्रदीपैर्बलधारिभिः । प्रघानैश्च फलै पूजा, विषेया श्रीजिनेशितुः ॥ १४ ॥ शान्तौ श्वेतं जये श्यामं, भद्रे
 रक्तं मये हरित् । पीत धान्यादिके लामे, पञ्चवर्णं तु सिद्धये ॥ १५ ॥ खण्डिते सन्धिते छिन्ने, रक्ते रौद्रे च याससि ।
 दान पूजा तथा होमः, स्वाभ्यायो निष्कलं भवेत् ॥ १६ ॥ वर्जयेदहृतः पृष्ठ-सप्ततः शिवसूर्ययोः । पार्श्वतो ब्रह्म-
 विष्णोश्च, खण्डी सर्वत्र वर्जयेत् ॥ १७ ॥ गणं नाही तथा राशिं, तारां राशिं शमेय च । योनिवर्गे रिपुलभ्ये, प्रति-
 माया थिलोकयेत् ॥ १८ ॥

॥ इति प्रतिमाऽधिकारः ॥

अतीवाब्दशत यच्च, यच्च स्थापितमुत्तमैः । सव्यव्यगमपि पूज्य स्याद्, विम्ब तन्निष्कल नहि ॥ १ ॥ आरभ्यैकाङ्गुलाव्-
 द्वय, यावदेकादशाङ्गुलम् । गृहेषु विम्ब तरुण्य, प्रासादाहं तदूर्ध्वकम् ॥ २ ॥ एक गुणे भवेत् श्रेष्ठ, द्व्यङ्गुल धननाश-
 नम् । श्यङ्गुलेन भवेत् सिद्धि-वर्जयेच्चतुरङ्गुलम् ॥ ३ ॥ पञ्चाङ्गुल भवेद्विच-सुद्वेग तु पठङ्गुलम् । सप्ताङ्गुलेन गोवृद्धि-स्त्य-
 जेदष्टाङ्गुल सदा ॥ ४ ॥ नवाङ्गुल तु पुत्राय, द्रव्यहानिर्दशाङ्गुलम् । एकादशाङ्गुल विम्ब, सर्वकामार्थसिद्धिदम् ॥ ५ ॥
 ऊर्ध्वहृग् द्रव्यनाशाय, तिर्यग्हृग् भोगदा जये । श्रेयस्करी समदृष्टिः, कुलनाशे त्वधोमुखी ॥ ६ ॥ पद्मासनसमासीनो,
 नासाग्रन्यस्तलोचनः । मौनी ब्रह्मावृतास्योऽय, पूजा कुर्याज्जिनेशितु ॥ ७ ॥ स्नान १ विलेपन २ विभूषण ३ पुष्प ४

प्राजाभोपदेशं च श्रुत्वा सर्वेऽपि स्वस्थानं प्रजन्ति, ततो दिनवशक यावत् स्तूपपूजा कार्या नैवेद्यो मुच्यते, भोगबो-
 रिक्ष्यते, प्रतिष्ठाकारकश्च दशदिनानि एकाशनं करोति, शीलव्रत च पालयति ॥ ८१ ॥

॥ इति गुरुस्तूपप्रतिष्ठाविधिरधिकारः ॥ ८१ ॥

ननु-श्रावकाणां गृहे देवतासरः कुत्र स्याप्यते?, केन विधिना श्रावकाः पूजा कुर्वन्ति? उच्यते-तत्राऽर्थे श्रीउमास्वति-
 वाचककृत पूजाप्रकरणमेव प्रमाण, तच्चेदं—“स्नानं पूर्वोन्मुखीभूय, प्रतीच्या दन्तशोधनम् । उदीच्या श्वेतवस्त्राणि, पूजा
 पूर्वोत्तरामुखी ॥ १ ॥ गृहे प्रविशतां वाम-भागे स्वल्पविज्जिते । देवतावसर कुर्यात्, सार्धहस्तोर्ध्वभूमिके ॥ २ ॥ नीचे-
 भूमिस्थितिं कुर्याद्, देवतावसर यदि । नीचेर्नीचैस्ततोऽवश्य, सन्तत्याऽपि सम भवेत् ॥ ३ ॥ तथाऽर्चकः स्यात्पूर्वस्था,
 उत्तरस्या च संमुखम् । दक्षिणस्या विशो वर्ज्या, विदिग्बर्जक एव च ॥ ४ ॥ पश्चिमाभिमुखः कुर्यात्, पूजा च जिनमूर्तये ।
 तदा स्यात् सन्वतिच्छेदो, दक्षिणस्यामसन्वतिः ॥ ५ ॥ आग्नेय्या तु यदा पूजा, घनहानिदिने दिने । वायव्यां सन्वतिर्नैव
 नैर्धृत्या च कुल्लयः ॥ ६ ॥ ऐशान्या संमुखः किञ्चित्, सन्वतिर्नैव जायते । अङ्गिजानुकरांसेषु, मूर्ध्नि पूजा यथाक-
 मम् ॥ ७ ॥ माले कण्ठे हृदयो, उदरे तिलक तथा । [तथा] नवभिस्त्रिलकैः पूजा, करणीया निरन्तरम् ॥ ८ ॥ श्रीचन्दन
 विना नैव, पूजा कुर्यात् कदाचन । प्रसाते प्रथम वास-पूजा कार्या विचक्षणैः ॥ ९ ॥ मध्याह्ने कुसुमैः पूजा, सन्ध्यावां
 वीपपुपयुक्त् । वामाङ्गे धूपवाहः स्या-दग्रपूजाऽत्र समुखी ॥ १० ॥ अर्चितो दक्षिणे भागे, दीपस्य च निवेदनम् । ध्वान
 तु दक्षिणे भागे, चैत्यानां चन्दन तथा ॥ ११ ॥ इत्याप्तस्त्रलितं धितौ निपतितं छप्र कश्चित् पावयो-र्यन्मूर्धोर्ध्वगतं पूर्वं

बुधसनेनमिरेषो यदृतम् । सृष्टं तुष्टजनेनैरभिहत यत् दूषित कीटकै-स्त्याज्य तत् कुष्ठुम दल फलमथो भकैर्जिनप्रीतये
 ॥ १२ ॥ नेक पुष्प द्विधा कुर्या-श्छिन्द्यात् कलिकामपि । चम्पको दलमेदेन, यतिहत्यासम भवेत् ॥ १३ ॥ गन्ध-
 घ्राणतैः सग्भिः, प्रदीपैर्धलवारिभिः । प्रधानैश्च फलै पूजा, विधेया श्रीजिनेशितुः ॥ १४ ॥ शान्तौ श्वेत जये श्यामं, मन्त्रे
 रक्त मये हरित् । पीत घान्याधिके लामे, पञ्चवर्णं तु सिद्धये ॥ १५ ॥ खण्डिते सन्धिते छिन्ने, रक्ते रीत्रे च घाससि ।
 दान पूजा तथा होमः, स्वाध्यायो निष्फलं भवेत् ॥ १६ ॥ वर्जयेदर्हतः पृष्ट-मग्रतः शिवसूर्ययोः । पार्श्वतो ब्रह्म-
 विष्णोश्च, खण्डी सर्वत्र धर्जयेत् ॥ १७ ॥ गण नाडी तथा राशिं, तारा राशिं शमेव च । योनिवर्गे रिपुलभ्ये, प्रति-
 माया विलोकयेत् ॥ १८ ॥

॥ इति प्रतिमाऽधिकारः ॥

अतीताब्दशत यच्च, यच्च स्थापितमुत्तमैः । सबुध्यगमपि पूज्य स्याद्, विम्ब तस्मिन्फल नहि ॥ १ ॥ आरभ्यैकाङ्गुलाद्-
 द्वय, यावदेकादशाङ्गुलम् । गृहेषु विम्ब तत्पूज्य, प्रासादाहं तदूर्ध्वकम् ॥ २ ॥ एक गुणे भवेत् श्रेष्ठ, द्व्यङ्गुल धननाश-
 नम् । श्रृङ्गुलेन भवेत् सिद्धि-वर्जयेच्चतुरङ्गुलम् ॥ ३ ॥ पञ्चाङ्गुल भवेद्विच-मुद्गेग तु षडङ्गुलम् । सप्ताङ्गुलेन गोवृद्धि-स्त्य-
 जेदष्टाङ्गुल सदा ॥ ४ ॥ नयाङ्गुल तु पुत्राय, द्रव्यहानिर्दशाङ्गुलम् । एकादशाङ्गुल विम्ब, सर्वकामार्थसिद्धिदम् ॥ ५ ॥
 ऊर्ध्वहृग् द्रव्यनाशाय, तिर्यग्दृग् भोगदा जये । श्रेयस्करी समदृष्टिः, कुलनाशो त्वधोमुखी ॥ ६ ॥ पद्मासनसमासीनो,
 नासाग्रन्यस्तलोचनः । मौनी वस्त्राधृतास्योऽय, पूजा कुर्याज्जिनेशितुः ॥ ७ ॥ ज्ञान १ विलेपन २ विभूषणा ३ पुष्प ४

यास ५, भूप ६ प्रदीप ७ फल ८ तन्तुल ९ वस्त्र १० पूगैः ११ । नैवेद्य १२ धारि १३ वस्त्रे १४ श्रमरा १५ तपत्र, १६ धावित्र १७ गीत १८ नटन १९ स्तुति २० कोषवृद्ध्या २१ ॥ ८ ॥ इत्येकविंशतिविधा जिनराजपूजा, ख्याता सुरासुर-गणैश्च कृता सदैव । खण्डीकृता कुमतिभि कलिकालयोगाद्, यद्यत् प्रिय तदिह भाववशेन योज्यम् ॥ ९ ॥”

॥ इति भ्रावकाणा देवतावसरस्यापनापूजाविधिरधिकारः ॥ ८२ ॥

ननु-कल्पत्रेपोत्तारणं किमर्थं प्रतिपादितमस्ति ? कुत्र च तद्विधिः ? उच्यते-कल्पत्रेपस्य आसेवनाशिखारूपत्वात् उक्तं तद्विधानं यदुक्त-

“सा पुण बुधिहा सिक्स्या, गहणे आसेवणे य नायना । गहणे सुत्ताहिज्जण, आसेवण कप्पतिप्पाई ॥ १ ॥ इति”
 पुनरपि ‘कयकप्पतिप्पकरिय’त्ति वचनं च ततः सति शाखोक्ते कल्पत्रेपविधौ श्रीजिनप्रभसूरिविनिर्मितविधिप्रपोक्तानु-
 क्रमेण कर्तव्यतापाठो लिख्यते, तथाहि-“जोगा य कप्पतिप्प विणा न वहिज्जति, कयकप्पतिप्पकरिय त्ति वपणाओ
 अओ संपय कप्पतिप्पविहि भण्णाइ, तत्थ-यइसाह-कत्तियचहुलपाब्बिवायाणतर पसत्थविणे चउवाइअरिक्खे गुरुसोमवारे
 सुनिमिचोवत्तेहिं सवसत्थवेदिअगिहत्थभायणेणं कप्पवाणिय माणित्ता जोइणीओ पिट्ठव धामव वा काव मुइहत्थपाय
 चळे काऊण अहारायणियाए छम्मासिअ कप्पो उत्तारिज्जइ, पविस्समाणस्स आसदत्तिआइय कय आउत्तजलेण पढम चवरो
 तिप्पाव मुहे विप्पति तओ पाएसु इत्थ हत्थ विण्णासो सपदाया नेतवो छम्मासिअकल्पे परदिभाउ चैव तिप्पाव चैप्पति
 इयरकप्पे वसिआ पुच चलकोप्परेहिं परदिभाउ वा, तथा छम्मासिअ कप्पुत्तारेणे उच्चट्टिमस्स उच्चट्टिमो तिप्पाव दिज्जा,

स्वविद्वत्स स्वविद्वो सामन्न कल्पे नत्थि नियमो तत्रो वसहीभद्रुवगरण च नाणोवगरणवज्ज सवपि ते पिज्जइ नवर
 मढलिट्ठाण गोमयलेवेकए ति पिज्जइ, कप्पमज्जे वा वरिअ पत्तमव मङ्गण च्छाइ पमज्जाणिआ तलिया लोहरत्थाइ
 जलेण कप्पिओ तिप्पिज्जाइ, एव कप्पे च्छारिए वसहि सोदित्तु इडकेसाइ परिट्ठविअ इरिअ पडिक्कमिय पढम गुरुणा
 सज्जाए च्छिखविए मुहपोत्तिं पडिलेहिअ तुवालसावत्तवदण दाई खमासमणेण भणति, सज्जाय च्छिखवामो वीअ
 खमासमणेण सज्जाय च्छिखवणत्थ कारस्सग करेमि तत्रो अन्नत्थूससीएणमिच्चाइ पडिअ नवकार च्चववीसत्थय वा
 विचिंतिअ मुहेण त भणिअ कारस्सगतिग कुणंति, पढम असज्जाइअ अणात्तवहडावणिअ, वीअ खुधोवइववहडा-
 वणिअ, तइयं सक्काइवेयावच्चगरआराहणत्थ तिसु वि च्चरुज्जोअ चिंतण च्छोअ भणण च्च तत्रो खमासमणदुणेण
 सज्जाय संदिसावेमि सज्जाय करेमि इति भणिअ जाणुठिपहिं पचमगलपुव धम्मो मगलाइअमज्झयणतिअ सज्जाओ कीर-
 इत्ति सज्जाय च्छिखवणविधी ॥ ८३ ॥

॥ इति कल्पत्रेपोत्तारणविधिरधिकारः ॥ ८३ ॥

ननु-श्रीबृहत्स्वतरगन्धे कोऽनुक्रमः प्रतिक्रमणविधेः १, कुत्र च सविधिः प्रतिपादितोऽस्ति ? उच्यते-अत्रानुक्रमः कोऽपि
 श्रीविधिप्रया १ श्रीतरुणप्रभसूरिकृत-पद्मावश्यकमालावबोध २ श्रीजिनवह्मसूरिकृत-सामाचारी ३ श्रीयोगशास्त्रावृती-
 यप्रकाशवृत्ति ४ श्रीप्रतिक्रमणहेतुगर्भ ५ प्रमुखग्रन्थानुसारेणाऽपि च स्वगन्धीयपरम्परातो ज्ञेयः, तत्र प्रथम साधुर्गोचरी
 प्रतिक्रम्य श्रावको वा सामायिकं लात्वा, गुर्वीदेशेन 'जयति हुयणनमस्कार' कथयित्वा सर्वे समु "जयमहायसेत्यादि"

वास ५, पूष ६ प्रदीप ७ फल ८ तन्दुल ९ वस्त्र १० पूगैः ११ । नैवेद्य १२ घारि १३ वसने १४ श्रमरा १५ तपत्र, १६ यावत्र १७ गीत १८ नटन १९ स्तुति २० कोषपुञ्जा २१ ॥ ८ ॥ इत्येकविंशतिविधा जिनराजपूजा, ख्याता सुराष्ट्र-गणेश कृता सदैव । खण्डीकृता बुभुक्षिताः कलिकालयोगाद्, यद्यत् प्रियं तदिह भावनेन योज्यम् ॥ ९ ॥”

॥ इति श्रावकाणां देवतावसरस्यापनापूजाविधिरधिकारः ॥ ८२ ॥

ननु—कल्पत्रेपोत्तारण किमर्थं प्रतिपादितमस्ति ? कुत्र च तद्विधिः ? उच्यते—कल्पत्रेपस्य आसेननाशिक्षारूपत्वात् उक्तं तद्विधानं यदुक्तं—

“सा पुण बुधिसा सिक्खा, गहणे आसेवणे य नायथा । गहणे सुत्ताहिज्जण, आसेवण कप्पतिप्पाई ॥ १ ॥ इति”
 पुनरपि ‘कयकप्पतिप्पकरियं’ चि वचनं च ततः सति शास्त्रोक्ते कल्पत्रेपविधौ श्रीजिनप्रभसुरिविनिर्मितविधिप्रपोक्तानु-
 क्रमेण कर्तव्यत्वापाठो लिख्यते, तथाहि—“जोगा य कप्पतिप्प विणा न वडिज्जति, कयकप्पतिप्पकरियं चि वयणाओ
 अओ सपय कप्पतिप्पविहि मण्णइ, तत्थ—यइसाह—कच्चियबहुलपाठिवयाणं तर पसत्थविणे चउवाइअरिक्खे गुरुसोमयारे
 सुनिमित्तोवतत्तेहिं सवसथत्थवेडिअगिहत्थभायणेणं कप्पवाणिय माणिच्चा जोइणीओ पिट्ठव वामर वा काउ मुहहरथपाय
 रत्ते काऊण अहारायणियाए छम्मासिअ कप्पो चचारिज्जइ, पविस्समाणस्स आसंदसिआइय कय आवत्तजलेण पढम भवरो
 तिप्पाव मुहे विप्पंति तओ पापसु इत्थ हत्थ विणासो सपदाया नेतवो छम्मासिअकप्पे परदिन्नाव भेव तिप्पाव चेष्पति
 इयरकप्पे वसिआ पुत्त भलकोप्पेरेहिं परदिन्नाव वा, तथा छम्मासिअ कप्पुत्तारणे चउद्धिअस्स चउद्धिओ तिप्पाव दिज्जा,

अरणेन श्रीआचार्यमिश्र १ द्वि० श्रीरुपाध्यायमिश्र २ तृती० भट्टारकवर्तमान अमुकसूरि ३ चतुर्थ० सर्वसाधुबन्धना ४
 पश्चात् भून्यस्तमस्तको मुखवस्त्रिकां मुखे दत्त्वा करद्वयं योजयित्वा “सद्यस्सवि देवसिञ्ज” इत्यादि पठति, परं इच्छाकारेण
 संदिसहेति पद न पठति, इदं च सकलातिचारबीजकभूत अन्यत्राऽपि च अन्यादौ बीजकस्य दर्शनात् ‘जय जंतु
 कल्पपायवे’ इत्यादाविव, अत्राऽवसरे श्राद्धस्तु साधुरिव पूर्ववत् क्षमाश्रमणचतुष्टयेन श्रीआचार्यादीन् वन्दित्वा इच्छकारि-
 समस्तश्रावका वांशु इति भणति, श्रीहेतुगर्भे इत्यमेव भणनात् । अत्राऽऽह शिष्य, ननु-प्रतिक्रमणप्रारम्भे प्रथम कथं
 श्रीआचार्यादि वन्दनं विहितं ? उच्यते-प्रधानादि स्थानीयानां श्रीआचार्यादीनां बहुमाननेन स्वसमीहितसिद्धिर्भवतीति
 हेतोः यदुक्तं श्रीहेतुगर्भे लोकेऽपि हि-राज्ञः प्रधानादीनां च बहुमाननादिना स्वसमीहितकार्यसिद्धिर्भवति । अत्र राज-
 स्थानीयः तीर्थङ्कराः प्रधानादिस्थानीयाः श्रीआचार्यादय इति, तत उत्थाय द्रव्यतो वपुषा भावतश्च शुद्धपरिणामेन चारि-
 प्राचारविशुद्ध्यर्थं “करेमि मते सामाह्य” इत्यादि सूत्रं पठित्वा प्रलम्बितभुज कूर्परघृतनाम्यघोवर्ति जानूर्ध्वचतुरङ्गुल-
 स्थापितकटिपट्टः “सजय खलिले य वायस कविद्वैत्यादि” १९ दोपरहितं कायोत्सर्गं कुर्यात् । यदुक्तं हेतुगर्भे—सामाह्यअ-
 पुषमिच्छामि कावस्सगमिच्छा इ सुप्त भणित्वा पलविअमुअ कुप्परधरिअ परिहणओ ॥ १ ॥ इत्यस्मिन् कायोत्सर्गे च प्रातस्त-
 प्रतिलेखनायाः प्रभृति दिवसातिचारान् चिन्तयति, मनसा प्रधारेयेच्च “सयणासणपान्ने” त्यादिगाथा अचिन्तयत । श्राद्धस्तु
 आशुका वसप्रहर दिवसमाहि जिके जीव विराध्या हुवइ” इत्यादि अतिचारान् श्रीतरुणप्रभसूरिलिखितान् चिन्तयति ।
 तदनागमने गच्छप्रभृस्या अष्टौ नमस्काराश्चिन्तयति, एतदतिचारचिन्तन मनसा सकथनं च श्रीगुरुसमक्षमालोचनार्थं

गाथा पठति, ततः शक्रस्रव जावति चेद्भाङ्गति गाथाद्विकवर्जं कथयित्वा देवान् वन्दते, अन्यगच्छे तु जयति हुयणस्याने नमस्कारा एव कथ्यन्ते, श्रीस्वर्तरगच्छे तु नवाङ्गीष्टुचिकारकस्तम्भनकपार्श्वनाथप्रकटक-श्रीअभयदेवसूरिस्वगच्छीयत्नेन तत्कृतैस्तु तेषां साविशयत्वाच्च सुतरां प्रतिक्रमणप्रारम्भे आदेयता, अत्र च आयश्यकप्रारम्भे साधुः श्रावकश्चादौ देव-गुरुवन्दनं विद्ध्ये, यतः सर्वमप्यनुष्ठान श्रीवैद्यगुरुवन्दनविनयवहुमानादिभक्तिपूर्वकं सफलं भवतीत्याह च—

“विणया हीणा विद्या, दीति फलं इह परे अ लोगमि । न फलंति विणयहीणा, सस्साणिच तो अहीणाणि ॥ १ ॥ भर्षीइ भिनवरानं, सिञ्जति पुवसंघिनं कम्मं । आयरिय नमुक्कारेण विज्जमता य सिञ्जति ॥ २ ॥” अत-पूर्वं देववन्दने द्वापद्याधिकारा ज्ञेयाः । यदुक्तं श्रीवैत्यवन्दनकाम्ये (४ पत्रे)—“पढमहिगारे वदे भावजिणे १ बीअप य दयपिणे २ इगचेइअ ठवणखिणे तइय ३ च्चत्थमि नामखिणे ४ ॥ १ ॥ तिहुअणठवणजिणे पुण, पचमप ५ विट्ठमाणज्जिण छंटे ६ ससमप सुअनारणं ७ अहुमप सवसिच्चयुईं ८ ॥ २ ॥ त्रित्याहिवीरयुईं नवमे ९ दसमेअ जजयतयुईं १० । अट्टावव पुर इगदिसि ११, सुविट्ठि-सुरसमरणा चरमे ॥ १२ ॥ ३ ॥ अथाऽधिकारप्रथमपदानि द्वादश यथा—

“नमु १ जे अइ २ अरिइ ३ लोणे ४ सब ५ पुक्ख ६ तम ७ सिद्ध ८ जो देवा ९ जजि १० च्चत्ता ११ वेआवच्चण १२ अद्विगार पढमपया ॥ १ इति ततो वदिसु चेइआइ, दास च्चराइए लमासमणो । भूमिहिअसिरो सयजा-इ आरमिच्चुळं देइ ॥ १ ॥” इति श्रीअग्निवह्मसूरिवचनात् चतुराविंशमाश्रमणैः श्रीगुरु वन्द्यते, इति हेतुगर्भसम्भत्वा च क्षमाश्रमणचतु-ष्टयेन प्रतिक्रमण स्थापयन्ति, क्षमाश्रमणचतुष्टयदानानुक्रमच्च श्रीतरुणप्रमसूरिकृतपालावबोधे एव तथाहि—प्रथमवह्म-

इमं मुहूर्तंगणपडिलेहणाइ कमसो विधितिञ्जा ॥ २ ॥ हासो १ रई अ २ अरई ३, भय ४ सोग ५ तुगंछाय ६ वज्जिञ्जा ।
 मुअजुअळ पेहतो, सीसो सुपसत्यलेसतिग ९ ॥ ३ ॥ गारवतिग च वयणे १२, उरिसछतिग १५, कसायचवपिट्टे
 (सधे) १९ । पयजुगिछज्जीववह २५, तणुपेहाए चिजाणमिण ॥ ४ ॥ जह वि पडिलेहणाए, हेऊ विअरक्खण जिजा-
 णाय । तहवि इम मणमक्खनिज तणत्य मुणी विति ॥ ५ ॥” इत्यत्र सामायिके “साविआ पुण पिट्ठि ४ सिर ७
 द्वियय १० वज्ज पनरस कुणइ” इति विधिप्रपाया श्रीजिनप्रभसूरिवचनात् श्राविका देहस्य पञ्चदशैव प्रतिलेखना करोति,
 तदनु वन्दनके दद्यात् वन्दनक च द्वात्रिंशदोषरहितं पञ्चविंशत्यावदयकविशुद्ध च विधेय, एतद् वन्दनक च कायोत्सर्गाति-
 चारालोचनार्थं एव विधिना वन्दन प्रदाय, सम्यगवनताङ्गं पूर्वं कायोत्सर्गे स्वमनोवधारितान् देवसिकातिचारान् इच्छाकारेण
 “सदिसह भगवन् देवसिअ आलोयमि” इत्यादि सूत्र धारिअविशुद्धिहेतुक उच्चारयन् श्रीगुरुसमक्षमालोचयेत्, आह च—
 श्रीजिनवल्लभसूरिभिः सयैव उक्त्वात् ॥

“अह सम्ममवणयंगो करजुअविद्धिधरिअपोत्तिरयहरणो । परिचिंतिय अइआरे, जहक्कम गुरुपुरो विअहे ॥ १४ ॥”

ततः तरुणप्रभसूरिवचनात् ‘ठाणेक्कमणे’ त्यादि कथयति साधुः, पौपधमध्ये श्रावकोऽप्येव देवसिकातिचारालोचनानन्तर
 मनोवचनकायसकलातिचारसंग्राहक “सवस्सवि देवसिप”त्यादि पठेत् इच्छाकारेण सदिसह इत्यनेन अन्तरालोचितातिचार
 प्रायश्चित्तं च मार्गयेत् गुरुवचथ “पडिक्कमह” इति प्रतिक्रमणरूप प्रायश्चित्तमुपदिशन्ति, इदं च—

“आलोयण १ पडिक्कमणे २, मिस ३ विवेगे ४ तथा वि उस्सगणे ५ । तव ६ छेअ ७ मूळ ८ अणवट्टाया अ ९ पार

अन्यथा तत् सम्यक् न स्यात्, लोकेऽपि हि राजादीनां किमपि विज्ञाप्य मनसा सप्रधार्यं कागदादौ लिखित्वा विज्ञाप्यते, ततश्च नमस्कारपूर्वं कायोत्सर्गं पारयित्वा चतुर्विंशतिस्रव प्रठेत् आह च—

“कातस्वगमि ठिमो, नीरेयकाजो निरुद्धवयपसरो । ज्ञाणइ सुहमेगमणो, [मुणि] पुण देवसिआइ अइयार ॥ १ ॥
 परिजाणिकण य तथो, सम्म गुरुअणपगासणेण तु । सो होइ अप्पगसो, जग्हा य जिणेहिं सो भणित्ठ ॥ २ ॥ काउस्सगं
 मुक्खपह देसिअ जाणिकण तो वीरो । विवसाइआर जाणण, ठाप ठायति उस्सगो ॥ ३ ॥ सयणासणत्तपाणे, चेइअ
 जइसज्झकायउच्चारे । समिइं भाषणगुची, वि तहायरणे अ अइयारो ॥ ४ ॥ गोसमुहणतगाई, आलोए देसिएअ अइ-
 यारे । सबे समाणइचाहि अणदोसे ठविज्जाहि ॥ ५ ॥ काउ हि अपदोसे, जहक्कम जानता व पारिति । ताउ सुहुमाण
 पाणू, धम्म सुक्क च शाइज्जा ॥ ६ ॥ इति हेतुगर्भे । ननु-ज्ञानादिषु सत्सु प्रथम चारित्राचारकायोत्सर्गं कथं क्रियते ?
 उच्यते-ज्ञानादेवचारित्रस्य गरिष्ठत्वज्ञापनार्थं आह च—“जग्हा वसणनाणा, सपुअफल न दिति पत्तेअ । चारित्तजुआ
 दिति, अविस्सिस्सए तेण चारित्त ॥ १ ॥ इति ततश्च जानुपाथ्यात्यभागपिण्डिकादि प्रमृज्य उपविश्य च श्रीगुरुणा वन्द-
 नकदनार्थं, मुखवस्त्रिकां कथं च द्वावपि प्रत्येक पञ्चविंशतिधा प्रतिलिखेत् । यदाह—“सहासने पमज्जिय, उववसिअ
 अलगविअववाहु जुओ । मुहणतय च काय, च पेहए पववीस इह ॥ १ ॥” इति मुखवस्त्रिकाकायप्रतिलेखनाया मनस
 स्थिरीकरणार्थमेव चिन्तयेत्, यदुक्त हेतुगर्भे—“सुत्तयतत्तदिट्ठी १, वसणमोहतिअग च ४ रागतिग ७ । देवाइ तत्तति
 अर्गं १०, तथा अदेवाइ तत्ततिग १३ ॥ १ ॥ नाणाइ तिग १६ तह वधिराहणा १९ त्रिभिगुत्ति २२ दढतिअ २५ ।

चारविशुद्धिहेतु कायोत्सर्गं च पारयित्वा दर्शनाचारविशुद्ध्यर्थं चतुर्विंशतिस्रव पठेत्, ततः “सधलोप अरिहतचेद्भाण” इत्यादि सूत्रं च पठित्वा तदर्थमेव कायोत्सर्गमेकचतुर्विंशतिस्रवचिन्तनरूपं कुर्यात्, त च तथैव पारयित्वा श्रुतज्ञानाचारविशुद्ध्यर्थं ‘पुष्करवर्दीवहे’ इत्यादि सूत्रं “सुअस्व भगवओ करेमि कावस्सग” इत्यादि च पठित्वा एकचतुर्विंशतिस्रवचिन्तनरूपं कायोत्सर्गं कुर्यात्, पारयित्वा च ज्ञान-दर्शन-चारित्राचारनिरतिचरणसमाचरणफलभूतानां सिद्धानां, “सिद्धानां बुद्धानां” इति सिद्धस्रव पठति । आह च—

“विहिणा पारिअ सम्मत्तसुद्धिहेत्त च पठिअत्तज्जोअ । तह सवलोअरिह-त्तचेद्दआरोहणुस्सग ॥ १८ ॥ कावत्तज्जोअगर, चिंतिय पारेइ सुद्धसम्मत्तो । पुष्करवर्दीवहे, कट्टइ सुयसोहणनिमित्त ॥ १९ ॥ पुण पणवीसोस्सास, तस्सगं कुणइ पारए विहिणा । तो सयत्तकुसलकिरिआ, फलाणसिद्धानां पढइ थय ॥ २० ॥” इह चतुर्विंशतिस्रवद्वयचिन्तनरूपो द्वितीयचारित्रविशुद्धिहेतुकः कायोत्सर्गं अस्मिन् च पूर्वोक्तयुक्त्या चारित्राचारस्य ज्ञानाधाचारंभ्यो वैशिष्ट्यादिना चतुर्विंशतिस्रवद्वयचिन्तन समाव्यते, नाऽप्रेतनयोः तृतीयो दर्शनाचारविशुद्धिहेतुकः चतुर्थो ज्ञानाचारविशुद्धिहेतुः । आह च—

“नमुक्कार चत्तवीसग, किइकम्मालोयण पत्तिक्कम्मणं । किइकम्मपुरा लोअ, तुप्पठिकते अ तस्सगो ॥ १ ॥ एस चरिअस्सगो, दसणसुद्धीइ तइअओ होई । सुअनाणस्स चत्तयो, सिद्धानाणयुई अ किइकम्म ॥ २ ॥” दिवसातिचारचिन्तनार्थः प्रथमचारित्राचारहेतुः कायोत्सर्गो द्वितीयोऽपि चतुर्विंशतिस्रवद्वयचिन्तनरूपं तच्चेतुरेव कायोत्सर्गः ।

यात् प्रतिक्रमणमनुकुर्याद्विषय पश्चात्पदैः अथग्रहात् बहिर्यैःसुत्य 'आयुरिय स्वज्ज्ञाप' सूत्र पठति, अन्यगणेषु केपुचिद् 'आयुरिय स्वज्ज्ञाप' इत्यादि गायत्रिक साधवोऽपि पठन्ति, न चैतत् संगतिमङ्कति, श्रीयोगशास्त्रवृत्तौ-हेतुगर्भे-श्रीलिनवल्लभ-सूरि-श्रीलिनपतिस्वरिप्रमुखनिर्मितग्रन्थेषु सर्वत्र 'सहो गाहातिग पठइ' इत्येव नामग्राह श्राद्धस्यैव एतत् पठनमुक्तत्वात् न साधो, न च वाच्य-श्राद्ध इति कोऽर्थः?, अद्वावानिति व्युत्पत्त्या द्वयोरपि ग्रहण क्वाऽपि ग्रन्थे, अत्राधिकारे एतदर्थ-करणोऽर्थनात्, नाऽपि च सर्वोऽपि प्रतिक्रमणसूत्रपाठो द्वयोरपि समान इति । सामायिकसूत्र-प्रतिक्रमणसूत्रादियु द्वयोरपि भिन्नभिन्नपाठात् । विस्तरवार्तार्थिना अस्मिन्नेव ग्रन्थे पञ्चम प्रश्नोत्तर ब्रह्मव्य, कायोत्सर्गे च चारित्राचारविशु-द्धयर्थं चतुर्विंशत्स्त्रवद्वय चिन्तयति, आह च--

“इय सामाश्रयवस्वगणसुषुम्भरिअ कारसगगठिओ । चितइ चज्जोअदुग, चरित्तअइयार शुद्धीए कए ॥ १७ ॥

इह पाऽऽह ननु-करेमि भते सामाश्रयमिति सूत्रमादौ प्रतिक्रमणसूत्रकथनक्षणे द्वितीय तृतीय पुनरिह तदुच्चारण किमर्थं ? उच्यते-सर्वमपि धर्मानुष्ठान समतापरिणामे स्थितस्य सफल भवतीति, प्रतिक्रमणस्यादौ मध्येऽवसाने च पुन पुनस्तस्य स्मृत्यर्थं तदुच्चारण, आह च--

“आश्रमकारस्सगे, पठिक्कमतो य कार सामाश्रय । तो किं करेइ बीअ, तइअ च पुणोवि चस्सगो ॥ १ ॥ समभावमि ठिअप्पा, चस्समां करिअ तो पठिक्कमाइ । एमेव य समभावे, ठिअस्स तइअ पि चस्सगो ॥ २ ॥ सज्जाय १ ज्ञाण २ तव ३ ओसहेसु ४ उवपस ५ युइपयाणेसु ६ । सत्तगुणक्किचणेसु य ७, न हुति पुणरुचदोसा च ॥ ३ ॥” इति चारित्रा-

ममे दास्यते, इत्यनेन देवसिक्कप्रतिक्रमणं सपूर्णं जातं । अत्र प्रतिक्रमणे 'जयतिहुयण' कथने गच्छाचारेण आन्तरणीदोषो गण्यते, देववन्दन विना कायोत्सर्गं तद्दोषो न भवति, ततः 'सवस्सवि देवसिअ' कथनादारम्य 'इच्छामो अणुसट्ठि' याव-
 दान्तरणीदोषो भवेत् ततः परं न स्यात्, सर्वमपि धर्मानुष्ठानं श्रीदेवगुरुमकिवहुमाननादिपुरःसरं सफलं भवतीति, प्रति-
 क्रमणस्य प्रारम्भे सपूर्णं भवने च श्रीदेवगुरुवन्दन इति । आद्यन्तप्रहणेन मध्यस्थाऽपि ग्रहणमिति न्यायेन तत्र किं
 सार्धत्रिकी ज्ञेया, यथा शक्रस्तवे नमुत्थुणमित्यादौ, नमो जिणाणमिति अन्ते च नमो इत्यस्य स्थापनेन शक्रस्तवे प्रतिपद
 तत्पाठज्ञापन, ततः 'कुणइ पच्छित्तवस्सगमिति' श्रीजिनवह्मसूरिविरचितप्रतिक्रमणसामाचारीवचनप्रामाण्यात् चतुर्थ-
 क्षमाश्रमणदानपूर्वं इच्छाकारेण सदिसह भगवन् 'देवसिअपायच्छित्तविसोहणत्थ' करेमि कावस्सगमिति, श्रीतरुणप्रभ-
 सूरिवचसा अन्नत्थूसस्सिएणमि त्यादि भणित्वा कायोत्सर्गं कुर्यात्, तन्मध्ये षतुश्चतुर्विंशतिस्तवचिन्तनं कुर्यात्, पारिते चैक
 षतुर्विंशतिस्तव मङ्गलार्थं पठेत्, हेतुगर्भेऽप्युक्तं, पूर्वं प्रतिक्रमणे चारित्रदर्शनज्ञानाचारशुद्ध्यर्थं कायोत्सर्गेषु कृतेष्वपि
 पुनरिह 'द्विर्बद्धं सुबद्धं' भवतीति न्यायेन प्राणातिपातादिविरमणातिचारविशुद्ध्यर्थं चतुर्थं चतुश्चतुर्विंशतिस्तवचिन्तनरूप
 देवसिक्कप्रायश्चित्तविशुद्ध्यर्थं कायोत्सर्गं कुरुते, तर्कं च—

“गुरुशुभ्रगहणे शुभ्र तिप्पि वद्धमाणक्खरस्सरो पढेइ । सक्कत्थय थय पढिअ कुणइ पच्छित्तउस्सग ॥ २४ ॥

पाणवह मुसावाए, अदत्तमेहूणपरिगह च्चैव । सयमे गंतु अणूण, उस्सासाण हविज्जाहिं ॥ २ ॥”

अथ च कायोत्सर्गः कैश्चित् सामाचारीवशेन प्रतिक्रमणस्य अन्ते क्रियते । कैश्चित्तु आदौ एव क्रियते, श्रीखरतरगच्छी-

“याउखीमन्दमूर्त्तीणा, नृणां चारित्रकाङ्क्षिणाम् । अनुग्रहार्थं तस्वज्ञैः, सिद्धान्तः प्राकृत कृतः ॥ १ ॥”

इत्याद्युक्तिः स्त्रीणा संस्कृतेऽनधिकारित्वसूचनात्, नाटकाविष्यपि प्रायः ख्यालापाना प्राकृतादिभाषयैव दर्शनात् साध्यः श्राविकाश्च नमोऽर्हत्सिद्धेत्यादि सूत्रं न पठन्ति, नमोऽस्तु वर्धमानेत्यादिस्याने ‘ससारदावानले’ त्यादिरूपं स्तुतित्रयं च पठन्ति, यच्च श्रीगुरुकथनाधसरे प्रतिस्तुतिप्रान्ते नमो स्वमासमणामिति गुरुनमस्कारः साधुसाध्व्यादिभिर्भण्यते । तत् नृपाणा लान्येषु प्रतिवार्ता प्रान्तं जीवेत्यादि भणनघत् श्रीगुरुवचःप्रतीच्छादिरूपं सभाव्यते, इदं नमो स्वमासमणामिति पदं विधिप्रपा-तरुणप्रमवालावधोषादौ नाऽस्ति, परं हेतुर्भेऽस्ति, तथेदं श्रीवर्धमानस्वामिनस्तीर्थं तस्याऽऽज्ञया चेदं प्रति-मणाविकरणं निर्विघ्नं च तत्सपूर्णीभवने हर्षेण मङ्गलार्थं च श्रीवर्धमानस्तुतिपाठोऽयं कृतज्ञाना व्यवहारो यत्स्वसमीहित-शुभकार्यनिर्विघ्नभवने श्रीगुरुवचपटुमानताविवर्धमानस्वरेण स्तुतिप्रयपाठश्च हर्षातिरेकादयं च न्यायो लोकेऽपि दृश्यते, यथा राज्ञः शत्रुञ्जयादौ विधाहादौ वा हर्षेण विधिप्रयावित्रवादनोच्चैःस्वरागीतगाननृपपूजनादिः, स्तुतित्रयपाठानन्तरं शक्र-स्रवपाठः ततो गुर्वाज्ञया एकः श्राद्धो यतिर्वा इच्छाकारेण सदिसह भगवन् स्तोत्रमणु ? इति क्षमाश्रमणदानपूर्वकमपु-रस्वरेण सन्नृतगुणगमितम्होकाद्यैकादशकावारम्यं भटोत्तरशतं यावत् श्रीवीतरागस्य बृहत्स्रवणं पठति, अन्ये तु जानुभ्यां स्थित्वा सावधानमनसः कृताञ्जलिपुटाः शृण्वन्ति । ततः सपूर्णस्तोत्रकथनानन्तरं षट्पुर्णि क्षमाश्रमणौ श्रीगुर्वा-दीन् वन्दते इति श्रीहेतुगर्मवचनप्रामाण्यात्, क्षमाश्रमणषट्पुष्टयं दत्ते श्रीतरुणप्रमसूरिवालावधोधानुक्रमेण स षाऽयं प्रथमः ख० श्रीआचार्यमिश्र १ द्वितीयक्षमाश्रमणः २ द्वितीयक्षमाश्रमणः ३ तृतीयक्षमाश्रमणः ४ चतुर्थक्षमाश्रमणः

भवनवशाद् देवा न धन्वताः तदाऽपवावमार्गेण हृदस्त्रोत्रकथनधममे स धन्वते इति स्वगच्छप्रवृत्तिर्हव्यते, परं विचार्यमाणा न तादृक् ।

ननु-प्रतिक्रमण पञ्चविधाचारशुद्धिनिमित्तं क्रियते, यदुक्तं—

“पञ्चविद्यायारविशुद्धिर्हवसिह साधु सावगो धा वि । पत्रिकागणं सए गुरुणा, गुरुविरहे कुण्ड शकोयि ॥ १ ॥”

तत्र पञ्चविधाचारे कस्याऽऽचारस्य प्रतिक्रमणे केन सूत्रेण शुद्धिः स्यात् ? इति, उच्यते—प्रतिक्रमणवाच्य आयस्यकयिषो-
षवाच्यपि अत्र सामान्ये आशयके रूढत्वाणाऽऽवश्यकं पद्यभ्ययनात्मकं तानि याऽमूनि “सामोदयं नज्जीरंराउ संकणेग

पत्रिक्रमण कावत्संगो पञ्चकसाणंति” एतेषां च पदार्था अपि तारा अगी ग्याकभाय—

सवञ्जोगविरइ, १ चकस्तिण २ गुणवजो-अपष्टिपति ३ । हरिशरा निरणा ४ ग निगिस्ता ५ गुणभारणा ६ नेग ॥ १ ॥

तत्र सामाधिकेन चारित्राचारस्य शुद्धिः क्रियते १ यद्युर्विषातिहोने रथेनाधारर २ तन्मन्त्रेण ज्ञानासाधारणात् ३ प्रतिक्रमणेन तेषामतिचाराऽपनयनरूपा ४ प्रतिक्रमणेनाऽऽशुभानां तपतिचाराणां कागोरार्गेण ५ तत्र आभारण गाला-

स्वानेन ६ वीर्याचारस्य पमिः सर्वरपि । चकं च—

“चरिचस्र विसोही, कीरइ सामाइयेण किल इह यं । साक्ये आरजोगाण पञ्जणा रोणराणउ ॥ १ ॥” मंगणमारनि
सोही, चरवीसाइत्य एण किलइ न । असुज्जस्यगुणकित्तण, रूपेणं विणररियणे ॥ २ ॥ नाणार्इगा ५ गुणा, तररा एरा
पठिवरिहरणाओ । वदणएण विहिणा, कीरइ सोही अ तेसिं तु ॥ ३ ॥ हरिशरा ७ तेसिं पुणो, विहिणा ४ तिर

येस्तु प्रतिक्रमणप्रान्ते क्रियते, तथा श्रीजिनवह्नमस्वरिणा प्रतिक्रमणसामाचार्या श्रीजिनप्रभस्वरिणा च त्रिधिप्रपायां
 देवसिक्कप्रतिक्रमणं देवसिक्कप्रयश्चिचकायोस्सर्गपर्यन्तमेव लिखितं, तदानीं तत्प्रमाणस्य पत्रं करणात् । अयं श्रीतरुण-
 प्रभस्वरिकृतपट्टावस्थकषणालावबोधे प्रान्तवतोऽप्रेतनः प्रतिक्रमणानुक्रमेण अनुक्रमो लिख्यते, तथाहि-ततो गीतार्याऽऽघा-
 रणावधौन "इच्छाकारेण सदिसह मगवन् सुद्धोवइवओद्धबाधणत्थ करेमि कावत्सग अन्नत्पूसस्सिपण" इत्यादि भणित्वा
 कायोस्सर्गं करोति, तत्र चतुर्विंशतिस्सवचतुष्टयचिन्तनं पारिते चैक चतुर्विंशतिस्सव पठेत्, ततो जानुम्या म्मित्वा सापु-
 पौपधकाः श्रावकथ "सङ्गाय संदिस्सावेमि सङ्गायं करेमि" इति भणित्वा नमस्काराणां त्रयं पद्यकं वा कथयेत् । तत-
 श्रीपार्वनायसंबन्धिं स्तोत्रं कथयेत्, ततः शक्रस्सवः "जावति चेइआइ" इत्यादि भणित्वा क्षमात्रमणदानपूर्वं 'जायतं केपि
 साह नमोऽईत् सिद्धे'त्थादिक्कयनपूर्वंकं श्रीपार्वनाथलघुसूत्रं न मणित्वा जयवीरायेति पठति, ततो भूतलन्यसामस्रको
 मुखे मुखवस्त्रिकां दत्त्वा "सिरि-थमणयट्ठियपाससामिणो" इत्यादि गाथायुगलं 'वदणवसिआप' इत्याद्युक्तिपूर्वं कायोत्सर्गं
 कुर्यात्, तन्मध्ये चतुर्विंशतिस्सवचतुष्टयचिन्तनं पारिते चैकचतुर्विंशतिस्सवः । ततः क्षमात्रमणदानेन "भट्टारकश्रीजिन-
 दत्तस्वरि-आराधनानिमिच करेमि कावत्समा" इत्याद्युक्तिपूर्वं चतुर्विंशतिस्सवचतुष्टयकायोत्सर्गं करोति, पारिते चैक,
 अस्मिन् देवसिक्कप्रतिक्रमणं विना पदस्थसाधु सर्वेरेक्कीमूय प्रतिक्रमणं स्यापनीयं । अयं कदापि कोऽपि श्राव्यादि-
 पद्यादापठति, तदा न शुक्कति तस्य तैः संमं प्रतिक्रमणकरणं किंतु स तेम्यः पृथग् भूत्वा करोति, प्रतिक्रमणं अप्य
 मुख्यसाधुर्यदि वाचनानार्यादिपदस्थो भवति, तदा आप्रतिक्रमणसूत्रं यावत् पद्यादप्यापठति । अथ केनाऽपि वत्सरुण

भवनवशात् देवा न वन्दिताः तदाऽपवावमार्गेण बृहस्तोत्रकथनसमये स वन्दते इति स्वगच्छप्रवृत्तिर्दृश्यते, परं विचार्यमाणा न तादृक् ।

ननु-प्रतिक्रमण पञ्चविधाचारशुद्धिनिमित्तं क्रियते, यदुक्तं—

“पञ्चविधायारविमुद्धिहेतुमिह साहु सावगो वा वि । पठिक्रमणं सह गुरुणा, गुरुविरहे कुण्ड इ इकोवि ॥ १ ॥”

तत्र पञ्चविधाचारे कस्याऽऽचारस्य प्रतिक्रमणे केन सूत्रेण शुद्धिः स्यात्? इति, उच्यते-प्रतिक्रमणशब्द आवश्यकविशेषो यथाच्यपि अत्र सामान्ये आवश्यकं रूढत्वाच्चाऽऽवश्यकं पृथग्ययनात्मकं तानि चाऽमूनि “सामाह्वय चतुर्वीसंत्यत्र वदण्य पठिक्रमण कादरेसगो पञ्चवर्षाणंति” एतेषां च पृथग्या अधिकारा अमी यथाक्रमम्—

सावज्जोगविरह, १ चक्रस्तिण २ गुणवमो-अपठिवत्ति ३ । स्तुतिवस्तु ४ य विगिच्छा ५ गुणधारणा ६ चैव ॥ १ ॥

तत्र सामायिकेन चारित्राचारस्य शुद्धिः क्रियते १ चतुर्विंशतित्वेन दर्शनाचारस्य २ वन्दनकेन ज्ञानायाचाराणां ३ प्रतिक्रमणेन तेषामतिचारऽपनयनरूपा ४ प्रतिक्रमणेनाऽशुद्धानां तवतिचाराणां कायोत्सर्गेण ५ तप आचारस्य प्रत्याख्यानेन ६ वीर्याचारस्य एभिः सर्वैरपि । उक्तं च—

“चरित्तस्व विसोही, कीरइ सामाह्वयेण किल इह य । सावज्जे आरज्जोगण वज्जणा सेवणत्तणत्त ॥ १ ॥” दसणयारविसोही, चतुर्वीसाह्वय एण क्खिइ अ । अज्जुज्जयगुणक्खिसण, रूवेणं जिणवरिदानं ॥ २ ॥ नाणाईमा उ गुणा, तस्स प्यञ्जपठिवत्तिकरणजो । षट्ठणपण विहिणा, कीरइ सोही अ तेषिं तु ॥ ३ ॥ स्तुतिवस्तु य तेषिं पुणो, विहिणा ज्ञ निद-

येस्तु प्रतिक्रमणप्रान्ते क्रियते, तथा श्रीजिनवल्लभसूरिणा प्रतिक्रमणसामाचार्या श्रीजिनप्रभसूरिणा च विधिप्रपाया
 देवसिक्कप्रतिक्रमणं देवसिक्कप्रायश्चित्तकायोत्सर्गपर्यन्तमेव लिखित, तदानीं तत्प्रमाणस्य एव करणात् । अथ श्रीतरुण-
 प्रभसूरिकृतषट्ठावस्थकवालभावबोधे प्रान्ततोऽप्रेतनः प्रतिक्रमणानुक्रमेण अनुक्रमो लिख्यते, तथाहि-ततो गीतार्थाऽऽच्वा-
 रणावधेन "इच्छाकारेण सदिसह भगवन् सुदोषद्वयोद्दहावणत्य करेमि कावस्सग अन्नत्थूसस्सिएण" इत्यादि भणित्वा
 कायोत्सर्गं करोति, एतच्चतुर्विंशतिस्त्वचतुष्टयचिन्तनं पारिते चैक चतुर्विंशतिस्त्वच पठेत्, ततो जानुम्या सित्वा साधु
 पौषकः श्रावकश्च "सज्जायं संदिस्सावेमि सज्जाय करेमि" इति भणित्वा नमस्काराणा त्रय पञ्चक वा कथयेत् । ततः
 श्रीपार्ष्णनायसंबन्धि स्रोत्रं कथयेत्, ततः शक्रस्त्वच "जावति चेइआइ" इत्यादि भणित्वा क्षमाश्रमणदानपूर्वं 'जायत केवि
 साह नमोऽईत् सिद्धे'त्यादिकथनपूर्वक श्रीपार्ष्णनाथलघुस्त्वचन भणित्वा जयवीरायेति पठति, ततो भूतलन्यस्तमस्त्वको
 मुखे मुखवल्लिकां दत्त्वा "सिरि-थभणयद्विथपाससामिणो" इत्यादि गाथायुगल 'वदणयत्तिआए' इत्याद्युक्तिपूर्वं कायोत्सर्गं
 कुर्यात्, तन्मध्ये चतुर्विंशतिस्त्वचतुष्टयचिन्तन पारिते चैकश्चतुर्विंशतिस्त्वचः । ततः क्षमाश्रमणदानेन "भट्टारकश्रीजिन-
 दत्तसूरि-आराधनानिमिष करेमि कावस्सग" इत्याद्युक्तिपूर्वं चतुर्विंशतिस्त्वचतुष्टयकायोत्सर्गं करोति, पारिते चैकः,
 अस्मिन् देवसिक्कप्रतिक्रमणं विना पदस्थसाधु सर्वैरेकीभूय प्रतिक्रमणं स्यापनीय । अथ कदापि कोऽपि श्राद्धादिः
 पञ्चादापवति, तथा न शुद्धवति तस्य तैः सम प्रतिक्रमणकरणं किंतु स तेभ्यः पृथग् भूत्वा करोति, प्रतिक्रमण अथ
 मुख्यसाधुर्यदि वाचनार्थार्थादिपदस्यो भवति, तथा आप्रतिक्रमणसूत्रं यावत् पञ्चादप्यापवति । अथ केनाऽपि दत्तसूरवा

दर्शनज्ञानातिचारविशुद्धयर्थं कायोत्सर्गत्रयं करोति, प्रथमकायोत्सर्गे एकं चतुर्विंशतिस्रव चिन्तयति, द्वितीयेऽव्येकं 'सायं सयं गोसद्धं लि' वचनात् चिन्तयति, 'साये'ति अत्र अनुस्वारलोपः प्राकृतत्वात् कृतः । ततः साय-सन्ध्याया, प्रतिक्लमणे शत पादानां, तत्र श्लोकस्य चतुष्पादरूपत्वात् पञ्चविंशतिश्लोकानां चतुर्भिर्गुणने शत पादानां भवति । 'गोसे' ति प्रामातिकोषुद्योतकरद्वये अर्धं शतस्य भवति, पादानां पञ्चाशदित्यर्थः । इति श्रीप्रवचनसारोच्चारे (४३ पत्रे) १८५ गाथाशुचौ । तृतीये तु निशातिचारान् चिन्तयति, इह पूर्वोक्तयुक्त्या चारित्रातिचारस्य ज्ञानाद्याचारेभ्यो वैशिष्ट्येऽपि यदेकस्यैव चतुर्विंशतिस्रवनचिन्तनं तत्रात्रौ प्रायोऽप्यव्यापारत्वेन चारित्रातिचाराणां स्वल्पत्वादिना समाव्यते । ततः कायोत्सर्गं पारयित्वा सिद्धसाधं पठित्वा सहासकप्रमार्जनपूर्वं उपविशति, एकं च—

“स्रष्टुय करेण विहिणा, वत्सर्गं चित्तप अ वज्जोअ । बीअ वंसणसुद्धीए चित्तप तत्थवि तमेव ॥ २६ ॥

तइए वि निसाइवारे, जहक्कम चित्तिक्कण पारेइ । सिद्धत्थय पठित्ता, पमज्ज संहासमुवविसइ ॥ २७ ॥”

ननु-प्रथमे चारित्राचारविशुद्धिकायोत्सर्गे निशातिचारचिन्तनं कस्मात् क्रियते ? उच्यते—'निदामचो न सरइ' इत्यादि हेतुभिः, एकं च—

“एत्थ पढमो चरित्ते, वसणसुद्धीपे वीअओ होइ । सुअनाणस्स अ तइओ, नवर चित्ति अ तत्थ इम ॥ १५२६ ॥” तइए निसाइवार” इत्यादि ततः पूर्वं च मुखवस्त्रिकादिप्रतिलेखनापूर्वं वन्दनकदानादिविधिं विधत्ते तावत् यावत् प्रतिक्लमणसु-ब्रानन्तरः कायोत्सर्गः । एकं च—“पुंषं च पोत्तिपेहण, वंसणमालो अ सुत्तपढण च । वदणत्थामणवदण, गाद्यतिगपढणसु-

पाइ पडिकर्मणं । तेण पडिकर्मणेणं, तेसिं पि कीरई सोही ॥ ४ ॥ चरणणाइआयाण, जइकम वणविगच्छरुत्वेण । पडि-
 कमणा सुब्बाण, सोही तइ काउसंगेण ॥ ५ ॥ गुणघारणरुत्वेण, पञ्चक्खाणेण तवइआरस्स । विरियायारस्स पुणेणं,
 सवे हि पि कीरए सोही ॥ ६ ॥” इति देवसिक प्रतिक्रमण सहेतुक स्वसामाचारीक संपूर्णं ॥ ३ ॥

इदानीं रात्रिप्रतिक्रमणानुक्रमः कोऽप्युच्यते, तथाहि-पाश्चात्यनिशायामे निद्रां परित्यज्य ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य क्षमा-
 श्रमणदानपूर्वं “कुसुमिण दुसुमिण राइपायच्छिचविशोहणस्य करेमि कारस्सगमि”त्यादि भणित्वा चतुर्विंशतिस्त्व-
 चतुष्कचिन्तनरूपं कायोत्सर्गं कुर्यात्, श्रावकस्तु सामायिकोच्चारपूर्वकं कायोत्सर्गं करोति, एष च कायोत्सर्गो देवसिकप्रा-
 यश्चिचविशोधनार्थं च संभाव्यते । इह च सर्वं श्रीवेद्यगुरुवन्दनपूर्वं सफलमिति चैत्यवन्दनां विधाय स्वाध्यायकायोत्सर्गादि-
 धमव्यापारं विधत्ते, यावत्प्रासातिकप्रतिक्रमणवेला, तदनु चतुरादिक्षमाश्रमणैः प्रतिक्रमणं स्थापयति, क्षमाश्रमणचतुष्टय श्रीत-
 रुणप्रसूरिखचनप्रामाण्याद्, एव प्रथमक्षमाश्रमणेन भीआचार्यमिश्र १ द्वितीय क्ष० श्रीचपाध्यायमिश्र २ तृतीय क्ष० वर्तमा-
 नगुरु श्रीअमुकसूरि ३ चतुर्थ क्ष० सर्वसाधु, ततो भूतलन्यस्तमस्तको मुखे मुखवस्त्रिका दत्त्वा ‘सबस्सवि राइये’त्यादिसूत्र
 सकलरात्रिकालाचारबीजकमूतं भणति, अत्राऽबिकारे ‘इच्छाकारेण सदिसहे’ति पदन वाच्य, ततः शक्रस्त्व पठति, उक्क च-

“एव ता देवसिअ, राइधमवि एवमेव नवरि तहिं । पढम दाकं मिच्छामि दुक्कड पढइ सकयय ॥ १ ॥”
 इह च शक्रस्त्वपाठेन सहेपदेववन्दन पूर्वं कृतवन्दनत्वेऽपि श्रीदेवभक्तिः सर्वत्र कार्या इति स्मरणार्थं इत्यादि कार-
 णानि यथाऽवगम स्वय भाव्यानि; ततो द्रव्यतो भावतश्च उत्थाय ‘करेमि भते सामाइयमि’ त्यादि सूत्रपाठपूर्वं चारित्र-

॥ ४८ ॥ पश्चिमिषु निस्सङ्घो, वदिचाण तओ गुरु । कारस्सग तओ कुज्जा, सवटुक्खविमुक्खणं ॥ ४९ ॥ किं तव पडिक्खामि ? , एव तत्थ विधिं तए । कारस्सग तु पारिजा, करिज्जा जिणसथव ॥ ५० ॥ पारियकारस्सगो, वदिचाण तओ गुरु । तव सपडिक्खिच्चा, करिज्जा सिच्चाण संथव ॥ ५१ ॥ पारिअकारस्सगो वदिताण । तओ गुरु सपडिक्खिच्चा करिज्जा सिच्चाण सथव ॥ ५१ ॥” इति ॥

अथ पाक्षिक-घातुर्मासिक-सावत्सरिक-प्रतिक्रमणानुक्रमः कथ्यते, तत्र पाक्षिकप्रतिक्रमणमाचरणा चतुर्दश्या—तत्र साधवः सूक्ष्मबादरातिचारजातस्य विशेषनार्थं सदा दिवसनिशावसानेषु प्रतिक्रमण विदधाना अपि पक्षचतुर्मासवत्सरेषु विशेषेण प्रतिक्रमण कुर्वन्ति, उत्तरकरणविधानार्थं, तथाहि—यथा कश्चित् तैलादिभिः कृतवपु सस्कारोऽपि घूपविलेपनभूयणादिभिः उत्तरकरण विधत्ते, तथा साधवोऽपि शुद्धिविशेषं कुर्वन्तीति । किं वा “जह गेह पइदिवस, पि सोहिओ तह वि पक्खसधीसु । सोहिज्जइ सविसेस, एव इहय पि नायव ॥ १ ॥” तथा नित्यप्रतिक्रमणे कश्चिदतिचारो विस्मृतः स्यात् स्मृतो वा भयादिना गुरुसमक्षे न प्रतिक्रान्तं स्यात् परिणाममान्धाद् असम्यक् प्रतिक्रान्तोच्चारणाद् अतः पाक्षिकादिषु त प्रतिक्रामन्ति । तत्र पाक्षिके पूर्ववत् दैवसिक प्रतिक्रमणसूत्रान्तं श्रीतरुणप्रभसूरिवचनेन “यदामि जिणे षट्ठवीसमि” ति पर्यन्तं भणित्वा प्रथमक्षमाश्रमणेन इच्छाकारेण “सुदिसह भगवन् पक्सियमुहपत्तिं पडिलेहेमि, चतुर्मासिके षट्ठमासी सु०, सवच्छरिए संवच्छरिय सु०” इत्युक्त्वा द्वितीयक्षमाश्रमणं दत्त्वा मुखवस्त्रिका प्रतिलेख्यं घन्दनफं दत्त्वे । अत्रान्तरे दृढसाधुः वक्ति—“पुण्यवन्तो देवसिने” स्थानके पाक्षिक-घातुर्मासिक-सावत्सरिक भणित्वा हीकं राखज्यो

तमेऽध्ययने कोऽपि स्वल्पः प्रतिक्रमणानुक्रमः (५४० पत्रे) प्रतिपादितो नाऽन्यत्र काऽपि, तथाऽपि ज्ञानुमुद्दिश्य न भ्राज्ज । सांप्रत क्रियमाणप्रतिक्रमणानुक्रम इयान् विस्तर—कोऽपि पूर्वधरादिप्राकनष्टरिविनिर्मितप्रन्यानुसारी कोऽपि च स्वगच्छसंप्रदायगम्य । श्रीवत्सराध्ययने प्रतिक्रमणानुसारेण क्रम एव, तथाहि—

“पोरसिए चरव्मागे, वदिचा ण तवो गुरु । पढिकमिचा कालस्स, सिज्ज तु पढिलेहए ॥ ३७ ॥ पासयणुच्चारभूमि च, पढिलेहिज्ज जय अई । क्खवस्सग तवो कुञ्जा, सब्बुक्खविमुक्खण ॥ ३८ ॥ देसिय च अईयार, चित्तिज्ज अणुपु-
बसो । नाणमि इसणे वेव, चरित्तमि तरेव य ॥ ३९ ॥ पारियकावस्सगो, वदिचा य तवो गुरु । देसिय तु अइयारं, आलोइज्ज अइक्कम ॥ ४० ॥ पढिकमिसाण निस्सलो, वदिचाण तवो गुरु । कावस्सग तवो कुञ्जा, सपडु-
क्खविमुक्खण ॥ ४१ ॥ सिद्धाण संयवं किच्चा, वदिचाण तवो गुरु । पुईमगल च काकण, काल सपडिलेहए ॥ ४२ ॥”

इति दैवसिक्कप्रतिक्रमणानुक्रमः ।

“पहमं पोरिसिं सज्जाय, बीज माणं सियायई । तईयाए निव्वमुक्ख तु, चरयी भुज्जोवि सज्जाय ॥ ४३ ॥ पोरि-
सीए चरयीए, काल तु पढिलेहए । सज्जाय तु तवो कुञ्जा, अवोहतो असज्जए ॥ ४४ ॥ पोरिसीए चरव्माए, वदिचा
ण तवो गुरु । पढिकमिसु कालस्स, काल तु पढिलेहए ॥ ४५ ॥ आगए कायदुस्सगे, सब्बुक्खविमुक्खणे । क्ख-
स्सग तवो कुञ्जा, सब्बुक्खविमुक्खणं ॥ ४६ ॥ राईय च अईयार, चित्तिज्ज अणुपुबसो । नाणमि वसणमि अ,
चरित्तमि तवमि अ ॥ ४७ ॥ पारिअक्खवस्सगो, वदिचाण तवो गुरु । राईय तु अईयारं, आलोइज्ज अइक्कमं

मणेण अग्मुद्धिओमि अक्खिभतर पक्खिय-घरम्मासिअ-संघच्छरिअं वा खामेमि” इत्यादि, ततो घन्दनकडय ददाति, ततो
 “देवसिअं आलोइअ पडिअं पक्खिअं-घरम्मासिअ-संघच्छरिअं वा पडिअमायेह” गुरुन्ते “सम्म पडिअमह सि ।” तत
 इच्छमिति भणित्वा यः पाक्षिकसूत्र मणति स सामायिकसूत्र “इच्छामि पडिअमि जो मे पक्खिओ चरम्मासिओ
 संघच्छरिओ अइयारो कओ” इत्यादि सूत्र भणित्वा एकक्षमाश्रमणेन “पक्खियसुत्त संदिसायेमि द्वि० क्षमा० पक्खियसुत्त
 कहेमि सि” मणित्वा नमस्कारत्रय पठित्वा पाक्षिकसूत्र पठति । ये च साधुश्रावका शृण्वन्ति ते तदा किं कुर्युरित्याह—
 सामायिकसूत्र चत्तर्गसूत्र तस्सुचरीसूत्र च पठित्वा कायोत्सर्ग कुर्वन्ति, कायोत्सर्गकरणशक्त्यभावे उपयिष्टा अपि
 शृण्वन्ति, पर प्रान्ते सर्वेऽप्युत्थाय कायोत्सर्ग कुर्वन्ति । यदुक्क श्रीविधिप्रपाया, तथाहि—“वदण दाऊ भणइ देयसिअ आलो-
 इअ पडिअत्त पक्खिय पडिअमावेह, तओ गुरुणा सम्म पडिअमहेति भणिय सामाइयसुत्त उरसगसुत्त च भणिय खमासम
 णेण पक्खियसुत्त सदिसावेमि पुणो खमासमणेण पक्खियसुत्त कहेमि सि भणित्वा नमुफारतिग कडिय पक्खियसुत्त भणइ
 वे य सुत्त सुणति ते उरसगसुत्ताणतरं तस्सुचरीकरणं ति दढग कडिय काउरसगो ठति” इति । तरुणप्रभसूरिकृत-
 बालावबोधे तु ये कायोत्सर्ग कृत्वा शृण्वन्ति तेपामयेवाऽनुक्रम प्रोक्तोऽस्ति, अथ च यः सूत्र भणति तस्य कर्तव्य-
 ताऽनुक्रमो न चकोऽस्ति । अथ ये श्राद्धाः श्रीगुरु विना प्रतिक्रामन्ति ते तु एव कुर्वन्ति, तथाहि—एकः श्रावकः श्रीस्या-
 पनाचार्यमे समागत्य एकक्षमाश्रमणदानेन वक्कि इच्छाकारेण “सदिसह भगवन् सूत्र सदिसाहु” गुरुंकि “सदिसावेह”
 पुनादि० व० भगवन् सूत्र कहु, गुरुंकि भणहे ति, तत इच्छमिति भणित्वा ऊर्ध्वीभूय हस्तद्वय सयोज्य मुत्ते मुग्यत्रिखिका

मधुरस्वरे पठिक्रमज्यो, अन्ये भणन्ति तद्वचि, इदं वार्तिकवाक्य गच्छप्रवृत्त्या कथ्यमानमस्ति, परं त्रिपिप्रपातः प्रामग्यो-
 बालाववोधादौ लिखितं नास्ति । ततः संबुद्धान् श्रीगुरुवादीन् क्षमयितुं क्षमाप्रधानं च सर्वमनुष्ठानं मफलमिति ज्ञापयितुं
 “संबुद्धा क्षामणेन अन्मुहुजोह अम्भितरपक्विय स्वामेसि” चातुर्मासिकप्रतिक्रमणे “चातुर्मासिअ स्वामेसि” सात्तरनरि-
 प्रतिक्रमणे “संवच्छरिअं स्वामेसि” इति पाठमूर्ध्वस्थित एव मस्रके हस्तद्वयं निवेशयन् कथयित्वा ततो ज्ञानुभ्यां स्थित्या
 भूतलन्यसमस्रको मुखे मुखवस्त्रिका दत्त्वा पाक्षिकप्रतिक्रमणे “पद्मरसण्ह राईण”मित्यादि, चातुर्मासिकप्रतिक्रमणे “चत्तण्ह
 मासाण”मित्यादि, सांवत्सरिकप्रतिक्रमणे “दुवालसण्ह मासाण”मित्यादिपाठेन श्रीगुरुवादीन् क्षमयति । तत्र पाक्षिके त्रीन्,
 चातुर्मासिके पञ्च, सावत्सरिके सप्त क्षामणकाणि कार्याणि, परं त्रिषु अपि स्थानेषु साधुद्वयं शेषं रक्षणीयं । अत्र श्रीजा-
 यन्पकवृद्धवृत्तिः (७९४ पत्रे)—

“एव संसाणसि साहूण क्षामणावंदणं करोति, अहं विआलो वाधाओ वा ताहे सत्तण्ह पचण्ह तिण्ह वा, पच्छा देयसिअ
 पठिक्रमति” इति, ततः तत्प्राय इच्छाकारेण “संदिसह भगवन् पक्विय चत्तमासिअ सवच्छरिअ वा आलोपमि इच्छ आलो
 पमि ओ मे पक्वियओ ओ मे चत्तमासिओ ओ मे सवच्छरिओ वा” इत्यादि सूत्रं भणित्वा संक्षेपेण विस्तरेण वा पाक्षिकान्
 चातुर्मासिकान् सांवत्सरिकान् वाऽतिथारा नालोचयति “सवत्स वि पक्विय चत्तमासिअ सवच्छरिअ” इत्यादि भणित्वा
 तपयासादिभ्यः प्रायश्चित्तं प्रतिपद्यते, अत्र गच्छप्रवृत्त्या गुरुर्वचि—“चत्तयेण छट्टेणं अट्टमेण वा पठिक्रमह” इति ततो
 वन्दनकदानपूर्वकं प्रत्येकं क्षामणकानि कुरुते, तत्पाठस्तत्करणप्रमत्सरिणोक्तो यथा—“देयसिअ आलोइअ पठिक्रत प्रत्येकला-

मोषा अद्भुद्भिर्भोमि अर्द्धिभतर पक्विस्य--चरम्भालिअ--संघच्छरिअ वा खामेमि" इत्यादि, ततो वन्दनकद्वय ददाति, ततो
"देवसिअं आलोइअ पडिक्कत पक्विसअ--चावम्भालिअ--सवच्छरिअ वा पडिक्कमावेह" गुरुवृत्ते "सम्म पडिक्कमह स्ति ।" तत
इच्छमिति भणित्वा यः पाथिकसूत्र भणति स सामायिकसूत्र "इच्छामि पडिक्कमिअ जो मे पक्विसजो चरम्भालिओ
संघच्छरिओ अइयारो कओ" इत्यादि सूत्र भणित्वा एकसमाअमणेन "पक्विसयसुत्त सदिसावेमि द्वि० क्षमा० पक्विसयसुत्त
कहेमि चि" भणित्वा नमस्कारत्रय पठित्वा पाथिकसूत्र पठति । ये च साधुश्रावका शृण्वन्ति ते तदा किं कुर्युरित्याह--
सामायिकसूत्र चत्सर्गसूत्र तस्सुत्तरीसूत्र धं पठित्वा कायोत्सर्गं कुर्वन्ति, कायोत्सर्गकरणशक्त्यभावे उपविष्टा अपि
शृण्वन्ति, पर प्राप्ते सर्वेऽप्युत्थाय कायोत्सर्गं कुर्वन्ति । यदुक्क श्रीविधिप्रपाया, तथाहि--"वदण दाक भणइ देवसिअ आओ-
इअ पडिक्कत पक्विसय पडिक्कमावेह, तओ गुरुणा सम्म पडिक्कमहेति भणिय सामाइयसुत्त उरस्सगसुत्त च भणिय खमासम
णेण पक्विसयसुत्त सदिसावेमि पुणो खमासमणेण पक्विसयसुत्त कहेमि चि भणित्वा नमुक्कारतिग कद्विय पक्विसयसुत्त भणइ
जे य सुत्त सुणति ते उरस्सगसुत्तायतरं तस्सुत्तरीकरणेण ति दहग कद्विय कावस्सगे ठति" इति । तरुणप्रमसूरिकृत-
धाठावधोपे तु ये कायोत्सर्गं कृत्वा शृण्वन्ति तेपामयमेवाऽनुक्रमः प्रोक्तोऽस्ति, अथ च य' सूत्र भणति तस्य कर्तव्य-
वाऽनुक्रमो न उक्तोऽस्ति । अथ ये श्राद्धा शृण्वन्ति तेपामयमेवाऽनुक्रमः प्रोक्तोऽस्ति, तथाहि--एक श्रावकः श्रीस्या-
पनाचार्यीमे समागत्य एकसमाअमणधानेन वक्कि इच्छाकारेण "सदिसह भगवन् सूत्र सदिसाहुं" गुरुर्वक्कि "सदिसावेह"
पुनर्दि० ४० भगवन् सूत्रं कहु, गुरुर्वक्कि भणहे ति, तव इच्छमिति भणित्वा ऊर्ध्वीभूय हस्तद्वय सयोज्य मुले मुखवलिखा

दत्त्वा नमस्कारत्रय कथयित्वा मधुरस्वरेण व्यक्ताक्षर सावधानचित्तं सूत्रार्थं मनसि चिन्तयन् यदित्युसूत्र गुणयति श्रोता-
 रश्च पुर्योक्तविधिना कायोत्सर्गं कृत्वा शृण्वन्ति । ततः सूत्रसमाप्तौ नमस्कारेण पारयित्वा सर्वेऽप्यूर्ध्वं स्थित्वैव नमस्कारत्रय
 पठित्वा उपविश्य नमस्कारत्रय-सामायिकसूत्रत्रयपूर्वं, “इच्छामि पठिकमिच्छ ज्ञो मे पवित्रजो अइयारो कजो” इत्यादि-
 दृढक पठित्वा, साधुः साधुप्रतिक्रमणसूत्र, श्राद्धः श्राद्धप्रतिक्रमणसूत्र भणसि । श्राद्धकस्तु एको गुर्वादेशेन कथयति अन्त्ये
 शृण्वन्तीति गच्छप्रवृत्तिः, तत उत्थाय “अङ्गमुष्टिओमि आराधणाएस्मि” दृढक पठित्वा क्षमाश्रमणदानेन कथयति “इच्छाका-
 रेण संदिसह भगवन् मूलगुण-चत्तरगुणातिचारविशुद्धिनिमित्तं फरेमि कावत्सग”, गुरुर्वृते “करेह तत इच्छ करेमि मते
 इच्छामि ठामि कावत्सगग अन्नतपूसस्सियण”मित्यादि भणित्वा प्रतिक्रमणेन न शुद्धाना अतिचाराणा विशुद्ध्यर्थं द्वादशचतुर्वि-
 शतिकवचिन्तनरूप कायोत्सर्गं कुर्यात् । षातुर्मासिके कायोत्सर्गे विंशतिचतुर्विंशतिस्रवचिन्तन कुर्यात्, तथा सायत्सरिके
 कायोत्सर्गे च षत्वारिंशच्चतुर्विंशतिस्रवान् नमस्कारमेकमधिकं च चिन्तयेत्, तत पारयित्वा चतुर्विंशतिस्तवमेक कथयित्वा
 उपविश्य मुखवस्त्रिच्छा प्रतिलेख्य वन्दनकद्वयं दत्त्वा, इच्छाकारेण संदिसह भगवन् समस्तक्षामणेणं अङ्गमुष्टिओमि अङ्गि-
 त्तं पक्खिय चत्तमासियं संवच्छरिय खामेउ इत्यादिना समाप्तक्षामणक विधत्ते, अत्र गच्छप्रवृत्त्या गुरुर्वृत्तिं पुण्यवन्त
 त्रीणि त्रीणि नमस्कार करी ब्यार खमासमण देइ पक्खिय चत्तमासिय संवच्छरिय खामणा खामह, तत साधवः
 क्षामणासूत्रालापकैः धारचतुष्टयं धामयन्ति । श्राद्धस्तु षट्त्रिंशच्छोभयन्दनैः भूतलन्थस्समस्वको धारचतुष्टयं त्रीन् त्रीन्
 नमस्कारान् मणति, वकं च हेतुगर्भे—

“सुप्त अङ्गमुद्गाणं, वस्सगो पुत्तिवदण तह य । पज्जते अ खामणय, तह चवरो छोमवदणया ॥ १ ॥”

तदन्ते गुरवो भणन्ति ‘नित्यारगपारगाहोह’चि ततः सर्वे भणन्ति ‘इच्छ इच्छामो अणुसद्धि’ इति हेतुगर्भे । तरुणप्रम-
सूरिबालावबोधे तु पूर्वं सर्वेऽपि ‘इच्छामो अणुसद्धि’मिति भणन्ति, ततो गुरुर्वृते ‘नित्यारगपारगाहोह’चि । अत्रान्तरे इद
‘पाखीनइ लेखइ’ इत्यादिक धाक्य श्रीतरुणप्रमसूरिबालावबोधविधिप्रपादौ लिखित नाऽस्ति, तथापि आचारदिन-
करे लिखितमस्ति, तथाहि-“पाखिनइ एक उपवासु अथवा वी आविल अथवा तिण्ह नीवी ब्यार एकासणां अथवा वीस-
इत्ससज्झाय एतलइ तपधर्याणि करी यथा शकं पक्षदिवसमाहे प्रवेश करिज्यो, ततो गुरुर्वृते पुण्यवन्तो पाखिने लेखइ
एक उपवास वी-आखिल तिण्हि नीवी ब्यार एकासणा अथवा वीसइत्ससज्झाय करी एक उपवासनव पूरपूरिज्यो,
पाखिनइ थानके देवसिक भणिज्यो, ततः सर्वेऽपि भणन्ति तहसि । चातुर्मासिकप्रतिक्रमणे एतत्सर्वं द्विगुण याच्यं,
सांघत्सरिकप्रतिक्रमणे त्रिगुण याच्य, परमेतद्वार्षिकविधिः तरुणप्रमसूरिकृतवालावबोधौ लिखितो नाऽस्ति, ततो
वन्दनक दत्त्वा देवसिकप्रतिक्रमण पूर्ववत्कार्यं, नवर भवनदेवतास्तुतिरधिका कथ्यते, तत्र हेतुगर्भे हेतुर्यथा-क्षेत्र-
देवतायाः प्रत्यह स्मृतौ भवनस्य क्षेत्रान्तरगतत्वेन भवनदेव्या अपि स्मृति कृतैव, तथापि पर्वदिने तस्या अपि बहु-
मानार्हत्वात् कायोत्सर्ग साक्षात् क्रियते, पाक्षिकादिपर्वत्रयेऽपि । विधिप्रपाया तु प्रोक्त “सबच्छरिए भवणदेवया
कावस्सगो न कीरइ न य शुई, असज्झाइ कावस्सगो वि न कीरइ” इति । पर्वत्रयेऽपि गुरुणा वर्धमानस्तुतित्रये कथिते
चाऽन्ये वर्धमानस्तुतिं भणन्ति । श्रीस्वरतरगच्छे सति तद्गोत्रीयादिश्रावके जयतिहुयणनमस्कार बोहित्यरागोत्रीयः

दत्त्वा नमस्कारत्रय कथयित्वा मधुरस्वरेण व्यक्ताक्षर सावधानचित्तः सूत्रार्थं मनसि चिन्तयन् धंदिपुसूत्र गुणयति श्रोता-
 रश्च पूर्वोक्तविधिना कायोत्सर्गं कृत्वा शृण्वन्ति । ततः सूत्रसमाप्तौ नमस्कारेण पारयित्वा सर्वेऽप्यूर्ध्वं स्थित्वैव नमस्कारत्रय
 पठित्वा उपविश्य नमस्कारत्रय-सामायिकसूत्रत्रयपूर्वं, “इच्छामि पडिक्कमिच जो मे पक्खिज्जो अइयारो कज्जो” इत्यादि-
 द्बक पठित्वा, साधुः साधुप्रतिक्रमणसूत्र, श्राद्धः श्राद्धप्रतिक्रमणसूत्र भणति । श्रावकस्तु एको गुर्वादेशेन कथयति अन्ये
 शृण्वन्तीति गच्छप्रवृत्तिः, तत उच्यते “अन्मुट्ठिओमि आराहणाएत्ति” द्बक पठित्वा क्षमाश्रमणदानेन कथयति “इच्छाका-
 रेण सदिसह भगवन् मूलगुण-चत्तरगुणातिचारविशुच्चिनिमिच फरेमि कावस्सग”, गुरुव्रते “करेह तत इच्छ करेमि मते
 इच्छामि ठामि कारस्समं अट्ठयूसस्सिएण”मित्यादि भणित्वा प्रतिक्रमणेन न शुद्धाना अतिचाराणा विशुद्धार्थं द्वादशचतुर्वि-
 दशतिस्त्रयचिन्तनरूप कायोत्सर्गं कुर्यात् । चातुर्मासिके कायोत्सर्गे विंशतिचतुर्विंशतिस्त्रयचिन्तन कुर्यात्, तथा सायत्सरिके
 क्षयोत्सर्गे च चत्वारिंशच्चतुर्विंशतिस्त्रयान् नमस्कारमेकमधिकं च चिन्तयेत्, ततः पारयित्वा चतुर्विंशतिस्त्रयमेक कथयित्वा
 उपविश्य मुखावस्त्रिकां प्रतिलेख्य धन्यनकइय दत्त्वा, इच्छाकारेण संविसह भगवन् समत्तखामणेण अन्मुट्ठिओमि अन्मि-
 तर पक्खिय चत्तमासिय संवच्छरिय खामेठ इत्यादिना समाप्तक्षामणक विधत्ते, अत्र गच्छप्रवृत्त्या गुरुर्वकि पुण्यवन्त
 त्रीणि त्रीणि नमस्कार कही ध्यार खमासमण देइ पक्खिय चत्तमासिय संवच्छरिय खामणा खामह, ततः साधव
 क्षामणासूत्रालापकैः वारचतुष्टयं क्षामयन्ति । श्राद्धस्तु चतुर्भिर्गच्छोभवन्दनैः भूतलन्थस्त्रमस्त्रको वारचतुष्टय त्रीन् त्रीन्
 नमस्कारान् भणति, द्बक च हेतुगर्भे—

पुगइ आवस्सिय करिअ साहुव उवउत्तो निज्जीवयाइलं गतु अणुजाणह—अस्सावग्गह।।८ भाणज्जण विसिपवणगामसूरियाए
 समयविदिणा उच्चारपासवणे धोसिरिअ फासुअबलेण आयमिय पोसहसालाए आगतूण निसिहीआइ पुव पविसिअ इरि
 यावहियं पडिक्कमिअ खमासमणपुव भणति, इच्छाकारेण सविसह भगवन् गमणागमण आलोयह इच्छ आवस्सिअ
 करिअ अवरदक्खिणप्पमुहदिसाप गच्छिअ दिसालोअ करिअ सहासए थडिल च पडिलेहिअ उच्चारपासवण धोसिरिअ
 निसीहिअ करिअ पोसहसाल पविट्ठा आवतजतेहिं ज खडिअ ज विराहिअ तस्स मिच्छामि बुक्कह”, तओ सज्जाय ताव
 करेइ जाव पच्छिमपहरो जाए अ, तस्मि खमासमणपुव पडिलेहण करेमि, पुणो पोसहसाल पमज्जेमि ति पुव च अग
 पडिलेहण काऊ पोसहसाल दहपुच्छणेण पमज्जिअ कजेअ सद्धरिअ परिट्ठुविअ इरिय पडिक्कमिअ ठवणायरिअ पडिलेहिअ
 ठवेइ । तओ गुरुसमीवे ठवणायरीय समीवे वा खमासमणवुगेण मुहयोत्तिं पडिलेहिअ पढमखमासमणे इच्छाकारेण सदि-
 सह भगवन् सज्जाय संदिसावेमि बीअ, खमासमणे सज्जाय करेमि ति भणिय सज्जाय वदणय दाऊण गुरुसक्खिय पच्च-
 क्खाइ, तओ खमासमणवुगेण उवहि थडिलपडिलेहण सदिसावीय उवहि पडिलेहण करेमि खमासमणवुगेण वइसण सदि-
 सावेमि वइसण ठापमि ति भणिय वत्थकवलाइ पडिलेहेइ । इत्थ जो अमत्तही स सबोवधि पडिलेहाणतर कडिपट्टय
 पडिलेहेइ, जो पुण भत्तही सो कडिपट्टय पडिलेहिअ, उवहि पडिलेहि इति विसेसो । तओ सज्जाय ताव करेइ जाव
 कालवेला, जायाए अतीए उच्चारपासवण थडिले चववीच पडिलेहिअ, जइ तस्मि दिणे चवइसीए पक्खियं चावम्मांसं

तत्र भवसिन्धुखुल्लगुरुपादमूले द्वादशावर्तवन्दना विद्या, शक्तिसंभवश्च चचविद्यार उपवास प्रत्याख्यान करइ, शक्ति अंस-
भवश्च सुगुरूपविष्टविद्यारोपवास प्रत्याख्यान करइ, पछै एक खमासमणे इच्छाकारेण सदिसह भगवन् बहुवेल सदिसा-
धेमि मणी । बीय खमासमणे भगवन् बहुवेल करेमि पाछइ एक खमासमणे इच्छाकारेण सदिसह भगवन् सञ्ज्ञाय संदि-
साधेमि ३ वत्स्य खमासमणे इच्छाकारेण सदिसह भगवन् सञ्ज्ञाय करेमि इत्तु भणि ४ पाचमइ खमासमणे इच्छा० स०
म० बइसण सदिसाधेमि ५ छट्टइ खमासमणे इच्छा० स०, म० वइसण ठापमि इत्तु भणइ ६ पछइ उपधान तप तणउ
द्वादशावर्त वादणा देइ करी मुहपत्ति मुखे देइ करी मधुरस्वरइ सञ्ज्ञाय करइ इति । तओ जायाप पऊण पोरिसिप
खमासमणदुगेण पहिलेइण संधिसाविअ मुहपत्ति य पहिलेइहिय भोयणपाणभायणाइ पहिलेइइ, तओ पुणो सञ्ज्ञाय
करेइ आव काल्येला ताहे आवस्सिआइ पुवं चेइहरे गतु देवे वदेइ, उवहाणवाही पुण पचहिं सकथएहिं देवे वदेइ तओ
अइ पारणाइ तओ पक्खलाणे पुंछे खमासमणदुगपुव मुहपत्तिं पहिलेइहिय भणइ भातपाणी पारावेह चवहाणी नवकार-
सहिओ चवविहारो इयरो भणइ पोरिसो पुरिमहो वा तिविहाहारं चवविहाहार वा एकासण नीवी आबिल वा आव
काइवेलातीए भणपाणं पारावेमिच्छि, तओ सकथय भणिय खण सञ्ज्ञाय च काळ जहा समव अतिहिसविभाग काळ
मुह हत्ये पहिलेइहिय नमुक्कापुव अरत्त बुद्धो असुरसुर अचवचव अद्दुअम विलविअ अपरिसाडिअ जेमेइ, त पुण निअ-
धरे अहाप्यवत्त फ़सुअति पोसहसालाए वा पुबसंदिट्टसयणोवणीयं न य भिक्ख हिंइइ, तओ आसणाओ अचलिओ
वेव दिवसचरिमं पक्खस्वइ तओ इरियावहिय पटिक्कमिअ सकथय भणइ, जइ पुण सरीरर्षिताए अट्ठो तो नियमा

बुगइ आधस्त्रिय करिअ साहुष उवउत्तो निज्जीवथडिले गंतु अणुजाणह-अस्वावगहोत्ति मणिऊण विसिपवणगामसूरियाए
 समयविहिणा उच्चारपासवणे वोसिरिअ फासुअजलेण आयमिय पोसहसालाए आगतूण निसिहीआइ पुष पविसिअ इरि
 यावहिय पढिकमिअ खमासमणपुष भणति, इच्छाकारेण संविसह भगवन् गमणागमण आलोयह इच्छ आवस्सिअ
 करिअ अवरवक्खिणप्पमुहदिसाए गच्छिअ दिसालोअ करिअ सवासए थडिल थ पडिलेहिअ उच्चारपासवण वोसिरिअ
 निसीहिअ करिअ पोसहसाल पविट्ठा आवतअंतोहिं अ खडिअ अ विराहिअ तस्स मिच्छामि बुक्कह”, तओ सज्जाय ताव
 करेइ जाय पच्छिमपहरो जाय अ, तम्मि खमासमणपुष पडिलेहण करेमि, पुणो पोसहसाल पमज्जेमि चि पुष थ अग
 पडिलेहण काक पोसहसाल दहपुच्छणेण पमज्जिअ कज्जेअ उच्चरिअ परिट्ठविअ इरिय पढिकमिअ ठवणायरिअ पडिलेहिअ
 ठवेइ । तओ गुरुसमीवे ठवणायरीय समीवे वा खमासमणदुगेण मुहपोत्तिं पडिलेहिअ पढमखमासमणे इच्छाकारेण सदि-
 सह भगवन् सज्जाय सदिसावेमि बीअ, खमासमणे सज्जायं करेमि चि भणिअ सज्जाय वदणयं दाऊण गुरुसक्खिय पच्च-
 क्खाइ, तओ खमासमणदुगेण उवहि थडिलपडिलेहण सदिसावीय उवहि पडिलेहण करेमि खमासमणदुगेण वइसण सदि-
 सावेमि वइसण ठायमि चि भणिय वत्थकवलाइ पडिलेहेइ । इत्थ जो अभत्तही स सबोवहि पडिलेहाणतर कडिपइय
 पडिलेहेइ, ओ पुण भत्तही सो कडिपइय पडिलेहिअ, उवहिं पडिलेहि इति विसेसो । तओ सज्जाय ताव करेइ जाव
 कालवेला, जायाए अतीए उच्चारपासवण थडिले चचवीसं पडिलेहिअ, जइ तम्मि दिणे चतइसीए पक्खियं चावम्मासं

तत्र भवसिन्धुकुल्युक्तपादमूले द्वावधावर्तवन्दना दियइ, शकिसभवइ चतविहार सपवास प्रत्याख्यान करइ, शक्ति असं-
 भवइ सुगुरुपदितिविहारोपवास प्रत्याख्यान करइ, पछे एक स्वमासमणे इच्छाकारेण सदिसह भगवन् बहुवेळ सदिसा-
 वेमि भणी । वीथ स्वमासमणे भगवन् बहुवेळ करेमि पाछइ एक स्वमासमणे इच्छाकारेण सदिसह भगवन् सञ्जाय संदि-
 सावेमि ३ षत्तय स्वमासमणे इच्छाकारेण सदिसह भगवन् सञ्जाय करेमि इसु भणि ४ पाचमइ स्वमासमणे इच्छा० स०
 भ० षड्मण सदिसावेमि ५ छठ्ठइ स्वमासमणे इच्छा० स०, भ० षड्मण ठापमि इसु भणइ ६ पछइ सपधान तप तणउ
 द्वावधावर्ष वावणा देइ करी मुहपत्ति मुखे देइ करी मधुरस्वरइ सञ्जाय करइ इति । तओ जायाए पऊण पोरिसिए
 स्वमासमणवुगेण पहिलेहण संदिसाविअ मुहपत्ति य पहिलेहिय भोयणपाणभायणाइ पहिलेहइ, तओ पुणो सज्जायं
 करेइ जाव कालवेला ताहे आवस्सिआइ पुढं चेइहरे गतु देवे ववेइ, चवहाणवाही पुण पचहिं सक्कथएहिं देवे ववेइ तओ
 जइ पारणाइ तओ पक्कस्साणे पुधे स्वमासमणतुगुब मुहपत्तिं पहिलेहिय भणइ भातपाणी पारावेह चवहाणी नवकार-
 सदिसो षवधिहारो इयरो भणइ पोरिसो वा तिविहाहार चतविहाहार वा एकासण नीवी आबिल वा जाव
 काइवेलातीए मत्तपाण परावेमिचित्ति, तओ सक्कथय भणिय खण सञ्जाय च काऊ जहा समव अतिहिसंविभाग काऊ
 मुह हत्ये पहिलेहिय नमुक्कारपुब अरत्त कुट्टो असुरसुर अश्वषव अदुअम विलविअ अपरिसाडिअ जेमेइ, त पुण निअ-
 धरे अहाप्पवत्त फासुअति पोसहसालाए वा पुबसंविट्टसयणोवणीय न य भिक्ख हिंइइ, तओ आसणाओ अचलियो
 वेव दियसचरिमं पक्कस्सइ तओ इरियावहिय पडिक्कमिअ सक्कथय भणइ, जइ पुण सरीरधिंताए अट्टो तो नियमा

बुगइ आयस्सिय करिम साहुइ चवउत्तो निखीयथडिले गंतु अणुजाणह-अस्वावगहोत्ति भणिकण दिसिपवणगामसूरियाए
 समयविहिणा उच्चारपासवणे वोसिरिअ फासुअजलेण आयमिय पोसहसालाए आगतूण निसिहीआइ पुव पविसिअ इरि
 यावहियं पडिक्कमिअ खमासमणपुव भणति, इच्छाकारेण संविसह भगवन् गमणागमण आलोयह इच्छ आवस्सिअ
 करिअ अवरदक्खिणप्यमुहदिसाए गच्छिअ दिसालोअ करिअ संहासए थडिल च पडिलेहिअ उच्चारपासवण वोसिरिअ
 निसीहिअ करिअ पोसहसाल पविट्ठा आवतजतेहिं ज खडिअ जं विराहिअ तस्स मिच्छामि दुक्कह”, तओ सज्जाय ताव
 करेइ जाव पच्छिमपहरो जाए अ, तम्मि खमासमणपुव पडिलेहण करेमि, पुणो पोसहसाल पमजेमि चि पुव च अग
 पडिलेहण काऊ पोसहसाल दहपुच्छणेण पमज्जिअ कजेअ उच्चरिअ परिट्ठविअ इरिय पडिक्कमिअ ठवणायरिअ पडिलेहिअ
 ठवेइ । तओ गुरुसमीधे ठवणायरीय समीधे वा खमासमणदुगेण मुहपोत्तिं पडिलेहिअ पढमखमासमणे इच्छाकारेण सदि-
 सह भगवन् सज्जाय सविसावेमि बीअ, खमासमणे सज्जाय करेमि चि भणिअ सज्जाय वदणय दाऊण गुरुसक्खिय पच्च-
 क्खाइ, तओ खमासमणदुगेण उवहि थडिलपडिलेहण संदिसावीय उवहि पडिलेहण करेमि खमासमणदुगेण चइसण सदि-
 सावेमि वइसण ठायमि चि भणिय वत्थकवलाइ पडिलेहेइ । इत्थ जो अमत्तही स सवोयहि पडिलेहाणंतरं कडिपट्टय
 पडिलेहेइ, जो पुण भत्तही सो कडिपट्टय पडिलेहिअ, उवहिं पडिलेहि इति विसेसो । तओ सज्जायं ताव करेइ जाव
 कालवेला, जायाए अतीए उच्चारपासवण थडिले चरवीस पडिलेहिअ, जइ तम्मि दिणे चवइसीए पक्खियं चाउग्मासं

प्रपञ्चः श्रीक्षिणवह्नमसूरिखिराशितपौषधिविधिमकरणादवसेयः । तथा अत्र श्रीतरुणप्रमसूरिवालावधोधे पूर्वं परिधान प्रति-
 लेख्यः पश्चात् स्थापनाचार्यं प्रतिलेखयतीत्युक्तं, अत्र च विधिप्रपाया स्थापनाचार्यं प्रतिलेख्य पश्चात् परिधान प्रतिलेख-
 यतीत्युक्तं १ तथा 'इयरो मणइ' इत्यत्र उपधानपौषध विना पौषधमध्ये भक्तपानीयपारणविधिर्मुक्तं २ तथा तृतीय-
 प्रहरप्रतिलेखनायां स्थापनाचार्यप्रतिलेखनानन्तर आर्षकैस्तु साधुषत् स्थाध्यायकरण उपदिष्टं ३ पुनः तत्रैव स्वाध्याया-
 नन्तर प्रत्यास्थाननिमित्तं बन्धनकदान पौषधिकृत्य प्रतिपादितं ४ तथा तरुणप्रमसूरिवालावधोधे प्रोक्तमिदं, यद्युत श्रायको
 गोबोहनवेलायां साधुसमीपे समागत्य १ अगप्रतिलेखना २ वल्लप्रतिलेखना ३ उच्चारभूमिप्रतिलेखना ३ च कृत्वा
 ईर्यापथिकीं प्रतिष्कम्य पश्चात् पौषध करोति इति, तत्र रात्रौ कथं तेषां त्रयाणां प्रतिलेखनां शुद्ध्यति ? तथा प्रवृत्तिरपि
 नो हृश्यते ५ तथा सायमप्रतिलेखितोऽपकरणैः पाश्चात्यरात्रौ पौषधकरणं निगदितम् ६ इति । शब्दपद्धतिं स्यादि-
 प्राय हृश्यते, गच्छप्रवृत्त्या समं, पुन तदभिप्रायं अन्यकर्तारोऽन्येऽपि च बहुश्रुता विदन्तीति नाऽस्माकमभिनिवेशो,
 यथाऽस्ति तथा प्रमाणम् ॥ ८५ ॥

॥ इति पौषधकरणानुक्रममाधिकार ॥ ८५ ॥

ननु-दीक्षा-दानविधि कुत्र प्रतिपादितोऽस्ति ? उच्यते—श्रीविधिप्रपाया, अत्र शिष्याणां सुखावधोधार्यं स एव पाठ-
 सस्कृतीकृत्य लिख्यते, आषकः कदाचित् चारित्रमोहनीयकर्मक्षयोपशमेन प्रव्रज्यापरिणामे जाते दीक्षा प्रतिपद्यते, अत

तस्या विधिर्मण्यते, प्रमथ्याधिनात् पूर्वदिने सन्ध्यासमये प्रतप्राहिसत्त्वो यथा विमूल्या मङ्गलतुर्यसहितो रजोहरणादि-
 वेपसगत-च्छन्बकेन सधवाशुचिनारीशिरसि न्यस्तेन सम समागत्य गुरुवसत्यां समवसरणादि पूजासत्कारा-क्षतावर्तनालि-
 केरसहितो कृत्वा गुरुणा पादौ वन्दते, ततो गुरुर्वासचन्दनाक्षतानभिमन्थ्य शिष्यशिरसि वासक्षेपं कुर्यात्, वर्धमानविद्या-
 दिभिः । अद्या [आष्टी] अधिवासाय कुसुम्भरकदशिकाया वद्गाहयति चन्दनमक्षताश्च शिरसि ददाति, ततो रजोहरणादिवेप-
 मधिवासाय तस्य मध्ये पूगीफलानि पञ्च सप्त नव पञ्चविंशतिर्वा प्रक्षेपयति, भृतिपोष्टिका च, ततो वेपछन्बकेन सधवानारी-
 शिरोन्यस्तेन सम समयपार्श्वस्थितयोः हस्तगृहीतनिष्कोशस्त्रयो द्वयोः पुरुषयोः सतोर्गृह गत्वा क्षिनविम्बानि पूजयित्वा
 तेषा पुरस्तात् धासनवेवताया वा पुरस्तात् छन्बक स्थापयित्वा रात्रिजागरण कुर्वन्ति श्रावकाः, श्राविकाश्च देवगुरूणां
 चतुर्विधसधस्य च गीतानि गायन्त्यस्त्रिद्वन्ति यावत् प्रमातयेत् । तत प्रभाते गुरूणां चतुर्विधसधसहिताना गृहभाग-
 ताना पूजा कृत्वा अमारिषोषणपूर्वं दान ददाति यथोचित स्वप्ननादिवर्गं सन्मानयति, तत तस्य मातृपितृवन्धुवर्गो गुरूणा
 पादौ वन्दयित्वा भणति-“इच्छाकारेण सच्चित्त भिक्षु पढिगृहेह” गुरुर्मणति-“इच्छामो वष्टमाणजोगेण” ततो सधसहि-
 तेन यानादिषु समाकृढो मङ्गलतुर्यरेवेण स्वयमेव दान ददन् जिनभयन समागच्छति, लग्नादिकारणे पञ्चाह्नलितो जिनाना
 पूजा करोति, ततोऽक्षतैर्नालिकेरसहितैः अक्षलिं भृत्वा नमस्कारपूर्वं प्रदक्षिणात्रयं ददाति, तत पूर्वोक्तविधिना पुण्याणि
 अक्षताश्च क्षिपति दीक्षानिमित्त, तत पञ्चात् ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य क्षमाश्रमणपूर्वं पूर्वप्रतिपन्नसन्ध्यादिगुण शिष्यो

प्रपञ्चः श्रीजिनगहमसूरिधिरचितपौषधविधिप्रकरणदवसेय । तथा अत्र श्रीतहणप्रमसूरिपालानवोषे पूयं परिषानं प्रति-
 लेख्यः पश्चात् स्थापनाचार्यं प्रतिलेखयतीत्युक्तं, अत्र च विधिप्रपाया स्थापनाचार्यं प्रतिलेख्य पश्चात् परिषान प्रतिनेग-
 यतीत्युक्तं १ तथा 'इयरो भणइ' इत्यत्र सपधानपौषध विना पौषधसमष्टये भक्तपानीयपारणयिधिरुक्तं २ तथा तृतीय-
 प्रहरप्रतिलेखनार्थां स्थापनाचार्यप्रतिलेखनानन्तर श्रावकैस्तु साधुवत् स्वाध्यायकरण उपदिष्टं ३ पुनः तत्रैव स्वाध्याया-
 नन्तर प्रत्याख्याननिमित्तं वन्दनकदानं पौषधिकृत्य प्रतिपादितं ४ तथा तहणप्रमसूरिपालानवोषे प्रोक्तमिदं, यदुत श्रावको
 गोदोहनवेलायां साधुसमीपे समागत्य १ अगप्रतिलेखना २ वस्त्रप्रतिलेखना ३ उचारभूमिप्रतिलेखना ४ च कृत्वा
 ईर्यापयिकीं प्रतिक्रम्य पश्चात् पौषध करोति इति, तत्र रात्रौ कथं तेषां त्रयाणां प्रतिलेखनां शुद्ध्यति ? तथा प्रवृत्तिरपि
 नो दृश्यते ५ तथा सायमप्रतिलेखितोऽप्यकरणैः पाश्चात्परात्रौ पौषधकरणं निगदितम् ६ इति । शब्दयद्ग विमयादि-
 प्राय दृश्यते, गच्छप्रवृत्त्या समं, पुनः तदमिप्राय अन्यकर्तारोऽन्येऽपि च घटुश्रुता विदन्तीति नाऽस्माकमभिनियेशो,
 यथाऽस्ति तथा प्रमाणम् ॥ ८५ ॥

॥ इति पौषधकरणानुक्रममाधिकार ॥ ८५ ॥

ननु-दीक्षा-दानविधिः कुत्र प्रतिपादितोऽस्ति ? उच्यते—श्रीविधिप्रपाया, अत्र शिष्याणां सुखायवोधार्थं च एव पाठ-
 ससृष्टीकृत्य लिख्यते, श्रावकः कदाचित् चारित्रमोहनीयकर्मक्षयोपशमेन प्रव्रज्यापरिणामे जाते दीक्षा प्रतिपद्यते, अतः

तस्या विधिर्मण्यते, प्रत्रय्याधिनात् पूर्वदिने सन्ध्यासमये प्रतप्राहिसत्थो यथा ।वभूत्या मङ्गलतुर्थसहितो रजोहरणादि-
 धेपसंगत-च्छब्धकेन सधवाशुचिनारीशिरसि न्यस्तेन सम समागत्य गुरुवसत्या समवसरणादि पूजासत्कारा-क्षुतावर्तनालि-
 केरसहितो कृत्या गुरूणा पादौ वन्दते, ततो गुरुर्वासचन्दनाक्षतानमिमभ्य शिष्यशिरसि वासक्षेपं कुर्याद्, वर्धमानविधा-
 दिभिः । अट्टा [आट्टी] अधिवास्य कुमुन्मरुदशिकाया रट्टाहयति चन्दनमक्षताश्च शिरसि ददाति, ततो रजोहरणादिवेप-
 मधिवास्य तस्य मध्ये पूगीफलानि पञ्च सप्त नव पञ्चविंशतिर्वा प्रक्षेपयति, भृतिपोष्टिका च, ततो वेपछब्धकेन सधवानारी-
 शिरोन्यस्तेन सम उभयपार्श्वस्थितयोः हस्तगृहीतनिष्कोशसङ्गयो द्वयोः पुरुषयो सतोर्गृह गत्वा जिनविम्बानि पूजयित्वा
 तेषा पुरस्तात् शासनदेवताया वा पुरस्तात् छन्बक स्थापयित्वा रात्रिजागरण कुर्वन्ति श्राधकाः, श्राविकाश्च देवगुरूणां
 चतुर्विधसधस्य च गीतानि गायन्त्यस्तिष्ठन्ति यावत् प्रभातवेला । तत प्रभाते गुरूणा चतुर्विधसधसहिताना गृहमाग-
 ताना पूजा कृत्वा अमारिघोषणपूर्वं दान ददाति यथोचित स्वजनादिघर्गं सन्मानयति, ततः तस्य मातृपितृवधुवर्गो गुरूणा
 पादौ वन्दयित्वा भणति-“इच्छाकारेण सचित्त भिक्षु पढिगाहेह” गुरुर्भणति-“इच्छामो वट्टमाणजोगेण” ततो सधसहि-
 तेन यानादिषु समारूढो मङ्गलतुर्थरेवेण स्वयमेव दान ददन् जिनमवन समागच्छति, लम्नादिकारणे पञ्चाङ्गलितो जिनाना
 पूजा करोति, ततोऽक्षतैर्नालिकेरसहितैः अञ्जलिं मृत्वा नमस्कारपूर्वं प्रदक्षिणात्रय ददाति, तत पूर्वोक्तविधिना पुष्पाणि
 अक्षताश्च क्षिपति दीक्षानिमित्त, तत पश्चात् ईर्यापथिकी प्रतिक्रम्य क्षमाश्रमणपूर्वं पूर्वप्रतिपन्नसम्यक्त्वादिगुण शिष्यो

भणति “इच्छाकारेण तुग्मे अम्ह सबधिरइसामाइय आरोवणत्थं वेइआइ वदावेह”, यं पुन पूर्वाऽप्रतिपन्नसम्यक्त्वादि-
 गुण स “सम्मत्तसामाइय १ सुअसामाइय २ सबधिरइसामाइय ३ आरोवणत्थ ति” भणति, गुरुराह “वदावेमो” पुनरपि
 क्षमाश्रमण वत्त्वा गुरुपुरतो जानुम्या तिष्ठति गुरुरपि तस्य शीर्यं वास क्षिपति, ततो गुरुणा सह चैत्यानि वन्दते,
 गुरुरपि स्वयमेव शान्तिनाय-शान्तिदेवताविस्तुतीर्षवाति शासनदेवताकायोत्सर्गे चवृद्योतकरचतुष्क चदेसुनिम्मलयरा पञ्जत
 चिन्तयति, गुरुरपि पारयित्वा स्तुतिर्षवाति, शेषाः कायोत्सर्गस्थिता शृण्वन्ति, पश्चात् सर्वेऽपि उवृद्योतकर पठन्ति, ततो
 नमस्कारत्रिक कथयन्ति, ततो जानुम्यां स्थित्वा शक्रस्तव पञ्चपरमेष्ठिस्तवं च भणन्ति, ततो गुरुर्नेप अभिमन्त्रयति पश्चात्
 क्षमाश्रमण वत्त्वा शिष्यो भणति “इच्छाकारेण सदिसह [भगवन्] तुग्मे अम्ह रयहरणाइ वेस समप्पेह”, ततो नमस्कारपूर्णं
 सुगृहीत करेहत्ति भणन् शिष्यो दक्षिणबाहुसमुल्ल रजोहरणवसिका कुर्वन् पूर्वाभिमुख उत्तराभिमुखो वा वेप समर्पयति,
 पुनः क्षमाश्रमण वत्त्वा रजोहरणादिवेपं गृहीत्वा ईशानदिशि गत्वा आभरणाद्यलङ्कार उन्मुञ्चति वेप च परिदधाति,
 प्रदक्षिणावर्तं चतुरङ्गुलोपरि कर्तितकेशो गुरुपार्श्वभागत्य क्षमाश्रमण वत्त्वा भणति “इच्छाकारेण तुग्हे अम्ह अट्ट गिण्हह”
 पुनः क्षमाश्रमण वत्त्वा ऊर्ध्वस्थितस्य ईपव् अवनतकायस्य नमस्कारत्रिक उच्चरयित्वा ऊर्ध्वस्थितो गुरुः प्राप्ताया लप्र-
 वेलाया समकालनाडीद्विक्रप्रवाहवर्जं अम्यन्तर प्रविश्य श्वास अस्सलित्त अट्टात्रिक गृण्हाति, तत् समीपस्थितत्तापुः सददा-
 वखेण अट्टाः प्रतीच्छति, ततः क्षमाश्रमणं वत्त्वा शिष्यो भणति “इच्छाकारेण तग्मे अम्ह सबधिरइसामाइय आरोवणत्थ

काठस्सग करावेह, खमासमणपुव सबविरइसामाइय आरोवणत्थ करेमि काठस्सगं अन्नत्थूसस्सिएण”मित्यादि पठित्वा
 उद्घोतकर सागरवरगमीरा पर्यन्त शिष्यो गुरुश्च द्वावपि चिन्तयत पारयित्वा उद्घोतकर भगतः, तत क्षमाश्रमण दत्त्वा
 शिष्यो भणति, इच्छाकारेण तुन्मे अम्ह सबविरइसामाइयसुत्त उच्चरावेह, गुरुराह, उच्चरावेमो । पुनः क्षमाश्रमण दत्त्वा
 ईपदयनतकायो गुरुवचन अनुवदन् नमस्कारत्रिकपूर्वं सबविरइसामाइयसुत्र वारत्रिक उच्चरति, ततो गुरुर्मन्त्रोच्चारपूर्वं प्रणाम
 कृत्वा लोकोत्तमाना पावेपु वास क्षिपति, अक्षतानमिमइय सघाय ददाति । ततः क्षमाश्रमण दत्त्वा शिष्यो भणति “सदिसह-
 किं भगामो” गुरुर्भणति “वदिता पवेयह”, पुनः क्षमाश्रमण दत्त्वा भणति “इच्छाकारेण तुम्हे अम्ह सबविरइसामा-
 इअ आरोवेह गुरुर्वासक्षेपपूर्वं भणति” आरोवियं ३ खमासमणेण हरथेणं सुत्सेण तदुमपण सम्म धारणीय चिर पालनीय
 नित्यारगपारगाहोहि, गुरुगुणेहिं बुद्धाहिं, सीसो, इच्छामो अणुसट्ठित्ति भणित्वा क्षमाश्रमण दत्त्वा भणति तुम्हाण पवेइय
 सविसह साहूणं पवेएमि, ततः क्षमाश्रमण दत्त्वा नमस्कारमुच्चरन् प्रदक्षिणां ददाति, वारत्रय सघश्च तच्छिरसि अक्षत-
 निक्षेप करोति, ततः क्षमाश्रमण दत्त्वा भणति “तुम्हाण पवेइय साहूण पवेइय संदिसह काठस्सग करेमि”, गुरुर्मणति
 करेह । पुन क्षमाश्रमण दत्त्वा “सबविरइ आरोवणत्थ करेमि काठस्सग अन्नत्थूसस्सिएण”मित्यादि पठित्वा सागरवरगमी-
 रा पर्यन्त उद्घोतकर चिन्तयित्वा पारयित्वा उद्घोतकर पठति, ततः क्षमाश्रमणपूर्वं भणति “इच्छाकारेण तुन्मे अम्ह
 सबविरइ सामाइयथिरीकरणकाठस्सग करावेह, सबविरइसामाइयथिरीकरणत्थ करेमि काठस्सग” तत्र सागरवरगमी-

पर्यन्त उद्घोतकर चिन्तयित्वा पारयित्वा उद्घोतकरं पठति । ततः क्षमाश्रमण दत्त्वा “इच्छाकारेण तुम्हे अग्ह नाम-
 यणं करेह गुरुर्भणति “करेसो ।” ततो वासं क्षिप्यन् रविशशिगुरुसोमगोचरशुद्ध्या ययोचित नाम करोति, तत कृत-
 ामा शिष्यः सर्वसाधून् वन्दते, आर्षिकाः श्रावकाः श्राविका अपि त वन्दन्ते । ततः क्षमाश्रमणपूर्वं शिष्यो गुरु भणति
 ‘तुम्हे अग्ह धम्मोवणस देह’ “पुनः क्षमाश्रमण दत्त्वा आनुम्या स्थितः शिष्यः शृणोति गुरुर्भणति” “चत्वारि परमगणि
 ात्याद्युत्तराध्ययाना तृतीयमध्ययनं “पषड्धा विहाण वा जयं चरे जय चिट्ठे” इत्यादि वा सोऽपि च सवेगातिशयतस्तया
 णुणोति यथाऽन्योऽपि कोऽपि पषड्धति, अत्र संग्रहगाथा—

“चिद्दणवेसप्पण—समचरगुल्लग अट्ठीगहो । सामाअज तिमकहुण—तिपयाहिण वास वरसगो ॥ १ ॥”

॥ इति दीक्षादानविधिरचिकारः ॥ ८६ ॥

ननु—सप्तसु उपधानेषु श्राद्धाना कस्मिन् उपधाने कति उपवासाः ?, १ कति पौषधाः ?, २ किं नाम ?, ३ क उपधानप्रवेश-
 नेधिः ?, ४ का प्रभाते क्रियाः ?, ५ का तृतीयप्रहरे क्रियाः ?, ६ को वाचनाकरणविधिः ?, ७ क उत्क्षेपविधिः ?, ८ को निक्षे
 पविधिः ?, ९ का कर्तव्यता नित्य ? १० का च पठिष्ठाविगइपारणा कर्तव्यता ?, ११ ? अत्रोच्यते—एतेषा एकादशप्रश्नाना
 उतरस्वरूप किञ्चिद्विधिप्रपा—तरुणप्रमसूरिवालाववोधानुसारेण किञ्चित् संप्रदायानुसारेण, किञ्चिच्च सांप्रत श्रावकक्रियमाण-
 क्रियानुसारेण शिष्यसुखावबोधार्थं प्राकृत—संस्कृत—वार्तिकरूपतया लिख्यते । तत्र प्रथम प्रत्युपधान उपवाससख्या १ पौष

धसंख्या २ नामानि ३ चाऽऽह—पचमगलमहासुअस्ये पढम बुवालसं तओ पंचह अञ्जयणाण नमोअरिहताण इत्यत
 आरम्य नमो लोए सवसाहूण यावत् एगा धायणा दिज्जइ १ । इत्य पुण अञ्जयणा अट्ट तओ आयविल अट्टग अट्टमं च ३
 तओ लिण्हं अञ्जयणाण एसो पच नमुकारो इत्यत आरम्य हवइ मगल यावत् धीया वायणा दिज्जइ २ अत्रोपवासा
 सार्धद्वादश, पौषधाविंशतिः, विधिना वहनेतु उपवासा द्वादश पौषधाश्च पोढश, इद पचमगलमहासुअस्ये नमुकारतपः
 विसंहेति नाम इद प्रथमोपधान । १ । इरियावहिआ—सुअस्ये वि अट्ट अञ्जयणा तिणि चरमाणि चूला मिअइ, तत्थ बुवा-
 लसमे तवे पुण्णे “इच्छाकारेण सविसह” इत्यत आरम्य जे मे जीवा विराहिया “यावत्” पढमा वायणा दिज्जइ १ तओ
 आयविल अट्टमे अट्टमे च कए एगिंदिया इत्यत आरम्य ठामि कालस्सग यावत् वीआ वायणा दिज्जइ २ अत्राऽपि उप-
 वासाः सार्धद्वादश पौषधाविंशतिविधिना वहने तु उपवासा द्वादश पौषधाः पोढश, इद इरियावहियातप विसंहेति नाम इद
 द्वितीयमुपधान । २ । “भावारिहत्यए पढम अट्टम तओ नमुत्थुण” इत्यत आरम्य “गघहत्थीणं” यावत् पढमा वायणा
 दिज्जइ १ “तओ सोलसएहिं अबिलेहिं गएहिं लोगुत्तमाण” इत्यत आरम्य धम्मवरचारंतचक्कमट्टीण यावत् वीया वायणा
 दिज्जइ २ “पुणो तओ सोलसहिं अबिलेहिं गएहिं अप्पडिहयवरनाणदसणघराण इत्यत आरम्य सवे तिविहेण यदामि
 यावत् तइया धायणा दिज्जइ ३ अत्रोपवासा द्वाविंशति पौषधाः पञ्चत्रिंशत्, विधिना वहने तु उपवासा एकोनविंशति
 पौषधाः पञ्चत्रिंशदेव ३५ इद नमुत्थुण तपः पात्रीसंहेति नाम तृतीयमुपधानं । ३ । “ठघणारिहत्यए पुधि चवत्य तओ

रापर्यन्त उबुधोत्कर चिन्तयित्वा पारयित्वा उबुधोत्करं पठति । ततः क्षमाश्रमण दत्त्वा “इच्छाकारेण तुन्मे अग्ह नाम-
 ठवण करेह गुरुर्भणति “करेसो ।” ततो वास खिष्यन् रविशशिशुरुसोमगोचरशुद्ध्या यथोचित नाम करोति, ततः कृत-
 नामा शिष्यः सर्वसाधून् वन्दते, आर्यिका श्राविका अपि त वन्दन्ते । तत क्षमाश्रमणपूर्वं शिष्यो गुरु भणति
 “तुन्मे अग्ह घम्मोवएसं देह” “पुनः क्षमाश्रमण दत्त्वा जानुभ्यां स्थितः शिष्यः शृणोति गुरुर्भणति” “चत्तारि परमगाणि
 इत्याद्युचराध्ययनाना तृतीयमध्ययन “पषज्जा विहारणं वा जय चरे अय चिट्ठे” इत्यादि वा सोऽपि च सवेगातिशयतस्तथा
 पुणोति यथाऽन्योऽपि कोऽपि पवज्जति, अत्र संग्रहगाथा—

“चिइवदणवेसप्पण—संमचत्तंरुल्लग अट्ट[ट्ठी]गहो । सामाइअ तिकाकहुण—तिपयाहिण थास उरसगो ॥ १ ॥”

॥ इति दीक्षादानविधिरधिकार ॥ ८६ ॥

ननु—सप्तसु उपधानेषु श्राद्धाना कस्मिन् उपधाने कति उपवासाः?, १ कति पौषधाः?, २ किं नाम?, ३ क उपधानप्रवेश-
 विधिः?, ४ का प्रभाते क्रिया?, ५ का तृतीयप्रहरे क्रिया?, ६ को वाचनाकरणविधिः?, ७ क उत्क्षेपविधिः?, ८ को निक्षे-
 पविधिः?, ९ का कर्तव्यता नित्य? १० का च पठिपुष्पाविगइपारणा कर्तव्यता?, ११? अत्रोच्यते—एतेषा एकादशप्रश्राना
 उत्तरस्वरूप किंचिद्विधिप्रया—तरुणप्रमसूरिषालावोधानुसारेण किंचित् संप्रदायानुसारेण, किंचिच्च साप्रत श्रावकक्रियमाण-
 क्रियानमनेण शिष्यामन्त्रावबोधार्थं प्राकृत—संस्कृत—वार्तिकरूपतया लिख्यते । तत्र प्रथम प्रत्युपधान उपवासासख्या १ पौष

अमुग इवहाणतवे पवेसह गुरुर्मणति पवेसेमो नवकारसी करिज्यो, अगपडिलेहण सदिसावजो, इवहाणवाही मणति
 तहसि, तृतीयाद्युपधानप्रवेशे कालवेला पौषघग्रहणे तु नवकारसी करिज्यो, अगपडिलेहण सदिसावज्यो उपधानवाही
 भणति तहसि, अत्र क्षमाश्रमणदानान्तर चतुर्विधाहार करोतु पानीय वा पिबतु भोजन वा करोतु विचारो व्यवस्था
 वा नास्ति, अथ केनाऽपि कारणेन सन्ध्याया क्षमाश्रमण न दृष्य, तदा पाश्चात्यरात्रौ अपि प्रतिक्रमणवेलात प्राक् पूर्व-
 रीत्या क्षमाश्रमणदान कार्यं, कालवेलाया प्रतिक्रमण कार्यं नवकारसीप्रत्याख्यान च मालिकपार्श्वे कार्यं । ततो वाच-
 कादिपदस्थसमीपे समागन्तव्यं १ तत्र यदि प्रथमोपधानद्वयं भवेत् तदाऽवश्यं नन्दी कर्तव्या, नन्दीमध्ये एव च
 तदुपधानस्य वृत्क्षेपो विधेयो अथ यदि शेषोपधानानि तदा नन्दीनियमो नाऽस्ति । ततः प्रातः प्रथम तदुत्क्षेपः कार्यः, ततः
 पौषघसामायिकयोर्ग्रहण ततो वन्दनकपट्टदानपूर्वं सुखतपोवन्दनक, ततः सुखतपःपृच्छा च इति उपधानप्रवेशनविधिः
 । ४ । अथोपधानवाहिनः प्रामातिक्रियामाह,
 प्रतिक्रम्या आगमनं आलोच्य पौषघ सामायिक च गृहीत्वा क्षमाश्रमणद्वयदानपूर्वं प्रतिलेखना करोति, ततः क्षमाश्र-
 मणद्वयदानपूर्वं अङ्गप्रतिलेखना करोति, ततो मुखवस्त्रिकां प्रतिलेख्य प्रथमक्षमाश्रमणेन ओहि पडिलेहण सदिसावेमि
 द्वितीयक्षमाश्रमणेन ओहि पडिलेहण करेमि इति भणति, ततो मुखवस्त्रिका प्रतिलेख्य पदस्थपदे वन्दनपट्टं ददाति,
 ततो गुरुर्वदति “पवेयणं पवेयह” उपधानवाही च क्षमाश्रमण दत्त्वा अर्धावनतकायः शृणोति, गुरुर्मणति ‘अमुगचवहाण-

तिन्नि अविळाणी तओ तिण्ह अज्जयणाण अरिहतचेइयाण” इत्यत आरम्य वोत्तिरामि यावत् एगा वायणा दिज्जइ १
 अत्रोपघासाः सार्धौ द्वौ पौपषः चत्वारः इवं अरिहतचेइयाणं तपः चरकळेति नाम चतुर्यमुपधान । ४ । “नामारिहत चउ-
 धीसत्यप पढम अट्टम तओ लोगस्स सज्जोअगरे” इत्यत आरम्य चचवीसपि केवली इति यावत् पढमा वायणा दिज्जइ १
 “पुणो वारसहिं आयविलेहिं गप्पहिं उसममखिअ च वंदे” इत्यत आरम्य वद्धमाण चेति यावत् बीआ वायणा दिज्जइ २
 “पुणो तेरसहिं आयविलेहिं एगहिं “एवं मए” इत्यत आरम्य प्रान्त यावत् तइया वायणा दिज्जइ ३ अत्रोपघासाः सार्ध-
 ससवश, पौपघा अष्टार्थिस्रतिः, विधिना वहने तु उपघासाः सार्धपञ्चदश पौपघास्तु अष्टार्थिशतितरेव, इद चतुवीसरययतपः
 अट्टावीसठेति नाम पढममुपधानं । ५ । “द्वारिहतत्यप पढम चरत्य तओ पच आयविलाणि अते पुक्खरयरदीवट्टे”
 इत्यत आरम्य सुअस्स भगवओ इति यावत् एगा वायणा दिज्जइ, अत्र उपघासाः सार्धत्रयः पौपघा पद, इद पुस्स्वर
 वरदीवट्टे तपः छकळेति नाम पष्ठं उपधान ॥६॥ सिद्धत्यय-सुयसंघे “सिद्धाण युद्धाण” इत्यत आरम्य तारेइ नर वा नारि
 वा इति यावत् एगा वायणा दिज्जइ, अत्र उपघासाः एकः स च चतुर्विधाहार एव पौपघोऽपि एक, इद सिद्धाण युद्धाण
 तपोमालेति नाम ससम उपधान ॥ ७ ॥ ३ अयोपभानप्रवेशनविधिः प्राह-यदि वइषः श्रावकाः श्राविकाश्च उपघाने प्रवि-
 शन्ति तदा संघनाम्ना चन्द्रबलं प्राढं, संघस्य कुम्भराशिः ज्ञेयः, तदभावे यो या वा प्रविशति तन्नाम्ना चन्द्रबलं प्राढ १
 तथा उपधानवाही सग्ग्घ्याया वाचकविपदस्यसमीपे समागल्य ईर्यापयिक्की प्रसिक्कमति, ततः कामाअमरं एवमा अक्कमि

पहिलेष्टण करेमि २ सञ्जाय स० ३ सञ्जाय स० ४ वइसण स० ५ वइसण स० ६ पांगुरण स० ७ पांगुरण पाडेगहास ८ कट्ठासण सदि० ९ कट्ठासण पडिगहेमि १० पुनमुखवखिका प्रतिलिख्य वन्दनकद्वय दत्त्वा सुखतपेति पृच्छा, उपधानवाहि भणति तुम्हारइ प्रसादइ । ततः सर्वोपकरणानि प्रतिलिखति मात्रकादिकमपि सर्वं प्रतिलिख्यते । तथा यस्मिन् दिने मुक्त तस्मिन् दिने पवणपहरप्रतिलेखनाया स्थालीकच्चोलादिक सर्वमपि भुज्यमान प्रतिलिखति, उपवासदिने तु न, इति उपधाने तृतीयप्रहरसंबन्धी विधिः । ६ ।

अथ वाचनाविधिलिख्यते—सन्ध्याया प्रथम चतुर्विधादार कृत्वा ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य मुखवखिका प्रतिलिख्य वन्दनकद्वय दत्त्वा पहिलइ उपधानि पचमगलमहासुअखधस्स पढमवायणापडिगहणत्य काउस्सग करावेमो, पहिलइ उप, धानि पचमगलमहासुयखधपढमवायणानिमिच करेमि काउस्सग अन्नत्थु० इत्यादि भणनपूर्वं कायोत्सर्गे सागरयर- गमीरा यावत् लोगस्स १ चिन्त्यते, पारिते च सपूर्णं लो० भणित्वा, ततः क्षमाश्रमणपूर्वं इच्छाकारेण पचमंगलमहासु- यखधस्स पढमवायणा पडिगहणत्य चेइआइ वदावेह गुरुर्भणति वदावेमो, वासक्षेप करावेह गुरुर्भणति करावेमो ततो वास- क्षेपः कार्ये, ततश्चैत्यवन्दनं ततः क्षमाश्रमणपूर्वं इच्छाकारेण सदिसह भगवन् वायण सदिसायेमि वीये खमासमणे वायण पडिगहेमि, ततः क्षमाश्रमण दत्त्वा उपधानवाहिन करद्वयगृहीतमुखवखिकाच्छादितमुखस्य अर्धावनतगात्रस्य नम- स्कारत्रयपूर्वं गुरुर्धारत्रय तद्यत्सूत्रालापकस्य वाचनां ददाति, ततो वायणमाहि मिच्छामि बुक्कडमिति वाक्य प्रान्ते, एव इरियावहियसुअखधादिनामोद्देशेन सर्वेषा उपधानाना वाचनाविधिः कार्ये इति वाचनाविधि । ७ ।

निरुद्धनिमित्तं वा तव क्रद् इत्युक्त्वा उपवासं, आर्यविल, एगासण वा, प्रत्याख्यान कारयति, उपवासे गायत्रिंशे निरुद्धादि
 वक्तव्यं, एकाशने निर्विकृतिके च निमित्तेति वक्तव्यं । तत प्रथमसप्तमाश्रमणेन बहुवेले सदिसात्रेभि द्वितीयतमाश्रमणेन
 बहुवेले करेमि दृ० क्ष० षडसण सदिसात्रेभि ष० क्ष० षडसण ठापमि प० क्ष० सङ्गाय सदिसात्रेभि प० क्ष० मङ्गाय
 करेमि सप्त० क्ष० पागुरण सदिसात्रेभि अष्टम० क्ष० पागुरण पडिगाहेमि नवम० क्ष० कट्टासण सदिसात्रेभि दसम० भ०
 कट्टासण पडिगाहेमि । ततो मुखवस्त्रिकां प्रतिलेख्य वन्दनकव्य ददाति, गुरुं वदति सुलतप उपपानयाही वदति नुदा-
 र इ प्रसाव इति प्रभातसंमन्धी उपपानविधिः । ५ ।

अथ उपपाने तृतीय-प्रहर-संधिविधिविधिलिख्यते, तथाहि--तृतीयप्रहरस्य प्रतिलेखनायां जाताया स्थापनामे मादि-
 कावेदेन ईर्वापयिष्ठीं प्रतिक्रम्य प्रथमसप्तमाश्रमणेन पहिलेहणं करेमि द्वितीय क्ष० पोसहसाल पमजेमि, इत्युक्त्वा मुख-
 वस्त्रिकां प्रतिलिखति, एव क्षमाश्रमणद्वयदानपूर्वं अङ्गप्रतिलेखना मुखवस्त्रिका प्रतिलिखति, ततो वसति प्रमार्जयति
 तत्र यदि तस्मिन् दिने भोजन कृत भवति, तदा पदस्थसमीपे क्रियाकरणादर्वाक् परिपानवेप एक प्रतिलिखति न शेष-
 खाणि, अथ यदि तस्मिन् दिने उपवासो भवति, तदैक वेपसपि न प्रतिलिखति, ततः पदस्थसमीपे समागत्य ईर्वापयिष्ठीं
 प्रतिक्रम्य प्रतिलेखनां अङ्गप्रतिलेखनां च पुनर्गुरुसमक्ष करोति, ततो मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य वन्दनकव्ये वदति च -
 बहुविधाहार त्रिविधाहारं वा प्रत्याख्यानं कृत्वा, क्षमाश्रमणदण्डकं वदति तथा-ओहि पडिके

पहिलेहण करेमि २ सज्जाय सं० ३ सज्जाय सं० ४ वइसण सं० ५ वइसण सं० ६ पागुरण सं० ७ पागुरण सं० ८
 कट्ठासण सदि० ९ कट्ठासण पडिगहेमि १० पुनमुखवखिका प्रतिलिख्य वन्दनकद्वय दत्त्वा सुखतपेति पृच्छा, उपधानवाहि
 भणति तुम्हारइ प्रसादइ । ततः सर्वोपकरणानि प्रतिलिखति मात्रकादिकमपि सर्वं प्रतिलिख्यते । तथा यस्मिन् दिने
 मुक्त तस्मिन् दिने परणपहरप्रतिलेखनाया स्थालीकञ्चोलादिकं सर्वमपि मुज्यमान प्रतिलिखति, उपवासदिने तु न, इति
 उपधाने तृतीयप्रहरसंबन्धी विधिः । ६ ।

अथ वाचनाविधिर्लिख्यते—सन्ध्याया प्रथम चतुर्विंशतिहार कृत्वा ईर्यापथिकां प्रतिक्रम्य मुखवखिका प्रतिलिख्य वन्द-
 नकद्वय दत्त्वा पहिलइ उपधानि पचमगलमहासुखघस पढमवायणापडिगहणत्य काउस्तग करावेमो, पहिलइ उप,
 धानि पचमगलमहासुखघपढमवायणानिमित्त करेमि काउस्तगं अक्षत्यु० इत्यादि भणनपर्यं कायोत्सर्गे सागरवर-
 गमीरा यावत् लोगस्त १ चिन्त्यते, पारिते च सपूर्णं लो० भणित्वा, ततः क्षमाश्रमणपूर्वं इच्छाकारेण पचमगलमहासु-
 यखघस्त पढमवायणा पडिगहणत्य चेइआइ वदावेह गुरुर्मणति वदावेमो, वासक्षेप करावेह गुरुर्मणति करावेमो ततो वास-
 क्षेपः कार्यः, ततश्चैत्यवन्दनं ततः क्षमाश्रमणपूर्वं इच्छाकारेण सदिसह भगवन् वायण सदिसानेमि वीये स्वमासमणे वायण
 पडिगहेमि, ततः क्षमाश्रमण दत्त्वा उपधानवाहिनः करद्वयगृहीतमुखवखिकाच्छादितमुखस्य अर्धावनतगात्रस्य नम-
 स्कारत्रयपूर्वं गुरुर्वारत्रय तत्तत्सूत्रालापकस्य वाचनां ददाति, ततो वायणामांहि मिच्छामि दुक्कडमिति वाक्य प्रान्ते,
 एवं इरियावहियसुअसघादिनामोद्देशेन सर्वेषा उपधानाना वाचनाविधिः कार्यं इति वाचनाविधि । ७ ।

निरुद्धनिमित्तं वा तत्र करः इत्युक्त्वा उपवासं, आथविलं, एगासणं वा, प्रत्याख्यानं कारयति, उपवासे आर्यविले निरुद्धत्तिं यच्छेत्, एकाग्रते निर्विकृतिके च निमित्तेति वक्ष्यते । ततः प्रथमक्षमाश्रमणेन बहुवेलं सदिसावेमि द्वितीयक्षमाश्रमणेन बहुवेलं करोमि तृ० क्ष० चतुस्रस्य संदिसावेमि प० क्ष० सप्तस्य संदिसावेमि सप्त० क्ष० पांगुरणं संदिसावेमि अष्टम० क्ष० पांगुरणं पडिगाहेमि नवम० क्ष० कट्टासणं संदिसावेमि दसम० क्ष० कट्टासणं पडिगाहेमि । ततो मुखवस्त्रिका प्रतिलेख्यं वन्दनकद्वयं ददाति, गुरुर्वति सुखतप उपधानवाही वदति तुग्हा-
रः प्रसादः इति प्रमातसंबन्धी उपधानविधिः । ५ ।

अथ उपधाने तृतीय-प्रहर-सषधिविधिलिख्यते, तथाहि—तृतीयप्रहरस्य प्रतिलेखनाया जाताया स्यापनामे मालि-
कादेशेन ईर्यापथिकां प्रतिक्रम्य प्रथमक्षमाश्रमणेन पहिलेहणं करोमि द्वितीय क्ष० पोसहसालं पमज्जेमि, इत्युक्त्वा मुख-
वस्त्रिकां प्रतिलिखति, एव क्षमाश्रमणद्वयदानपूर्वं अङ्गप्रतिलेखना मुखवस्त्रिकां प्रतिलिखति, ततो वसति प्रमार्जयति
तत्र यदि तस्मिन् दिने भोजनं कृतं भवति, तथा पदस्थसमीपे क्रियाकरणादर्वाक् परिधानधेपं एकं प्रतिलिखति न शेषव-
त्खाणि, अथ यदि तस्मिन् दिने उपवासो भवति, तदैकं वेषमपि न प्रतिलिखति, ततः पदस्थसमीपे समागत्य ईर्यापथिकां
प्रतिक्रम्य प्रतिलेखना अङ्गप्रतिलेखना च पुनर्गुरुसमक्षं करोति, ततो मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य वन्दनकद्वयं ददाति तत-
श्चतुर्विधाहारं त्रिविधाहारं वा प्रत्याख्यानं कृत्वा, क्षमाश्रमणदशकं ददाति, तथा—ओहि पहिलेहणं सदिसावेमि १ ओहि

पहिलेहण करेमि ३ सज्जाय स० ३ सज्जाय स० ४ वइसण स० ५ वइसण स० ६ पागुरण स० ७ पागुरण पहिगहेमि ८
 कट्ठासण संदि० ९ कट्ठासण पहिगहेमि १० पुनमुखवस्त्रिका प्रतिलिख्य वन्दनकद्वय दत्त्वा सुखतेपेति पृच्छा, उपधानवाहि
 मणति तुम्हारइ प्रसादइ । ततः सर्वोपकरणानि प्रतिलिखति मात्रकादिकमपि सर्वं प्रतिलिख्यते । तथा यस्मिन् दिने
 मुक्तं तस्मिन् दिने पत्रणपहरप्रतिलेखनाया स्थालीकञ्चोलादिक सर्वमपि मुज्यमान प्रतिलिखति, उपवासदिने तु न, इति
 उपधाने तृतीयप्रहरसंबन्धी विधिः । ३ ।

अथ वाचनाविधिलिख्यते—सन्ध्याया प्रथम चतुर्विधाहार कृत्वा ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य मुखवस्त्रिका प्रतिलिख्य वन्द-
 नकद्वय दत्त्वा पहिलइ उपधानि पचमगलमहासुअस्यधस्स पढमवायणापडिगहणत्थ कावस्सग करावेमो, पहिलइ उप,
 धानि पचमगलमहासुअस्यधपढमवायणानिमित्त करेमि कावस्सग अन्नत्थु० इत्यादि भणनपूर्वं कायोत्सर्गे सागरवर-
 गमीरा याद्यत् लोगस्स १ चिन्त्यते, पारिते च सपूर्णं लो० भणित्वा, ततः क्षमाश्रमणपूर्वं इच्छाकारेण पचमगलमहासु-
 अस्यधस्स पढमवायणा पडिगहणत्थ चेइआइ वदावेह गुरुर्भणति वदावेमो, वासक्षेप करावेह गुरुर्भणति करावेमो ततो वास-
 क्षेपः कार्यः, ततश्चैत्यवन्दनं तत क्षमाश्रमणपूर्वं इच्छाकारेण सदिसह भगवन् वायण सदिसात्रेमि वीथे स्वमासमणे वायण
 पहिगहेमि, ततः क्षमाश्रमण दत्त्वा उपधानवाहिन करद्वयगृहीतमुखवस्त्रिकाच्छादितमुखस्य अर्धावनतगात्रस्य नम-
 स्कारत्रयपूर्वं गुरुर्वारत्रय तच्चत्सूत्रालापकस्य वाचना ददाति, ततो वायणामाहि भिच्छामि बुक्कडमिति वाक्य प्रान्ते,
 एव इरियावहियसुअस्यधादिनामोइशेन सर्वेण उपधानाना वाचनाविधिः कार्यं इति वाचनाविधि । ७ ।

अथ उत्क्षेपविधिमाह—प्रथम ईर्यापयिकीं प्रतिक्रम्य मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य वन्दनकद्वयं दत्त्वा क्षमाश्रमणपूर्वं उपधान-
 धाही भणति—“पहिलइ उपधानि पषमगलमहासुअसंधतव चक्खिवाभो, पहिलइ उपधानि पचमगल
 महासुअसंध चक्खेवाषणि अ नविपवेसाषणीय करेमि काउस्सग अन्नरथूसस्सिपण”मित्यादि पूर्वं कायोत्सर्गे च्चदेसु निम्मल-
 यरापर्यन्तं चतुर्विंशतिस्रवमेकं चिन्तयित्वा पारिते च संपूर्णं कथयित्वा, क्षमाश्रमणदानपूर्वं भणति, पहिलइ उपधानि पचम-
 गलमहासुअसंध-चक्खिवावणीय च्चैआइ वदावेह, गुरुर्भणति वदावेमो वासक्षेपं करावेमो, ततो वास-
 क्षेपपूर्वं संपूर्णं चैत्यवन्दनं क्रियते । एष सर्वत्रोपधानेषु उत्क्षेपो ज्ञेयो, नवर प्रथमोपधानद्वये नदिमध्ये कार्यते उत्क्षेप ।
 ज्ञेयोपधानेषु तु न नन्दिमध्ये कार्यते । अथ यद्दिने न नन्दि तदा प्रातः प्रवेशदिने उत्क्षेपं कार्यते, परं निजनिजोपधा-
 ननामादिभिः आलापेन कार्यः इति उत्क्षेपविधिः । ८ । अथ निक्षेपविधिमाह—

तपोऽयसानदिने सन्ध्याया कृतचतुर्विंशाहारः प्रातर्वा ईर्यापयिकीं प्रतिक्रम्य मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य वन्दनकद्वयं
 दत्त्वा उपधानतपोवाही भणति “इच्छाकारेण संदिसह भगवन् अमुगतव निक्खिवेह” गुरुर्भणति “निक्खिवाभो”,
 तत इच्छंति भणित्वा क्षमाश्रमणं दत्त्वा भणति “इच्छाकारेण सदिसह भगवन् अमुगतवनिक्खिवाणत्थ काउस्सग करा-
 येह” गुरुर्भणति “करावेमो, इच्छामि स्वमासमणो० अमुगतवनिक्खिवाणत्थं करेमि काउस्सग अन्नत्थं” इत्यादि भणित्वा
 कायोत्सर्गे नमस्कारमेकं चिन्तयित्वा पारितेऽपि नमस्कारमेकं कथयित्वा क्षमाश्रमणं दत्त्वा “अमुगतवनिक्खिवाणत्थं च्चै-
 आइ वदावेह” गुरुर्भणति “वदावेमो” ततः संपूर्णं चैत्यवन्दनं करोतीति निक्षेपविधिः । ९ ।

अथ नित्यकर्तव्यतामाह—सा नित्यकर्तव्यता काऽपि शाखोक्ता काऽपि साप्रत हृद्यमानपरम्परागम्या, तथाहि—उपधाने
 श्रावकैर्विकृतमिष्ये एक घृतमेव ग्राह्यं नाऽन्या काऽपि विकृतिः १ । उपधाने त्रिशष्टिविकृतिकानां मध्ये एकमपि निर्वि-
 कृतिकं न ग्राह्यं, तथा विषकारणे तु सति खण्डादिग्रहणं यतनया कार्यं २ । उत्कटद्रव्याणि अपि न ग्राह्याणि ३ । आर्द्रहरित-
 शाकोऽपि न ग्राह्याः ४ । घृततैलादि व्याघरितशाकोऽपि न ग्राह्यौ, धूमितस्तु ग्राह्यं ५ । तलितपर्पटसीरावटिकादिकमपि
 न ग्राह्यं ६ । अन्नादिपरिषेपिका स्त्री कृतरात्रिप्रायश्चित्ता शुद्ध्यति नाऽन्यथा ७ । अन्नादिपरिषेपिकाया वस्त्राणि दण्डित-
 खण्डितादिकानि न शुद्ध्यन्ति ८ । जेमनादिभूमिस्थानमपि कृतरात्रिप्रायश्चित्तया दण्डितखण्डितादिवखरहितया प्रमा-
 र्जितं शुद्ध्यति ९ । यावन्ति च वस्त्राद्युपकरणानि तपःप्रवेशप्रथमदिने गृहीतानि भवन्ति तानि सर्वाण्यपि भोग्याभोग्यानि
 तभयकालं प्रतिलेख्यानि १० । जेमनस्थालीकञ्चोलकादीनि तु जेमनदिने पादोनग्रहरप्रतिलेखनासमये प्रतिलेखनीयानि
 नाऽन्यदा भोजनाभावाच्च ११ । कदाचित् द्वारकुण्डलादिकं गृहीतं स्वदेहादुत्तार्यं स्वगृहादौ मोच्यं भवेत् तदा विना
 उपधानं यथा स्त्रिया अहोरात्रपौषधौ गृहीतोऽभवेत् तस्या हस्ते रात्रौ, न तु दिने उपधानवाहिन्या देयं, सा च प्रातः
 तदुक्तस्थाने मुञ्चति १२ । उपधाने सर्वाणि वस्त्राणि स्वयं वा मालिकया वा प्रतिलेखितानि शुद्ध्यन्ति १३ । सर्वं क्रियानु-
 धानं आदेशनिर्देशादिकं मालिकादेशेन शुद्ध्यति १४ । क्रियानुष्ठानकारिका मालिकाऽप्युभयकालं प्रतिक्रमणं करोति, रात्रि-
 प्रायश्चित्तं करोति, सप्तवाराश्च देवान् धन्दते तदा शुद्ध्यते नाऽन्यथा १५ । रजस्वला दिनत्रयं तपसि न पतति १६ । महाअ-

स्वाध्यायसत्क ७।८।९ सप्तम्यादिदिनत्रय तपसि न पतति १७ । प्रतिक्रमणमध्ये प्रभाते नमस्कारप्रत्याख्यानमेव कार्यं, ततो
 गुरुसमीपे क्रियावसरे उपवास आघाम्ल निर्विकृतिकं एकाशनं वा कार्यं १८ । प्रत्याख्यानपारणसमये पूर्वं नमस्कार-
 प्रत्याख्यान पारयति, ततः उपवासादिक १९ । प्रथमोपचानद्वयप्रवेशदिने मालादिने च यदि नन्द्याहम्बरेण उत्सूरता
 भवति पौषधादि कर्तुं न शक्यते, तदा तृतीयप्रहरप्रतिलेखनान्तर सर्वोपकरणानि प्रतिलिख्य रात्रिपौषधोऽवश्य
 प्राद्याः २० । प्रातरुपचानवाही गुरुसमीपे समागत्य ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य पौषघ सामायिक च लत्वा प्रतिलेखना
 अद्गप्रतिलेखनां च करोति, ततो मुखवस्त्रिकां प्रतिलिख्य त्रवहि पडिलेहण सदिसाधेमि त्रवहि पडिलेहण करोमीति क्षमाश्र-
 मणद्वय ददाति, ततो वन्दनकपट्टदानान्तर क्षमाश्रमणदशक ददाति, तत्कमश्राज्यं—चतुर्वेळ सदि० १ चतुर्वेळ करेमि० २
 घइसण स० ३ घइसण ठापेमि ४ सज्जाय संदि० ५ सज्जाय क० ६ पांगुरण सदि० ७ पांगुरण पडिगहेमि ८ कट्टा-
 सण सदि० ९ कट्टासण पडिगहेमि १० । ततो वन्दनकद्वयदानपूर्वं सुखतपःपृच्छा २१ । सन्ध्यायामपि एवमेव क्रिया
 करण, नवर पूर्वं प्रतिलेखना अद्गप्रतिलेखना च करोति, न त्रवहि प्रतिलेखना । ततो गुरोर्वन्दनकपट्टदानानन्तर
 क्षमाश्रमणदशकदानमिष त्रवहि पडिलेहण सदि० त्रवहि पडिलेहण करेमि २ सज्जाय क० ४ वइ-
 सण सं० ५ घइसण ठा० ६ शेप पूर्ववत् १० । २२ । पृथक् प्रतिक्रमणसम्प्राप्त पाक्षिकवन्दनकानि सुखतपःपृच्छा-
 पर्यन्तां क्रिया सर्वात्मपि कृत्वा देयानि २३ । मालापरिधाने सन्ध्यायां माला अभिमन्त्रयित्वा स्वगृहे रात्रिजागरण कृत्वा

प्रातर्गच्छाधिपतिपार्श्वे माला परिधातव्या, तदनु तत् विनात् दिनदशक दशाहिका कार्यो, तत्र पौषग्रहणाभावेऽपि त्रिषि-
 धाहारमेकाशनं कुर्वन् उपधानवादी च निरारम्भस्तिष्ठति २४ । सवाण्यपि उपधानानि उत्कृष्टविधिना वहनीयानि तद-
 भावे श्रावकैः एकान्तरोपवासैः, साधुभिस्तु उपवासाचाम्लनिर्विकृतिकैकाशनै कृत्वा तावन्त उपवासाः पूरणीया न
 दिनसंख्या नियमोऽस्ति २५ । इति नित्यकर्तव्यता ॥ १० ॥

अथ पडिपुत्रा विगइ पारणाविधिमाह—प्रातर्गुरो समीपे समागत्य पृथक् प्रतिक्रमणे कृते च मुखवस्त्रिका प्रति-
 लिख्य धन्दनकपट्क ददाति, गुरुभिः सम प्रतिक्रमणे कृते वन्दनकद्रयमेव ददाति, ततो गुरुर्भणति “पवेयण पवेयह” इति
 भणित्वा भणति पडिपुत्राविगइपारण करेहचि, ततः किंचित् स्वैस्सित प्रत्याख्यान करोति, ततो भणति—गुरुसमक्ष समग्र
 उपधानमाहे अभकि आशातना कीधी हुवे ते मिञ्जामि दुक्कह । इति पडिपुत्राविगइपारणाविधि । ११ । ॥ ८७ ॥

॥ इति सप्तोपधानक्रिया—विधिरधिकारः ॥ ८७ ॥

ननु श्रावक—श्राविकाणा निर्विकृतिकप्रत्याख्यानेन उत्कटद्रव्याणि यानि त्याज्यानि सन्ति तानि कानि ? चञ्चन्ते—

“सीरी खह खजूर सकरदक्खदाडिमाई य । तिलयट्टी वहिवाइ, करवओ चूरिम च तथा ॥ ९६ ॥

नालिअर मोईअ, मडिअ सतलय भज्जियाचणए । आसुरिअविलिआ, पणगाइ किञ्जाडियाइ तथा ॥ ९७ ॥

तंडुलकट्टिम दुक्क, धोल एयाइ भूरिमेयाइ । उक्कोसगदवाइ, वज्जिआ निधिगइअमि ॥ ९८ ॥”

इति श्रीसन्देश्वरदोलावली (पत्रे ११०) सूत्रगाथात्रयवृत्त्यनुसारेण क्रियते—

तन्नामानि शृणु क्षेत्रेयी १ दुग्धराजसेविका २ स्वप्नः ३ स्वप्नः ४ शर्करा ५ द्राक्षा ६ वाडिमकुलिका ७ सहकार ८ राजा-
 दन ९ कदलीफल १० नागरङ्गजातिफलानि ११ द्राक्षादीनि नागरङ्गाविफलपर्यन्तानि सच्चित्तान्यपि चपायेन प्रासुकीकृ-
 तानि अत्र क्षेत्र्यानि, अन्यथा तन्मन्त्रणासम्बन्धः, गुह्यपर्यटिका १२ गुह्यधना १३ फर्करा १४ फाणित १५ इक्षुरस १६
 कसर १७ वर्षोपलाः १८ शर्करातिलकास्वप्नकतलीपर्यायाः १९ अमृतिका २० तिलकुट्टी २१ साऽपि सच्चित्ततिलाना
 येत्तदा पर्युषिता अग्नितापतया तदा स्वप्नकाऽपि अचिन्ताना तदापि स्वप्नकाऽपि कल्पते, वटकानि काञ्जिकमिन्नानि
 अभिन्नानां पक्कान्नाधिकृतित्वेन घोलमिन्नानां जीवसप्तसकमन्थेन निर्विकृतिके अभक्ष्यत्वात् २२ करम्बो-दधिकृतो दुग्धकृतो
 वा क्षेत्र्यः, नतु तन्कृतः तस्य वदरचूर्णघत् २३ चूरिम घृतखण्डादि[गुड]मिश्रित मोदकादिचूर्णं २४
 खेहमर्चिः २५ तथाकुग २६ कुक्षरि २७ सिद्धपट्टिका २८ घृततैलाद्यैकतरस्वक्षितमण्डका २९ रोष्टिका ३० आस्तानक ३१
 आम्बिका ३२ व्याघारिते जुरिका ३३ पूरणधि तेमनानि ३४ व्याघारित रात्रप्रहेलिका ३५ नालिकेरगरिका ३६
 मोदकामण्डितखेहमिश्रिता कणिकाभिन्ना ३७ अग्नितापगलितपुट्टयान्तन्यस्त्रगुहमिश्रा रोष्टिका घृताद्यतिमृधितरोष्टिका
 वा ३८ भर्जिका वर्युलाविशाकः, सापि चत्कालिते घृते तैले वा पक्का ज्ञेया ३९ अपकषणकाः तेऽपि घृते तैले वा पक्का
 ग्राह्याः ४० अन्यान्यपि छमकितशालनकानि ४१ आसुरिका-राजिका सस्कृतघोलदध्याद्यन्तर्निश्चिस्वप्नकीकृतवर्षपशाकाधिः
 इय च सिन्धादिदेशे आहुरिति नाम्ना, जालन्धरे आसुरमिति नाम्ना, अग्न्यत्र राजिका तिष्ठमिति नाम्ना च प्रसिद्धा एषा

च दधिकृता कृता ज्ञेया । यदुक्तं योगविधौ—‘तद्विषयकया दहीकया आसुरी न कल्पइ जोगवाहीणमिति’ अतः कास्त्रिकवट-
कपानीयभक्षणोऽपि न दोषः ४२ आम्बिकापानक चिंचापानक तव आर्धिः यस्य तव तथा, आदिशब्दात् ४३ द्राक्षापा-
नक ४४ नालिकेरपानक ४५ खर्जूरपानक ४६ गुडपानक ४७ किलाटिका फेदहृदिनामिका ४८ दुग्धसिद्धद्राक्षा ४९ खुडु-
हुडी ५० खारिक ५१ मख ५२ षटकादिव्यञ्जनानि ५३ तन्दुलकथित दुग्ध पेया इत्यर्थ । अल्पै पट्टिकादितन्दुलैः सम पक्कमि
त्यर्थः । इदं तु तलस्थितसहपक्क तन्दुलादीनामुपरि चत्वारि अङ्गुलानि यावत् वृद्ध ज्ञेय, तदूर्ध्वं वर्धमानं विकृतिरेव, क्षेरेयी तु
सान्द्रा भवतीति न तथा पौनरुक्त्य ५४ हस्तविलोहितो निर्जलो दधिघोल’, स तु विकृतिरेव, पर यो हस्तविलोहित सजलो
दधिघोल स उत्कृष्टद्रव्य ५५ गुडमाधुरा ५६ शिखरणी ५७ निर्भञ्जनानि ५८ इत्यादीनि ज्ञेयानि । अत्र पूर्वं नामग्राह अनेकानि
उत्कृष्टद्रव्याणि उक्तानि । अथ एषामेव विकृतिनिष्पन्नाना नानादेशजत्वेन दुर्लक्षणा सुखावबोधार्थं व्यापकलक्षणमाह—

“विगई दवेषण ह्या, जात उक्कोसिअ भवे दव ।” ‘विकृति’ क्षीरादिका द्रव्येण तन्दुलादिना हता भग्ना, मोरिता निर्वीर्यी-
कृतेति यावत्, या काचन पायसादि उत्कर्षित उत्कर्षितसम्भवेत् ॥ ‘द्रव्यम्’ उत्पन्नसमीर्यविपाकान्तरत्वात् यथा मथित
खण्ढादिरसेन हतं शिखरणी १ घृत कणिकादिना मिश्रित कूलरिः, चूरिम वा २ वटकादि पक्कान्न कास्त्रिकादिनोपहत
कास्त्रिकवटिकादीनि, पर्यटसुकुमारिकादिरसेणोपहत तैल घृत वा निर्भञ्जन ४ शुण्ठीचूर्णरसेन हतो गुडपाको गुडपर्यटिका ५
इत्यर्थः ॥ पुनरुक्तद्रव्यविस्तराधिकारमिच्छता सन्देहदोलावली—सूत्रघृत्तिप्रमुखा ग्रन्था द्रष्टव्या ॥ ८८ ॥

॥ इति उत्कृष्टद्रव्याधिकार ॥ ८८ ॥

खरतरगञ्चाधीशा, त्रिनचन्द्रपुगप्रधानगुरुराजाः । श्रीपातिसाहिमान्याः, समभूयन् भूमिविख्याता ॥ १ ॥
श्रीपूज्यमुख्यशिष्याः, दक्षाः श्रीसकलचन्द्रनामानः । महुरवो गुणगुरव-स्तेषामेव प्रसादो मे ॥ २ ॥
इत्येव सप्तदशभिस्तुर्यं प्रश्नोचरैः स्फुटम् । प्रकाश कृतवान् पूर्णं, गणि समयसुन्दर ॥ ३ ॥

इति श्रीसमयसुन्दरोपाध्यायविरचिते सामाचारीशतके
पञ्चमप्रकाशे चतुर्यः प्रकाशः समाप्तः ॥ ४ ॥

॥ अथ पञ्चमः प्रकाशः ॥

॥ श्रीमत्स्यमणपार्श्वनाथाय नमः ॥

ननु-साध्वीभिर्वशाश्रुतस्कन्धाविच्छेदग्रन्था वाच्यन्ते न वा ? उच्यते-स्वत एव पर न सभाधन्वेन, निषिद्धत्वात्, स्वतो वाचनं तु संगतिमङ्गति । यतः तत्तपोवहन तासां निर्दिष्टमस्ति, अन्यथा तत् तपोवहन अपार्यकं स्यात् अपि च 'अग्नेसिं च पवेयणीअसि ति' ता न भणन्ति, अत एव स्वतो वाच्यते, न वाचना अनुज्ञाता तासाम् ॥ ८९ ॥

॥ इति साध्वीना स्वत कल्पसूत्रादिवाचनाधिकारः ॥ ८९ ॥

ननु-प्रतिक्रमणद्वय करणे पहावश्यकाना कुत्र कुत्र आद्यन्तौ व्यवस्थापितौ ? उच्यते-अत्र वृद्धसप्रदाय एव, तत्र सायन्तनप्रतिक्रमणे 'करेसि भते' इत्यत आरभ्य अतिचारकायोत्सर्गपारण यावत् सामायिकावश्यकं प्रथमं । ततश्चतुर्विंशतिस्त्वप्रान्ते चतुर्विंशतिस्त्वभावश्यकं द्वितीयं २ । ततो मुखधच्छिकाप्रतिषेखनपूर्वं धन्दनक आदितः कृत्वाऽऽलोचनासूत्रं यावत् द्वितीय वन्दनावश्यकं ३ । ततः प्रतिक्रमणसूत्रत आरभ्य क्षामणावन्दनपूर्वं आयरियवज्ज्ञाप गाथात्रयप्रान्तं यावत् चतुर्थं प्रतिक्रमणावश्यकं ४ । ततः धारित्रदर्शनज्ञानाना कायोत्सर्गत्रयकरणेन पञ्चम कायोत्सर्गावश्यकं ५ । पष्ठ तु प्रत्याख्यानरूप आवश्यकं ६ पूर्वं कृतमिति । प्राभातिकप्रतिक्रमणे तु पहावश्यकानि अनुक्रमेण भवन्ति, तथाहि-करेसि भते

इत्यत आरम्य चारित्रदर्शनज्ञानकायोत्सर्गपर्यन्त प्रथम सामायिक आवश्यक १ । ततो लोकोद्घोतकरसपूर्णभगनल्प द्वितीय चतुर्विंशतिस्रवावश्यक २ । ततो वन्दनालोचनपर्यन्त तृतीय वन्दनावश्यक ३ । ततः प्रतिक्रमणसूत्रमारम्य आयरिय त्रयस्त्रयाप गाथात्रयपर्यन्त यावत् चतुर्थं प्रतिक्रमणावश्यक ४ । ततः कायोत्सर्गकरणपूर्वं लोकोद्घोतकरभगनपर्यंत पञ्चम कायोत्सर्गवश्यक ५ । ततो वन्दनक्यानपूर्वं प्रत्यास्थान क्रियते तत् प्रत्याख्यानवश्यक पष्ठ ६ ॥ ९० ॥

॥ इति पढावश्यकाना आद्यन्तव्यवस्थाधिकारः ॥ ९० ॥

ननु-विंशतिस्यानकतपसः का गाथा ? , तत् तपसि च किं गुणन ? तत्रोच्यते—

“अरिहत-सिद्ध [चेश्वर] पवयण-गुरु-येर-बहुस्तुप तपस्सीसु । वच्छहया य तेसिं, अभिक्ख नाणोचओगे य ॥ २ ॥

दसण-विणए आवस्सए अ सीलवए निरइयार । खणलव-त्तव-च्चिआए, वेयावच्चे समाही अ ॥ २ ॥

अपुयणागगहणे, सुअमची पवयणे पभाषणया । एएहिं कारणेहिं, तित्ययरत्त लहइ जीवो ॥ ३ ॥”

गुणन इव प्रथमस्थानके तपसि नमो अरिहताण २००० गुणन अर्हता अष्टप्रकारपूजा क्रियते १ । द्वितीयस्थानके नमो सिद्धाणं २००० गुणन पुण्डरीकादिसिद्धमक्तिः क्रियते २ । तृतीये नमो पवयणस्त २००० गुणन सपस्स पुसकस्य वा मक्तिः क्रियते ३ । चतुर्थे नमो आयरियाण २००० गुणन वन्दनादिगुरूणा भक्ति क्रियते ४ । पञ्चमे नमो धेराण २००० गुणनं वृद्धस्थविराणां विश्रामणादि भक्ति क्रियते ५ । षष्ठे नमो वधजम्भायाण २००० गुणनं बहुश्रुतानां भक्तिः क्रियते ६ । सप्तमे नमो लोप सबसाइण २००० गणनं तपस्विनां भक्तिः क्रियते ७ । अष्टमे नमो नाणस्त २०००

गुणन पूर्वपठितपाठो गुण्यते ८ । नवमे नमो दसणस्स २००० गुणन निरतिचार शुद्धं सम्यक्स्व पाल्यते ९ । दशमे नमो
 विणयसंपन्नाण २००० गुणन देवगुरुवृद्धाना विनयभक्ति क्रियते १० । एकादशे नमो चारित्तस्स २००० गुणन कालवे-
 लाया प्रतिक्रमणद्वयं क्रियते ११ । द्वादशे नमो वंभवयघारिणं २००० गुणन द्वादशत्रतपालन विशेषतः क्रियते १२ । त्रयो-
 दशे नमो किरिआण २००० गुणन सामायिकादिक्रियाया प्रसादो न क्रियते १३ । चतुर्दशे नमो तवस्सीण २००० गुणन
 विशेषतस्तपः क्रियते १४ । पञ्चदशे नमो गोयमस्स २००० गुणन सुपात्राय दान दीयते १५ । षोडशे नमो जिणाण २०००
 गुणन वेवाना वृद्धाना च वैयावृत्य क्रियते १६ । सप्तदशे नमो चारित्तघारिण २००० गुणन पौपधपूर्वं मन समाधिना स्यात-
 व्य १७ । अष्टादशे नमो नाणस्स २००० गुणन नवीन श्रुताम्यास क्रियते १८ । एकोनविंशे नमो सुअस्स २००० गुणन
 वेएनकदवरक्कादिना पुस्तकपूजा क्रियते १९ विंशे नमो पवयणस्स २००० गुणन जिनशासनोन्नति प्रभावना क्रियते २०
 सर्वत्र स्थानकेषु उत्कृष्टतः त्रिकालदेववन्दन १ भूमिसंस्कारके शयन २ त्रिकाल देवपूजन ३ उभयकाल प्रतिक्रमण
 कर्तव्य ४, एतत्सर्वं सयोगामावेऽपि च पञ्चशक्रस्तथै देववन्दन कर्तव्यमेव, तप पूर्वां च विंगतिमोदकादिसर्वपक्वान्नढोक-
 नपूर्वं देवगृहे स्नात्र विधाय सघभक्तिः क्रियते ॥ ९१ ॥

॥ इति विंशतिस्थानकतपोविधिरधिकारः ॥ ९१ ॥

ननु-भोजनानन्तर संवरणे वन्दनकानि दीयन्ते-क्रियते तानि किं मुक्ते अमुकैर्वा दीयन्ते? उच्यते-मुकैरेव नाऽमुकै
 यतो वन्दनकचूर्णो अमुकाना नियतानि चतुर्दशवन्दनानि अहोरात्रमध्ये प्रोक्तानि, मुकाना तु पञ्चदशेति तथा च-

तत्साठः—एआणि पुषण्हे सत्त एवं अवरण्हे वि सत्त भवन्ति, अणुण्णा वदणगानि सञ्ज्ञायवंदणगेसु पविसति चि काऊ सञ्ज्ञायवंदणगानि तिप्पि पडिक्कमणवदणगानि चत्तारि पसिद्धाणि चेवसि सत्त एव चवइस हवति अण्भचट्टिअस्स, भत्तट्टिअस्स पुण पच्चक्खाणवंदणगेण सहिआणि पणरस भवति चि १ एव श्रीप्रवचनसारोद्धारे पच्चसप्तद्वारेऽपि (१८४ पत्रे) तथाहि—

“चत्तारि पडिक्कमणे, किइक्कम्मा तिप्पि ङुंति सञ्ज्ञाप । पुषण्हे अवरण्हे, किइक्कम्मा चउदस हवति ॥ ६४८ ॥”

ब्याख्या—चत्तारि प्रतिक्रमणे कृतिकर्माणि—वन्दनकानि भवन्ति, तत्र आलोचनवन्दनक प्रथम १ क्षामणकवन्दनक द्वितीय २ आचार्यप्रमृति—सर्वसद्यस्य क्षमणपूर्वमाश्रयणाय वन्दनकं तृतीय ३ प्रत्याख्यानवन्दनक चतुर्थ ४ तथा स्वाध्याये त्रीणि वन्दनकानि, तत्र स्वाध्यायप्रस्थापने एक वन्दनक १ स्वाध्यायप्रवेदने द्वितीय २ स्वाध्यायकरणानन्तर च तृतीय ३ एव पूर्वाह्णे—अत्युपसि सप्तवन्दनकानि, अपराह्णे अपि पतानि एव सप्त, कालग्रहणोद्देश १ समुद्देशा २ अनुज्ञादि ३ वन्दनकाना स्वाध्यायवन्दनेषु एव अन्तर्भावात्, सर्वेव पतानि द्युवाणि कृतिकर्माणि प्रतिदिवस चतुर्दश भवन्ति १, अभकार्यिकस्य । भकार्यिकस्य तु अपराह्णे प्रत्याख्यानवन्दनकेनाऽभ्यधिकानि इति पञ्चदश भवन्तीति २ ॥ एय श्रीआवस्यकचूर्णावपि (४० पत्रे)

पमाप पुष संज्ञाप चत्तारि—पडिक्कमणे वदित्ता अलोपति एक, भित्तिअ अं अण्मुखियतावसाणे मज्जे वंदति, मज्जवंदणए कति वदित्ता?, अण्णेणं तिप्पि मज्जमेण एव वा सत्त वा उक्कोसेणं सबेवि, अदि वाटका वप्पेवो वा सो

पुरेण ऊणगो दोहिं विहिं जाव तिणिण अयस्स वदितवा, एवं देवसिए वि । पक्खिए पच अवस्स, चातुग्मासिए
 सवत्सरिए य सत्त अवस्स, ते वदितूण ज आयरिअस्स अल्लिविज्जति तं ततिअ किइक्कम्म, पच्चक्खाणे चरत्त्य किइ-
 कम्मं । तिणिण सञ्ज्ञाप-वदित्ता पट्टवेति पढम, पट्टवेते पवेयतस्स धितिय, पञ्छा पढति, ततो जाहे चउग्मागावसेसा,
 पोरिसी ताहे पावे पडिलेहेहिति, जदि न पढति तो यदति, अह पढति तो अवदित्ता पात पडिलेहेतूण पञ्छा पढति, काल-
 वेलाए ववितु पडिक्कमति, अह उग्घाढकालिअ न पढति ताहे ववितु पावे पडिलेहिति, एत ततिय, एव पुषहे सत्त
 अवरण्हे वि एते चेव सत्त, एताणि अग्गमत्तडिअस्स नियमा, भत्तडिअस्स पच्चक्खाणं अग्गमहिअ एताणि अवस्स चोइस,
 इत्यादि ३ इत्यमेव श्रीबृहत्कल्पमाष्ये तद्वृत्तौ (दृतीये उद्देशे) च तथाहि—

“दुगसत्तगकिइक्कम्मस्स अकरणे होइ मासिय लहुग । आवासगविवरीए, ऊणऽहिए चेव लहुओ व[त्ति] ॥ ४४६९ ॥
 वृत्तिः—‘दुगसत्तग’त्ति द्वे सवके चतुर्दश भवन्तीति कृत्वा पूर्वाह्णाऽपराह्णयोः चतुर्दश वन्दनकानि भवन्ति, कथमिति
 चेतुर्व्यते—इह रात्रि-प्रतिक्रमणे चत्वारि वन्दनकानि, तत्रैक आलोचनाया १, द्वितीय क्षामणके २, तृतीयं पाण्मासिक-
 तपश्चिन्तनकायोत्सर्गार्थं ३, चतुर्थं प्रत्याख्यानग्रहणार्थं इति ४ तथा स्वाध्याये त्रीणि वन्दनकानि, तत्र वृद्धसप्रदाय,
 सञ्ज्ञाप वदिता पट्टवेइ, एय पढम १, पवेयं तस्स धीइयं २, पञ्छा उदिट्ट समुदिट्ट पढइ, उद्देश-समुद्देश-चदणाण-मिहेव
 तग्मावो तओ जाहे चउग्मागावसेसा पोरिसी ताहे पाए पडिलेहेइ जइ न पडिरकामो तो यदइ अह पडिरकामो ताहे
 अवदिता पाए पडिलेहेइ, पडिलेहिता पञ्छा पढइ, कालवेलाए वदिउ पाए [पडिलेहण पडिक्कमइ] एयं तइय ३ । एव पूर्वदि

सप्तवन्दनकानि, अपराहेऽपि एवमेव सप्त भवन्ति । तत्र चत्वारि दैवसिक्प्रतिक्रमणे, त्रीणि स्वाध्याये अनुशात्रन्दनाना
 स्वाध्याययन्दनेषु अन्तर्भावादिति सर्वसख्यया चतुर्विंश वन्दनकानि भवन्ति, एतच्चाऽभकार्थिक अङ्गीकृत्योक्तं, यस्तु भकार्थि-
 कस्तस्य भोजनानन्तरभाषिप्रत्याख्यानवन्दनकसहितानि पञ्चदश भवन्ति इति, एतेषा मध्यात् एकतरस्याऽपि कृतिकर्मणोऽ-
 करणे मासक लघुक प्रायश्चित्त भवति ॥ ४४६९ ॥ एवं आचारविनकरेऽपि नवाङ्गीवृत्तिकारक-श्रीअभयदेवचूरिसन्तानीये-
 श्रीरूपक्षीगच्छीयैः श्रीवर्धमानसूरिमिः प्रोक्तं, तथाहि—तत्र यः किलाऽऽहारग्राही भवति तदा स वन्दनकद्वयं ददाति,
 यो नाऽऽहारग्राही तस्य नेति, इत्यादिग्रन्थानुसारेणाऽभकार्थिकस्य चतुर्विंश वन्दनकानि भवन्ति, भकार्थिकस्य च पञ्चदश
 वन्दनकानि ज्ञेयानि, पञ्चात् गच्छरीतिरपि प्रमाणमिति संवरणे भुक्तेरेव वन्दनकानि देयानि नाऽभुक्तेरिति ॥ ९२ ॥

॥ भोजनानन्तर संवरणे वन्दनकानां अधिकारः ॥ ९२ ॥

ननु-वैत्राश्विनमासयोः अस्वाध्यायमेलनस्वाध्यायोत्तारणविधिः कः? सच्यते-वैत्राश्विनमासयो द्वितीयपक्षे प्रतिपदि
 द्वितीयां वा मुख्यविहारिसाधोः चन्द्रादिषले मुहूर्ते च शुभे सति कल्पत्रेपमेलन क्रियते, तत्राऽय विधिः-स्वापनाचार्योपे
 समागत्य ईर्योपयिर्की प्रतिक्रम्य मुख्यवस्त्रिका प्रतिलेस्य वन्दनकद्वय दस्वा “इच्छामि क्षमात्रमण” इत्यादि क्षमात्रमणपूर्व
 “सम्भ्राय निकिलविचु” द्वितीयक्षमात्रमणेन “सम्भ्रायनिकिस्रयणत्य काचस्सग कठ”, तृतीयक्षमात्रमणेन “सम्भ्राय निकिलव-
 गर्थं करेमि काचस्सग अक्षत्पुसस्सिपण”मित्यादिपाठपूर्वं कायोत्सर्गं, तत्र नमस्कारं एकं चिन्तयित्वा पुनर्नमस्कारं एकं
 कथयित्वा अणुजापिज्यो इति कथन । अयोत्तारणविधिः-पक्षदि, वैशाख-कार्तिकमासयोः प्रथमपक्षे द्वितीयां वा चतुर्थ्यां वा

चन्द्रादिषु सति कल्पत्रेपोचारणा-
 चारे बृहस्पतिवारे वा भरण्यादिवार्षिते षुष्पादके नक्षत्रे मुख्यविहारसाधो चन्द्रादिषु सति कल्पत्रेपोचारणा-
 नन्तर मध्याहात् परतः सायतनप्रतिक्रमणानन्तर वा ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य मुखवस्त्रिका प्रतिलेख्य वन्दनकक्ष्य च दत्त्वा
 प्रथमक्षमाश्रमणेन "सञ्ज्ञाय सक्लिवज्ज" द्वितीयक्षमाश्रमणेन "सञ्ज्ञाय वक्लिवणत्वं कावस्सर्गं करु इच्छ सञ्ज्ञाय सक्लिव्य-
 णत्वं करोमि कावस्सर्ग अन्नत्वं०" इत्यादि कथनपूर्वं कायोत्सर्गं कृत्वा तत्र सागरधरामीरापर्यन्तं लोकोबुधोतकर चिन्त-
 यित्वा पारिते च सपूर्णः कथ्यते १ । पुनः क्षमाश्रमणदानपूर्वं "असञ्ज्ञाय-उहडावणत्वं" कायोत्सर्गं क्रियते, तत्र लोको-
 बुधोतकरचतुष्टय चिन्त्यते, पारिते च सपूर्णः २ । पुनः क्षमाश्रमणपूर्वं "खुदोषद्वयउहडावणत्वं" कायोत्सर्गं कृत्वा लोको-
 बुधोतकरचतुष्टय चिन्तयित्वा पारिते सपूर्णः ३ । पुनः क्षमाश्रमणदानपूर्वं शक्रादिसमस्तवेयावच्यगरवेवतानिमित्त कायोत्सर्गः
 क्रियते तत्राऽपि लोकोबुधोतकरचतुष्टय चिन्तयित्वा पारिते सपूर्णमेक कथयित्वा, क्षमाश्रमणदानपूर्वं "सञ्ज्ञाय सदिसा-
 वेमि सञ्ज्ञायं करोमि निधीहिआप मत्थयण वदामि" इत्युक्ते पूर्वमुपविश्य स्वान्याय क्रियते, तत्र नमस्कारत्रयपूर्वं "धम्मो-
 मगलमुक्किट्ठमि"त्यादि पट्टीवनिकायाम्भयन यावत् मधुरस्वरेण स्वाध्याय कर्तव्य । ततोऽनुज्येष्ठ साधुभि प्रत्येक वन्दना
 कर्तव्या, मुख्यविहारिणा वाच्य च "सिद्धाव भणओ भणावओ तप वहओ वहओ वहओ" इत्यादि ॥ ९३ ॥

॥ इति अस्वाध्यायमेलनाऽस्वाध्यायोत्तारणविधिरधिकारः ॥ ९३ ॥
 ननु-द्वितीया-पञ्चम्यष्टम्येकावशी-चतुर्दशीरूपाः पञ्चतिययो या विद्यन्ते तासु धर्मोर्धिनो विशेषेणीकाशन-विकृतिप्रत्या-

सप्तवन्दनकानि, अपराह्णेऽपि एवमेव सप्त भवन्ति । तत्र चत्वारि दैवसिक्कप्रतिक्रमणे, त्रीणि स्वाध्याये अनुज्ञावन्दनानां
 स्वाध्याययन्दनेषु अन्तर्भावयित्वा सर्वसंख्यया चतुर्दश वन्दनकानि भवन्ति, एतच्चाऽमकार्थिक अङ्गीकृत्योक्तं, यस्तु मकार्थि-
 फस्तस्य भोजनानन्तरमाविप्रत्यास्थानध्वनकसधितानि पञ्चदश भवन्ति इति, एतेषा मध्यात् एकतरस्याऽपि कृतिकर्मणोऽ-
 करणे मासक लघुक प्रायश्चित्त भवति ॥ ४४६९ ॥ एव आचारविनकरेऽपि नवाङ्गीघृत्तिकारक-श्रीअभयदेवसूरिसन्तानीये
 श्रीरुद्रपद्मीगण्डीये श्रीवर्धमानसूरिभिः प्रोक्तं, तथाहि—तत्र यः किलाऽऽहारग्राही भवति तदा स वन्दनकद्वय ददाति,
 यो नाऽऽहारग्राही तस्य नेति, इत्यादिप्रन्यानुसारेणाऽमकार्थिकस्य चतुर्दश वन्दनकानि भवन्ति, मकार्थिकस्य च पञ्चदश
 वन्दनकानि ज्ञेयानि, पश्चात् गच्छरीतिरपि प्रमाणमिति संवरणे मुक्तेरेव वन्दनकानि देयानि नाऽमुक्तेरिति ॥ ९२ ॥

॥ भोजनानन्तर संवरणे वन्दनकानां अधिकारः ॥ ९२ ॥

ननु-वैत्राश्विनमासयोः अस्वाध्यायमेलनऽस्वाध्यायोत्तारणविधिः कः? उच्यते-वैत्राश्विनमासयो द्वितीयपक्षे प्रतिपदि
 द्वितीयां वा मुख्यविहारिसाधोः चन्द्रादिबले मुहूर्ते च शुभे सति कस्यत्रेपमेलन क्रियते, तत्राऽय विधिः-स्थापनाचार्याग्ने
 समागत्य ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य मुखवस्त्रिका प्रतिलेख्य वन्दनकद्वय वृत्त्वा “इच्छामि क्षमाश्रमण” इत्यादि क्षमाश्रमणपूर्व
 “सगमाय निर्विल्वितर” द्वितीयक्षमाश्रमणेन “सङ्गायनिर्विल्वणतय काचस्सग करु”, तृतीयक्षमाश्रमणेन “सङ्गाय निर्विल्व-
 णतयं करेमि काचस्सगं अन्नत्यूषस्सिपण”मित्यादिपाठपूर्वं क्षयोत्सर्गं, तत्र नमस्कारं एकं चिन्तयित्वा पुनर्नमस्कारं एक
 कययित्वा अणुजाणिज्यो इति कथन । अयोत्तारणविधिः-यथाहि, वैशाख-कार्तिकमासयोः प्रथमपक्षे द्वितीयातः पश्चात् सोम-

धारे बृहस्पतिवारे वा भरणयादिवर्जिते ऋतुष्यादके नक्षत्रे मुख्यविहारिसाधोः चन्द्रादिवले सिद्धियोगे सति कल्पत्रेपोचाराणा-
 नन्तर मध्याह्नात् परतः सायतनप्रतिक्रमणानन्तर वा ईर्यापथिकी प्रतिक्रम्य मुखवस्त्रिका प्रतिलेख्य वन्दनकद्वय च दत्त्वा
 प्रथमक्षमाश्रमणेन “सञ्ज्ञायं उक्त्स्ववक्तु” द्वितीयक्षमाश्रमणेन “सञ्ज्ञाय उक्त्स्ववणतय कावस्सगं करु इच्छ सञ्ज्ञाय उक्त्स्वव-
 णतयं करेमि कावस्सग अन्नतय०” इत्यादि कथनपूर्वं कायोत्सर्गं कृत्वा तत्र सागरवरगमीरापर्यन्तं लोकोद्बोधोत्तर चिन्त-
 यित्वा पारिते च संपूर्णः कथ्यते १ । पुनः क्षमाश्रमणदानपूर्वं “असञ्ज्ञाय-उहृडावणतय” कायोत्सर्गः क्रियते, तत्र लोको-
 द्बोधोत्तरचतुष्टय चिन्त्यते, पारिते च संपूर्णः २ । पुनः क्षमाश्रमणपूर्वं “बुधोषद्ववहृडावणतय” कायोत्सर्गं कृत्वा लोको-
 द्बोधोत्तरचतुष्टय चिन्तयित्वा पारिते संपूर्णः ३ । पुनः क्षमाश्रमणदानपूर्वं शक्रादिसमस्तवेयावच्चगरदेवतानिमिच कायोत्सर्गं
 क्रियते तत्रापि लोकोद्बोधोत्तरचतुष्टय चिन्तयित्वा पारिते संपूर्णमेक कथयित्वा, क्षमाश्रमणदानपूर्वं “सञ्ज्ञाय सदिसा-
 वेमि सञ्ज्ञाय करेमि निसीहिआए मरथएण वदामि” इत्युक्ते पूर्वमुपविश्य स्वाध्यायः क्रियते, तत्र नमस्कारत्रयपूर्वं “धम्मो-
 मगलमुक्किट्टमि”त्यादि षड्जीवनिकायाध्ययन यावत् मधुरस्वरेण स्वाध्याय कर्तव्यः । ततोऽनुज्येष्ठ साधुभि प्रत्येक वन्दना
 कर्तव्या, मुख्यविहारिणा वाच्य च “सिद्धांत भणओ भणावओ तप वहओ यहडावओ” इत्यादि ॥ ९३ ॥

॥ इति अस्वाध्यायमेलनाऽस्वाध्यायोच्चारणविधिरधिकार ॥ ९३ ॥

ननु-द्वितीया-पञ्चम्यष्टम्येकावशी-चतुर्दशीरूपाः पञ्चतिययो या विद्यन्ते तामु धर्मार्थिनो विशेषेणैकाशन-विकृतिप्रत्या-

स्थानादिकं प्रत्याख्यानं कुर्वन्तो दृश्यन्ते । तत्राऽऽष्टमी-चतुर्दशयो तपोनियमः क्रियमाणः सगच्छते, तयोः पुण्यति-
थित्वेन लोके प्रसिद्धत्वात्, पर्वत्वेन आगमेषु उक्तत्वाच्च, पर्वणि च तपो बहुगुणमेव भवति, यदुक्तं—

“उत्तरकरणं पृगगवा य आलीय-चेइवंदणया । मगलघम्मकहा वि अ, पबेसु तवो गुणा हुति ॥ १ ॥”

न पुनर्द्वितीयादिषु तद्विपरीतत्वाद् अथवा सत्कृत्यत्वाद् असौ अविशेषेण पञ्चदशस्वपि तिथिषु युज्यते, न पुन
प्रतिनियतासु तासां अनागमिकत्वेन सिद्ध्यत्वाद् हेतुत्वात्, इति चेत् सत्य, यद्यपि एताः पुण्यदिनत्वेन लोके न प्रसिद्धा, नाऽपि
पर्वत्वेनाऽऽगमेऽपि उक्ता दृश्यन्ते, तथापि केनाऽपि कारणेन बहुश्रुतैः आहताः, तथाहि-श्रावकविधौ पण्डितराजपर-
मार्हतधनपालेनोक्तम्—

“पञ्चविहविसयसुख, उवमुज्जइ परमिपसु दिवसेसु । तीर्णाभिलासविरब्भो, परिहरब्भो पंचसु तिहिंसु ॥ १ ॥”
इत्येता एव पञ्च तिथयः पञ्चदशीसहिताः पद्म भवन्ति ता अपि श्रुतधरैः आहताः, तथाहि दिनकृत्ये (७ पत्रे)—

“छण्हं तिहीण मम्मंसि का तिही अज्ज वासरे । किं वा कल्लाणग अज्ज-लोगनाहाण [मतिथ] सति य ॥ २ ॥” इति ।
ननु-सामान्योक्तौ कथं ज्ञायते तैः एता एव विवक्षिता वाऽन्या १ इति श्वेतुच्यते-दृष्टव्यवहारात् तेषामेव ग्रन्थान्तरे
उक्तत्वाच्च, तथाहि तन्न्याः—“उदिट्ठ १ इमि २ चउदसीसुं ३ च पुम्मिम ४ भी एगारसि ५ पच्चमी ६ दोगासणादि
तवं १ इति आगमिक्खवत्तइमाननीवाः श्रुतधरवचनस्य प्रायः श्रुतमूलत्वादिति श्रीसन्देशदोलावलीबृहद्गुप्तो षतुष्टत्वारिं

शशाया ४४ व्याख्यानै । पुनर्महानिशीथे सप्तमाध्ययने, “अट्टमी १ चरद्वसी २ नाणपचमी ३ पञ्जोसवण ४ चारमा-
सिप ५ चरत्थाहुसछ्ठे न करिञ्जा खवण”मिति ॥ ९४ ॥

॥ इति पञ्चतिथीना नामाधिकारः ॥ ९४ ॥

ननु-प्रामातिक प्रतिक्रमणं कुत्र स्याने पूर्णभूत कस्मात् स्यात् छन्दनादोपो न भवति ? उच्यते-देववन्दनानन्तर
श्रीआचार्यादिद्वन्दनाक्षमाश्रमणत्रये दत्ते सति रात्रिकप्रतिक्रमण सपूर्ण, ततः पर आन्तरणीदोपो न भवति, तथैव प्रति-
क्रमण प्रान्तता, श्रीजिनप्रभसूरिभिः श्रीविधिप्रपायां लिखिता, तथाहि—“अरिहतचेइआइ इच्चाइ पढिय शुइचउक्केण
चेइए वदेइ, जावति चेइआइ इच्चाइ गाहाडुगथुच पणिहाणगाहाओ न भणेइ, तओ आयरियाइं वदेइ तओ वेलाए
पढिलेइणाइ करेइ”ति । एवमेव तरुणप्रभसूरिकृतपहावश्यकवालवोधेऽपि, तथाहि—“एगखमासमणि आचार्यमिश्र
वांदीयइ, वीजै खमासमणि उपाध्यायमिश्र वादीयइ, वीजै खमासमणि सर्वसाधु वादीयइ एतलै रात्रिप्रतिक्रमण सपूर्ण
पयु, तउ पलै कम्मभूमि पढमसंधयणि इत्यादि नमस्कार श्रीअपभवर्धमानक इत्यादि खवनप्रतिलेखनाकुलकादिक ‘अड्डा-
वयमि उसओ’ इत्यादि प्रभातमागलिक्य भावनाकुलकसञ्ज्ञाय करइ ॥ ९५ ॥

॥ इति प्रामातिकप्रतिक्रमणप्रान्तताधिकारः ॥ ९५ ॥

ननु-सामायिकस्य श्रावक उचरीय प्राधरण प्रावृणोति किं वा केवलपरिधानशाटक एव तिष्ठति ? उच्यते—नोत्तरीय-
प्रावरण प्रावृणोति, तस्य सतोऽपि सामायिकप्रवृणसमये न्युत्सर्जनत्वोक्तत्वात्, यत्तु श्रीआवश्यकचूर्णो, तथाहि—“सो अ

पितृ सामाह्यं करितो मरुहं अपणेइ १ कुंढलाणि २ नाममुह ३ तबोल ४ पावारगमाइ वोसरइ” इति । तत सामायिकस्य उत्सर्गतः अप्रावरण एव तिष्ठति, तवानीं तस्य यतिभूतत्वात्, यद्युक्तं ‘हेमन्तेषु अवावढे ति, समणो इव सावओ हवइ जग्हा’ इति वचनाच्च, अपवादतस्तु काष्ठदाहशीतादिकारणमाश्रित्य त्रीणि उत्तरीयाणि प्रावरितु कल्पन्ते नाऽधिकानि, तान्यपि कालप्रतिलेखितानि तस्य यतिवृत्तित्वात् यतीनां च शीताद्यपवादे कल्पत्रयस्य क्रमेण प्रावरणाना ग्रहणमुक्तं, तथैव च ओघनिर्युक्तिमाव्ये ममितं, तथाहि—“जाहे सह वि न तरे ताहे निविट्टेग पावणे सोम । तेण वि असंयरतो दो खोमि पावणे ताहे ॥१॥” तद्वि असंयरतो तईअ ओण्णि पावणे” इत्येवमेव श्रीसन्देशदोलावलीसूत्रे (६८ पत्रे) प्रोक्तं, तथाहि—

“वस्सगनेयेणं सावगस्स परिहाण साहगादवर । कप्पइ पावरणाइ, न सेसमवथायओ तिसिन्नि ॥ ४६ ॥”

यत् एव प्रावरणपरिभोगः अपवादिकोऽस्त एव असौ परिधानाद् अन्यवत् शीतदशमशकादिकारणत प्रतिसेवितुकाम एव सामायिकग्रहणक्षणे प्रावरणं संदेशयति नाऽन्यथा यथा सध्यकालादौ इति भाव । ननु—कृतसामायिकाया श्राविकाया उत्सर्गतः कति वस्त्राणि प्रतिपादितानि सन्ति ? सध्यते—परिधानशाटिका १ कक्षुक २ अपरितनाशुक चेति ३ वस्त्रत्रय स्वदेशे यथास्थानोपयुक्तं सत् कल्पते । अयमभिप्रायो यद्यपि सामायिकग्रहणवेलायां परिधानादन्यः सर्वोऽपि परिग्रहसावधय्यापारहेतुत्वात् व्युत्सृज्यतथा सक्तः, इति अप्रतिलेख्यत्वात् अनुभवत् कञ्चुलिकागुणितशाटिके न सामायिके परिभोक्तुं अर्हतः, तथाऽपि स्वस्याऽन्येषां च अशुभमावहेतुः दशनस्तननेत्रजघनाद्यङ्गावयवाच्छादकतया बहुगुणा, कञ्चुलिकां शाटिका प्रच्छदपटा इत्येतान् सामायिकेऽपि न व्युत्सृजन्ति, विनवचनबहुमानात् महासत्यः श्राविकाः ततः

कथ अन्यदा व्युत्सृजन्ति, तथा च या गृहिष्यो नीरोग अपि सम्यक्त्वप्रतिपत्त्यनन्तर स्वदेशानुरोधाद्वा १ घर्मोदि-
कारणाद्वा २ वस्त्रमालिन्यादि भयाद्वा ३ यूकापाताविशङ्क्या वा ४ वैधन्यस्थित्या वा ५ अपरिहितकम्बुका अस्थानविदी-
र्णपरिधाना अस्यगितशिरसः परिधानाऽञ्जलस्थगितशिरसो वा स्त्रीवृन्दमध्येऽपि चिर तिष्ठन्ति । किं पुनः पुरुषा-लोकं ता
विरावका एव बोद्धव्याः प्रवचनलाघवहेतुत्वादिति, एवमेव कृतसामायिकाया श्राविकाया उत्सर्गतो वस्त्रत्रयस्यैव ग्रहण
श्रीसन्वेहदोलवलीसूत्रे (६९ पत्रे) युगप्रधानश्रीजिनदत्तसुरिमिलिखितमस्ति, तथाहि—

“एव कथसामस्या, वि साविगा पढमनथमएणेह । कडिसाढगकचुयमु-त्तरीज्ज-वत्याणि धारेइ ॥ ४७ ॥” गाथा ।

ननु-कृतसामायिकश्राविकाया यद् वस्त्रत्रय उत्सर्गतः प्रतिपादित तत् ज्ञात, पर अपवादतः सा कियन्ति वस्त्राणि
विभृयात् ? उच्यते—शीतादिकारणे सति प्रागुक्तपरिधानशटक-कम्बुकोत्तरीयरूपाणा औत्सर्गिकवस्त्राणामुपरि पुन प्राव-
रणवस्त्रत्रयेण अङ्गानि आच्छादयति, अत एव शरीरलभ्रवस्त्रत्रयादधिक एक द्वे वा त्रीणि वा च वस्त्राणि प्रावरीतुका-
माऽपि असौ प्रावरण संदिशति एव प्रावृणोति नाऽन्यथा । प्रतिक्रमणे तु पोढाऽऽवश्यकरणावेलाया पुनस्त्रिपद शीता-
द्यवाघाद्यपवादपरिगृहीत प्रावरणरूप वस्त्रस्थानत्रय परिहरति, स्वस्थानोपयुक्तैकशाटिकाकम्बुकोत्तरीयेभ्योऽन्यत् प्रतिक्र-
मणकाले श्राविकाया न कल्पते इत्यर्थः । इत्यमेव कृतसामायिकायाः श्राविकायाः अपवादपदेन श्रीजिनदत्तसूरियुगप्रधा-
नैरपि सन्वेहदोलवलीसूत्रे (६९ पत्रे) प्रतिपादितमस्ति । तथाहि—

“धीअपपण तिण्हुवरि तिहिं तु वत्थेहिं पात्तवगी च । सामाइअवय यालइ, तिपय परिहरइ पठिकम्मणे ॥ ४८ ॥”
ननु—अपघादे निर्घन्थानां कल्पसप्तकं अनुज्ञातमस्ति, तथाहि कल्पमाष्ये तृतीयोद्देशे—

“अप्या असथरतो, निवारितो होइ तिही वत्थेहिं । गिण्हति गुरुविदिण्णे, पणासपडिलेहणे सत्त ॥ ३९८५ ॥
तिस्सि कस्सिणे जहसे, पच य पठिबुब्बलाइ गेणहेज्जा । सत्त य पठिजुआइ, एय उक्कोसग गहण ॥ ३९८६ ॥” इति,

‘निवारितो होइ’चि अग्न्यादिविराघनातो निवारितो भवतीत्यर्थः । तत्कथं सामायिकस्यत्वेन निर्घन्थतुल्यस्याऽपि श्राद्धस्य अपघातः त्रीणि एव उक्तानि, कथं वा सामायिकस्यत्वेन निर्घन्थीसमानायाः श्राविकाया अपि त्रीण्येव उक्तानि ? इति चेत् उच्यते—यतीनां यावत् त्रीयिकप्रतत्वेन विकृष्टतपःकारितत्वेन शीतलाहारमोक्षित्वेन अनम्यङ्गशरीरत्वेन प्रायो मलिन-जीणवस्त्रत्वेन अनिघातोपाश्रयत्वेन रुग्णवृत्तित्वेन च शीत प्रचुरं लगति, तेन च सोढेन अल्पसहनत्वेन ते घन आवा-प्यन्ते इति तेषां सप्त उपदिष्टानि, आह्वस्तु मुद्गरंमात्रपाल्यसामायिकप्रतत्वादिना तद्विपरीता इति तेषां कियतापि शीतेन सोढेनाऽपि न कदाचिद् आवाधा भवतीति त्रीणि एव उक्तानि, एव श्राविकाणामपि भाव्यं, अत्यन्तापघादे तु एव “जहा समाहिं बहूणि वि क्वाइ पाठणइ” इति षषणात् साधूनामिव द्वयानामपि एषा बहूनि अपि प्रावरीतु कल्पन्ते । यदि वा विकृष्टतपःप्रतिपत्तिवशात् यदा एष सामायिके चिरकाल तिष्ठति, यथोपधानतपोवाही, तदा अस्य गृहस्थस्याऽपि तावन्ति प्राशरणानि कल्पन्ते, यावच्चिः प्रावृते शीतचर्मादिना न आकल्प्यते, यद्यपि उपधानतपोवाही पौषधस्य एवोच्यते न सामायिकस्यः, तथापि पौषधे सति अवश्यमेव सामायिकं भवतीति, तदीया एव सर्वाऽपि उपसर्गापवाद्यादिभ्यस्तथा

तत्र भवति, केवल शयासंस्कारकादिविधिः एवाऽत्राऽधिकः । तन्मूलस्य शयनविधेः पौषधे एव सफत्वादिति । 'पुष्य जाहे तह वि' इत्याद्योषनिर्युक्तिमाख्येण कल्पत्रयस्य प्रावरणमेव अपवादिक साधोः सक्त । ननु ग्रहण, यतः औधिको पकरणान्तर्गतत्वेन उत्सर्गेण साधु कल्पत्रयं गृह्णाति यदुक्त चतुर्दशतपकरणसख्याया, 'तिमेव य पच्छादगा' इति केवलमिदं संघर्षितमेव सत् उत्सर्गेण वामस्कन्धेन वहति शीतवातादिकारणेन पुन प्रावृणोति, अत्र तु 'गिणहई गुरुव दिन्ने' इत्यादिना कल्पमाख्येण कल्पसप्तकस्य ग्रहणमेव अपवादिकं सक्त, ततो यतिः उत्सर्गेण तिस्रः प्रच्छादकाः सगृह्णाति अपवादस्तु सप्त प्रावृणोति च, तिस्रोऽपि सप्ताऽपि अपवादतः एवेति न पूर्वापरविरोध इत्यर्थः, पुनरत्राऽर्थे विस्तरार्थिना युगप्रधानश्रीजिनदत्तसूरिविरचितं सन्वेहदोलावलीसूत्रं तद्वृत्तिश्च द्रष्टव्ये ॥

इति साधूनां उत्सर्गे वस्त्राणामेकं, अपवादे त्रय, अत्यन्तापवादे सप्तक ।

कृतसामायिकश्राद्धाना उत्सर्गे एक, अपवादे त्रयं, श्राविकाणा उत्सर्गे त्रय अपवादे षट् इत्यधिकारः ॥ ९६ ॥
ननु—“गुरुविरहमि अ ठवणा” इति वचनप्रामाण्यात् काष्ठादिस्थापना स्थाप्यते तत् युक्तं, पर सा स्थापना गुरो वा अर्हतो वा यदि गुरोः तदा प्रतिक्लमणादौ क्रियमाणे शक्रस्तवपाठः तवमे न युक्तः, अथ यदि अर्हतः स्थापना तदा 'गुरुविरहमि अ ठवणा' इति वाक्य इदि निघाय तत् स्थापन इव स्यात्, ततः किं तत्त्वं ? तत्रोच्यते—एका काष्ठादिस्थापना पञ्चानामपि परमेष्ठिना अस्ति, अत्र पञ्चाऽपि परमेष्ठिन स्थापिताः सन्ति । अथ कश्चित् प्रेरयिष्यति श्राविकाभिः गुरुणा संघट्टो रक्षणीयः, तर्हि कथं आर्थिकाः स्थापनाचार्यं स्थापयन्ति ? अथ निजमहत्तरा कल्प्यते इति चेत् तत्र स्थापनाचार्यं

पञ्चपरमेष्ठिनः स्याप्यन्ते न साध्व्यः तथा च स्थापनायां संघट्टो भवतीति अचेतनत्वात् तीर्थकरस्यापनावत् यथा श्रायि-
 काणा तीर्थकरप्रतिमार्संघट्टो न भवति एवं स्थापनाचार्यस्याऽपि । यदुक्तं श्रीबन्धवहारभाष्ये दशमोद्देशके, तथाहि—
 “दसविह्वेयाषध, इमं समासेण होइ नायधं [विज्ञेय] । आयरिय-उचज्झाप, येरे अ तवस्सि सेहे य ॥ १२३ ॥
 अंतरतकुलगणे य संघे साहम्मि वेयावधे अ । एयसिं तु दसण्ह, कायध तेरसपपहिं ॥ १२४ ॥” इति ।
 परः प्राह-नन्वत्र आचार्यस्य वैयापृत्य सक्तं न तु अर्हतः ? उच्यते-अत्र ‘आयरिये’ ति पदेन तीर्थङ्करो म्यास्या-
 वोऽस्ति, यदुक्तम्—

“तित्पयरवेयाषध न सणियमित्यं तु किं न कायधं । किं वा न होइ निज्जर, तहिअ अह चेइआयरिओ ॥ १ ॥

“आयरियगहणेणं, तित्यगरो तत्थ होइ गहिओ च । किं वा न होआयरिओ, आयर उवदिसते अ ॥ १३२ ॥”

तत एकस्यामेव स्थापनायां आवश्यकदिकरणकाले स्थापनाचार्य इति व्यपदिश्यते, चैत्सवन्दनवेलाया तु स्थापनाऽई-
 भिति, “विणशिरंहमि अ विणषिंठ ठावणे” ति वचनात् । न वाच्यं एकत्रैव अर्हद्वयपदेश आचार्यव्यपदेश विठुल्लेत्त,
 तच्चिबन्धयोः अर्हत्त्व-गुरुत्वयो एकत्वसम्भावस्य आगमे सस्यापिसत्वात्, तच्च प्राग्ब्यवहारभाष्यगाथाया आयरियस्तेन
 द्वयमपि दर्शित, तीर्थङ्कुरस्य च आचार्यत्वं सर्वत्र सिद्धान्तादिषु प्रतिपादितमस्ति । तत्र श्रीभगवत्त्वां (११४ पन्ने) श्रीगी-
 तमस्वामिना श्रीमहावीरदेवस्य चर्माचार्यस्य उक्तमस्ति, तथाहि—

“तए ण से भगवं गोयसे उदयं कञ्जाणस्तगोचं एव बवासी एव उच्च उंठयां ! मम उच्चमाचरिए मम

समणे भगवं महावीरे वृषल्लनाणदसणधरे अरहा खिणे केवली तियपडुप्पसमणागयवियाणपं” इत्यादि । पुनः श्रीभगवत्यां कौणिकसंप्रामे गाढप्रहारजर्जरिताङ्गो नागपौत्रो वरुणनामा पर्यन्ताराधनाऽभिमुख प्राह “नमुद्युण समणस्स भगवओ महा-
 धीरस्स आइगरस्स जाव संपाविककामस्स मम धम्मायरियस्स चि”, पुनः श्रीविशेषावश्यकगाथायामपि धर्माचार्यत्वे—
 “ठवणा वि य निअगुरुणो, सुत्ते भते च्चि जेण गणहारी । आमतइ तित्थयरं, सेसा य अप्पणो य गुरु ॥ १ ॥” इति ।

“ठवणा वि य निअगुरुणो, सुत्ते भते च्चि जेण गणहारी । आमतइ तित्थयरं, सेसा य अप्पणो य गुरु ॥ १ ॥” इति—

पुनः श्रीवृषपदेशमालासूत्रे श्रीधर्मदासगणिनाऽपि प्रोक्त—
 “आयरिय[भत्ति]धम्मरागो, कस्स सुनक्खत्तमहरिसीसरिस्सो । अवि जीविअ ववसिअ, न चेव गुरुपरिसवो सहिओ ॥१००॥”
 पुनः श्रीपञ्चमाङ्गे सिंहानगारेण रेवत्यग्नेऽपि श्रीमहावीरवेवस्य अर्हतो धर्माचार्यत्व प्रोक्तमस्ति, एवमनेकेषु स्थानेषु अर्हतो धर्माचार्यत्व निगदितमस्ति, अतो न कश्चिद्विरोधः । ननु-भवतु नाम एकस्यामेव अवस्थाया स्थापनाचार्यो वा स्थापनार्हन् वा, परमसौ स्थाप्यप्रमाणमेव कर्तुमुचितो न लघुतरो महत्तरो वा, तावत्प्रमाणे हि तस्मिन् दृष्टे सोऽय इति अध्यवसन्ति तन्नका, किं नाऽध्यवसितः कृतपुण्यप्रतिनिधिः कृतपुण्य इति तदुत्रै इति वाच्य । स्थापनाकल्पस्य आगमे अनियत-

मानस्यैव प्रतिपादितत्वात् तथाहि आवश्यकं—

“अक्खे वराढए वा, कट्ठे पोत्थे य चित्तकम्मे अ । सम्भावमसब्भाव, ठवणाकप्प विआणाहि ॥ १ ॥” इति ।
 अथ वराढकाना स्वभावतो एव लघुत्वात् काष्ठाना च यादृच्छिकत्वेन अनियतत्वात्, किं च स्थाप्यप्रमाणा एव स्थापना यदि अभविष्यत् तवाऽर्हत्स्थापनाऽपि तादृशेवाऽकारथिष्यत् अर्हश्च चत्कृत पथ्यशतधनुःप्रमाणं एव, जघन्यतस्तु

सप्त हस्तमान पथ भवति, तथा च सति तन्मानतो लघुतरार्हप्रतिमाः सर्वा अपि अप्रमाणता प्राप्स्यन्ति, चाप्रत तु अर्हत् प्रतिमाः लघुतराः प्रतिग्रामं प्रतिनगरं प्रतिदेवगृह दृश्यन्ते, ततः तासा समाराधन अफलमेव स्यात् न च तदफल भवति संविन्नश्रुतधरैः आहतत्वात् । तस्मात् यथा स्याभ्यमानात लघ्व्यो लघुतरा-लघुतमाऽपि तीर्थकृत्वप्रतिमा आराध्यन्ते तथा स्थापनाचार्योऽपि, तथा शीतलाचार्येणाऽपि श्रीआवश्यके गुरुस्थापना स्थाने दण्डकः स्थापितोऽस्ति । पुनर्नित्तरार्थिना श्रीसन्देशदोलावलीबृहद्भुक्तिः द्रष्टव्या ॥ ९७ ॥

॥ इति स्थापनाया पञ्चाऽपि परमेष्ठिन इत्यधिकारः ॥ ९७ ॥

ननु-श्रुतदेवतादीनां कायोत्सर्गः प्रतिक्रमणे क्रियते, स सिद्धान्तोक्त्या आचरणया वा क्रियते ? उच्यते-आचरणया, यदुक्त श्रीहरिमद्रसूरिभिः श्रीपञ्चवस्तुकवृत्तौ (८० पत्रे), तथाहि—

“पद्मदृग्मेरसारण, विणजो च ण फेळिजो हवइ एव । आयरणा सुयदेवय-साईण होइ उस्सगो ॥ ४९१ ॥”

वृत्तिः-आचरणया श्रुतदेवतादीनां भवति क्रयोत्सर्गः, आदिशब्दात् क्षेत्रमवनदेवतापरिग्रह इति । ननु इय आचरणा कदा जाता ? उच्यते-पूर्वधरकाले समाह्यते—यतः श्रीवीरनिर्वाणाद्दर्पसहस्रे गते पूर्वश्रुत व्यष्टिद्वय, अथ च श्रीहरिमद्रसूरिस्तु वीरनिर्वाणात् पञ्चपञ्चाशदधिकवर्षसहस्रे व्यतीते दिव गता, यदुक्त—“षट्सयतिपञ्चवरिसे ४५३, काल-गगुरुणा सरिस्साई गहिआ । षट्सयसत्तरिवरिसे ४७०, वीराजो विष्णुजो जाओ ॥ ११ ॥ ततः—“पञ्चसय पणलीप, विष्णुमकालाजो भुक्ति अत्यमिजो । हरिमद्रसूरिसूरो, लिडुजो विसजो सिवसुखं ॥ २०० ॥” इति । श्रीहरिमद्रसूरिस्तु

तु पञ्चवस्तुके आचरणया श्रुतदेवतादिकायोत्सर्गकरण पूर्वघटकालेऽपि तस्य दृश्यमानत्वात्, पर श्रुतदेवतादिकायोत्सर्गकरण घटकाले एव जातेति ॥

ननु-भवतु नाम श्रुतदेवतादिकायोत्सर्गकरण पूर्वघटकालेऽपि तस्य दृश्यमानत्वात्, तथाहि—(८० पत्रे) सम्यग्दधा न युज्यते इति यत् कस्यचिद्बचनं, तद् अयुक्तं, आगमे तस्य उपदिष्टत्वात्, तथाहि—(८० पत्रे) चात्मासिय वरिसे, उत्सर्गो खित्तदेवयाप उ । पक्खिय सिज्जसुराप, करिति चत्मासिए वेगे ॥ ४९२ ॥ इति श्रीआवश्यककायोत्सर्गनिर्युक्तौ (पत्रे ७९४) पुन चात्मासिअ सवच्छरिएसु सवेऽपि मूलउत्तरगुणाणा आलोयण दाऊण पडि-कमति, खेचदेवयाप उत्सर्ग करेति, केई पुण चात्मासिगे सिज्जदेवयापवि कात्तसर्ग करिति, इति श्रीआवश्यकचूर्णो-पुनरपि चात्मासिए एगो सवस्सयदेवयाप कात्तसर्गो कीरइ, संवच्छरिए खित्तदेवयापवि कीरइ अन्भहिओ इति श्रीआवश्यकचूर्णो । तथा श्रुतदेवतायाश्च आगमे महती प्रतिष्ठा दृश्यते, तथाहि-

सुयदेवयाप असायणाए सुतदेवताजाए सुयमहिद्धिअ तीए आसायणा, नत्थि सा, अकिंचित्करी वा एवमादि श्रीआवश्यकचूर्णो-
“ओ दिद्धिवाणभिचेण देइ पणयाण नरसुरसभिद्धिं । सिवपुररज्ज आणारथणा देवीइ तीइ नमो ॥ १ ॥”

श्रीआराधनापताकायाम्—
“यत्प्रभावाववाप्यन्ते, पदार्याः कल्पना विना । सा देवी सवेदे नत्तावस्तकल्पलतोपमा ॥ ३ ॥”

इति । श्रीचत्तराध्ययनशुद्धचौ—

सप्त हस्तमान एव भवति, तथा च सति तन्मानतो लघुतरार्हत्प्रतिमाः सर्वा अपि अप्रमाणता प्राप्स्यन्ति, साम्रत तु अर्हत् प्रतिमाः लघुतराः प्रतिग्राम प्रतिनगरं प्रतिदेवगृह इत्यन्ते, ततः तासां समाराधन अफलमेव स्यात् न च तदफल भवति सविमिश्रुतघरैः आहतत्वात् । तस्मात् यथा स्थाप्यमानात लब्धयो लघुतरा-लघुतमाऽपि तीर्थकृतप्रतिमा आराध्यन्ते तथा स्थापनाचार्योऽपि, तथा शीतलाचार्येणाऽपि श्रीभाष्यके गुरुस्थापना स्थाने दण्डक स्थापितोऽस्ति । पुनर्विस्तारार्थिना श्रीसन्देशदोलावलीवृद्धुत्तिः द्रष्टव्या ॥ ९७ ॥

॥ इति स्थापनाया पञ्चाऽपि परमेष्ठिन इत्यधिकारः ॥ ९७ ॥

ननु-श्रुतवेवतादीना कायोत्सर्गः प्रतिक्रमणे क्रियते, स सिद्धान्तोक्त्या आचरणया वा क्रियते ? उच्यते-आचरणया, यदुक्त श्रीहरिमद्रसूरिभिः श्रीपञ्चवस्तुकवृत्तौ (८० पत्रे), तथाहि—

“पम्हडुमेरसारण, विणओ च ण फेठिओ हवइ एवं । आयरणा सुयदेवय-माईणं होइ उस्सगो ॥ ४९१ ॥”

वृत्तिः-आचरणया श्रुतवेवतादीनां भवति कायोत्सर्गः, आदिशब्दात् क्षेत्रभवनवेवतापरिग्रह इति । ननु इय आचरणा क्वा जाता ? उच्यते-पूर्वघरकाले समाध्यते—यतः श्रीवीरनिर्वाणाद्वर्षसहस्रे गते पूर्वश्रुतं व्यच्छिन्न, अथ च श्रीहरिमद्रसूरिस्तु वीरनिर्वाणात् पञ्चपञ्चाशदधिकवर्षसहस्रे म्यतीते दिवगतः, यदुक्तं—“चतसयतिपञ्चवरिसे ४५३, काल-गगुरुणा सरिस्सई गदिआ । चतसयसत्तरिखरिसे ४७०, वीराओ विक्कमो जाओ ॥ ११ ॥ उट्टः—“पञ्चसत् पणतीए, विक्कमकालाओ म्मत्ति अत्थमिओ । हरिमद्रसूरिसूरो, मिणुओ विसओ सिक्कसुत्त ॥ ३०० ॥” इति । श्रीहरिमद्रसूरिण्या

तुं पञ्चवस्तुके आचरणया श्रुतदेवतादिकायोत्सर्गकरण लिखित, ततः सा आचरणा श्रीहरिभद्रसूरित प्राक् पूर्व-
घरकाले एव जातेति ॥

ननु-भवतु नाम श्रुतदेवतादिकायोत्सर्गकरण पूर्वघरकालेऽपि तस्य दृश्यमानत्वात्, पर श्रुतदेवतादिकायोत्सर्गकरण
सम्यग्दृशा न युज्यते इति यत् कस्यचिद्ब्रचन, तद् अयुक्त, आगमे तस्य उपदिष्टत्वात्, तथाहि—(८० पत्रे)
चात्मसिधिरिसे, वस्सगो स्त्रिदेवयाए च । पक्खिय सिज्जसुराए, करिति षवमासिए वेगे ॥ ४९२ ॥ इति श्रीआ-
वश्यककायोत्सर्गनिर्युक्तौ (पत्रे ७९४) पुनः चात्मसिधिरिसे सवच्छरिएसु सवेऽवि मूलवचरगुणाणा आलोयणं दाक्खण पडि-
क्कमति, खेचदेवयाए वस्सग करेति, केई पुण चात्मसिधिरिसे सिज्जदेवयाएवि कावस्सग करिति, इति श्रीआवश्यककवृत्तौ ।
पुनरपि चात्मसिधिरिसे एगो सवस्वयदेवयाए कावस्सगो कीरइ, संवच्छरिए स्त्रिदेवयाएवि कीरइ अम्महिजो इति श्रीआ-
वश्यककवृत्तौ । तथा श्रुतदेवतायाश्च आगमे महती प्रतिष्ठा दृश्यते, तथाहि-

सुयदेवयाए असायणाए सुतदेवता जाए सुयमहिद्धिअ तीए आसायणा, नत्थि सा, अक्किचित्करी वा एवमादि श्रीआवश्यककवृत्तौ—
“आं विद्धिदाणमिच्छेण देइ पणयाण नरसुरसमिद्धिं । सिवपुररज्ज आणारयणा देवीइ तीइ नमो ॥ १ ॥”

श्रीआराधनापताकायाम्—

“यत्प्रमावावदाप्यन्ते, पदार्थाः कल्पना विना । सा देवी सवेदे नस्तावस्तकल्पलतोपमा ॥ ३ ॥”

इति । श्रीचत्तराध्ययनमृद्भुत्तौ—

सप्त हस्तमान एव भवति, तथा च सति तन्मानतो लघुतरार्हत्प्रतिमाः सर्वा अपि अप्रमाणता प्राप्स्यन्ति, साम्प्रत तु अर्हत् प्रतिमाः लघुतराः प्रतिग्राम प्रतिनगरं प्रतिदेवगृह दृश्यन्ते, ततः तासां समाराधन अफलमेव स्यात् न च तदफलं भवति सविप्रश्रुतघ्नैः आहतत्वात् । तस्मात् यथा स्याप्यमानात लब्धयो लघुतरा-लघुतमाऽपि तीर्थकृत्प्रतिमा आराच्यन्ते तथा स्थापनाचार्योऽपि, तथा शीतलाचार्येणाऽपि श्रीआवश्यकै गुरुस्थापना स्थाने दण्डकः स्थापितोऽस्ति । पुनर्विस्तरार्थिना श्रीसन्देहदोलावलीशुद्धृषिः द्रष्टव्या ॥ ९७ ॥

॥ इति स्थापनाया पञ्चाऽपि परमेष्ठिन इत्यधिकारः ॥ ९७ ॥

ननु-श्रुतदेवतादीना कायोत्सर्गः प्रतिक्रमणे क्रियते, स सिद्धान्तोक्त्या आचरणया वा क्रियते ? उच्यते-आचरणया, यदुक्त श्रीहरिमन्त्रसूरिभिः श्रीपञ्चवस्तुकवृत्तौ (८० पत्रे), तथाहि—

“पम्हृमेरसारण, विणञ्चो र ण फेष्ठिओ ह्वइ एवं । आयरणा सुयदेवय-मार्ङ्गण होइ उस्सगो ॥ ४९१ ॥”

वृत्ति-आचरणया श्रुतदेवतादीना भवति कप्रयोत्सर्गः, आदिशब्दात् क्षेत्रभवनदेवतापरिग्रह इति । ननु इय आचरणा कदा जाता ! उच्यते-पूर्वघरकाले संभाव्यते—यतः श्रीवीरनिर्वाणाद्वर्षसहस्रे गते पूर्वश्रुत व्यच्छिन्न, अथ च श्रीहरिभद्रसूरिस्तु वीरनिर्वाणात् पञ्चपञ्चाशदधिकवर्षसहस्रे व्यतीते दिव गतः, यदुक्त—“चतसयतिपञ्चवरिसे ४५३, काल-गगुरुणा सरिस्सई गहिआ । चतसयसत्तरिवरिसे ४७०, वीराओ विक्कमो जाओ ॥ ३२ ॥ इतः—“पञ्चसय पण्णतीप, विक्कमकालाओ इत्ति अत्थमिओ । हरिमइस्सरिस्सरो, निडुओ विसओ सिचसुत्त ॥ २०० ॥” इति । श्रीहरिमन्त्रसूरिणा

सिद्धसुरी वस्सगे, नेओ संतिथयस्स पढणे य ॥ ३१ ॥ एव चिअ चरम्मासे, वरिसे अ जहकमं विही णेओ । पक्खिय-
 चरम्मासवरिसेसु, नवरि नामस्स नाणत्त ॥ ३२ ॥ इति योगशास्त्रतृतीयप्रकाशवृत्तौ (२४८ पत्रे), एवं पाक्षिकवृत्तावपि
 श्रुतदेवतास्तुतिः, तथाहि—“सुवदेवया-भगवई०” श्रुताधिष्ठात्री देवता भवति च श्रुताधिष्ठात्री देवता, यदुक् कल्पमाज्ये—
 “सव च लक्ष्मणोर्वेय, समाहिं दिति देवया । सुच व लक्ष्मणोर्वेय, जिणसब्लुभासिय ॥ १ ॥” भगवतीपूजा ज्ञानाव०
 इत्यादि, ननु—कथं श्रुताधिष्ठातृदेव्या व्यन्तरादिप्रकारायाः कर्मक्षपणे सामर्थ्यं ? सच्यते—उद्भोचरशुभध्यानस्याऽपि
 स्मर्तुः कर्मक्षयहेतुत्वेन अभिहितत्वादिति । एवं निशीथभाव्यचूर्णो पोटशोद्देशकेऽपि [भव] वनदेवतादीना कायोत्सर्गकरण
 लिखितमस्ति, तथाहि—

“ताहे विसाभाग अमुणता सवालुहुगच्छस्स रक्खणट्ठा वणवेवयाए उस्सग करिति सा आकपिआ दिसभाग पथ
 वा कहेज्ज, सम्महिद्धिदेवया अण्णववएसओ षड् आप्तावि सवति ते साधू तं, वइय पासिता आसासिया ते साह ता ते
 देवयाए गोलपरपरएण ता वाणीया जाव जणवद पत्ता ताहे सा देवता अतिमवइयाए उवगरणं विटिय विस्सरावेइ,
 तीए अट्ठा साहुणो निरत्ता गोल न पेच्छति, वेटिय धेसु पडिगया गुरुणो कहति नत्थि सा वइयत्ति, नाय जहा
 देवयाए कयमिति । एत्थ सुद्धोवेव नत्थि पच्छित्त” इत्यादि । एवमेव श्रीवेवेन्द्रसूरिभिरपि श्रीसघाचारवृहद्भृतौ
 (३७० पत्रे) सम्यग्दृष्टिदेवदेवीनां स्मरणीयत्वादिना व्यवस्थापन व्यधायि, तथाहि—“इह सुरा य सरणिज्जत्ति” इहशब्द
 पूर्वद्वारे सयोषितोऽपि इमरुक्कमणिन्यायेन अत्राऽपि सवच्यते । ततश्च इहेति सपूर्णचैत्यवन्दनाया क्रियमाणाया सुराश्च

“यस्याः प्रसादमतुलं, संप्राप्य भवन्ति मन्व्यजननिवहाः । अनुयोगवेदिनस्ता, प्रयतः श्रुतदेवता वन्दे ॥ १ ॥” इति ।

श्रीमनुयोगद्वारदृत्तौ तथा—

“पचविहायारविसुन्द्रिहेरमिह साहु सावगो वाधि । पढिकमणं सह गुरुणा, गुरुविरहे कुण्ड इकोऽवि ॥ १ ॥ वदिनु
वेइयाइ, वाचं चतराधिप खमासमणे । मूनिहियसिरो सयलाइयारमिच्छुक्क वेइ ॥ २ ॥ सामाइअपुधमिच्छामि ठाइत
कावस्सगमिच्चाइ इत्यादि ११ पुण पणवीसुत्सावं, वस्सगं कुण्ड पारप विहिणा । तो सयलकुसलकिरिआ-फलाण
सिञ्जाण पढइ ययं ॥ १४ ॥ अह सुअसमिद्धिहेर, सुअवेवीप करेइ चस्सग । चितेइ नमुकार, सुणइ य देइ य तीइ पुइ
॥ १५ ॥ एव स्सिचसुरीप, वस्सगं कुण्ड सुणइ वेइ पुइं । पढिऊण पचमगल-सुवविसइ पमज सडासे ॥ १६ ॥ पुब-
विहिणेव पेहिअ, पुसि वाऊणवदण गुरुणो । इच्छामो अणुसद्धि, ति भणिय जाणूहि तो ठाइ ॥ १७ ॥ गुरुपुइगहणे
पुइ तिभि वद्धमाणक्खरस्सरो पढइ । सक्खथय थव पढिअ कुण्ड पच्छिउत्तस्सग ॥ १८ ॥ एव ता देवसिअ, राइअमवि
एवमेव नवरि तहिं । पढम दाउ मिच्छामि तुक्कं पढइ सक्खथय ॥ १९ ॥ उद्धिय करेइ विहिणा, वस्सग इत्यादि
गाथा ॥ २६ ॥ इच्छामो अणुसद्धि, ति भणिय उवविसिअ पढइ तिण्णि पुई । मितसरेण सक्ख-त्थयाइ तो वेइए वदे
॥ २७ ॥ अह पक्खियं चवइसि-विणमि पुबं च तस्य देवसिअ । सुत्त पढिकमित, तो सम्ममिम कम कुण्ड ॥ २८ ॥ मुह-
पोत्ती वंदणय, सबुद्धात्तामण तथाऽऽलोए । वंदण पत्तेवं त्तामण च वंदणयमह सुत्त ॥ २९ ॥ सुत्तं अब्भुट्ठाणं, वत्सगो
पुसि वदणय तहय । पजतियत्तामणप, तह चररो छेमवंदणया ॥ ३० ॥ पुबविहिणेव सबं, देवसिअ वंदणाइ तो कुण्ड ।

कायोत्सर्गादिक पारयिष्यामि इत्यादिना सुदर्शनप्रियामनोरमाया इव तत्र तत्र सयकृत्ये प्रवर्तयितव्याः । अत्र चायं निशीथ-
 चूर्ण्युक्तो विधिः “पुवं अणुसिद्धी किञ्चइ शुश्चि भणिय होइ, अणुसिद्धी शुश्चि एगट्टेत्ति” भाष्यवचनात् “साहु कय ते एव,
 बुच्चइ, जहा चपाए सुमहा । नागरजणेण अणुसिद्धा घम्मा सपुष्पा सत्ति ॥ १ ॥ तेओ उवालभो, दिज्जइ साणुण । ओव
 एसपयाण, कीरइ ति बुत्त भवति ॥ २ ॥ पच्छा सो उवगहो किञ्चइ ३ भणिय च-दाणे दवावणे करणे अ, करणेय कयम-
 णुणाए । उवहिअमणुवहिअ धा, जाणहि उवगह एअ ॥ ३ ॥ एवमेव तत्रैव ग्रन्थे (३९४) पत्रेऽपि तथा च तत्पाठः—चतु-
 र्थी स्तुतिः पुनर्वैयावृत्यकराणा—यस्मान्वाप्रमृतीनां सम्यग्दृष्टिदेवतानां, किमर्थमित्याह—उपयोगार्थं स्वकृत्येषु तेषां सावधानता-
 निमित्तं भवति च गुणोपबृंहणतः तत्तन्नावबृद्धिः । ततश्च स्वकार्यकारित्वोपयुक्तत्वाज्जागत् प्रसिद्ध एतद् यत्प्रशसातः
 सोत्साह सर्वकार्यकरणादर इति । ‘तु’ शब्दो विशेषक तेन याः श्रुताङ्गीशासनदेवतादिविषया स्तुतयः ताः सर्वा अपि चतु-
 र्यस्तुतौ निपतन्ति, गुणोपबृंहणद्वारेण तासामपि उपयुक्ततादिकफलत्वाविति । स्तुतिर्युगलेषु युगन्तेषु तथा निबन्धनात्,
 गुणोत्कीर्तनस्य द्वितीयस्तुतिरूपत्वात्, तथाहि—जिनज्ञानस्तुतिर्वन्दनाधात्मकत्वाद् एका गण्यते, वैयावृत्यकरादिरितुतयस्तु
 द्वितीया गुणोत्कीर्तनादिरूपत्वात्, एवमेव युगलत्वसिद्धेः, भावित धैतत् पचमे वन्दनाद्वारे अत एव क्वचिद्युगले चतुर्था-
 स्तुतिः सर्वे यस्मान्भिकेत्यादि वैयावृत्यकराणां, क्वाऽपि च मूयासु । सर्वदा देवा देवीभिरित्यादि सामान्यत सर्वदेवतानां
 कुत्राऽपि “गौरी सैरिमेति” विद्यादेवतानां अन्यत्र ‘निष्पङ्कन्योमनीले’ ति देवविशेषविषया एकत्र विकटदर्शने ति देव्या एव,
 कुत्रचिद् च “आमूलालोलधूली”त्यादि श्रुतदेवतायाः इत्यादि परिभाषनीय । इदं सूक्ष्मधिया कुम्रहादिपरिहारेण । कायोत्सर्ग-

सूर्यश्चेति 'पुरुषस्त्रियो'ऽपि एकशेषे सुराः ते चात्र यक्षाम्बाप्रमृतयः सम्यग्दृष्टिदेवता ज्ञातव्या, न तु अर्हन्त, तेषां प्राग्
 वन्दनीयत्वेन अभिहितत्वात् अनुशासकत्वात् स्मारकत्वाच्च, एते च किं इत्याह—'सरणिज्जति' स्मरणीयास्तु तद्गुणानुचिन्त
 नोत्कीर्तनादिनोपबृहणीयाः, स्वधनीया इत्यर्थः । श्लाघ्यञ्च जिनप्रवचनस्यः स्वल्पगुणोऽपि, सम्यग्दृष्टिप्रशसायाः कर्मक्षय-
 कारणत्वात् । उक्तं च—'गुणपरिस्रबहुमाणो, कम्मक्खयकारण जेण चि' । नैव चेत्तदा उत्तरोत्तरसयमस्यानवतिभिः
 साधुभिः अथन्यज्जघन्यतरादिसंयमस्यानवर्तिनः साधवोऽव्यनुपबृहणीयाः स्युः, तैश्च नियमादिसु दृढाः श्रावका । न च
 एतद्भागमे दृष्ट इष्ट वा, यत् गुणिना गुणा न प्रशस्याः, दर्शनमालिन्याद्यथासेः । आह च "नो खलु अप्परिगडिप निन्ड
 यओऽमइलिप व सम्भवे । होइ तवो परिणामो जत्तो अणुवपूहणार्हय चि" ॥ १ ॥ देशविरताना वा अविरताना
 वाऽविरतसम्यग्दृष्टयः श्राद्धाः सत्कारार्थो न स्युः, तथा च सति—

तन्हा सबपयत्तेण, जो नमुक्कारघारजो । सावजो सोऽवि दिट्ठवो, जहा परमबंधवो ॥ १ ॥

इत्यादि अपार्यकं स्याद् एव च सकलागमव्यवहारलोपात् विमर्शनीय इदं सूक्ष्मधिया इति । यद्वा स्मरणीया—स्मारणादिऽ
 प्रेरणाऽर्थी, तत्र "पमुट्ठे गाहा" अयमर्थः—वैयावृत्यादिकारका गीयन्ते, तत्र बाज्जादरवता भवतां तत् किं स्वकृत्वमपि विस्मृ-
 तं? न युक्तमत्र प्रमादयितु, दुर्लभा हि पुनरिय सामग्री २, दुःखदः प्रमादारीः ३ दुरितो भषोवधिविनिपातः ४ स्वनामैव सत्या-
 पवति इत्यादि व्यवहारापर्गर्भितविशेषणद्वारेण स्मरणादि क्रियन्ते, अथवा स्मरणीयाः संधादिकृत्ये वैयावृत्यप्रभाबनावौ उभय-
 लोकास्तुलावधौ प्रेरणार्हः तत्तत्स्वरूपश्चकिमुकृत्वात्तेषां । इदं उक्तं भवति—यदाऽमुकसंधे प्रमावनादि करिष्यथ तदाऽहं अमुकं

शुभदिने शुभवेलायां शुभमुहूर्ते सघस्य कारकस्य वा चन्द्रबले सति गुरुपवेशेन सघस्य समुदाय सर्वं मेलयित्वा देवगृहे समेत्य स्नात्रकरणानन्तरं देवाग्रत घौत पवित्र निश्चलं पट्टक स्थापयित्वा तदुपरि केशरावितिलकपूर्वं ज्ञान-दर्शन-चारित्र्याणा अनुक्रमेण तन्दुलपुञ्जिकारूपा स्थापना क्रियते, ततो मूलनायकस्य दक्षिणाङ्गे इन्द्र १ अग्नि २ यम ३ नैऋत ४ वरुण ५ वायु ६ कुबेर ७ ईशान ८ ब्रह्म ९ नागाना १० वशदिकूपालाना पूर्ववत् स्थापना क्रियते, ततो मूलनायकवामाङ्गे आदित्य १ सोम २ मंगल ३ बुध ४ बृहस्पति ५ शुक्र ६ शनैश्चर ७ राहु ८ केतु ९ नवग्रहस्थापना क्रियते, ततः तद्विश्येव चैत्यदेवता १ क्षेत्रदेवता २ देशदेवता ३ स्थापनात्रय क्रियते, एव २५ पुञ्जिकाना स्थापना कार्या । तदनु सर्वासा पुञ्जिकानामुपरि बलिपुष्पधूपनैवेद्यवासादिप्रक्षेपः कार्य । तत —

पुञ्जिकासु च ये देवा, देव्योऽपि गुरुणोदिताः । बलिपूजां प्रतीच्छन्तु, सन्तु सघस्य शान्तये ॥ १ ॥

अनेन श्लोकेन सर्वासामुपरि अखण्डजलधारादान कार्य, तत सर्वं गृहागते पर्पटादिमिश्रभाजन बृहत्तर भृत्वा एकस्य हस्ते दत्त्वा पूर्वदिक्संसुख भृत्वा जलधारादानपूर्वं पूर्वविशि बलिः प्रक्षिप्यते, तत्र-श्लोकश्चाऽयम्—

पेरावतसमारुढः, शक्रः पूर्वविशि स्थितः । सघस्य शान्तये सोऽस्तु, बलिपूजा प्रतीच्छतु ॥ १ ॥

एवमाग्नेय्या विशि-आग्नेय्याविदिश स्वामी, श्रीवह्निश्लेष्ठागवाहन । सघस्य शान्तये सोऽस्तु, बलिपूजा प्रतीच्छतु ॥ २ ॥

एव दक्षिणस्या विशि-दक्षिणस्या विशि स्वामी, यमो महिषवाहन । सघस्य शान्तये सोऽस्तु, बलिपूजा प्रतीच्छतु ॥ ३ ॥

एव नैऋतदिशि-याम्यऽपातरालेऽसौ, नैऋतिः शववाहन । सघस्य शान्तये सोऽस्तु, बलिपूजां प्रतीच्छतु ॥ ४ ॥

विषयेऽपि बहु विमर्शनीय, यतो दैवसिकावश्यकमप्ये सामान्यतो वैषावृत्यकरणविमुच्य केनलश्रुतदेवतादेः कायोत्सर्गकरण, पाधिकारौ तु भवनवेद्याः, दीक्षादौ तु शासनवेद्यादीनामपि, अल प्रसंगेन, तत्त्व तु परमपंयो विदन्ति ॥ ९८ ॥

॥ इति श्रुतवेवताविकायोत्सर्गस्यापनाधिकारः ॥ ९८ ॥

ननु-श्रीसरतरगन्धीयसाधुसाध्यः सुविहितनामविन्नाणा अपि मृत्तिकाघटकेन पानीय विहरन्ति तत्र रक्षन्ति तत् किं तत्र जीवसंसर्गसम्भावात् ? उच्यते, श्रीस्थानाङ्गे (१३८ पत्रे) तृतीयस्थाने तृतीयोद्देशके पानीयघटस्य साधुसाध्याना उक्तत्वात् तथाहि-“कप्यइ निगयाण वा निगयीण वा तयो पायाइ धारिचते वा परिहरिचते वा त० लाउयपादे वा दारु पादे वा महियापादे वा” (सूत्रं १७०) व्याख्या-अलावुपात्रक-तुम्बक दारुपात्र-काष्ठमय मृत्तिकापात्र-मृण्मय शराववार्य-टिकादि, शेषं सुगम, अत्र वार्यटिकाशब्देन पानीयलघुघटिका प्रोक्ताः । जीवोत्पत्तिपर्यन्त तु यतनावन्त साधयो रक्षन्त्येव न कथंचित् रक्षणे तु तत्रोत्पन्नपूरकजीवपानीय ग्रन्थोक्तविधिना गृहस्थादिभ्यः प्रयच्छन्ति, प्रत्युत काष्ठलोष्टिकादिधारणे तु ऋतदोषस्य साक्षात् दृश्यमानत्वात् बहुमूलत्वाच्च । न तद्धारणनियमो विचार्यमाण सयमसुखावहो मृत्तिकापानीयलघु-घटिकाः तु अल्पमूल्यत्वात् सुखेन शुद्धत्वेन मिलनत्वात् संयमोपष्टम्भकारिणो भवतीति युक्तमेव तद्धारणम् ॥ ९९ ॥

॥ इति मृत्तिकापानीयघटिकारक्षणधिकारः ॥ ९९ ॥

ननु-संध्यादीना विज्ञोपद्रवशालै शान्तिविधिः क्रियते स शान्तिविधिः कः ? कुत्र प्रतिपादितश्च ? उच्यते-स विधिः कोऽपि प्राक्तनलिखितानुसारेण, कोऽपि च महेश्वरौ [सत्सर्वे] विधिश्चाथकक्रियमाणानुक्रमस्य स्वय दर्शनेन च लिख्यते, तथाहि-

शुभदिने शुभवेलाया शुभमुहूर्ते सघस्य कारकस्य वा षण्त्रवले सति गुरुरूपदेशेन सघस्य समुदाय सर्वं मेलयित्वा देवगृहे समेत्य स्नात्रकरणानन्तर देवाग्रतः धौत पवित्र निश्चलं पट्टक स्थापयित्वा तदुपरि केशरादितिलकपूर्वं ज्ञान-दर्शन-धारित्राणां अनुक्रमेण तन्दुलपुष्पिकारूपा स्थापना क्रियते, ततो मूलनायकस्य दक्षिणांशे इन्द्र १ अग्नि २ यम ३ नैऋत ४ वरुण ५ वायु ६ कुबेर ७ ईशान ८ ब्रह्म ९ नागानां १० दशदिक्पालानां पूर्ववत् स्थापना क्रियते, ततो मूलनायकवामांशे आदित्य १ सोम २ मंगल ३ बुध ४ बृहस्पति ५ शुक्र ६ शनैश्चर ७ राहु ८ केतु ९ नवग्रहस्थापना क्रियते, ततः तद्विश्येष धैत्यदेवता १ क्षेत्रदेवता २ देशदेवता ३ स्थापनात्रय क्रियते, एव २५ पुष्पिकानां स्थापना कार्या । तदनु सर्वासा पुष्पिकानामुपरि बलिपुष्पघूपनैवेद्यवासादिप्रक्षेपः कार्यः । तत —

पुष्पिकासु च ये देवा, देव्योऽपि गुरुणोदिता । वलिपूजां प्रतीच्छन्तु, सन्तु सघस्य शान्तये ॥ १ ॥

अनेन श्लोकेन सर्वासामुपरि अलण्डजलधारादान कार्यं, तत सर्वं गृहागते पर्पटादिमिश्रमाजन बृहत्तर भृत्वा एकस्य हस्ते दत्त्वा पूर्वविक्रमसुल मूत्वा अलधारादानपूर्वं पूर्वदिशि बलि प्रक्षिप्यते, तत्र-श्लोकश्चाऽयम्—

पेरावतसमारूढः, शक्रः पूर्वदिशि स्थितः । सघस्य शान्तये सोऽस्तु, वलिपूजा प्रतीच्छतु ॥ १ ॥

एवमाग्नेय्यां दिशि-आग्नेय्याविदिशः स्वामी, श्रीवह्नि-श्लोकागवाहन । सघस्य शान्तये सोऽस्तु, वलिपूजा प्रतीच्छतु ॥ २ ॥

एव दक्षिणस्या दिशि-दक्षिणस्या विदिशः स्वामी, यमो महिषवाहन । सघस्य शान्तये सोऽस्तु, वलिपूजा प्रतीच्छतु ॥ ३ ॥

एवं नैऋतदिशि-याम्यऽपातरालेऽसौ, नैऋति शववाहन । सघस्य शान्तये सोऽस्तु, वलिपूजां प्रतीच्छतु ॥ ४ ॥

धिपयेऽपि बहु विमर्शनीयं, यतो देवसिकावश्यकमप्ये सामान्यतो वैपावृत्यकारान् विमुच्य केवलश्रुतदेवतादे कायोत्सर्गकरण, पाक्षिकादौ तु भवनवेभ्याः, दीक्षादौ तु सासनवेभ्यादीनामपि, अल प्रसंगेन, तत्त्व तु परमर्पयो विदन्ति ॥ ९८ ॥

॥ इति श्रुतदेवताधिकारोत्सर्गस्यापनाधिकारः ॥ ९८ ॥

ननु-श्रीखरतरंगश्रीयसाधुसाख्यः सुविहितनामविधाणा अपि मृत्तिकाघटकेन पानीय विहरन्ति तत्र रक्षन्ति तत् किं सत्र जीवसंसक्तिसम्भावात् ? उच्यते, श्रीस्थानाङ्गे (१३८ पत्रे) तृतीयस्थाने तृतीयोद्देशके पानीयघटस्य साधुसाध्वीना उक्तत्वात् तथाहि-“कम्प्य निगगषाण वा निगगषीण वा ततो पायाइ धारिचते वा परिहरिचते चा त० लाउयपादे वा दारु-पादे वा महियापावे वा” (सूत्र १७०) व्याख्या-अलाधुपात्रक-तुम्बक दारुपात्र-काष्ठमय मृत्तिकापात्र-भृणमय शराववार्धना दिकादि, शेष सुगम, अत्र वार्धदिकाशब्देन पानीयलघुघटिका प्रोक्ताः । जीवोत्पत्तिपर्यन्त तु यतनावन्त साधवो रक्षन्त्येव न कर्षयित् रक्षणे तु तत्रोत्पन्नपूत्रकषीषपानीयं ग्रन्थोक्तविधिना गृहस्यादिभ्यः प्रयच्छन्ति, प्रत्युत काष्ठलोष्टिकादिधारणे तु ऋतदोषस्य साक्षात् दृश्यमानत्वात् बहुमूलत्वाच्च । न तद्धारणनियमो विचार्यमाणः समयमसुखावहो मृत्तिकापानीयलघु-घटिका तु अल्पमूल्यत्वात् सुखेन शुद्धत्वेन मिलनत्वात् संयमोपपद्य्मकारिणो भवतीति युक्तमेव तद्धारणम् ॥ ९९ ॥

॥ इति मृत्तिकापानीयघटिकरक्षणाधिकारः ॥ ९९ ॥

ननु-सघावीनां विघ्नोपद्रवश्चात्सै स्मान्तिविधिः क्रियते स शान्तिविधिः कः ? कुत्र प्रतिपादितश्च ! उच्यते-स विधिः कोऽपि प्राक्तनलिखितानुसारेण, कोऽपि च महोपादौ [उत्सवे] विधिश्चावकक्रियमाणानुसारेण वर्त्तते च लिख्यते, तथाहि-

क्रियन्ते, मङ्गलप्रदीपश्च घृतमयः कसुम्भलवृत्तिकश्च तादृग्विधेयो यथा एकयैव वृत्त्या प्रज्वलन् सपूर्णशान्तिघोषणाविकृत्य
 यावत् न विभ्याति [संपूर्ण] । पश्चात् षट्पुर्विधसंघसहितो गुरुः ईर्यापथिकीं प्रतिक्रम्य शकस्तव आदितः कृत्वा अष्टादशभिः
 स्तुतिभिर्देवादीन् वन्दते, आन्तरणीदोषो न कर्तुं देयः, देवतायाश्च स्तुतय इमाः-यदधिनमनादेव, देहिनः सन्ति सुस्थिता ।
 तस्मै नमोऽस्तु वीराय, सर्वविघ्नविघातिने ॥ १ ॥ सुरपतिनवचरणयुगा-ज्ञामेयजिनादिजिनपतीन् नौमि । यद्वचनपालन-
 परा, जलाञ्जलिं ददतु दुःखेभ्यः ॥ २ ॥ वन्दन्ति वन्दारुणाग्रतो जिनाः, सदर्थतो यद्रचयन्ति सूत्रतः । गणाधिपास्तीर्य-
 समर्पनक्षणे, तदङ्गनामऽस्तु मत नु मुफ्ये ॥ ३ ॥ शक्रः सुरासुरवरैः सहदेवताभिः, सर्वज्ञशासनसुखाय समुद्यताभिः ।
 श्रीवर्धमानजिनवत्तमप्रवृत्तान्, भव्यान् जनानवतु नित्यममङ्गलेभ्यः ॥ ४ ॥ ततः श्रीशान्तिनाथेवाधिदेवाराधनार्थं
 करेमि कारस्सग अन्नत्थू इत्यादि । रोगशोकादिभिर्दोषै-रजिताय जितारये । नमः श्रीशान्तये तस्मै, विहितानत-
 शान्तये ॥ ५ ॥ ततः श्रीशान्तिदेवतानिमित्त करेमि कारस्सग अन्नत्थू इत्यादि । श्रीशान्तिजिनभक्ताय, भव्याय सुख-
 सम्पदम् । श्रीशान्तिदेवता देया-दशान्तिमपनीय [ते] मे ॥ ६ ॥ ततः श्रीश्रुतदेवतानिमित्त करेमि कारस्सग अन्नत्थू
 इत्यादि । सुवर्णशालिनी देयावु, द्वादशङ्गी जिनोद्भवा । श्रुतदेवी सदा मद्भ्य-मशेषश्रुतसम्पदम् ॥ ७ ॥ ततः श्रीभवन-
 देवतानिमित्त करेमि कारस्सग अन्नत्थू इत्यादि । चतुर्वर्णाय सघाय, देवीभवनवासिनी । निहत्य दुरितान्येषा,
 करोतु सुखमक्षतम् ॥ ८ ॥ ततः क्षेत्रदेवतानिमित्त करेमि कारस्सग अन्नत्थू इत्यादि । यासा क्षेत्रगता सन्ति, साधवः
 श्रावकादयः । जिनासां साधयन्तस्वा, रक्षन्तु क्षेत्रदेवताः ॥ ९ ॥ ततः श्रीअम्बिकादेवतानिमित्त करेमि कारस्सग अन्नत्थू

एवं पश्चिमदिशि-यः प्रतीच्या दिक्षो नाथो, वरुणो मकरस्थितः । सधस्य शान्तये सोऽस्तु, वलिपूजा प्रतीच्छतु ॥ ५ ॥
 एव वायव्यदिशि-हरिणो वाहन यस्य, वायव्याधिपतिः सरः । सधस्य शान्तये सोऽस्तु, वलिपूजा प्रतीच्छतु ॥ ६ ॥
 एवमुत्तरदिशि-निघाननवक्रन्द, उत्तरस्या दिशः प्रमुः । संघस्य शान्तये सोऽस्तु, वलिपूजा प्रतीच्छतु ॥ ७ ॥ एव-
 मीशानदिशि-सिते दूषेऽधिकः स-श्रीशानो विदितः प्रमुः । सधस्य शान्तये सोऽस्तु, वलिपूजा प्रतीच्छतु ॥ ८ ॥
 एवमशोदिशि-पातालाधिपतियोऽस्ति, सर्वदा पद्मवाहनः । संघस्य शान्तये सोऽस्तु, वलिपूजा प्रतीच्छतु ॥ ९ ॥ एवमू-
 र्वदिशि-ब्रह्मलोकधियुयोऽस्तु, रावहंससमाश्रित । संघस्य शान्तये सोऽस्तु, वलिपूजां प्रतीच्छतु ॥ १० ॥ एवं
 दशस्यपि विष्टु जलधारादानेन स्वस्वविक्रस्वामि श्लोकप्रतिपादेन च बलिः प्रक्षिप्यते, प्रथम प्रान्ते च श्लोकादौ नमोऽर्हत्
 सिद्धेति कथ्यते । एतस्मिन् विधौ कृतेऽत्र प्रस्तावे यदि सधसामुदायिकः शान्तिः तदा देवगृहसत्कः कलशो गृह्यते, यदि
 एकः कोऽपि कारयति तदा शान्तिकारकगृहात् चतुरश्रलसधसुन्दरीश्रिरसि आरोप्य बहुगीतगानतानमानदानपात्र-
 अन्यद्यन्वादिवादित्रे वाद्यमाने अन्तर्धवलितः पञ्चरत्नोपेतः मुखवेष्टितमुहलीसूत्र उपरि समाच्छादितकसुम्भलवज्रः कलशः
 समानीय पूर्वकृतस्वस्त्रिकोपरि स्थाप्यते कलशमन्त्रे श्रीशान्तिनाथप्रतिमा निश्चला सुसज्जिता कृत्वा मोक्ष्या, कलशोपरि-
 टात् ऊर्ध्वं तणीचतुष्कमन्त्रे उपर्युपरि प्रोतलात्रिलीपकात्र बध्यते, तणीमध्यतो महुलीद्वरको लम्बमानस्तथा बध्यते
 यथा कलशोपरि मुलमन्त्रमागे तिष्ठति, तत्र च सपसमुदायको महुलीकन्दुको बध्यते, कलशस्य पुष्पचन्दनपूजा कार्या ।
 गुरुरपि वासकेप करोति । ततः कलशाग्ने कुसुमाञ्जलि १ लक्षणपानीय २ परिषापनिका ३ आरात्रिक ४ मङ्गलप्रवीणा ५

अस्मिन् कायोत्सर्गे लोगस्स ४ पारिते लोगस्स १ तत उपविश्य नमस्कारशक्रस्तथादिकथनपूर्वं जयवीरारायपर्यन्त
 वाच्य । ततः सपूर्णाङ्गोपाङ्गाः समार्याः सुशीला सपुत्रा समृद्धा बद्धहस्तमहुलीदवरका गुणनभणनविचक्षणणा अष्टौ इन्द्र-
 स्थानीयाः परिहितघौतिका आकार्यन्ते, तत्र द्वौ हस्तयोः कलशं गृहीत्वा तिष्ठत, एको धूप ददाति, एकः कुसुमचन्दन-
 वासश्लेष करोति, अन्ये षत्वारो मधुरस्वरेण शान्तिपूर्वक सप्तस्मरणादि गुणयन्ति । तथा द्वौ कलशधारकौ कुण्डिकात
 कलशान् मृत्वा सप्तनमस्कारपूर्वं सप्तजलधारा दत्तः पश्चात् नमोऽर्हत्सिद्धाचार्योपाध्यायेति पूर्वं अजितशान्तिस्तवः पठ्यते,
 पदे पदे जलधारादानं एवमभेतनस्मरणे अपि, भक्तामरशान्तिद्वयादीन्यपि । एवमन्योऽपि सर्वसंघ सप्तस्मरणादि गुण-
 यति पश्चाद् मृते मूलकलशे पूर्वं रक्षित श्रीपार्श्वनाथप्रक्षालनपानीयमपि कलशमध्ये क्षिप्यते, ततो मङ्गलप्रदीप आसथित्वा-

चेलोल्लेपैः पुष्पधूपोदिवानैः, सम्मान्यश्रीदिक्पतीना विसर्गम् ।

कृत्वा शेषान् शेषदिव्यावतारान्, प्राधानात् प्रेषयेत् स्वाधिवासान् ॥ १ ॥

अर्हदभिकेदार्थित-साक्षिभ्यनिरस्तकल्मषोद्घायाः । गच्छन्ति यथास्थाने, ये केचिदुपागता देवाः ॥ २ ॥

शक्राद्या लोकपाला दिशि विदिशि गताः शुद्धसद्धर्मसफ्ता, आयाताः स्नात्रकाले कलशहृतिकृते तीर्थनाथस्य भक्त्या ।

न्यस्ता शेषाऽऽपवाद्या विहितशिवसुखाः स्वास्पद साप्रत ते, स्नात्रे पूजामवाप्य स्वमपि कृतमुदो यान्तु कल्याणभाज ॥ ३ ॥

अनेन पद्यत्रयेण दिक्पालविसर्जनं क्रियते, पश्चात् सर्वोऽपि सद्यो देवगृहे निकरादानपूर्वं शान्तिजल केन्दुकसत्क-
 महुलीसूत्रं च लति, महुलीसूत्रं हस्तादौ बध्यते, कलशमध्ये शान्तिजलं गृहीत्वा सर्वत्र गृहादौ प्रक्षिप्यते, तत सद्य-

इत्यादि । अम्वा निहितस्त्रिम्बा मे, सिद्धयुद्धश्रुतान्विता । सिते सिंहे स्थिता गौरी, वितनोतु समीहितम् ॥ १० ॥ ततः
 श्रीपद्मावतीदेवतानिमिषं करेमि काचस्सगं अन्नत्थू इत्यादि । धराधिपतिपत्नीया, देवी पद्मावती सदा । धुद्रोपद्रवत सा
 मां, पातु फुल्लफणावलीः ॥ ११ ॥ ततः श्रीचक्रेश्वरीदेवतानिमिषं करेमि काचस्सगं अन्नत्थू इत्यादि । चञ्चयचक्ररा
 चारु-प्रवालदलसक्षिमा । चिरं चक्रेश्वरी देवी, नन्दतादवताञ्च माम् ॥ १२ ॥ ततः श्रीअञ्चुषादेवतानिमिषं करेमि
 काचस्सगं अन्नत्थू इत्यादि । सङ्गखेटककोदण्ड-चाणपणितडिवृद्युति । तुरङ्गामनाऽञ्चुषा, कल्याणानि करोतु मे
 ॥ १३ ॥ ततः श्रीकुबेरादेवतानिमिषं करेमि काचस्सगं अन्नत्थू इत्यादि । मयुरापुरि सुपार्श्व-श्रीपार्श्वस्तूपरश्रिका ।
 श्रीकुबेरा नराकूटा, सुताङ्गाञ्चतु वो मयात् ॥ १४ ॥ ततः श्रीब्रह्मशान्तिदेवतानिमिषं करेमि काचस्सगं अन्नत्थू
 इत्यादि । ब्रह्मशान्तिः स मा पाया-दपायाद्वीरसेवकः । श्रीमत्सत्यपुरे सत्या, येन कीर्तिं कृता निजा ॥ १५ ॥ ततः
 श्रीगोत्रदेवतानिमिषं करेमि काचस्सगं अन्नत्थू इत्यादि । या गोत्र पालयत्येव, सकलाऽपायतः सदा । श्रीगोत्रदेवता रक्षा,
 सा करोतु नवाऽङ्गिनाम् ॥ १६ ॥ ततः श्रीशक्रादिसमस्तदेवतानिमिषं करेमि काचस्सगं अन्नत्थू इत्यादि । श्रीशक्र-
 प्रमुखा यथा, धिनश्चासनसंस्थिताः । देवदेव्यस्तदन्येऽपि, सप्त रक्षत्वपायतः ॥ १७ ॥ ततः सिद्धायिका-श्रीष्वासनदेव-
 तानिमिषं करेमि काचस्सगं अन्नत्थू इत्यादि । श्रीमद्भिमानमाकूटा, यथासातङ्गसेविता । सा मां सिद्धायिका पातु, चक्र-
 चापेण धारिणी ॥ १८ ॥

अस्मिन् कायोत्सर्गे लोगत्स ४ पारिते लोगत्स १ तत सपविष्य नमस्कारशक्रस्तवादि कथनपूर्वं जयवीरारायपर्यन्तं
 वाच्यं । ततः सपूर्णाङ्गोपाङ्गाः समार्याः सुशीलाः सपुत्रा समृद्धा बद्धहस्तमहुलीदवरका गुणनभणनविचक्षणा अष्टौ इन्द्र-
 स्थानीयाः परिहितघौतिका आकार्यन्ते, तत्र द्वौ हस्तयोः कलश गृहीत्वा तिष्ठत, एको घूप वृदाति, एकः कुसुमचन्दन-
 वासक्षेप करोति, अन्ये धत्वारो मधुरस्वरेण भ्रान्तिपूर्वक सप्तसरणादि गुणयन्ति । तथा द्वौ कलशधारकौ कुण्डिकातः
 कलशान् मृत्वा सप्तनमस्कारपूर्वं सप्तजलधारा वृत्तः पश्चात् नमोऽर्हत्सिद्धाचार्योपाध्यायेति पूर्व अञ्जितशान्तिस्तवः पठ्यते,
 पदे पदे जलधारादानं पञ्चमप्रतनसरणे अपि, भक्तामरशान्तिद्वयादीन्यपि । एवमन्योऽपि सर्वसधः सप्तसरणादि गुण-
 यति पश्चाद् मृते मूलकलशे पूर्वं रक्षित श्रीपार्श्वनाथप्रक्षालनपानीयमपि कलशमन्थे क्षिप्यते, ततो मङ्गलप्रदीप आमयित्वा-
 च्छेलेत्क्षेपैः पुष्पघूपवादिदानैः, सम्मान्यश्रीदिकृपतीना विसर्गम् ।

कृत्वा शेषान् शेषविषयावतारान्, प्राप्तानरात् प्रेषयेत् स्वाधिवासान् ॥ १ ॥

अर्हदभियेकदर्शित-सामिष्यनिरसकल्मषोक्षाधाः । गच्छन्ति यथास्थाने, ये केचिदुपागता देवा ॥ २ ॥

अर्हदभियेकदर्शित-सामिष्यनिरसकल्मषोक्षाधाः, आयाताः क्षात्रकाले कलशहृदिकृते तीर्थनाथस्य भक्त्या ।

न्यस्ता शेषाऽऽपदाद्या विहितशिवसुखाः स्वास्यद साप्रतं ते, क्षात्रे पूजामवाप्य स्वमपि कृतमुदो यान्तु कल्याणभाज ॥ ३ ॥

अनेन पञ्चत्रयेण दिक्पालविसर्जनं क्रियते, पश्चात् सर्वोऽपि संघो देवगृहे निकरादानपूर्वं शान्तिजल केन्दुकसत्क-

महुलीसूत्रं च लीति, महुलीसूत्र हस्तादौ बल्यते, कलशमध्याच्छान्तिजलं गृहीत्वा सर्वत्र गृहादौ प्रक्षिप्यते, ततः संघ-

प्ये नगरमध्ये देशमग्नि सर्वत्र शान्तिर्भवति, श्रद्धिसमृद्धिवृद्धिसिद्धिसपदो भवन्ति, आधिभ्याषिरोगशोकमुदो-
द्रवाश्च दुरतं दूरतो यान्ति ॥ १०० ॥

॥ इति श्रीशान्तिऋषिरधिकारः संपूर्णः ॥ १०० ॥

खरतरगच्छाधीशा, विनश्चन्द्रयुगप्रधानगुल्खावाः । श्रीपातिसाहिमान्या, समभूवन् भूमिविख्याताः ॥ १ ॥

श्रीपूष्यसुस्वधिष्याः, वक्षाः श्रीसकलचन्द्रनामानः । महुरवो गुणगुरव-स्त्रेणामेव प्रसादो मे ॥ २ ॥

एव द्वावशमिः सम्यक्-पूर्णं प्रमोक्षरैः सुट्टम् । प्रकाश पञ्चम चक्रे, गणिः समयसुन्दरः ॥ ३ ॥

॥ इति श्रीसमयसुन्दरोपाध्यायविरचिते पञ्चप्रकाशे श्रीसामा-
न्वरीशतके पञ्चमः प्रकाशः संपूर्णः ॥ ५ ॥

ॐ ॥ ग्रन्थकृतप्रशस्तिः ॥

किञ्चित् ।

सामाधारीशतकमिदमासूत्रित सूत्रगत्या, किञ्चित् वृत्तिप्रकरणघशात् सप्रदायाच्च किञ्चित् ।
वेष्टु ग्रन्थेऽस्मिन् भवति किमपि श्रीजिनाज्ञाविरुद्ध, सघाध्यक्ष मम जहृधियो दुष्कृत स्याच्च [तस्य] सिध्या ॥ १ ॥

जैना गच्छा जगति बहवो भिन्नभिन्नाभिधाना, भिन्नाधारा निजनिजमत स्थापयन्ति प्रमाणम् ।
गच्छाधीशाः श्रुतनिगदिता संमते दर्शयन्ति, [तद्व्यामोहो] तस्या मोहो न भवति कथं ? यजिनाज्ञैव सत्या ॥ २ ॥

प्रारब्ध किल सिन्धुदेशविषये श्रीसिद्धपुर्यामिद, मूलत्राणपुरे कियद्विरचित वर्षत्रयात् प्राग्मया ।
सपूर्णं विदधे पुरे सुखकरे श्रीमेढतानामके, श्रीमद्विक्रमसवति द्वि-सुनि-पद-प्रालेयरोचिमिते १६७२ ॥ ३ ॥

प्रवर्तमाने जिनवीरशासने, परम्पराया गणमृत्वसुधर्मणः । श्रीवज्रशाखा सुकुले च चान्द्रे, गणे स्फुटे कौटिकनामधेये ४
श्रीपातिसाहिमान्ये, युगप्रधाने प्रधानसौभाग्ये । स्वरतरगच्छाधीशे, विजयि जिनसिंहसूरिगुरौ ॥ ५ ॥

अकञ्चरसाहिस्तुमान्य , श्रीमजिनचन्द्रसूरिगुरुराजा । जाता युगप्रधाना-स्तच्छिष्य सकलचन्द्रगणि ॥ ६ ॥

तच्छिष्यसमयसुन्दर-सदुपाध्याया अकार्युरिदमेवम् । सामाधारीशतक, सतत स्वपरोपकाराय ॥ ७ ॥

सुशिष्यो वाचनाचार्य, -सर्कव्याकरणादिवित् । हर्पनन्दनवादीन्द्रो, मम साहाय्यदायकः ॥ ८ ॥

इति श्रीसमयसुन्दरोपाध्यायविरचिते पञ्चमप्रकाशे श्रीसामाचारीशतक सपूर्णम् ॥

ॐ ॥ लेखक-प्रशस्तिः ॥ ॐ ॥

श्रीमद्विक्रमतो घराङ्गनागनप्रालेयरोचिर्मिते, वषे लोद्रपुरे वरे यदुकुले मात्रीसुगोत्रेऽभवत् ।
 राजा श्रीसगरः प्रजासुखकरस्रस्त्रुन्दरी श्रीमती, सौख्य मुकवतोस्तयो समभवन्नेकादेशोहाऽऽत्मजा ॥ १ ॥
 अथौ तेषु नृताञ्ज मारिषशतो दुर्दैवतोऽनुक्रमे, दुःखात्तौ पितरौ वियोगविधुरौ जातौ च तस्मिन् क्षणे ।
 कुर्वाणा विद्वित्क्रमात् क्षितितले श्रीवर्धमानप्रभोः, शिव्या सूरिजिनेश्वराः खरतरा श्रीलोद्रपुर्यां गता ॥ २ ॥
 राजाद्याः सपरिग्रहाः प्रमुषिता नन्तु गताः सद्गुरुन्, श्रुत्वा श्रीजिनधर्ममर्म सकल सन्तोषमापुत्तराम् ।
 विज्ञप्तिं विदधे नृपाः करयुग सयोज्य राज्ञाऽन्वितः, स्वामिषष्ट ममाऽङ्गजा मृतिमगुर्जीवत्यथो ते त्रय ॥ ३ ॥
 तत्कार्यं च यथा परोपकृतिभिर्जीवेत् सुताना त्रयं, लाभो वो भविता स कौ नृपतिना प्रोक्त तदा मत्पदे ।
 राजाऽय मविता सुतः कुलधरः श्रीजैनधर्मी पुनः, पुत्रौ श्रीधरनामराजधरकौ शुद्धास्तिकौ भाविनौ ॥ ४ ॥
 ज्ञत्वा लाभमसु तथैव गुरुमी रक्षाकृताज्जायतो, वासशेषपदेशेन तौ नृपसुतौ श्राद्धौ कृतौ श्रावरो ।
 ताम्ब्यां लोद्रपुरे श्विनेन्द्रभवन प्रोषैस्तरं कारित, तद्गोत्र भणशालिनाम समभूद्भाग्ण्डादिसालावशात् ॥ ५ ॥
 श्रीधरश्रावकत्याऽऽसन्, पञ्च पुत्रा अनुक्रमात् । स्त्रीमती १ मीमसीनामा २, जगती ३ रूपसी ४ तथा ।
 देवसी ५ च यथा ख्याताः, पाण्डवाः पण्डुभूपतेः ॥ ६ ॥

श्रीमतीश्रावकस्याऽऽसीत्, कुलचन्द्रस्तनूरुहः तत्पुत्रो रामदेनामा, धनपालस्तदङ्गजः ॥ ७ ॥

साधारणस्यस्तत्पुत्रः पुण्यपालस्तदङ्गजः । तत्सूः सम्स्वतोदेदु-स्वत्पुत्रस्तस्य गज्जकः ॥ ८ ॥

ज्येताख्यो नन्दनस्तस्य, खेतानामा तदङ्गजू । आसकर्णद्य तत्पुत्र-स्तपुत्रो घस्तुपालकः ॥ ९ ॥

पुञ्जानामा च तत्पुत्रः, श्रीयशोधवलस्त । तत्पुत्रः पुञ्जसीनामा, श्रीमहस्तस्य नन्दनः ॥ १० ॥

श्रीमह्नाङ्गजयाहक- सुरतरुर्दानप्रदानोऽधिको, यो भाण्ढारमवीभरभवनवै शास्त्रे स्वय लिखितैः ।

अर्हृच्छासनमेकविंशतिसहस्राणीह वर्तिष्यते, तस्य प्रोज्ज्वलपुस्तकेष्वधिगत बुद्ध्या विचार्येति च ॥ ११ ॥

आपाढाश्विनचैत्रभाद्रपदमासाष्टाहिकापर्वणि, श्रीमल्लेसलमेरुदुर्गनगरे चैत्येषु सप्तस्थपि ।

कान्दमीराभिषेकेशरेण भगवद्विम्बानि यः पूजयेत्, सप्तत्या शतश सृजन् स्वपरयो सम्यक्त्वमत्युज्ज्वलम् ॥ १२ ॥

गुप्त दानमपि प्रयच्छति मुदा सद्धर्मिणा सीदता, दीनाना च ददाति सुन्दरतरा सो वर्डका नामत ।

चातुर्मासिकपाक्षिकाब्दिकमहाष्टम्यादिके पर्वणि, प्रातः पारणक ददाति सतत य पौषधाख्य कृताम् ॥ १३ ॥

यः श्रीलोद्रपुरे पुराणनगरे मूयिष्ठद्रव्यध्यायत्, चैत्योष्कारमुदारचित्तपरिणामोऽकारयत् सादरम् ।

श्रीचिन्तामणिपार्श्वमूर्तिगुल तत्रैव चाऽस्थापयत्, सोऽहस जिनराजसूरीगुरुभिर्हस्तप्रतिष्ठापितम् ॥ १४ ॥

यः कुण्डलाकृतिमृतां जयलङ्घिकाना, कृत्वा च पुञ्जमतुल मनुजावपुषि ।

ॐ ॥ लेखक-प्रशस्तिः ॥ ॐ ॥

श्रीमद्विक्रमतो घराङ्कगनप्रालेयरोचिमिते, वषे लोद्रपुरे घरे यदुकुले भात्रीसुगोत्रेऽभवत् ।
 राजा श्रीसगर प्रजामुलकरत्सुन्वरी श्रीमती, सौख्य मुकवतोत्तयो समभवन्नेकादशोद्दामजाः ॥ १ ॥
 अष्टौ तेषु मृताश्च मारिवशतो बुद्धैवतोऽनुक्रमे, दुःखासौ पितरौ वियोगविधुरौ जातौ च तस्मिन् क्षणे ।
 कुर्वाणा विहतिक्रमात् क्षितितले श्रीवर्धमानप्रभोः, शिष्या सूरिजिनेश्वरा खरतरा श्रीलोद्रपुर्यां गता ॥ २ ॥
 राजायाः सपरिग्रहाः प्रमुषिता नन्तुं गताः सद्गुरुन्, श्रुत्वा श्रीजिनधर्ममर्म सकृत् सन्तोषमापुस्ताराम् ।
 विज्ञप्तिं विदधे नृपः करयुग संयोज्य राज्ञाऽन्वित, स्वामिन्नष्ट ममाऽङ्गजा मृतिमगुर्जीवत्ययो ते त्रय ॥ ३ ॥
 तत्कार्यं च यथा परोपकृतिभिर्जीवेत् सुताना त्रयं, लामो वो भविता स कौ नृपतिना प्रोक्त तदा मत्पदे ।
 राजाऽयं भविता सुतः कुलधरः श्रीजिनधर्मी पुनः, पुत्रौ श्रीधरनामराजधरकौ शुद्धास्तिकौ भाविनौ ॥ ४ ॥
 ज्ञात्वा लाममसु तथैव गुरुमी रक्षाकृतान्नायतो, वाससेपवशेन तौ नृपसुतौ श्राद्धौ कृतौ खातरौ ।
 ताम्या लोद्रपुरे श्मिनेन्द्रभवन प्रोचैस्तर कारित, तद्गोत्र भणशास्त्रिनाम सममृत्पण्डादिशालावशात् ॥ ५ ॥
 श्रीधरश्रावकस्याऽऽसन्, पञ्च पुत्रा धनुःक्रमात् । स्त्रीमती १ मीमसीनामा २, जगती ३ रूपती ४ तथा ।
 देवती ५ च यथा ख्याताः, पाण्डवाः पण्डुसूयतेः ॥ ६ ॥

श्रीमतीश्रावकस्याऽऽसीत्, कुलचन्द्रस्तनूरुहः तत्पुत्रो रामदेनामा, धनपालस्तदङ्गजः ॥ ७ ॥
 साधारणाल्यस्तपुत्रः पुण्यपालस्तदङ्गजः । तत्सू सञ्जस्तोवेदू-स्तपुत्रस्तस्य गञ्जकः ॥ ८ ॥
 ज्येताख्यो नन्दनस्तस्य, सेतानामा तदङ्गमू । आसकर्णश्च तत्पुत्र-स्तपुत्रो वस्तुपालकः ॥ ९ ॥
 पुञ्जानामा च तत्पुत्रः, श्रीयशोधवलस्ततः । तत्पुत्रः पुञ्जसीनामा, श्रीमहस्तस्य नन्दनः ॥ १० ॥
 श्रीमहाङ्गजयाहरू- सुरतरुर्दानप्रदानेऽधिको, यो माणहारमवीभरभवनवै शास्त्रैः स्वय लिखितै ।
 अर्हच्छासनमेकविंशतिसहस्राणीह वर्तिष्यते, तसु प्रोज्वलपुस्तकेष्वधिगत बुद्ध्या विचार्येति च ॥ ११ ॥
 आपादाभिनचैत्रभाद्रपदमासाष्टाह्नित्रापर्वणि, श्रीमलेसलमेरुदुर्गनगरे चैत्येषु सप्तस्वपि ।
 काशमीराभिषेकेशरेण भगवद्विम्बानि य पूजयेत्, सप्तत्या शतशः सृजन् स्वपरयोः सम्यक्त्वमत्युज्ज्वलम् ॥ १२ ॥
 गुप्त दानमपि प्रयच्छति मुदा सद्गमिणा सीदता, दीनाना च वषति सुन्दरतरा सो वर्डका नामत ।
 चातुर्मासिकपाक्षिकान्दिकमहाष्टम्यादिके र्वर्षणि, प्रात परणक ददाति सतत यः पौषघाख्य कृताम् ॥ १३ ॥
 यः श्रीलोत्रपुरे पुराणनगरे भूयिष्ठद्रव्यभ्ययात्, चैत्योच्चारमुदारचित्तपरिणामोऽकारयत् सादरम् ।
 श्रीचिन्तामणिपार्श्वमूर्तियुगल तत्रैव चाऽस्थापयत्, सोऽहास जिनराजसूरिगुरुभिस्तप्रतिष्ठापितम् ॥ १४ ॥
 यः कुण्डलाकृतिमृतां जयलब्धिकाना, कृत्वा च पुञ्जमतुल मनुजावपुपि ।

ॐ ॥ लेखक-प्रशस्तिः ॥ ॐ ॥

श्रीमद्विक्रमतो धराङ्कगगनमालेयरोचिमिते, षण् लोद्रपुरे वरे यदुकुले भाटीसुगोत्रेऽभवत् ।
 राजा श्रीसगरः प्रजासुखकरस्तसुन्दरी श्रीमती, सौख्य भुक्त्वतोस्तयो सममयनेकादशोहाऽऽत्मजा ॥ १ ॥
 अष्टौ तेषु मृताश्च मारियशतो बुर्देवतोऽनुक्रमे, दुःखासौ पितरौ वियोगयिधुरी जाती च तस्मिन् क्षणे ।
 कुर्वाणा विह्वलक्रमात् क्षितितले श्रीवर्धमानप्रभोः, शिष्या सूरिजिनेश्वरा खरतरा श्रीलोद्रपुर्यां गता ॥ २ ॥
 राजाद्याः सपरिग्रहाः प्रमुषिता नन्तु गताः सद्गुरुन्, श्रुत्वा श्रीजिनधर्ममर्म सकल सन्तोषमापुन्तराम् ।
 विज्ञप्तिं विदधे नृपः करयुग संयोज्य राजाऽन्वितः, स्वामिद्वष्ट समाऽद्रजा मृतिमगुर्जवत्ययो ते त्रय ॥ ३ ॥
 तत्कार्यं च यथा परोपकृतिभिर्जीवेत् सुताना त्रय, लाभो यो भविता स कौ नृपतिना प्रोक्त तदा मत्पदे ।
 राजाऽय भविता सुतः कुलधरः श्रीजिनधर्मी पुनः, पुत्रौ श्रीधरनामराजधरकौ शुद्धास्तिकौ भाबिनौ ॥ ४ ॥
 ज्ञात्वा लाभममु तथैव गुरुमी रक्षाकृताभायतो, वासक्षेपवशेन तौ नृपसुतौ श्राद्धी कृतौ स्वातरो ।
 ताम्या लोद्रपुरे ज्जिनेन्द्रभवन प्रोषेस्तर कारित, तप्तोत्र भणशालिनाम समभूःश्राण्डाविशालावशात् ॥ ५ ॥
 श्रीधरश्रावकत्वाऽऽसन्, पञ्च पुत्रा अनुक्रमात् । स्त्रीमती १ मीमसीनामा २, जगत्सी ३ रूपसी ४ तथा ।
 देवसी ५ च यथा स्याताः, पाण्डवाः पण्डुधृपतेः ॥ ६ ॥

पुण्यकर्तव्यता काऽपि, प्रत्यक्षं ददृशे मया । काऽपि श्रुता सतां वक्रात्, प्रशस्तिर्लिखिताऽस्ति तत् ॥ २३ ॥
 सामाचारीशतकममुना याहस्थ्याहनाम्ना, पञ्चादशोव्वमलमतिना लेखित पूर्वमेव ।
 यावच्छ्रीमत्स्वरतरंगप्रोक्षसन्नाम तावन्, नन्दत्वेतच्चिरमनुपम सर्वकल्याणकारि ॥ २४ ॥

॥ इति श्रीसामाचारीशतकं संपूर्णं ॥

सूरीश्वरो विजयते सुकृपाविचन्द्रः, शिष्योऽस्ति वस्य सुखसागरपाठकस्तु ।
 तस्याऽऽभ्या लिखितवान् पुरि मोदमय्या, सुभाषको विजयचन्द्र इमा प्रति तु ॥ १ ॥

Printed by Ramchandra Yesu Shedge at the Nirnaya Sagar Press,
 26-28, Kolbhat Street, Bombay

Published by Jaweri Mulchand Hirachand Bhagat, Jinadattasuri Jain
 Bhandar, Mahavir Swami's Temple, Pydhuni, Bombay

तामिर्भृश प्रधरभक्तिभृतस्तथा यत्, सा विस्मरिष्यति कदापि न किंवदन्ती ॥ १५ ॥
 प्रासादेषु त्रिभुवनगुरोरष्टसख्येषु सम्यक्, दादास्तूपे मुखमलकथीपादिचञ्चलताकाः ।
 कीर्त्युल्लासाद्दिशि विशि समारोपयामास भक्त्या, यः श्रीदेवावसरजयिन दाम्भव पूजयित्वा ॥ १६ ॥
 यः सौवर्णं वरमम्बरफीनाणक भक्तितोऽवात्, पूर्वं केनाऽपि न वितरित सर्वसाधर्मिकाणाम् ।
 नित्य दत्ते सफलयतिनां वरूपात्रास्रपान, कुर्वन् सामायिकजिनवच श्रुत्यमावदयकादीन् ॥ १७ ॥
 श्रीमाले तिलक पुनः श्रवणयोः सौवर्णसत्कुण्डले, श्रीवाया मणिमौक्तिकादिजटित त्रैवेयक भूषणम् ।
 हस्ते श्रीफलमद्भुत शिवधनुर्विधैवाहनैमिषिक, मन्ये सर्वमिदं चकार सुकृती श्रीपार्श्वनाथस्य यः ॥ १८ ॥
 तद्भार्या निजभर्तृभक्तिकरणे दक्षा सुपक्षद्वया, शुद्धाचारवती सती गुणवती युक्ता विवेकश्रिया ।
 बाह्याभ्यन्तरभूषणाऽस्ति कनकादेवी प्रसिद्धाऽभिधा, यत्पुत्रो हरिराज वत्तमगुण श्रीमेषराजस्तथा ॥ १९ ॥
 यः पूर्वं भरतादिवच्च तिलक करपयित्वा गृहे, भूत्वा संघपतिर्धभूव पुरतः कृत्वा रथ सत्वरम् ।
 रुक्माणा निकर वर प्रतिपुर वर्पन् यशोऽप्यर्षयन्, श्रीशत्रुञ्जयतीर्थराजविलसयात्रा पवित्रा व्यधात् ॥ २० ॥
 यत्सधे जिनराजसूरिगुरवो गच्छाधिराजेश्वरा, आचार्या जिनसागरा मुनिवरत्रातेन संशोभिता ।
 मुख्यः संघपतिः शिवाख्य इतरे आच्चाः पुनर्गोचराः, अग्न्येऽपि व्यवहारिणो मरुचराः सत्कां सुयात्रां व्यपुः ॥ २१ ॥
 विधुं-वर्षु-रसं-शैशि-वर्षे १६८१, रावलकल्याणदासनूपरान्ये । श्रीशत्रुञ्जयसंघो, विभिर्ममे घाहककेन ॥ २२ ॥

तामिर्भृश प्रधरभक्तिमृतस्तथा यत्, सा विस्मरिष्यति कदापि न फिक्वन्ती ॥ १५ ॥
 प्रासादेषु त्रिभुवनगुरोरष्टसख्येषु सम्यक्, दादास्तूपे सुखमलकयीपादिषद्यत्पताकाः ।
 क्षीर्त्युल्लासाद्दिशि दिशि समारोपयामास भक्त्या, यः श्रीदेवायसरज्जयिन शभव पूजयित्वा ॥ १६ ॥
 यः सौवर्णं धरमध्वरफीनाणक भक्तितोऽद्यात्, पूर्यं केनाऽपि न वितरित सर्वसाधर्मिकाणाम् ।
 नित्य दत्ते सकलयतिना धरूपान्नाश्रयान, कुर्वन् सामायिकजिनवच श्रुत्यमावदयकादीन् ॥ १७ ॥
 श्रीमाले तिलक पुनः श्रवणयोः सौवर्णसत्कुण्डले, प्रीवाया मणिमौक्तिकादिजटित त्रैवेयक भूषणम् ।
 हस्ते श्रीफलमद्भुत शिषवधूविद्वेषाह्नैमित्तिक, मन्ये सर्वमिव चकार सुकृती श्रीपार्वनाथस्यै यः ॥ १८ ॥
 तन्मार्गो निजभर्तृभक्तिकरणे दक्षा सुपक्वद्वया, शुद्धाचारवती सती गुणवती युक्ता विवेकश्रिया ।
 बाह्याभ्यन्तरभूषणाऽस्ति कनकादेवी प्रसिद्धाऽभिधा, यत्पुत्रो हरिराज उत्तमगुण श्रीमेघराजस्तथा ॥ १९ ॥
 यः पूर्वं भरतादिवच्च तिलक क्षारापयित्वा गृहे, भूत्वा संघपतिर्धर्मभूव पुरतः कृत्वा रथ सत्वरम् ।
 रुक्माणा निकर धर प्रतिपुर वपन् यशोऽप्यर्जयन्, श्रीशत्रुञ्जयतीर्थराजविलसद्यात्रा पवित्रा व्यधात् ॥ २० ॥
 यत्सधे जिनराजसूरिगुरवो गच्छाधिराजेश्वरा, आचार्यो जिनसागरा मुनिवत्प्रातेन संघोभिताः ।
 मुख्यः सघपति शिवाख्य इतरे आद्धाः पुनर्गोचराः, अम्येऽपि व्यवहारिणो मरुधराः सक्तां सुयात्रां व्यपु ॥ २१ ॥
 विधुं-वर्षु-रसै-शक्ति-वर्षे १६८१, राठलकस्त्याणवासासनुपरान्ये । श्रीशत्रुञ्जयसंघो, विनिर्मसे बाहककेन ॥ २२ ॥

पुण्यकर्तव्यता काऽपि, प्रत्यक्ष दृष्टौ मया । काऽपि श्रुता सता वक्रात्, प्रशस्तिर्लिखिताऽस्ति तत् ॥ २३ ॥
 सामाचारीशतकममुना थाहल्याहनाम्ना, पष्वादर्शेष्वमलमतिना लेखित पूर्वमेव ।
 यावच्छ्रीमत्स्वरतरगणप्रोहसश्राम तावन्, नन्दत्येतच्चिरमनुपम सर्वकल्याणकारि ॥ २४ ॥

॥ इति श्रीसामाचारीशतकं संपूर्णं ॥

सूरीश्वरो विजयते सुकृपाविचन्द्रः, शिष्योऽस्मि तस्य सुखसागरपाठकसु ।
 तस्याऽऽश्रया लिखितवान् पुरि मोहमय्यां, सुभायको विजयचन्द्र इमा प्रति सु ॥ १ ॥

Printed by Ramchandra Yesu Shedgo, at the Nirnaya Sagar Press,
 26-28, Kolbhat Street, Bombay

Published by Jaweri Mulchand Hirchand Bhagat, Jinadattasuri Jain
 Bhandar, Mahavir Swami's Temple, Pydhuni, Bombay

॥ समाप्तमिदं सामांचारिशतकम् ॥

